

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

AXEL OLRİK'İN EPİK YASALAR KURAMI'NA GÖRE
KONYA MASALLARININ TAHLİLİ
(İNCELEME-METİN)

Miyase GÜZEL YANPINAR

DOKTORA TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Selçuk PEKER

KONYA-2024

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

AXEL OLRİK'İN EPİK YASALAR KURAMI'NA GÖRE
KONYA MASALLARININ TAHLİLİ
(İNCELEME-METİN)

Miyase GÜZEL YANPINAR

DOKTORA TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Selçuk PEKER

KONYA-2024



T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü



BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Adı Soyadı	Miyase GÜZEL YANPINAR		
Numarası	20810701002		
Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili ve Edebiyatı		
Programı	Tezli Yüksek Lisans	☐	
	Doktora	☒	
Tezin Adı	Axel Olrik'in Epik Yasalar Kuramı'na Göre Konya Masallarının Tahlili (İnceleme-Metin)		

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Miyase GÜZEL YANPINAR



T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü



Adı Soyadı	Miyase GÜZEL YANPINAR		
Numarası	20810701002		
Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili ve Edebiyatı		
Programı	Tezli Yüksek Lisans		
	Doktora	X	
Tezin Adı	Axel Olrik'in Epik Yasalar Kuramı'na Göre Konya Masallarının Tahlili (İnceleme-Metin)		

ÖZET

Türkiye sahasında olağanüstü unsurlar içeren, inandırıcılık amacı olmayan, bilinmeyen bir zamanda ve bilinen/bilinmeyen kişi/kişilere ait anlatılar “masal” olarak adlandırılmıştır. Masallar her ne kadar doğaüstü olayları içeren ve inandırıcılığı olmak zorunda olmayan anlatılar olsa da anlatıldığı toplumun inanış, düşünüş, sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik izlerini taşımaktadır. Masalların içeriği, kahramanları, olay örgüsü vb. unsurları toplumdan topluma farklılıklar gösterse de iskeleti her zaman aynıdır. Halk bilimi kuramları, masalların bu iskeletin biyolojik ve sosyolojik içeriklerinin ne olduğuna dair çıkarımların yapılmasını kolaylaştıran çalışma yöntemleridir. Metin merkezli kuramlardan biri olan Axel Olrik'in Epik Yasalar Kuramı, Danimarklı halk bilimci Axel Olrik tarafından oluşturulmuştur. Axel Olrik'e göre masalların küçük farklılıkları, milletten millete farklılık gösterse de organik yapıları her zaman aynıdır. Hazırlanan bu tez çalışmasında Axel Olrik'in Epik Yasalar Kuramı, Konya'nın ilçelerinden seçilen en az bir masala uygulanmıştır. Kuram, bu çalışmanın özelinde Konya masallarının zengin içeriği ile güncellenmiştir. Epik Yasalar Kuramı'ndaki 15 yasa, 5 yeni yasa ile 20 yasaya çıkarılmış; yasaların içerisine 17 yeni kural yerleştirilmiştir. Çalışmanın sonunda Epik Yasalar Kuramı'nın genel olarak masallara, özel olarak ise Konya masallarına uygulanabileceğini göstermek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Axel Olrik, Epik Yasalar Kuramı, Konya Masalları, Halk Bilimi Kuramları



T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü



Adı Soyadı	Miyase GÜZEL YANPINAR		
Numarası	20810701002		
Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili ve Edebiyatı		
Programı	Tezli Yüksek Lisans		
	Doktora	X	
Tezin Adı	Axel Olrik'in Epik Yasalar Kuramı'na Göre Konya Masallarının Tahlili (İnceleme-Metin)		

ABSTRACT

In the field of Turkey, narratives that contain extraordinary elements, that do not aim to be believable, that take place in an unknown time, and that belong to un/known person/s are called “fairy tales”. Although fairy tales are narratives that include supernatural events, and do not have to be believable, they carry the beliefs, thoughts, social, political, cultural, and economic traces of the society in which they are told. Although the elements such as content, heroes, plot, etc. of fairy tales vary from society to society, the core is always the same. Folklore theories are study methods that facilitate inferences about the biological and sociological content of this core of tales. Axel Olrik's Epic Laws Theory, one of the text-centered theories, was created by the Danish folklorist Axel Olrik. According to Axel Olrik, although the small differences in fairy tales differ from nation to nation, their organic structure is always the same. In this study, Axel Olrik's Theory of Epic Laws has been applied to at least one tale selected from these districts of Konya. In this study, the theory has been updated with the rich content of the fairy tales of Konya. The 15 laws in the Epic Theory of Laws have been augmented into 20 with 5 new ones; and 17 new rules have been inserted into the laws. It has been aimed to show at the end of this study that the Theory of Epic Laws can be applied to fairy tales in general and to those of Konya in particular.

Keywords: Axel Olrik, Theory of Epic Laws, Fairy Tales of Konya, Folk Science Theories.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
KISALTMALAR	xiv
ÖN SÖZ	xv

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu ve Problemi	1
2. Araştırmanın Konusuyla İlgili Kuramsal Çerçeve	1
3. Araştırmanın Amacı	2
4. Araştırmanın Önemi	2
5. Araştırmanın Yöntemi	2
6. Araştırmanın Hipotezi	3
7. Araştırma Sahası Hakkında Genel Bilgiler	4
7.1.Konya.....	4
7.2.Konya'nın İlçeleri	5
7.2.1.Merkez İlçeler	6
7.2.2.Taşra İlçeler	6
8. Kuramlarla İlgili Çalışmalar	11
8.1.Tezler	11
a.Doktora Tezleri	11
b.Yüksek Lisans Tezleri	12
8.2.Kitaplar	14
8.3.Makaleler	15

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Masalın Tanımı	18
1.1.1.Masalların Özellikleri	20
1.1.2.Masalların Ortaya Çıkışı	22
1.1.3.İlk Masal Çalışmaları	23
1.2. Kuramlar ve Yöntemler	32
1.2.1.Metin Merkezli Kuramsal Yaklaşımlar.....	33
1.2.1.1.Gelişme Kuramı	33
1.2.1.2.Difüzyonist (Yayılmacı) Folklor Kuramı	33

1.2.1.3.Tarihi-Coğrafi Fin Kuramı ve Yöntemi	34
1.2.1.3.1.Axel Olrik'in Epik Yasaları.....	35
1.2.1.3.2.Antti Aarne, Stith Thompson ve Hans-Jörg Uther'in Masal Tipleri Kataloğu	35
1.2.1.3.3.Stith Thompson ve Halk Edebiyatı Motif İndeksi	36
1.2.1.3.4.Vladimir Propp ve Masalların Yapısal Çözümlemesi.....	37
1.2.1.3.5.Metaetik Kuram	37
1.2.1.4.Yapısalcı Kuram ve Yöntem.....	38
1.2.1.4.1.Claude Levi-Strauss Ekolü Yapısal Çözümleme Yöntemi	38
1.2.1.4.2.Kahramanın Biyografisini Çözümleyen Yapısal Yöntemler	38
1.2.1.4.2.1.Lord Raglan Geleneksel Kahraman Kalıbı	39
1.2.1.4.2.2.Joseph Campbell ve Kahramanın Yolculuğu.....	40
1.2.1.4.2.3.Otto Rank ve Kahramanın Doğuşu	40
1.2.1.4.2.4.Johann Georg Von Hahn ve Aryan Kahramanı Biyografik Modeli	41
1.2.1.4.2.5.Eric Hobsbawm ve Sosyal Haydut.....	41
1.2.1.4.2.6.Bengt Holbek Yöntemi	42
1.2.1.5.Psikaanalitik Kuram ve Yöntem	42
1.2.1.6.Mit-Ritüeli Halkbilimi Kuramı	43
1.2.1.7.Tarihi-Kültürel Halkbilimi Okulu	43
1.2.1.8.Seçkin Kültürün Dibe Batması Kuramı	43
1.2.1.9.İdeolojik Halkbilimi Kuramları	44
1.2.1.10.Kültürlerarası Çaprazlama Yöntemi	44
1.2.1.11.Yığın Kültürü Kuramı	44
1.2.2.Bağlam veya İcra (Performans) Merkezli Halkbilimi Kuram ve Yöntemleri	45
1.2.2.1.Bağlamsal Kuram.....	45
1.2.2.2.İşlevsel Halkbilimi Yöntemi	45
1.2.2.2.1.Alfred R. Radcliffe-Brown ve Yapısal İşlevselcilik	45
1.2.2.2.2.Bronislaw Malinowski ve Bireyci İşlevselcilik	45
1.2.2.2.3.Robert K. Merton- Bozuk ve Örtük İşlev Kuramı	46
1.2.2.2.4.Max Gluckman ve Diyalektik İşlevselcilik.....	46
1.2.2.2.5.Elliott Oring ve Geleneksel İşlevselcilik	47
1.2.2.2.6.William R. Bascom ve Dört İşlevi	47
1.2.2.3.Sözlü Formül Kuramı ve Yöntemi.....	48
1.2.3.Evrimsel Folklor Kuramı.....	48

1.2.3.1. John Ferguson McLennan'ın Totemizm ve Egzogami Kuramları	48
1.2.3.2. Arnold Van Gennep ve Biyolojik Folklor	49
1.2.3.3. George Laurence Gomme ve Tarihi Yeniden Kurma	49
1.2.3.4. James Frazer ve Büyü Kuramı	49
1.2.3.5. Edward Brunett Tylor ve Animizm Kuramı	50
1.2.4. Ulusçu Folklor Kuramı	50
1.2.4.1. Johann Gottfred von Herder ve Ulusçuluk	50
1.2.4.2. Grimm Kardeşler ve Milliyetçilik	50
1.2.5. Feminist Kuram	51
1.2.6. Mitoloji Temelli Yaklaşımlar	51
1.2.6.1. Mitolojik Teori ve Mitolojik Okul	52
1.2.6.2. Mitlerin Meteorolojik Gelişimi Teorisi	52
1.2.6.3. Güneş Mitolojist Okul ve Güneş Mitleri Teorisi	52
1.2.6.4. Masalların Göçü ve Kültürel Ödünçleme Teorisi	53
1.3. Kuramsal Çerçeve Hakkında Bir Değerlendirme	53

İKİNCİ BÖLÜM

AXEL OLRİK VE EPİK YASALAR KURAMI

2.1. Axel Olrik	55
2.2. Axel Olrik'in Epik Yasalar Kuramı	57
2.2.1. Giriş ve Bitiş Yasası	58
2.2.2. Yineleme (Tekrar) Yasası	58
2.2.3. Üçler (Formel Sayı) Yasası	58
2.2.4. Bir Sahnede İki Yasası	59
2.2.5. Zıtlık Yasası	59
2.2.6. İkizler Yasası	59
2.2.7. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası	60
2.2.8. Anlatının Her Zaman Tek Çizgi Üzerinde Olması Yasası	60
2.2.9. Kalıplaştırma Yasası	61
2.2.10. Büyük Tablo Sahneleri Yasası	61
2.2.11. Anlatı Mantığı Yasası	61
2.2.12. Tek Entrika Yasası	62
2.2.13. Epik Birlik Yasası	62
2.2.14. İdeal Epik Birlik Yasası	62
2.2.15. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Yasası	63

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONYA MASALLARININ AXEL OLRİK'İN EPİK YASALAR KURAMI'NA GÖRE TAHLİLİ

3.1.	Ağlayan Nar Gülen Ayva Masalı.....	67
3.2.	Akıldâne Masalı	72
3.3.	Al Yanak Pembe Dudak Masalı.....	79
3.4.	Ali Dayı Masalı.....	83
3.5.	Allah'ın Verdiği Yılan Evlat Masalı.....	87
3.6.	Altın Elma Masalı	93
3.7.	Altın Kafesteki Bülbül Masalı	97
3.8.	Altın Yumurtlayan Kuş İle İkiz Kardeş Masalı	101
3.9.	Ayağına Diken Batan Adam Masalı	107
3.10.	Azrail ve Adam Masalı	111
3.11.	Bebe Ruhi Masalı	116
3.12.	Beş Gardaşın Bir Bacısı Masalı	123
3.13.	Bremen Mızıkacıları Masalı.....	128
3.14.	Canavar Masalı.....	132
3.15.	Derviş İle Kız Masalı	136
3.16.	Dul Avradın Oğlu Masalı.....	141
3.17.	Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu Masalı	145
3.18.	Edi İle Büdü Masalı	150
3.19.	Eskici Mehmet Ağa Masalı.....	154
3.20.	Eşek Masalı	158
3.21.	Fıt Fıt Bulamaç Masalı.....	162
3.22.	Gençlikte Mi, Gocalıkda Mı? Masalı	166
3.23.	Güllü Dibâ Masalı	171
3.24.	Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım Masalı	176
3.25.	Hane Sahibi Masalı	182
3.26.	Helvacı Güzeli Masalı.....	186
3.27.	Hese Masalı	190
3.28.	Hıncır Babam Tuttu Hıncır Anam Kesti Masalı	195
3.29.	Hıyarcık Gözeli Masalı	200
3.30.	Hızır Masalı.....	204
3.31.	İncili Mercan Kadın Masalı	208
3.32.	İnsanoğluna İyilik Yaramaz Masalı	213

3.33.	Iraz Gelin Masalı	217
3.34.	Karakoyun Masalı	224
3.35.	Karanlık Dünya Masalı	229
3.36.	Kayabaşı Masalı	237
3.37.	Kel Kız Masalı	242
3.38.	Keloğlan İle Padişah Masalı.....	246
3.39.	Keloğlan İle Peri Kızı Masalı.....	250
3.40.	Keloğlan Masalı	255
3.41.	Keloğlan'ın Sihirbazlığı Masalı	260
3.42.	Keşikçi Masalı.....	265
3.43.	Kır At Masalı.....	269
3.44.	Kırk Oğlan Kırk Kız Masalı.....	275
3.45.	Kocakarı Masalı	280
3.46.	Kurbağa Kız Masalı	286
3.47.	Lebbi Gardaş Masalı	290
3.48.	Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı Masalı.....	295
3.49.	Mamut Masalı	299
3.50.	Mercan Masalı.....	303
3.51.	Mercimek Oğlan Masalı.....	307
3.52.	Muradına Ermeyen Dilber Masalı.....	311
3.53.	Nar Tanesi Masalı	316
3.54.	Oğlan Ve Atı Masalı	321
3.55.	Otuz Abdal Masalı	325
3.56.	Padişahla Dede Masalı	330
3.57.	Pambukçu Güzeli Masalı	334
3.58.	Rüzgâroğlu Masalı	340
3.59.	Sabır Taşı Masalı.....	346
3.60.	Sabır Taşı Masalı.....	351
3.61.	Sihirli Yüzük Masalı	355
3.62.	Şah İsmail Masalı	359
3.63.	Şahmeran Masalı	368
3.64.	Tak Tak Kabacık Masalı	374
3.65.	Tat Memed Masalı	380
3.66.	Terzi Masalı	387
3.67.	Toz Bey Masalı	391

3.68.	Tuz Kadar Sevgi Masalı	394
3.69.	Üç Bacı Masalı	399
3.70.	Üç Kardeşler Masalı	403
3.71.	Üç Kız Kardeş Masalı	409
3.72.	Üç Kız Kardeş İle Ak Sakallı Adam Masalı	414
3.73.	Üç Oğlan Masalı	421
3.74.	Yidi Gardeş Masalı	425
3.75.	Yılan Kız Masalı	434
3.76.	Yılan Yutan Kız Masalı	429
3.77.	Yusufçuk İle Fatmacık Masalı	434
3.78.	Yusufçuk Kuşu Masalı	443
3.79.	Yüz Yalan Masalı	447

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AXEL OLRİK'İN EPİK YASALARI'NA YENİ YAKLAŞIMLAR VE UYARLAMALAR

4.1.	Giriş ve Bitiş Yasası	456
	<i>4.1.1. Giriş Kuralı</i>	<i>457</i>
	<i>4.1.2. Bitiş Kuralı</i>	<i>457</i>
4.2.	Yineleme Yasası	458
4.3.	Üçler Yasası	460
4.4.	Yediler Yasası	461
4.5.	Kırklar Yasası	463
4.6.	Bir Sahnede İki Yasası	465
4.7.	Son Sahnede İki Yasası	466
4.8.	Zıtlık Yasası	467
	<i>4.8.1. Zıt Temalar Kuralı</i>	<i>468</i>
	<i>4.8.2. Zıt Kişiler Kuralı</i>	<i>470</i>
4.9.	İkizler Yasası	472
	<i>4.9.1. Olumlu İkiz Kuralı</i>	<i>473</i>
	<i>4.9.2. Olumsuz İkiz Kuralı</i>	<i>474</i>
4.10.	İlk ve Son Durumun Önemi Yasası	476
	<i>4.10.1. İlk Durum Kuralı</i>	<i>477</i>
	<i>4.10.2. Son Durum Kuralı</i>	<i>478</i>
4.11.	Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası	479
	<i>4.11.1. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı</i>	<i>479</i>

4.11.2.	<i>Anlatıda İleri Gidiş Kuralı</i>	481
4.12.	Kalıplaştırma Yasası	482
4.12.1.	<i>Kalıp Olaylar Kuralı</i>	483
4.12.2.	<i>Kalıp İfadeler Kuralı</i>	484
4.13.	Büyük Tablo Sahneleri Yasası	488
4.14.	Anlatı Mantiğı Yasası	489
4.14.1.	<i>Olağanüstü Hâl Kuralı</i>	490
4.14.2.	<i>Olağanüstü Varlık Kuralı</i>	492
4.14.3.	<i>Olağanüstü Nesne Kuralı</i>	493
4.15.	Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası	494
4.16.	Epik Birlik Yasası	495
4.17.	İdeal Epik Birlik Yasası	497
4.18.	Dikkat Toplama Yasası	498
4.18.1.	<i>Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı</i>	499
4.18.2.	<i>Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı</i>	500
4.19.	Mekânın Tekrarı Yasası	501
4.20.	Bileşik Yapı Yasası	504

BEŞİNCİ BÖLÜM

KONYA MASALLARINDA TESPİT EDİLEN TEMALAR

5.1.	Cezalandırma	506
5.2.	Ödüllendirme	507
5.3.	Cinsiyetçilik	508
5.4.	Statü Atlama	509
5.5.	Don Değiştirme	511
5.6.	Ensest İlişki	512
5.7.	Tipler	513
5.8.	İktidar Savaşı	515
5.9.	Oedipus Kompleksi	516
5.10.	Özkiyim	516
5.11.	Yardım	517
5.12.	Yaşam Hakkı İhlâli	517
	SONUÇ	520
	KAYNAKÇA	525
	EKLER	534
	A.Tablolar	534

Tablo I: Masalların Konya'nın İlçelerine Göre Dağılımı.	534
Tablo II: Konya Masallarının Typen Türkischer Volksmarchen Masal Kataloguna Göre Tipleri. (Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav-1953).	538
B. Grafikler	542
Grafik I: Masalların Konya'nın İlçelerindeki Dağılım Oranı	542
Grafik II: Konya Masallarının Typen Türkischer Volksmarchen Masal Kataloguna Göre Tip Dağılım Oranı. (Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav-1953)	544
C. Masal Metinleri	545-633
ÖZGEÇMİŞ	634

KISALTMALAR

Akt.	: Aktaran
Çev.	: Çeviren
D.	: Derleyen
ed.	: Editör
et.	: Erişim Tarihi
Haz.	: Hazırlayan
KK.	: Kaynak Kişi
km:	:Kilometre
Prof.	: Profesör
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
Yay.	: Yayına Hazırlayan

ÖN SÖZ

Türk halk edebiyatının anlatmaya dayalı türlerinden olan masallar, nazım ve nesirle karışık olarak yüzyıllar boyunca varlığını sürdüren sözlü kültür ürünleridir. Türk masallarında Türk milletin sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik özelliklerini barındıran pek çok unsur mevcuttur.

Konya masallarında Axel Olrik’in Epik Yasalar Kuramı’nı konu edinen bu çalışmada; “*Giriş*”, “*İnceleme*”, “*Sonuç*”, “*Kaynakça*” ve “*Ekler*” kısmı bulunmaktadır.

Çalışmanın *Giriş* bölümünde araştırmanın konusu, problemi, kuramsal çerçevesi, amacı, yöntemi, verilerin toplanması ve değerlendirilmesi, araştırmanın hipotezi ve son olarak araştırma sahası olan Konya ve ilçeleri hakkında bilgiler aktarılmıştır. “*Giriş*” bölümünde ayrıca lisansüstü kuram çalışmalarının bibliyografyasına, kuramlarla ilgili önemli kitaplara ve makalelere yer verilmiştir. Devamında Axel Olrik’in Epik Yasalar Kuramı’nı konu edinen makale çalışmalarının bibliyografyası bulunmaktadır.

İnceleme kısmında beş ayrı *Bölüm* bulunmaktadır. “Kuramsal Çerçeve” adlı *Birinci Bölümde*; masalın tanımı, masalların özellikleri, ilk masal çalışmaları hakkında genel bir bakış oluşturulmuştur. Bu bilgilerden sonra halk bilimi kuramları tanıtılmıştır. Halk bilimi kuramları “Metin Merkezli Kuramlar”, “Bağlam ve İcra (Performans) Merkezli Kuramlar”, “Evrin Merkezli Kuramlar”, “Ulus Merkezli Kuramlar”, “Feminizm” ve “Mitolojik Temelli Yaklaşımlar” olmak üzere altı ana başlık altında incelenmiştir.

Çalışmanın “Axel Olrik ve Epik Yasalar Kuramı” adlı *İkinci Bölümünde*; Danimarkalı halk bilimci Axel Olrik’in yaşamı ve çalışmaları aktarılmış, Axel Olrik’in 15 yasa ile açıkladığı Epik Yasalar Kuramı hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın “Konya Masallarının Axel Olrik’in Epik Yasalar Kuramı’na Göre Tahlili” başlıklı *Üçüncü Bölümünde*, Epik Yasalar Kuramı Konya masallarına uygulanmıştır.

Çalışmanın “Axel Olrik’in Epik Yasaları’na Yeni Yaklaşımlar ve Uyarlamalar” başlıklı *Dördüncü Bölümünde*; epik yasalar Konya masalları tahlil edilerek güncellenmiş, bu masallara bağlı olarak yeni yasalar ve kurallar oluşturulmuştur.

Çalışmanın “Konya Masallarında Tespit Edilen Temalar” başlıklı *Beşinci Bölümünde*, Axel Olrik’in Epik Yasaları ve Konya masalları birlikte değerlendirilmiştir. Masallarda tespit edilen temaların yeri Axel Olrik’in Epik Yasaları’nda saptanmış ve açıklanmıştır.

Çalışmanın *Sonuç* bölümünde çalışmada elde edilen bulgular tahlil edilmiş; *Kaynakça* bölümünde çalışmada kullanılan kaynaklar sıralanmış; *Ekler* bölümünde *Tablolar*, *Grafikler* ve *Masal Metinlerine* yer verilmiştir.

Uzun ve zorlu bir sürecin sonucunda ortaya çıkan bu tez aracılığıyla bir kez daha;

Lisans eğitimimden itibaren örnek almaktan her zaman gurur duyduğum, lisansüstü eğitimime başlamamda çok büyük emeği olan hocam Prof. Dr. Ülku ELİUZ’a; doktora eğitimim boyunca verdiği dersler ile halk bilimi alanındaki bilgi dağarcığının gelişmesine katkıda bulunan, tezimi titizlikle ve büyük bir özveriyle okuyup değerlendiren tez danışmanım, saygıdeğer hocam Prof. Dr. Selçuk PEKER’e şükranlarımı sunarım.

Doktora eğitimime yanında başladığım, emekli olsa dahi benden akademik anlamda ilgisini hiç esirgemeyen hocam Emekli Dr. Öğr. Üyesi Aziz AYVA’ya, akademik çalışmalarını ilgiyle takip ettiğim, çalışmalarımda fikirlerini benimle paylaşmaktan çekinmeyen Doç. Dr. Haktan KAPLAN’a, halk bilimi alanında desteklerini her zaman hissettiğim değerli dostum Mehmet GÖKDOĞAN’a teşekkür ederim.

Tanıdığım en güçlü kanser savaşçısı olan, son nefesine kadar otokontrolünü bir an olsun kaybetmeyen ve kızı olmaktan kıvanç duyduğum ak pürçekli anam rahmetli Aynur GÜZEL’e sevgim yerli kara dağlar, hüznüm gölgeli kaba ağaçlar kadardır. Varlığıyla kıvanıp övündüğüm ak sakallı babam Hasan GÜZEL’e

minnettarlığım yerli kara dağlar, gölgeli koca ağaçlar kadardır. Kişisel tarihimin en güzel yazgısı olan, benimle hayatını birleştirme nezaketini bana gösteren, sağduyusuna, hoşgörüsüne hayran olduğum kıymetli eşim Cihat YANPINAR'a teşekkür borcum bakîdir.

Miyase GÜZEL YANPINAR

20.11.2024, Kepez / ANTALYA

GİRİŞ

Sözlü kültürde doğan ve nesilden nesle yayılan masallar üretildiği toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerini; bilişsel ve duygusal yapılarını içerisinde barındırmaktadır. Olağanüstü olayların sıklıkla işlenmesi, kahramanların doğaüstü güçlere sahip olması, masalları diğer sözlü kültür ürünlerinden ayırmaktadır. Genellikle çekirdek bir olay etrafında şekillenen masallar; içerisinde mitolojik unsurlar, efsaneler, atasözleri-deyimler, ninniler ve maniler bulundurması bakımından değerli metinlerdir.

Masallar, insanın hayat ve tabiat karşısındaki tavrını, duygu, sezgi ve düşüncelerini konu alır. Masallarda eski kültürlerle, dinlere ve törelere ait motiflere sıkça rastlanır. Bir ülkenin herhangi bir yöresinde anlatılan masal küçük farklılıklarla o ülkenin başka yörelerinde de anlatılır. Masalların işlevleri arasında; bilgilendirme, zevk verme, yaşamı tanıtma, güven duygusunu geliştirme, başarıma isteği uyandırma, insana ve çevreye karşı duyarlı olma bilinci kazandırma, sosyalleştirme, öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirme, farklı alanlara ve kavramlara karşı ilgi uyandırma, güzellik ve estetik gibi duyuşsal ihtiyaçları karşılama, dil gelişimini sağlama, zihinsel gelişime katkıda bulunma, hayal gücünü, yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirme, kişilik gelişimine olumlu katkılarda bulunma özellikleri vardır.

1. Araştırmanın Konusu ve Problemi

Halk edebiyatı metinlerinin işlenmesi ve anlaşılması için halk bilimi kuramlarından ve yöntemlerinden yararlanılmaktadır. Hazırlanan bu tez çalışmasında Epik Yasalar Kuramı, Konya'nın her bir ilçesinden seçilen en az bir masala uygulanmıştır. On beş maddeden oluşan epik yasalar, çalışma özelinde 20 yasaya çıkarılmış ve yasaların içerisine 17 yeni kural yerleştirilmiştir.

2. Araştırmanın Konusuyla İlgili Kuramsal Çerçeve

Tez çalışmasında Axel Olrik'in Epik Yasalar Kuramı'nın uygulandığı masallar, Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi'ndeki derleme kayıtlarından, Konya masalları ile ilgili hazırlanmış lisansüstü çalışmalardan ve Konya'yı konu alan folklor konulu kitaplardan temin edilmiştir. Konya masalları ile ilgili bu zamana kadar pek çok çalışma

bulunmaktadır. Metin merkezli halk bilimi kuramları halk edebiyatı metinlerinin tahlili için geliştirilmiştir. Bu kuramlardan bir tanesi olan Axel Olrik'in Epik Yasalar Kuramı, Konya'dan derlenen masallar aracılığıyla güncellenmiş ve yeni yasalar ile kurallar üretilmiştir.

3. Araştırmanın Amacı

Bu tez çalışmasında Konya masallarına Axel Olrik'in Epik Yasalar Kuramı uygulanmıştır. Araştırmanın yapılmasındaki temel amaç; Axel Olrik'in Epik Yasalar Kuramı'nın masallara uygulanabileceğini göstermektir. Nitekim çalışma sonunda Axel Olrik'in Epik Yasalar Kuramı'nın genelde masallara, özelde ise Konya masallarına uygulanabileceği görülmüştür.

4. Araştırmanın Önemi

Epik Yasalar Kuramı, Konya masallarına (79 adet) uygulanmış ve Konya masalları özelinde bu yasalara yeni yaklaşımlar getirilmiştir. Toplamda 15 olan yasa sayısı 20'ye çıkarılmış; bu yasalara 17 yeni kural eklenmiştir. Oluşturulan bu yeni yasalar ve kurallar Konya masallarının içerikleri sayesinde ortaya çıkmıştır. Bu durum ise Konya masallarının özgün ve millî yönünü yansıtmıştır.

5. Araştırmanın Yöntemi

Bu tez çalışmasında nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. "Doküman analizi, basılı ve elektronik materyaller olmak üzere tüm belgeleri incelemek ve değerlendirmek için kullanılan sistemli bir yöntemdir" (Kıral, 2020: 173). Bu doküman türleri; reklamlar, ajandalar, katılım kayıtları, davetiyeler, toplantı tutanakları, kılavuzlar, notlar, kitap ve broşürler, günlükler, dergiler, program kayıtları, mektuplar, muhtıralar, haritalar, çizelgeler, gazeteler, sanat eserleri, program detayları, radyo TV program senaryoları, örgütsel raporlar, anket verileri, çeşitli kamu kayıtları, not defterleri, fotoğraf albümleri vb (Labuschagne'den Akt. Kıral, 2020: 174) araçlardır.

Tez çalışmasında Konya'nın her bir ilçesinden en az bir masal doküman olarak kullanılmıştır. Doküman analizinde önceki araştırmalar incelenir, alan yazını gözden geçirilir ve bu bilgileri araştırmalara dâhil ederler. Dokümanlarda bulunan

verileri bulma, seçme, anlamlandırma, değerlendirme ve sentezleme ise analitik bir yöntemi içermektedir (Kıral, 2020: 175).

6. Araştırmanın Hipotezi

H1: Axel Olrik'in baladlara uyguladığı Epik Yasalar Kuramı'nı masallara uygulamak mümkün mü?

H2: Epik Yasalar Kuramı'nı masallara uygularken karşılaşılan zorluklar neler?

H3: Epik Yasalar Kuramı'na masallar özelinde yeni yasalar ve kurallar eklenebilir mi?

H4: Epik Yasalar masallardaki ve diğer anlatı türlerindeki tüm unsurları yansıtmada yeterli mi?

H5: Epik Yasalar Kuramı'nda bulunan yasaların ve kuralların karşılığı bütün masallarda var mıdır?

H6: Epik Yasalar Kuramı uygulanan masalların hacim ve içeriği önemli mi?

H7: Epik Yasalar Kuramı eş metinlere uygulandığında nasıl bir sonuç ortaya çıkar?

H8: Epik Yasalar Kuramı Türkiye'nin başka bölgelerindeki masallara uygulandığında nasıl bir sonuç ortaya çıkar?

H9: Yeni yasaların ortaya çıkmasına sebep olan unsurlar nelerdir?

H10: Masallarda saptanan temaların ilişkili olduğu epik yasaları tespit etmek mümkün mü?

H11: Epik Yasalar Kuramı'nı Anadolu sahasında ve Anadolu sahası dışındaki diğer bölgelerdeki masallara uygulamak nasıl sonuçlar verir?

7. Araştırma Sahası Hakkında Genel Bilgiler

7.1. Konya¹

Konya, İç Anadolu Bölgesi'nde Türkiye'nin en büyük yüzölçümüne sahip ilidir. Doğusunda Aksaray ve Niğde, güneydoğusunda Mersin, güneyinde Karaman ve Antalya, batısında Isparta ve Afyonkarahisar, kuzeybatısında Eskişehir ve kuzeydoğusunda Ankara illeriyle çevrilmiştir. İl kodu 42, nüfusu 2.296.347² ve yüzölçümü 38.873 km²'dir. Konya'da ve çevresinde yerleşik düzen, Prehistorik (tarih öncesi) çağdan başlamıştır. Bu çağ içinde Neolitik-Kalkolitik-Erken Bronz Çağ kültürleri görünür. Bu çağın iskân yeri olan höyükler, Konya il sınırları içindedir. Günümüzden yaklaşık 9.000-7.500 yıl öncesine (Neolitik Devre) ait buluntular, Çatalhöyük'teki arkeolojik kazılarda meydana çıkmıştır. Bugün Konya'nın Meram ilçesinde bulunan Karahöyük'te Hitit yerleşimi görülmektedir.

Tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapan Konya hakkında dinî ve mitik kökenli iki efsane bulunmaktadır. Birincisi Perse efsanesidir. Eski Frigya'da Perse Agrien bir kahramandır ve Jüpiter ile Danae'nin oğludur. Bu kahraman Gorgon adı verilen üç devden fani olan Meduse'nin başını arar ve ele geçirip bu başı kalkanın ortasına asması için Athena'ya verir. "Perse Lycaonie (Likaonya)'dan geçerken bilinmeyen bir kasabada durdu ve Meduse'nin başını bir sütuna astı. Bunun üzerine bir kasabada İconium (İkonyom) yani "Tasvir (Timsal)" şehri adını aldı." (Mamburi, 1943: 8). Diğer bir efsane iki derviş merkezlidir. Doğu'dan uçarak gelen bu iki derviş, Konya'yı çok beğenirler. Birbirlerine "Konalım mı?" diye sorarlar. Birisi diğerine "Kon ya!" şeklinde cevap verir. Her ikisi de şehre konar, böylece şehrin adı Konya olur.

Anadolu'da Hitit egemenliğine son veren Frigler, Trakya'dan Anadolu'ya göç etmiş kavimlerden biridir. Friglerden sonra Konya (Kavania), Lidyalılar ve Büyük İskender'in istilâsına uğramıştır. Daha sonraları Anadolu'da Roma hâkimiyeti sağlanınca Konya, *Iconium* olarak varlığını korumuştur. Hristiyan azizlerden St. Paul, Antiochia'ya (Yalvaç) sonra Iconium'a (Konya) gelmiştir. Bu devirde

¹ Bu başlık altındaki bilgiler https://www.konyakultur.gov.tr/images/uploads/files/Konya_Brosuru.pdf (Et: 31.05.2022) sitesinden alınmıştır.

² <https://cip.tuik.gov.tr/> (Et: 07.11.2023)

Hatunsaray, Lystra-Derbeş, Laodica (Ladik) ve Sille önemli Bizans yerleşim yerleridir. İslâmiyet'in Anadolu'da yayılması ile Bizans'a (İstanbul) Arap akınları başlamıştır. Emevîler ve Abbasîler, Konya üzerinden akınlar yapmışlardır.

Malazgirt Savaşı'ndan (1071) sonra Anadolu'nun büyük bir kısmı ile beraber Konya da Selçuklular tarafından Bizanslılar'ın elinden alınmıştır. Konya, Kutalmışoğlu Süleyman Şah tarafından 1070'li yılların ortalarında fethedilmiş, 1080 yılında Anadolu Selçuklu Devleti'nin merkezi İznik'e nakledilmiş; I. Kılıçarslan, 1097'de başşehir Konya'ya taşımış ve Konya bu tarihten 1308'e kadar aralıksız Anadolu Selçuklu Devleti'nin başşehir olarak kalmıştır.

Selçuklu başkenti Konya'dan, Sultanın fermanıyla Uç Beyi Osman Bey'e mansıp verilmiş, altun başlı sancak ve mehter gönderilmiştir. Bu suretle Selçuklu'nun Uç Beyliğinden Osmanlı Devleti'ne yol açılmış; bilim, kültür, sanat alanları yanında bütün kurumlarıyla destek olunmuştur. Anadolu Selçuklu Devleti'nin tarih sahnesinden çekilmesinden sonra Karamanoğulları'nın eline geçen Konya, 1466'da bizzat Fatih Sultan Mehmed tarafından Karamanoğulları hâkimiyetine son verilmesiyle Osmanlı Devleti'nin en önemli sancaklarından biri olmuştur. Bir şehzadeler şehri de olan Konya'da görev yapan yedi şehzadeden sadece II. Selim padişahlık yapmıştır.

İstiklâl Harbinde en çok şehit veren il olan Konya, sağladığı maddî ve manevî destekle üzerine düşen görevi yapmış, ordunun ihtiyaçları Konya'da toplanarak cepheye gönderilmiş, cepheden gelen yaralı ve hastaların tedavisi burada yapılmıştır. Batı Cephesi Karargâhı Konya/Akşehir'de kurulmuş, savaş bir yıl müddetle buradan sevk ve idare edilmiştir. Selçuklu Devleti'ne başkentlik yapan, bir ilim, kültür ve sanat merkezi olan, Cumhuriyet devrinde de her alanda hızla büyüyen ve gelişen Konya, tarihî eserleri, kültürel dokusu ve tabiî güzellikleri ile bugün açık hava müzesi görünümünde bir şehirdir.

7.2. Konya'nın İlçeleri

Konya 1987 yılında büyükşehir statüsüne sahip olmuş üç merkez ilçeden ve yirmi sekiz taşra ilçeden bir ildir. Merkez ilçeleri Karatay, Meram ve Selçuklu'dur. Taşrada bulunan yirmi sekiz ilçesi ise Ahırılı, Akören, Akşehir, Altınekin, Beyşehir,

Bozkır, Cihanbeyli, Çeltik, Çumra, Derbent, Derebucak, Doğanhisar, Emirgazi, Ereğli, Güneysınır, Hadim, Halkapınar, Hüyük, Ilgın, Kadınhanı, Karapınar, Kulu, Sarayönü, Seydişehir, Taşkent, Tuzlukçu, Yalınhöyük ve Yunak'tır: ³

7.2.1. Merkez İlçeler

Karatay: İlçe, 38°15' ile 37°37' Kuzey enlemleri ile 32°27' ile 33°22' Doğu boylamları arasında yer almaktadır. İl merkezine uzaklığı 4 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.016 metredir. İlçenin, kuzeyinde Altınekin, güneyinde Çumra, batısında Meram, Selçuklu ve doğusunda Karapınar ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 2.818.2 km²'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 375.919 olarak belirlenmiştir. ⁴

Meram: İlçe, 37°70' Kuzey enlemi ile 32°30' Doğu boylamı arasında yer almaktadır. İl merkezine uzaklığı 4 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.016 metredir. İlçenin, kuzeyinde Selçuklu, güneyinde Akören, batısında Beyşehir ilçesi ve doğusunda Karatay ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 1.680.2 km²'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 347.341 olarak belirlenmiştir.

Selçuklu: İlçe, 36°52' Kuzey enlemi ile 32°29' Doğu boylamı arasında yer almaktadır. İl merkezine uzaklığı 3 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.016 metredir. İlçenin, kuzeyinde Sarayönü, Kadınhanı, güneyinde Meram, Karatay, batısında Derbent ve doğusunda yine Karatay ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 1.836.3 km²'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 695.771 olarak belirlenmiştir.

7.2.2. Taşra İlçeler

Ahırılı: İlçe, 37°14' Kuzey enlemi ile 32°07' Doğu boylamı arasında yer almaktadır. İl merkezine uzaklığı 97 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.150 metredir. İlçenin, kuzeyinde Akören, güneyinde Toros dağları, batısında Yalınhöyük, Seydişehir ve doğusunda Bozkır ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü

³ Konya'nın ilçeleri hakkında verilen bu bilgiler <https://www.konyadayatirim.gov.tr/konya/ilceler> adresinden alınmıştır. (Et: 18.02.2024)

⁴ İlçelerin nüfus bilgileri <https://www.nufusu.com/ilceleri/konya-ilceleri-nufusu> adresinden temin edilmiştir. (Et: 31.08.2024)

337.37 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 5.027 olarak belirlenmiştir.

Akören: İlçenin merkeze uzaklığı 68 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.130 metredir. İlçenin, kuzeyinde Konya Merkez ve Abaz Dağları, güneyinde Bozkır, batısında Seydişehir ve doğusunda Çumra ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 560.5 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 5.902 olarak belirlenmiştir.

Akşehir: İlçenin merkeze uzaklığı 131 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.050 metredir. İlçenin, kuzeyinde Tuzlukçu güneyinde Isparta sınırları, batısında Afyonkarahisar, Isparta illeri ve doğusunda Ilgın ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü su yüzeyleri hariç 853 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 92.946 olarak belirlenmiştir.

Altınekin: İlçenin merkeze uzaklığı 65 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 950 metredir. İlçenin, kuzeyinde Cihanbeyli, güneyinde Selçuklu ve Karatay, batısında Sarayönü ilçesi ve doğusunda Aksaray ili bulunmaktadır. Yüzölçümü 1.165.3 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 14.851 olarak belirlenmiştir.

Beyşehir: İlçenin merkeze uzaklığı 90 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.125 metredir. İlçenin doğusunda Konya, kuzeyinde Doğanhisar, Hüyük ve Ilgın, kuzeydoğusunda Derbent, kuzeybatısında Isparta ilinin Şarkıkaraağaç ve Eğirdir ilçeleri, batısında Isparta ili Yenişarbademli ilçesi, güneybatısında Isparta ili Sütçüler ilçesi, güneyinde Derebucak ve güneydoğusunda Seydişehir bulunmaktadır. Yüzölçümü 2.121.7 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 79.030 olarak belirlenmiştir.

Bozkır: İlçenin merkeze uzaklığı 129 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.125 metredir. İlçenin, kuzeyinde Çumra ve Akören, güneyinde Hadim ve Antalya ili, batısında Ahırılı, Antalya ili ve doğusunda Güneysınır ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 1.098.5 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 25.885 olarak belirlenmiştir.

Cihanbeyli: İlçenin merkeze uzaklığı 98 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 950-1.000 metredir. İlçenin, kuzeyinde Kulu ve Ankara ili Haymana ilçesi, güneyinde Altınekin, batısında Sarayönü ve Yunak ilçesi ve doğusunda Tuz Gölü ve Aksaray ili bulunmaktadır. Yüzölçümü 3.634.76 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 50.922 olarak belirlenmiştir.

Çeltik: İlçenin merkeze uzaklığı 191 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 950 metredir. İlçenin kuzeyinde Eskişehir ili Sivrihisar ilçesi, güneyinde Yunak, batısında Afyonkarahisar ili Emirdağ ilçesi ve doğusunda Ankara ili Polatlı ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 590.83 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 10.324 olarak belirlenmiştir.

Çumra: İlçe, 37°57' Kuzey enlemi ile 32°78' Doğu boylamı arasında yer almaktadır. İl merkezine uzaklığı 59 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.013 metredir. İlçenin, kuzeyinde Karatay, güneyinde Güneysınır, Bozkır ve Karaman ili, batısında Akören, Meram ve doğusunda Karapınar ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 2.090.6 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 68.543 olarak belirlenmiştir.

Derbent: İlçenin kuzeyinde Kadınhanı, güneyinde Meram, batısında Ilgın, Beyşehir ve doğusunda Selçuklu ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 302.2 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 4.160 olarak belirlenmiştir.

Derebucak: İlçenin merkeze uzaklığı 140 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.240 metredir. İlçenin kuzeyinde Beyşehir, güneyinde Antalya ilinin İbradı, Akseki ve Manavgat ilçeleri, batısında Isparta ilinin Sütçüler ilçesi ve doğusunda Seydişehir ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 498.2 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 5.790 olarak belirlenmiştir.

Doğanhisar: İlçenin merkeze uzaklığı 103 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 1.200 metredir. İlçenin, kuzeyinde Ilgın ilçesi Argıthanı kasabası, güneyinde Hüyük, batısında Isparta ili ve doğusunda Ilgın ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 516.8 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 14.815 olarak belirlenmiştir.

Emirgazi: İlçenin merkeze uzaklığı 141 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.035 metredir. İlçenin kuzeyinde Aksaray, güneyinde Ereğli, batısında Karapınar ilçesi ve doğusunda Niğde ili bulunmaktadır. Yüzölçümü 883.2 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 7.945 olarak belirlenmiştir.

Ereğli: İlçenin merkeze uzaklığı 153 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.054 metredir. İlçenin kuzeyinde Aksaray, güneyinde Halkapınar ve Toros Dağları ile İçel ili, batısında Karaman ilinin Ayrancı ilçesi ve doğusunda Niğde ilinin Ulukışla ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 2.260 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 153.849 olarak belirlenmiştir.

Güneysınır: İlçenin merkeze uzaklığı 87 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.100 metredir. İlçenin, kuzeyinde Çumra, güneyinde Hadim, batısında Bozkır ve doğusunda Karaman ili Kâzımkarabekir ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 522,38 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 9.415 olarak belirlenmiştir.

Hadim: İlçenin merkeze uzaklığı 135 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 1.530 metredir. İlçenin kuzeyinde Bozkır, güneyinde Taşkent, batısında Antalya ve doğusunda Karaman ili bulunmaktadır. Yüzölçümü 1.083.6 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 11.459 olarak belirlenmiştir.

Halkapınar: İlçenin merkeze uzaklığı 173 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.100 metredir. İlçenin, kuzeyinde Ereğli, güneyinde Mersin ili, batısında Ayrancı ile yine Ereğli İlçesi ve doğusunda Niğde ili Ulukışla ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 468.40 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 4.183 olarak belirlenmiştir.

Hüyük: İlçenin merkeze uzaklığı 96 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.245 metredir. İlçenin, kuzeyinde Doğanhisar, güneyinde Beyşehir, batısında Beyşehir Gölü ve doğusunda Isparta ili Şarkikaraağaç ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 549,4 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 15.431 olarak belirlenmiştir.

Ilgın: İlçenin merkeze uzaklığı 89 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.030 metredir. İlçenin, kuzeyinde Yunak, güneyinde Derbent, Beyşehir,

Hüyük ilçeleri, batısında Akşehir, Doğanhisar, Tuzlukçu ilçeleri ve doğusunda Kadınhanı ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 1.655.7 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 53.707 olarak belirlenmiştir.

Karapınar: İlçenin merkeze uzaklığı 102 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 1.026 metredir. İlçenin kuzeyinde Aksaray ili, güneyinde Karaman ili Ayrancı ilçesi, batısında Karatay ve Çumra ilçesi ve doğusunda Ereğli ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 2.939.17 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 51.166 olarak belirlenmiştir.

Kulu: İlçenin merkeze uzaklığı 148 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.010 metredir. İlçenin kuzeyinde Ankara ili Bala ilçesi, güneyinde Cihanbeyli ve Tuz Gölü, batısında Ankara ili Haymana ilçesi ve doğusunda Ankara ili Şereflikoçhisar ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 2.056.39 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 52.447 olarak belirlenmiştir.

Kadınhanı: İlçenin merkeze uzaklığı 58 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.128 metredir. İlçenin, kuzeyinde Yunak, güneyinde merkez Selçuklu ilçesi, batısında Ilgın ve doğusunda Sarayönü ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 1.865.5 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 31.852 olarak belirlenmiştir.

Sarayönü: İlçenin merkeze uzaklığı 48 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.068 metredir. İlçenin, kuzeyinde Cihanbeyli, güneyinde Sultan Dağları ve Lâdik Dağları, batısında Kadınhanı ve doğusunda Konya ili bulunmaktadır. Yüzölçümü 1.555,28 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 28.967 olarak belirlenmiştir.

Seydişehir: İlçenin merkeze uzaklığı 107 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.123 metredir. İlçenin kuzeyinde Beyşehir, güneyinde Yalılıyük, Ahırlı ve Antalya ili Akseki ilçesi, batısında Derebucak ve doğusunda Akören ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 1.362.5 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 65.928 olarak belirlenmiştir.

Taşkent: İlçenin merkeze uzaklığı 145 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 1.620 metredir. İlçenin, kuzeyinde Hadim, güneyinde Karaman

ili Sarıveliler, Başyayla ilçeleri, batısında Antalya ilinin Gündoğmuş, Alanya ilçeleri ve doğusunda Karaman ili bulunmaktadır. Yüzölçümü 427.6 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 6.976 olarak belirlenmiştir.

Tuzlukçu: İlçenin merkeze uzaklığı 127 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.000 metredir. İlçenin, kuzeyinde Yunak, güneyinde Akşehir, batısında Akşehir Gölü, Afyonkarahisar ili Sultandağı ilçesi ve doğusunda Ilgın ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 616.0 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 5.796.5460 olarak belirlenmiştir.

Yalıhüyük: İlçenin merkeze uzaklığı 114 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.100 metredir. İlçenin kuzeyinde Seydişehir, güneyinde Ahırlı, batısında Antalya ilinin Akseki ilçesi ve doğusunda Bozkır ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 122.23 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 1.854 olarak belirlenmiştir.

Yunak: İlçenin merkeze uzaklığı 170 km'dir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1.000 metredir. İlçenin, kuzeyinde Çeltik, güneyinde Ilgın, Kadınhanı, batısında Afyonkarahisar ili Emirdağ, Sultandağı ilçeleri ve doğusunda Cihanbeyli ilçesi bulunmaktadır. Yüzölçümü 2.341.1 km'dir. İlçenin 2023 yılı verilerine göre toplam nüfusu 21.290 olarak belirlenmiştir.

8. Kuramlarla İlgili Çalışmalar

Lisansüstü halk bilimi kuram çalışmaları kapsamında YÖK Tez'de saptanan ve öne çıkan doktora ve yüksek lisans tezleri bulunmaktadır. Bu tezler aşağıdaki gibidir:

8.1. Tezler

a. Doktora Tezleri

AKÇAALAN, Hacer (2024). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Kütahya Masallarında Kadın. Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uşak.

ATLI, Ferdi (2017). Aşk-ı Memnu Roman Kişilerinde Beden-Ruh İlişkisi Anasır-ı Erbaa'dan Ahlat-ı Erbaa'ya Kretschmer, Sheldon ve Corman'dan Freud'a. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

ÇOBANOĞLU, Sacide (2021). Halkbilimi Bağlamında Dede Korkut Hikâyelerinin Halk Felsefesi ve Metaetiksel Çözümlemesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ERTİZMAN, Ayşe Arzu (2020). Billur Köşk Masalları. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

GÜMÜŞ, İbrahim (2015). Türk Masallarının Max Lüthi Yaklaşımıyla Çözümlemesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

KANCA, Elif (2009). Masalın Toplumsal İşlevi: Bir Göstergebilimsel Sembolik Analiz. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

KARAGÖZ, Erkan (2016). Tatar-Başkurt Sihirli Masalları Üzerine Karşılaştırmalı Motif Çalışması - (Aktarma – Motif Tespiti (Motif-Index Of Folk Literature'ye Göre) – Motif Dizini). (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

KOTANCI, Aykut Yaşar (2023). Azerbaycan Peri Masallarının Arketipsel Sembolizm Bağlamında İncelenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ardahan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ardahan.

MAZIRIK ÇAMLI, Özge (2024). Arketipsel Sembolizm Bağlamında Masallarda Öze Dönüş Yolculuğu (Gaziantep Masalları Örneği). (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gaziantep üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

TUNCA, Hüseyin (2024). Anadolu Türk Masallarında Kahramanın Yolculuğu. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Medeniyet Üniversitesi, İstanbul.

YAMAN, Sinan (2021). Anadolu Sahası Türk Masallarının Holbek Yöntemine Göre İncelenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

YILMAZ, Mehmet (1999). Manas Destanının Epik Kurallara Göre İncelenmesi (Saginbay Orozbekov Varyantı, C.1.) (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

b. Yüksek Lisans Tezleri

AKÇAALAN, Hacer (2015). İşlevsel Kuram Açısından Masal ve Günümüz Kütahyasında Masalların Durumu ile İlgili Bir Değerlendirme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

AKGÜN, Feyza (2016). Sözlü Kompozisyon Teorisi ve Temel Eseri Olarak “The Singer Of Tales”. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ATNUR, Gülhan (1996). Ural Batır Destanı Üzerine Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

AYDIN, Aliye (2008). Azerbaycan Masalları - II -Üzerine Bir Araştırma (Masalların Propp Metoduyla İncelenmesi). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

BAŞAĞA, İsmail Oğuz (2019). İşlevsel Kuram Çerçevesinde Mekânsal Değişim Örneği Olarak Bayburt Mahalle Odaları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ÇATALKAYA, Seda (2024). (17. Yüzyıl) Tıflî Hikâyeleri ile (20. Yüzyıl) Meddah Behçet Mahir Hikâyelerinin İşlevsel Halk Bilimi Kuramı Çerçevesinde Mukayesesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ÇİFTÇİ, Mazhar (2019). Vladimir Propp'un Morfoloji Yöntemine Göre Çaldıran Efsanevi Masalları Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü, Van.

DURAN, Yasin (2019). Hakkâri Yöresinin Bazı Masallarının Vladimir Propp Yöntemine Göre Analizi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mardin Artuklu Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü, Mardin.

ERDOĞAN, Meryem (2020). Dede Korkut Hikâyeleri'nin Jung'un Arketipler ve Psikolojik Tipler Kuramı Bağlamında İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ERGÜT, Hatice Meltem (2020). Ignacz Kunos'un Derlediği Türk Masallarının Propp Metoduyla İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

GÜMAN, Sümeyye (2021). Olağanüstü Masal Örneği Olarak Terry Gilliam Sineması: Masalsı Bir Anlatım Sunan Filmlerin Propp Yöntemine Göre Analizi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Çankırı.

GÜMÜŞER, Tayyib (2022). Anadolu Sahası Masalları ile Grimm Masallarının Büyü Motifi Açısından Karşılaştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

HAFIZOĞLU, Berrak Elif (2005). Azerbaycan Masalları Üzerine Bir Araştırma: Masalların Propp Metoduyla İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

KARAKAYA, Hüseyin (2014). Danişmend Gazi ve Müseyyeb Gazi Destanları'nda Mitoloji ve Gerçeklik. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

KEPEZ, Berfin Sıla (2020). Yaşayan Geleneksel ve Modern Masal Anlatıcıları: Bağlamsal Kurama Göre İnceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.

MUNGAN, Hayriye Sema (2022). Mardin Masallarının İşlevsel Açısından Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mardin.

OĞUZ, Açelya (2016). Kelkit'in Geleneksel Kültürü Bağlamında Âşık Nurhani Şiirlerinin Bağlamsal Kurama Göre İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ÖLMEZ, Emine (2014). Domaniç Masallarının Propp Metoduna Göre İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

PERTAV, Vildan (2022). Hilvan Yöresine Ait Olağanüstü Masalların Vladimir Propp Yöntemine Göre Analizi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muş Alparslan Üniversitesi, Muş.

ŞAFAK AYDIN, Demet (2015). Giresunlu Bir Masal Anası: Arife Şafak'ın Masal Anlatıcılığı ve Masalların Bağlamsal Çözümlemesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ŞAHİN KÖKLÜDAĞ, Gülçin (2021). İlkokul 1-4. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Masalların Propp Yöntemiyle İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Mersin.

ŞEN, Gülsün (2019). Türk Masallarına Psikanalitik Yaklaşım. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

TUNÇBİLEK, Lale. (2017). Şereflikoçhisar Masallarının Propp Metoduna Göre İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.

YAVUZ, Faruk (2006). Türkiye'de Halkbilimi Kuramları Üzerine Açıklamalı Bir Bibliyografya Denemesi (1928-2005). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

YOUSSEF, Hussein (2014). Halep Türkmen Masallarının Propp Metodu Açısından Çözümlemesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

YUVARLAN, Abdullah (2023). Özbek Halk Masallarının V.Propp'un Biçimbilimsel Yaklaşımı Çerçevesinde İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mardin.

8.2. Kitaplar

Yapılan araştırmalar sonucunda halk bilimi kuramları konulu kitap çalışmaları kapsamında öne çıkan kitap çalışmaları bulunmaktadır. Bu kitaplar aşağıdaki gibidir:

BASCOM, William R (2005). Folklorun Dört İşlevi. (Çev. Ferya Çalış). Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar II, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

BEN AMOS, B (2009). Halk Bilgisinin (Folklorun) Bağlamı: İmlar ve Beklentiler. (Çev. M. Ekici). Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 3 (Yay. Haz.: M. Öcal Oğuz vd.). Ankara: Geleneksel Yayınları.

CEBECİ, Oğuz (2009). Psikanalitik Edebiyat Kuramı. İstanbul: İthaki Yayınları.

ÇOBANOĞLU, Özkul (2005). Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.

ÇOBANOĞLU FİKRET, Sacide (2024). Halkbilimsel Metaetik Kuram ile Âşık Veysel Poetikasında Türk Halk Felsefesi ve Varoluşçuluk. Çanakkale: Paradigma Akademi.

DORSON, M. Richard (2006). Günümüz Folklor Kuramları. (Çev. S. Gürçayır ve Y. Özay). Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

DUNDES, Alan (2006). Doku, Metin ve Konteks. (Çev. M. Ekici). Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar (Yay. Haz.: M. Öcal Oğuz vd.). Ankara: Geleneksel Yayınları.

EKİCİ, Metin (2004). Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri. Ankara: Geleneksel Yayınları.

EKİCİ, Metin (2012). Kuramlar ve Yöntemler. Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. (Ed. Öcal Oğuz), Ankara: Grafiker Yayınları.

FREUD, Sigmund (1998). Psikanaliz Üzerine. (Çev. Kamuran Şipal). İstanbul: Cem Yayınları.

ÖĞÜT EKER, Gülin vd (2003). Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar. (2003). Ankara: Milli Folklor Yayınları.

HELİMOĞLU YAVUZ, Muhsine (2002). Masallar ve Eğitimsel İşlevleri. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

JACQUES, Lacan (2013). Psikanalizin Dört Temel Kavramı. (Çev: Nilüfer Güngörmüş Erdem). İstanbul: Metis Yayınları.

KROHN, Kaarle (1996). Halk Bilimi Yöntemi. (Çev: Günsel İçöz-Yay: Fikret Türkmen). Ankara: Türk Dil Kurumu.

OĞUZ, M. Öcal- GÜRÇAYIR, Selcan (2005). Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar. Ankara: Geleneksel Yayınları.

OLRİC, Axel (1965). Epic Laws of Folk Literature. The Study of Folklore. (ed. A. Dundes). Engelwood Cliffs, s. 135-136.

OLRİC, Axel (2003). “Halk Anlatılarının Epik Kuralları”. Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar. Ankara: Milli Folklor Yayınları.

8.3. Makaleler

Araştırmalar sonucunda Axel Olrik’in Epik Yasalar Kuramı’nı konu alan toplam 20 adet makale çalışması saptanmıştır. Bu çalışmaların künyesi aşağıdaki gibidir:

ADIGÜZEL, Sedat (1999). “Başkurt Destanı Akbuzat’ın Epik Kurallara Göre İncelenmesi”, **Millî Folklor**, (44): 24-34.

AKYÜZ, Çiğdem (2012). “Haldun Taner’in ‘Keşanlı Ali Destanı’ ve Axel Olrik’in Epik Yasaları”, **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (8): 1-11.

BARS, Mehmet Emin (2014a). “Halk Anlatılarının Epik Kuralları Bağlamında Köroğlu Filmi (The Film of Köroğlu in The Context of Epic Rules of Folk Narration)”, **International Journal of Languages Education and Teaching**, s. 66-78.

BARS, Mehmet Emin (2014b). “A. Olrik’in Epik Yasaları Işığında Ferhat ile Şirin Hikâyesi”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi**, 3(1): 306-324.

ÇİFTÇİ, Ferhat (2013). “Axel Olrik’in Epik Yasaları Işığında Oğuz Kağan Destanına Bir Bakış”, **Turkish Studies**, 8(4): 515-524.

ÇOBANOĞLU FİKRET, SACİDE (2019). “Dede Korkut’un 13. Destanı “Salur Kazan’ın Yedi Başlı Ejderhayı Öldürmesi” Boyunun Axel Olrik Epik Yasaları Bağlamında İncelenmesi”, **Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi**, 7(19): 81-101.

ERDOĞAN, Mehtap (2010). “Yazma Kültürüne Ait Bir Metne Epik Yasaların Uygulanması Denemesi” **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, 5(3): 1198-1217.

EREN, Hulusi (2019). “Axel Olrik’in Epik Yasaları Çerçevesinde Zarîfî’nin Mihr ü Mâh Mesnevisi”, **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**, (16): 364-273.

GÖDE, Halil Altay (2013). “Axel Olrik’in Epik Yasaları Işığında “Gençlikte mi Kocalıkta mı?” Masalının Değerlendirilmesi”, Türk Halk Edebiyatı İncelemeleri Saim Sakaoğlu Armağanı, (ed. Metin Ergun). **Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü**, Ankara, s. 485-493

GÜLMEN, Nuriye (2008). “Axel Olrik’in Epik Yasaları Işığında “Salur Kazanun Evi Yagmalandığı Boyu Beyan Eder” İsimli Hikâyenin Okunması”, **Millî Folklor**, (79): 14-20.

KURTLU, Yasemin- KOÇAK, Büşra (2015). “Halk Anlatılarının Epik Kuralları Işığında Bir Destan İncelemesi”, **Current Research in Social Sciences**, 1(1): 1-8.

ÖZCAN, Tarık (1996). “Oğuz Kağan Destanı’nın Halk Anlatılarının Epik Kuralları Bakımından İncelenmesi”, **Millî Folklor**, (31-32): 95-97.

ÖZKILIÇ, Reyhan (2024). “Axel Olrik’in Epik Yasaları Işığında Köroğlu’nun Bolu Beyi Kolu”, **Motif Akdemi Halkbilimi Dergisi**, 17(ÖS): 246-260.

SEZER, M. Abdulbasit (2018). “Axel Olrik’in Epik Yasaları Işığında Segrek Destanı”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi**, 7(1): 313-321.

TİNCHLİKOVA, Nilufar (2024). “Axel Olrik’in Halk Anlatılarının Epik Kuralları Işığında Ahmedî İskender-nâme’si Üzerine Bir İnceleme”, **Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 4(7): 106-125.

TUNCEL, Uğur (2014). “Axel Olrik’in Halk Anlatılarının Epik Yasaları Bağlamında “Ağalık” Adlı Karagöz Oyunu Çözümlemesi”, **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, 40(8): 204-240.

YILMAZ, Mehmet (2009). “Hamdi’nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisi’nin Epik Karakterinin Değerlendirilmesi Üzerine Bazı Tespitler”, **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, 4(8): 2444-2461.

YILMAZ, Meltem (2016). “Halk Anlatılarının Epik Kuralları Işığında Ateşkâr Oğlan Masalının İncelenmesi”, **Turkish Studies**, 11(20): 643-658.

ZARİÇ, Mahfuz (2007). “Kirdecî Ali Kesikbaş Destanı’nın Metin Merkezli Temel Halkbilimi Kuramları Açısından İncelenmesi”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, (22): 199-216.

ZARİÇ, Mahfuz (2012). “Axel Olrik’in Epik Yasaları ve Lord Raglan’ın Kahraman Kalıbı Açısından Ağrıdaki Efsanesi Romanı”, **Electronic Turkish Studies**, 7(4): 3337-334.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Masalın Tanımı

“Nağıl (Azerbaycan), ertegi/ertegü/ertek (Kazaklar, Kırgızlar), çorçok (Teleütler), çoçek (Doğu Türkistan), nıbah (Şorlar), hallep (Çuvaşlar), nıbah/sersek (Şorlar)” (Sakaoğlu, 1999: 4) gibi adlarla bilinen masalın öz Türkçe karşılığı Naki Tezel’e göre “ödkünç/ötkinç”tür. Uygurca’da “öd, öğüt; ödkünç ise, öğüt verici ad, öğüt verici hikâye, ahlak dersi veren alegorik eser” anlamına gelir. *Kamus- ı Türki*’de masal için; “Mesel, âdâb ve ahlâk ve nasayihe müteallik küçük hikâye. Masal bundan galattır”denilmektedir. *Lügat-i Naci*’de masal için; “Mesel, dâsîtân, kıssa-i meşhure, (masal) bundan muharreftir. *Lehçe-i Osmanî*’de masal için; “Mesel, hâlâ hikâye, dâsîtân, menkâbe mânâsına fıkra ve kaziyyeden gayri” denilmektedir. *Kitâb-ı Müntahabat-ı Lügat-i Osmanî*’de masalın tanımı; “Ahlak ve âdâta müteallik olan kıssa ve hikâye ve rüyâ ki, uykuda görünür gibi mânâsına” şeklindedir. Masal, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük*’te; “Mesel, terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı olan hikâye şeklinde tarif edilmektedir (Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, 2016: 150-151).

Şükrü Elçin masalı, “Bilinmeyen bir yerde, bilinmeyen şahıslara ve varlıklara ait hadiselerin macerası, hikâyesi” (Elçin, 1986: 368) olarak tanımlar. Arnold van Gennep’in masal tanımı şu şekildedir:

Masalı tavsif eden şey, onun şahıslarının, meselâ perilerin, devlerin, cinlerin, ilh... harikulâde vasfından çok, bu şahısların “gayri şahsiliği”, yâni muayyen şahsiyetleri temsil etmemeleridir; bundan başka masalda, vak’anın geçtiği yer de gayri muayyendir; nihayet psikoloji iptidaîdir, zira bütün meziyetler güzelliğe, iyiliğe ve kuvvete, bütün kusurlar ve seyyieler de çirkinliğe, kötülüğe ve zâfa irca olunabilir, başka nüanslar bulunmaz (Gennep, 1939: 31-32).

Pertev Naili Boratav, masalı, “Nesirle söylenmiş dinlik ve büyülik inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırma iddiası olmayan kısa bir anlatı” biçiminde tanımlamaktadır (Boratav, 1969: 80). Esmâ Şimşek’in ise masal tanımı, şu şekildedir: “Masallar, içerisinde olağanüstü, kahramanların ve hadiselerin geçtiği, klişe bir sözle başlayıp,

yine klişe bir sözle biten, dinleyiciyi inandırmak gibi bir iddiası olmayan ve umumiyetle nesir şeklinde söylenen hayal mahsulü türlerdir” (Şimşek, 1990: 3).

Mark Azadovski’nin masal hakkındaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

Masallar, birçok yerde aynı zamanda ortaya çıkmış (polygenesis) değıllerdir; onlar düşlerden de doğmamıştır. Masal tarihinin belli bir devrinde, belli bir toplumda, belli bir toprakta ortaya çıkmıştır. Bütün dünyaya bu ilk biçim (archetype)dan yayılmışlardır. Bu ilk masal örneğinin bulunması önemlidir. Tarih ve coğrafya içinde yapılacak araştırmalarla bu ilk form bulunabilir; masalın yeni kültür çevrelerinde uğradığı değışmeler ve bozulmalar saptanabilir (Azadovski, 1992: 22).

Masallar, olağanüstü öğeleri içerisinde barındıran; bu öğelerle ait olduğu toplumun sosyal, siyasi, kültürel, ekonomik ve psikolojik unsurlarını aktaran anlatı türüdür. Okuyucuları/dinleyicileri inandırma, onlara doğrudan bir mesaj verme zorunluluğu yoktur. İçerik olarak herkes ve her şey masallara konu olabilmektedir.

Masalların şimdiye kadar ortaya çıkarılmış genel-geçer özellikleri bulunmaktadır. Örneğin; bir masalın giriş ve bitiş formeli bulunmakta, içerisindeki olayların ve nesnelerin desteklendiği formel sayılara rastlanmaktadır. Masalların tarihleri belli değildir, ancak içerisinde bulunan “kral, padişah, ejderha, ağa” gibi ifadeler, masalın tarihi ve zamanı hakkında bilgi vermektedir. Masallardaki “Kaf dağı, Buzlar ülkesi, Kekik ülkesi, Güneyik ülkesi, Gül ülkesi” gibi bazı mekânların bugün herhangi bir karşılığı bulunmamaktadır. Ancak yol, çukur, kuyu, köy, ağaç dibi, köyün biti, evin önü, dağ başı, orman, çeşme, kapı önü, balığın karnı, düğün evi, savaş meydanı, bahçe ve saray gibi mekânların bugün de karşılığı bulunmaktadır.

Masallardaki kahramanlar beşerî dünyaya ve olağanüstü dünyaya ait olan kahramanlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Beşerî dünyadaki kahramanların arasında da doğaüstü güçlere sahip kahramanlar bulunmaktadır. Bu kahramanlar olağanüstü özellikle sahip bir varlık ile karşı karşıya gelerek rüştünü ispat eder. Bu kahramanların günlük problemleri masallarda işlenmektedir. Örneğin bir kahraman artık evlenmek ister. Başka bir kahraman fakirlikten kurtulmak ister. Bir anne oğluna kız istemek için yola çıkar. Üvey anne üvey çocuklarını evde istemez. Doğaüstü güçlere sahip kahramanların kendilerine tayin edilmiş ideal nesneleri bulunmaktadır. Bu nesneler arasında iğne, at kılı, şişe, mendil, et, şal, yüzük, kuş tüyü, tarak, ayna ve

kaval bulunmaktadır. Masallardaki kahramanlar bu nesneler ile işlevselliklerini korumaya devam eder.

Masallarda yardımcı kahramanlar arasında; Hızır, İlyas, dede, ihtiyar, ebe, fakir, ölmüş öz anne; zümrüt kuşu, Şahmeran, at, yaşlı amca, yaşlı kadın, ak sakallı adam, leylek, aslan, kaplan ve balık bulunmaktadır. Masallarda sıra dışı varlıklar arasında; ejderha, dev, çatlayan taş, cadı, cazı karısı, kocakarı, dev anası, dev avradı, Arap kızı bulunmaktadır. Heybetli kahramanlar arasında Beyoğlu, padişah, kral, kralın/padişahın karısı, kralın/padişahın kızı, Beyoğlu'nun karısı, vezirler ve Aslanlar padişahı, Kaplanlar padişahı, Leylekler padişahı bulunmaktadır. Kahramanların zor durumlarda sığındıkları tonlar ise; Keloğlan donu, işkembe (koyun-keçi) donu, erkek donu, selvi ağacı donu, bardak donu, süpürge donu, kemik donu ve kuş donudur.

Masalların olay çatısı anlaşılır olup karmaşık kurgulardan uzaktır. Masalın girişinde, masalın devamı ve masalın sonu hakkında ipucu veren kapsül ifadeler yer verilmektedir. Kurulan olay çatısında hedef temalar genellikle; doğruluk, dürüstlük, adalet, aileye ve sevilen insana (eş, sevgili) bağlılık, büyüklere saygı, hayvanları koruma, kötülerini cezalandırma ve iyileri ödüllendirme, yuva kurma, statü kazanma, rakipleri yok etme gibi temalardır. Bu temaların kahramanları ise görevlerini yerine getirerek sahneden çekilir. Bu kahramanlar hem kendi görevlerini tamamlar hem de kaderlerini tayin ederler. Gösterişli sahneler başkahramanlar aracılığıyla verilir, başkahramanlar bu sahnelerde sıradan kişilikten özel kişiliğe bürünürler.

1.1.1. Masalların Özellikleri

Masallar, içinde yaşanan kültürün öğelerini geçmişten günümüze taşıyan önemli kaynaklardır. Masallar, ait oldukları toplumların gelenek, görenek ve inançlarını, sosyal, kültürel, ekonomik yapılarını yansıtır. Toplumdan topluma farklı özellikler gösteren masalların Saim Sakaoglu'na göre üç tür değişmesi vardır. Bu değişimler; “Olumlu Gelişme”, “Yayılan Gelişme” ve “Tersine Gelişme”dir. Olumlu Gelişmeye göre; ilk defa anlatılmaya başlanan bir masal hiçbir zaman mükemmel formunda değildir. Zaman içerisinde hem ortaya çıktığı bölgede hem de yayıldığı bölgede gelişip güzelleşmektedir. Yayılan Gelişmeye göre; Bir masal yayılıp geliştikten ve en güzel şekli aldıktan sonra da değişmeye devam edecektir. Ancak

yayılan her masal aslından bir şeyler kaybetmektedir. Bu, o masalın zayıflaması veya küçülmesi değil, belki de güzelleşmesi anlamına gelmektedir. Yayıldığı coğrafyanın kültür ve dinlerinin etkisiyle değişmeye devam etmektedir. Kişi ve yer adları, ünvanlar, hayvanlar, yiyecekler ve daha pek çok unsur masal içerisinde değişecektir. Tersine Gelişmeye göre ise; yayılan masal artık pek çok ülkede anlatılmaktadır. Ancak masal kendi ülkesine de geri dönebilmektedir. İlk hâlinde oldukça farklı olan bu masal, artık başka bir masal hâline gelmiş olabilmektedir (Sakaoğlu, 1999: 9). Masallar urformuna yani ilk şekline bağlı olarak pek çok varyantta Anadolu'nun farklı yerlerinde anlatılmaktadır. Bir motif etrafında gelişen masallarda uzun betimlemelere ve kahramanların detaylı ruhsal çözümlemelerine yer verilmez. Durağanlık yoktur. Örneğin bir kahraman bir sınavla baş edemediği zaman hiç vakit kaybetmeden diğer planlarını uygulamaya başlar. Eğer kahramanın buz dağına gitmesi gerekiyorsa hiç düşünmeden yola çıkar. “Masallar, kurmaca olarak kabul edilen nesir anlatılardır. Dogma ya da tarih olarak kabul edilmez, olmuş veya olmamış olabilir ve ciddiye alınmayabilir. Yine de sadece eğlence için anlatıldığı sık sık söylene de örneğin ahlaki masallar grubunun iddia edilenlerden daha başka önemli işlevleri de vardır. Masallar herhangi bir zaman ve mekânda yaşanmış gibi kurgulanabilir ve bu anlamda hemen hemen zamansız ve mekânsızdır” (Bascom, 2003: 79).

Masallar “Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, Bir varmış bir yokmuş, Günlerden bir gün, Vaktiyle, Zamanın birinde” vb. kalıp ifadelerle başlar. “Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine, Yedim içtim muradıma erdim, bu masal da burada bitti, gökten üç elma düştü” vb. kalıp ifadeler ile sona erer.

Masalların içerisinde “üç, yedi, otuz dokuz ve kırk” gibi formel sayılar; buz dağı, devler ülkesi, gökyüzü ve yeraltı gibi olağanüstü mekânlar bulunur.

Masallarda kahramanlara ait nitelikler arasında “anne, baba, eş, iyi kalpli, akıllı, sabırlı, namuslu, büyücü, kurnaz” gibi özellikler bulunmaktadır. Masallardaki kahramanların sahip oldukları meslekler arasında; padişah, vezir, tüccar, oduncu, terzi, bakkal ve fırıncı bulunmaktadır.

Masallarda diğerk kahramanlardan; hayvanlardan aslan, kaplan, ayı, tilki, at, güvercin, papağan; bitkilerden selvi ağacı, mor çiçek vb.; doğal yapılardan dağ, taş, mağara, kuyu, su; eşyalardan sofra, yüzük, inci, tas, seccade, değirmen, saz; olağanüstü varlıklardan dev, Arap kızı, cadı karısı, cin, peri vb. vardır.

Masallarda yardımcı kahramanlar ve unsurlar olarak “yaşlı kadın, at, at kılı, kuş tüyü, pir, dede, bardak, halı, süpürge, et, anahtar” gibi olağanüstü nesneler ve kahramanlar bulunmaktadır.

1.1.2. Masalların Ortaya Çıkışı

Gedeon Huet’in masalların ortaya çıkışı üzerine yaptığı sınıflandırma; “Tarih Öncesi Görüş (Kablettarih Nazariyesi), Tarihî Görüş (Tarihî Nazariye) ve Etnografik Görüş (Etnografik Nazariye)” şeklindedir (Sakaoğlu, 1999: 5).

Tarih Öncesi Görüş’e göre masalların ortaya çıkış yeri Hindistan’dır. Hint mitolojisini içeren Vedalar, masalların ilk kaynaklarıdır. Max Müller’in öncülüğünde kurulan bu görüş, Karşılaştırmalı Mitoloji Biliminin de kuruluşuna aracı olmuştur. Hint-Avrupa Dil Ailesine mensup ulusların mitolojileri incelenmiş ve bu mitolojilerinin ana kaynağının Hindistan olduğu görüşünde birleşmiştir. Tarih Öncesi Görüş’ün temsilcilerine göre masallarda güneşe, güneşin doğmasına, bulutlara ve yağmurlara ilişkin mitler bulunduğu belirtilmektedir (Tezel, 1987: 135).

Hindoloji Görüşü veya İndiyanist Görüş olarak adlandırılan bu teoriye göre; masalların kaynağı Vedalar değil Pançatantra’dır. Sylvestre de Sacy ve Theodor Benfey gibi araştırmacıların öncülük ettiği bu teori Pançatantra merkezli bir yayılımı benimsemiştir. Masalların Göçü ve Kültürel Ödünçlenme Teorisi olarak da isimlendirilen Tarihî Görüş, Benfey’den sonra kendisine pek çok takipçi bulmuştur. Y. Polivka, A. N. Veselovsky, Max Müller gibi pek çok araştırmacı bu teorinin üstünlüğünü kabul eder (Sakaoğlu, 1999: 7).

Etnografik Görüş’e göre masalların doğrudan Hindistan kaynaklı olduğunu düşünmek doğru değildir. Bu görüşün savunucuları olan Andrew Lang, Edward Taylor ve M. Lennan gibi etnograflar, masalların insanların bir arada yaşamaya başladığı dönemden itibaren ortaya çıktığını savunmaktadır (Sakaoğlu, 1999: 8).

W. Grimm'in ise masalların kaynağı hakkında iki teorisi bulunmaktadır. Bu teoriler Hint-Avrupa Teorisi ve Parçalanmış Mitler Teorisidir. Hint-Avrupa Teorisine göre; Hint-Avrupa dil dairesine giren milletlerin masalları, bilinmeyen bir zamandan Hint-Avrupa medeniyetinin mirasıdır. Parçalanmış Mitler Teorisine göre masallar; eski mitlerin parçalanmış halleridir. Bunlar ancak içinden çıktıkları mitlerin kesin olarak izah edilmesiyle anlaşılır (Günay, 1975: 17).

1.1.3. İlk Masal Çalışmaları

Tarihsel süreçte ilk masal örneklerine öncelikli olarak Hint, Arap, İran ve Avrupa masal çalışmaları ile karşılaşmaktadır. Örneğin *Pançatantra*, *Binbir Gece Masalları (Hikâyeleri)*, *Farac ba'd' aş-şidda*, *Tûtîname*, *Kırk Vezir Hikâyeleri* adıyla bilinen eserler, masal çalışmalarında önem arz etmektedir (Boratav, 1969: 411).

Arap coğrafyasına ait Binbir Gece masallarının *Camasbnâme* adlı bölümünün çevirisi Abdî tarafından yapılmıştır. (Boratav, 1969: 411). *Farac ba'd' aş-şidda* ise Türkçeye ilk defa 16. yüzyılda çevrilmiştir. “Güçlükten Kolaylığa Kederden Sevince” adıyla Bilge Seyidoğlu ve Orhan Yavuz tarafından hazırlanan eserin istinsah tarihleri 1492, 1526 ve 1575 olup Hamidiye, Fatih ve Ayasofya nüshalarından faydalanılmıştır (Sakaoğlu, 1999: 18).

İran sahasında önemli bir yer olan Binbir Gündüz Masallarında (Elfü'n-Nehar ve'n-Nehar) erkeklerin sadakatsizliği anlatılmaktadır. Bu külliyyatın ilk Türkçe çevirisi Ahmed Raşid tarafından yapılmıştır. Fransızcadan dört cilt olarak yaptığı çeviriyi 1867-1871 yılları arasında yayımlamıştır. Başka bir çeviri ise, Ahmed Hami ve üç arkadaşı tarafından 1873 yılında Fransızcadan yapılmıştır (Sakaoğlu, 1999: 18).

Avrupa sahasından Aisopos (MÖ 620-560) ve Hesiodos (MÖ 8) bulunmaktadır. Fransa'da Jean La Fontaine'in (1621-1695) ise Şinasi, Ziya Paşa ve Recaizade Mahmud Ekrem tarafından çevirisi yapılmıştır. La Fontaine'nin çağdaşlarından Charles Perrault içinde sekiz masal bulunan *Contes de ma Mere L'oye* (L'oye Annemin Masalları) adı eserini, 1697'de yayımlamıştır. Bu masallar Türkçeye “Annenin Masalları” adıyla çevrilmiştir (Sakaoğlu, 1999: 18).

Almanya’da Achim von Arnim (1781-1831), Clemens Brentano (1778-1842), Bettina Brentano (1785-859) Alman masalları için önemli isimlerdir. Aydınlanma çağının ünlü adı Johann G. Herder (1749-1803) masalların eğitim açısından değeri üzerinde durmuş, Theodor Benfey (1809-1881) masalların kaynağı konusunu ele almıştır. İskandinav ülkelerinde yetişen ve masal tipleriyle ilgili ilk sınıflandırmayı yapan isimlerin başında Antti Aarne, Oscar Hackman, C. W. von Sydow, Arthur Christen, Axel Olrik ve Danimarkalı Hans Christian Andersen bulunmaktadır (Sakaoğlu, 1999: 19).

Saim Sakaoğlu, Türkiye sahasında yapılan masal çalışmalarını altı başlık altında değerlendirmiştir. Bu başlıklar sırasıyla aşağıdaki gibidir:

1. İslamiyet Dışı Dönemin Masalları.
2. Yazmalar, İlk Basmalar.
3. Yabancıların Çalışmaları.
4. Türklerin Derlemelerle Başlayan Bilimsel Çalışmaları.
5. Dileler, Dergiler, Tezler.
6. Yeni Dönem: Üniversitelerde İlk Masal Çalışmaları (Sakaoğlu, 1999: 19).

Sakaoğlu’nun bu tasnifi masal araştırmaları hakkında yapılan çalışmaları kolaylaştırmaktadır. Tasnif İslamiyet öncesinden başlayarak bugüne kadar ilerleyen masal çalışmalarını içermektedir.

İslamiyet Dışı Dönemin Masalları:

Türklerin İslam dinine girmeden önce bağlı bulundukları inanç sistemleri ve dinlerle ilgili olarak başka dillerden çevrilen kitaplarda; masal özellikleri taşıyan bölümlerin olması, masal araştırmaları için oldukça önemlidir. İslamiyet dışı döneme ait masal eserleri arasında önemli olan eserler; Kuanşi İm Pusar, Altun Yaruk, Türkçe Mani El Yazmaları, Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi, Uigurica ve Türkisch Turfan Texttir. Sanskritçe olan *Kuanşi İm Pusar (Ses İşiten İlah)* Çince’den Uygurca’ya çevrilmiş, 1911 yılında Radloff tarafından yayımlanmıştır (Sakaoğlu, 1999: 20). Uygur Türkçesine Çince’den çevrilen *Altun Yaruk* 8-9. yüzyıllara aittir. Eser, Türklerinin bağlı bulundukları Budizm’in temellerini öğreten, bu dinin kurucusu Buda’nın hayatına ait menkabelere yer veren kutsal bir kitaptır. İlk defa W. Radloff ve S. Malof tarafından 1913-1917 yılları arasında yayımlanmıştır

(Sakaoğlu, 1999: 20). Sanskrit kaynaklı metinler arasında diğer bir masal özelliği taşıyan *Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi*, ilk defa C. Huart tarafından 1914 yılında yayımlanmıştır. Eser daha sonra Hüseyin Namık Orkun tarafından 1940 yılında tekrar yayımlanmıştır (Sakaoğlu, 1999: 20). Uygur dönemine ait Budist metinler olan *Uigurica*, F. W. K. Müller tarafından dört cilt halinde yayımlanmıştır. Eserde masal özelliği taşıyan oldukça fazla parça vardır. Bunlardan Çaştani Bey Hikâyesi 1945'te; Maymunlar Beyi Hikâyesi, Dantapali Bey Hikâyesi ve Mukaddes Tavşan Hikâyesi 1946 yılında Selahattin Himran tarafından Türkçeye çevrilmiştir (Sakaoğlu, 1999: 21). Yirminci yüzyılın başlarında Turfan'da Haça harabelerinde bulunan ve Türkçe metinler olan *Türkçe Mani El Yazmaları* 1919 yılında yayımlanmıştır (Sakaoğlu, 1999: 21). Gabain tarafından *Türkisch Turfan Text adlı eser*, Budizm'le ilgili görüşlerin açıklanmasına yarayacak bir hikâyedir. Turfan kazılarında elde edilen metinler W. Bang, A. von Gabain, R. Rahmeti Arat ve T. Kowalski tarafından on cilt olarak yayımlanmıştır (Sakaoğlu, 1999: 21).

Yazma Eserler:

İçerisinde masal özellikleri taşıyan metinler bulunan başlıca yazma eserler arasında; *Mecma'ül Letâ'if*, İbni Sina Hikâyeleri, Muhayyelat ve Billur Köşk Masalları metinleri yer almaktadır. Bursalı şair Lâmiî Çelebi'nin (1472-1532) başlayıp yarım bıraktığı bir eser olan *Mecma'ül Letâ'if*, oğlu Abdullah tamamlamıştır. Eserde pek çok halk anlatması vardır. Bunların bazıları doğrudan masaldır (Sakaoğlu, 1999: 22). *İbni Sina Hikâyeleri*, ünlü filozof İbni Sinâ'nın hayatı etrafında anlatılan masallardan oluşmaktadır. Eserin en eski yazması Derviş Hasan Mehdî'nin 17. yüzyılda düzenlediği sanılan Kıssa-i Ebu Sina ve Ebî'l-Haris adlı nüshadır (Sakaoğlu, 1999: 22). Giritli Ali Aziz Efendi tarafından 1796'da tamamlanmış olan *Muhayyelat*, her biri "hayal" adını taşıyan üç uzun hikâyeden oluşmaktadır. Hikâyenin üç yazması ile çeşitli basmaları vardır (Sakaoğlu, 1999: 24).

Yabancıların Çalışmaları:

Türk masalları hakkında araştırmalar yapan yabancı bilim insanları arasında; M. Digeon, F. Wilhelm Radloff, J. A. Decourdemanche, Cyrus Adler, Allan Ramsey, F. McCullagh, Fredrich Giese, E. W. C. Sanders, Margery Kent, Elsa Sophie Von

Kamphoevener ve Slaveyko Martinof bulunmaktadır. Bu isimler çalışmalarını derleme yöntemi ile ortaya koymuş ve ciltler halinde yayıma hazırlamıştır.

M. Digeon'a ait *Nouveaux Turc Et Arabes* adlı eserin birinci cildinde anlatmaya dayalı herhangi bir örnek yoktur. Eserin 1781 tarihli ikinci cildinde bulunan Türk masalları "Halil, Alaeddin, Le Dervische (Derviş), Le Cady le Volnar (Kadı ile Volnar) ve Le Marchand de Chirvan (Şirvanlı Tüccar)'dır (Sakaoğlu, 1999: 25).

Tam adı *Proben der Volksliteratur der Türkischen Stamme* olan ve kısaca *Proben Serisi* olarak bilinen eser, F. Wilhelm Radloff tarafından Türk boylarının halk edebiyatı ürünlerini adlı on ciltlik bir külliyat halinde ortaya konmuştur. Eserin birinci cildi 1866 yılında, sekizinci cildi 1899 yılında ve onuncu cildi 1907 yılında yayımlanmıştır. Eserin onuncu cildinde Nasreddin Hoca fıkraları, Karagöz oyunları, masallar, türküler ve tekerleme bulunmaktadır (Sakaoğlu, 1999: 27). Cyrus Adler ile Allan Ramsey tarafından Türk kahvehanelerinde meddahların anlattıkları masallardan oluşturulan *Told in The Coffee Houses/Turkish Tales*, 1898'de Londra'da yayımlanmıştır. (Sakaoğlu, 1999: 27). 1914 yılında yine Allan Ramsey ve F. McCullagh tarafından hazırlanan *Tales From Turkey*'in içerisinde meddahlık geleneğinin örneklerinden seçilen masal, latife ve efsaneler bulunmaktadır. A. Decourdemanche tarafından 1883 yılında Fransızcaya çevrilen *Fables Turques* adlı eserin içinde 149 masal metni yer almaktadır (Sakaoğlu, 1999: 29).

Fredrich Giese tarafından 1925 yılında Almanya'da hazırlanan *Türkisch Marchen* adlı eserin içerisinde üçü derleme olan 66 adet Türk masalı bulunmaktadır. C. Sanders tarafından İngilizceye çevrilen *Tales Of Turkey* adlı eser, Londra'da 1925'te yayımlanmıştır. Eser, Margery Kent tarafından *Fairy Tales From Turkey* isimli eser, 1946 yılında Londra'da yayımlanmıştır. Eserde Naki Tezel'in *İstanbul Masalları* (1938) adlı eserinde yer alan masallardan 32 tanesi bulunmaktadır. Türkçesi *Türk Göçebelerinin Masal ve Hikâyeleri* olan *Marchen und Geschichten Altürkischer Nomaden* isimli eser, Elsa Sophie von Kamphoevener tarafından 1956 yılında Hamburg'da yayımlanmıştır (Sakaoğlu, 1999: 30).

Yabancı kökenli masal çalışmaları arasında bulunan diğer eserler arasında; “Tales of the East (Henry Weber-3 cilt), Traditions Populaires de L’Asie Mineure Paris (Henry Carnoy-Jean Nicolaides-1889), Contes Licencieux de Constantinople et de L’Asie Mineure, Paris (Jean Nicolaides-1906), Materialien zur Kenntnis des Anatolischen Türkisch I New York (Friedrich Giese-1907) ve Harvest of World Folk Tales New York (Milton Rugoff-1949)” adlı eserler bulunmaktadır (Sakaoğlu, 1999: 32-33).

Yabancı kökenli masal çalışmalarının yoğun olduğu dergiler ise; Ungarische Revue (Budapeşte 1881), Journal of American Folklore (Texas 1888), Mercure de France (Paris 1890), Zeitschrift des Veriens für Volkskunde (Bedin 1891), Orientalische Literatur-Zeitung (Bedin 1898), Keleti Szemle (Budapeşte 1900), Hessische Blätter für Volkskunde (Giessen 1902), Rivista degli Studi Orientalni (Roma 1907), Der İslam (Strasbourg 1910), Archiv Orientalni (Prag 1920), Horn Book Magazine (Boston 1924), Hoosier Folklore (Indiana 1942), Western Folklore (Berkley 1942), New York Folklore Quarterly (New York 1945), Southwestern Journal of Anthropology (Albuquerque 1945), Oriens (Leiden 1948), Rheinischen Jahrbuch für Volkskunde (Bonn 1950), Midwest Folklore (Bloomington 1951), North Carolina Folklore (Raleigh 1953), Arts et Traditions Populaire (Paris 1953), Deutsches Jahrbuch für Volkskunde (Berlin 1955), Kentucky Folklore Record (Bowling Green 1955), Fabula (Berlin 1957) ve Journal of the Folklore Institute (Bloomington 1964) adlı dergiler bulunmaktadır (Sakaoğlu, 1999: 33).

Türkiye’de Derlemelerle Başlayan Bilimsel Çalışmalar:

Türk masallarını derleme çalışmalarına öncülük eden isimlerin başında; İzzet Ulvi, K. D. Hanım, Bahtaver Hanım, Pertev Naili Boratav, Eflatun Cem Güney, Ahmet Edip Uysal, Ahmet Caferoğlu, Ziya Gökalp, Hamit Zübey, Ali Rıza Yalın, Suat Salih Asral, Naki Tezel ve Mehmet Tuğrul bulunmaktadır.

İzzet Ulvi, Türk Yurdu dergisinin etkisiyle Türklük şuurunu daha belirgin bir şekle getirebilmek için masallar yayımlamıştır. Bunlar derleme masallardan daha çok “yapma” masallardır. Derginin ikinci sayısında başlayan masal yayımı, aralıklarla birkaç ay devam eder (Sakaoğlu, 1999: 34).

K. D. Hanım, 1912 tarihini taşıyan “Türk Masalları” adlı 317 sayfalık kitabında on üç masala yer vermiştir. (Sakaoğlu, 1999: 35). Araştırmacılar tarafından uzun süre tespit edilemeyen bu çalışma, daha sonra Latin harflerine aktarılmış ve yayımlanmıştır (Gümüştepe, 2022: 67).

Pertev Naili Boratav’ın Türk masal araştırmaları tarihinde önemli bir yeri vardır. “Zaman Zaman İçinde (1959) ve Az Gittik Uz Gittik (1969), Hayvan Masalları Kataloğu Taslağı, Türk Masal Tipleri Kataloğu (1953), Contes Turcs (1955) ve Türkische Volksmarchen” eserleri önemlidir (Sakaoğlu, 1999: 44).

Eflatun Cem Güney’in yayımladığı başlıca masal kitapları; En Güzel Türk Masalları (1948), Bir Varmış Bir Yokmuş (1956), Evvel Zaman İçinde (1957), Gökten Üç Elma Düştü (1960), Az Gittim Uz Gittim’dir (Gümüştepe, 2022: 69).

Ahmet Edip Uysal, Warren S. Walker ile Türk masallarını derlemeye ve İngiliz diliyle yayınlamaya başlamıştır. “Tales Alive in Turkey (1966) ve More Tales Alive in Turkey (1902)” Uysal’ın Türk masal edebiyatına kazandırdığı iki eserdir. (Sakaoğlu, 1999: 47). Ayrıca Ahmet Edip Uysal ve Warren Walker’ın Texas Teck’te kurmuş oldukları Türk Sözlü Arşivi de önemlidir (Alptekin, 2002: 16).

Ahmet Caferoğlu’nun; Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme (1940-12 masal); Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar (1942-12 masal); Anadolu Ağızlarından Toplamalar, İstanbul (1943-28 masal); Sivas ve Tokat İlleri Ağızlarından Toplamalar, İstanbul (1944-25 masal); Güneydoğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar, İstanbul (1946-28 masal); Kuzey Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar (1946-28 masal); Orta Anadolu Ağızlarından Derlemeler, İstanbul (1948-26 masal) ve Anadolu İlleri Ağızlarından Derlemeler (1951-14 masal)” çalışmaları bulunmaktadır (Sakaoğlu, 1999: 48).

Ziya Gökalp, önce *Küçük Mecmua* isimli eserinde neşrettiği bazı masalları daha sonra *Altın Işık* adlı eserinde bir araya getirmiştir (Şimşek, 1990: 19).

Hamit Zübey, öğrenimini Macaristan’da tamamladıktan sonra ülkeye döner ve ilk yazılarında derleme ile fazlasıyla ilgilenir. Ali Rıza Yalgın, *Cenupta Türkmen Oymakları* adlı beş bölümden oluşan eserinde; halk inanışlarına, boy bilgilerin, efsanelere ve masallara yer vermiştir (Sakaoğlu, 1999: 34-40).

Yusuf Ziya Demircioğlu; yörüklerden derlediği masal ve hikâyeleri *Yürüklerde ve Köylülerde Hikâyeler Masallar* adıyla; Suat Salih Asral bir kısmını öğrencilerine derlettiği masal metinlerini *Öz Türk Masalları* adıyla; Naki Tezel 1936 yılında *Keloğlan Masalları* ve *İstanbul Masalları* adlarıyla; Mehmet Tuğrul *Malatya'dan Derlenen Masallar* adıyla alışmalarını yayımlamışlardır (Alptekin, 2002: 6-7).

Dergiler:

Masal araştırmaları konusunda öne çıkan süreli yayınların başında; “Gediz (Manisa), Karaelmas (Zonguldak), Kaynak (Balıkesir), Muğla (Muğla), Türk Akdeniz (Antalya), Konya (Konya), Kars (Karseli) Halk Bilgisi Haberleri ve Türk Folklor Araştırmaları” adlı dergiler gelmektedir (Sakaoğlu, 1999: 48-50).

Üniversitelerde İlk Masal Çalışmaları:

Prof. Dr. Mehmet Kaplan'ın, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi iken 1959-1961 yılları için misafir öğretim üyesi olarak Erzurum Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde görev alması, Türk Halk Edebiyatının önemli olaylarının başlangıcı olarak kabul edilir. Daha sonra Muhan Bali (Ercişli Emrah ile Selvihan Hikâyesi Varyantların Tespiti ve Halk Hikâyeciliği), Bilge Palandöken, Saim Sakaoğlu (Gümüşhane masalları), Umay Günay (Elâzığ Masalları) ve Fikret Türkmen masallar üzerine doktora öğrenimlerini tamamlar (Sakaoğlu, 1999: 52).

Masal hakkında sadece YÖKTEZ'de kayıtlı yüzlerce tez bulunmaktadır. Ancak buraya öne çıkan lisansüstü tezler dahil edilmiştir:⁵

Doktora Tezleri:

AKİDİL, İnci Krause (1968). Formelhafte Wendungen in Deutschen und Türkischen Volksmärchen. Eine Studie zur vergleichenden Mörchenforschung. Phil. Diss. Marburg.

AKKOYUNLU, Ziyat Abdulmecit (1982). Binbir Gece Masallarının Türk Masallarına Tesiri. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

⁵ Burada gösterilen lisansüstü tezlerde yazarların soyadlarına göre alfabetik sıralama takip edilmiştir.

ALAKUŞ, Elif (2024). Balkan Türklerinin Masallarında Kadın Tipler Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

ALPTEKİN, Ali Berat (1980). Taşeli Platosu Masallarında Motif ve Tip Araştırması. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

ARSLAN, Ahmet Ali (1980). Kuzey-Doğu Anadolu (Kars) Türk ve Kuzey Britanya Halk Edebiyatında Masallar. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

ASLAN, Namık (1994). Yozgat Masallarında Motif ve Tip Araştırması: İnceleme Metinler. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

BALCI, Serkan (2019). Türk Dünyası Masalları Tip Katalogu. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

BÜTÜNER, Şahin (2020). Masal ve Mitoloji: Türk Masallarında Kültürlerin Çözümlemesi. (Yayımlanmamış Doktor Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EMİROĞLU, Seyit (1996). Meraam İlçesi (Konya) Masalları Üzerinde Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

GÖKBULUT, Burak (2010). Kıbrıs Türk Masalları İle Uygur Türk Masalları Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma (İnceleme-Metin). (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

GÜNAY, Umay (1974). Elâzığ Masalları (İnceleme-Metin). (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

KAN ÇELİK, Ayşe (2023). Artvin Yöresinden Derlenen Masallar Üzerinde İncelemeler. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

KARA, Ruhi (1996). Erzincan Masalları. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

KÖKSEL, Behiye (1995). Gaziantep Masalları Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

KÖKTÜRK, Şahin (1996). Köktürk, Azerbaycan ve Türkiye' den Derlenmiş Masalları Karşılaştırma Denemesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

NAZLI, Atiye (2011). Binbir Gece Masalları'nın Anadolu Türk Masallarına Etkileri Üzerine Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

ÖNAY, Yılmaz (1995). Van Masalları Üzerine Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Van Yüzüncüyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.

ÖZÇELİK, Mehmet. (1992). Afyonkarahisar Masalları Üzerine Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

ÖZKAN, Pelin. (2022). Anadolu Türk Masallarında Çocuk Algısı. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

SAKAOĞLU, Saim (1971). Sakaoğlu, Gümüşhane Masalları/Metin Toplama ve Tahlil. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

SAVAŞ, Hasan (2021). Tabu ve Mülkiyet İlişkisi Bağlamında Anadolu Sahası Türk Masalları (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

SEYİDOĞLU, Bilge (1972). Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

ŞİMŞEK, Esmâ (1990). Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.

Yüksek Lisans Tezleri:

BAKIRCI, Nedim (2000). Niğde Masalları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

BİLDİK, Suna Pamir (1995). Yıldızeli Atıf Bildik'ten Derlenen Masallar Üzerine Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.

ÇELİK, Suzan (2000). Türk Masallarında Ölüm ve Yas. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.

ÇORBACI, Çiğdem (2000). Türk Masallarında Yardımcı İhtiyar Motifi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.

DENİZ, Rasim (1993). Kayseri Masalları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

DOĞRAMACIOĞLU, Hüseyin (2001). Kilis Masalları (Derleme ve Tahlil Çalışması). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

ESER, Ruhiye Eda (2000). Türk Masallarında Çocuk Motifi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elâzığ.

ERGUN, Metin (1998). Türkmen ve Anadolu Halk Masallarının Yapı ve Motif Açısından Mukayesesi Üzerine Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

GÖDE, Halil Altay (1997). Yalvaç Masalları Üzerine bir İnceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

GÜVEN, Meriç (1994). Binbir Gece Masalları Üzerinde Motif Araştırması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

KAÇMAZ, Ceyhun (2020). Anadolu Halk Masalları ile Kırgız Halk Masallarının Karşılaştırmalı Araştırması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

ODAMAN, Eren (2020). Anadolu Türk Masalları ile Hint Masallarında Karşılaştırmalı Kadın Tipleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

SADIÇ, Aysun (2008). Masallarda Kadın (Güneydoğu Anadolu ve Doğu Akdeniz Masal Örnekleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

SARIÇİÇEK, Fevzi (1997). Arapgir Masalları (İncelemeler-Metinler). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

SEVER, Mustafa (1995). Erciyes Yöresi Masallarında Tipler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

YARDIMCI, Mehmet (1991). Yaşayan Malatya Masalları, Metinler ve İncelemeler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

YILMAZ, Mehmet (1994). Kırgız Halk Masalları/Motif Index ve Tercüme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

1.2. Kuramlar ve Yöntemler

“Teori (theria)” *bakma, görme, kurgulama, düşünme* anlamına gelen Grekçe bir sözcüktür. Latince *dikkatle bakma, gözleme, müşahade etme, inceleme, tetkik etme, düşünme* anlamına gelen “contemplare” sözcüğü ile karşılanmıştır. Yakın zamana değin dilimizde kullanılan “bakma” anlamına gelen Arapça “n-z-r” kökünden türeyen “nazariye” sözcüğü de teorinin karşılığı durumundadır. Teori kavramı bugün “kurma” fiilinden türeyen “kuram” sözcüğü ile karşılanmaya çalışılmaktadır (Taşdelen, 2003: 151). Temelinde anlamayı ve açıklamayı bulunduran kuramlar, halk edebiyatı alanında özellikle metinlerin anlaşılmasını

kolaylaştırmakta ve sonraki çalışmalara rehberlik etmektedir. Bu çalışmaların verimli olabilmesi için sınırlılıklarının ve kuramsal çerçevesinin çizilmesi önem arz eder. “Bir metodolojinin tanıtılması için bu metodolojinin kullanılacağı çalışma alanının sınırlandırılması gerekmektedir. Bilimsel bir alan, belirli bir parçanın tutarlı bilimsel bir yaklaşımla aynı alan araştırmacısı tarafından işlenebildiği bir alan olmalıdır”(Krohn, 1996: 1).

Arapça nazariye sözcüğünün yerine zamanla Grekçe *teori* kullanılmıştır ama zaman içerisinde sonradan her ikisinin yerine *kuram* kelimesi türetilmiştir.

1.2.1. Metin Merkezli Kuramsal Yaklaşımlar

Bu başlık altındaki kuramlar metin merkezlidir. Kuramların tanımı halk edebiyatı metinleri merkeze alınarak yapılmıştır. Aynı zamanda kuramların tanımında ve işlevlerinde, kültürlerin ve kültür içindeki çeşitli yaratmaların nasıl oluştuğunu ve geliştiğini açıklamaya dönük bilgiler mevcuttur.

1.2.1.1. Gelişme Kuramı

Gelişme kuramı; kültür ve medeniyetlerin nasıl oluştuğunu, dünya üzerindeki medeniyetlerin benzer ve farklı oluşumlarının sebeplerini açıklamak için geliştirilmiştir. Bu kuram XIX. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır. Kuram toplumların yapısını merkeze alarak ilerler. Gelişme kuramına göre bazı toplumlar kültür ve medeniyet oluşturmada çok ileri gitmişlerdir. Bu ilerlemiş toplumların karşısında bazı toplumlar ilkel dönemlerdeki yaşam tarzına benzer bir hayat tarzına sahiptir (Ekici, 2016: 62).

1.2.1.2. Difüzyonist (Yayılmacı) Folklor Kuramı

Yayılma (Diffusion) kuramı, özellikle XIX. yüzyılda arkeoloji ve antropoloji araştırmalarının etkisiyle farklı toplumlarda benzer kültürel unsurların tespiti üzerine çalışmıştır. Kuram, kültür ve medeniyetlerin oluşmasını ve çeşitli toplumların kültürel yapılarındaki benzer unsurların bulunmasını açıklamaya yöneliktir. Difüzyonizm, bir antropoloji ve folklor okulu olarak kültürel özelliklerin kökeni bakımından kültürün doğasını, bir toplumdan başka bir topluma yayılmasını ve dünya çapında insan kültürünün dağılımını anlamının bir aracıdır. XIX. yüzyıla kadar bilim insanları sadece gelişmiş kültürleri değil, aynı zamanda yazısız

toplumların kültürlerini de incelemeye başlamıştır. Farklı kültürlerin incelenmesi, kültürün ilkel koşullardan gelişmiş devletlere doğru evriminin nasıl gerçekleştiği sorununu beraberinde getirmiştir. Kültürün biyolojik evrimine benzer biçimde çeşitli merkezlerden yayıldığı varsayımından hareketle, dünya üzerinde sınırlı sayıdaki kültür merkezinden kültürel unsurların diğer yerlere yayılımını anlama üzerine yeni bir bakış açısı geliştirilmiştir (Saran'dan Akt. Yolcu, 2019: 155-156). Difüzyonist kuramın; Alman Etno-Coğrafya Okulu, Filolojik Okul, Heliolitik İngiliz Okulu, Hindolojist Okul ve Tarihsel Özgücü Amerikan Okulu olmak üzere dört okulu bulunmaktadır.

1.2.1.3. Tarihi-Coğrafi Fin Kuramı ve Yöntemi

Fin Folklor Kuramı; İskandinav ülkeleri olarak bilinen İsveç, Norveç, Finlandiya, Danimarka ve İzlanda'da ortaya çıkmıştır. Bu kuramın amacı halk edebiyatı metinlerini karşılaştırmak olmuştur. Kuramın kurucusu Julius Krohn'dur. Ölümü üzerine çalışmanın kalan kısmını oğlu Kaarle Krohn tamamlamıştır. Julius Krohn Kalevela destanının kaynaklarını tespit etmiş, destanın çeşitli eş metinler (varyantlar) halinde nasıl bulunduğunu, bu eş metinlerin yayılma yollarını ve bunların nasıl birleştirildiğini açıklamıştır. Kaarle Krohn, Axel Olrik ve J. Bolte ile kurdukları “Folklore Fellows Communations” (FFC-Uluslararası Folklor Kurumu) içinde başlattıkları seminerlerde bu kuramın uluslararası araştırmalarda kullanılması gerektiğini ifade etmiştir.

Kaarle Krohn 1926 yılında “Die Folkloristische Arbeitsmethode (Folklorun Çalışma Yöntemi)” adlı çalışmasını yayımlanmıştır. Bu çalışma 1996 yılında Türkçeye “Halk Bilimi Yöntemi” adıyla çevrilmiş ve yayımlanmıştır. Axel Olrik ise “Halk Anlatmalarının Epik Yasaları”nı, Kaarle Krohn'un öğrencisi Annti Aarne “Masalların Tip Kataloğu”nu, Aarne'nin öğrencisi Stith Thompson da “Masal Tip Kataloğu”nun daha geliştirilmiş şeklinin yanında “Halk Edebiyatının Motif İndeksi (The Motif-Index of Folk Literature)” adlı eserini yayınlamıştır (Yolcu, 2019: 144-147).

1.2.1.3.1. Axel Olrik'in Epik Yasaları

Axel Olrik bu yasaların temelini ortaya koyarken, halk anlatılarının içerik ve yapısal düzenini oluşturan kuralları tanımlamayı hedeflemiştir. Bu kuralları belirlemedeki düşüncesini şöyle açıklamaktadır: “Halk anlatılarıyla ilgilenen herhangi bir kimse uzaktaki bir halkın edebiyatını okuyunca, bu halk ve onun geleneksel anlatıları o kimseye şimdiye kadar tamamen yabancı olsa bile, bu anlatılarla daha önce karşılaşmış gibi bir duyguya kapılır” (Olrik, 2003: 177). Axel Olrik bu tanıdıklığı; ilkel insanın ortak zihin özelliği, bu özelliğe uyumlu olan doğa kavramı ve ilkel mitolojinin varlığı ile açıklamıştır. Axel Olrik; masalları, mitleri, türküler, kahramanlık destanlarını ve yerel efsaneleri “sage”⁶ başlığı altında değerlendirir ve oluşturduğu kurallara “halk anlatılarının epik yasaları” adını verir.

Metin dışı unsurları göz ardı etmesiyle eleştirilen epik yasalar, tezde güncellenmiştir. Masal metinlerine ait tüm unsurlar dikkate alınarak Axel Olrik'in yasaları merkeze alınmış ve bu yasalar geliştirilmiştir. “Halk masalları ilkel zihne görüldüğü şekliyle dünyanın sadık bir yansımasıdır. Bize ne kadar saçma görünürse görünsün bu masallarda genellikle ortaya çıkan fikrin bir zamanlar sıradan bir inanç konusu olduğundan emin olabilir” (Frazer, 1992: 270). Axel Olrik'e göre halk anlatılarının epik kuralları süper organikdir. Bir başka ifadeyle tamamen nevi şahsına münhasır bir olgu olan kültürün ayrılmaz bir parçasıdır ve buna göre bir halk aşığı veya destancı bir kez anlatmağa başladı mı hiç farkında olmasa da veya ister istemez kontrolünde olduğu bu kanunları takip etmek durumundadır (Dundes'den Akt: Çobanoğlu, 2002: 115). Anadolu masallarının geçmişinin daha eski ve köklü oluşu, onları *ileri süper organik* kılmakta ve yeni yasa ile kuralların ortaya çıkışını kaçınılmaz hale getirmiştir.

1.2.1.3.2. Antti Aarne, Stith Thompson ve Hans-Jörg Uther'in Masal Tipleri Kataloğu

Antti Aarne, 1910 yılında FFC (Uluslararası Folklor Kurumu) serisinden yayımladığı “Verzeichnis der Marchentypen (Masal Tipleri Dizini)” adlı masal tipleri kataloğunda masalları; “Hayvan Masalları (1-299), Günlük (Asıl) Masallar

⁶ Sage, Almanca'da “efsane” olarak tanımlanmıştır. (Sakaoğlu, 2018: 19).

(300-1199) ve Anekdotlar ve Şakalar (1200- 1999)” olarak üç başlık altında sınıflandırmıştır. Antti Aarne’nin öğrencisi Stith Thompson tarafından ikinci kez düzenlenen bu sınıflandırma, 1961 yılında “The Types of the Folktale” adıyla tekrar yayımlanır. Masal araştırmalarında “AaTh, AT, Aarne-Thompson” olarak kısaltılan bu katalogda masallar; “Hayvan Masalları, Günlük (Asıl) Masallar, Fıkralar ve Anekdotlar, Zincirlemeli Masallar ve Sınıflandırmaya Girmeyen Masallar” olarak beş başlık bulunmaktadır.

Aarne-Thompson’ın eksikliklerinin giderilmesi amacıyla, “Enzyklopadie des Marchens (Masal Ansiklopedisi)”den ilham alınmış ve “Masal Tipleri Kataloğu” tekrar hazırlanmıştır. “Masal Tipleri Kataloğu” 2004 yılında genişletilerek Alman Dili ve Edebiyatı Profesörü Hans-Jörg Uther tarafından yayınlanmıştır. “The Types of International Folktales (Uluslararası Masal Tipleri Kataloğu)” adıyla üç cilt halinde yayınlanan bu katalog masal araştırmalarında “ATU (Aarne-Thompson-Uther)” şeklinde kısaltılmıştır (Ekici, 2014: 72). Türk masalları ile ilgili sınıflandırılma, Wolfram Eberhard ve Pertev Naili Boratav tarafından “Türk Masal Tipleri Kataloğu (Typen Türkischer Volksmärchen-TTV)” adıyla yapılmıştır.

1.2.1.3.3. Stith Thompson ve Halk Edebiyatı Motif İndeksi

Stith Thompson ilk baskısını 1932-1936 yıllarında yaptığı “Halk Edebiyatı Motif İndeksi (The Motif Index of Folk Literature)” isimli altı ciltlik çalışmasında, masalarda ettiği motifleri alfabetik olarak sıralamış, altıncı ciltte ise konu ve kavramların dizinini vermiştir. S. Thompson, 23 ana başlık altında topladığı motifleri kendi aralarında da alt başlıklar halinde tasnif etmiştir. Bu motif kataloğunun ikinci baskısı 1955-1958 yıllarında yapılmıştır (Çobanoğlu, 2002: 120). Thompson’ın motif başlıkları aşağıdaki gibidir:

- A. Mitolojik Motifler
- B. Hayvanlar
- C. Tabu (Yasak)
- D. Sihir
- E. Ölüm
- F. Olağanüstülükler
- G. Devler H. Sınavlar, denemeler

- 1. Akıllı ve Aptal
- K. Aldatmalar
- L. Kaderin ters Dönmesi
- M. Geleceğin tayini
- N. Şans ve Talih
- P. Toplum
- Q. Mükafatlar ve Cezalar
- R. Esirler ve kaçaklar
- S. Anormal Zulümler
- T. Cinsiyet
- U. Hayatın Tabiatı
- V. Din
- W. Karakter Özellikleri
- X. Mizah
- Z. Çeşitli Motif Grupları (Çobanoğlu, 2002: 120-121).

1.2.1.3.4. Vladimir Propp ve Masalların Yapısal Çözümlemesi

Vladimir Propp, Antti Aarne'nin yaptığı gibi halk masallarının masallardaki kişiliklere göre ve diğer muhteva kriterlerine (masal kişiliği-dramatis persona ve muhteva kriteri-content criteria) göre sınıflandırmanın yanlış olduğunu düşünmüştür. Çünkü onun tespitlerine göre, masalın bir başka versiyonunda bir canavar, bir ejderha, bir dev ya da bir ayı aynı eylemi yerine getirmektedir. Fakat eylem sabit kalmaktadır (Çobanoğlu, 2002: 197).

1.2.1.3.5. Metaetik Kuram

“Halkbilimsel Temellendirme Metaetikselsel Çözümleme Yöntemi” adıyla bilinen kuram; Halkbilimsel olgu ve olaylardaki etik unsurları incelemek amacıyla geliştirilmiştir. Kuram, halk bilimi kuramları ve metaetik kuramı senteziyle oluşturulmuştur. Sacide Çobanoğlu, “Halkbilimsel Temellendirme Metaetikselsel Çözümleme Yöntemi’nin paradigmasının; halk fikirlerinin ve halk felsefesinin (dünya görüşü) bileşiminden oluştuğunu; bu bileşenlerin gelenekler, görenekler, âdetler, töreler, örflerden meydana geldiğini ve sonucunda da etik değerlerin, etik

davranışların ve etik eylemlerin ortaya çıktığını ifade etmiştir⁷ (Çobanoğlu, 2022: 198).

1.2.1.4. Yapısalcı Kuram ve Yöntem

Yapısalcı yöntemlerin amacı, belli bir bölge veya anlatı grubu üzerinde inceleme yaparak ortaya çıkan yapıyı bir formül haline getirmektedir. Oluşturulan kuramdan bu yapısal formülün evrensel seviyede uygulanabilir olması beklenmektedir. Yapısalcılık, folklor çalışmalarında metnin değişmeyen özelliklerini belirlemeyi hedeflemektedir.

1.2.1.4.1. Claude Levi-Strauss Ekolü Yapısal Çözümleme Yöntemi

Claude Levi-Strauss'un sistemi, “doğal yapıyı açığa çıkarmak için mitlerdeki öykülendirme öğelerini bölümlenmeye ve yeniden düzenlemeye” dayanmaktadır (Artun, 2016: 85). Bu sistem, insan zihninin mitleri üretirken nasıl şekil aldığını ve dünyayı nasıl anlamlandırıldığını açıklar. Strauss, kültür incelemelerinde bütün kültürlerin temelinde yapısal benzerlikler olduğunu (evrensel ilkeler), bu şekliyle sosyal-kültürel yaşamın tüm yönlerinin zihnin evrensel etkinliklerini düzenleyen genel yasaları temsil ettiğini söylemiştir. Strauss, gelişmiş bir toplumdaki kültürle kabile arasında başlangıç olarak farklılıklar olabileceğini; ancak tüm kültürlerin insanın zihinsel etkinliklerinin bir sonucu olarak ortak paydada birleştiren değerleri olduğunu belirtmiştir. Strauss, belirli bir kültürü çözümlemek adına o kültüre ait akrabalık sistemlerinin, mitolojisinin, inanç biçimlerinin, ritüellerinin vb. yapısalcı anlayış içinde incelenmesi gerektiğini belirtmiştir (Nar, 2014: 39).

1.2.1.4.2. Kahramanın Biyografisini Çözümleyen Yapısal Yöntemler

Ortak bir kahraman profilini oluşturmaya çalışan biyografik çözümlemeler, kahramanların eylemlerinin anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Alman halkbilimci Johann Georg von Hahn, on dört kahramana ait anlatımlar arasındaki benzer yanları on altı madde ile sıralamıştır. Kahramanın biyografisini çözümlemeye yapısal yöntemi kullanan ikinci önemli isim ise Otto Rank olmuştur. Otto Rank “kahraman

⁷ Kuramın çözümlemesi hakkında detaylı bilgi almak için bakınız:

ÇOBANOĞLU, Sacide. (2022). Halkbilimsel Metaetik Kuram ve Türk Halk Felsefesinde “Sarhoş Olmak Olumsuz Etik Değeri”nin Dede Korkut Örnekleme. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 130(256): 195-216.

kalıbı” çalışmasında, psikanalist yöntemde çözümlemeye izin veren kahraman anlatılarını tercih etmiştir. Kahramanların yaşamının sadece ilk yarısını, yani seçtiği kahramanların doğumlarından, bir yere kral veya yönetici olmalarına kadarki bölümlerin yapısı üzerinde duran Otto Rank, söz konusu kahraman kalıbını on iki maddede toplamıştır (Ekici, 2014: 83). Diğer bir kahraman kalıbını ise Lord Raglan oluşturmuştur. Raglan incelediği kahramanlar hakkındaki anlatıların temelde birbiriyle ortak taraflar oluşturduğunu ifade etmiştir. Son olarak başka bir kahraman biyografisi çözümleme tekniği ise Eric Hobsbawm tarafından “eşkıya/sosyal haydut” olarak tasarlanmıştır.

1.2.1.4.2.1. Lord Raglan Geleneksel Kahraman Kalıbı

Lord Raglan’ın Geleneksel Kahraman Kalıbı’nda tipik olaylar mevcuttur. Kahramanın annesi soylu bir bakiredir. Babası bir kraldır ve çoğunlukla kahramanın annesinin en yakın akrabasıdır. Kahraman olağanüstü bir şekilde ana rahmine düşer. Kahraman tanrının oğlu olarak kabul edilir. Kahraman babasıyla ters düşer. Başka bir aile tarafından büyütülür. Kahraman yetişkinlikte kral olacağı yere gelir. Burada rüştünü ispat edecek olaylara karışır. Bir prensesle evlenir ve kral olur. Kahraman yaşamının devamında halkın sevgisini kaybeder. Tahttan indirilir. Kahraman bit tepede ölür, onun temsili bir mezarı vardır (Raglan, 1998: 126).

1. Kahramanın annesi soylu bir bakiredir.
- 2- Babası bir kraldır ve
- 3- Baba çoğunlukla kahramanın annesinin yakın bir akrabasıdır ve
- 4- Kahramanın anne rahmine düşüş şartları olağan dışıdır ve
- 5- Kahraman aynı zamanda bir Tanrı’nın oğlu olarak kabul edilir.
- 6- Çoğunlukla baba tarafından, onu öldürme girişiminde bulunulur, fakat
- 7- Kahraman gizli bir yere gönderilir ve
- 8- Uzak bir ülkeden evlat edinen bir aile tarafından büyütülür.
- 9- Kahramanın çocukluğu hakkında bize hiçbir şey anlatılmaz, fakat
- 10- Kahraman yetişkinlik çağındayken, gelecekte kral olacağı yere gider.
- 11- Kahraman; kral, dev, ejderha veya vahşi bir hayvana karşı kazandığı bir zaferden sonra,
- 12- Çoğunlukla kendisinin selefinin kızı olan bir prensesle evlenir ve

- 13- Kral olur.
- 14- Bir süre herhangi bir hadise olmaksızın ülkeyi yönetir ve
- 15- Kanunlar yazar fakat
- 16- Daha sonra kahraman Tanrıların ve/veya halkın sevgisini kaybeder ve
- 17- Tahttan ve şehirden uzaklaştırılır.
- 18- Kahraman, esrarengiz bir şekilde ölümle tanışır,
- 19- Çoğunlukla bir tepenin üzerinde ölür.
- 20- Çocuklarından hiçbirini, eğer varsa, onun yerine tahta geçemez.
- 21- Kahramanın vücudu gömülmez, fakat buna rağmen
- 22- Kahramanın gömülü olduğu kabul edilen bir veya daha fazla kutsal mezarı vardır. (Raglan, 1998: 126).

1.2.1.4.2.2. Joseph Campbell ve Kahramanın Yolculuğu

Joseph Campbell, kahramanın mitolojik macerasının standart yolunu “ayrılma, erginlenme, dönüş” olarak saptamıştır (Campbell, 2013: 42). Kahraman bir dünyadan çıkar ve olağanüstü dünyaya doğru yol alır. Kesin bir başarı elde ederek geri döner. Kahramanın macerası onun bir davet almasıyla başlar. Bu davetten sonra kahramana doğaüstü bir yardım gelir. Kahraman eşiklerini başarıyla geçer. Görevlerini tamamladıktan sonra başladığı yere dönüş yapar.

1.2.1.4.2.3. Otto Rank ve Kahramanın Doğuşu

Otto Rank, mitlerdeki ve masallardaki fantastik özelliklerin benzerliğini, insan aklının sıradan eğilimleri ve bu eğilimlerin dışavurumu olarak açıklar. Bu benzerliklerin oranı, farklı ulusların birbirlerinden tamamen bağımsız olmaları halinde bile oldukça yüksektir. “Uygun bir yerde (Hindistan) ortaya çıkan bu masallar, ilk olarak öncelikle ilgili halklar (yerli Almanlar) tarafından kabul edildi. Bu masallar daha sonra ortak temel özelliklerini koruyarak genişlemeye devam ettiler ve en sonunda tüm dünyaya yayıldılar” (Rank, 2016: 10).

Bu metinler halk tarafından gelenekler, yapılan ticaretler ve geliş-gidişlere yayılır ve gelişmeye devam eder. Rank’e göre masallar tek noktadan yayılmamış, dünyayı takip edip bir uçtan bir uca gezmiştir (Rank, 2016: 10). Kahramanlar, denizlerden doğan güneştir, önce korkutucu bulutlarla yüzleşir fakat tüm engellere

karşı zaferi en sonunda kazanır. Otto Rank *Kahramanın Doğuş Miti* adlı eserinde bu kahramanlara örnek olarak; Sargon'u, Musa'yı, Karna'yı, Oedipus'ui Paris'i, Telephus'u, Perseus'u, Gılgamış'ı, Kiros'u, Tristan'ı, Romolus'u, Herkül'ü, İsa'yı, Siegfried'i ve Lohengrin'i vermiştir.

Örneğin Gılgamış, kral olan büyükbabası tarafından onun tahtını alacağı düşüncesiyle bir tehdit olarak görülür. Büyükbabası aracılığıyla öldürülmek istenen Gılgamış, bir tepeden aşağı atılır. Burada bir kartal tarafından yakalanır, bahçeye taşınır. Gılgamış bir korucu tarafından büyütülür. Büyüyünce Babil'in kralı olur (Rank, 1016: 33-34). Gılgamış'ın tinsel sınavı tepeden atılmasıyla başlar. Bir kartal tarafından kurtarılır ve kendine tayin edilen kaderi değiştirip Babil'e kral olur. Akad kralı Sargon da annesi tarafından bir nehre bırakılır. Nehirde Akki isimli bir bahçıvan tarafından kurtarılır ve bahçıvanlık yapmaya başlar. Sargon'un sıradan doğumu, onun kral olmasına kadar uzanır ve kırk beş yıl krallık yapar.

1.2.1.4.2.4. Johann Georg Von Hahn ve Aryan Kahramanı Biyografik Modeli

“Aryan Sürgün ve Dönüş Formülü” veya “Aryan Kahramanı Biyografik Modeli” olarak adlandırılan bu kuram; “doğum, gençlik, dönüş, ikinci dereceden şahıslar” olarak dört ana başlıktan oluşturulmuştur. Kahraman gayri meşru bir şekilde doğar. Bir hayvan tarafından emzirilir. Bir çoban tarafından büyütülür. Yabancı bir ülkeye gider. Orada düşmanlara savaşır. Kahraman esrarengiz bir şekilde ölür. Bu ölümü onun başka kişiler tarafından lanetlenmesi nedeniyle olmuştur (Çobanoğlu, 2002:191).

1.2.1.4.2.5. Eric Hobsbawm ve Sosyal Haydut

“Sosyal Haydut/Soylu Haydut” farklı kültürlerle ait baladların ve halk şiirlerinin incelenmesiyle ortaya çıkarılmış bir biyografik çözümlemedir. Kurama göre halk ve devlet tarafınsan suçlu olarak görülen bir kahraman her şeye rağmen halk tarafından sevilir. Bu kahraman intikam alır ve adaletin temsilcisidir. Bu kuram Eric Hobsbawm tarafından geliştirilmiştir. Hobsbawm'a göre “haydutun edebi ya da halk kültüründeki imajı, geri kalmış toplumlarda mevcut yaşamın, ileri olanlarda ise yitirilmiş masumiyete ve maceraya duyulan özlemin belgelendirilmesinden daha da

öte bir anlam taşır (Çobanoğlu, 2002: 194). Eric Hobsbawm'un sosyal haydutu "halk kahramanı statüsü" başlığında dokuz maddede açıklanmıştır. Kahramanın yaptığı bir yanlış, halk tarafından suç olarak görülmez. Sonunda da kahraman, yöneticilere düşman olur.

1.2.1.4.2.6. Bengt Holbek Yöntemi

Bengt Holbek masalları incelemede kaynaklık eden materyali seçmek için eleyici bazı ilkeler ortaya koymuştur. Bu ilkeler şu şekildedir:

- ✓ Geniş ve mümkün olduğu kadar kapsamlı bir şekilde temsil edebilecek bir materyal bütünü.
- ✓ Bir bölge, millet veya etnik grubun geleneği.
- ✓ Tek bir masal tipinde ya da tiplerin bir kümesine "genetik açıdan" ait olan masallar.
- ✓ Azalan getiriler ilkesiyle belirlenmiş sayıları rastgele seçilmiş metinler.
- ✓ Bağlam ve gelenek göz önüne alınmadan seçilmiş ve çalışılmış özgün metinler.
- ✓ Bir repertuar ya da bir dizi repertuar.

Holbek, tek bir kültürel sahadan masal örnekleri seçmeye çalışmıştır. Seçim yaparken masalın derlenme zamanına, derlenme yerine, derlemenin kalitesine ve anlatıcısının kimliğine dikkat etmiştir. Ayrıca masal anlatıcılarından derlenen mükemmel masalların kötü kayıtlara kurban gittiğini belirtir. Masal seçerken üç temel ilkesi de özgünlük, derleme kalitesi ve kayıt kalitesidir (Yaman, 2021: 107).

1.2.1.5. Psikaanalitik Kuram ve Yöntem

Psikaanaliz bir bilim dalı olarak psikolojinin kurucusu olan Wilhelm Wundt tarafından ortaya atılmıştır. Wundt'a göre psikolojinin ana konusu tek kelimeyle bilinçtir. Wilhelm Wundt, 1879 yılında Leipzig üniversitesinde The Institute for Experimental Psychology (DeneySEL Psikoloji Enstitüsü)'nü kurmuştur. Wundt 1881 yılından bu enstitünün araştırmalarını içeren, psikolojik araştırmalara yer veren ilk akademik dergi olan Philosophische Studien'i (Philosophical Studies) yayımlamaya başlamıştır. (Wehbe-Shackelford, 2021: 1). Psikaanalitik kuram ve yöntemin asıl temeli Sigmund Freud tarafından oluşturulmuş ve onu takip edenler tarafından geliştirilmiştir. Bu kuram ve yöntemin en önemli temsilcileri Sigmund Freud, Carl Gustav Jung ve onların takipçileridir.

1.2.1.6. Mit-Ritüeli Halkbilimi Kuramı

Mit-Ritüeli'nin kurucusu Lord Raglan (1955) yılında yayımladığı “Mit ve Ritüel” (Myth and Ritual) adlı çalışmasının amacını; “Mit konusunda ileri sürülen mitlerin bozulmuş veya değişmiş eski tarih veya vahşilerin ürünü olduğuna dair eski moda teorileri delillerle yalanlayıp çürütmek ve son derece basit bir şekilde mitlerin sadece ritlerle ilişkili olarak ortaya çıkmış anlatılar olduğunu açıklayıp göstermektir” olarak açıklamıştır (Çobanoğlu, 2002: 164).

1.2.1.7. Tarihi-Kültürel Halkbilimi Okulu

Avrupa halk bilimi çalışmalarının önde gelen tarihçisi G. Cocchiara'nın tespitlerine göre Tarihi-Kültürel Okul, iki temel postülat⁸ üzerine kurulmuştur. Bunlardan birincisi tarihsel çözümlemenin zaman ve mekân içinde gerçeklerini nedensel olarak belirlemek ve ikincisi de Evrimsel Halkbilimi Kuramı ve Okulu'nun daha önce ele alınan yaklaşımının yıkılmasıdır. Okulun gerçek kurucusu Fritz Graebner (1877-1934) çalışmalarına bu kuramsal temel üzerinde başlar ve toplumun yığınsallığı içinde bireyin ihmal edildiğini, bireyin hem toplumu hem de tarihi de meydana getiren olduğu gerçeğini ileri sürmüştür (Çobanoğlu, 2002: 167-168).

1.2.1.8. Seçkin Kültürün Dibe Batması Kuramı

Halkbilimi kuramları arasında folklorun kaynağı konusunda, yüksek veya seçkin kültürü “aşağı tabakalara inmesini-batmasını” ileri süren bu yaklaşım en çok tartışılanlarından birisidir. Bu kuramın işleyişi konusunda Burke, bu teoriyi; çok kaba ve çok mekanik olduğundan bu imgelerin, öykülerin veya düşüncelerin, halk çizerleri ve şarkıcıları ile taraftar ve izleyicileri tarafından pasif biçimde kabul edildiğini iddia etmektedir. Seçkin Kültürün Dibe Batması Teorisi hakkındaki önemli çalışma Naunann'ın 1922 yılında hazırladığı “Dibe Çökmüş Kültür Varlığı Teorisi” (Gesunkenes Kulturgut) adlı çalışmadır (Çobanoğlu, 2002: 173-174).

⁸ Postülat/postüla (postulate): Çoğunlukla örtük olarak kabul edilip kullanılan, zorunlu bir mantıksal temele dayanmamalarına ve aksiyomlar gibi evrensel kabul görmemelerine rağmen insanlar arasındaki iletişimin temelini oluşturan önermeler. (Çobanoğlu, 2002: 166).

1.2.1.9. İdeolojik Halkbilimi Kuramları

R. M Dorson'un (1972) tespitlerine göre, yirminci yüzyılda politik gerçeklerin yönlendirilmesinde kullanılması amacıyla halkbiliminin ideolojik yönden işlenmesi, on XIX. yüzyıl romantik milliyetçiliğinden kaynaklanır. Araştırmacılar halk şarkılarında, halkbilimi konularını geliştiren edebiyatta ve ulusal kahramanların eylemlerini kutlayan tarih eserlerinde açığa çıkan halk ruhunu aramışlardır. Bu düşünce; Almanya'da Grimm kardeşleri, Norveç'te Asbjörger ve Moe'yi, Finlandiya'da Lönnrot ve Krohns'u, Sırbistan'da Vuk Karadziç'i, İrlanda'da Douglas Hyde'ı, Rusya'da Puşkin'i, Türkistanlı Türkler arasında V.V. Radloff'u ve pek çok bilim insanını harekete geçirmiştir. (Çobanoğlu, 2002: 177).

1.2.1.10. Kültürlerarası Çaprazlama Yöntemi

Kültürlerarası Çaprazlama Yöntemi (Cross Cultural Method) dünyanın her yerinden derlenen masal, efsane, türkü, bilmece, atasözü, halk inancı, gelenek, görenek, tören gibi her türlü halk bilimi ürünlerinin aralarındaki evrensel düzeni tespit edip ortaya koymak amacıyla, benzer kültür belgelerinin daha ziyade sayılarına, örtüşen dizilerine ve denkliklerine dayanılarak yapılan çalışma şeklidir (Çobanoğlu, 2002: 182).

1.2.1.11. Yığın Kültürü Kuramı

Araştırmacılar, 1960'larda, yığın ve halk kültürlerini yeniden yorumlamıştır. Artık karşıtlıklar yerine iç içe geçme olgusunu görmeye başlamışlardır. Etnik ve kırsal halk, kentlere akın eder, kentsel tempoya çeşitli yollarla uyum sağlar ve halk kimliklerini korumak içinde çaba harcamaktadır. Kent, giderek halk toplumlarının bir yığını haline gelirken orta sınıflar kent merkezinden varoşlara kaçmakta ve gettolar oluşmaktadır. Doğal olarak da televizyon, filmler, bant kayıtları, halk temaları ve radyodan oluşan her şeyi silip süpüren toplu iletişim araçları, halk temaları ve formüllerinin tüm türlerini içine alıp yutmakta ve bunları kültürel geri bildirim biçiminde izleyici kitlesine sunmaktadır (Çobanoğlu, 2002: 186).

1.2.2. Bağlam veya İcra (Performans) Merkezli Halkbilimi Kuram ve Yöntemleri

1.2.2.1. Bağlamsal Kuram

Halk bilimi çalışmalarında folkloru “geçmişin ürünleri” anlayışından “dinamik bir iletişimsel süreç” olarak kabule dönüştüren Performans Teori, yaklaşık yüzyıllık bir sürecin sonucu ortaya çıkmıştır (Çobanoğlu, 2002: 265). Performans ya da İcra Yöntemi olarak da adlandırılan bu kuramın amacı, halk bilgisi ve halk edebiyatı yaratmalarının oluşumunu ve içeriklerinin ne olduğunu ortaya çıkarmaktır. Kuramın önemli temsilcileri; Karl Bühner, Roman Jacobson, Milmann Parry, Albert Lord, Alan Dundes, Dan-Ben Amos, Roger Abrahams, Robert Georges ve Kenneth Goldstein gibi araştırmacılarıdır.

1.2.2.2. İşlevsel Halkbilimi Yöntemi

İşlevsel yöntem “Antropolojik Yöntem” olarak da bilinmektedir. Temsilcileri arasında Malinowski, Franz Boas, Margerat, Melville Herkovits ve Ruth Benedict gibi antropologlar bulunmaktadır. İşlevselcilik, ortak değerlerin ve kültürel kabullerin toplumsal düzeni sağlamadaki rolü üzerine odaklanmıştır.

1.2.2.2.1. Alfred R. Radcliffe-Brown ve Yapısal İşlevselcilik

Yapısal işlevselcilik eylem ve gereksinimlerden çok, bireylerin toplumsal düzen içerisindeki yeri ve toplumsal düzenin inşasıyla ilgilidir. Kuram bu yönüyle XIX. yüzyıl düşünürlerinden Emile Durkheim ve Herbert Spencer’in geliştirdiği kuramlara dayanmaktadır. Radcliffe-Brown toplumsal ve kültürel gelişimi, işlevden yapıya doğru giden sistematik bir düzen olarak ifade etmiştir. R. Brown sosyal yaşamı belli bir toplumsal sistem için değil, evrensel olarak incelemenin gerekliliğini savunmuştur. İnsanların ilişkilerini düzenleyen karmaşık bir ağ ile birbirine bağlı olan toplumsal ilişkilerinin bulunduğunu belirtmiş, bu ağ da “sosyal yapı” olarak ifade etmiştir (Özbudun vd. Akt.Yolcu, 2019: 175-177).

1.2.2.2.2. Bronislaw Malinowski ve Bireyci İşlevselcilik

Bronislaw K. Malinowski, 1910 yılında antropoloji öğrenimi için London School of Economics’e kaydını yaptırmış, antropolog Westermarck ve Seligman’ın

öğrencisi olmuştur. 1915-1918 yılları arasında Trobriand adalarında kalmış ve burada etnografik bir çalışma yürütmüştür. Gündelik temasları ve yerel dili öğrenmesi, modern etnografik alan çalışmalarının da standartlarını biçimlendirmiştir. İngiltere'ye döndüğünde Landon School of Economics'te ilkel dinler ve antropoloji üzerine dersler vermeye başlamıştır.

Malinowski'ye göre mitler “vahşi bir topluluk içinde var olduğu biçimiyle yani ilkel biçimiyle yalnızca anlatılacak bir öykü değil, aynı zamanda bir gerçekliktir” (Malinowski, 1998: 102).

1.2.2.2.3. Robert K. Merton- Bozuk ve Örtük İşlev Kuramı

Robert K. Merton (1910-2003), işlevi, sistemin uyum sorununa çözüm getiren birtakım sonuçlar olarak görürken; “bozuk işlev”i uyum ve bütünlüğü azaltan veya bozan sonuçlar olarak tanımlamaktadır. Merton “bozuk işlev” kavramını kullanarak Parsons'un toplumun bütünü için mevcut kurumların tümünü sağlıklı işlev olarak görme eğilimini reddetmektedir. Ona göre toplumda bozuk işlevler de vardır. Örneğin, dinin bütünleştirici işlevi olmasının yanında toplumsal çatışmaları tetikleyebilecek birtakım bozuk işlevleri de vardır. Namusun bir değer olarak kazanılmasının aile ve evlilik kurumuna bir katkı yapacağı açıkken, bu olgunun doğurduğu bir sonuç olan namus cinayetleri bozuk işleve sahiptir (Merton'dan Akt. Yolcu, 2019: 178).

1.2.2.2.4. Max Gluckman ve Diyalektik İşlevselcilik

Manchester Okulu adıyla da bilinen kuram, hem Malinowski'nin bireye dayalı işlevselci yaklaşımına hem de Radcliffe-Brown'ın istikrarı sağlayan yapıların toplumsal bütünlüğe hizmet etmesine yönelik görüşlerine karşı çıkmaktadır. Marksist toplum çözümlemesi yapan araştırmacıların “diyalektik” kavramını temel alan bu yaklaşım, özellikle toplumsal gerilim ve çatışma olgusu üzerinde durarak bunların toplumsal ilerlemenin bir aracı olduğunu öne sürmüştür. Gluckman, Afrika Zulu toplumu üzerine yaptığı incelemelerde ayinlerin, çatışma ve gerilimi ortadan kaldıran yönüne dikkat çekmiştir. Gluckman, Malinowski'nin toplumsal değişimi kültürel temalarla açıklayan yaklaşımına itirazla, dikkatini toplumun karmaşık toplumsal dinamiklerine yöneltir. Başlıca vurgusu; toplumsal eylem, kurallarla davranışlar

arasındaki farklılıklar, normlardaki çelişkiler, çatışmanın anatomisi ve gerilimi yatıştırma araçları üzerinedir (Özbudun vd. Akt. Yolcu, 2019: 178-179).

1.2.2.2.5. Elliott Oring ve Geleneksel İşlevselcilik

İşlevsel açıklamalar eylemlerin sonuçlarına dikkat çeker. Elliott Oring geleneksel işlevsel açıklamayı bir tür düzen açıklaması olarak tanımlar. Örneğin x kültüründe bir şakanın işlevlerini tanımlarken o kültürde şakanın gerekli olduğu sonucuna varılmaz ama şakalar ile sosyokültürel bütünün çeşitli yönleri arasında var olduğu düşünülen ilişkiler belirlenir. Onu bir düzenin parçası olarak tanımlar. Açıklayıcı gücü, ilişkili olduğu sosyokültürel özelliklerin, bu ilişkilerin doğasının ve düzende daha önce karşılaşılan benzer özelliklerin algılanmasından dayanmaktadır.

İşlevselcilik sosyokültürel kalıpların, bunları uygulayan bireylerin bilinçli niyetlerinden bağımsız olan sonuçları olduğunu vurgular. Kuram; bu kalıpların açıklanıp anlaşılabileceğini ve bu sonuçların birey ya da toplumun bütünlüğü için gerekli olduğunu savunur. “Geleneksel İşlevselcilik” terimi, yalnızca bu önermeler takımını kapsar” (Oring, 2012: 269). Sosyokültürel kalıplar, eğer parçaları oldukları kültürel sistem içerisinde kalıcılığın sürekliliğine katkıda bulunuyorsa var olmaya devam eder. “İşlevselcilik, belirtilen toplumsal sistemdeki sosyokültürel örüntülerin devamlı varlığını açıklamak için bir teşebbüs olarak ortaya çıkar. Tanımlamalar, belirli bir sosyokültürel yapı tarafından onu takip eden bireylere ve parçası olduğu toplumsal sisteme yapılan işlevsel katkının gösterimini temel alır⁹ (Oring, 2012: 270).

1.2.2.2.6. William R. Bascom ve Dört İşlevi

Antropolog William R. Bascom; halk edebiyatı ürünlerinin işlevlerini en basit şekliyle “Eğlenme, Eğlendirme ve Hoşça Vakit Geçirme İşlevi, Toplumsal Kurumlara ve Törenlere Destek Verme İşlevi, Eğitim ve Kültürün Genç Kuşaklara Aktarılması İşlevi ve Toplumsal ve Kişisel Baskılardan Kurtulma İşlevi” olmak

⁹ Elliot Oring’e göre açıklamanın yeterli bir bilimsel açıklamanın asgari gerekliliklerini yerine getirebilmesi için, açıklanacak olan sav (explanans) açıklanacak sav (explanandum) ile alakalı olan koşulları tarif eden başlangıç koşulları önermesi ile bağlantılı genel yasa benzeri bir önermeden çıkarım yapılmalıdır. (Oring, 2012: 270).

üzere dört adet olarak açıklamıştır. (Ekici, 2016: 88-89) İlhan Başgöz bu işlevlere ek olarak “Protesto İşlevi”nin de bulunduğunu aktarmıştır. Halk edebiyatı ürünlerinin eğlendirme işlevi olduğu kadar toplum içerisindeki gelenek ve göreneklere destek verme, onları tamamlama görevleri bulunmaktadır. Bu ürünlerin aynı zamanda toplumsal rehabilite sağladığı ve nesilden nesile aktarıldığı gözlemlenmiştir.

1.2.2.3. Sözlü Formül Kuramı ve Yöntemi

Sözlü Formül Teorisi (Oral-Formulaic Theory), Sözlü Kompozisyon Teorisi (The Theory of Oral Composition) ve Sözlü Teori (Oral Theory) gibi adlarla da anılan bu kuram, Milman Parry ve Albert B. Lord ve onların takipçileri tarafından ileri sürülmüştür. Kuram, Türk halk şiirinin çeşitli örneklerine ve belli bölgelerde oluşturulan halk şiiri ve yine âşıklık geleneğinin icracıları olan âşıkların oluşturduğu şiirlere uygulanmaktadır (Çobanoğlu, 2002: 238).

A. Lord, 1935 yılından 1960 yılına kadar sürdürdüğü saha araştırmalarının sonucunda “Destanların Söyleyicisi”(The Singer of Tales) adlı kitabını yayınladı. Sözlü Kompozisyon Teorisi'nin temel kitabı olan bu kitap yayınlandığı günden beri birçok dile çevrilerek halkbilimi çalışmaları başta olmak üzere pek çok ilmi disiplinin çalışmalarında müthiş bir tesir meydana getirmiştir (Çobanoğlu, 2002: 244).

1.2.3. Evrimci Folklor Kuramı

Sanayi Devrimi sonrası yeni pazar ve hammadde kaynaklarının keşfi için üçüncü dünyayı ve yerliyi anlamaya yönelik antropolojik çalışmalar İngiltere’de yoğunlaşmıştır. Batı’nın XIX. yüzyılda antropoloji araştırmalarını başlatmasından itibaren ilkelere yönelen ilgi, İngiliz Viktoryen dönemin etkisiyle Okyanus ötesi topraklara yönelmiştir. Bu bağlamda XIX. yüzyılda Charles Darwin’in (1809-1882) ileri sürdüğü “Evrim Teorisi” ve bu teorinin geliştirdiği önermeler antropolojide uygulanmıştır (Yolcu, 2019: 148).

1.2.3.1. John Ferguson McLennan’ın Totemizm ve Egzogami Kuramları

John Ferguson McLennan (1827- 1881), totemizmi bir inanç sistemi olarak keşfine kadar bilim dünyasında etkisini sürdürmekle birlikte, ilkelere arasında çok

sıkı yasaklarla desteklenen egzogamiyi açıklamakta yetersiz kalmıştır. McLennan 1869 yılında yayımladığı “The Worship of Animals and Plants” adlı makalesinde totemizmi tanımlayıp onu insanlık tarihine bağlayan açıklamalar yapmıştır (Kuper’den Akt. Yolcu, 2019: 150-151).

1.2.3.2. Arnold Van Gennep ve Biyolojik Folklor

Arnold Van Gennep’e (1873-1957) göre folklor tarihin bir alt disiplini değildir. Folklor araştırmacısı, folklorik bir malzemenin arkeolojik ve tarihsel önemine odaklanmamalıdır. Tarihsel tutumu terk ederek hayvanların ve bitkilerin yaşamlarını onların gerçek çevrelerinde gözlemleyen zoolog ve botanikçilerin tutumunu benimsemelidir. Folklor araştırmacısı, zoologların ve botanikçilerin biyolojik yöntemlerini kullanmalıdır. “Böylece folklor iktisat ilmine, müesseseler tarihine, hukuk tarihine, edebiyat, sanat tarihlerine, teknolojiye, ilâh... temas eder, fakat, vâkıaları, onların, içinde tekâmül ettikleri muhitleri ile olan aksülâmelleri içinde olmaktan ziyade bizatihi vâkıaları tetkik eden bu disiplinlerle karışmaz” (Gennep, 1939: 17).

1.2.3.3. George Laurence Gomme ve Tarihi Yeniden Kurma

George Laurence Gomme (1853-1916), “Folklore as an Historical Science (1908)” isimli eserinde aynı yere art arda yerleşmiş ve orayı fethetmiş farklı milletler tarafından emanet bırakılmış halk geleneklerinin katmanlarını ayırmanın mümkün olduğunu savunmuştur. Gomme, Britanya için Aryan öncesi ve günümüzde köy folkloruna karışmış olan Aryan geleneklerini birbirinden ayırt edilebileceğini ve böylece asıl milletin kültürel yerleşmiş yasalarının yeniden kurulabileceğini öne sürmüştür (Yolcu, 2019: 154-155).

1.2.3.4. James Frazer ve Büyü Kuramı

James Frazer’e göre duygusal büyü sistemi yalnızca olumlu kurallardan oluşmaz; çok sayıda olumsuz kural, yani yasak da içerir. İnsanlara yalnızca ne yapılacağını değil, neler yapılmaması gerektiğini de söyler. Frazer’a göre olumlu kurallar büyüler, olumsuz kurallarsa tabu/ardır. “Duygusal büyü’nün ilkelerinden biri, herhangi bir etki, onu taklit ederek elde edilebilir ilkesidir” (Frazer, 1991: 10). Frazer’a göre biri öldürülmek isteniyorsa onun bir imgesi yaratılır ve yok edilir.

1.2.3.5. Edward Brunett Tylor ve Animizm Kuramı

İngiliz Antropoloji okulunun önemli temsilcilerinden biri olan Edward B. Tylor (1832-1917), kültür çalışmaları ve dinin doğuşuyla ilgili teorileriyle kendinden sonra gelen araştırmacıları etkilemiştir. Tylor, evrimciliğin “tarihsel ilerleme” yasasıyla bütün kültürlerin kademeli olarak tek çizgi üzerinde ilerlediğini, kültürler arası benzerliklerin her kültürün bu çizgi üzerinden hareket etmesinden kaynaklandığını savunmuştur (Yolcu, 2019: 147-150).

1.2.4. Ulusçu Folklor Kuramı

Ulusçu Folklor Kuramı’nın temel amacı, folklor ürünlerinin ulusal kimliklerinin belirlenmesi yoluyla ulusların “köken” sorunlarına çözüm üretmek ve millî ruh bilincini oluşturmaktır.

1.2.4.1. Johann Gottfred von Herder ve Ulusçuluk

Johann G. Herder (1744-1803), orijinal bir Alman edebiyatı yaratmanın yolunun ortak milli ruhun canlandırılmasından geçtiğine inanmıştır. Alman edebiyatını taklitçilikten ve yabancı etkilerden kurtarmak için çabalamıştır. Herder’e göre halk kültürü, ulusu inşa etmek için kullanılmalı ve yaşayan sözlü kültür ürünleri toplanmalıdır. Herder’in amacı, “Alman edebiyatını yabancı etkilerden arındırmak, onu Eski Yunan, Latin ve özellikle de Fransız taklitçiliğinden kurtarmak; aynı zamanda da Aydınlanmacıların, halk kültürünü batıl inanışlarla dolu, bozulmuş bir kültür sayan anlayışlarıyla savaşmaktır” (Çobanoğlu, 2002: 95).

1.2.4.2. Grimm Kardeşler ve Milliyetçilik

Jacob Grimm (1785-1863) ve Wilhelm Grimm (1786-1859) kardeşler, Almanca sözlük hazırlayıp Almanya’nın Hessen, Main ve Kinzig bölgelerinde derledikleri Alman çocuk masallarını yayımlamıştır. İki kardeş, 1812 yılında derleme yaparak topladıkları masalları “Kinder un Mausmarchen (Çocuklara ve Ev Halkına Masallar)” adıyla yayımlamışlardır. Bu kitap masalların halkın dilinden toplanmış olması açısından önemlidir. İki kardeş köy köy dolaşmış, masalların çocuğunu okuma yazması olmasın bir çoban karısı anlatmıştır. (Başgöz, 1992: 8). Jacob Grimm’in 1828 yılında iki cilt olarak hazırladığı “Dutsche Rechtsaltertümer” isimli kitabı, Grimm’in Alman Hukuk tarihi derinliklerindeki ceza çeşitleri, suçlar ve

sözleşmelerdeki “yedi yıl”, “bir yıl” ve “bir gün” gibi zaman limitlerini içeren tarihi kaynaklar üzerindeki derleme ve tasnifleri içerir (Taylor, 1993: 19).

1.2.5. Feminist Kuram

Cinsiyet ve folklor konulu çalışmaların ilk adımı, 1975 yılında “The Journal of American Folklore” dergisinin “Women and Folklore” (Kadınlar ve Folklor) adıyla çıkan özel sayısıdır (Farrer’den Akt. Yolcu, 2019: 188). Claire Farrer, kadınlara özgü türlerin halk bilimciler tarafından küçümsendiğini ve göz ardı edildiğini öne sürmüştür. Farrer, etnograflar tarafından incelenen cinsiyet rollerinin kültürel beklentileri nasıl etkilediği hususunda açıklamalar yapmıştır.

Erken dönem feminist halk bilimciler, kadın anlatıları üzerine çalışmışlardır. Kültürel ifadenin kadın formları üzerinde yapılan çalışmalar esnasında kadınlara özgü yeni anlatı türleri keşfedilmiştir. Sandra Dolby Stahl’ın 1975’teki “The Personal Narrative as Folklore Genre” (Bir Folklor Türü Olarak Kişisel Anlatı) adlı doktora tezi ve Susan Kalcik’in kadın rap gruplarındaki anlatılar üzerine yaptığı çalışma gibi kişisel anlatılar üzerindeki ilk çalışmaları önemlidir. Bu çalışmaları; William Labov, Joslrna Waletsky, Rosan Jordan, Susan Hollis, Linda Pershing ve Katherine Young’un feminist bakış açısıyla yaptıkları ve kadın halk sanatçılarının repertuarları ve kadın icrasına yönelik çalışmaları takip etmiştir (Kousaleos’dan Akt. Yolcu, 2019: 188).

1.2.6. Mitoloji Temelli Yaklaşımlar

Önceliğin mitlere verildiği bu yaklaşım, Jacob Grimm’in görüşüne göre sözlü şiir ve onun en eski zamanlardan beri geçirdiği gelişme safhaları nedeniyle son derece önemlidir ve bu türler bilmeceleri, atasözlerini, şarkıları, masalları, efsaneleri de içine alacak genişlikte külliyatlar olarak, Almanların en eski inançlarını muhafaza etmektedir. Jacob Grimm (1835) yılında, doğrudan ve dolaylı olarak eski Alman edebiyatı ve tarihiyle ilgili kaynakları bir araya getirerek “Alman Mitolojisi” (Deutsche Mythologie) adlı çalışmasını yayınlar. Bu çalışma, sadece Almanya’da değil pek çok ülkede “örnek halkbilimsel çalışma modeli” olarak örnek alınmıştır. Alman mitlerini açıklamak için bu çalışmada geliştirilen sistem ve açıklama yöntemi ve bunu değişik açılardan eleştirip değiştirerek takip edenler, halk bilimi

çalışmalarında olarak “Mitolojik Kuram” ve “Mitolojik Okul” olarak adlandırılmaktadır (Çobanoğlu, 2002: 99).

1.2.6.1. Mitolojik Teori ve Mitolojik Okul

“Mitolojik Teori, Mitolojik Okul” olarak bilinen bu kuram, Jacob Grimm tarafından oluşturulmuştur. Grimm, ortak kültürel mirasın ürünü olarak düşünülen, sözlü kültürel ürünlerden hareketle çok eski zamanlarda, ortak atadan ortaya çıkmış olan yeni milletlerin ve onların çeşitli kollarının ortaklığının ortaya konabileceğini düşünmüştür. Böylece millî kültürün, en eski zamanlarından başlayarak güncel haliyle ilişkilendirilebileceği ve yeniden kurulmasını mümkün kılacak bir yöntem oluştunak istemiştir (Çobanoğlu, 2002: 99).

1.2.6.2. Mitlerin Meteorolojik Gelişimi Teorisi

“Mitlerin Meteorolojik Gelişim Teorisi” adıyla bilinen bu yaklaşım Shcwartz tarafından daha da geliştirilir. Shcwartz, 1860 yılında “Mitlerin Kökeni” adıyla yayınladığı çalışmasında, her grup mitin muhtevasında temel olarak gök gürlemesinin yer aldığını ileri sürer. Ona göre, gök gürlemesi o kadar berbat ve ilkel hayatı tamamen tesir altında bırakan bir şeydir ki, bütün tabiatüstü güçlerin onunla ilgili olduğunu düşündüklerini ifade eder. Shcwartz pek çok miti karanlık ve aydınlık arasındaki karşıtlığa ilişkilendirmiş ve onun fikrine göre ilkel insanlar bulutlarla güneşin ilişkisini özellikle de bulutların güneşi kaplamasını gözlüyor ve bundan kendileri için fayda umuyorlardı (Çobanoğlu, 2002: 99-100).

1.2.6.3. Güneş Mitolojist Okul ve Güneş Mitleri Teorisi

Max Müller (1823- 1900), Almanya’da tahsilini tamamladıktan sonra gittiği İngiltere’de uzun yıllar Oxford Üniversitesinde çalışmış ve temel eserlerini orada vermiştir. Max Müller, mitlerin oluşumunu veya kaynağını “bir dil arazı” veya “hastalığıé (the malady of language) olarak adlandırdığı bir olguya dayayarak açıklar. Ona göre “dil arazı”, kelimenin orijinal anlamını tedrici bir şekilde kaybetme sürecidir. Bu olgu bugünkü dilbilim terimlerinden hareketle ifade edilecek olursa, dildeki anlambilimsel (semantik) değişmeler demek mümkündür.

Max Müller, ilkel insanın özellikle de “Hint-Avrupa milletlerinin ataları” düşüncelerini somut ve kesin anlamlı kelimelerle ifade ettiklerini varsayar ve onların

soyut düşünemeyeceklerini ve yine bu nedenle de kullandıkları dilde sadece somut ve kesin anlamlı kelimelerin var olduğunu kabul eder. Buna göre dildeki her kelime adını bazı kesin ve somut özelliklerinden almıştır. Fakat diğer yandan aynı nesnenin bazı özellikleri dolayısıyla başka adlarla da adlandırılmış olmasını mümkün görür. Bundan dolayı da, benzer özellikleri dolayısıyla da birçok nesnenin aynı adla adlandırılmış olabileceğini düşünür. Bu bir anlamda, söz konusu ilkel dil neredeyse tamamen epitetlerden veya metaforlardan oluşmaktadır denebilir. Bir başka ifadeyle, bu varsayımsal dilde inanılmaz sayıda eşanlamlılar ve eşsesli kelime mevcuttur. Mesela, güneşi ifade etmek için “parlayan, ışıldayan, yanan, parlak olan” kullanılabilir (Çobanoğlu, 2002: 101).

1.2.6.4. Masalların Göçü ve Kültürel Ödünçleme Teorisi

Teodor Benfey (1809- 1881) “şarkiyatçı” (oryantalist) bir Alman bilim insanıdır. Benfey, 1859 yılında “Kelile ve Dimne” (Pançatara) adlı Hint Masalları koleksiyonunu Almanca’ya tercüme edip yayımlamıştır. Benfey bu çalışmasında yazdığı giriş yazısında, masallar konusunda kendisine kadar ileri sürülenlerin dışında ve yepyeni gelişmelere açık fikirler ileri sürer. Benfey, Sanskrit veya Hint kökenli masallarla Avrupa masalları ve Avrupalı olmayan milletlerin masalları arasındaki benzerlik ve ortaklıklara dikkat çeker ve bunların nedenini açıklayan teorik bir çerçeve ortaya koyar. Benfey’e göre, söz konusu Avrupalı ve Avrupalı olmayan milletlerin masalları arasındaki benzerliğin kaynağı, ortak atadan gelen aynı dil ailesine mensup milletlerin “soy akrabalıkları” değildir. Ona göre milletlerarasındaki ortak ve benzer masalların kaynağı milletlerarasındaki kültürel ve tarihî ilişkilerdir. Milletlerarasında meydana gelen bu ilişkilerde birbirlerinden bazı kültürel unsurları “ödünç almak”taydılar. Bu nedenle de farklı dil ailelerine de mensup olsalar da aralarında masallarda olduğu gibi benzerlik ve ortaklıklar vardır (Çobanoğlu, 2002: 105).

1.3. Kuramsal Çerçeve Hakkında Bir Değerlendirme

Halk bilimi kuramları, çalışmada verilenlerle sınırlı değildir. Sıklıkla kullanılan ve ön plana çıkan kuramlar bu bölüme dahil edilmiştir. Bölümün oluşturulmasındaki temel amaç araştırmacılarda kuramlarla ilgili kısa ve öz bir bakış açısı oluşturmaktır. Bu çalışmada metin merkezli kuram olan Epik Yasalar Kuramı

ele alınmıştır. Kuram Axel Olrik tarafından anlatıların kendine özgü organik yapılarının olduğu düşünülerek Danimarka baladlarına uygulanarak geliştirilmiştir. Bu kuram Türkiye sahasında destan, roman, film, halk hikâyesi, tiyatro oyunu ve masal gibi türlere uygulanmıştır. Adı geçen kuram bu çalışmada Konya masallarına uygulanmış, uygulama esnasında yeni yasalar ve kurallar eklenmiştir. Çalışma sonunda kuramın masallara ve diğer türlere uygulanıp uygulanamayacağı hakkında bir yorum geliştirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

AXEL OLRİK VE EPİK YASALAR KURAMI

Danimarkalı halk bilimci Axel Olrik'in Epik Yasalar Kuramı 15 yasadandır. Bu yasalar; "Giriş ve Bitiş Yasası, Yineleme (Tekrar Yasası), Üçler (Formel Sayı) Yasası, Bir Sahnede İki Yasası, Zıtlık Yasası, İkizler Yasası, İlk ve Son Durumun Önemi Yasası, Anlatının Her Zaman Tek Çizgi Üzerinde Olması Yasası, Kalıplaştırma Yasası, Büyük Tablo Sahneleri Yasası, Anlatı Mantığı Yasası, Tek Entrika Yasası, Epik Birlik Yasası, İdeal Epik Birlik Yasası ve Dikkati Başkahraman Üzerine Toplama Yasası"dır.

2.1. Axel Olrik

Axel Olrik 3 Temmuz 1864 yılında Danimarka'nın başkenti Kopenhag'a bağlı bağımsız bir belediye olan Frederiksberg'de, sanatçı Henrik Olrik ile Benedikt Martinette Heiberg'in oğlu olarak dünyaya gelmiştir. Olrik 1893 yılında 29 yaşındayken Magrete Sofie Eleonore Hasselquist ile evlenmiştir. Karısı 1911 yılında ölmüştür. Farklı dallarda uzmanlaşmış dört kardeşi vardır. Bu kardeşleri ressam Dagmar Olrik, tarihçi Hans Olrik ile Jorgen Olrik ve hâkim Eyvind Olrik'tir. Kendisi de 17 Şubat 1917 yılında başarılı bir kulak ameliyatı sonrasında, Kopenhag'ın kuzeyinde şehir dışında bir yerleşim yeri olan Overod'da zatürreye yenik düşerek ölmüştür.

Axel Olrik, 1904 yılında Danimarka Halk Arşivini (Dansk Folkemindesamling) oluşturmuş ve *Danske Studier* adlı süreli yayın başlatmıştır. Olrik ayrıca Danimarka halk bilgisinin araştırılması için 1907'de Folklor Takipçileri Topluluğunu (Folklore Fellows-FF) kurmuş, 1908'de Danimarka'nın Halk Anlatıları (Danmarks Folkeminder-Denmark's Folklore) isimli bir koleksiyonu bir araya getirmiştir (Simonsen, 2014: 110).

1907 yılında Krohn, İsveçli bilim insanı Yon Sydow ve Danimarkalı bilim insanı Axel Olrik tarafından "Uluslararası Folklor Federasyonu (FFC)" kurulmuştur. Tarihi-Coğrafi Fin Okulu temsilcilerinden Axel Olrik, bu yöntemin alt yapısını güçlendirmek adına "Gesetze der Volkdichtung (Halk Anlatılarının Epik Kuralları-1909)" kuramını geliştirmiştir. Çalışma, anlatının yapısal çözümlemesine

dayanmakla birlikte pek çok metnin ortak karakteristiğinin çerçevesini çizerek Fin yönteminin temel paradigmasına da katkı yapmıştır.

Axel Olrik, Kopenhag üniversitesinde folklor uzmanı olarak görev yapmıştır. Aynı zamanda Danimarka Foklor Arşivi'nin kuruculuğunu üstlenmiştir. Uzmanlık alanları İskandinav folkloru, balladlar, efsaneler ve karşılaştırmalı dinler olmuştur. Olrik'in ortaya koyduğu ve halk anlatılarının genel-geçer kurallara göre tasarlandığı kuram olan “Epik Yasalar Kuramı” anlatıların sıradan olmadığını gösteren bir kuramdır. Epik Yasalar Kuramı'na göre her anlatının belirli bir düzeni ve işleyiş biçimi vardır. Axel Olrik bu yasalarını oluştururken en çok Danimarka baladlarından¹⁰ yararlanmış ancak incelediği baladların varlığı bugüne kadar tam ulaşabilmiş değildir.

Danimarka baladları üzerine ipucu veren önemli bir eser E. M. Smith Dampier tarafından hazırlanmıştır. 1920 yılında E. M. Smith Dampier “Danish Ballads-Danimarka Baladları” adlı eserinde Danimarka baladlarını İngilizceye tercüme etmiştir. Eser Cambridge Üniversitesi tarafından yayınlanmıştır. E. M. S. Dampier bu eserin ön sözünde “Dr. Axel Olrik’e bir teşekkür borçlu olduğunu, Olrik’in bu balad çevirilerinde kendisine yardımcı olduğunu” ifade etmiştir (Dampier, 1920: 1). Dampier bu eserinde baladları bölümlere ayırmıştır. Ayrılan bölümleri ise “Tarih baladları, Efsane baladları, Büyü baladları ve Çeşitli Baladlar” olarak sınıflandırmıştır. Axel Olrik de 1906 yılında Danske Studier isimli dergideki bir makalesinde incelediği baladlarda “bir çocuğun babasının intikamını alması” epizotunun Norveç, İrlanda ve Danimarka baladlarında da ortak epizot olduğunu ifade etmiştir (Ker, 1909: 16). Olrik bu çalışmalarından yola çıkarak “Epik Yasalar Kuramı”nı oluşturmuştur.

Axel Olrik'in hocası olan; Danimarka folkloruyla yakından ilgilenen, din adamı/sosyal reformcu; İngiliz ve İskoç baladları üzerine çalışmalar yapan Svend Grundtving (1824-1883) (Simonsen, 2014: 109) Danimarka baladlarını ve şarkılarını

10 Balad, Fransız kültüründe bir şiir ve müzik formu olan Ballade, ile 14. yüzyıl İtalyan müziğinin önde gelen formlarından İtalyanca Ballata terimlerinden kaynaklanan Orta Çağda Avrupa’da ortaya çıkan hikâyevi bir halk şarkısıdır. Bir başka deyişle, bir hikâye anlatan halk şarkısıdır. Bu özelliğinden dolayı, bu tür, anlatı şarkısı niteliği taşır. Geleneksel ballad bir hikâyesi olan, geleneğe bağlı icra ortamında terennüm edilen hikâye konusu ve yapısı basit, anonim şarkılardır (Mirzaoğlu, 2011: 97).

bir araya toplamıştır. Axel Olrik hocasının bıraktığı yerden devam etmiştir. Axel Olrik, İskandinav ve Laponya kültürleri ile yakından ilgilenmiş, Kopenhag Kraliyet Kütüphanesi'ndeki folklor koleksiyonları üzerine araştırmalarda bulunmuş, mitoloji üzerine çalışmalar yapmıştır (Hollander, 1919: 15-24).

2.2. Axel Olrik'in Epik Yasalar Kuramı

Axel Olrik'e göre halk anlatılarının sistematik bir düzeni vardır. Küçük farklılıklar olsa da bütün milletlerde benzer düşünce yapısı gelişmiştir. Bu yapı da halk anlatılarında açık bir şekilde bulunmaktadır. "A. Olrik'e göre halk anlatılarının epik kuralları kültürün ayrılmaz bir parçasıdır. Buna göre bir halk âşığı veya destancı bir kez anlatmaya başlayınca hiç farkında olmasa da veya ister istemez kontrolünde olduğu bu kanunları takip etmek durumundadır" (Artun, 2016: 79).

Axel Olrik, epik yasaları "bir masal (marchen) biyolojisi" (Olrik, 1975: 19) kurmak için oluşturmuştur. Epik yasalar ile ilgili ilk kaynakların başında; Axel Olrik'in "Toppgewichts ve Achtergewichts"¹¹ terimlerinin ilham kaynağı olan ve yine Axel Olrik tarafından tahsis edilen ve ortaya konan¹²; Gudmund Schütte'e ait "Oldsagn om Godtjod" adlı eser¹³ (Kopenhag-1907); Axel Olrik'e ait Danske Studier'deki "Episke love I gote Aettens Oldsagn" (1907) adlı çalışma; 1908 yılında Ağustos ayında düzenlenen Berlin Tarihçiler Kongresi ve içerisinde Axel Olrik'in "Halk Anlatılarının Epik Kuralları" başlıklı bildirisinin bulunduğu, bu kongredeki bildirilerin yayımlandığı Danske Studier adlı dergi ve yine Axel Olrik'in "Bitiriş Kuralı" için ilham aldığı; Astrid Lund'un "Indianes Sagndigtning og de Episke Love" (1908) eserinde, Amerikan Kızılderili malzemelerinde bahsettiği epik kuralların olduğu masallardır (Olrik, 1975: 18).

¹¹ Axel Olrik bu terimleri yedinci yasa olan İlk ve Son Durumun Önemi Yasası'nı açıklarken kullanmış; das toppgewichts anlatıda baş (ilk) tarafın ağırlığı ve das achtergewichts anlatıda kık (son) tarafın ağırlığı olarak ifade etmiştir.

¹² Eserde Axel Olrik için Danca "ortaya konan, tahsis edilen" anlamına gelen "Tilegnet" ifadesi kullanılmıştır.

¹³ Eser, Gudmund Schütte tarafından 1906 yılında Felsefe Fakültesi bölümünde tamamlanan doktora tezi olup Dan efsanelerini konu alan bir çalışmadır. Eserin dili Danca olup 1907 yılında Kopenhag'da yayımlanmıştır. (Schütte, 1907: 11).

2.2.1. Giriş ve Bitiş Yasası

Anlatıların belirli bir başlangıç ve bitiş şekli vardır. Anlatılar birdenbire başlayıp, hemen sona ermezler. Durağan bir şekilde başlar ve coşkunuğa doğru gider. Dada sonra coşkunkluktan yine durağana doğru seyrederek biter. Bu ilkeye “Giriş Kuralı (Das Gesetz Des Einganges) ve Bitiriş Kuralı (Das Gesetz Des Abschlusses)” diyebiliriz. Sage durgunkluktan coşkunuğa doğru giderek başlar ve çoğu zaman başlıca kişilerinden birinin başına gelen bir felaketi içeren sonuç olayından sonra coşkunkluktan durgunkluğa giderek biter (Olrik: 1994a: 2). Anlatılarda sonuç her zaman bir felaketle sonuçlanmaz. Örneğin kahraman evlenir, fakir aile zengin olur, bir ülke ejderhadan kurtulur, iki kardeş üvey anneden kurtulur. Anlatılarda hem felaketler hem de zaferler, anlatıların bitişini oluşturmak içindir.

2.2.2. Yineleme (Tekrar) Yasası

Anlatılarda benzer durumları anlatmak için yakın durum ve olaylarda bulunan aynı özelliklere sahip; tanımlamalar, sözler, ziyaretler, tuzaklar, sahneler ve tasvirler kullanılır. Axel Olrik’in Yineleme (Tekrar) Yasası’nda (Das Gesetz Der Wiederholung)” yalnız bir seçenek vardır; yineleme. Bir genç üç gün arka arkaya devler bölgesine gider ve her gün bir dev öldürür. Bir kahraman billur dağa üç kere atla çıkmak ister. Üç müstakbel âşık bir gece bir kız tarafından büyü ile hareketsiz bırakılır. Anlatıda ne zaman çarpıcı bir sahne ortaya çıksa durum olayın akışını kesmeyecek şekilde yinelenir. Bu sadece gerilimi sağlamak için değil, aynı zamanda anlatının boşluklarını doldurmak için de geçerlidir. Yineleme bazen gerilimi arttırıcı, bazen basittir. Ama önemli olan sagenin yineleme olmadan tam olarak kendi biçimini kazanamayacağıdır (Olrik: 1994a: 3).

2.2.3. Üçler (Formel Sayı) Yasası

Bu yasa, Yineleme Yasası ile bağlantılıdır ama bu yinelenen olayın, ziyaretlerin, ayrılıkların, kavuşmaların, savaşların, kahramanların ve varlıkların kaç kere olduğu önemlidir. Örneğin; anlatıda üç kardeş vardır, üç engel vardır, üç aşamalı bir plan gerçekleştirilir vb. gibi. Bu kuralın önemli başka bir noktası ise çoğunlukla üç kardeşten (kız-erkek fark etmez) üçüncü ve en küçüğünün başarıya ulaşmasıdır.

Axel Olrik'in Üçler (Formel Sayı) Yasası'nda (Das Gesetz der Dreizahl) üç sayısı halk geleneklerinin büyük bir bölümünde korunmuştur. Üçler Yasası, halk gelenekleri dünyasında yüzlerce ve binlerce yıllık insan kültürü arasından geniş bir orak kesigi gibi uzanmaktadır (Olrik: 1994a: 4).

2.2.4. Bir Sahnede İki Yasası

Axel Olrik'in iki kişi ile sınırlı tuttuğu bu yasada; anlatılarda olayların yaşandığı her sahnede, olayların odak noktasında sadece iki kişi yer alır ve sadece bu kahramanlar konuşturulur. Geri planda daha fazla kişi varsa bile bu kahramanlar silik kalırlar, çok konuşturulmazlar. Bu geri planda kalan kişiler, sırayla sahneye çıkmaya bekler. Her sahnede değişen kahramanlar, karşısındaki kahramanla olan ilişkisini kurar ve daha sonra sahneden çekilirler.

“Bir Sahnede İki Yasası (Das Gesetz Der Scenischen Zweiheit)” katı bir kuraldır. Bütün anlatı boyunca sadece iki kişi aynı sahnede ortaya çıkar (Olrik: 1994a: 4).

2.2.5. Zıtlık Yasası

Anlatılarda kahramanın karşısında kuvveti ona yakın veya denk bir düşman bulunur veya anlatılarda bulunan iki tip birbirine zıt tiplerdir. Bu zıt tipler nicelik ve nitelik bakımından zıtlıklar göstermektedir. Örneğin zalim bir padişah karşısında iyi kalpli bir oğlu bulunur, güzel bir kızın karşısında çirkin bir kel kız vardır ya da bir devin karşısında fiziksel olarak zayıf bir Keloğlan vardır. Axel Olrik'in Zıtlık Yasası'nda (Des Gesetz des Gegensatzes) her zaman kutuplaşma vardır. Bu temel zıtlık, anlatının önemli bir kuralıdır. Genç ve ihtiyar, büyük ve küçük, insan ve canavar iyi ve kötü kahramanlar; özellikleri ve eylemleriyle birbirlerini etkilemektedir (Olrik: 1994a: 4-5).

2.2.6. İkizler Yasası

Bu yasa gerçek biyolojik ikizleri, soy bağı olan aynı aile üyelerini ve aynı roldeki iki veya ikiden daha fazla kahramanı kapsamaktadır. Örneğin üç kardeş, iki kardeş, karı-koca biyolojik ikizdir. İyi kalpli padişah ve iyi kalpli bir oduncu, çok yakın arkadaşlar, iki anne, üvey anneden kurtulmak isteyen iki kardeş, birbirlerini çok seven iki sevgili de ikizdir. Axel Olrik'in İkizler Yasası'nda iki kişi aynı rolde

ortaya çıktığında, bunların ikisinin de küçük ve zayıf olarak betimlendiği görülmektedir. Bu yakından ilişkili iki kişi, Zıtlar Yasası’ndan uzaklaşarak “İkizler Yasası”nın (Das Gesetz Der Zwillinge) etkisi altına girer (Olrik: 1994a: 5).

2.2.7. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

Anlatılarda ilk ve son sahnelerde gerçekleşen olgular, eğer birden fazla karakter veya nesne varsa bunların arasından sadece en önemlisiyle gerçekleşmektedir. Burada asıl vurgulama da genellikle ilk kez ve son kez ortaya çıkan olgular üzerinedir. Axel Olrik’in İlk ve Son Durumun Önemi Yasası’nda bir sürü kişi veya nesne peş peşe ortaya çıkınca en önemli kişi öne gelir. Buna rağmen sonuncu gelen kişi anlatının duygudaşlık doğurduğu kişidir. Bu ilişki denizcilik terimleriyle ifade edilebilir. Geminin “Baş Tarafın Ağırlığı” (Das Toppgewicht) ve “Kıç Tarafın Ağırlığı” (Das Aehtergewicht). Anlatının ağırlık merkezi her zaman Aehtergewicht’te yatmaktadır. En küçük kardeşin son atılımının masalın içinde ne kadar anlam taşıdığı ortadadır (Olrik: 1994b: 4). Örneğin Boratav’ın *Az Gittik Uz Gittik* isimli eserinde bulunan *Dünya Güzeli* masalında ilk durum; gözleri görmeyen padişahın üzerinde oluşturulmuştur. Padişahın üç oğlu, padişahın atının ayak basmadığı toprakları bulmaya giderler. En küçük oğlan şifalı bu toprağı bulup getirir ve babasının gözlerine sürer. Padişahın da gözleri iyileşir (Boratav, 1969: 80-91).

2.2.8. Anlatının Her Zaman Tek Çizgi Üzerinde Olması Yasası

Anlatılarda iki olay karşılaşmaz. Eksik kalan bir olay varsa geri dönüş yapılmaz. Geçmişte olan bir olayın kesinlikle belirtilmesi gerekiyorsa, kısaca geçirilir. Pek çok anlatıda kullanılan flashback/geri dönüş sahneleri, tam olarak bu kuralı karşılamaktadır. Ön planda anlatılan büyük olay dışında bir de yan yan olay anlatılıyorsa bu iki olay birbirini destekleyecek yahut tamamlayacak şekilde kurgulanır.

Axel Olrik’in Anlatının Her Zaman Tek Çizgi Üzerinde Olması Yasası’nda halk anlatıları her zaman tek çizgilidir (Einströngig). Eksik kalan ayrıntıları tamamlamak için geriye dönüş yapmaz. Eğer daha önceki olaylar hakkında bilgi vermek gerekiyorsa; bu bir konuşmanın içinde verilir. Masalın kahramanı şehirde iken memlekete dehşet saçan, adam yiyen ejderhayı duyar (Olrik: 1994b: 4).

2.2.9. Kalıplaştırma Yasası

Anlatılarda zaman, mekân, olay ve karakterler bakımından kalıplaşmış özellikler ve ifadeler bulunur. Axel Olrik'in Kalıplaştırma Yasası'nda (Die Schematisierung) aynı çeşitten iki insan veya durum birbirine benzerdir. Genç kahraman üç gün arka arkaya bilmediği bir yere gider. Her gün bir devle karşılaşır, hepsiyle aynı şeyi konuşur ve hepsini aynı biçimde öldürür. Masalın böyle katı tasarlamasının kendine özgü bir estetik değeri vardır. Gereksiz olan her şey atılmış ve sadece gerekli olanlar göze çarpıcı bir durumda ortaya çıkarılmıştır (Olrik: 1994b: 4).

2.2.10. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Anlatılarda bazı sahnelerde bütün kahramanlar bir araya getirilir ve anlatı doruğa ulaştırılır. Büyük Tablo Sahneleri'ndeki (Hauptsituationen Plastischen Art) olaylar hayalî, görkemli, korkunç, gizemli ve/veya şaşırtıcı olmalıdır. Bu sahne aynı zamanda insanların zihninde kalan en önemli bölümdür. Axel Olrik'e göre büyük sahnelerde kahramanlar yan yana gelirler; kahraman ve Atı; kahraman ve canavar. Thor büyük yılanı kayığın kıyısına kadar çeker; yiğit savaşçılar krallarının o kadar yakınında ölürler ki, ölümlerinde bile kralı korurlar. Siegmund ölü oğlunu kendisi taşır. Bu görkemli durumlar çoğu zaman gerçeğe değil hayale dayanır. Kahramanın kılıcı ejderhanın nefesiyle yanar; bir boğanın veya bir yılanın sırtında duran genç kız sahneyi seyreder; sürgünde bulunan kraliçe kendi göğsünden süt sağarak kuğuların gagasına akıtır (Olrik, 1994b: 4-5).

2.2.11. Anlatı Mantığı Yasası

Anlatının kendine özgü bir mantığı vardır. Bu mantığın insan zihni ile anlaşılması zordur. Anlatılarda ortaya konulan temaların konunun ana hatlarını etkilemesi gerekir. Anlatılardaki bu organik ve özel mantık, doğal dünyanın mantığı ile ölçülemez, anlatının kendi içinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Axel Olrik'in Anlatı Mantığı Yasası'nda (Logik) sagenin bir mantığı vardır. Ortaya konulan temaların, konunun ana hatlarını etkilemesi gereklidir ve üstelik bu etki temaların anlatı içindeki ağırlığı ile doğru orantılı olmalıdır. Sagenin bu mantığı her zaman doğal dünyanın mantığı ile ölçülemez. Animizme ve hatta mucize ve büyüye olan

eğilim, onun temel kuralıdır. Her şeyden önce onun kabul edilmesi büyük ölçüde entrikanın tutarlığına dayanır (Olrik: 1994b: 5).

2.2.12. Tek Entrika Yasası

Bu yasa anlatının içerisindeki entrikaların sağlam bir şekilde kurgulanmış olmasını ifade etmektedir. Böylece olaylar anlatıdan beklenen sonucu vermektedir. Axel Olrik'in Tek Entrika Yasası (Die Einheit Der Handiung) sage için bir ölçüdür. Epik birlik (Epische Einheit) bütün anlatı öğelerinin en baştan beri ortaya çıkma ihtimali görülen ve artık gözden uzak tutulamayan olaylar yaratması şeklinde gerçekleşmektedir. Doğmayan bir çocuk bir canavara adanır ve her şey bu çocuğun canavarın pençesinden nasıl kurtulacağı sorunu üzerinde döner (Olrik: 1994b: 5). Örneğin Boratav'ın *Az Gittik Uz Gittik* isimli eserinde bulunan *Cazı Kız* masalında tek entrika cazı kızdan kurtulmak üzerine kurulmuştur. Cazı kız, doğduğunda önce anne ve babasını, daha sonra tüm köy halkını yemeye başlar. Bunun üzerine erkek kardeşi cazı kızdan kurtulmak için onu tayına öldürtür (Boratav, 1969: 126-128).

2.2.13. Epik Birlik Yasası

Bu yasa Tek Entrika Yasası ile bağlantılı olarak anlatılardaki bütün anlatı unsurlarının olaylar yaratmasına ve bu olayların anlam oluşturmaya dayanmaktadır. Axel Olrik'in Epik Birlik Yasası'ndaki epik birlikler (Epische Einheit) tek entrikaya iliştilir ve en baştan ortaya konan tek entrikayı oluştururlar (Olrik: 1994b: 5).

2.2.14. İdeal Epik Birlik Yasası

Bu yasada anlatı içindeki kahramanlar aralarındaki ilişkileri, tutum ve davranışları aydınlatmak için bir araya toplanır ve bu ilişkilerini sergiler. Bu ilişkiler arasında; dost-düşman, anne-evlat, padişah-vezir, dev-en küçük kardeş, Selvi ağacı-güzel kız, cadı karısı-iğne, Hızır-İlyas gibi bütünleşmiş ilişkiler bulunmaktadır. Axel Olrik'in İdeal Epik Birlik Yasası'ndaki (Eine Ideale Einheit Der Handiung) kişiler arasındaki ilişkileri en iyi şekilde aydınlatmak için bir araya gelirler. Kralın oğlu canavarın kızının akıllılığı sayesinde özgürlüğüne kavuşur fakat oğlan kızı unuttur ve tekrar kız tarafından elde edilir (Olrik: 1994b: 5).

2.2.15. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Yasası

Axel Olrik'in Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Yasası'nda (Konzentration Um Eine Hauptperson) en büyük kural dikkati başkahraman üzerine toplamadır (Olrik: 1994b: 5). Anlatıların sonunda başkahraman en dikkat çekendir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KONYA MASALLARININ AXEL OLRİK'İN EPİK YASALAR KURAMI'NA GÖRE TAHLİLİ

Epik Yasalar Kuramı'nın Konya masallarına uygulandığı sırada elde edilen ve kuramın yeni formu olan 20 yasa (5'i yeni) ve 17 yeni kural aşağıdaki şu şekildedir:

1. Giriş ve Bitiş Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. Giriş Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Bitiş Kuralı (**Yeni Kural**)
2. Yineleme Yasası (**Orijinal Yasa**)
3. Üçler Yasası (**Orijinal Yasa**)
4. Yediler Yasası (**Yeni Yasa**)
5. Kırklar Yasası (**Yeni Yasa**)
6. Bir Sahnede İki Yasası (**Orijinal Yasa**)
7. Son Sahnede İki Yasası (**Yeni Yasa**)
8. Zıtlık Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. Zıt Temalar Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Zıt Kişiler Kuralı (**Yeni Kural**)
9. İkizler Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. Olumlu İkiz Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Olumsuz İkiz Kuralı (**Yeni Kural**)
10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. İlk Durum Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Son Durum Kuralı (**Yeni Kural**)
11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı (**Yeni Kural**)
12. Kalıplaştırma Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. Kalıp Olaylar Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Kalıp İfadeler Kuralı (**Yeni Kural**)

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası (**Orijinal Yasa**)
14. Anlatı Mantığı Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. Olağanüstü Hâl Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Olağanüstü Varlık Kuralı (**Yeni Kural**)
 - c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı (**Yeni Kural**)
15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası (**Orijinal Yasa**)
16. Epik Birlik Yasası (**Orijinal Yasa**)
17. İdeal Epik Birlik Yasası (**Orijinal Yasa**)
18. Dikkat Toplama Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı (**Yeni Kural**)
19. Mekânın Tekrarı Yasası (**Yeni Yasa**)
20. Bileşik Yapı Yasası (**Yeni Yasa**)

Kuramın uygulandığı Konya masalları aşağıdaki gibidir:

Üç Kız Kardeş masalı (Ahırılı); Altın Kafesteki Bülbül masalı (Akören); Al Yanak Pembe Dudak, Karakoyun ve Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalları (Akşehir); Edi İle Büdü masalı (Altınekin); Kayabaşı, Muradına Ermeyen Dilber ve Sabır Taşı masalları (Beyşehir); Karanlık Dünya, Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı ve Üç Kardeşler masalları (Bozkır); Keloğlan ile Padişah, Rüzgâroğlu ve Üç Bacı masalları (Cihanbeyli); Bremen Mızıkacıları ve Sihirli Yüzük masalları (Çeltik); Gençlikte Mi Gocalıkda Mı?, Hızır, Oğlan ve Atı ile Yılan Kız masalları (Çumra); Eskici Mehmet Ağa ve Hese masalları (Derbent); Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalı (Derebucak); Kurbağa Kız ve İncili Mercan Kadın masalları (Doğanhisar); Canavar masalı (Emirgazi); Allah'ın Verdiği Yılan Evlat, Azrail ve Adam, Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım, Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti, Nar Tanesi, Şahmeran, Yılan Yutan Kız ve Yusufçuk ile Fatmacık masalları (Ereğli); Ağlayan Nar Gülen Ayva ve Kırk Oğlan Kırk Kız masalları (Güneysınır); Pambukçu Güzeli, Padişahla Çoban ve Hane Sahibi masalları (Hadim); Güllü Dibâ masalı (Halkapınar); Sabır Taşı ve Terzi masalı (Hüyük); Hıyarcık Gözeli, Şah İsmail ve İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalları (İlgın); Akıldâne, Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş ve Tak Tak Kabacık masalları (Kadınhanı); Yüz Yalan ve Kır At masalları (Karapınar); Tat

Memed, Derviş ile Kız ve Keloğlan ile Peri Kızı masalları (Karatay); Kocakarı ve Mercan masalları (Kulu); Kel Kız, Otuz Abdal ve Tuz Kadar Sevgi masalları (Meram); Ali Dayı, Beş Gardaşın Bir Bacısı, İraz Gelin ve Yidi Gardaş masalları (Sarayönü); Bebe Ruhi, Keloğlan ve Lebbi Gardaş masalları (Selçuklu); Mercimek Oğlan, Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam, Yusufçuk Kuşu ve Helvacı Güzeli masalları (Seydişehir); Altın Elma, Eşek ve Üç Oğlan masalları (Taşkent); Dul Avradın Oğlu ve Fıt Fıt Bulamaç masalları (Tuzlukçu); Keşikçi masalı (Yalıhüyük); Ayağına Diken Batan Adam ve Toz Bey masalları (Yunak) olmak üzere toplam 31 ilçeden 79 adet masal seçilmiştir.

Tahlil edilen 79 Konya masalında; Wolfram Eberhard ve Pertev Naili Boratav tarafından 1953 yılında hazırlanan Typen Türkischer Volksmarchen (TTV-Almanca) masal tipleri kataloğuna göre 16 adet masal tipi belirlenmiştir. Bu masal tipleri; A. Hayvan Masalları, B. Hayvan ve İnsan, C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder, D. Tabiatüstü Bir Ruh veya Hayvanla Evlenme, E. İyi Ruh veya Evliyalarla Yaşama, F. Kaderin Hâkimiyeti, G. Rüya, H. Kötü Ruhlarla Yaşama, İ. Sihirbazlar, K. Bir Erkek Sevgili Bulur, L. Fakir Kız Zenginle Evlenir, M. Kıskançlık ve İftira, N. Hor Görülen Koca Kahraman, P. Acayip İcraat ve Olaylar, Q. Acayip Davalar ve W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar"dır.

Wolfram Eberhard ve Pertev Naili Boratav'ın alfabetik olarak maddelediği; A. Hayvan Masalları masal tipinde masalların kahraman kadrosu hayvanlardan oluşmaktadır. B. Hayvan ve İnsan masal tipinde kahramanlar bir hayvanla yaşar ya da yardımcı hayvanları vardır. C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder masal tipinde kahramanlara bir hayvan ya da ruh yardım eder. D. Tabiatüstü Bir Ruh veya Hayvanla Evlenme masal tipinde kahraman olağanüstü özellikleri olan bir ruhla ya da bir hayvanla evlenir. E. İyi Ruh veya Evliyalarla Yaşama masal tipinde kahraman iyi ruhlar ya da evliyalarla yaşar ve hatta onlarla evlenir. F. Kaderin Hâkimiyeti masal tipinde kahramanlar kaderlerini yaşar. G. Rüya masal tipinde kahramanların yolcuğu bir rüya ile başlar. H. Kötü Ruhlarla Yaşama masal tipinde kahramanlar kötü ruhlarla mücadele eder. İ. Sihirbazlar masal tipinde kahramanların olağanüstü güçleri vardır. K. Bir Erkek Sevgili Bulur masal tipinde kahramanlar bir nişanlı ya da bir eş bulur. L. Fakir Kız Zenginle Evlenir masal tipinde kahramanlar fakirlikten

kurtulur ve saraya hanım, Beyoğlu'na/krala/padişaha eş olur. M. Kıskançlık ve İftira masal tipinde kahramanlar anti-kahramanların kıskançlıkları ile uğraşmak zorundadır. N. Hor Görülen Koca Kahraman masal tipinde kahramanlar hor görülür ve evden/köyden kovulurlar. P. Acayip İcraat ve Olaylar masal tipinde kahramanlar tuhaf olaylarla mücadele eder. Q. Acayip Davalar masal tipinde kahramanlar doğaüstü olaylara şahit olurlar. W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar masal tipinde kahramanlar, çok cimri ya da çok kurnazdır.

Kuramın uygulandığı 79 adet Konya masalı aşağıdaki gibidir:

3.1. Ağlayan Nar Gülen Ayva Masalı

Bölge: Konya/Güneysınır

Kaynak Kişi: Ramazan UYAR

Derleyen: Aziz AYVA

Masal Tipi: B. Hayvan ve İnsan

Derlenme Tarihi: Ocak 1997

Tam Künye: AYVA, Aziz. (2004). Mehmet Ali (Güneysınır/Konya) Köyü'nden Derlenen Masallar. Türk Halk Kültüründen Derlemeler 2000. "Ağlayan Nar Gülen Ayva" Masalı, Konya s.8-12.

Ağlayan Nar Gülen Ayva Masalının Olay Örgüsü:

Zengin bir padişah yedi yıldır erkek çocuk ister.

Padişahın karısı kız çocuk doğurur.

Padişaha erkek evlat doğduğu yalanı söyler.

Padişah kırk gün kırk gece şenlik yapar.

Padişah bu çocuğu sünnet ettirmek ister.

Kız çocuğu babasından zaman ister.

Padişah sünneti üç sene sonraya erteler.

Kız çocuğu atına binip attan yardım ister.

At dile gelerek kız çocuğunu uçurup altı ay sonra bir memlekete getirir.

Bir dev bir hükümdarın ciğerini yemeye gelir.

Kız çocuğu Keloğlan kılığına girer ve saraya girer.

At vaktiyle yardım için kıza üç kıl verir.
 Kız kılları birbirine sürter.
 At Keloğlan'a bir kılıç verir.
 Keloğlan saraya girer.
 Sarayda bulunan kırkinci odada bir güzel vardır.
 Keloğlan bu sarışın güzele âşık olur.
 Keloğlan devi öldürür ve devin kulağını alır.
 Padişah Keloğlan'ı ödüllendirmek ister.
 Keloğlan padişahın kırkinci odadaki sarışın güzeli ister.
 Sarışın güzel odasında kuş donundaki delikanlı ile konuşur.
 Sarışın güzel Keloğlan'dan devlerin şimşir tarağını ister.
 Keloğlan atın kıllarını sürter ve attan yardım ister.
 At Keloğlan'a yardım eder ve tarağı alır.
 Sarışın güzel bu kez kızdan devlerin aynasını ister.
 Keloğlan atı tekrar çağırır.
 Devler Keloğlan'a beddua eder.
 Keloğlan aynayı sarışın kıza getirir.
 Kız Keloğlan'dan ağlayan narla gülen ayva ister.
 Keloğlan atından yardım eder.
 Keloğlan üç çocuktan kösteki, kamçı ve külâh alır.
 Keloğlan cinli padişahın sarayına girer.
 Keloğlan'ın mendili kaybolur.
 Cinli padişah Keloğlan'a oyunlar yapar.
 Keloğlan nar ağacıyla gülen ayvayı kökünden söküp alır.
 Cinli padişah kızı Keloğlan'la birlikte gönderir.
 Keloğlan, sarışın güzel ile birlikte babasının yanına döner.
 Keloğlan babasına her şeyi anlatır.
 Düğün dernek kurulur (D: Ayva, 2004: 8-12).

Ağlayan Nar Gülen Ayva Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalı, bir padişahın kız evlat istememesi ile başlar. Ancak bu sorun giderek büyür ve karısı yine bir kız çocuk doğurur. Ebelerin bu durumu padişahı gizlemesi ile olaylar başlar.

b. Bitiş Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında; anlatıcı padişahın kızını yaşatabilmek için onu evden gönderir. Kız, Keloğlan kılığında devam ederken bir devin bedduası ile erkek olur. O devden nar ağacını ve gülen ayvayı alır. Dev kendi sevgilisini Keloğlan ile gönderince masal biter.

2. Yineleme Yasası

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalındaki kız, masal boyunca sınavlara tabi tutulur. Bu sınavlar onun yaşayabilmesi için planlanmıştır. Devlerle mücadele ederek ölüm-kalım mücadelesine girer. Bir padişahın ciğerini yiyen devi öldürür. Bu padişahın kızını almak için devlerin tırağını, aynasını alır. Bu sırada bir devin bedduasıyla erkek olur. Son olarak cinli padişahın sarayına girerek nar ağacıyla gülen ayvayı alır. Bu sınavlar masalda düzenli olarak yinelenmiştir.

3. Üçler Yasası

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında formel sayılar üç ve kırktır. Padişah, kız erkek çocuğu bildiği sözde oğlunun sünnetini üç yıl erteler. Kız, bir attan üç tane kıl alır. Sarışın güzel devin bedduasıyla erkek olan Keloğlan'ı üç kere sınava tabi tutar. Devin bedduasıyla erkek olan Keloğlan üçüncü sınavında yolda üç çocuk ile karşılaşır, onlardan üç nesne alır. Bu nesneler köstek, kamçı ve külâhtır.

4. Yediler Yasası

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında padişah yedi yıldır çocuk sahibi olmak ister.

5. Kırklar Yasası

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında padişah, oğlu sandığı çocuğu için kırk gün kırk gece şenlik yapar. Kız atla birlikte altı aylık bir yolculuğa çıkar. Geldikleri yerdeki sarayda kırk oda vardır. Bu saraydaki kırkıncı odada bir güzel vardır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında istenmeyen bir kız çocuk olan başkahraman sırasıyla farklı kişilerle karşı karşıya gelir. Bu sıralama padişah ve kızı; kız ve annesi, kız ve atı; kız ve devler; kız ve kırkıncı odadaki güzel; kırkıncı odadaki kız ve sevdiği delikanlı şeklindedir.

7. Son Sahnede İki Yasası

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalı devin bedduasını alarak erkek olan kız ve padişah babası aynı sahnededir.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında yaşam-ölüm, tutsaklık-özgürlük, beşerî dünya-metafizik dünya temaları bulunmaktadır. Erkek olması istenen kız çocuğu yaşatılmak istenir. Bu yaşama hakkını kendisi koruma zorunda kalan kız, devlerle mücadele ederek kazanır. Masaldaki diğer bir tematik zıtlık cinsiyet zıtlığıdır. Padişahın erkek çocuk sahibi olmak istemesi, ancak hamile karısının kız çocuk dünyaya getirmesi bu zıtlığın birinci bölümüdür. Kız olarak doğan çocuk, padişaha erkek olarak tanıtılır. Sünnet vakti geldiğinde ise bu kız çocuğu canını kurtarmak için evde ayrılır. Başka bir memlekete gelir. Burada da kendi canını korumak ve bir devle mücadele etmek için Keloğlan kılığına girer. Ayrıca devin bedduasını alarak erkek olur. Bu noktada çocuğun cinsiyeti, doğal biyolojik oluşumdan çıkarak toplumun istediği yapay bir oluşuma girmiştir.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında; kızının ölmesini isteyen baba, kırkinci odadaki kız, kuş formundaki kötü kalpli delikanlı ve zalim devlerin karşısında iyi niyetli kahramanlar bulunmaktadır. Bu kahramanlar; kızın annesi, ebesi, atı ve külâhların sahibi üç çocuktur.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında; evladının ölmesini istemeyen anne, bu anneye yardım eden ebe, kıza yardımcı olan at ve kırkinci odadaki güzelin babası olumlu ikiz örnekleridir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında kız evlat istemeyen padişah, devler, kırkinci odadaki sarışın güzel ve onun sevdiği delikanlı olumsuz ikizdir. Bunların hepsi kızın kötülüğünü isteyerek ona engeller çıkarır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında ilk durum artık kız çocuk istemeyen padişahın yine kız çocuğunun olmasıdır. Bu kız çocuğu masalda korunarak masalın sonuna kadar yaşatılır ve babası ile buluşturulur.

b. Son Durum Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında istenmeyen kız çocuk sınavlardan geçerek, kılık değiştirerek ve en sonunda erkek olarak babasının yanına döner ve masal biter.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası
a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında evden ayrılan kız, sınavlarında başarılı olarak kırkinci odadaki güzelin yanına üç defa tekrar döner. Masalın sonunda bir devin bedduası ile erkek olarak evine tekrar döner.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında evden ayrılan kız, başındaki olayları çözmek için sürekli olarak ileriye gider.

12. Kalıplaştırma Yasası
a. Kalıp Olaylar Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında kalıplaştırılmış olaylar sınavlardır. Kız çocuğu masalda sürekli sınav halindedir. Kendisine yardımcı olan atından sürekli yardım ister. Masaldaki bu yardımlaşma sistemi, bu kızın sağ salim evine dönmesi için tasarlanmıştır. Kız, masal içerisinde önce Keloğlan kılığına girer. Daha sonra bir devin bedduası ile erkek olur. Kızın don değiştirmesi masalın akışını bozmadan devam eder.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalının sonundaki “İşte biz de Ramazan’dan birkaç gün evvel orada bulunduk. Ben daha öyle düğün görmedim. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine ve Allah sonunu ne getirir bakalım” ifadeleri kalıp ifadedir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında kızın atının dile gelerek ona yardım etmesi, devler ile mücadelesi, kırkinci odadaki güzelin sevdiği delikanlının aslında kuş donunda olması ve masalın sonunda devin bedduası ile erkek olması ihtişamlı sahnelerdir. Son olarak kızın babasının yanına dönerek her şeyi anlatması ve babasının bu sırada kendisini görmesi diğer görkemli sahnedir.

14. Anlatı Mantığı Yasası
a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında kızın ata binerek attan yardım istemesi ve bu atın dile gelip konuşması, kızın atın kıllarını kullanarak atı çağırması, Keloğlan kılığına girmesi, masala isim olan narın ve ayvanın yabancı birini görünce ağlayıp gülmeleri olağanüstü durumlardır.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında kız bir devin bedduası ile erkek olur. Kırkinci odadaki sarışın güzelin sevgilisi kuş formundaki bir delikanlıdır. Devler gözleri açıkken uyur, kapalı iken uyanıktır. Son olarak cinli padişahın yemeklerinin hiç bitmemesi de masal olağanüstü duruma uygundur.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında olağanüstü nesneler atın oğlana verdiği kıllar, devin şimşir tarağı ve oğlanın mendilidir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında asıl entrika padişah babasına kız olduğu halde erkek diye beyan edilen çocuğun kurtulması ve yaşayabilmesidir.

16. Epik Birlik Yasası

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında kızın yaşadığı sınavlar, değiştirdiği formlar asıl entrika olan yaşatılmak istenmesine bağlanmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında at yardımcı kahramandır. Kızın annesi kızının yaşamasını isteyen annedir. Kızın padişah babası zalimdir. Devler kızı öldürmek isteyen varlıklardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalı bir devin bedduası ile erkek olan ve eve dönen delikanlı ile biter. Burada anlatıcı tüm dikkatlerin kız olarak doğan, Keloğlan kılığına giren ve devin bedduası ile erkek olan kahramanda toplanmasını sağlamıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında diğer dikkatler nar ağacıyla gülen ayvayı isteyen sarışın güzelde toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında bir devin bedduası ile kızken oğlan olan kahraman ile sarışın güzel babasının yanına döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalındaki çatışma ve sınavlar masalın genel yapısını oluşturmuştur.

3.2. Akıldâne Masalı

Bölge: Konya/Kadınhanı

Kaynak Kişi: Ali YILDIZ

Derleyen: Bahattin YILDIZ

Masal Tipi: G. Rüya

Derlenme Tarihi: 28.03.1990

Tam Künye: YILDIZ, Bahattin. (1990). “Akıldâne” Dosya Numarası A/678. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 9-13.

Akıldâne Masalının Olay Örgüsü:

Akıldâne anne ve babası tarafından hocaya gönderilir.

Hocası Akıldâne’yi rüyasını anlatmaması konusunda uyarır.

Akıldâne bir sabah kalkıp babasına “rüya gördüm” der.

Akıldâne, annesine ve babasına rüyasını anlatmaz.

Hocası Akıldâne’ye neden ağladığını sorar.

Akıldâne, dayak yediğini söyler.

Hoca’sı da Akıldâne’yi döver.

Akıldâne yola çıkar ve yedi yıl yol gider.

Akıldâne başka bir şehirde Türk padişahı ile karşılaşır.

Türk padişahı Akıldâne’ye neden ağladığını sorar.

Akıldâne rüyasını anlatmaz.

Türk padişahı Akıldâne’yi zindana attırır.

Akıldâne zindanda bir keçi boynuzu bulur ve zindanı kazmaya başlar.

Akıldâne zindanı kazarak sarayın mutfağına ulaşır.

Akıldâne Türk padişahının kızının pişirdiği bütün yemekleri yer.

Türk padişahının kızı ve Akıldâne tanışır.

İngiliz kralı padişaha bir değnek gönderir ve hangi ucun kalın olduğunu sorar.

İngiliz kralı değneğin kalın ucun bilinmezse savaşın başlayacağını duyurur.

Akıldâne Türk padişahının kızına akıl verir.

Kız bu akıllı babasına “rüya gördüm” diyerek anlatır.

Ertesi gün bir havuza su doldurulur.

Değneğin kalın ucu havuzun dibine batar, ince ucu yukarda kalır.

Türk padişahı, İngiliz kralına bunu söyler.

İngiliz kralının Türk padişahına iki kısarak at verir.

İngiliz kralı savaşın başlayacağını duyurur.

Akıldâne padişahın kızına akıl verir.

Kız bu akıllı babasına “rüya gördüm” diyerek anlatır.

Bir kanalın içine kedi ve köpek yavrusu konur.

Atlar kanala doğru sürülür.

Anne at kanalın üzerinden atlar.

Yavru at kanaldan atlayamaz.

Türk padişahı atların bu durumunu İngiliz kralına söyler.

İngiliz kralı Türk padişahına savaş açma konusunda ısrarcıdır.

İngiliz kralı Türk padişahını tehdit eder.

Türk padişahının kızı babasına her şeyi anlatır.

Akıldâne zindandan çıkarılır.

Akıldâne Türk padişahından kırk asker, bir deve ve bir teke ister.

Akıldâne İngiliz kralının tüm köpeklerini askerlerine öldürtür.

İngiliz kralı Akıldâne’ye neden bunu yaptığını sorar.

Akıldâne İngiliz kralını tehdit eder.

İngiliz kralı “koyunu kıran kurdu köpeğin ne bileceğini” sorar.

Akıldâne İngiliz kralına soru sorar.

İngiliz kralı sırayla deve, teke Akıldâne ile karşılaşır.

İngiliz kralı yemek hazırlatır.

Akıldâne’nin sihirli düdüğü vardır.

Akıldâne düdüğü öttürünce tüm zehirli yemekler ters döner.

Akıldâne ve İngiliz kralı barışır.

Akıldâne, İngiliz kralı ve kızı ile birlikte Türkiye’ye döner.

Akıldâne Türk padişahının kızı ve İngiliz kralının kızı ile evlenir.

Akıldâne gördüğü rüyayı Türk padişahının ve İngiliz kralının kızına anlatır.

Akıldâne rüyasında sağ tarafından ay, sol tarafından da güneş doğduğunu görmüştür.

Akıldâne'nin sağ tarafında Türk padişahının, sol tarafında İngiliz kralının kızı vardır (D: Yıldız, 1990: 9-13).

Akıldâne Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Akıldâne masalı, Akıldâne'nin hocasından aldığı uyarı ile başlar. Hocası Akıldâne'ye rüyasını "hayrola" denilmeden anlatmaması şeklinde uyarır. Akıldâne hocasının sözünü tutar ancak hocası ve ailesi çocuğu "hayrola" demedikleri halde rüyayı anlatmadığı için dövmekten geri kalmazlar.

b. Bitiş Kuralı

Akıldâne masalı Akıldâne ile İngiliz kralının barışması, İngiliz kralı ve onun kızı ile birlikte Türkiye'ye dönmesiyle biter. Türkiye'ye dönünce Türk padişahının ve İngiliz kralının kızı ile evlenir.

2. Yineleme Yasası

Akıldâne masalında yineleme sahneleri, Akıldâne'nin sınavları ile olmuştur. Hocası Akıldâne'yi "bir rüyayı anlatacağında hayrola denmezse anlatma" şeklinde uyarır. Akıldâne; annesine, babasına ve hocasına "rüya gördüm" deyince "hayrola" denilmediği için annesinden, babasından ve hocasından dayak yer. Dayaktan sonra yola çıkar. Türk padişahı ile karşılaşır. Türk padişahının sınavları aynı zamanda onun da sınavları olmuştur. Çünkü İngiliz kralı Türk padişahına savaş açmak ister. İngiliz kralı padişaha bir değnek gönderir ve değneğin hangi ucunun kalın olduğunu sorar. Akıldâne bu sorunun cevabını padişahın kızına söyler. İngiliz kralı iki kısrak at verir ve kısrak atlardan hangisinin ana hangisinin dana olduğu sorar. Eğer bilinmezse savaşın başlayacağını duyurur. Akıldâne bu sorunun cevabını da padişahın kızına verir. İngiliz kralı son kez Türk padişahına "oradaki kısraklara sahip olun, bizim buradaki aygırlar rahat durmuyor" der. Akıldâne İngiliz kralına doğru çıkar. İngiliz kralı ile barış yapar ve hep birlikte Türkiye'ye dönerler.

3. Üçler Yasası

Akıldâne masalında formel sayılar üç ve kırktır. Masalında girişinde Akıldâne, gördüğü rüyayı üç kişiye anlatmak ister. Ancak hiçbirisi "hayrola" demediği için gördüğü rüyayı anlatamaz. Akıldâne, dayaklardan sonra yola çıkar. Türk padişahıyla birlikte üç sınava (değnek, at, kısrak) katılır.

4. Yediler Yasası

Akıldâne masalında Akıldâne evden ayrılır, yola çıkar ve yedi yıl yol gider.

5. Kırklar Yasası

Akıldâne masalında Akıldâne Türk padişahından istediği kırk asker ile yola çıkar. Masalın sonunda kırk gün kırk gece düğün ile Türk padişahının kızı ve İngiliz kralının kızı ile evlenir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Akıldâne masalında; Akıldâne sırayla, annesi, babası ve hocası; masalın gelişme bölümünde Türk padişahı ve padişahın kızıyla aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Akıldâne masalının sonunda Akıldâne ile Türk padişahı, İngiliz kralı, İngiliz kralının kızı ve Türk padişahının kızı aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Akıldâne masalında rüya-gerçek, savaş-barış temaları kullanılmıştır. İngiliz kralı ile mücadele etmek zorunda kalan Türk padişahının yardımına Akıldâne yetişir. Masalın sonunda Akıldâne İngiliz kralı ile uzlaşma sağlar ve kızıyla evlenir. Akıldâne masalın başında rüyasında sağ tarafından ay, sol tarafından da güneş doğduğunu görür. Masalın sonunda evlendiği eşleri Türk padişahının kızı sağında, İngiliz kralının kızı solundadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Akıldâne masalında Akıldâne'nin karşısında onu döven annesi, babası ve hocası bulunmaktadır. Türk padişahın karşısında ona savaş açmak isteyen İngiliz kralı bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Akıldâne masalında olumlu ikizler, Akıldâne, İngiliz kralının kızı ve Türk padişahının kızıdır. Masalda yardımcı nesne ise keçiboynuzu ve düdük olmuştur. Akıldâne zindana atılınca keçiboynuzu ile zindanı kazar ve mutfakta Türk padişahının kızına ulaşır. Düdüğü öttürünce İngiliz kralının Akıldâne ve askerlerine ikram ettiği zehirli yemekler ters döner.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Akıldâne masalında Akıldâne'nin annesi, babası ve hocası ona zulmeden insanlar olarak olumsuz ikizlerdir. Masalın gelişme bölümünde Akıldâne'yi zindana attıran Türk padişahı ve sürekli savaş açmak isteyen İngiliz kralı olumsuz ikizken masalın sonunda bir ittifak sağlar.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Akıldâne masalında ilk durum; annesi, babası ve hocası tarafından dayak yiyen çocuğun evinden ayrılması ve bir Türk padişahıyla karşılaşması ile oluşturulmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Akıldâne masalında son durum; Akıldâne'yi İngiliz kralı ile barış ilan etmesi ve Türkiye'ye dönmesidir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Akıldâne masalında geriye dönüş; kırk asker, bir teke ve bir deve ile İngiliz kralına doğru yola çıkıp onunla ittifak kurarak Türkiye'ye dönen Akıldâne ile oluşturulmuştur. Akıldâne masalın gelişme bölümünde Türk padişahının kızıyla ayrılır ancak masalın sonunda Türk kızına tekrar kavuşur. Akıldâne gördüğü rüyayı en sonunda Türk padişahının kızına ve İngiliz kralının kızına anlatır.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Akıldâne masalında Akıldâne masalda ileriye bir akış sağlar. Akıldâne masalın sonunda başını dertlerden kurtarır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Akıldâne masalında olaylar, başkahraman üzerinden kalıplaştırılmıştır. Başkahraman Akıldâne, önce kendi sınavına katılır. Daha sonra Türk padişahının sınavlarına ortak olur. Her sınavda akıllıca bir çözümü vardır. Türk padişahının kızı zindandaki Akıldâne ile yaptığı iş birliğini, babasına rüyasında gördüğünü ifade ederek anlatır. Ancak sonunda kız, babasına rüya olmadığını, zindandaki Akıldâne ile konuştuğunu itiraf eder.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Akıldâne masalında; “Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur zaman içinde deva dellal iken, kediler berber iken bir tane bir ana babanın bir oğlu varmış”, “Şimdi masalımız da burada biter. Yedim, içtim, ben öte yanıma geçtim.” sözleri kalıp sözlerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Akıldâne masalında; Akıldâne'nin evinden ayrılması, Türk padişahı ile karşılaşması; zindana atılması; Türk padişahının kızı ile tanışması; Türk padişahının sınavlarına çözümler sunması; İngiliz kralı ile savaşması ve Türkiye'ye dönerek İngiliz kralının kızı ve Türk padişahının kızı ile evlenmesi görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Akıldâne masalında padişahın Akıldâne'yi zindana attırdıktan sonra, Akıldâne'nin zindanda bir keçi boynuzu bulması ve zindanı kazarak sarayın mutfağına ulaşması olağanüstü bir durumdur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Akıldâne masalında Akıldâne'nin bir sihirli düdüğü vardır. Bu düdüğü öttürünce İngiliz kralının Akıldâne'ye ve askerlerine ikram ettiği zehirli yemekler ters döner.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Akıldâne masalında olağanüstü nesneler; Akıldâne'nin zindandaki duvarı kazmak için kullandığı keçi boynuzu ve zehirli yemekleri tespit etmek için kullandığı sihirli düdüğüdür.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Akıldâne masalında asıl entrika; Akıldâne'nin sıradan kişilikte özel kişiliğe geçmesi üzerine kurulmuştur. Kendi evinde sıradan biriyken; Türk padişahı ile karşılaştıktan sonra kaderi değişir. Türk padişahının sınavlarına ortak olur, İngiliz kralı ile karşı karşıya gelir. Masalın sonunda İngiliz kralının ve Türk padişahının kızı ile evlenerek ün kazanır.

16. Epik Birlik Yasası

Akıldâne masalındaki diğer olaylar asıl entrikaya bağlanmıştır. Akıldâne'nin hocası Akıldâne'yi “bir rüyanı anlatacağında hayrola denmezse anlatma” şeklinde uyarır. Masal akışı bu kuralı bozar ve hiç kimse “hayrola” demez. Olaylar bundan sonra başlar. Akıldâne yola çıkar. Bir Türk padişahının sarayında zindana atılır. Padişahın kızı ile iş birliği yaparak İngiliz kralını savaş kararından vazgeçirir. Masalın sonunda İngiliz kralının kızı ve Türk padişahın kızı ile evlenir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Akıldâne masalında Akıldâne, İngiliz kralının kızı ve Türk padişahın kızı iyi kalpli ve zararsızdır. Akıldâne'nin annesi, babası ve hocası ona zulmeden insanlardır. Türk padişahı ve sürekli savaş açmak isteyen İngiliz kralı otoriter sahibidir.

18. Dikkat Toplama Yasası

18.a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Akıldâne masalında asıl dikkatler Akıldâne'de toplanır.

18.b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Akıldâne masalında diğer dikkatler Akıldâne'nin evlendiği Türk padişahının kızı ve İngiliz kralının kızında toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Akıldâne, İngiliz kralı ve kızı ile birlikte Türkiye'ye döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Akıldâne masalında Akıldâne'nin başından geçenler masalın genel yapısını oluşturmuştur.

3.3. Al Yanak Pembe Dudak Masalı

Bölge: Konya/Akşehir

Kaynak Kişi: (?) GÜRCAN

Derleyen: G. Tarıman CENİKLİOĞLU

Masal Tipi: L. Fakir Kız Zenginle Evlenir

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: CENİKOĞLU, G. Tarıman. (2002). Akşehir Folklorundan Bir Demet. Ankara: Bizim Büro Yayınevi.

Al Yanak Pembe Dudak Masalının Olay Örgüsü:

Padişah ülkede ışıkların açılmasını yasaklar.

Üç kız kardeş bu yasağa uymaz ve ışıkları kapatmaz.

Üç kız kardeş zengin olmak ister.

Zaptiyeler tarafından evin ışıklarının kapalı olmadığı anlaşılır.

Üç kız kardeş zaptiyeler tarafından saraya getirilir.

En küçük kız kardeş yedi yıl zindanda tutulur.

En küçük kız kardeş erkek mahkûmlara terzilik yapar.

En küçük kız kardeş zindandan kaçır ve kılık değiştirerek saraya girer.

En küçük kız kardeş adının "Al Yanak Pembe Dudak ve Sarı Çiğdem" olduğunu söyler.

En küçük kız kardeş padişaha adının "Fitnat" olduğunu söyler.

En küçük kız kardeş padişahın elinden sırmalı havluyu kapıp kaçır.

Padişah bu Fitnat isimli bu kıza âşık olur.

Padişah kızı idam edileceği sırada omzundaki sırmalı havludan onu tanır.

En küçük kız kardeş ile padişah ile evlenir (D: Cenikoğlu, 2002: 117-119).

Al Yanak Pembe Dudak Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında, padişah bir gece hiç kimsenin ışığının yanmaması emrini koyar. Ancak üç kız kardeş bu yasağı dinlemez ve ışığı açarlar. Masadaki olaylar bu ışığın açılması ve zaptiyeler tarafından fark edilmesi ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalındaki olaylar, üç kız kardeşin yaktıkları ışığın fark edilmesi ile başlar. Bu ışık en küçük kız kardeşin saraya hanım olacağını bir işareti olmuştur. Masalın sonunda idamdan kurtulan bu kız padişahla evlenir ve masal sona erer.

2. Yineleme Yasası

Al Yanak Pembe Dudak masalında, en küçük kız padişaha vurmak ister. Bunun üzerine padişah kızı zindana attırır. Küçük kız zindandan ve idamdan kurtulmak için üç kere kılık değiştirerek zindan kaçar ve saraya gelir. Bu kaçma olayı masal içerisinde yinelenmiştir. Bu kaçışlar en küçük kızın sırayla iki vezir ve en sonunda padişah ile karşılaşmasıyla son bulmuştur.

3. Üçler Yasası

Al Yanak Pembe Dudak masalında üç kız kardeş vardır. Masalda en küçük kız kardeş üç kere zindandan kaçarak saraya gelir. Küçük kız kardeş kendisine üç takım elbise alır. Kendisine üç kere farklı isim takar. Bu isimler “Al yanak pembe Dudak, Sarı Çiğdem ve Fitnat”tır.

4. Yediler Yasası

Al Yanak Pembe Dudak masalında en küçük kız kardeş yedi yıl zindanda tutulur.

5. Kırklar Yasası

Al Yanak Pembe Dudak masalının sonunda en küçük kız kardeş padişah ile evlenir ve kırk gün kırk gece düğün yaparlar.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Al Yanak Pembe Dudak masalında kişiler farklı sahnelerde bir araya gelirler. Masalın giriş sahnesinde üç kız kardeş aynı sahnededir. Masalın gelişme bölümünde sırayla; büyük kız, ortanca kız, küçük kız ile padişah karşı karşıya gelir.

7. Son Sahnede İki Yasası

Al Yanak Pembe Dudak masalında en küçük kız zindana gönderildikten sonra; önce mahkûmlarla, daha sonra sırasıyla iki vezirle ve tekrar padişahla karşı karşıya gelir.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında ışıkların açılmaması kararını alan otoriter padişah ile manevî yönden zayıf üç kız kardeş arasında zıtlık bulunmaktadır. Ayrıca padişah ve halk arasında güçlülük-zayıflık temaları bakımından bir zıtlık oluşturulmuştur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında üç kız kardeş, padişahın ışık yakmama yasağına uymaz ve ışığı açarlar. Anahtar deliğinden ışığın açık olduğunu gören zaptiyeler kapıya işaret koyarlar. Bu işaret en küçük kızın idam edilmek istenmesine kadar uzanmıştır. Bu nedenle zaptiyelerin kötü niyetli, küçük kızın da masum olması bakımından bir zıtlık kurulmuştur. Saraya getirilen en küçük kız her şeyi padişaha itiraf eder. Ablaları ses çıkarmaz. Ablaları kardeşlerini korumamaları bakımından küçük kızla bir zıtlık kurulmuştur. Küçük kız padişaha ulaşmak için vezirleri kandırır. Burada küçük kızın kurnaz, vezirlerin saf olması bakımından ayrı bir zıtlık bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında üç kız kardeş annesiz-babasız olmaları bakımından ve biyolojik açıdan kardeş olmalarından dolayı ikizdir. Üçü de zengin olup saraya girmek istemektedirler. Masalda küçük kıza yardım eden mahkûmlar da yardımsever olmaları bakımından olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında; kız kardeşi yardım etmeyen iki abla olumsuz ikizi temsil etmektedir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında ilk durum üç kız kardeşin zengin olmak istemesi ve padişahın yasağına uymamasıdır.

b. Son Durum Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında son durum padişahın küçük kıza affetmesi ve onunla evlenmesidir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında geriye dönüşler mevcuttur. Örneğin masalın başında padişah, küçük kıza zindana atıp idam etmek ister. Ancak masalın sonunda küçük kıza girdiği kılıktan tanıyarak bu kararından vazgeçer. Ayrıca en küçük kardeşin üç kere zindandan çıkarak tekrar saraya gelmesi, vezirlerle görüşmesi diğer geri dönüşlerdendir. Küçük kız masalın başında zindana atılır ancak en sonunda zindan çıkarak sarayın hanımı olur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında küçük kız ileriye doğru hamleler yaparak padişahla evlenmeye başarır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında üç kız kardeş saraya getirilir. Padişah üçüne de ışıkların akşam neden açıldığını sorar. Dürüst davranarak her şeyi anlatan küçük kız kardeş zindana atılır. Üç kere sarayın zindanından kaçır ve üç kere padişah ile görüşmek ister.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında “Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellâl iken, sıçan berber iken, ben dedemin beşiğini tıngır mıngır salları iken”, “az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş” ifadesi ve masalın sonundaki “kırk gün kırk gece” ifadeleri kalıp ifadelerdir.

Masalda üç kız kardeş arasında geçen diyaloglar da söz öbekleriyle kalıplaştırılmıştır. Bu kalıplar “Ha bugün bize ışık yakmıycen diyeceğine, beni vezirine alsa da bir gün görsem, ha ne var beni de yanındaki kâtibine alsa da ben de bi gün görsem ve Ah ah! Padişah benim elime bir geçse de yüzüne şapbadam bir şamar vursam” şeklinde olmuştur.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Al Yanak Pembe Dudak masalında görkemli sahneler mevcuttur. Üç kardeşin padişahın vezirleri tarafından saraya getirilmesi, büyük kardeşin vezir ile evlenmesi, en küçük kardeşin cesurca her şeyi padişaha anlatması ve ona tokat atmak istediğini söylemesi, bunun üzerine zindana atılması vurucu sahnelerdir. Zindandan kaçan kız saraya ilk iki girişinde vezirler ile karşılaşır ve vezirler kıza âşık olur. Üçüncü girişinde padişahı görür. Padişaha “Benim adım Fitnat” diyerek ipucu vermiştir. Padişah sonunda idam edilecek kızın sevdiği kız olduğunu anlar, düğün yaparlar.

14. Anlatı Mantiğı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında, küçük kardeşin zindana atılması ve mahkûmlara terzilik yapmak istemesi masal mantığına uygundur. Zindandan zaptiyeye kendisini çıkarması için yalvarması ve zindan çıkarak saraya kılık değiştirip gelmesi diğer olağanüstü durumlardandır. Kılık değiştirip kendisine isim takar. Padişahın ellerini sildiği havluyu alıp “benim adım Fitnat” der. Küçük kız idam edileceği sırada eline bu sırmalı havluyu alarak çıkar. Sonunda padişah bu havludan küçük kıızı tanımış olur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında sırmalı havlu olağanüstü varlıktır. Bu havlu kızı idam edilmekten kurtarır ve saraya hanım olmasına aracı olur.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında ideal nesne, padişahın kızı tanıdığı sırmalı havludur.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Al Yanak Pembe Dudak masalında, asıl entrika en küçük kızın sarayın hanımı olması üzerine planlanmıştır. Diğer olaylar, bu entrikanın üzerine oluşturulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Al Yanak Pembe Dudak masalındaki diğer olaylar, asıl entrikayla ilişkilidir. Bu olaylar; küçük kızın zindana atılması, kaçma planları yapması ve en sonunda saraya hanım olmasıdır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Al Yanak Pembe Dudak masalında üç kız kardeş, yalnızlığı ve fakirliği; padişah hükümdarlığı ve kıza âşık olan vezirler saflığı temsil etmektedir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında tüm dikkatler idam olmaktan kurtulan ve padişah ile evlenen en küçük kız kardeşte toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Al Yanak Pembe Dudak masalında dikkat çeken diğer kahraman padişah olmuştur.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Al Yanak Pembe Dudak masalında tekrarlanan mekân saray olmuştur. Küçük kız saraya girip çıkarak masalın sonunda sarayda kalır ve sarayın hanımı olur.

20. Bileşik Yapı Yasası

Al Yanak Pembe Dudak masalında sıralanan olaylar masalın genel yapısını oluşturmuştur.

3.4. Ali Dayı Masalı

Bölge: Konya/Sarayönü

Kaynak Kişi: Haydar CAN

Derleyen: H. Tüba YALDIZ

Masal Tipi: W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: YALDIZ, Hatice Tûba. (2006). Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi (Sarayönü Örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ali Dayı Masalının Olay Örgüsü:

Ali Dayı her şeyden korkar.

Ali Dayı'nın karısı bu durumdan bıkar.

Ali Dayı'nın karısı Ali Dayı'yı karanlıkta yalnız bırakır.

Ali Dayı karanlıkta bir ateş görür ve devlerle karşılaşır.

Ali Dayı ve devler yardımlaşarak iş yapmaya başlar.

Ali Dayı kurnazlık yapar ve bütün işlerden kurtulur.

Ali Dayı tüm işleri devlere yaptırır.

Devler Ali Dayı'yı göndermek ister.

Ali Dayı devlerden yedi davar derisi altın ister.

Devler Ali Dayı'ya yedi davar derisi altın verir.

Bir dev Ali Dayı'yı evine götürür.

Ali Dayı karısı tarafından karşılanır.

Ali Dayı ve karısı zengin olur (D: Yıldız, 2006: 140-142).

Ali Dayı Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Ali Dayı masalı, her şeyden korkan Ali Dayı'nın karısı tarafından karanlıkta yalnız bırakılması ile başlar. Masalın akışına göre bu yalnız bırakılmayla olaylar başlar.

b. Bitiş Kuralı

Ali Dayı masalında Ali Dayı kendisi için tasarlanan olayları yaşadıkdan sonra masalın sonunda zengin olur ve masal biter.

2. Yineleme Yasası

Ali Dayı masalında Ali Dayı devler ile sırayla iş bölümü yapar. Ancak burada Ali Dayı daha güçlü ve kurnaz çıkar. Kendisine verilen görevler için kolay bir çözümü vardır. Bu görevler, çorba yapmak, su getirmek ve odun getirmektir. Su getirmek için dereyi taşımak, oldun getirmek için ağaçları bağlayarak getirmek ister.

Bu görevler Ali Dayı için sürekli yinelenen görevleridir. Ancak kurnazlığı sayesinde hepsini devlere yaptırır.

3. Üçler Yasası

Ali Dayı masalında Ali Dayı dayının masalda üç görevi (çorba yapmak, su ve odun getirmek) vardır. Ali Dayı devler tarafından üç defa kovulur.

4. Yediler Yasası

Ali Dayı masalında Ali Dayı devlerden yedi davar derisi altın alarak evine döner.

5. Kırklar Yasası

Ali Dayı masalında devlerin toplam sayısı kırktır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Ali Dayı masalının girişinde ve düğüm bölümünde Ali Dayı ve devler aynı sahnededir.

7. Son Sahnede İki Yasası

Ali Dayı masalında son sahnede Ali Dayı ve karısı bulunmaktadır.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Ali Dayı masalında Ali Dayı ve karısı beşerî dünyaya ait varlıklardır. Buna karşılık olarak kırk dev olağanüstü dünyanın varlıklarıdır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Ali Dayı masalında Ali Dayı, devlere karşı kurnaz ve kendi çıkarlarını düşünen başkahramandır. Devler ise Ali Dayı'nın akıllıca çözümleri karşısında çaresizdir ve ondan kurtulmak ister.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Ali Dayı masalında Ali Dayı ve karısı olumlu ikiz konumdadır. Bu fakir karı-koca zengin olmak ister. Karısı, Ali Dayı'nın yalnızlık korkusunu yenmesi için onu eve kilitler. Bu kilitleme masalın formatına uygun olarak bu ailenin zengin olmasına aracı olacaktır. Ali Dayı, zeki oluşu ile devlerle mücadele ederek zengin olur.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Ali Dayı masalında kırk dev olumsuz ikizlerdir. Hepsi Ali Dayı'dan kurtulmak ister.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Ali Dayı masalında ilk önemli durum Ali Dayı'nın karanlıkta kilitlenmesidir. Bu olay başkahramanın kaderini değiştirir.

b. Son Durum Kuralı

Ali Dayı masalında son önemli durum Ali Dayı devlerden altınları alarak zengin olmasıdır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Ali Dayı masalında karısından ayrılarak zengin olup gelen Ali Dayı, en sonunda geriye dönerek karısı ile tekrar kavuşur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Ali Dayı masalında Ali Dayı zengin olmak için daima ileri hamleler yapar. Devlerin üstesinden gelir, zengin olarak evine döner.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Ali Dayı masalında, devler Ali Dayı'yı sürekli göndermek ister. Ancak Ali Dayı her seferinde “virin bir davar derisi altın gidiyim” der. Ali Dayı'dan korkan devler tüm işleri kendileri yapar.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Ali Dayı masalında kalıp ifade “Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallarken; anam kaptı masayı, babam kaptı meseyi, dolandırdılar bana dört köşeyi. Kaçtım oradan. Az gittim uz gittim, dere tepe düz gittim, bir de baktım arkama ki bir arpa boyu yol gitmişim. Mesel bu ya” sözüdür.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Ali Dayı masalında Ali Dayı'nın yalnız kalması, devlerle karşılaşması ve masalın sonunda altınları alıp eve döndüğünde karısı ile karşılaşması ihtişamlı sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Ali Dayı masalında devler, devlerin iş yapması, Ali Dayı ile arkadaş olmaları; Ali dayının derenin yerini değiştirmek istemesi, ormandaki bütün ağaçları getirecek olması ve devleri kandırması masalın olağanüstü mantığına uygundur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Ali Dayı masalında olağanüstü varlıklar devlerdir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Ali Dayı masalında ideal nesne Ali Dayı'nın devlerden aldığı yedi davar derisi altındır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Ali Dayı masalında asıl entrika Ali Dayı'nın yalnız kalmaktan korkması ve karısının onu eve kilitlemesi ile başlar. Ali Dayı yanan ateşi takip edip devlerle karşılaşarak kendi sınavını başlatır.

16. Epik Birlik Yasası

Ali Dayı masalında diğer olaylar ve devler bu entrikanın içerisindeki küçük birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Ali Dayı masalında Ali dayı ve karısı zengin olmak isteyen kişilerdir. Devler ise bu masalda insanları yemez ve onlarla arkadaş olurlar.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Ali Dayı masalında Ali Dayı, devlerden bir davar derisi altın alarak zengin olur ve dikkatleri üzerine toplar.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Ali Dayı masalında dikkat çeken diğer kahraman Ali Dayı'nın karısı olmuştur.

19. Mekânın Tekrar Yasası

Ali Dayı masalında Ali Dayı evine tekrar döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Ali Dayı masalında Ali Dayı'nın macerası masalın genel yapısını oluşturmuştur.

3.5. Allah'ın Verdiği Yılan Evlat Masalı

Bölge: Konya/Ereğli

Kaynak Kişi: Kamer GÖKIRMAK

Derleyen: Muhammed BEKDİK

Masal Tipi: B. Hayvan ve İnsan

Derlenme Tarihi: 2009

Tam Künye: BEKDİK, Muhammed. (2014). Ereğli Masalları. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat Masalının Olay Örgüsü:

Yoksul bir aile yedi yıl çocuk sahibi olmak ister.

Ailenin reisi Ahmet yolda yürürken bir kurukafa ile karşılaşır.

Ahmet bu kurukafayı eve getirip karısı Ayşe'ye verir.

Karısı kurukafa bulunan heybeyi duvara asar.

Günler sonra bu heybeden bir yılan çıkar.

Yılan, Ahmet ve Ayşe'nin yıllardır beklediği oğludur.

Bu durum Ahmet'ten bir süre saklanır.

Günlerden bir gün Yılan Oğlan padişahın kızıyla evlenmek ister.

Annesi Yılan Oğlan'a bu durumun imkânsız olduğunu söyler.

Ayşe Yılan Oğlan'ın bu isteğini kocasına anlatır.

Ahmet her şeyi öğrenir.

Yılan Oğlan babasına yardım edeceğini söyler.

Yılan Oğlan babasına bir kıl vererek onu saraya gönderir.

Ahmet padişaha gidip oğlu için padişahın kızını ister.

Padişah Ahmet'e şartlar sunar.

Ahmet eve dönerek her şeyi oğluna ve karısına anlatır.

Yılan Oğlan babasına üç sihirli kıl verir.

Ahmet kıllar sayesinde kahveyi tepeye çıkarır, ağacı eşit parçaya böler ve pehlivanı yener.

Ahmet padişahın tüm şartlarını yerine getirir ve kızını Ahmet'in oğluna verir.

Ahmet gelini Sevgi ile birlikte eve gelir ve oğlu ile gelinini odaya koyar.

Sevgi Yılan Oğlan'dan korkar.

Yılan Oğlan derisini çıkararak yakışıklı bir genç olur.

Sevgi'nin annesi kızının mutluluğunu kıskanır.

Sevgi'nin annesi Yılan Oğlan'ın derisini ocağa atıp yakar.

Yılan Oğlan kuş olup uçar.

Sevgi kocasını aramaya çıkar.

Sevgi kocasından bir haber almak umuduyla lokanta yaptırır.

Lokantaya bir adam gelir ve başından geçen olayı Sevgi'ye anlatır.

Bu adam göle düşer ve gölde bir peri ile yani Yılan Oğlan ile karşılaşır.

Yılan oğlan her şeyi bu adama anlatır.

Sevgi kocasının haberini alınca göle gider.

Kocasını bulur ve ikisi de cennete uçar (D: Bekdik, 2014: 216-218).

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalı, çocuk isteği ile başlar. Ahmet ve Ayşe'nin tek isteği anne-baba olmaktır. Ahmet'in bir gün yolda ayağına bir kurukafa isabet eder. Onun bu kurukafayı alması ile masaldaki olaylar başlar.

b. Bitiş Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalındaki olaylar çeşitli sınavlardan ve endişelerden sakınlaşarak sona erer. Bu sona erme yıllardır baba olmak isteyen Ahmet'in sayesinde olur. Ahmet, padişahın kızını oğluna alabilmek için padişahın şartlarını yerini getirir. Masalın sonunda Sevgi ve Yılan Oğlan ölerken cennete uçarlar.

2. Yineleme Yasası

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında sınav oturumları, Yılan Oğlan'ın babası Ahmet'in padişahın şartlarını yerine getirmesi ile başlar. Bu imtihanlar Yılan Oğlan'ın verdiği üç kıl sayesinde kolayca tamamlanır. Sevgi ile evlenen Yılan Oğlan'ın her gece insan formuna, her sabah yılan formuna dönmesi masalda düzenli olarak yinelenen diğer olaydır. Masalının sonunda padişahın kızı Sevgi, kocasına kavuşmak için uzun bir süre beklemek zorunda kalır. Bu bekleyiş Sevgi'nin sınavı olup masalın sonunda kocası ile kavuşmasıyla sona erer.

3. Üçler Yasası

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında Yılan Oğlan'ın çıktığı kurukafa, üçüncü gün babası tarafından ele alınır. Padişah kızını vermek için Ahmet'e üç şart ortaya koyar. Yılan Oğlan babasına bu şartları yerine getirmesi için üç adet kıl verir. Kocasını bulmak isteyen Sevgi, bir lokanta yaptırır. Masalın sonunda kocasını bulan Sevgi ve Yılan Oğlan yedinci günde cennete uçar. Son olarak Yılan Oğlan'ın "kurukafa, yılan ve kuş" olmak üzere üç donu bulunmaktadır.

4. Yediler Yasası

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında yoksul bir aile yedi yıldır çocuk sahibi olmak ister.

5. Kırklar Yasası

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında padişahın Ahmet'e sunduğu şartlardan birisi de bir ağacı kırk parçaya bölmektir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında farklı sahnelerde farklı kişiler aynı sahnede olur. Yılan Oğlan ve babası, babası ve padişah, Yılan Oğlan ve Sevgi, Sevgi ve lokantaya gelen adam aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalının son sahnesinde ve Sevgi ile Yılan Oğlan aynı sahneye gelir.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında; bir insanın önce sürünen bir hayvan olan yilandan uçan bir hayvan olan kuş olması ile tutsaklık ve özgürlük temaları kullanılmıştır. Masalın sonunda Sevgi ve yılan oğlan cennete uçar. Bu bakımdan beşerî dünya ve metafizik dünya ile de bir zıtlık oluşturulmuştur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında Sevgi'nin ve Yılan Oğlan'ın bir araya gelmesini sağlayan kişilere karşılık olarak Sevgi'nin annesi bulunmaktadır. Sevgi'nin annesi kızının mutluluğunun sırrını merak eder. Gizlice yatak odalarına girer ve damadının yılan derisini ocağa atıp yakar. Böylece onların ayrılmasına neden olur. Masalın sonunda göldeki periler de beşerî dünyadaki insanlara karşı zıtlığı oluşturmuştur.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında Yılan Oğlan ve Sevgi, birbirlerine kavuşmak için sınavlardan geçen iki âşık olarak olumlu ikizdir. Ayrıca Yılan Oğlan'ın babası, Sevgi'nin babası ve göle düşüp Yılan Oğlan'ı gören adam da onları bir araya getiren kahramanlar olarak aynı konumdadır. Ahmet'in kullandığı yardımcı nesne olan kıllar da olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında; masalın başında kızını vermek için zor şartlar koyan padişah ile Sevgi ile Yılan Oğlan'ın ayrılmasına neden olan karısı olumsuz ikizi oluşturmaktadır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalı bir ailenin çocuk istemesi ile başlar. Bu istek, Ahmet'in bir kurukafa bulması, bu kurukafanın da bir Yılan Oğlan olması ile devam eder.

b. Son Durum Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında olağanüstü birçok olay yaşansa da en sonunda Sevgi ve Yılan Oğlan gölün derinliklerinde kavuşarak cennete uçarlar. Kavuşmaları metafizik dünyada gerçekleşir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında geriye dönüşler; Yılan Oğlan'ın sürekli form değiştirmesi ile Sevgi ve Yılan Oğlan'ın tekrar kavuşmasıdır.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında Sevgi, Yılan Oğlan'ı bulmak için ileriye dönük hamleler yapar. Lokanta açar ve haber bekler.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında kalıplaştırma kuralı Ahmet'in oğlu üzerinden olmuştur. Ahmet'in oğlu sırasıyla kurukafa, yılan ve kuş donlarında bulunmuştur. Masalda bu don değiştirme kalıp bir biçimde verilmiştir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında “Bir zamanlar” ifadesi bulunmaktadır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında büyük sahneler; karı-kocanın yılanın kendi oğulları olduğunu öğrenmesi, Ahmet'in sınavları geçtiği sahneler, Sevgi'nin yılanı bir delikanlı olarak gördüğü sahneler, Sevgi'nin annesinin yılan derisini yaktığı ve Yılan Oğlan'ın kuşa dönüştüğü sahne ile Sevgi ve kocasının gölde buluştuğu sahneler görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında olağandışı sahneler fazladır. Bu yılanın bir karı-kocanın çocuğu olması, Ayşe'nin annesinin yılanı çörek yedirmesi, Bir kızın yılan ile evlenmesi olağanüstü hâl kuralına örnektir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında kurukafa aslında bir Yılan Oğlandır. Yılan Oğlan'ın babası, kıllar sayesinde fincandaki kahveyi dökmeden tepeye çıkarır, ağacı eşit parçaya böler ve en güçlü pehlivanı yener. Yılan Oğlan'ın daha sonra kuş olması, gölde bir kapının olması, bu kapının bahçeye açılması, içerisinde binlerce perinin olması, kuş olan Yılan Oğlan'ın orada olması ve Sevgi'nin göle atlayarak kocasını bulması ve ikisinin de uçarak cennete gitmesi diğer olağanüstü unsurlardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında ideal nesneler; Yılan Oğlan'ın babasına verdiği sihirli kıllar ve oğlanın yılan derisidir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında çocuksuzluk ile entrikanın çatısı kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında çocuksuzluk sorununun giderileceği tahmin edilir ve olaylar başlar. Bu olaylar Yılan Oğlan'ın, babası Ahmet'in ve karısı Sevgi'nin sınavları devam eder.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında Yılan Oğlan ve Sevgi iki âşık, babaları ise onların kavuşmasını isteyen kahramanlar olup lokantaya gelen yardımcı kahraman ise tekrar kavuşmalarında bir aracıdır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında tüm dikkatler cennete uçan yılan oğlanda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında dikkatleri toplayan diğer kahraman Yılan Oğlan'ın sevdiği Sevgi olmuştur.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında olağanüstü dünyadan gelen yılan donundaki oğlan, tekrar olağanüstü dünyaya kuş donunda gider.

20. Bileşik Yapı Yasası

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalındaki iç içe olaylar masalın genel yapısını oluşturmıştır.

3.6. Altın Elma Masalı

Bölge: Konya/Taşkent

Kaynak Kişi: Cemile KAHRİMAN

Derleyen: Nilgün MELEK

Masal Tipi: P. Acayip İcraat ve Olaylar

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: MELEK, Nilgün. (2014). Konya Taşkent İlçesi Avşar Kasabasından Derlemeler. “Altın Elma” Masalı. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Halk Edebiyatı Anabilim Dalı Lisans Bitirme Tezi. Konya, s. 17-18.

Altın Elma Masalının Olay Örgüsü:

Bir adamın bir elma ağacı ve üç oğlu vardır.

Bu elma ağacı kırk yılda bir kere elma verir.

Ancak bu elma olgunlaştıkça kaybolur.

Üç oğlan sırayla elma ağacının başında beklemeye başlar.

Büyük oğlan elma ağacının başında beklerken bir dev gelir ve elmayı alır.

Büyük oğlan devden korkar ve kaçır gider.

Ortanca oğlan elma ağacının başında beklemeye başlar.

Ortanca oğlan da devin heybetinden korkar ve kaçır.

Küçük oğlan elma ağacının başında beklemeye başlar.

Küçük oğlan ağacın dalına bir helke takar ve içine su doldurur.

Dev elmayı koparıırken helkedeki su oğlanın yüzüne damlar.

Küçük oğlan devi silahla yaralar ve dev bir kuyuya kaçır.

Oğlan da devin arkasından kuyuya girer.

Kuyuda üç oda vardır.

Küçük oğlan ilk odanın kapısını açır.

İlk odada yedi kardeş olan bir kız vardır.

Dev kızın dört kardeşini öldürmüştür, sırada bu kız vardır.

Küçük oğlan ikinci odanın kapısını açar.

Orada da yedi kardeş olan bir kız vardır.

Dev bu kızın da dört kardeşini öldürmüştür, sırada bu kız vardır.

Oğlan üçüncü odanın kapısını açar.

Orada da yedi kardeş olan bir kız vardır.

Dev kızın da dört kardeşini öldürmüştür, sırada bu kız vardır.

Küçük oğlan bu duyduklarından sonra dev öldürür.

Küçük oğlan kızlardan birisi ile evlenir (D: Melek, 2014: 17-18).

Altın Elma Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Altın Elma masalı, bir adamın bahçesindeki elmanın olgunlaştıkça kaybolması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Altın Elma masalı, küçük oğlanın kuyudaki kızla evlenmesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Altın Elma masalında küçük oğlanın devle olan mücadelesi yinelenmiştir. Küçük oğlan ilk önce devı yaralar ve masalın sonunda devı öldürür.

3. Üçler Yasası

Altın Elma masalında bir adamın üç oğlu vardır. Oğlanlardan en küçüğü devin peşinden bir kuyuya gider. Bu kuyuda da üç oda ve odalarda üç kız bulunmaktadır.

4. Yediler Yasası

Altın Elma masalında kuyudaki kızlar yedi kardeşdir.

5. Kırklar Yasası

Altın Elma masalında elma ağacı kırk yılda bir kere elma verir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Altın Elma masalında sırayla baba ve üç oğlu; üç oğlan ve dev; dev ve küçük oğlan; küçük oğlan ve üç kız aynı sahnededir.

7. Son Sahnede İki Yasası

Altın Elma masalının sonunda küçük oğlan ve evlendiği kız aynı sahnededir.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Altın Elma masalında zıt temalar; olağanüstü dünyaya açılan bir kuyu, bu kuyunun karşısında ise yerüstü yani beşerî dünya bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Altın Elma masalında baba ve üç oğulun karşısında, onların elmasını çalan bir dev bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Altın Elma masalında baba ve üç oğlu ile mağdur olan kuyudaki üç kız ve kardeşleri olumlu ikizlerdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Altın Elma masalında dev tarafından öldürülen kardeşler olumsuz ikizlerdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Altın Elma masalında ilk durum, ortadan kaybolan elmanın nasıl kaybolduğunu bulmak olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Altın Elma masalında son durum elmayı çalanın devin olduğunun anlaşılması ve devin öldürülmesi olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Altın Elma masalında üç kardeş sırayla ağacın altında beklemeye başlar. Büyük ve ortanca oğlan devı gördükten sonra babalarının yanına tekrar dönerler.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Altın Elma masalında küçük oğlan, devle karşılaştıktan sonra devı takip eder ve kuyuya iner. Kuyuda devı öldürür, kızlardan birini alarak masalın tamamlanmasını sağlar.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Altın Elma masalında; üç kardeşin sırayla elma ağacının altında elmanın nasıl kaybolduğunu öğrenmek için beklemeleri ve küçük oğlanın kuyudaki üç odayı sırayla açması kalıp olaylardır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Altın Elma masalında “yaşayıp giderlermiş” bitiş formeli olarak bulunmaktadır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Altın Elma masalında üç kardeşin dev gördüğü sahneler, küçük oğlanın kuyuda karşılaştığı odalar ve dev öldürdüğü sahne ihtişamlı olaylardır.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Altın Elma masalında olağanüstü hâl; elmanın bir dev tarafından çalınması ve devin kuyusunda kızların yaşamasıdır.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Altın Elma masalında olağanüstü varlıklar elma ve devdir. Dev ve devin çaldığı elma küçük oğlanın bir başarıya ulaşmasına ve yuvasını kurmasına aracı olmuştur.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Altın Elma masalında olağanüstü nesne, kırk yılda bir elma veren elma ağacı ve kırk yılda bir oluşan elmadır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Altın Elma masalında kurulan asıl entrika, küçük oğlanın kahramanlık yaparak dev öldürmesi ve kuyudan kızı kurtarıp onunla evlenmesidir.

16. Epik Birlik Yasası

Altın Elma masalında asıl entrikaya bağlanan diğer olaylar; ağaçtan elmanın kaybolması, bu kaybolmanın peşine düşülmesi, küçük oğlanın dev bulmasıdır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Altın Elma masalında dev kötü kalpli ve zalim; baba ve üç oğlu kendi mülklerini korumak isteyen bir aile; kuyudaki üç kız ise kurtarılmayı bekleyen mağdur kahramanlardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Altın Elma masalında asıl dikkatler küçük oğlan üzerinde toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Altın Elma masalında diğer dikkatler, küçük oğlanın evlendiği kızda ve öldürülen devde toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Altın Elma masalında tekrarlanan mekânlar; büyük ve ortanca kardeşin eve dönüşü ve küçük oğlan ile evlendiği kızın tekrar yerüstüne çıkması ile olmuştur.

20. Bileşik Yapı Yasası

Altın Elma masalındaki iç içe sıralanmış olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.7. Altın Kafesteki Bülbül Masalı

Bölge: Konya/Akören

Kaynak Kişi: Adnan ORTA

Derleyen: Ayfer AYDOĞAN

Masal Tipi: İ. Sihirbazlar

Derlenme Tarihi: 13.02.1994

Tam Künye: AYDOĞAN, Ayfer. (1994). SÜ Eğitim Fakültesi Türk Halk Edebiyatı Derleme Çalışması “Altın Kafesteki Bülbül” Masalı 1326/B Yüzü. SÜ Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi Konya, s.7.

Altın Kafesteki Bülbül Masalının Olay Örgüsü:

Ülkenin birinde iyi kalpli bir padişah vardır.

Padişahın kızı bir gün hastalanır.

Ülkedeki hiçbir doktor kızı yedi yıl boyunca tedavi edemez.

Padişah kızını kim tedavi ederse ülkenin yarısını o kişiye bahşeder.

Genç bir adam kızı iyileştirmeye talip olur.

Genç adam ülkenin büyücüsü ile görüşür.

Büyücüden tek çarenin altın kafesteki bülbül olduğunu öğrenir.

Büyücüden sihirli tozu alarak Altın dağa gider.

Genç adam altın kafesteki bülbülü alacakken dev uyanır.

Genç adam devle savaşı ve sihirli tozu deve üfler.

Genç adam altın kafesteki bülbülü alır.

Altın kafesteki bülbül kızın başında şarkı söylemeye başlar.

Kız bülbülün sesini duyunca bir anda iyileşme başlar.

Kız ve genç adam evlenir (D: Aydoğan, 1994: 7).

Altın Kafesteki Bülbül Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalı, bir padişahın kızının hasta olması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalı padişahın kızının iyileşmesi ve genç adamla evlenmesiyle biter.

2. Yineleme Yasası

Altın Kafesteki Bülbül masalında yineleme yasası, padişahın hasta olan kızının iyileşmesi için pek çok kişinin gelip gitmesi ancak kızın iyileşememesi üzerine kurulmuştur.

3. Üçler Yasası

Altın Kafesteki Bülbül masalında dev, sihirli toz ve altın kafesteki bülbül olmak üzere üç adet olağanüstü varlık vardır.

4. Yediler Yasası

Altın Kafesteki Bülbül masalında ülkedeki hiçbir doktor, kızı yedi yıl boyunca tedavi edemez.

5. Kırklar Yasası

Altın Kafesteki Bülbül masalında padişahın kızı ve genç adam kırk gün kırk gece düğünle evlenir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Altın Kafesteki Bülbül masalında sırayla padişah ve genç adam; genç adam ve büyücü; genç adam ve dev aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Altın Kafesteki Bülbül masalının son sahnesinde padişahın kızı ve genç adam aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalında zıt temalar ölüm-yaşam, hastalık-sağlık, olağanüstü güçler-inanç temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalında zıt kişiler genç adam, padişah ve padişahın kızının karşısında büyücü kadın ve devdir.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalında olumlu ikizler padişah, padişahın kızı ve genç adamdır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalında olumsuz ikizler dev ve büyücüdür.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalında ilk durum, padişahın kızının iyileşmesi için genç adamın devden altın kafesteki bülbülü almak için yola çıkmasıdır.

b. Son Durum Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalında son durum, genç adamın altın kafesteki bülbülü alıp kıza getirmesi ve kızın iyileşmeye başlamasıdır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalında genç adam devden altın kafesteki bülbülü alarak tekrar dönüş yapmış ve yazgısında olan padişahın kızıyla evlenme olayını gerçekleştirmiştir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalında masalın akışı padişahın kızının iyileşmesine ve genç adamın bu kızla evlenmesine göre uyarlanmıştır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalında kalıp olay, genç adamın önce büyücüyü sonra devi ziyaret etmesi ile gerçekleştirilmiştir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalında “Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde ve onlar ermiş muradına bir çıkalım kerevetine” sözleri kalıp ifadelerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Altın Kafesteki Bülbül masalında padişahın kızının hasta olması, genç adamın büyücü ile konuşması, genç adamın devin yanına gitmesi ve devle savaşıarak sihirli tozu deve üflemesi, genç adamın altın kafesteki bülbülü alıp padişahın kızına getirmesi ve padişahın kızının iyileşmesi büyük sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalında padişahın kızı için getirilen altın kafesteki bülbülün şarkı söylemesi olağanüstü hâldir. Ayrıca devin sihirli toz üflenince bayılması masaldaki diğer olağanüstü hâldir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalında olağanüstü varlıklar büyücü kadın, dev, sihirli toz ve altın kafesteki bülbüldür.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı/İdeal Nesne Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalında olağanüstü nesneler; padişahın kızını iyileştiren altın kafesteki bülbül, altın kafes ve sihirli tozdur.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Altın Kafesteki Bülbül masalında asıl entrika genç adamın padişahın kızını iyileştirmesine onunla evlenmesine göre uyarlanmıştır.

16. Epik Birlik Yasası

Altın Kafesteki Bülbül masalında padişahın kızının hastalanması, tedavisinin bulunamaması, genç adamın tedaviyi bulmak için büyücü ve devle görüşmesi, altın kafesteki bülbülü alıp getirmesi epik birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Altın Kafesteki Bülbül masalında padişah otoriter, kızı kurtarılmayı bekleyen hasta, genç adam cesur, büyücü bilinmeyen hakkında yorum yapan varlık, dev ise insanlara zarar veren varlıktır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalında asıl dikkatler padişahın kızına altın kafesteki bülbülü getiren genç adamda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Altın Kafesteki Bülbül masalında diğer dikkatler padişahın kızında ve altın kafesteki bülbülde toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Altın Kafesteki Bülbül masalında tekrarlanan mekân padişahın sarayıdır. Genç adam önce saraya gelip kızı iyileştirmeye talip olmuş, altın kafesteki bülbülü alıp tekrar saraya gelmiştir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Altın Kafesteki Bülbül masalında olaylar, kahramanlar ve durumlar ile masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.8. Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş Masalı

Bölge: Konya/Kadınhanı

Kaynak Kişi: Süleyman DAĞ

Derleyen: Tuncay KARABULUT

Masal Tipi: B. Hayvan ve İnsan

Derlenme Tarihi: 02.02.1993

Tam Künye: KARABULUT, Tuncay. (1993). Konya'dan Derlemeler. "Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş" Masalı. Dosya Numarası 857/A Yüzü, Konu Kodu 069. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 1-3.

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş Masalının Olay Örgüsü:

Bir zengin kuyumcu ve bir fakir oduncu iki kardeş vardır.

Fakir olanın ikiz çocuğu, zengin olanın ise çocuğu yoktur.

Fakir olan ormanda altın şeklinde bir yumurta bulur ve kardeşine götürür.

Ertesi gün yuvadaki altın yumurtlayan kuşu kardeşine götürür.

Kuşu kim kesip ciğerini yerse her gün iki altın sahibi olur.

Kuyumcu kuşu keser ve kardeşini gönderir.

Karısı kuşu kızartırken fakir kardeşin iki çocuğu kuşun ciğerini yer.

Kuyumcu kuşu yer ancak altın çıkmaz.

Çocukların yastıklarının altında iki tane altın çıkar.

Zengin olan adam kardeşinden çocuklarını ormana bırakmasını ister.

Fakir olan adam çocuklarını ormana bırakır.

Çocukların başında her sabah altın çıkar.

Bir avcının çocuğu yoktur ve çocukları alıp eve getirir.

Çocuklar avcı olurlar ve ailelerini aramaya çıkarlar.

Babaları çocukları “av çıkıp boynunu bükerse vurmayın” şeklinde uyarır.

İki kardeş tavşan, tilki, kurt, ayı ve aslan ile birlikte yola devam ederler.

İki kardeş yol ayrımına gelir, ağaca hançer saplarlar.

Biri kuzeye biri de güneye gider.

Şehzade olan bir şehre gelir ve şehirde kara bayraklar vardır.

Şehirde yedi başlı bir dev vardır ve şehirden her sene bir kız alır.

Şehzade padişahın kızını kurtarmaya karar verir ve devı öldürür.

Padişahın kızı kendi mercanlarını hayvanlara takar.

Şehzade devin dilini keser ve padişahın kızının mendiline bağlar.

Padişahın kızı da devin kanını eliyle oğlanın sırtına basar.

Bu sırada padişahın veziri padişahın kızından hoşlanır.

Şehzade uyurken vezir Mabeynci oğlanın boynunu keser ve kızı alır.

Bu sırada tavşan tilkiyi, tilki canavarı, canavar ayıyı, ayı da aslanı uyandırır.

Tavşan aslana hayat otu olduğunu, şehzadeye sürülürse dirileceğini söyler.

Şehzade hayat otu sürülünce dirilir ve tekrar aynı şehre gelir.

Bu kez şehirde kırmızı bayraklar asılıdır.

Padişahın kızının ve vezir Mabeynci’nin düğünü olmaktadır.

Tavşan padişahın kızının mutfağına girer.

Padişahın kızı küpelerini takan tavşanı tanır.

Padişahın kızı babasından Şehzade’yi düğüne davet etmesini ister.

Şehzade düğüne gelir ve mendilin içindeki dilleri padişaha gösterir.

Padişah Mabeynci’yi katırların arkasına bağlar ve Mabeynci ölür.

Padişahın kızı ve Şehzade evlenirler.

Dağda bir orman vardır, çok karanlıktır.

Şehzade hayvanlarıyla birlikte ormana gider.

Şehzade ormanda cadı karısı ile karşılaşır.

Cadı karısı Şehzade'ye sihirli değneğiyle vurur ve taş olur.

Diğer kardeş, bu kardeşi ile ayrıldığı yere gelir.

Ağaçtaki hançer paslanmış ve donmuştur.

Bu kardeş şehre gelir ve herkes bunu Şehzade sanır.

Ancak padişahın kızı mercanı olmayan hayvanları tanır ve şüphelenir.

Kardeş, ormana gider ve cadı karısı ile karşılaşır.

Cadı karısı şehzadeye ve hayvanlarına yaptığı büyüü bozar.

İki kardeş birbirlerini tanır.

Şehzadeyi kardeşi kıskanır ve öldürür.

Ancak kardeş pişman olur ve tavşan kardeşe hayat otunu söyler.

Hayat otunu alıp gelirler ve şehzadenin başına sürer.

Şehzade uyanır ve tilki iki kardeşin birini sağa birini sola gönderir.

Şehzade ve Sultan kırk gün kırk gece düğünle evlenir.

Diğer kardeş de padişahın yeğeni ile evlenir.

Yıllar sonra iki kardeş anne-babalarını şehre getirir (D: Karabulut, 1993: 1-3).

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalı zengin ve fakir iki kardeşin birbirlerini kıskanmaları ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalı, ikiz kardeşin yeniden bir araya gelmesi ile sona erer.

2. Yineleme Yasası

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında Şehzade vezir tarafından ve kendi kardeşi tarafından öldürülür. Ancak hayat otu sayesinde iki kere dirilir.

3. Üçler Yasası

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında ikiz kardeşler ormanda üç gün kalır. Devin yaşadığı mağaranın levhasında "Mağarada üç bardak su var. Birer

yudumda kim içerse, orada kılıç var, devı öldürür” yazar. Masalın sonunda gökten üç elma düşer.

4. Yediler Yasası

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında devin yedi başı vardır. Şehzade devı öldürünce devin yedi başını padişahın kızının mendiline bağlar.

5. Kırklar Yasası

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında Şehzade ve Sultan kırk gün kırk gece düşünle evlenir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında sırayla; fakir ve zengin kardeş; ikiz kardeş; Şehzade ve dev; Şehzade ve padişahın kızı Sultan hanım; Şehzade ve cadı karısı aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalının son sahnesinde ikiz kardeşler ve anne-babaları aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında düalist bir anlayış bulunmaktadır. Ölüm ve dirilme, çocuk ve çocuksuzluk temaları ana temalardır. Şehzade iki kere ölür ve dirilir. Fakir ve zengin iki kardeş vardır. Zengin kardeşin çocuğu yoktur, fakir kardeşin ikiz çocukları vardır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında fakir kardeşin karşısında zengin kardeş, beşerî dünyaya ait olan Şehzade karşısında olağanüstü varlıklar olan dev ve cadı karısı bulunmaktadır. Şehzade’nin diğer rakibi ise padişahın veziri olan Mabeynci’dir.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında olumlu ikiz kardeşleri büyüten anne ve baba, Şehzade ve padişahın kızı bulunmaktadır. Şehzade’ye yardım eden tavşan, tilki, canavar, ayı ve aslan da olumlu ikizlerdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında Şehzade’nin ikiz kardeşi onu kıskanır ve öldürür. İkiz kardeşin karısı da Şehzadenin çocuklarını evden gönderir. İkiz kardeş ve karısı olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında ilk durum, fakir oğlanın ormanda bulduğu altına benzeyen yumurtayı zengin olan kardeşine götürmesi, zengin kardeşin de altın yumurtlayan kuşu kesmesidir.

b. Son Durum Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında son durum, yeniden dirilme ile olur. Şehzade ikiz kardeşi tarafından öldürülür ve hayat otu ile yeniden dirilir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında iki kardeş bir çınar ağacının gövdesine hançer saplarlar. Hançerin hangi tarafı küflü ise o taraftaki kardeş tehlikededir. Diğer kardeş Şehzade ile ayrıldığı yere tekrar gelir. Burada kardeşinin tehlikede olduğunu anlar ve onu aramaya gider.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında Şehzade masalın sonunda padişaha damat olup statü atlar. Bu süreçte bir devi öldürür, cadı karısıyla mücadele eder. İki kere ölüp dirilir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında Şehzade iki kere şehre gelir. Şehzade şehre geldiğinde kara bayraklar asılır. Şehir felakettedir. Dev, her sene şehirden bir kız alır. Şehzade şehri ejderhadan kurtarır. Şehzade şehre ikinci kez geldiğinde kırmızı bayraklar görür. Bu bayraklar padişahın kızının düğünüdür.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında “Bir varmış bir yokmuş. Evveli bizden çokmuş”, “Şu karşıda görünen can ise senin, mal ise benim”, “gün geçmiş, yıl geçmiş”, “Derken tabi gün geçmiş, yıl geçmiş çocuklar on sekiz yaşına varmışlar”, “Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmişler”, “İki hafta geçmiş, üç hafta geçmiş derken”, “Onlar orda dura dursun biz gelelim dağda olaya”, “Bunlar dağda duradursun biz gelelim öbür kardeşine” ve “Tamam, tamam mı evlatlarım? Masalımın sonuna geldik. Gökten üç elma düştü. Biri benim, ikisini siz üleşin yiyin” sözleri kalıp ifadelerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında fakir adamın altına benzeyen yumurtayı gördüğü sahne; kuşun ciğerini yiyen çocukların altın buldukları sahneler; ikiz kardeşin ormana bırakıldığı sahne; Şehzade’nin devi öldürdüğü sahne; Şehzade’nin ölüp dirildiği sahneler; Şehzade’nin ve hayvanlarının ormanda cadı

karısı tarafından büyülendiği sahne; diğer kardeşin cadı karısını öldürdüğü sahne ve ikiz kardeşlerin yeniden kavuştukları sahne ihtisamlı sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiğı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında ciğeri sihirli kuş, yumurta, ikiz çocukların yastığında çıkan altınlar; İkizin babaları tarafından terk edilmeleri, Şehzade'nin bir dev ile olan mücadelesi, cadı Şehzade'ye büyü yapması ve onu dondurması; bu büyüün diğer kardeş tarafından bozulması masaldaki olağanüstü sahnelerdir. Şehzade devi öldürür. Devın ağzından çıkan ateşleri ise yanındaki hayvanlar söndürür. Masalda ikiz kardeşleri avcı olarak yetiştiren baba çocukları “av çıkıp boynunu bükerse vurmayın” şeklinde uyarır. Bu söz, hayvanların ikiz kardeşlere yardımcı olmasında etkili olmuştur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında ciğeri sihirli olan kuş, altına benzeyen yumurta, yedi başlı dev, cadı karısı, devi öldüren Şehzade'deki işaret (bellik), ikiz kardeşlere yardım eden ve konuşan tavşan, tilki, kurt, ayı ve aslan, Şehzade'nin dirilmesini sağlayan hayat otu masaldaki olağanüstü varlıklardır. Padişahın kızının devin yedi başının ve dillerinin bağlı olduğu mendil de olağanüstü varlıktır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında ideal nesneler, altın yumurta ve cadı karısının sihirli değneğidir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında asıl entrika yedi başlı devin ve cadı karısının yol edilmesi, Şehzade'nin padişahın kızı ile evlenmesi ve şehzade olmasına uyarlanmıştır.

16. Epik Birlik Yasası

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında altına benzeyen yumurtanın bulunuşu; İkiz kadeşim ormana terk edilip bir avcı tarafından büyütülmesi; Şehzade'nin devi öldürmesi, cesaretli olup ormana gitmesi, cadı karısı ile mücadele etmesi, iki kere ölmesi dirilmesi masaldaki epik birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında zengin ve fakir kardeşler kurnaz, ikiz kardeşler kader kurbanı; cadı karısı ve dev doğaüstü varlık; padişahın kızı masum, padişahın veziri ise kötü kalplidir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında asıl dikkatler Şehzade’de toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında diğer dikkatler Şehzade’nin ikiz kardeşinde ve ikiz kardeşlerin anne-babalarında toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında tekrarlanan mekânlardan bir tanesi ikiz kardeşlerin ayrıldığı çınar ağacı olmuştur. İkinci tekrarlanan mekân ise şehir olmuştur. Şehzade iki kere padişahın olduğu şehre gelir. Üçüncüsü ise ikiz çocukları büyüten anne-babalarının evidir. Çocuklar bu eve tekrar gelerek anne babalarını alıp saraya dönerler.

20. Bileşik Yapı Yasası

Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında kardeşler, onların yaşadığı olaylar, mekânlar ve olağanüstü varlıklar ile genel yapı oluşturulmuştur.

3.9. Ayağına Diken Batan Adam Masalı

Bölge: Konya/Yunak

Kaynak Kişi: Abdullah YALÇINÖZ

Derleyen: Yalçın YALÇINÖZ

Masal Tipi: W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar

Derlenme Tarihi: 10.02.1993

Tam Künye: YALÇINÖZ, Yalçın. (1993). “Ayağına Diken Batan Adam” Masalı. Dosya Numarası 836/B Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 14.

Ayağına Diken Batan Adam Masalının Olay Örgüsü:

Bir adamın ayağına diken batar.

Adam ekmek yapan kadınları görür.

Kadın adamın ayağındaki dikenini çıkarır ve bu dikenle ekmek yapar.

Adam dönüp tekrar kadının yanına gelir.

Kadından diken ya da yedi ekmek ister.

Kadın adama yedi ekmek vermek zorunda kalır.

Adam yolda düğün yapan bir topluluk görür.

Ekmekleri bu düğün sahiplerine verir.

Adam düğün yapılan yere döner.

Adam ekmekleri ya da gelini ister.

Düğün sahipleri adama gelini verir.

Adam ve gelin giderken yolda elinde kavalı olan çobanı görürler.

Adam çobandan gelin karşılığında kaval ister.

Çoban adama kavalını verir, gelini alır.

Adam kavalı alıp kırk gün kırk gece türkü söylemeye başlar.

Adam masalın sonunda çekip gider (D: Yalçınöz, 1993: 14).

Ayağına Diken Batan Adam Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalı başkahramanın ayağına diken batması ve başkahramanın bu dikenden rahatsız olması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalı başkahramanın sıradan kişiliğinin sona erip eline sazı alarak âşık olup türkü söylemesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Ayağına Diken Batan Adam masalında yinelenen sahneler başkahramanın karşılaşma sahneleri olmuştur. Başkahraman sırayla bir kadınla, düğün alayı ve son olarak bir çoban ile karşılaşır. Bu karşılaşmalar onun kurnazlığını ve sanatçı kişiliğini ortaya çıkarmak istemesi olmuştur.

3. Üçler Yasası

Ayağına Diken Batan Adam masalında başkahramanın üç kere ziyareti gerçekleşir. Bu ziyaret ekmek yapan kadınlar, düğün sahipleri ve bir çobandır.

4. Yediler Yasası

Ayağına Diken Batan Adam masalında ayağı dikenli başkahraman bir kadından ayağındaki diken karşılığında yedi ekmek ister. Kadın da yedi ekmeği başkahramana verir.

5. Kırklar Yasası

Ayağına Diken Batan Adam masalında adam, düğün sahiplerinden aldığı kavalı kır gün kırk gece boyunca çalmaya devam eder.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Ayağına Diken Batan Adam masalında başkahraman sırayla ekmek yapan kadınlarla, düğün sahipleriyle, gelinle ve çobanla aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Ayağına Diken Batan Adam masalında son sahnede başkahraman ve çobandan aldığı kaval ile aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalında temalar kurnazlık ve mecburiyet olmuştur. Ayağı dikenli başkahraman kurnazlık yaparak istediklerini elde ederken karşısındaki kişiler mecburen bu isteklerini kabul etmek zorunda kalırlar.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalında zıt kişiler ayağına diken batan kurnaz başkahramanın karşısındaki ekmek veren kadın, düğün sahipleri, gelin ve çobandır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalında olumlu ikiz ekmek gelin ve çobandır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalında ekmek yapan kadınlar ve düğün sahipleri olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalında ilk durum başkahramanın ayağındaki dikenden rahatsız olup onu çıkarmak istemesi işe başlar.

b. Son Durum Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalında son durum bu başkahramanın bir kaval alıp türkü söylemeye başlaması ile sona ermiştir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalında başkahramanın tekrar ekmek yapan kadınların yanına ve düğün yerine gelmesi geriye dönüştür. Bu gelişler onun istediğini elde etmesi için olmuştur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalında olaylar ileri doğru tasarlanmıştır. Ayağı dikenli başkahraman sırayla istediklerini elde eder ve kavalına kavuşur.

Başkahramanın ayağına batan diken, bu başkahramanın sanatçı olup türkü söylemesine kadar uzanmıştır. Masaldaki olaylar bu başkahramanın sistemli olarak yücelmesine olanak sağlamıştır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalında ayağına diken batan başkahramanın ziyaretleri ve istekleri kalıplaştırılmıştır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalında “Bir varmış bir yokmuş”, başkahramanın çobandan kavalı alıp söylediği türkü “Bir dikendi yedi ekmek oldu/ Yedi ekmekti gelin oldu/Gelindi kaval oldu” sözleri kalıp sözlerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Ayağına Diken Batan Adam masalında başkahramanın ayağına diken batan sahne, ekmek alma sahnesi, gelin alma sahnesi ve kaval alıp türkü söylediği sahne görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalında olağanüstü sahne başkahramanın zorla sahiplendiği yedi ekmek, gelin kızı aldığı sahne ve kavalı çalmaya başladığı sahne olmuştur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalında olağanüstü varlıklar diken ve kavalıdır. Bu diken başkahramanın sanatçı kişiliğini ortaya çıkarmıştır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalında olağanüstü nesneler, adamın ayağına batan diken ve kavalıdır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Ayağına Diken Batan Adam masalında asıl entrika başkahramanın dikenle mücadelesinden kaval sahibi olup statü kazanmasına aracı olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Ayağına Diken Batan Adam masalında epik birlikler başkahramanın ekmek alması, gelin alması ve kaval sahibi olması ile oluşturulmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Ayağına Diken Batan Adam masalında başkahraman hırslıdır. Ekmek yapan kadınlar, düğün sahipleri, gelin ve çoban ise bu hırsa ortak olan yardımcı kahramanlardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalında kaval sahibi olan başkahramanda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Ayağına Diken Batan Adam masalında diğer dikkatler bir nesnede yani kavalda ve çoban ile gelinde toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Ayağına Diken Batan Adam masalında tekrarlanan mekânlar ekmek yapan kadınların yeri ve düğün yeri olmuştur.

20. Bileşik Yapı Yasası

Ayağına Diken Batan Adam masalında başkahraman ve onun yaşadığı olaylar ile masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.10. Azrail ve Adam Masalı

Bölge: Konya/Ereğli

Kaynak Kişi: Haydar YILDIRIM

Derleyen: Muhammed BEKDİK

Masal Tipi: P. Acayip İcraat ve Olaylar

Derlenme Tarihi: 2009

Tam Künye: BEKDİK, Muhammed. (2014). Ereğli Masalları. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Azrail ve Adam Masalının Olay Örgüsü:

Çok zengin bir karı-koca yedi yıl boyunca çocuk sahibi olmak ister.

Karı-koca Allah'a "ne olursa olsun evlat ver" diyerek dua eder.

Allah bu karı-kocaya bir çocuk verir.

Karı-koca ettikleri duadan pişman olur.

Karı-koca çocuklarına bu duayı itiraf eder.

Delikanlı anne ve babası ile vedalaşarak yola çıkar.

Delikanlı yolda Azrail ile karşılaşır.

Azrail kendisini delikanlıya tanıtır ve yola birlikte yola ederler.

Azrail bir delikanlıya elma vererek onun canını alır.

Azrail bir kadının canını alır.

Azrail ve delikanlı birlikte delikanlının evine döner.

Azrail delikanlının ailesinden delikanlının canına karşılık can ister.

Delikanlının sevdiği kız, annesi ve babasını canını vermek ister.

Azrail'in delikanlının canını almaktan vazgeçer.

Azrail delikanlıya ve sevdiği kıza kırk yıl ömür verir.

Delikanlı ve sevdiği kız evlenir.

Azrail kırk yıl sonra Azrail delikanlının ve karısının canını alır (D: Bekdik, 2014: 214-215).

Azrail ve Adam Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Azrail ve Adam masalı, zengin bir karı-kocanın çocuk istemesi ile başlar. Bu anne-baba ilerleyen yıllarda ettikleri duadan pişman olurlar ve çocuklarının ölmelerini istemezler.

b. Bitiş Kuralı

Azrail ve Adam masalının sonunda Azrail kırk yıl sonra delikanlının ve karısının canını alır.

2. Yineleme Yasası

Azrail ve Adam masalında genç oğlan, Azrail ile birlikte üç evi ziyaret eder. Bu ziyaretler sırasıyla Azrail'in canını alacağı kişilerin evidir. Bu evler genç bir delikanlının evi, bir kadının evi ve bu genç delikanlının evidir. Bu ziyaretler farklı evlerde yinelenmiş olur.

3. Üçler Yasası

Azrail ve Adam masalında, delikanlı Azrail ile üç evi ziyaret eder. Masalın sonunda delikanlıya annesi, babası ve sevdiği kız can vermek ister. Masalda üç kere kılık değiştiren Azrail sırayla erkek, bir genç kız ve misafir olur.

4. Yediler Yasası

Azrail ve Adam masalında çok zengin bir karı-koca yedi yıl boyunca çocuk sahibi olmak ister.

5. Kırklar Yasası

Azrail ve Adam masalında Azrail delikanlıya ve sevdiği kızı kırk yıl ömür verir. Kırk yılın sonunda ikisinin aynı gün ve saate canını alır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Azrail ve Adam masalında sırayla delikanlının annesi-babası; delikanlı ve ailesi; delikanlı ve Azrail; Azrail'in suret değiştirerek genç kız olup diğer delikanlı ve hasta kadın ile karşılaşması aynı sahnede ikili kuraldır.

7. Son Sahnede İki Yasası

Azrail ve Adam masalının sonunda delikanlı, ailesi, sevdiği kız ve Azrail karşı karşıya gelir.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Azrail ve Adam masalında yaşam ve ölüm karşı karşıya gelir. Delikanlının ailesi çocuk ister ve bir oğlan doğar. Bu doğum aynı zamanda bir ölümün habercisidir. Ancak anne-baba olmak isteyen bu çift, bu duyguyu yaşamak için kendi çocuklarının yaşamını hibe etmiştir. Daha sonra pişman olurlar ve oğullarına kıyamazlar. Anne-babanın pişmanlıkları Azrail'in delikanlıya ve sevdiği kıza kırk yıl ömür vermesi ile son bulur. Son olarak masalda beşerî ve metafizik dünya karşı karşıyadır. Azrail, genç delikanlı ile anne-babası ve sevdiği kız bu zıtlığın temsilcileridir.

Azrail ve Adam masalında elma da zıtlığı temsil etmektedir. Elma Türk kültüründe çocuksuzluğu gidermekle beraber bereket ve yaşamın simgesidir. Ancak Azrail ve Adam masalında Azrail hasta delikanlıya genç kız suretinde görünür ve kırmızı bir elma verir. Bu elmayı genç delikanlı ısırır ve ölür. Elma bu masalda yaşamı değil ölümü temsil etmektedir.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Azrail ve Adam masalında kahramanların kendi benlikleri ile olan çatışmaları bulunmaktadır. Masalda anne-baba önce bencil davranır ancak daha pişman olur. Azrail masalın giriş sekmesinde can alıcı konumda iken masalın son sekmesinde bağışlayıcı konumdadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Azrail ve Adam masalında anne ve baba çocuk istemesi bakımından ikizlik taşımaktadır. Masalın sonunda çocuğun yaşamasını isteyen anne, baba, genç kız ve

Azrail ikiz konumdadır. Delikanlı ve sevdiği kız birbirlerini sevmeleri bakımından ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Azrail ve Adam masalında hasta yakınları ve Azrail negatif duygular bakımından olumsuz ikiz konumundadır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Azrail ve Adam masalında ilk önemli durum çocuksuzluk ile oluşturulmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Azrail ve Adam masalında son durum Azrail'in delikanlıyı affetmesi ve sevdiği kız ile oğlana kırk yıl ömür vermesi, kırk yıl sonra ikisinin de aynı anda canını almasıdır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Azrail ve Adam masalında geri dönüşler bulunmaktadır. Masalın başından “çocuğumuz olsun ölmesine razıyız” diyen anne-baba, çocukları doğduktan sonra bu duadan pişman olurlar ve isteklerinden vazgeçerler. Masalın başında ölmesi planlanan oğlana, masalın sonunda Azrail tarafından kırk yıl daha ömür verilir. Masalın başında ailesinden ayrılan delikanlı, masalın sonunda Azrail ile birlikte tekrar babasının evine döner.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Azrail ve Adam masalında delikanlı anne ve babasının kendisi için ettiği duayı bertaraf etmek için Azrail ile birlikte yola çıkar. Masalın sonunda azmi sonuç bulur ve Azrail tarafından kendisine kırk yıl daha ömür verilir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Azrail ve Adam masalında, Azrail ve genç delikanlının ziyaretleri masalın akışını bozmadan sürekli olarak tekrar eder. Masalın genel akışında Azrail sürekli can alır. Delikanlı masalda sürekli birileriyle karşılaşır. Bu karşılaşma ilk olarak Azrail ile olur. Azrail daha sonra ölecek diğer genç ve kadın ile karşılaşır. Masalın sonunda delikanlının ailesiyle ve sevdiği kız ile karşılaşır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Azrail ve Adam masalında kalıp ifadeler “Az gider, uz gider, dere tepe düz gider” ve “Onlar erdi muradına bir çıkalım kerevetine” sözleri bulunmaktadır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Azrail ve Adam masalında genç delikanlı bir adam ile karşılaşır. Bu adam Azrail'dir. İlk büyük karşılaşma burada olur. Masalın sonunda genç delikanlı, ailesi, sevdiği kız ve Azrail bir araya gelir. Ailesi ve sevdiği kız delikanlıya siper olur. Burada masaldaki herkes bir araya gelerek görkemli sahneyi oluştururlar.

14. Anlatı Mantığı Yasası
a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Azrail ve Adam masalında doğaüstü durumlar mevcuttur. Genç delikanlının Azrail ile birlikte can almaya çıkması; Azrail beşerî dünyaya göre doğaüstü bir şekilde genç kız ve bir misafir olması bu durumlara örnektir. Masalın sonunda genç delikanlının ailesi ve sevdiği kız ile birlikte Azrail ile pazarlık yapması, Azrail'in oğlanı bağışlaması ve ömür vermesi son doğaüstü olaydır.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Azrail ve Adam masalında Azrail olağanüstü varlıktır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı/İdeal Nesne Kuralı

Azrail ve Adam masalında Azrail'in delikanlıya verdiği elma ideal nesnedir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Azrail ve Adam masalında, çocuksuzluk sonrası doğan çocuğun uzun yıllar yaşaması için verilen mücadele anlatılmaktadır.

16. Epik Birlik Yasası

Azrail ve Adam masalında anne-babanın pişmanlığı, Azrail'in genç delikanlıyı affetmesi olayları çocuksuzluk entrikasına bağlıdır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Azrail ve Adam masalında anne-baba çocuk isteyen ve çocuklarının yaşaması için ettikleri duadan pişman olup canlarını vermek isteyen fedakâr insanlardır. Genç delikanlı ve sevdiği kız birbirlerini seven iki insandır. Azrail de can almakla görevlidir.

18. Dikkat Toplama Yasası
a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Azrail ve Adam masalında tüm dikkatler en sonunda Azrail tarafından kırk yıl ömür verilen genç delikanlıda toplanır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Azrail ve Adam masalında diğer dikkatler delikanlının sevdiği kızda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Azrail ve Adam masalında Azrail ve delikanlı birlikte delikanlının evine dönerler.

20. Bileşik Yapı Yasası

Azrail ve Adam masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.11. Bebe Ruhi Masalı

Bölge: Konya/Selçuklu

Kaynak Kişi: Feyzi BALKAŞ

Derleyen: Meral IŞIK

Masal Tipi: B. Hayvan ve İnsan

Derlenme Tarihi: 04.02.1989

Tam Künye: IŞIK, Meral. (1989). Konya Yöresine Ait Masallar Dosya Numarası 168 “Bebe Ruhi” Masalı. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 3-6.

Bebe Ruhi Masalının Olay Örgüsü:

Bir padişahın üç oğlu ve üç kızı vardır.

Padişah büyük oğlundan büyük kızını evlendirmesini ister.

Padişah ortanca oğlundan ortanca kızını evlendirmesini ister.

Padişah küçük oğlundan küçük kızını evlendirmesini ister.

Padişah öldükten sonra Aslanlar padişahı büyük kızı istemeye gelir.

Büyük oğlan ve ortanca oğlan büyük kızı Aslanlar padişahına vermez.

Küçük oğlan büyük kızı Aslanlar padişahına verir.

Kaplanlar padişahı ortanca kızı istemeye gelir.

Büyük oğlan ve ortanca oğlan ortanca kızı Kaplanlar padişahına vermez.

Küçük oğlan ortanca kızı Kaplanlar padişahına verir.

Leylekler padişahı küçük kızı istemeye gelir.

Küçük oğlan küçük kızı Leylekler padişahına verir.

Büyük oğlan evlenmeye karar verir.

Küçük oğlan büyük oğlan için kız bulur.

Bebe Ruhi fırtına çıkarır ve kız yedi kat taşın altına girer.

Küçük oğlan aylarca kızı arar.

Küçük oğlan bir dede ile karşılaşır.

Dede, Bebe Ruhi hakkında “ bir nefes alınca yer gök olur duman olur” der.

Dede küçük oğlana “sana Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahı yardım eder” şeklinde akıl verir.

Küçük oğlan kırk gün boyunca yol gider.

Küçük oğlan bir çeşme başında Aslanlar padişahının hanımının yardımcısı olan Arap kızı ile karşılaşır.

Arap kızı küçük oğlanı büyük kızın yanına getirir.

Aslanlar padişahı küçük oğlanı kesmesin diye büyük kız, onu elmaya çevirir.

Aslanlar padişahı büyük oğlanı ve ortanca oğlanı kesmek isterken küçük oğlana tacını ve tahtını vermek ister.

Büyük kız elmaya çevirdiği kardeşini eski formuna getirir.

Küçük oğlan Aslanlar padişahına başından geçenleri anlatır.

Aslanlar padişahı küçük oğlanı Kaplanlar padişahına sevk eder.

Küçük oğlan kırk gün boyunca yol gider.

Küçük oğlan bir çeşme başında Kaplanlar padişahının hanımının yardımcısı olan Arap dadı ile karşılaşır.

Arap dadı küçük oğlanı ortanca kızın yanına getirir.

Kaplanlar padişahı küçük oğlanı kesmesin diye ortanca kız, kardeşine bardağa çevirir.

Kaplanlar padişahı büyük ve ortanca oğlanı kesmek isterken küçük oğlana tacını ve tahtını vermek ister.

Ortanca kız bardağa çevirdiği kardeşini tekrar eski formuna getirir.

Küçük oğlan Kaplanlar padişahına başından geçenleri anlatır.

Kaplanlar padişahı küçük oğlanı Leylekler padişahına sevk eder.

Küçük oğlan kırk gün boyunca yok gider.

Küçük oğlan bir çeşme başında Leylekler padişahının hanımının yardımcısı olan Arap kızı ile karşılaşır.

Arap kızı küçük oğlanı küçük kızın yanına getirir.

Leylekler padişahı küçük oğlanı kesmesin diye küçük kız, kardeşini süpürgeye çevirir.

Leylekler padişahı büyük oğlanı ve ortanca oğlanı kesmek isterken küçük oğlana tacını ve tahtını vermek ister.

Küçük kız süpürgeye çevirdiği kardeşini eski formuna getirir.

Küçük oğlan Leylekler padişahına başından geçenleri anlatır.

Leylekler padişahı küçük oğlana yardım eder.

Küçük oğlan çeşmeden kanadına su bağlayıp yedi kat taşın altına giren horozu takip eder.

Küçük oğlan ve gelin Bebe Ruhi'den kaçmaya karar verir.

Horoz Bebe Ruhi'yi senelik uykusundan uyandırır.

Bebe Ruhi gelini yanına alır ve küçük oğlanı öldürür.

Bebe Ruhi'nin gönderdiği at oğlanın evinde durur.

Küçük oğlanın annesi Aslanlar padişahına gider.

Aslanlar padişahı anneyi Kaplanlar padişahına gönderir.

Kaplanlar padişahı anneyi Leylekler padişahına gönderir.

Leylekler padişahı anneye yardım eder.

Açılır-kapanır bir dağ vardır.

Annenin dağın içine girince şişeye su doldurması gerekmektedir.

Anne bunu yapamayacağını Leylekler padişahına bildirir.

Kanadı kırık bir leylek bu işi yapmaya karar verir.

Şişe leyleğin kanadına bağlanır ve leylek ilk suyu kanadına dökünce iyileşir.

Küçük oğlanın parçalanmış etleri yan yana getirilir ve üzerine su dökülür.

Oğlan dirilir ve tekrar horozun peşine takılıp Bebe Ruhi'nin yanına gider.

Leylekler padişahı küçük oğlanı Bebe Ruhi'ye ne ile öleceğini sormasını söyler.

Gelin ve küçük oğlan iş birliği yapar.

Bebe Ruhi ne şekilde ölebileceğini küçük oğlana anlatır.

Küçük oğlan Leylekler padişahına gider.

Leylekler, Aslanlar ve Kaplanlar padişahı birlik olup deniz kenarına giderler.

Denizden bir aygır çıkar Leylekler padişahı onu tutar.

Aygır “ah ağzıma bir gem vuran olsa” der ve Kaplanlar padişahı gem vurur.

Aygır “ah üstüme bir binen olsa” der ve Aslanlar padişahı üstüne biner.

Aslanlar padişahı Bebe Ruhi’yi yere atar ve Bebe Ruhi ölür.

Küçük oğlan kızı alıp köye döner.

Kız ile büyük oğlana kırk gün kırk gece düğün yapılır (D: Işık, 1989: 3-6).

Bebe Ruhi Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Bebe Ruhi masalı; bir padişahın ölmeden önce üç oğluna verdiği vasiyet ile başlar. Padişah üç oğlunun üç kız kardeşini evlendirmesini ister. Ancak masaldaki olaylar, bu düzenli akışı bozar.

b. Bitiş Kuralı

Bebe Ruhi masalı; büyük ağabeyinin nişanlısını kaçıran Bebe Ruhi’nin (devin) öldürülmesi ve kızın kurtarılması ile biter. Bu kız ve büyük oğlan kırk gün kırk gece yapılan düğünle evlendirilir.

2. Yineleme Yasası

Bebe Ruhi masalının genel akışında sürekli olarak gidişler ve her gidişte başka bir sınavla karşılaşma vardır. Küçük oğlan sırayla kız kardeşlerini evlendirir. Daha sonra büyük ağabeyine bir kız bulur. Bu kız Bebe Ruhi tarafından kaçırılır. Küçük oğlan kızı bulmak için kız kardeşlerinin eşleri olan Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahına gider. Kız kardeşleri, eşlerinin kardeşlerine zarar vereceğini düşünerek onu elmaya, bardağa ve süpürgeye dönüştürürler. Ancak padişahlar küçük oğlanı çok sever ve ona yardım eder. Küçük oğlan Leylekler padişahının yardımı ile Bebe Ruhi’yi bulur ancak Bebe Ruhi oğlanı öldürür. Leylekler padişahının yardımı ile bir leylek küçük oğlanı bulması için dağa gönderilir. Bu leylek dağda küçük oğlanın parçalarını toplar ve dağdan aldığı suyu oğlanın üzerine döker. Oğlan dirilir ve eski haline döner. Masalda küçük oğlanın padişahları ziyareti ve form değiştirmesi yineleme yasasının örneği olmuştur.

3. Üçler Yasası

Bebe Ruhi masalında padişahın üç oğlu ve üç kızı vardır. Küçük oğlan çeşme başında üç kız kardeşinin yardımcıları üç Arap kızı ile karşılaşır. Masalda Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahı olmak üzere üç hayvan padişah bulunmaktadır.

4. Yediler Yasası

Bebe Ruhi masalında Bebe Ruhi, küçük oğlanın büyük ağabeyi için bulduğu kızı yedi kat taşın altına alır ve onunla evlenir.

5. Kırklar Yasası

Bebe Ruhi masalında küçük oğlan Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahına kırk gün yol gittikten sonra ulaşır. Masalın sonunda büyük oğlan Bebe Ruhi'nin kaçırdığı sevdiği kız ile evlenir. Kırk gün kırk gece düşünür.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Bebe Ruhi masalının başında padişah ve üç oğlu; devamında küçük oğlan sırasıyla Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahları ile karşı karşıya gelir. Masalın gelişme bölümünde küçük oğlan kız kardeşlerinin yardımcıları olan Arap kızları ve kendi kız kardeşleri ile aynı sahneye çıkar. Masalın gelişme bölümünde devam eden sahne değişimlerinde küçük oğlan Bebe Ruhi'nin horozu ve Bebe Ruhi ile karşı karşıya gelir. Küçük oğlan öldükten sonra annesi Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahları ile buluşur. Bu buluşmadan sonra yardımcı leylek, küçük oğlanın dirilmesine yardımcı olur ve ikisi karşı karşıya gelir.

7. Son Sahnede İki Yasası

Bebe Ruhi masalında Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahları Bebe Ruhi ile karşı karşıya gelerek onu öldürürler. En sonunda küçük oğlan, ağabeyleri ve büyük ağabeyinin nişanlısı ile bir arada olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Bebe Ruhi masalında zıt temalar beşerî dünya-olağanüstü dünya olmuştur. Gaip bilici bir dede, küçük oğlana; Bebe Ruhi'nin nefesinin kuvvetli olduğunu söyler. Küçük oğlanı Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahına yönlendirir. Üç kız kardeşin de beşerî dünyada gizli güçleri vardır. Küçük oğlan; kız kardeşleri tarafından sırayla elmaya, bardağa ve süpürgeye çevrildikten sonra tekrar insan formuna döndürülür. Küçük oğlan Bebe Ruhi tarafından öldürüldükten sonra bir leylek tarafından parçaları toplanır. Üzerine su dökülür ve oğlan dirilerek yeniden hayata döner.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Bebe Ruhi masalında; acımasız olan Bebe Ruhi ve horozu karşısında; onu yenmeye çalışan küçük oğlan, küçük oğlanın annesi ile Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahları bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Bebe Ruhi masalında olumlu ikizler; altı kardeş, altı kardeşin anne ve padişah babaları, Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahları, küçük oğlana Bebe Ruhi'nin

yerini söyleyen dede, üç kız kardeşin yardımcıları olan Arap kızları, küçük oğlanın atıdır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Bebe Ruhi masalında Bebe Ruhi (dev) ve horozu olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Bebe Ruhi masalında ilk durum, küçük oğlanın ortanca kızı da Leylekler padişahına verdikten sonra büyük oğlanın evlenmeye karar vermesi ile olur. Küçük oğlan büyük oğlan için kız bulur. Ata binip gelirken Bebe Ruhi fırtına çıkarır ve kızı yedi kat taşın altına alır. İlk durum bu kızın kurtarılması ile oluşturulur.

b. Son Durum Kuralı

Bebe Ruhi masalında son durum, Bebe Ruhi'nin öldürülmesi ve büyük oğlanın evlenmesi olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Bebe Ruhi masalında küçük oğlan kız kardeşleri tarafından elma, bardak ve süpürgeye dönüştürüldükten sonra tekrar insan formuna döner. Küçük oğlan masalın son etabında ölür ancak yeniden dirilir ve eski haline döner.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Bebe Ruhi masalında; küçük oğlan kendi kaderini değiştirmek için sürekli bir arayış içerisinde. Bu arayış onu her zaman bir adım öteye taşımıştır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Bebe Ruhi masalında küçük oğlan ve annesi sırasıyla Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahını ziyaret ederler.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Bebe Ruhi masalında “Bir varmış, bir yokmuş, evvel zamanında bir padişah varmış”, “az gidiyor, uz gidiyor, dere tepe düz gidiyor, kırk gün yol gidiyor. Arkasını dönüp baksa ki bir arpa boyu yol gitmiş (üç kere)”; Arap kızlarının küçük oğlan ile karşılaşınca söylediği “Efendisi sıddısı, kuş uçmaz kervan geçmez, sen burada ne ararsın (üç kere)”, “Açıl ya susam, kapan ya susam”, “Onlar ermiş muradına, biz çikalım tahtımıza” sözleri kalıp ifadelerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Bebe Ruhi masalında küçük oğlanın kız kardeşleri tarafından elmaya, bardağa ve süpürgeye dönüştürüldükten sonra tekrar insan formuna dönmesi; masalın son

bölümünde küçük oğlanın ölüp tekrar dirilmesi; Bebe Ruhi'nin Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahları tarafından öldürülmesi masaldaki görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası
a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Bebe Ruhi masalında küçük oğlanın kırk gün yol gidip bir arpa boyu gitmesi; büyük kızın Aslanlar padişahı kardeşine zarar vermesin diye onu elma çevirip tekrar insan formuna çevirmesi; ortanca kızın Kaplanlar padişahı küçük oğlana zarar vermeyeceğini öğrenince önce bardağa daha sonra eski formuna çevirmesi masaldaki öne çıkan olağanüstü hallerdir.

Bebe Ruhi'nin bir horozu vardır. Horoz her sabah kanadına su doldurur ve yedi kat taşın altına gider. Bebe Ruhi senelik uykuya yatar. Küçük oğlan gelince onu öldürür. Küçük oğlanın atını da evine gönderir. Kanadı kırık leylek dağa doğru yola çıkar. Oğlanı bulur, parçalarını birleştirir. Oğlanın üzerine dağdan doldurduğu suyu döker ve oğlan dirilir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Bebe Ruhi masalının sonunda bir dağ “Açıl ya susam” deyince açılır, “Kapan ya susam” deyince kapanır. Adı Bebe Ruhi olan devin sıra dışı bir ölüm şekli vardır. Bu ölüm şeklini kaçırıp evlendiği karısına anlatır. Denizden bir aygır çıkar, “Ah beni bir tutan olsa” der ve Leylekler padişahı onu tutar. Aygır “Ah ağzıma bir gem vuran olsa” der ve Kaplanlar padişahı gem vurur. Aygır “Ah üstüme bir binen olsa der” ve Aslanlar padişahın üstüne biner. Aslanlar padişahı Bebe Ruhi'yi yere atar ve Bebe Ruhi ölür.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Bebe Ruhi masalında; küçük oğlanın girdiği elma, bardak ve süpürge donları; küçük oğlanın canlanması için gerekli olan ve onu canlandıran su ile leyleğin kanadı ideal nesnelerdir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Bebe Ruhi masalında asıl entrika Bebe Ruhi'nin öldürülmesi üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Bebe Ruhi masalında; küçük oğlanın kız kardeşlerinin evlendirmesi, Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahları ile görüşmeleri; form değiştirmesi (elma, bardak, süpürge) Bebe Ruhi'nin yedi kat taşın altına girmesi, çıkması ve ölüp dirilmesi asıl entrikaya bağlanmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Bebe Ruhi masalında; padişah baba kızlarının yuva kurmasını ister. İki erkek kardeş kız kardeşlerini evlendirmek istemez. Küçük oğlan babalarının vasiyetini yerine getirmek için kız kardeşlerini Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahları ile

evlendiren hayırlı evlattır. Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahları küçük oğlana yardımcı olmaya çalışan yardımsever padişahlardır. Bebe Ruhi ve horozu kötü kalplidir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Bebe Ruhi masalında asıl dikkatler büyük ağabeyinin nişanlısını kurtaran, Bebe Ruhi'nin ölmesini yardımcı olan küçük oğlanda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Bebe Ruhi masalında diğer dikkatler Bebe Ruhi'nin ölmesine aracı olan Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahları ile; büyük oğlan ile Bebe Ruhi'nin ölmesi ile serbest kalıp evlendiği kızda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Bebe Ruhi masalında en küçük kardeş sınavlarını atlattıktan sonra tekrar köyüne döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Bebe Ruhi masalında birden fazla olaylar, mekânlar ve kahramanlar ile masalın genel yapısı kurulmuştur.

3.12. Beş Gardaşın Bir Bacısı Masalı

Bölge: Konya/Sarayönü

Kaynak Kişi: Zeynep CAN

Derleyen: Hatice Tûba YALDIZ

Masal Tipi: P. Acayip İcraat ve Olaylar

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: YALDIZ, Hatice Tûba. (2006). Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi (Sarayönü Örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Beş Gardaşın Bir Bacısı Masalının Olay Örgüsü:

Bir kız dereye çamaşır yıkamaya gider.

Bu kız orada beş erkek kardeşinin olduğunu öğrenir.

Kızın annesi kızı her şeyi anlatır.

Kız erkek kardeşlerini aramak için yola çıkar.

Kızın annesi kızı tahtadan bir eşek yapıp verir.

Bu eşek kızı kardeşlerinin olduğu mağaraya götürür.

Kız mağarayı temizler ve bir köşeye saklanır.

Akşam kızın kardeşleri gelir ve temizlik ile yemekleri fark ederler.

Ertesi gün küçük erkek kardeş ağabeyleri tarafından mağarada bırakılır.

Küçük kardeş ve kız karşılaşır.

Akşam olunca diğer kardeşler ve kız tanışır.

Bir gün erkek kardeşler ava çıkar.

Kız kardeşlerinin sözünü dinlemez.

Kız yerdeki nar tanesini yer ve kedi mumu söndürür.

Kız bir ışık görür ve bir devin evine varır.

Dev köleleri ile konuşur.

Dev kızın varlığını anlar ve mağaraya gider.

Dev her gün gelerek kızın parmağını emer ve kız zayıflar.

Kız her şeyi ağabeylerine anlatır.

Ağabeyleri devi öldürür.

Kız ile birlikte devin evindeki beş kadın köle ve ağabeyleri eve gelirler.

Beş kadın köle ve kızın ağabeyleri evlenir (D: Yıldız, 2006: 136-140).

Beş Gardaşın Bir Bacısı Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı isimli masal, bir kız çocuğun beş erkek kardeşini aramaya çıkması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında bir baba beş erkek evladını evden gönderir. Bu çocukların bir kız kardeşi vardır. Bu kız kardeş, masalın sonunda erkek kardeşlerini bulur, onların devin köleleri ile evlendirerek masal biter.

2. Yineleme Yasası

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında küçük kız ağabeylerini aramak için yola çıkar. Ancak bu kız tez canlıdır ve tembihleri yerine getiremez. Bu nedenle başına sürekli olaylar gelir. Bu olayların yinelenmesi başkahraman üzerinden olur. Annesinin kendisi için yaptığı tahtadan eşek iki kere dağılır. Bir mağarada ağabeylerini bulur. Onlarla tanışır. Bir gün ağabeyleri ava çıkar. Kız kardeşlerini

tembihler. Ancak bu kız yine söz dinlemez. Yerdeki nar tanesini yer ve kedi mumu söndürür. Dev'in evindeki kadınlardan ateş isteyerek eve dönerken acele edip yere düşer ve ayağı kanar. Nihayetinde dev kızın kan kokusunu alır, kızını bulur. Masalda bu sınav hali sürekli olarak yenilenir.

3. Üçler Yasası

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında üç kez ağabeylerinin “Yeme!” dediği narı yer.

4. Yediler Yasası

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında dev'in yedi kadın kölesi vardır. Bu kadınlar yedi ocağın başında ekmek yapar.

5. Kırklar Yasası

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında dev'in beş kadın kölesi beş erkek kardeşler evlenir. Bu çiftler kırk gün kırk gece düğün yaparlar.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında küçük kız her sahnede vardır. Bu kurala göre iki kişinin aynı sahnede olduğu ana yer kızın ve dev'in olduğu sahnedir. Diğer sahnelerde küçük kız ve annesi, küçük kız ve ağabeyleri, küçük kız ve kedi, küçük kız ve dev'in yedi kadın kölesi şeklinde devam etmektedir.

7. Son Sahnede İki Yasası

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında kız ile birlikte dev'in evindeki beş kadın köle ve ağabeyleri hep birlikte eve gelirler ve beş köle beş ağabey ile evlenir.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında küçük kız ve dev, beşerî dünya ile olağanüstü olayların olduğu dünya tema zıtlığını oluşturmuştur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında küçük kız ve dev zıtlık kuralını oluşturmaktadır. Küçük kız ağabeylerini kurtarır, ailesine kavuşturur. Dev'in beş kadın kölesini ağabeyleri ile evlendirerek onların yuvasını kurar. Dev ise kötü kalplidir ve kadın köleleri vardır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında bir erkek kardeş ve küçük kız kardeş biyolojik ikiz olup dev'in yedi kadın kölesiyle aynı konumdadır. Altı kardeş kavuşmayı bekler. Yedi kadın köle ise kurtarılmayı beklemektedir. Küçük kız ve annesi de kardeşlerin bulunmasını ister.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında babası beş oğlunu evden kovduğu için dev ile zalim olmaları bakımından olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalı, kızın dere kenarına çamaşır yıkamaya gitmesi ile başlar. Burada beş erkek kardeşinin olduğunu öğrenir ve onları aramaya çıkar.

b. Son Durum Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında olaylar yaşandıktan sonra en sonunda en önemli durum küçük kız kardeşin ağabeyleri bulması ve onları evlendirmesidir. Masal bir kayıp hikâyesi ile başlasa da sonu düğün ile bitmektedir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında küçük kız kardeş annesinin sözünü dinlemez ve annesinin onun için yaptığı tahtadan eşek dağılır. Bunun sonunda annesinin yanına tekrar döner. Küçük kız masalın başında evden gönderilen ağabeylerini bulur ve onlarla yeniden kavuşur. Masalın sonunda evden gönderdiği oğullarına da kavuşan baba ile bir geri dönüş yaşanmıştır.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında küçük kız ağabeylerini bulmak için yola çıkar. Bu yoldan ağabeylerini bularak evine döner.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında; küçük kızın ağabeylerini bulunca her sabah onların yaşadığı mağarayı temizleyip yemek pişirmesi, devin her gün gelip kızın kanını emmesi kalıp davranıştır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında küçük kızın ağabeylerinin “başı için” yemine etmesi, annesinin “dil dökmesi” kalıplaşmış ifadelerdir. Masaldaki “Evvel zaman içinde, Az gitmiş, uz gitmiş, İn misin, cin misin, sen kimsin ve Kırk gün kırk gece, Onlar ermiş muradına bir çıkalım kerevetine” ifadeleri de kalıp ifadelerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında küçük kızın üç kere büyük karşılaşma yaşar. Bu karşılaşmalar sırasıyla; ağabeylerini bulduğu an, devin yedi kadın kölesini gördüğü an ve dev ile kızın karşılıklı bir araya gelmesi masaldaki büyük tablodur.

14. Anlatı Mantığı Yasası
a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında küçük kızın annesinin yaptığı tahtadan eşekler ve bu eşeklerin kızı ağabeylerine götürmesi, olağanüstü örneklerdir. En sonunda beş erkek kardeşin kılıçları ile devi öldürmeleri anlatı mantığına uygundur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında dev, devin kadın köleleri, devin küçük kızın her gün parmağını emmesi ve kanını azaltmaya olağanüstü varlık kuralına örnektir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında, kızın yediği nar tanesi ve kedinin söndürdüğü mum ideal nesnelerdir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında asıl entrika evden gönderilen kardeşlerin bulunması üzerine kurulmuştur. Diğer olaylar bu entrikaya iliştilmiştir.

16. Epik Birlik Yasası

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında küçük kız kardeşlerini bulmaya karar verir. Sınavlardan geçer ve aile birliğini kurar. Bu olaylar birliği ve kayıp bulma entrikanın tamamlayıcılarıdır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında kahramanlar olumlu ve olumsuz yönleri ile birbirlerini tamamlar. Küçük kız ağabeylerini bulmak isteyen, ailesini bir araya getirmek isteyen başkahramandır. Dev diğer masallarda olduğu gibi bu masalda da insan kanı ile beslenen bir zalimdir. Devın kadın köleleri ise kurtarılmayı bekleyen, boyun eğmiş kölelerdir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında tüm dikkatler küçük kızda toplanır. Sınavlarından sonra ağabeylerini bulur. Devın kadın köleleri ile ağabeylerini evlendirir.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında diğer dikkatler devi öldüren beş kardeş ve onların evlendiği beş kölede toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında küçük kız ağabeylerini bularak evine geri döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında kardeşleri başından geçen olaylar masalın genel yapısını oluşturmuştur.

3.13. Bremen Mızıkacıları Masalı

Bölge: Konya/Çeltik

Kaynak Kişi: Ümmü TAŞÇI

Derleyen: Ercan TAŞÇI

Masal Tipi: A. Hayvan Masalları

Derlenme Tarihi: 28.02.1994

Tam Künye: TAŞÇI, Ercan. (1994). “Bremen Mızıkacıları” Masalı. Dosya Numarası 1328/B Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.12-13.

Bremen Mızıkacıları Masalının Olay Örgüsü:

Bir eşek yaşlanınca ev sahibi tarafından sokağa atılır.

Bu eşek sokağa atılan bir köpek ile karşılaşır.

Eşek ve köpek yolda giderken yaşlı bir kedi ile karşılaşır.

Eşek, köpek ve kedi Bremen mızıkacılığına doğru yola çıkar.

Üç gün sonra yolda bir horoz ile karşılaşır.

Horoz da tıpkı eşek, kedi ve köpek gibi evden ayrılmıştır.

Eşek, köpek, kedi ve horoz Bremen mızıkacılığına birlikte devam ederler.

Eşek, köpek, kedi ve horoz Bremen mızıkacılığına kırk gün kırk gece yol giderler.

Uzaktan bir ışık görürler ve ışığa yaklaşırlar.

Sırayla en alttan üste doğru eşek, köpek, kedi ve horoz üst üste çıkarlar.

Eşek anırır, köpek havlar, kedi miyavlar ve horoz öter.

Bunları gören yedi hırsız kaçmaya başlar.

Yemekten sonra eşek kapının iç kısmına, köpek dış kısmına, kedi ocağın başına ve horoz dama yatar.

Hırsızlardan birisi kontrol için geri döner.

Eşek, köpek, kedi ve horoz hırsız ile mücadele eder.

Hırsız arkadaşlarının yanına varınca eşeğin büyücü cadı, köpeğin bir insan, kedinin bir canavar ve horozun bir yargıç olduğunu anlatır.

Hırsızlar bu eve tekrar giremez.

Eşek, köpek, kedi ve horoz mutlu bir şekilde yaşamaya devam eder (D: Taşçı, 1994: 12-13).

Bremen Mızıkacıları Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalı eşeğin (merkep) yaşlandığı gerekçesiyle evden kovulması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalı Bremen mızıkacılarının bir arada mutlu bir şekilde yaşamaya başlaması ile sona erer.

2. Yineleme Yasası

Bremen Mızıkacıları masalında yineleme yasası karşılaşma teması ile kurulmuştur. Eşek yola çıktıktan sonra sırayla köpek, kedi ve horoz ile karşılaşır.

3. Üçler Yasası

Bremen Mızıkacıları masalında mızıkacı ekibinin üyeleri eşek, köpek ve kedi üç gün sonra yolda bir horoz ile karşılaşır.

4. Yediler Yasası

Bremen Mızıkacıları masalında Bremen mızıkacılarını gören yedi hırsız kaçmaya başlar.

5. Kırklar Yasası

Bremen Mızıkacıları eşek, köpek, kedi ve horoz kırk gün kırk gece yol giderler.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Bremen Mızıkacıları masalında sırayla eşek, köpek, kedi ve horoz ile karşı karşıya gelir. Bremen Mızıkacıları masalın gelişme bölümünde hırsız ile; hırsız arkadaşları ile aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Bremen Mızıkacıları masalın sonunda Bremen Mızıkacıları bir araya gelerek aynı sahnede buluşurlar.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalında bireysellikten gruplaşmaya uzanan bir süreç, ayrılma, savaş ve kazanma, buluşma, hırsızlık ve dürüstlük temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalında Bremen Mızıkacıları'nın karşısında onların sahipleri ve hırsızlar bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalında olumlu ikizde Bremen Mızıkacıları'nı oluşturan eşek (merkep), köpek, kedi ve horoz bulunmaktadır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalında olumsuz ikizde Bremen Mızıkacıları'nın sahipleri ve hırsızlar bulunmaktadır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalında son durum evden ayrılan eşek, köpek, kedi ve horozun ne yapacağı olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalında son durum Bremen Mızıkacıları'nın hırsızlarla mücadele ederek onlardan kurtulması olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalında bir hırsız Bremen Mızıkacıları'nı kontrol etmek için tekrar eve döner ve Bremen Mızıkacıları ile mücadeleye girer.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalı eşek, köpek, kedi ve horozun birleşerek Bremen Mızıkacıları'nı oluşturması üzerine kurulmuştur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalında kalıp olay, eşeğin (merkep) diğer hayvanlar ile karşılaşması ve Bremen Mızıkacıları'nın her birinin hırsıza bir hamlede bulunması olmuştur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalında “Evvel zamanda” ve Bunu son anlatanının dilinde tüy bitmiş olmalı” sözleri kalıp sözlerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Bremen Mızıkacıları masalında hırsız Bremen Mızıkacıları grubu üyeleri olan eşeği, köpeği, kediye ve horozu; büyücü cadı, insan, canavar ve yargıç sanarak korkup kaçar.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalında olağanüstü hâller Bremen Mızıkacıları'nın yani eşeğin, köpeğin, kedinin ve horozun birbirleriyle konuşması ve arkadaş olmasıdır.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalında Bremen Mızıkacıları'nın konuşup arkadaş olmaları ve hırsızlar ile mücadele etmeleri bulunmaktadır. Karanlıkta hırsız; Bremen Mızıkacıları'nı büyücü bir cadı, eli bıçaklı bir adam, eli sopalı siyah bir canavar ve yargıç olarak görür.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Bremen Mızıkacıları'nın gördüğü ışık ideal nesnedir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Bremen Mızıkacıları masalında tek entrika Bremen Mızıkacıları'nın arkadaş olup yaşamlarına birlikte devam etmeleri bulunmaktadır.

16. Epik Birlik Yasası

Bremen Mızıkacıları masalında Bremen Mızıkacıları'nın evden kovulmaları, arkadaş olmaları, hırsızla mücadele etmeleri ve birlikte yaşamaya başlamaları tek entrikaya bağlanmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Bremen Mızıkacıları masalında Bremen Mızıkacıları evlerinden ayrılmak zorunda olan masum hayvanlar; hırsızlar ise kötü ve zarar veren kahramanlardır. Bremen Mızıkacıları hırsızla olan savaşlarını kazanırlar ve masal sona erer.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalında bu kural Bremen Mızıkacıları isimli tek bir grupta görülmesi ile diğer masallardan ayrılmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Bremen Mızıkacıları masalında bölünene dikkatler Bremen Mızıkacıları üyeleri olan eşek (merkep), köpek, kedi ve horozda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Bremen Mızıkacıları masalında hırsız Bremen Mızıkacıları'nı olduğu yere tekrar dönerek bahçenin tekrarlanan mekân olmasına olanak sağlanmıştır.

20. Bileşik Yapı Yasası

Bremen Mızıkacıları masalında Bremen Mızıkacıları'nın başından geçenler olaylar masalın genel yapısını oluşturmuştur.

3.14. Canavar Masalı

Bölge: Konya/Emirgazi

Kaynak Kişi: Esmâ ŞAFAKÇI

Derleyen: Semra KARAKAYA

Masal Tipi: A. Hayvan Masalları

Derlenme Tarihi: 19.01.1995

Tam Künye: KARAKAYA, Semra. (1995). Halk Bilimi Dersi Derleme Çalışması “Canavar” Masalı. Dosya Numarası 1438/A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 1-2.

Canavar Masalının Olay Örgüsü:

Acıkmış iki canavar yola çıkar.

Canavar yedi dağ ötede bir yere gelir.

Canavarlardan birisi yolda bir keçi ile karşılaşır.

Canavar keçiye üç soru sorar.

Canavar keçiye onu yemek istediğini söyler.

Keçi canavarı kandırır ve ondan kurtulur.

Canavar yoluna devam eder.

Canavar yolda bir koyun ile karşılaşır.

Canavar koyuna üç soru sorar.

Canavar koyuna onu yemek istediğini söyler.

Koyun canavarı kandırır ve ondan kurtulur.

Canavar yoluna devam eder.

Canavar yolda eşek ile karşılaşır.

Canavar eşeğe üç soru sorar.

Eşek canavarı kandırır ve ondan kurtulur.

Canavar yoluna devam eder.

Canavar yolda at ile karşılaşır.

Canavar ata üç soru sorar.

Canavar ata onu yemek istediğini söyler.

At, canavarı kandırır.

At canavara kırk çifte atarak onu öldürür (D: Karakaya, 1995: 1-2).

Canavar Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Canavar masalı, bir canavarın acıkarak yola çıkması ve kendine av aramaya başlaması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Canavar masalı, canavarın bir at tarafından öldürülmesi ile sona erer.

2. Yineleme Yasası

Canavar masalında canavarın sırayla keçi, koyun, eşek ve at ile karşılaşması ve kendisine av yakalamaya çalışması yinelenen sahnedir. Bu sahne aynı zamanda masalın düğüm bölümüdür.

3. Üçler Yasası

Canavar masalında canavar keçi, koyun, eşek ve ata üç soru sorar.

4. Yediler Yasası

Canavar masalında canavar yedi dağ yol gider ve bir yere gelir.

5. Kırklar Yasası

Canavar masalında at, canavarı kırk çifte atarak öldürür.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Canavar masalında canavar sırayla keçi, koyun, eşek ve at ile aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Canavar masalının son sahnesinde canavar ve at aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Canavar masalında zıt temalar, kurnazlık, özgürlük, bencillik, pişmanlık, ihtiras, yaşam hakkı ihlali, kaçış temaları bulunmaktadır. Bir canavar; keçi, koyun, eşek ve at ile karşılaşır. Canavar, onlara zarar vermek isterken kendi sonunu hazırlamış olur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Canavar masalında zıt karakterler canavar ve canavara karşı olan keçi, koyun, eşek ve attır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Canavar masalında olumlu ikizler keçi, koyun, eşek ve attır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Canavar masalında olumsuz ikiz iki canavardır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Canavar masalında ilk durum canavarın açlıktan kurtulması istemesidir.

b. Son Durum Kuralı

Canavar masalında son durum canavarın ihtiraslarına yenik düşerek ölmesidir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Canavar masalında, canavar açlığını gidermek için av aramaya çıkar. Her avını görünce sevinir ancak avları canavardan daha üstün çıkar ve canavar her seferinde başladığı noktaya açlığına geri döner ve yola tekrar devam eder.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Canavar masalında canavar açlığından kurtulmak için avlarıyla karşılaşır. Canavarın son karşılaşması onun ölümüne sebep olur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Canavar masalında canavarın karşılaştığı avlar, canavardan kurtulmak için ona sırayla tatlı sözler söylerler.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Canavar masalında kalıp ifadeler şu şekildedir:

“Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde”, “az gider uz gider” “Beslenti, beslenti. Beslenti sürüye girdi de uslandı (koyun) “Çöl çöpel olur, toz toprak olur, çamur olur (eşek)”, “Canavar hay gidi! Eline bir keçi geçti. Ye etini döksün kalsın dört kıcı. İki-üç daha getirip sürü sahibi mi olacaksın? Hay gidi! Eline bir koyun geçti. Ye etini. Doyun! Doyun! Püskülüm sekip de köçekçilik mi yapacaktın hey gidi! Eline bir eşek geçti. Ye etini gevşek gevşek! Yatak yorgan getirip de gelin güvey mi olacaktın? Hay gidi! Eline bir at geçti. Yarısını ye, yarısının da yanında yat. Berat okuyup da köy imamı mı olacaktın? Hatunsaray’ın Gavak köyüne köy imamlığı mı yapacaktın” ve “At ermiş tahtına, bir çikalım kerevetine.” (D: Karakaya, 1995: 1-2).

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Canavar masalında büyük tablolar canavarın keçi, koyun, eşek ve at ile karşılaştığı sahneler; canavarın at tarafından öldürüldüğü sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Canavar masalında olağanüstü hâller hayvanların konuşması ve canavarın tuzağına düşmemesidir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Canavar masalında olağanüstü varlıklar iki canavardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Canavar masalında ideal nesne yedi dağdır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Canavar masalında tek entrika canavarın karnını doyurmak istemesidir.

16. Epik Birlik Yasası

Canavar masalında epik birlikler canavarın keçi, koyun, eşek ve at ile olan diyaloglarıdır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Canavar masalında canavar zarar veren, keçi inatçı, koyun masum, eşek, akıllı ve at cesurdur.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Canavar masalında asıl dikkatler canavarda toplanmıştır

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Canavar masalında diğer dikkat ise at üzerinde toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Canavar masalında tekrarlanan mekânlar; keçinin ve koyunun canavarlardan kurtularak tekrar sürüye karıştığı mekânlardır.

20. Bileşik Yapı Yasası

Canavar masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.15. Derviş İle Kız Masalı

Bölge Konya/Karatay

Kaynak Kişi: Işın ARICIOĞLU

Derleyen: T. Şebnem ARICIOĞLU

Masal Tipi: L. Fakir Kız Zenginle Evlenir

Derlenme Tarihi: 03.02.1989

Tam Künye: ARICIOĞLU, T. Şebnem. (1989). Konya'dan Derlemeler. "Derviş ile Kız" Masalı. Dosya Numarası 88/A Yüzü, Konu Kodu 69. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 9-11.

Derviş ile Kız Masalının Olay Örgüsü:

Bir fakir kadın ile onun kızı vardır.

Kadın, her gün dilencilik yapmak için evden çıkar.

Kadın, her gün gelirken bir tane balık getirir.

Kız, her gün gelen balığı pişirir ve annesi ile birlikte yerler.

Kadın, bir gün yedi tane balık getirir.
 Kız, bu yedi balığı pişirir.
 Kızın yedi balığı pişirdiği gün bir derviş gelir.
 Kız, balığın bir tanesini dervişe verir.
 Annesi, kızın pişirdiği bir balığı görünce kızını sorguya çeker.
 Kız, balığın birini fakire verdiğini söyler.
 Annesi kızını günlerce döver.
 Evlerinin yanında padişahın evi vardır.
 Evdeki sesler padişahın evine gider.
 Padişah karısını bu seslerin ne olduğunu sorması için eve gönderir.
 Padişahın karısı dilencinin evine gider ve seslerin nedenini sorar.
 Kadın ise kızının padişahın yediği yemeklerden istediğini söyler.
 Padişah her gün yemek gönderir.
 Bir süre sonra kadın yine kızını döver.
 Padişah ikinci kez karısını dilencinin evine gönderir.
 Padişahın karısı dilencinin evine gider ve seslerin nedenini sorar.
 Kadın ise kızının padişahın karısının giyeceklerinden istediğini söyler.
 Padişah karısının giyeceklerinden gönderir.
 Bir süre sonra kadın yine kızını dövmeye başlar.
 Padişah üçüncü karısını dilencinin evine gönderir.
 Padişahın karısı dilencinin evine gider ve seslerin nedenini sorar.
 Kadın ise kızının padişahın oğlu ile evlenmek istediğini söyler.
 Padişah oğlu dilencinin kızıyla kırk gün kırk gece düğünle evlenir.
 Padişaha gelin olan kızı kıskanan Arap kızı da kırk satıra vurulur.
 Dilenci kadın ve kızı fakirlikten kurtulur (D: Arıcıoğlu, 1989: 9-11).

Derviş ile Kız Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1.Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Derviş ile Kız masalı, bir kadının dilencilik yapmaya çıkması ve kızına her gün balık getirmesi ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Derviş ile Kız masalı, dilencinin kızının padişaha gelin olması ile biter.

2. Yineleme Yasası

Derviş ile Kız masalında dilenci kadın, kızını düzenli olarak döver. En sonunda kızının padişahın oğlu ile evlenmesine aracı olur.

3. Üçler Yasası

Derviş ile Kız masalında dilenci kadın üç kere kızını döver. Padişahın karısı üç kere dilencinin evine gelir. Dilencinin padişahın üç isteği vardır. Bu istekler; padişahın yediği yemek, karısının giydiği kıyafet ve kendi kızının padişahın oğlu ile evlenmesidir.

4. Yediler Yasası

Derviş ile Kız masalında kızın annesi bir gün yedi balık getirir. Kız bu balıkları pişirir. Bu sırada yedi balığı pişirdiği gün bir fakir/derviş gelir.

5. Kırklar Yasası

Derviş ile Kız masalında padişahın oğlu dilencinin kızıyla kırk gün kırk gece düğünle evlenir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Derviş ile Kız masalında sırayla; dilenci kadın ve kızı, kız ve kapıya gelen derviş, dilenci kadın ile padişahın karısı aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Derviş ile Kız masalının son sahnesinde dilenci kadın, kızı, padişahın karısı, padişah ve padişahın oğlu aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Derviş ile Kız masalında öne çıkan tema fakirlik-zenginliktir. Dilenci kadın kızının zengin bir hayatı olması için padişahın dikkatini çekmek adına kızı döver. Bu sesler padişahın kulağına gider. Masalın sonunda padişah, dilencinin kızını oğluna alır. Kız ve annesi dilenci kadın zengin olur. Masalın başında kapıya gelip balıklardan birini alan fakir de statü atlamamanın öncüsü olmuştur. Çünkü fakir aslında olağanüstü dünyadan gönderilmiş olan bir dervıştır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Derviş ile Kız masalında dilenci kadın ve kızı karşısında zengin padişah ve ailesi bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Derviş ile Kız masalında olumlu ikiz dilenci kadının kızı, kapıya gelen derviş, padişah, padişahın karısı ve oğludur.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Derviş ile Kız masalında olumsuz ikizler dilenci kadın ve padişaha gelin olan kızı kıskanan Arap kızıdır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Derviş ile Kız masalında ilk durum dilenci kadının kızını padişahın oğlu ile evlendirmek istemesidir.

b. Son Durum Kuralı

Derviş ile Kız masalında son durum, dilenci kadının kızının ve padişahın oğlunun evlenmesi ve fakirliğin son bulmasıdır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Derviş ile Kız masalında geriye dönüş padişahın karısı ile olmuştur. Padişahın karısı her seferinde padişahın yanına döner ve dilenci kadının evindeki seslerin nedenini padişaha söyler.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Derviş ile Kız masalında ileri gidiş, masalın başındaki evlilik planının masalın sonunda gerçekleşmesidir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Derviş ile Kız masalında kalıp olay, dilencini kadının kızını düzenli aralıklara dövmesi ve evden seslerin çıkmasıdır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Derviş ile Kız masalında kalıp ifadeler; “Bir varmış, bir yokmuş. Allah’ın kulu yokmuş”, “Gel zaman git zaman” ve “Aradan bir müddet geçiyor”dur.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Derviş ile Kız masalında görkemli sahneler; kapıya gelen fakirin balık aldığı sahne, padişahın seslerin nedenini öğrendiği sahneler, padişahın yemek göndermesi,

giyecek göndermesi ve dilenci kadının kızı ile padişahın oğlunun evlendiği sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiğı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Derviş ile Kız masalında olağanüstü hâl, bir dervişin gelip balık alıp gitmesidir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Derviş ile Kız masalında olağanüstü varlık, kızın padişahın oğlu ile evlenmesine aracı olan dervıştır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Derviş ile Kız masalında ideal nesne,dervişe verilen balıktır. Bu balık, kızın saraya gelin olmasına aracı olmuştur.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Derviş ile Kız masalında tek entrika; dilenci kadının fakirlikten kurtulmak ve kızını padişahın oğlu evlendirmek istemesidir.

16. Epik Birlik Yasası

Derviş ile Kız masalında kapıya gelen fakir donundaki derviş, dilenci kadının kızını dövmesi, padişahın bu seslerin bitmesi için dilenci kadının kıyafet ve giyecek isteklerini gidermesi ve oğlu ile dilenci kızı evlendirmesi tek entrikaya bağlanmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Derviş ile Kız masalında derviş yardımcı kahramanlar; padişah, padişahın karısı ve oğlu merhametli insanlar; dilenci kadın çirkef, kızı ise masum bir kahramandır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Derviş ile Kız masalında asıl dikkatler padişahın oğlu ile evlenen kızda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Derviş ile Kız masalında diğer dikkatler padişahın oğlunda ve amacına ulaşan kadında toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Derviş ile Kız masalında tekrarlanan mekân padişahın evi ve dilenci kadının evi olmuştur. Padişahın karısı dilenci kadının evine ve kendi evine üç kere gidip tekrar döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Derviş ile Kız masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.16. Dul Avradın Oğlu Masalı

Bölge: Konya/Tuzlukçu

Kaynak Kişi: Mustafa DEMİRCİ

Derleyen: Salih ERİKÇİ

Masal Tipi: F. Kaderin Hâkimiyeti

Derlenme Tarihi: 21.02.1992

Dul Avradın Oğlu Masalının Olay Örgüsü:

Tam Künye: ERİKÇİ, Salih. (1992). “Dul Avradın Oğlu” Masalı 877/A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.3-5.

Bir kadın ve oğlu vardır.

Oğlan padişahın seğmenlerini gezdirmek için evden ayrılır.

Oğlan acıkınca ekmek yemeye başlar.

Yere dökülen ekmek kırıntıları sarı lira olur.

Oğlan annesinden padişahın kızını istemesini söyler.

Padişah koşullar karşılığında kızını oğlana vereceğini söyler.

Kadın sihirli yüzüğü yalar ve Arap gelince ondan yardım ister.

Padişah kızını oğlana verir.

Kız eve gelince oğlandan yüzüğü alır ve Arap'ı çağırır.

Arap oğlanı başka yere gönderir.

Oğlan yedi yıl boyunca yol gider.

Oğlan gittiği yerden büyük ve küçük elmalar görür.

Oğlan büyük elmayı yiyince boynuzları çıkar.

Oğlan küçük elmayı yiyince boynuzları kaybolur.

Oğlan büyük ve küçük elmalardan alır ve evine döner.

Oğlan padişaha ve karısına büyük elmalardan yedirir.

Padişah oğlandan yardım ister.

Oğlan küçük elmayı padişah ve karısına verir.

Padişah ve karısı kızlarının çaldıklarını oğlana geri verir.

Oğlan ve padişahın kızı kırk gün kırk gece düğün ile evlenir (D: Erikçi, 1992: 3-5).

Dul Avradın Oğlu Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalı, oğlanın padişahın seğmenlerini gezdirmeye çıkması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalı, oğlanın ve padişahın kızının evlenmesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Dul Avradın Oğlu masalı, oğlanı ve annesinin olağanüstü varlıkları sırayla kullanması ile oluşturulmuştur. İlki oğlanın yedi ekmekten dökülen kırıntıların sarı lira olması, ikincisi oğlanın annesinin sihirli yüzüğü yalaması ve olağanüstü varlık olan Arap'ın ortaya çıkması ve üçüncüsü oğlanın karşılaştığı sihirli elmalardır. Bu yineleme sahneleri masalın akışını değiştiren önemli geçişlerdir.

3. Üçler Yasası

Dul Avradın Oğlu masalında sihirli yüzük, ekmek kırıntısının dönüştüğü sarı liralara ve sihirli elmalar olmak üzere üç olağanüstü nesne bulunmaktadır.

4. Yediler Yasası

Dul Avradın Oğlu masalında Arap, oğlanı başka yere gönderir. Oğlan yedi yıl boyunca yol gider.

5. Kırklar Yasası

Dul Avradın Oğlu masalında oğlan ve padişahın kızı kırk gün kırk gece düğünle evlenir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Dul Avradın Oğlu masalında sırayla anne-oğul, padişah-anne, anne ve Arap, oğlan ve padişahın kızı aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Dul Avradın Oğlu masalının son sahnesinde oğlan ve padişahın kızı aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası
a. Zıt Temalar Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalında zenginlik-fakirlik, yalancılık-dürüstlük temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalında zıt kişiler padişah ve ailesi karşısında oğlan ve annesi bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası
a. Olumlu İkiz Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalında olumlu ikiz oğlan ve annesidir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalında olumsuz ikiz padişah, karısı ve kızlarıdır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası
a. İlk Durum Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalında ilk durum, oğlanın yediği ekmekten düşen kırıntıların sarı lira olması olmuştur. Oğlan bunları görünce yerden toplar ve padişahın kızını istemeye karar verir.

b. Son Durum Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalında padişahın kızının oğlandan sihirli yüzüğü çalması ve oğlanı evden göndermesi olmuştur. Evden gönderilen oğlan tekrar verdiklerini kazanmak için plan kurar ve bütün mallarını tekrar alır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası
a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalında, padişahın kızı kurnazlık yaparak oğlanı evden dağların arkasına gönderir. Oğlan burada geçiş sürecini tamamlar ve geri dönerek kaybettiklerini geri alır.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalı, oğlanın zengin olması ve padişahın kızıyla evlenmesi üzerine kurulmuştur.

12. Kalıplaştırma Yasası
a. Kalıp Olaylar Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalında kalıp olaylar; oğlanın ve padişah ile karısının elmaları yemesi olmuştur. Oğlan, padişah ve karısı büyük elma yiyerek boynuzları çıkar. Küçük elma yiyince de boynuzları kaybolur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalında kalıp ifade “Bir varmış bir yokmuş” sözü olmuştur.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Dul Avradın Oğlu masalında büyük sahneler; ekmek kırıntıların sarı lira olması, sihirli yüzüğün yalandığında Arap’ın ortaya çıkması, büyük elmanı boynuzların çıkmasına, küçük elmanın ise bu boynuzların kaybolmasına neden olması olağanüstü sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalında oğlanın Arap tarafından dağın arkasında gönderilmesi ve Arap’ın padişahın mal mülk isteklerini karşılaşması olağanüstü sahnelerdir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalında olağanüstü varlık ekmek kırıntıları, sihirli yüzük ve Arap, elmalar ve çıkan boynuzlar olmuştur.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalında ideal nesneler; sarı lira olan ekmek kırıntıları, sihirli yüzük ve elmadır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Dul Avradın Oğlu masalında tek entrika oğlanın padişahın kızı ile evlenmesi olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Dul Avradın Oğlu masalında epik birlikler; oğlanın seğmenleri geziye çıkarması, kırıntıların altın olması, padişahın istekleri ve kızının düzenbazlığı, oğlanın akli ile padişaha verdiklerini tekrar alması olmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Dul Avradın Oğlu masalında oğlan ve annesi fakir ve sıradan bir aile, padişahın kızı kurnaz, padişah otorite sahibi, Arap yardımcı kahramandır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalında asıl dikkatler oğlanda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Dul Avradın Oğlu masalında diğer dikkatler padişahın kızında toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Dul Avradın Oğlu masalında tekrarlanan mekân oğlanın evi olmuştur. Oğlan padişahın kızın oyunundan dolayı Arap tarafından gönderilmiştir. Gittiği yerden elmaları alarak tekrar geri dönmüş ve aklına koyduğunu yaparak padişahın kızıyla evlenmiştir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Dul Avradın Oğlu masalında kadının oğlunun başından geçen olaylar ve padişahın kızıyla evlenmesine giden süreçteki olaylar ile masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.17. Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu Masalı

Bölge: Konya/Derebucak

Kaynak Kişi: Ahmet Ali KILIKLI

Derleyen: Melike GEDİK

Masal Tipi: M. Kıskançlık ve İftira

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: GEDİK, Melike. (2008). Konya İli Derebucak İlçesi ve Çevresi Halk Edebiyatı ve Folkloru Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu Masalının Olay Örgüsü:

Üç kız kardeş odun kesmeye çıkar.

Kızlardan biri orada bırakılır. Bu kız Dünya Güzelidir.

Dünya Güzeli bir kavağa çıkar.

Bir delikanlı Dünya Güzeli'nin yanına gelir.

Delikanlı Dünya Güzeli'yle evlenmek ister ve öncesinde ava çıkar.

Aptal kızı Dünya Güzeli'nin yanına gelir.

Aptal kızı Dünya Güzeli'nin'i kandırarak onu keser.

Bu sırada Dünya Güzeli Aptal kızının kulağının altındaki çiviye çekip uçar.

Delikanlı ve Aptal kızı karşılaşır.

Dünya Güzeli bu sırada bir kavak olur.

Aptal kızı ile delikanlı evlenir ve ikiz çocukları olur.

Delikanlı çocukları için bir beşik yapar.

Gül donundaki Dünya Güzeli'ni beşiğin başına takar.

Bu gül ebe tarafından alınır.

Dünya Güzeli daha sonra bir kuş olur ve yedi yıl uçar.

Dünya Güzeli ebesinin yanına gelir.

Ebe bu durumu bir hocaya anlatır.

Hoca ve ebe Dünya Güzeli'ni tanır.

Dünya Güzeli Beyoğlu'na uçar.

Dünya Güzeli ve Beyoğlu kavuşarak mutlu olur (D: Gedik, 2008: 22-24).

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalı, Dünya Güzeli'nin ablaları ile odun kesmeye gitmesi ve ablalarının onu orada yalnız bırakmasıyla başlar.

b. Bitiş Kuralı

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalı Aptal kızının hazin sonu ve Dünya Güzeli'nin mutlu sonu ile biter.

2. Yineleme Yasası

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında, ablaları tarafından yalnız bırakılan Dünya Güzeli, bir kavağın üzerine çıkarak beklemeye başlar. Kavağın üzerine çıkabilmek için üç kere “Gavağım eğil, gavağım eğil, ben çıkıyım da sen doğrul.” der. Bu sahne üç kere yinelenmiş olur. Kavağın eğilmesi sahnesi, dördüncü kez avdan dönen Beyoğlu için tekrarlanır. Beyoğlu avdan gelir ve kavağa “Ekavağım eğil” diyerek Aptal kızı karşılar.

Dünya Güzeli için ikinci bir yineleme sahnesi onun olağanüstü bir şekilde bir anda bülüş vasıtasıyla tekrar kuş olması ile gerçekleşir. Ebesinin yanına gelir. Ebesine “Bi beğ oğlu Aptal gızını aldı” şeklinde öterek, Arap kızının yalanını ortaya çıkarmaya çalışır. Bunun üzerine ebesi bir hocaya gider. Kuşun aslında torunu olduğunu anlar.

3. Üçler Yasası

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında Dünya Güzeli üç kız kardeştir. Dünya Güzeli Aptal kızından kurtulmak için üç kere form değiştirir. Bu formlar kuş, gül ve kavaktır.

4. Yediler Yasası

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında Dünya Güzeli kuş donunda yedi yıl uçar.

5. Kırklar Yasası

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında Dünya Güzeli ve Beyoğlu tekrar kavuşur. Kırk gün kırk gece düğün yaparlar.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında; farklı sahnelerde farklı kişiler bir arada bulunur. Masalın büyük sahnesinde Aptal kızı ve Dünya Güzeli sürekli olarak karşı karşıya bulunmaktadır. Sırasıyla Dünya Güzeli ve Beyoğlu; Aptal kızı ve Beyoğlu; Dünya Güzeli ve ebesi aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında son sahnede tekrar Dünya Güzeli ve Beyoğlu masalda karşı karşıyadır.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında ayrılık ve kavuşma temaları işlenmiştir. Bu temalar, sevdiğine kavuşmak isteyen Dünya Güzeli ve Dünya Güzeli ile Beyoğlu'nu ayırmak isteyen Aptal kızı üzerinden verilmiştir.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında; Aptal kızı ve Dünya Güzeli zıtlığın temsilcileridir. Dünya Güzeli kız kardeşleri tarafından terk edilmiş, kaderine boyun eğmiş, Beyoğlu ile karşılaşmayı bekleyen güzel bir kızdır. Aptal kızı da Dünya Güzeli'nin suya yansıyan güzelliğini kıskanır ve ona kötülük ederek onun öldürmek ister.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında; Dünya Güzeli ve Beyoğlu olumlu ikiz konumdadır. İkisi de kandırılmıştır ve kavuşmayı beklemektedir. Dünya Güzeli'nin ebesi ve hoca da iki aşığın kavuşması için vardır. Dünya Güzeli bir bülüş vasıtasıyla kuş olur. Konuşmaya başlar. Bu bülüş de ebesi ve hoca ile aynı yardımcı konumdadır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Masalda olumsuz ikiz konumunda Aptal kızı ve Dünya Güzeli'nin kız kardeşleri bulunmaktadır. Kız kardeşler ve Aptal kızı kötü kalpli olup masalının negatif argümanlarını oluşturmuşlardır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında ilk önemli durum, kız kardeşleri tarafından terkedilen Dünya Güzeli'nin bir kavağın üstünde yalnız kalıp Beyoğlu ile karşılaşmasıdır. Bu olay, masaldaki diğer olayların başlamasına neden olur.

b. Son Durum Kuralı

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında son durum, Aptal kızının ve çocuklarının bir atın kuyruğuna çakılması ve Dünya Güzeli ile Beyoğlu'nun düğün yapmasıdır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında Dünya Güzeli ablaları tarafından terk edilmiştir. Beyoğlu ile olan bu kavuşması, masalın başından Aptal kızının iğnesini çekerek gül olan Dünya Güzeli'nin sırayla gül ve kavak olduktan sonra tekrar kuş olup gerçekleri anlatmasıyla gerçekleşir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Dünya Güzeli bir kavağın üzerinde kendisi için tasarlanan olayları yaşamaya başlar. Masalın sonunda Beyoğlu'ndan istemeden ayrılmak zorunda kalsa da Beyoğlu'na en sonunda kavuşur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında, Dünya Güzeli başına gelen her olumsuz durumdan zekâsı sayesinde kurtulur. Aptal kızı Dünya Güzeli'ni öldürecekken Aptal kızının kulağının altındaki çiviyi çeker ve elinden kurtularak kuş olur. Masalda Dünya Güzeli kalıplaştırılarak üç kere form değiştirir. Sırasıyla kuş, gül ve kavak olur. Daha sonra Beyoğlu aptal kızından olan çocukları için beşik yapmaya ormana gider. Oyduğu beşiğin başına farkında olmadan kafası gül olan Dünya Güzeli'ni takar ve eve getirir. Masaldaki bu kalıp olaylar Dünya Güzeli'nin kurtulması ve Beyoğlu ile karşılaşması üzerine kurulmuştur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında “Evvel zamanda” “kırk gün kırk gece”, “Bi beğ oğlu aptal gızını aldı” ve “Gavağım eğil, gavağım eğil, ben çıkıyın da sen doğrul” sözleri kalıp sözlerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında; Dünya Güzeli'nin bir kuş olması, daha sonra başının bir kuş, gövdesinin ise bir kavak olması ilk büyük sahnelerdendir. Masalın sonlarına doğru Dünya Güzeli'nin kuş olarak konuşması diğer görkemli sahnedir. Beyoğlu'nun işlerini bitirdikten sonra geri döndüğünde Dünya Güzeli

yerine Aptal kızını bulması; masalın sonunda tüm gerçeklerin anlaşılması ve Aptal kızı ile çocukların atın kuyruğuna çakılması diğer görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında; Dünya Güzeli'nin Aptal kızının kulağının altındaki iğneyi çekmesi ve bir kuş olarak uçuşması, daha sonra başının gül, gövdesinin kavak olması masaldaki olağanüstü durumlara örnektir. Dünya Güzeli, Beyoğlu'nun yaptığı beşikte gül olarak eve gelir. Kızın ebesi bu gülü Aptal kızından alır, evine getirir. Dünya Güzeli evi temizler, yemekleri yapar, ebesi şaşırır. Bu sırada bir bülüş uçar ve Dünya Güzeli yeniden kuş olarak ebesinin başına “bi beğ oğlu aptal kızını aldı” diyerek uçar. Bu olağanüstü durumlar masal mantığına uygundur. Sonra olarak Beyoğlu'nun Aptal kızını ve çocuklarını kör atın kuyruğuna çakar.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında; Dünya Güzeli'nin Aptal kızının kulağının altındaki tılsımlı iğneyi çeker ve kuş olur.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında ideal nesneler; Aptal kızının çivisi, beşik ve güldür.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında; tek bir olay vardır. Bu olay Dünya Güzeli ve Beyoğlu'nun kavuşması üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalındaki diğer küçük olaylar Dünya Güzeli ve Beyoğlu'nun kavuşması ile ilişkilendirilmiştir ve epik birlik sağlanmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında Dünya Güzeli ve Beyoğlu kavuşmayı bekleyen iki âşıktır. Dünya Güzeli'nin ebesi ve hoca iki aşığı kavuşturmak için masalda konumlandırılmıştır. Dünya Güzeli'nin kardeşleri ve Arap kızı kötü kalplidir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında tüm dikkatler gül, kavak ve kuş olduktan sonra tekrar eski haline kavuşan Dünya Güzeli'nde toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında dikkat çeken diğer kahramanlar atın kuyruğuna bağlanan Aptal kızında ve ikiz çocuklarında toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında Dünya Güzeli Beyoğlu'nun yanına uçarak tekrar önceki yerine geri döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.18. Edi İle Büdü Masalı

Bölge: Konya/Altınekin

Kaynak Kişi: Fatma KAYA

Derleyen: Seyit Ali ESER

Masal Tipi: P. Acayip İcraat ve Olaylar

Derlenme Tarihi: 07.02.1994

Tam Künye: ESER, Seyit Ali. (1994). “Edi ile Büdü” Masalı. Dosya Numarası 1336/A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Araştırma Merkezi, Konya, s.2-5.

Edi ile Büdü Masalının Olay Örgüsü:

Bir karı-koca ve kızları vardır.

Edi (baba) ile Büdü'nün (anne) kızları büyür ve zengin bir eve gelin olur.

Büdü yolda üşüyen bir kangal görür ve başörtüsünü ona verir.

Edi ayakları üşüyen kuşa ayakkabılarını verir.

Büdü yolda üşüyen ata ceketini verir.

Edi ile Büdü kızlarının evine gelirler.

Edi ile Büdü sabaha kadar kızın kumaşlarını keserler.

Kız anne-babası olunca hiç ses etmez.

Kız anne-babasını develerin yanında yatırır.

Edi ile Büdü develerin dillerini keser.

Kız anne-babası olunca hiç ses etmez.

Kız anne-babasını tavukların yanında yatırır.

Edi ile Bd tavukları öldürürler.

Kız anne-babasını ölen develerin yanına yatırır.

Edi ile Bd katranı birbirlerine sürerler.

Kız anne-babasının üstünü temizler ve bir uvalla eve gönderir.

Edi ile Bd yolda eve gelirken bir kuzu alıp keserek yemeye karar verirler.

Edi ile Bd dağa söğüt almaya giderler.

Edi ile Bd yolda kırk atlı görür.

Edi ile Bd kırk atlıya kendi evlerine gitmemelerini söyler.

Kırk atlı ise Edi ile Bd'nn evine giderek kuzuyu yer ve evden ayrılır.

Bd yedi sineği kovalarken Edi'nin kafasına satırı vurur ve Edi lr.

Bd kendi yüzündeki sinek yedi sineği de öldüreyim derken kendi kafasına vurur ve ölür (D: Eser, 1994: 2-5).

Edi ile Bd Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Edi ile Bd masalı Edi ile Bd'nn evlenen kızlarına ziyarete gitmek istemeleri başlar.

b. Bitiş Kuralı

Edi ile Bd masalı Edi ile Bd'nn ölmesi ile biter. Edi ile Bd fakirdir. Zengin kızlarının yanında hak ettiği değeri görememişlerdir ve kızları onları eve göndermiştir. Masalın sonunda özkıyım yaparak önce Edi, Bd tarafından öldürülmüş daha sonra Bd kendisini ldrmştir.

2. Yineleme Yasası

Edi ile Bd masalında Edi ile Bd ile yolda giderken kangal ve kuş ile karşılaşırlar. Edi ile Bd bu hayvanlara ayakkabı ve başörtüsü bırakılır. Edi ile Bd kızlarına gidince kızlarının kumaşlarına, develerine ve tavuklarına zarar verirler. Verdikleri bu zarar onların evden gönderilmesine neden olur. Eve dönerken bir oban ile karşılaşıp bir kuzu alarak yola devam ederken bir atlı ile denk gelirler. Onların bu karşılaşmaları masalın akışına bilerek yerleştirilmiş ve masal ikisinin ölümü ile sonuçlanmıştır.

3. ler Yasası

Edi ile Bd masalında Edi ile Bd kangal, kuş ve ata yardım ederler.

4. Yediler Yasası

Edi ile Bd masalında Edi ve Bd'nn yüzünde yedi sinek olur.

5. Krkler Yasası

Edi ile Bd masalında Edi ve Bd yolda kırk atlı görür.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Edi ile Bd masalında sırayla Edi ile Bd; Edi ile Bd ve kızları; Edi ile Bd ve oban ve son olarak Edi ile Bd ve atlı aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Edi ile Bd masalının son sahnesinde Edi ile Bd aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Edi ile Bd masalında saflık, yardımseverlik, zkıyım ve kurnazlık temaları bulunmaktadır. Bd nce Edi'yi sonra kendini öldürür.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Edi ile Bd masalında Edi ile Bd'nn karşısında atlı ve oban bulunmaktadır.

9. İkiizler Yasası

a. Olumlu İkiiz Kuralı

Edi ile Bd masalında olumlu ikiiz Edi ile Bd ve kızları, kangal ve kuştur.

b. Olumsuz İkiiz Kuralı

Edi ile Bd masalında olumsuz ikiiz atlılar ve aēzı ballı kuzu yerine kısır hayvan veren çobandır.

10. İlk ve Son Durumun nemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Edi ile Bd masalında ilk durum Edi ile Bd'nn kızlarının evine gidip oradaki kumaşları kesmeleri ile başlar.

b. Son Durum Kuralı

Edi ile Bd masalında son durum Bd'nn önce Edi'yi sonra kendini ldrmesidir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi zerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Edi ile Bd masalında Edi ile Bd kızlarının evindeki zararlarından sonra kızları tarafından eve tekrar gönderilir. Edi ile Bd sēt almak için tekrar evden çıkarlar. Kaderlerindeki yazgıyı yaşamaları için eve tekrar dönüp ölürler.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Edi ile Büdü masalındaki akış Edi ile Büdü'nün ölmesi üzerine kurulmuş ve olaylar bu şekilde birbirine bağlanmıştır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Edi ile Büdü masalında Edi ile Büdü kangala başörtüsü ve kuşa ayakkabı vermesiyle nesne etkileşimi masalda kalıplaştırılmıştır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Edi ile Büdü masalında Edi ile Büdü ile kızlarının eşyalarına zarar verirken kullandıkları sözler; Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde", "Kızımızın eli olmamış"; "Edi ile Büdü'nün atlıya "-Atçı atçı! Bizim köye varma. Aktaşın altında anahtar var alma. Ocakta nane var yeme- Köyün ucunda evimiz var, aktaşın altında anahtarımız var. Ocakta nanemiz var yime" sözleri ve "Olmuş bitmiş, muradına yitmiş" sözleri kalıp sözlerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Edi ile Büdü masalında Edi ile Büdü'nün kumaşları kesmesi, develerin dilini sökmeleri, tavukları öldürmeleri ve masalın sonunda birbirlerini öldürmeleri masaldaki büyük tablolarıdır.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Edi ile Büdü masalında Edi ile Büdü'nün masalda zarar verici konumda olmaları masalın negatif yapısını ortaya koymakta olup develerle, tavuklarla uyumaları ve katrana bulaşmaları olağanüstü hâldir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Edi ile Büdü masalında olağanüstü varlıklar Edi ile Büdü'nün karşılaştığı kangal ve kuştur. Bu varlıklar Edi ile Büdü'nün iyilik yapmasına ve kızları tarafından ödüllendirilmesine aracı olmuştur.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Edi ile Büdü masalında ideal nesneler; Edi ile Büdü'nün kestiği kumaşlar ve öldürdükleri develerin dilleridir. Bu olaylar onların evden gönderilmesine aracı olmuştur.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Edi ile Büdü masalında tek entrika Edi ile Büdü'nün yaşamlarının son bulmasına göre uyarlanmıştır.

16. Epik Birlik Yasası

Edi ile BÜDÜ masalında epik birlikler Edi ile BÜDÜ'nün kızlarının evinde olmayacak işlere kalkışması, evden gönderilmeleri, çoban ve atlı ile karşılaşmaları ve masalın sonunda ölmeleri olmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Edi ile BÜDÜ masalında Edi ile BÜDÜ saf, kızları iyi kalpli, çoban ve atlı kurnaz kişilerdir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Edi ile BÜDÜ masalında dikkatler kocası Edi'yi öldüren BÜDÜ'de toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Edi ile BÜDÜ masalında ortak dikkatler Edi ile BÜDÜ'de toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Edi ile BÜDÜ masalında tekrarlanan mekân Edi ile BÜDÜ'nün evi ve develerin yanı olmuştur. Edi ile BÜDÜ iki kere develerin yanında kalmış; kızları tarafından kendi evlerine tekrar gönderilmiş; masalda kendileri için hazırlanan sonu yaşamak için de tekrar eve gelmişlerdir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Edi ile BÜDÜ masalında Edi ile BÜDÜ'nün başından geçenler masalın genel yapısını oluşturmuştur.

3.19. Eskici Mehmet Ağa Masalı

Bölge: Konya/Derbent

Kaynak Kişi: Nermin ORTA

Derleyen: Ayfer AYDOĞAN

Masal Tipi: P. Acayip İcraat ve Olaylar

Derlenme Tarihi: 14.02.1994

Tam Künye: AYDOĞAN, Ayfer. (1994). SÜ Eğitim Fakültesi Türk Halk Edebiyatı Derleme Çalışması "Eskici Mehmet Ağa" Masalı 1326/B Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi Konya, s.8.

Eskici Mehmet Ağa Masalının Olay Örgüsü:

Mehmet Ağa adında fakir bir adam vardır.

Ahmet Ağa Mehmet Ağa'yı altın almaya götürür.

İkisi kırk haramilerin yerine gider.

İkisi yedi çuval altını alıp çıkarlar.

Mehmet Ağa daha sonra yalnız gitmeye başlar.

Mehmet Ağa kapının şifresini hatırlayamaz.

Mehmet Ağa devlere yakalanır.

Mehmet Ağa devler tarafından öldürülür.

Mehmet Ağa'nın karısı Mehmet Ağa'yı aramaya gider.

Ahmet Ağa Mehmet Ağa'nın ölüsünü bulur.

Devler Ahmet Ağa'nın sokağına gider.

Devler Ahmet Ağa'nın evine misafir olur.

Ahmet Ağa'nın karısı devlerin heybesine bıçak saplar.

Heybeden kanlar akınca Ahmet Ağa devlerin geldiğini anlar.

Devler gece uyurken Ahmet Ağa devleri öldürür (D: Aydoğan, 1994: 8).

Eskici Mehmet Ağa Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalı, Ahmet Ağa'nın Mehmet Ağa'ya zengin olmayı teklif etmesi ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalı, devlerin ölmesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Eskici Mehmet Ağa masalında Mehmet Ağa ve Ahmet Ağa sürekli olarak kırk haramilerin yerine gider ve altınları alır. Bu gidiş Mehmet Ağa'nın canına mâl olur.

3. Üçler Yasası

Eskici Mehmet Ağa masalında Mehmet Ağa ve Ahmet Ağa, üç kere kırk haramilerin yerine giderler.

4. Yediler Yasası

Eskici Mehmet Ağa masalında Ahmet Ağa ve Mehmet Ağa kırk haramilerin yerinden yedi çuval altın alıp çıkarlar.

5. Kırklar Yasası

Eskici Mehmet Ağa masalında kırk harami ve dev vardır. Devler Mehmet Ağa'yı kırk yerinden bıçaklar. Devler uyuyunca kırk gün uyanmazlar.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Eskici Mehmet Ağa masalında Ahmet Ağa ve Mehmet Ağa; Mehmet Ağa ve devler, Mehmet Ağa'nın karısı ve Ahmet Ağa; devler ve Ahmet Ağa ile karısı aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Eskici Mehmet Ağa masalının son sahnesinde devler ve Ahmet Ağa aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalında zıt temalar; ölüm-yaşam, hırsızlık, cesaret-korkaklık, zenginlik-fakirlik temaları bulunmaktadır. Mehmet Ağa, masalda kendi yazgısını belirler ve devler tarafından öldürülür.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalında zıt kişiler, Ahmet Ağa ve Mehmet Ağa'nın karşısında kırk haramiler ve devler bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalında Ahmet Ağa, Mehmet Ağa ve eşleri olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalında devler ve haramiler olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalında ilk durum Mehmet Ağa'nın kırk haramilerin yerine giderek şifreyi unutması ve orada tutsak kalmasıdır.

b. Son Durum Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalında son durum, Mehmet Ağa'nın devler tarafından öldürülmesinden sonra devlerin Ahmet Ağa'yı ve karısını aramaya çıkması ile olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalında geriye dönüş kırk haramilerin yerine olmuştur. Mehmet Ağa buraya yalnız başına giderek masalda kendi yazgısını belirler ve devler tarafından öldürülür.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalında olaylar Mehmet Ağa ve Ahmet Ağa'nın zengin olmasına ve devlerin öldürülmesine göre tasarlanmıştır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalında kalıp olarak kırk haramilerin altınlarının Ahmet Ağa ve Mehmet Ağa tarafından çalışması olmuştur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalında kalıp ifadeler; “Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde” “Açıl susam açıl” ve “Yiyelim içelim onlar çıkmış tahta biz erelim muradımıza” olmuştur.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Eskici Mehmet Ağa masalında Mehmet Ağa'nın kırk haramilerin yerinde tutsak olması, Ahmet Ağa'nın Mehmet Ağa'yı ölü halde bulması, devlerin Ahmet Ağa'nın evine gelmesi ve Ahmet Ağa'nın devleri öldürmesi büyük sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalında olağanüstü hâl Ahmet Ağa'nın büyüğü yere gitmesi, orada devler tarafından öldürülmesi, devlerin kırk gün uyanmamasıdır.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalında “Açıl susam açıl” sözü ve devler olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalında olağanüstü nesne, kırk haramilerin altınlarıdır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Eskici Mehmet Ağa masalında tek entrika devlerin öldürülmesi olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Eskici Mehmet Ağa masalında Mehmet Ağa'nın ve Ahmet Ağa'nın kırk haramilerin yerine gitmesi, Mehmet Ağa'nın yalnız giderek canından olması, devlerin yola çıkıp Ahmet Ağa'ya gelmeleri tek entrikaya bağlanan olaylardır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Eskici Mehmet Ağa masalında devler ve haramiler kötü; Ahmet Ağa ve Mehmet Ağa ile eşleri zengin olmak isteyen sıradan insanlardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalında asıl dikkatler Mehmet Ağa’da toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Eskici Mehmet Ağa masalında diğer dikkatler Ahmet Ağa ve ölen devlerde toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Eskici Mehmet Ağa masalında tekrarlanan mekân kırk haramilerin yeri olmuştur. Ahmet Ağa ve Mehmet Ağa defalarca bu yere gelmişlerdir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Eskici Mehmet Ağa masalında kırk haramiler ve devlerle masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.20. Eşek Masalı

Bölge: Konya/Taşkent

Kaynak Kişi: Gülsüm SÖYLEMEZ

Derleyen: Nilgün MELEK

Masal Tipi: Q. Acayip Davalar

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: MELEK, Nilgün. (2014). Konya Taşkent İlçesi Avşar Kasabasından Derlemeler. “Eşek” Masalı. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Halk Edebiyatı Anabilim Dalı Lisans Bitirme Tezi. Konya, s. 12-13.

Eşek Masalının Olay Örgüsü:

Vaktiyle Boliy adında bir yer vardır.

Boliy’de bir canavar vardır.

Canavar, Boliy halkının davarlarını yer.

Boliy halkı canavarı mahkemeye verir.

Mahkeme kurulur ve canavara ne istediğini sorar.

Canavar, her gün kırk kilo et istediğini söyler.

Boliy halkı canavarın bu isteğini kabul eder.

Boliy halk canavara her gün kırk kilo et verir.

Canavar, her gün kırk kilo et yer.

Bir gün bir dut ve armut satan karı-kocanın önüne bu canavar çıkar.

Karı-koca bu canavardan korkar ve ağacın tepesine çıkarlar.

Karı-koca kendi canları korumak için canavara eşeği yemesini söyler.

Canavar, bu karı-kocanın eşeğini ve eşeğin yavrusunu yer.

Canavar daha sonra yedi çuval dut kurusunu da yer.

Karı-koca köye döner ve canavarı mahkemeye şikâyet ederler.

Mahkeme, canavara eşeği ve yavrusunu neden yediğini sorar.

Canavar mahkemeye, onların kendisine kırk kilo et borcu olduğunu söyler.

Canavar, bu borç nedeniyle eşeği ve yavrusunu yirmişişer kiloya saydığını söyler. (D: Melek, 2014: 12-13).

Eşek Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Eşek masalı bir canavarın, köy halkının davarlarını yemesi ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Eşek masalı, canavarın mahkemeye çıkması ile son bulur.

2. Yineleme Yasası

Eşek masalında canavar iki kere mahkemeye çıkarılır. İlki yediği davarlar nedeniyle, ikinci ise yediği eşek ve yavrusu nedeniyle olmuştur.

3. Üçler Yasası

Eşek masalında mahkemeye üç kere şikâyet oluşturulmuştur. Birincisi Boliy halkı tarafından, ikincisi bir karı-koca tarafından olmuştur. Üçüncüsü ise canavarın Boliy halkını şikâyet etmesidir.

4. Yediler Yasası

Eşek masalında canavar, karı kocanın yedi çuval dut kurusunu yer.

5. Kırklar Yasası

Eşek masalında canavar, Boliy halkından kırk kilo et ister.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Eşek masalında sırayla; Boliy halkı ve canavar, canavar ve armut-dut satan karı-koca, masalın en sonunda ise eşek ve mahkeme aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Eşek masalının sonunda canavar ve mahkeme aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Eşek masalında zıt temalar helal kazanç, hırsızlık ve adalet olmuştur. Canavar, Boliy halkının davarlarını kaçırıp yemektedir. Boliy halkı bu haksızlık ve düzensizlik karşısında canavarı mahkemeye şikâyet eder.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Eşek masalında zıt kişiler Boliy halkı ile canavar olmuştur.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Eşek masalında olumlu ikiz canavardan kurtulmak isteyen Boliy halkıdır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Eşek masalında canavarı mahkemeye veren karı-koca olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Eşek masalında ilk durum, Boliy halkının davarlarını yiyen bir canavardan mahkemeye başvurarak canavardan şikâyetçi olmasıdır.

b. Son Durum Kuralı

Eşek masalında son durum, Boliyli karı-kocanın canavarı mahkemeye şikâyet etmesi ve canavarın mahkemeye çıkması olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Eşek masalında canavar, iki kere mahkemeye şikâyet edilmiştir. Canavar ikinci şikâyet edilişinde mahkemeye tekrar gelerek Boliy halkını kendisine kırk kilo et vermediklerini iddia etmiştir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Eşek masalında iki kere Boliy halkı tarafından mahkemeye şikâyet edilen canavar, masalın sonunda Boliy halkını şikâyet etmiş, masalın sonunda ise canavar, Boliy halkını şikâyet ederek onlardan intikamını almıştır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Eşek masalında şikâyet edilme süreci, kalıplaştırılmış biçimde verilmiştir. Boliy halkı ve canavar sırayla birbirlerini şikâyet etmişlerdir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Eşek masalında “Evvel zamanda” ve “İster hırısından ye, ister kırışından ye, istersen de köfündeki dut kurusundan ye” ifadeleri kalıp ifade olarak bulunmaktadır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Eşek masalında Boliy halkının ve canavarın mahkemede buluşması, canavarın bir karı-kocanın canavar ile karşılaşması canavarın bu karı-kocanın eşeğini ve yavrusunu yiyerek tekrar mahkemeye şikâyet edildiği sahneler görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Eşek masalında bir canavarın intak sanatı ile konuşturulması ve onun mahkemeye şikâyet edilmesi olağanüstü hâlin örneğidir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Eşek masalında canavarlar olağanüstü varlıktır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Eşek masalında ideal nesne, canavarın yediği ettir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Eşek masalında asıl entrika, bir canavarın Boliy halkının davarlarını yemesi ve Boliy halkının bu canavarı mahkemeye vermesi ile oluşturulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Eşek masalında epik birlikler, canavarın bir karı-kocanın eşeğini ve yavrusunu yemesi, bu karı-kocanın canavarı mahkemeye vermesi ve canavarın halkı çıkması ile oluşturulmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Eşek masalında canavar masalın sonunda mağdurdur. Çünkü Boliy halkından hakkını alamamıştır. Boliy halkı ise canavarı mahkemeye vererek bir kutuplaştırma oluşturmuştur.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Eşek masalında asıl dikkatler canavarda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Eşek masalında diğer dikkatler, canavarın ikinci kez şikâyet edilmesine neden olan karı-koca ve kurulan mahkeme olmuştur.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Eşek masalında tekrarlanan mekân mahkeme olmuştur. Canavar iki kere mahkemeye şikâyet edilmiş ve mahkemeye dönmüştür.

20. Bileşik Yapı Yasası

Eşek masalında canavar ve halk arasındaki olaylarla masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.21. Fıt Fıt Bulamaç Masalı

Bölge: Konya/Tuzlukçu

Kaynak Kişi: Fadimana KULA

Derleyen: Gülşah ATILGAN

Masal Tipi: B. Hayvan ve İnsan

Derlenme Tarihi: 23.02.1992

Tam Künye: ATILGAN, Gülşah. (1992). Tuzlukçu İlçesinden Derlenen Masallar. “Fıt Fıt Bulamaç” Masalı. Dosya Numarası 820/A-B Yüzü, Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 36-38.

Fıt Fıt Bulamaç Masalının Olay Örgüsü:

Bir ayı bir kızı kaçıtır.

Kız ve ayı evlenir.

Kızın üç oğlu olur.

Kız bir gün dağda annesinin sürüsünü götür.

Kız keçinin boynuzuna yedi kumaş parçası bağlar.

Kızın annesi kumaştan kızını tanır.

Kızın annesi bir çoban gönderir.

Daha sonra kızın kırk kardeşi ayıyı vurmak için gelir.

Kızın kardeşleri bir yanlışlık yapar.

Kızın kardeşleri Aşıcık ve Memidik’i öldürür.

Ayı bahçeye bu sırada bahçeye kaçar.

Ayı kızın kardeşleri tarafından öldürülür.

Kız küçük oğlu ile birlikte annesinin evine döner.

Kızın küçük oğlu evde kimseye rahat vermez.

Kız oğlunu dağa göndermeye karar verir.

Kızın kardeşleri oğlanı dağa bırakır (D: Atılğan, 1992: 36-38).

Fıt Fıt Bulamaç Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalı bir ayının bir kızı kaçırmayı ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalı kızın kendi oğlunu dağa göndermesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Fıt Fıt Bulamaç masalında kız ayıdan rahatsız olmaktadır. Bu nedenle ayının öldürülmesini ister. Kızın kardeşleri ayıyı öldürmek için gelir ancak bahçeye sırayla kızın oğulları Aşıcık ve Memidik çıkar. Son olarak ayı çıkar ve kızın kardeşleri ayıyı öldürür. Bu bahçe ziyaretleri masaldaki kahramanların kaderini değiştirmiştir.

3. Üçler Yasası

Fıt Fıt Bulamaç masalında kızın ve ayının üç oğlu vardır.

4. Yediler Yasası

Fıt Fıt Bulamaç masalında kız, annesinin onu tanıması için keçinin boynuzuna yedi kumaş parçası bağlar.

5. Kırklar Yasası

Fıt Fıt Bulamaç masalında kızın kırk kardeşi vardır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Fıt Fıt Bulamaç masalı sırayla kız ve ayı; kız ve çoban; kız ve kardeşleri aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Fıt Fıt Bulamaç masalının son sahnesinde kızın kardeşleri ve oğlu aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası
a. Zıt Temalar Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalında esaret, özgürlük, aile içi şiddet temaları bulunmaktadır. Masalda bir kız ayı tarafından kaçırılmış ve zorla tutulmuştur. Kız masalın sonunda ayıdan kurtulmuş ancak iki oğlu kardeşleri tarafından öldürülmüştür. Kız ailesinin yanında rahat olabilmek için küçük oğlunu da dağa göndermek zorunda kalır. Masalda beşerî bir insan hayvanlar âleminden bir canlı ile evlenmiş başına türlü olaylar gelmiştir.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalında bir ayının karşında kız bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası
a. Olumlu İkiz Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalında kız, kızın annesi, çoban ve kızın üç oğlu bulunmaktadır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalında olumsuz ikizler ayı ve kızın oğullarını öldüren kardeşler bulunmaktadır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası
a. İlk Durum Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalında ilk durum bir ayı tarafından kaçırılan kızın kurtulmak istemesi ile oluşturulmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalında son durum küçük oğlanın annesi tarafından evden gönderilmesi ile biter.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası
a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalında kız, bir keçiye kumaş parçası bağlayarak ailesine bir mesaj gönderir. Bu mesaj kızın ailesine ulaşır. Kızın annesi çobanı tekrar sürüyle birlikte aynı yere gönderir. Çoban burada kızla buluşarak ona yardım eder.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalında olaylar ileri devam etmiş ve masalın sonunda kızın kurtulmasına göre tasarlanmıştır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalında kızın kardeşleri ayıyı öldürmek için kızın yanına gelir. Bu sırada bahçeye sırayla kızın iki oğlu ve ayı çıkar. Bu kalıp olay ayının öldürülmesine ve kızın kurtulmasına aracı olur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalında “Bir varmış, bir yokmuş”, “Aşıcık gitti gelmedi. Memidik gitti gelmedi, Ocakta bulamaç fit fit eğledi” ve “Yidim, içtim, muradıma geçtim”, Gökten üç elma düştü. Biri söyleyene, biri dinleyene, biri meseli derleyenlere” sözleri kalıp sözlerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Fıt Fıt Bulamaç masalında kızın ayı tarafından kaçırılması, ayının kızın kardeşleri tarafından öldürülmesi ve kızın kurtulması masaldaki görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalında bir ayı bir kızı kaçıtır ve dağda büyütür. Bu kızın bir hayvandan çocuğunun olması masaldaki olağanüstü hâl kuralına uygundur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalında bir ayının onun gibi davranan üç oğlu vardır. Masalda kız bir keçiye kumaş bağlayarak evine haber gönderir. Kız masalda bulamaç pişirir. Bu bulamaç üzerinden ayıya kızarak onun bahçeye çıkmasını sağlar.

a. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalında ideal nesne, kızın pişirdiği bulamaçtır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Fıt Fıt Bulamaç masalında asıl entrika ayı tarafından kaçırılan kızın nasıl kurtulacağı olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Fıt Fıt Bulamaç masalında kızın ayıdan çocuklar doğurması, çobanın kızı bulması, kızın bir keçi ile evine haber göndermesi masaldaki epik birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Fıt Fıt Bulamaç masalında kız mağdur, çoban yardımsever, ayı zalim bir varlıktır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalında asıl dikkatler ayı tarafından kaçırılan kızda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Fıt Fıt Bulamaç masalında diğer dikkatler ayıda ve kızın küçük oğlunda toplanır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Fıt Fıt Bulamaç masalında tekrarlanan mekân kızın masalın sonunda döndüğü evi olmuştur.

20. Bileşik Yapı Yasası

Fıt Fıt Bulamaç masalında kızın başından geçen olaylar masalın genel yapısını oluşturmuştur.

3.22. Gençlikte Mi, Gocalıkda Mı? Masalı

Bölge: Konya/Çumra

Kaynak Kişi: Safiye SAKAOĞLU

Derleyen: Saim SAKAOĞLU

Masal Tipi: G. Rüya

Derlenme Tarihi: 1962

Tam Künye: SAKAOĞLU, Saim. (1999). Masal Araştırmaları. Ankara: Akçağ Yayınları.

Gençlikte mi, Gocalıkda mı? Masalının Olay Örgüsü:

Zengin bir adam karısı ve iki oğlu ile yaşar.

Zengin adam bir gece rüya görür.

Bir pîr zengin adama rüyasında üç kere “Gençlikte mi, Gocalıkda mı?” şeklinde soru sorar.

Zengin adam korkar ve her şeyi karısına anlatır.

Karısı zengin adama, pîre “Ne gelirse gençlikte gelsin, kocalıkta çekilmez” şeklinde cevap vermesini söyler.

Üçüncü gece zengin adam pîre “Ne gelirse gençlikte gelsin, kocalıkta çekilmez” şeklinde cevap verir.

Zengin adam tüm mal varlığını kaybeder ve ailesi ile birlikte yola çıkar.

Artık fakir olan adam bir köye gelir.

Bu köyde bir ağanın yanında çobanlık yapmaya başlar.

Bu köyde yaşayan zengin bir adam, çobanlık yapan bu adamın karısına göz koyar.

Bu zengin adam ile bir ağa iş birliği yapar.

Artık fakir olan adam çarşıya gönderilir.

Zengin adam, artık çoban olan adamın karısını kaçıır.

Fakir olan adam karısının yokluğunu fark eder ve iki oğluyla köyden ayrılır.

Fakir olan adam ile iki oğlu yolda bir çay ile karşılaşırlar.

Fakir adamın bir oğlu çaya düşer, diğer oğlunu da kurt kapar.

Fakir adam yola devam eder ve bir ülkeye gelir.

Bu ülkenin padişahı kırk yıl sonra ölür ve yeni padişahının seçilmesi gerekir.

Bir kuş bu fakir adamın başına konar ve fakir adam padişah seçilir.

Kurdun kaptığı oğlanı bir köylünün kurtarıp büyütür ve askere gönderir.

Çaya düşen oğlanı da bir değirmenci bulur, büyütür ve askere gönderir.

İki kardeş padişah olan babalarının yanında hizmete başlar.

Padişahın karısını kaçıran ağanın yolu bu ülkeye düşer.

Bu ağa padişahın çadırını beklemeleri için iki asker ister.

İki asker yedi yıl çadırı beklemeye başlar ve birbirlerini tanırlar.

Çadırın içindeki kadın da oğlanlarını tanır ve iki oğul ile anne sarılır.

Ağa çadıra gelir ve iki oğul ile anneyi sarılarken yattıklarını görür.

Ağa padişaha haber verir.

İki oğul ve anne padişahın yanına getirilir.

Anne her şeyi padişaha anlatır.

Padişah, karısını ve iki oğlunu tanır.

Padişah, karısını kaçıran ağayı astırır.

Padişah, karısı ve iki oğlu eskisi gibi yaşamaya devam eder (D: Sakaoğlu, 1999: 277-279).

Genşlikte Mi, Gocalıkda Mı? Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalı zengin bir adamın gördüğü rüya ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalı, zengin iken fakir olan bir adamın masalın sonunda tekrar zengin olması ve yıllar önce kaybettiği ailesine kavuşması ile sona erer.

2. Yineleme Yasası

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında zengin bir adamın gördüğü rüyalar ile yinelenme yasası oluşturulmuştur. Bu zengin adam, üç gece rüyasında bir pîrin “Genşlikte mi, Gocalıkda mı?” şeklindeki sorusuna, en son “Ne gelirse gençlikte gelsin, kocalıkta çekilmez” şeklinde cevap vermesi ile kendi kaderini tayin etmiş olur.

3. Üçler Yasası

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında zengin bir adamın iki oğlu vardır. Bir pîr zengin adamın rüyasına üç gece gelip üç kere “Genşlikte mi, Gocalıkda mı?” şeklinde soru sorar. Zengin adam, üçüncü gece pîre “Ne gelirse gençlikte gelsin, kocalıkta çekilmez” şeklinde cevap verir. Artık fakir olan adam üç kere yolculuğa çıkar. Üçüncü yolculuğunda zengin olur.

4. Yediler Yasası

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında iki asker kardeş, annelerinin bulunduğu çadırı yedi yıl beklemeye başlar ve birbirlerini tanırlar.

5. Kırklar Yasası

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında padişah, tahta çıktıktan kırk yıl sonra ölür.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında; zengin adam ve rüyasına giren pîr, masalın girişinde aynı sahnede olur. Masalın devamında artık fakir olan adam ile karısı ve çocukları aynı sahnede olur. Artık fakir olan adam, çobanlık yaptığı ağa ile

aynı sahnede olur. Masalın ikinci bölümünde yıllar önce ayrılan iki kardeş ve anneleri kavuşma sahnesinde aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalının sonunda padişah olan fakir adam; karısını kaçıran adam, karısı ve çocukları ile aynı sahneye çıkar.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında öne çıkan temalar, zenginlik-fakirlik ve gerçek dünya ve gerçeküstü dünyadır. Masalın başında gerçeküstü bir karakter olan bir pîr, zengin adamın rüyasına gelir. Bu rüyadan sonra fakir olan adam, masalın sonunda tekrar zengin olup şöhrete kavuşur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında fakir olan adam bir köye gelir. Bu köyde bir ağanın yanında çobanlık yapmaya başlar. Ancak bu ağa ve başka zengin bir adam birlik olarak fakir olan adamın karısını kaçıır. Fakir olan adam ve ağa ile diğer zengin adam arasında bir zıtlık kurulmuştur.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında zengin adamın rüyasına giren pîr bu adamın sabrını ve kişiliğini sorgulamak ister. Bu adam sabrı ve çalışkanlığı sayesinde sıradan kişilikten özel kişiliğe geçer. Masalda fakir adamın başına konup onu padişah yapan kuş, padişah olan adam; karısı ve çocukları ile pîr olumlu ikizdir. Masalın gelişme bölümünde kurdun kaptığı oğlanı büyüten bir köylü ve çaya düşün oğlanı kurtarıp büyüten bir değirmenci de yardımsever olmaları bakımından olumlu ikizgöstermiştir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında artık fakir olan adamın karısına göz koyan zengin adam ve zengin adama yardım eden ağa olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında ilk durum, zenginlikten fakirliğe dönen adamın akıbetinin ne olacağı olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında fakirlikten tekrar zenginliğe geçen ve padişah olan adamın ailesine kavuşması olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında ilk önce yıllar önce ayrılan anne ve iki oğul tekrar kavuşur. Masalında sonunda ise fakir olan adamın tekrar zengin olup özel kişilik padişah olmasıyla geriye dönüş kuralı oluşturulmuştur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında fakir adam zenginliğe doğru yol alır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında gördüğü rüyadan sonra fakir olan adamın yolculuğu kalıplaştırılmıştır. Fakir adam rüyadan sonra yolculuğa çıkar. Bu yolculukta ilk önce karısını kaybeder. İkinci yolculuğunda oğullarını kaybeder. Üçüncü yolculuğunda ise artık adamın mutlu ve zengin olma zamanı gelmiştir. Bu üçüncü yolculuğunda bir ülkeye gelir ve bu ülkenin padişahı olur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında bir pîr zengin adamın rüyasında üç kere “Genşlikte mi, Gocalıkda mı?” şeklinde soru sorar.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında her gece rüyasında pîri gören zengin adamın rüya sahneleri ve bir sabah fakir olduğu sahne ilk ihtişamlı sahnedir. Masalın devamında fakir adamın oğullarını kaybettiği sahne, karısının kaçırıldığı sahne küçük gösterişli sahnelerdir. Masalında fakir adamın başına konan kuşla padişah olması ve ailesine kavuşması son görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında bir pîr olması, zengin adamın gördüğü rüyadan sonra fakir olması ve fakir adamın başına konan kuşla birlikte tekrar zengin olup padişah olması masalın olağanüstü unsurlarıdır.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında bir pîr vardır. Bu pîr rüya aracılığıyla adama görünür.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında ideal nesne, Rüzgâroğlu’nun başına konan ve onun padişah seçilmesine aracı olan kuştur.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında asıl entrika gördüğü rüyadan sonra fakir olan adamın hal ve tavırlarına göre nasıl hayata devam edeceği olmuştur. Masal yasasına göre bu adamdan fakirken de sabredip beklemesi gerekir. Fakir olan adam sabretmiş ve masalın sonunda tekrar hem zen olmuş hem de padişah olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında; fakir adamın gördüğü rüyalar, bu rüyadan sonra yaptığı yolculukları, bu yolculuklar sırasında oğullarını ve karısını kaybetmesi, tekrar onlara kavuşması epik birliğin unsurlarıdır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında pîr yardımcı kahramandır. Fakirleşen adamın terkar statü kazanmasını sağlamıştır. Zenginlikten fakirliğe ve tekrar fakirlikten zenginliğe bir yolcuğu bulunan adam, hoşgörüsü ve inancı sayesinde üne kavuşmuştur. Adamın kaçırılan karısı ve kaybolan oğulları mağdurdur ve kurtarılmayı beklemektedir. İki erkek kardeşi bulup büyüten köylü ve değirmenci yardımsever kahramandır. Masaldaki fakir adamın karısını kaçıran zengin adam ve bu adama yardım eden ağa kötü karakterdir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında; asıl dikkatler zengin olan ve padişah statüsü ile ödüllendirilen adamda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında diğer dikkatler tekrar aile birliğinin kurulmasında, padişahın karısında, iki oğlunda; padişahın fakirliği sırasında onun karısını kaçıran, sonunda da padişah tarafından idam edilen zengin adamda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında tekrar zengin olan adam güzel evine kavuşur.

20. Bileşik Yapı Yasası

Genşlikte mi, Gocalıkda mı? masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.23. Güllü Dibâ Masalı

Bölge: Konya/Halkapınar

Kaynak Kişi: Münire ÖCAL

Derleyen: Lokman AYDEMİR

Masal Tipi: M. Kıskançlık ve İftira

Derlenme Tarihi: 29.01.1989

Tam Künye: AYDEMİR, Lokman. (1989). “Güllü Dibâ” Masalı. Dosya Numarası 06/A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.6-7.

Güllü Dibâ Masalının Olay Örgüsü:

Bir padişahın üç kızı vardır.

Padişah başka bir ülkeye gitmeye karar verir.

Padişahın büyük kızı ve ortanca kızı kolye ister.

Padişahın küçük kızı babasından Güllü Dibâ ister.

Padişah kırk gün sonra ülkesine dönmeye karar verir.

Padişah büyük ve ortanca kızın istediği kolyeyi alır.

Padişah Güllü Dibâ yerine başka bir elbiselik alır.

Bunun üzerine deniz buz tutar.

Padişah yaşlı bir kadından Güllü Dibâ alır.

Hava güzelleşir ve deniz eski haline döner.

Padişah kızlarına hediyelerini verir.

Koku biter, kolye kaybolur, küçük kız da Güllü Dibâ’dan elbise dikinir.

Herkes Güllü Dibâ’yı çok beğenir ancak ablaları tarafından kıskanılır.

İki abla ve Güllü Dibâ ile kırlara doğru yola çıkar.

İki abla Güllü Dibâyı bıçakla keser ve bıçağı da kuyuya atarlar.

Güllü Dibâ’nın olduğu yerde yedi çiçek açar ve babasının veziri çiçeği bulur.

Vezir çiçeği koparma ister ancak Güllü Dibâ dile gelir ve izin vermez.

Vezir hemen padişaha haber verir.

Padişah ve ailesi Güllü Dibâ’nın olduğu yere gelir.

Padişah Güllü Dibâ’nın yanına gelir ve onu oradan alır.

Padişah Güllü Dibâ’yı bahçesine diker, iki kızına da çirkin bir elbise giydirir (D: Aydemir, 1989: 6-7).

Güllü Dibâ Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Güllü Dibâ masalı padişah bir babanın başka bir ülkeye gitmesi ve kızlarına isteklerini sorması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Güllü Dibâ masalı Güllü Dibâ'nın ailesine yeniden kavuşması ile biter.

2. Yineleme Yasası

Güllü Dibâ masalında yineleme yasası, Güllü Dibâ çiçek olup açtıktan sonra vezir, ortanca kız ve babası ile konuşması ile oluşturulmuştur. Güllü Dibâ üç konuşmasında da “Dokunma vezirim dokunma / Dokunma babacığım dokunma / Dokunma katil dokunma/ Yaktı beni güllü dibâ” şeklinde cevap vermiştir.

3. Üçler Yasası

Güllü Dibâ masalında padişahın üç kızı vardır. Padişah kızlarına üç nesne olan koku, kolye ve Güllü Dibâ almıştır.

4. Yediler Yasası

Güllü Dibâ masalında Güllü Dibâ ablaları tarafından bıçakla kesilir. Güllü Dibâ'nın öldüğü yerde yedi çiçek açar.

5. Kırklar Yasası

Güllü Dibâ masalında padişah başka bir ülkeyi ziyaret ettikten kırk gün sonra kendi ülkesine dönmeye karar verir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Güllü Dibâ masalında sırasıyla padişah ve kızları, iki büyük kız ve anneleri, üç kız kardeş, Güllü Dibâ ve vezir, vezir ile padişah ve son olarak Güllü Dibâ ve babası aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Güllü Dibâ masalının son sahnesinde Güllü Dibâ ve padişah babası aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Güllü Dibâ masalında kıskançlık, ayrılık, kavuşma, sıradan kişilikten statü atlama, don değiştirme, dua-beddua, yok oluş ve yeniden doğuş temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Güllü Dibâ masalında kıskanç iki büyük kız kardeşin karşısında Güllü Dibâ, padişah baba, anne, vezir ve yaşlı kadın bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Güllü Dibâ masalında olumlu ikiz kuralında padişah baba, Güllü Dibâ, anne, vezir ve yaşlı kadın bulunmaktadır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Güllü Dibâ masalında olumsuz ikizde büyük ve ortanca kız kardeş bulunmaktadır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Güllü Dibâ masalında ilk durum, padişah babanın Güllü Dibâ almaması ve denizin donması olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Güllü Dibâ masalında son durum Güllü Dibâ'nın kuyuya atıldığı yerden çiçeklenmesi ve evine getirilmesi olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Güllü Dibâ masalında geri dönüş vezirin Güllü Dibâ'yı bulması ve bu durumu padişaha anlatmak için evine dönmesi ile olmuştur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Güllü Dibâ masalında Güllü Dibâ ablaları tarafından öldürülmüş ancak o çiçek açmış ve babası tarafından bulunarak evine getirilmiştir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Güllü Dibâ masalında padişah baba sırayla kızlarına ondan ne istediklerini sorar.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Güllü Dibâ masalında “Dokunma vezirim dokunma, yaktı beni güllü dibâ”, “Dokunma babacığım dokunma, yaktı beni güllü dibâ”, “Dokunma katil dokunma, yaktı beni güllü dibâ”; “Vaktin birinde”, “Az gidiyor, uz gidiyor” ve “Onlar ermiş muradına, bizde erelim muradımıza” sözleri kalıp sözlerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Güllü Dibâ masalında denizin donması, yaşlı kadının Güllü Dibâ vermesi üzerine denizin çözülmesi, Güllü Dibâ'nın kuyudan çiçek açıp vezir tarafından keşfedilmesi; Güllü Dibâ'nın çiçek donunda konuşması olağanüstü sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası
a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Güllü Dibâ masalında denizin donması ve Güllü Dibâ'nın çiçek donuna girmesi olağanüstü hâllerdir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Güllü Dibâ masalında olağanüstü varlık, Güllü Dibâ ve yaşlı kadın olmuştur. Güllü Dibâ kumaşı küçük kızın bir anda statü atlamasına, herkes tarafından beğenilmesine aracı olmuştur. Güllü Dibâ ise bir yaşlı kadın tarafından padişaha verilmiştir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Güllü Dibâ masalında ideal nesneler; güllü dibâ/kumaş, Güllü Dibâ'nın kesildiği bıçak ve Güllü Dibâ'nın yeniden açtığı çiçek olmuştur.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Güllü Dibâ masalında tek entrika Güllü Dibâ'nın masumluğunun anlaşılması üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Güllü Dibâ masalında epik birlikler; padişahın il dışına çıkması, küçük kızının isteğini unutmaması, büyük kızların küçük kardeşlerini kıskanması Güllü Dibâ'nın form değiştirmesi ve evine dönmesi olmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Güllü Dibâ masalındaki iki kız kardeş kıskanç, vezir Güllü Dibâ'nın bulunmasında aracı kişi, yaşlı kadın yardımcı kahraman, Güllü Dibâ ise masum ve güzel kızdır.

18. Dikkat Toplama Yasası
a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Güllü Dibâ masalında asıl dikkatler Güllü Dibâ'da toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Güllü Dibâ masalında diğer dikkatler kıskanç iki büyük kız kardeşte toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Güllü Dibâ masalında Güllü Dibâ insan donunda ayrıldığı evine çiçek donunda tekrar döner ve bahçede yaşamaya devam eder.

20. Bileşik Yapı Yasası

Güllü Dibâ masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.24. Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım Masalı

Bölge: Konya/Ereğli

Kaynak Kişi: Şerife UZ

Derleyen: Muhammed BEKDİK

Masal Tipi: L. Fakir Kız Zenginle Evlenir

Derlenme Tarihi: 2009

Tam Künye: BEKDİK, Muhammed. (2014). Ereğli Masalları. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım Masalının Olay Örgüsü:

Bir babanın oğlu ve karısı ölür.

Baba tekrar evlenmeye karar verir.

Baba eş aramaya başlar.

Baba Gülperi adındaki kendi kızıyla evlenmek ister.

Gülperi bu evliliğe karşı çıkar.

Gülperi babasından gümüş şemeden yaptırmasını ister.

Baba bir gümüş şemeden yaptırır.

Gülperi bu gümüş şemeden içine girer ve kendisini kilitler.

Gülperi'nin babasına Gülperi'nin kaybolduğu haberi verilir.

Baba şemeden uğursuz diyerek şemedeni satar.

Şemedeni bir Beyoğlu satın alır.

Beyoğlu çirkin bir nişanlısı vardır.

Beyoğlu bir güzel arar.

Şemedenin içinden dünyalar güzeli Gülperi çıkar.

Beyoğlu ve Gülperi nişanlanır.

Beyoğlu Gülperi'yi yanında getirir.
 Beyoğlu Gülperi'yi çirkin olan nişanlısına göstermez.
 Beyoğlu'nun askerlik zamanı gelir.
 Beyoğlu Gülperi'yi annesine emanet eder.
 Beyoğlu ve annesi sürekli mektuplaşır.
 Gülperi yiyip içip gümüş şemedenin içine girer.
 Beyoğlu annesinin ekmeğin yendiğini görünce şaşırır.
 Günlerden bir gün Beyoğlu'nun çirkin nişanlısı gelir.
 Çirkin nişanlı ve Beyoğlu'nun annesi gümüş şemedeni açar.
 Gümüş şemedenin içerisinden Gülperi çıkar.
 Çirkin nişanlı Gülperi'yi evden gönderir ve gümüş şemedeni evine götürür.
 Gülperi bir akarsuyun başına gelir.
 Gülperi köncü kadın ile karşılaşır.
 Gülperi köncü kadın ile birlikte yaşamaya başlar.
 Beyoğlu askerden gelir ve her şeyi öğrenir.
 Beyoğlu Gülperi'yi bulmanın yollarını arar.
 Beyoğlu köy halkına at dağıtmaya karar verir.
 Gülperi köncü kadına Beyoğlu'ndan at almak istediğini söyler.
 Köncü kadın Beyoğlu'ndan ölmek üzere olan bir at alır.
 Gülperi ata çok iyi bakar ve atın beylik at olur.
 Beylik atın haberi Beyoğlu'na gider.
 Beyoğlu atını ister.
 Köncü kadın beylik atı götürmeye karar verir.
 Gülperi atı hareket etmesin diye tembihler.
 Beyoğlu atı kaldırmak ister fakat at kalkmaz.
 Köncü kadın Gülperi'yi çağırır.
 Gülperi Beyoğlu'ndan isteklerde bulunur.
 Beyoğlu Gülperi'nin olduğunu anlar ve isteklerini yerine getirir.

Gülperi ahıra gelir ve atı kaldırır.

Beyoğlu Gülperi'yi tanır ama emin olmak ister.

Beyoğlu köylülerden kendisine çorba yapmalarını ister.

Köydeki herkes Beyoğlu'na çorba getirir.

Gülperi de çorba pişirir ve çorbanın içine yüzüğünü atar.

Köncü kadın çorbayı Beyoğlu'na götürür.

Beyoğlu çorbanın içinden yüzüğü bulur.

Beyoğlu köncü kadından Gülperi'yi ister.

Beyoğlu Gülperi'ye düğün yapar.

Çirkin nişanlı Gülperi'yi tandırda yakmak ister.

Beyoğlu çirkin nişanlısını atın arkasındaki tenekeye bağlar.

Çirkin kadın dağa taş vura vura parçalanır (D: Bekdik, 2014: 297-300).

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalı bir babanın oğlunun ve karısının ölmesi ve adamın Gülperi adındaki kızıyla evlenmek istemesi ile başlar. Gülperi'nin yazgısını değiştirecek olan bu istek, onun birtakım sınavlardan geçmesine neden olmuştur.

b. Bitiş Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalı çirkin kadının Gülperi'yi tandırda yakmak istemesini öğrenen Beyoğlu'nun, çirkin karısını atın arkasındaki tenekeye bağlayarak cezalandırması ile sona erer.

2. Yineleme Yasası

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında yinelenen olay, Gülperi ve Beyoğlu karşılıklı olarak birbirlerini sınıdığı olaylar olmuştur. Gülperi, babasının evlenme teklifinden kaçarak bir gümüş şamdana saklanır. Bu saklanma Gülperi'nin Beyoğlu ile karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Beyoğlu Gülperi'yi şemedenin içinde görünce şaşırır ve Gülperi Beyoğlu'na "İs de değilim, cis de değilim, sana yarar bir kuşum " der.

İkinci karşılaşmada Beyoğlu Gülperi'yi davet eder. Gülperi Beyoğlu'ndan halıyı halının üstüne koymasını ister. Beyoğlu, Gülperi olduğunu anlar ve şartları

yerine getirir. Daha sonra Gülperi ahıra gelir ve “Kalk meymenetsiz at, sahibinden ne meymenet gördüm de senden ne meymenet görecem” diyerek atı kaldırır. Son olarak Beyoğlu köy halkından çorba yapmasını ister. Gülperi de çorba pişirir ve çorbanın içine yüzüğünü atar. Beyoğlu çorbanın içinden yüzüğü bulur ve Gülperi’yi köncü kadından ister.

3. Üçler Yasası

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında Beyoğlu’nun iki karısı vardır. Bunlar çirkin kadın ve Gülperidir. Beyoğlu, Gülperi ile evlenmeden önce üç kere karşı karşıya gelir. Birincisi Beyoğlu Gülperi’yi gördüğü ilk an; ikincisi Gülperi atı kaldırmaya gittiği vakit ve üçüncüsü Beyoğlu Gülperi’yi köncü kadından isteyip aldığı andır.

4. Yediler Yasası

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında Gülperi’nin annesinin ve erkek kardeşinin ölümünün yedinci günü geçtikten sonra babası Gülperi ile evlenmek ister.

5. Kırklar Yasası

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında Beyoğlu Gülperi’ye kırk gün kırk gece düğün yapar.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalının giriş bölümünde Gülperi ve babası aynı sahnede olur. Gülperi, Beyoğlu tarafından gümüş şemeden içinden bulunur. Gülperi ve Beyoğlu aynı sahnede olur. Beyoğlu askere gitmeden önce annesi ile aynı sahnede olur ve gümüş şemedeni annesine emanet eder. Askerlik süresince annesi ile mektuplaşır. Gülperi, Beyoğlu, çirkin nişanlısı ve annesi aynı sahnede olur. Masalın ikinci bölümünde Gülperi ve köncü kadın; köncü kadın ve Beyoğlu aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalının en sonunda tekrar Beyoğlu, çirkin karısı ve Gülperi aynı sahnede olarak masal tamamlanır.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında öne çıkan temalar; yasak, ayrılık, kaçış, kavuşma ve ensest ilişki olmuştur. Gülperi babası tarafından kendisiyle evlenmeye zorlanır. Bu durumdan kaçmak için gümüş şemeden içine saklanır. Gümüş şemedeni satın alan Beyoğlu, askere giderken açılmasını yasaklar. Ancak bu yasak çiğnenir. Gülperi gümüş şemedenin içinden çıkınca çirkin nişanlı evden gönderilir. Masalın sonunda Gülperi ile Beyoğlu ile kavuşur ve evlenirler.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında; Gülperi'nin babası kötü kalplidir. Gülperi kendisini korumak için gümüş şemedene saklanmak zorunda kalan masum bir kızıdır. Gülperi'yi gümüş şemedenden bulup onunla evlenmek isteyen Beyoğlu iyi kalpli bir beydir. Gülperi'ye yardım eden ve Beyoğlu ile kavuşmasını sağlayan köncü kadın yardım severdir.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım; Beyoğlu, köncü kadın ve Gülperi iyi kalpli masum kahramanlardır. Masalda aynı kaderi paylaşan diğer kahramanlar ise masalın girişinde ölen Gülperi'inn annesi ve erkek kardeşi olmuştur.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında olumsuz ikizler Beyoğlu'nun çirkin nişanlısı ve annesi olmuştur. Çirkin nişanlı gümüş şemedeni açarak Gülperi'yi evden göndermiş, Beyoğlu'nun annesi de bu duruma mücadele etmiştir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında çözülmesi gereken ilk durum, kızıyla evlenmek isteyen bir adamın varlığıdır. Gülperi, babasının bu düşüncesinden kaçarak bir gümüş şemedenin içine saklanmak zorunda kalmıştır.

b. Son Durum Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında son durum; Gülperi'nin yakılmak istenmesi olmuştur. Beyoğlu'nun çirkin nişanlısı, Gülperi'yi tandır ateşinde yakmak ister ancak Beyoğlu buna izin vermez. Çirkin nişanlısını atın arkasına bağlayarak onun ölümünü hazırlar.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında; Beyoğlu gümüş şemedenin içini açınca Gülperi ile kavuşur. Ancak işler ters gider ve tekrar ayrılmak zorunda kalır. Askere gidince nişanlısı çirkin kız tarafından gümüş şemeden açılır ve Gülperi evden gönderilir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında akış Gülperi'nin ve Beyoğlu'nun kavuşması üzerine kurulduğu için, baştan ayrılan Gülperi ve Beyoğlu masalın sonunda tekrar kavuşurlar.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında; Beyoğlu askere gitmeden önce annesine “Ekmeğimin kulağı yenirse, yerim sıcak durursa, ben askerden gelirim. Ekmeğimin kulağı yenmezse, yerim sıcak durmazsa ben orada ölür kalırım. Bir de şemeden kimse dokunmayacak” diyerek komut vermesi ve Beyoğlu ve annesinin sürekli mektuplaşması masaldaki kalıp olaydır. Ayrıca Beyoğlu askerde iken Gülperi’nin yiyip içip gümüş şemedenin içine tekrar girmesi de diğer kalıp olaydır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında; “Bir varmış bir yokmuş. Allah’ın kulu çoktan çokmuş”, “İs de değilim, cis de değilim, sana yarar bir kuşum”, “Günlerden bir gün”, “Günler geçmiş, aylar geçmiş”, “Bu masal da burada bitmiş” sözleri kalıp ifadelerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında; Bir baba kızı Gülperi ile evlenmek ister Beyoğlu şemedeni açar ve içinden dünyalar güzeli Gülperi çıkar. Beyoğlu’nun çirkin nişanlısı ve annesi gümüş şemedeni açar ve içerisinden Gülperi çıkar.

Gülperi, Beyoğlu’nun atına çok iyi bakar ve at beylik at olur. Gülperi pişirdiği çorbaya yüzük atar ve Beyoğlu yüzüğü bulur. Beyoğlu’nun çirkin nişanlısı Gülperi’yi tandırda yakmak ister fakat Beyoğlu çirkin nişanlısını atın arkasına bağlar.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında; Gülperi’nin bir şemeden içine saklanması, her gün şemeden girip çıkması bu kurala örnektir.

b. Olağanüstü Varlık Yasası

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında; Gülperi’nin at ile konuşması ve Gülperi’nin atı “Millet gelirse kalkmayacaksın, kalkarsan yatmayacaksın, ben gelene kadar hiç kıpırdamayacaksın” şeklinde tembihlemesi ile Gülperi’nin ahıra gelmesi; “Kalk meymenetsiz at, sahibinden ne meymenet gördüm de senden ne meymenet göreceğim” diyerek atı kaldırması masaldaki olağanüstü öğelerdir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında olağanüstü nesneler; Gülperi’nin saklandığı gümüş şamdan ve çorbanın içine attığı yüzüktür.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında; asıl entrika Gülperi’nin ve Beyoğlu’nun kavuşması üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında epik birlikler; Gülperi'nin babasının Gülperi ile evlenmek istemesi, Gülperi'nin şemeden içine saklanması, şemedenin Beyoğlu tarafından satın alınması, Beyoğlu askere gidince Beyoğlu'nun çirkin nişanlısı ve annesi tarafından şemedenin açılması Gülperi'nin gönderilmesi ve Gülperi ile Beyoğlu karşılaşması asıl entrikaya bağlanmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında Gülperi kurtarılmayı bekleyen masum kız, Beyoğlu babasının zulmüne uğrayan Gülperi'yi kurtarmak için görevli kahraman, Gülperi ile Beyoğlu'nun kavuşmasını engelleyen çirkin nişanlı ve anne, köncü kadın ise Gülperi ile Beyoğlu kavuşmasını isteyen yardımcı kahramandır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında asıl dikkatler Beyoğlu'na kavuşan Gülperi'de toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında diğer dikkatler; Gülperi'yi tandır ateşinde yakmak isteyen Beyoğlu'nun çirkin nişanlısında ve onu atın arkasına bağlayarak cezalandıran Beyoğlu'nda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında Beyoğlu'nun çirkin nişanlısı tarafından evden gönderilen Gülperi masalın sonunda tekrar evine Beyoğlu'nun yanına tekrar döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında Gülperi'nin babası ile olan mücadelesi ve Beyoğlu' iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.25. Hane Sahibi Masalı

Bölge: Konya/Hadim

Kaynak Kişi: Mehmet BİLGİN

Derleyen: Muammer YALÇIN

Masal Tipi: E. İyi Ruh veya Evliyalarla Yaşama

Derlenme Tarihi: 20.02.1989

Tam Künye: YALÇIN, Muammer. (1989). Derlemeler. “Hane Sahibi” Masalı. Dosya Numarası 118/A Yüzü, Konu Kodu 069. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 3.

Hane Sahibi Masalının Olay Örgüsü:

Hızır ve İlyas bir eve misafir olmak ister.

Bir ev sahibinin evine Hızır misafir olur.

Bu ev sahibi misafirinin Hızır olduğunu bilmez.

Hızır, bu ev sahibinin evinde kırk gün kalır.

Ev sahibi Hızır olduğunu bilmediği misafirinin gitmesini ister.

Ev sahibi misafirine üç not yazar.

Hızır, ev sahibinin bu notunu görür.

Hızır, ev sahibinin notuna karşılık verir.

Ev sahibi oğluyla iş birliği yapar.

Oğlan, odanın eşyalarını toplar ve yedi teneke su serper.

Oğlan, odanın köşelerine de köfün koyar.

Hızır, odanın bu halini görür ve evden ayrılmaya karar verir.

Oğlan, Hızır’ın gitmek istediği müjdesini babasına verir.

Ertesi sabah Hızır evden ayrılır.

Baba ve oğul misafirlerinin Hızır olduğunu anlarlar (D: Yalçın, 1989: 3).

Hane Sahibi Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Hane Sahibi masalı Hızır’ın bir adamın evine sahibi olmasıyla başlar.

b. Bitiş Kuralı

Hane Sahibi masalı, Hızır’ın evden ayrılması ile biter.

2. Yineleme Yasası

Hane Sahibi masalında not yazma epizodu yinelenmiştir. Ev sahibi ve Hızır birbirlerine not yazarlar.

3. Üçler Yasası

Hane Sahibi masalında ev sahibi misafire üç not yazar.

4. Yediler Yasası

Hane Sahibi masalında oğlan, Hızır'ın gitmesi için odanın eşyalarını toplar ve yedi teneke su serper.

5. Kırklar Yasası

Hane Sahibi masalında Hızır, ev sahibinin evinde kırk gün kalır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Hane Sahibi masalında Hızır ve ev sahibi; ev sahibi ve oğlu; Hızır ve ev sahibinin oğlu farklı sahnelerde karşı karşıya gelirler.

7. Son Sahnede İki Yasası

Hane Sahibi masalının sonunda ev sahibi ve oğlu aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Hane Sahibi masalında misafirperverlik ve kurnazlık temaları kullanılmıştır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Hane Sahibi masalında olağanüstü bir varlık olan Hızır karşısında, beşerî dünyaya ait olan ev sahibi ve oğlu bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Hane Sahibi masalında Hızır ve İlyas olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Hane Sahibi masalında ev sahibi ve oğlu olumsuz ikizleri oluşturmaktadır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Hane Sahibi masalında ilk durum ev sahibinin misafirini yani Hızır'ı evden göndermek istemesi olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Hane Sahibi masalında son durum, ev sahibinin ve oğlunun evlerine misafir olan Hızır'ı evden göndermek istemeleri olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Hane Sahibi masalında ev sahibinin oğlu eve döner. Evdeki eşyaları toplar. Hızır'ın gitmesini sağlar.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Hane Sahibi masalının başından evden gönderilmek istenen Hızır, masalın sonunda evden gönderilmiştir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Hane Sahibi masalında olaylar kısa ve öz bir şekilde ev sahibinin ve Hızır'ın ağzından çıkan dörtlükler olmuştur. Bu dörtlükler ayrı ayrı farklı bir şekilde 3 kere söylenmiştir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Hane Sahibi masalında kalıp ifadelerden ilki ev sahibinden Hızır'a olmuştur: “Bir günlük misafir başımın tacı, İki günlük misafir evimin harcı, Üç günlük misafir soğandan acı” şeklindedir. İkincisi Hızır'dan ev sahibine olmuştur: “Bizim hane sahibi katır, Ne gönül bilir ne hatır, İnsan sevdiği yerde üç ay da yatır, beş ay da yatır” olmuştur. Üçüncü ve sonuncusu tekrar Hızır'dan ev sahibine olmuştur: “Harman gelir döğeni alırlarsa, üzüm gelir köfünleri alırlarsa ben nerede yatacağım?” şeklindedir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Hane Sahibi masalında büyük sahne, Hızır'ın evden ayrılması ile olmuştur. Baba-oğul ve bu misafirin Hızır olduğunu, Hızır evden ayrıldıktan sonra anlamışlardır.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Hane Sahibi masalında Hızır'ın bir eve konuk olup orada uzun bir süre kalması bu kuralın örneğidir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Hane Sahibi masalında Hızır ve İlyas olağanüstü varlıktır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Hane Sahibi masalında ideal nesne, Hızır'ın gördüğü nottur.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Hane Sahibi masalında tek entrika Hızır'ın evden gönderilmesi üzerine olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Hane Sahibi masalında baba ve oğulun Hızır'ı evden göndermek için yaptıkları planlar tek entrikaya bağlanmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Hane Sahibi masalında Hızır olağanüstü bir varlıktır. Ev sahibi ve oğlu ise Hızır'ı evlerinde istemeyen, misafirden hoşlanmayan kişilerdir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Hane Sahibi masalında asıl dikkatler vurucu sonla Hızır'da toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Hane Sahibi masalında diğer dikkatler ev sahibinde ve onun oğlunda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Hane Sahibi masalında Hızır yeniden kayıplara karışır. Geldiği belirsiz mekâna tekrar döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Hane Sahibi masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.26. Helvacı Güzeli Masalı

Bölge: Konya/Seydişehir

Kaynak Kişi: Şerife ARICI

Derleyen: Yaşar ÇAKMAK

Masal Tipi: M. Kıskançlık ve İftira

Derlenme Tarihi: 11.02.1990

Tam Künye: ÇAKMAK, Yaşar. (1990). "Helvacı Güzeli" Masalı. Dosya Numarası 267/A-B Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.6-9.

Helvacı Güzeli Masalının Olay Örgüsü:

Bir anne-baba hacca gitmeye karar verir.

Bu anne-baba kızlarını mahallenin hocasına emanet etmeye karar verir.

Bu hoca kızdan hoşlanmaya başlar.

Hoca mahalledeki cazı karısından yardım ister.

Cazı karısı kızı hamama gelmesi için ikna eder.
Hoca ve kız hamamda karşılaşır.
Hoca kıza kızıdan hoşlandığını söyler.
Kız hocayı döver ve hamamdan kaçır.
Hoca yedi gün sonra kızın babasına kız hakkında mektup yazar.
Kızın oğlan kardeşi kızı öldürmek için kızın yanına gelir.
İki kardeş dağa gider ve oğlan bir tavşanın kanını kızın gömleğine sürer.
Kız ve Beyoğlu bir pınarın başında karşılaşır.
Beyoğlu ve kız evlenir ve üç erkek çocuk olur.
Beyoğlu karısını ve çocuklarını ailesinin yanına gönderir.
Hizmetçi kadının çocuklarını kesip öldürür.
Hizmetçi kadını da kesmek ister ancak kadın kaçıp gider.
Çoban kadına koyunun işkembesinden deri diker.
Kız Keloğlan kılığına girer.
Kız bir kahvecide saz çalmaya başlar.
Kız kahveye ailesini davet ettirir.
Başından geçenleri saz çalarak anlatır.
Beyoğlu karısını tanır.
Kadının babası ve hizmetçi cezalandırılır (D: Çakmak, 1990: 6-9).

Helvacı Güzeli Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Helvacı Güzeli masalı bir anne-babanın hacca gitmeye karar vermesi ile başlar. Bu karar ile kızlarını mahallenin hocasına emanet ederler. Masaldaki olaylar bu durumdan sonra başlar.

b. Bitiş Kuralı

Helvacı Güzeli masalı gerçeklerin ortaya çıkması ile biter. Suçlular cezalandırılır.

2. Yineleme Yasası

Helvacı Güzeli masalında yinelenen olaylar; hizmetçinin kadının çocuklarını öldürmesi ile oluşturulmuştur. İkinci yineleme sahnesi ise iftiraya uğrayan kızın babasının evinden, hamamdan, bir çobanın yanından ve son olarak bir kahvecinin yanından ayrılması ile oluşturulmuştur. Onun bu ayrılışları yeniden ailesine kavuşmasına ve mutlu olmasına aracı olmuştur.

3. Üçler Yasası

Helvacı Güzeli masalında Beyoğlu ve karısının üç oğlu olur. Beyoğlu'nun karısı üç kere mekân değiştirir. Bu mekânlar babasının evi, çoban yanı ve kahvecidir.

4. Yediler Yasası

Helvacı Güzeli masalında hoca, yedi gün sonra kızın babasına kız hakkında mektup yazar.

5. Kırklar Yasası

Helvacı Güzeli masalında Beyoğlu, hizmetçisine ve karısının babasına “kırk satır mı kırk katır mı” sorusuna kırk katır vererek cezalandırır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Helvacı Güzeli masalında masalın başkahramanı Helvacı Güzeli sırayla; hoca, kardeşi, Beyoğlu, hizmetçi, çoban, kahveci ve babası ile karşı karşıya gelir.

7. Son Sahnede İki Yasası

Helvacı Güzeli masalının son sahnesinde Helvacı Güzeli masalı ve Beyoğlu aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Helvacı Güzeli masalında zıt temalar cinsiyet karmaşası, din, ölüm-yaşam, statü, iftira ve dürüstlük temaları bulunmaktadır. Helvacı Güzeli hizmetçiden kaçmak ve yaşamak için Keloğlan kılığında erkek cinsiyetine bürünür. Bu gizlilik, onun yeniden özgürlüğü için kimliğini gizlemesi ve belli bir süre teşhir etmemesi gerekmektedir. Verdiği var olma mücadelesi ile üç oğlunu kurban etmek zorunda kalır. Masalın sonunda Helvacı Güzeli kendisine atılan iftiradan kurtulur, saz çalarak her şeyi anlatır ve Beyoğlu'na kavuşur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Helvacı Güzeli masalında Helvacı Güzeli'nin karşısında; babası, mahallenin hocası, cazı karısı, hizmetçi bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Helvacı Güzeli masalında olumlu İkiz Helvacı Güzeli, Helvacı Güzeli'nin 3 oğlu, onun erkek kardeşi, Beyoğlu, çoban ve kahveci bulunmaktadır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Helvacı Güzeli masalında olumsuz İkiz Helvacı Güzeli'nin babası, mahallenin hocası ve cazı karısı bulunmaktadır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Helvacı Güzeli masalında ilk durum, cazı karısı tarafından kandırılan Helvacı Güzeli'nin hamamdan kaçmasıdır.

b. Son Durum Kuralı

Helvacı Güzeli masalında son durum Helvacı Güzeli'nin saz çalarak başından geçenleri anlatması ve Beyoğlu'na kavuşması ile oluşturulmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Helvacı Güzeli masalında geriye dönüş, Helvacı Güzeli'nin hacca giden kardeşinin Helvacı Güzeli'nin yanına dönmesi ve Helvacı Güzeli'nin tekrar Beyoğlu'na kavuşması ile gerçekleştirilmiştir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Helvacı Güzeli masalında olaylar Helvacı Güzeli'nin statü sahibi olmasına, yeniden Beyoğlu'na kavuşmasına göre tasarlanmıştır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Helvacı Güzeli masalında kalıp olaylar, Helvacı Güzeli'nin kaçışları, oğullarını kaybedişi ve tekrar Beyoğlu'na kavuşması ile gerçekleştirilmiştir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Helvacı Güzeli masalında kalıp ifadeler “Günden gün geçmiş, aydan ay geçmiş, yıldan yıl geçmiş, saatten saat geçmiş”, “Az gidiyorlar”, “Az gidince”, “Kırk satır mı istersiniz yoksa kırk katır mı istersiniz” ve “Onlar ermiş muradına biz çıkalım kiremidin tavanına” ifadeleridir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Helvacı Güzeli masalında büyük sahneler; Helvacı Güzeli'nin hamamdan kaçması, oğullarının hizmetçi tarafından öldürülmesi, Helvacı Güzeli'nin Keloğlan kılığına girmesi, saz çalmaya başlaması ve Beyoğlu'na kavuşması ile olmuştur.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Helvacı Güzeli masalında olağanüstü hâl Helvacı Güzeli'nin Keloğlan kılığında hayatta kalabilmesidir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Helvacı Güzeli masalında olağanüstü varlıklar kesilen tavşan, Helvacı Güzeli'nin tavşanın kanına bulanmış gömleği, Helvacı Güzeli'nin Keloğlan olmasını sağlayan koyun derisi, Helvacı Güzeli'nin sazıdır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Helvacı Güzeli masalında olağanüstü nesneler; kızın ailesine yazılan mektup, tavşanın kanının sürüldüğü ve kızın olan kanlı gömlek, Helvacı Güzeli'ni gizleyen koyun işkembesi ve Helvacı Güzeli'nin sazıdır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Helvacı Güzeli masalında asıl entrika Helvacı Güzeli'nin masumluluğunun ortaya çıkarılması üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Helvacı Güzeli masalında Helvacı Güzeli'ne atılan iftira, Helvacı Güzeli'nin kaçışları, Keloğlan kılığına girmesi, kahvede saz çalmaya başlaması durumları Helvacı Güzeli'nin yeniden mutlu olmasına göre tasarlanmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Helvacı Güzeli masalında Helvacı Güzeli, Helvacı Güzeli'nin kardeşi, Beyoğlu ve oğulları masumken; mahallenin hocası, cazı karısı, hizmetçi, Helvacı Güzeli'nin babası yalancı ve hilekârdır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Helvacı Güzeli masalında dikkatler Helvacı Güzeli'nde toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Helvacı Güzeli masalında diğer dikkatler Beyoğlu'nda, hizmetçide ve Helvacı Güzeli'nin babasında toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Helvacı Güzeli masalında Helvacı Güzeli'nin kardeşi evine, Helvacı Güzeli ise Beyoğlu'nun yanına tekrar döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Helvacı Güzeli masalında Helvacı Güzeli'nin başından geçen olaylar masalın genel yapısını oluşturmuştur.

3.27. Hese Masalı

Bölge: Konya/Derbent

Kaynak Kişi: İbrahim TAŞAL

Derleyen: Ramazan TEZEL

Masal Tipi: W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar

Derlenme Tarihi: 25.03.1993

Tam Künye: TEZEL, Ramazan. (1993). “Hese” Masalı. Dosya Numarası 891. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.1-3.

Hese Masalının Olay Örgüsü:

Hese isimli zayıf bir adam geçimini yumurta satarak sağlar.

Hese'nin yumurtalarına bir tilki sürekli çarpıp kırar.

Hese tilkiye kızıp yola çıkar.

Hese ormana varır.

Ormandaki vadide kırk dev taşları sıkıp un yapar.

Hese devlerin yanına gider.

Hese yumurtaları sıkıp suyunu çıkarır.

Devler yumurtaları taş sanıp Hese'ye şaşırır.

Hese devlerle arkadaş olur.

Hese ve devler su doldurmaya gider.

Devler su doldurduktan sonra dinlenme taşında dinlenir.

Hese tulukları alıp hiç dinlenmeden yola çıkar.

Devler Hese'ye şaşırır.

Ertesi gün devler ve Hese odun toplamaya gider.

Devlerin şamların budaklarını yarım yarım ayırır.

Hese bütün odunları ayırmadan alıp sırtlanır.

Devler Hese'ye şaşırır.

Devler Hese'yi göndermeye karar verir.

Hese devlerden yedi çuval altın alır ve bir devin sırtına biner.

Hese ve dev Hese'nin memleketine doğru yola çıkar.

Bir çalı Hese'yi ormanda devin sırtından atar.
 Hese bir tavşan yakalar.
 Hese tavşanı deve verir.
 Hese tekrar devin sırtına biner.
 Hese çuvaldızı deve batırır ve dev Hese'yi güçlü sansar.
 Dev Hese'yi evine bırakır.
 Dev ve tilki karşılaşır.
 Dev her şeyi tilkiye anlatır.
 Tilki ve dev Hese'nin evine gitmeye karar verir.
 Tilki ve dev birbirlerinin boynuna halat bağlar.
 Hese devi ve tilki görünce korkar.
 Tilki devi öldürecekken dev tilkiyi öldürür.
 Dev Hese'nin evinden kaçır.
 Altınlar Hese'ye kalır (D: Tezel, 1993: 1-3).

Hese Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası **a. Giriş Kuralı**

Hese masalı, Hese isimli zayıf ve çelimsiz bir adamın evinden ayrılması ile başlar. Hese her gün yumurtalarını kıran tikliye kızır ve yola çıkar.

b. Bitiş Kuralı

Hese masalı, Hese'nin kurnazlığı sayesinde zengin olması ile biter.

2. Yineleme Yasası

Hese masalı Hese isimli adamın zengin olması planlanır. Hese kurnazlığı ve zekiliği sayesinde devin onun için açtığı sınavları başarıyla geçer. Bu sınavları yumurtayı (taş sanılması) sıkıp suyunu çıkarması, su doldurmaya gidip bütün gücüyle tulukları dinlenmeden sırtlanması ve bütün odunları sırtına alması olmuştur. Bu yinelenen sınav hâli kahramanın bir çuval altın sahibi olmasını aracı olur.

3. Üçler Yasası

Hese masalında Hese, devler tarafından üç kere sınava tabi tutulur. Hese bu sınavları yumurta (taş sanılması) sıkıp suyunu çıkarmak, su doldurmaya gidip bütün

gücüyle tulukları taşımak ve ormandaki bütün odunları yardım almadan taşımak olmuştur.

4. Yediler Yasası

Hese masalında Hese devlerden yedi çuval altın alır.

5. Kırklar Yasası

Hese masalında ormanda kırk dev vardır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Hese masalında giriş sahnesinde Hese ve yumurtalarını kıran tilki aynı sahnede olur. Masalın gelişme bölümünde Hese ve devler aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Hese masalının son sahnesinde Hese, bir dev ve tilki aynı sahneye getirilerek masal tamamlanır.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Hese masalında tema olarak beşerî dünyadan ve olağanüstü dünyadan izler mevcuttur. Hese beşerî dünyada fakir, zayıf ve güçsüzdür. Devler ise taşı un edecek kadar güçlü olan olağanüstü varlıklardır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Hese masalında Hese karşısında fiziksel olarak güçlü devler bulunmaktadır. Hayvanlar arasındaki zıtlık ise tilki ve tavşan arasında olmuştur. Tilki, Hese yumurtalarını her gün kırmaktadır. Masalın sonunda Hese'yi deve şikâyet eder ve aslında zayıf biri olduğunu söyler. Hese ise devin sırtında eve geldiği sıradan sırtından düşer ve o sırada bir tavşan tutar. Bu tavşanı deve hediye eder. Tavşan, devin, Hese'nin gücüne inanmasında aracı olmuştur.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Hese masalında Hese düşünce tuttuğu tavşan, Hese zengin olmasına aracı olarak Hese ile olumlu ikiz özelliği göstermektedir. Hese düşünce tavşanı tutmuş ve rüştünü göstermek adına onu deve vermiştir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Hese masalında olumsuz ikizler Hese'den kurtulmak isteyen, onu yenmeye çalışan devler olmuştur.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Hese masalında ilk durum, Hese devleri nasıl alt ederek zengin olacağı üzerine oluşturulmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Hese masalında son durum, Hese zengin olması, tilkinin dev tarafından öldürülmesi ve devin kaçması olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Hese masalında; tilkiye kızıp evinden ayrılan Hese tekrar bir devin sırtında eve getirilmesiyle geriye dönüş oluşturulmuştur. Masalında sonunda tilki en baştan her şeyi deve anlatır.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Hese masalında Hese sistematik şekilde zengin olmanın yollarını ararken devlerle karşılaşır. Zengin olur ve evine döner.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Hese masalında devlerin karşısına çıkan Hese, bilek gücüyle devleri şaşırtır. Devler Hese bu olağanüstü özelliklerini görünce ondan kurtulmak için durmadan planlar yapar. Devlere göre bir insan taşı sıkıp suyunu çıkaramaz, tonlarca ağırlıkta su taşıyamaz, bütün odunları sırtın alamaz.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Hese masalında “Evvel saman için kalbır saman içinde” şeklince bir giriş ifadesi bulunmaktadır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Hese masalında Hese’nin devlerle karşılaşması, Hese’nin yumurtayı (devler tarafından taş sanılması) sıkıp suyunu çıkarması, su doldurmaya gidip bütün gücüyle tulukları taşıması ve bütün odunları sırtına alması devleri şaşırtan olaylar olmuştur. Masalın sonunda tilkinin ölmesi bir çuval altının Hese’ye kalması diğer büyük sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Hese masalında; devlerin taşı sıkıp un etmesi ve devlerin Hese’nin yumurtalarını taş sanarak sıkınca suyunun çıkacağını sanmaları olağanüstü hallerdir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Hese masalında devler ve masalın sonunda dev ile konuşan tilki, masal mantığına göre normaldir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Hese masalında devlerin sıkıldığı un olan taşlar ile Hese'nin sıkıldığı ve devler tarafından taş sanılan yumurtalar ideal nesnelerdir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Hese masalında tek entrika, Hese'nin zengin olması için oluşturulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Hese masalında epik birlikler; Hese evden ayrılması, devler ile karşılaşması, onlarla iş birliği yapması, eve dönmesi, tilkinin ve devin Hese evine gitmeleri olmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Hese masalında Hese zengin olmak isteyen fakir bir insandır. Devler güçlü, zalim ve olağanüstü dünyaya aittir. Tilki ise Hese'ye zengin olma kapısını açan gizil kahramandır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Hese masalında asıl dikkatler masalın sonunda zengin olan Hese'de toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Hese masalında diğer dikkatler, Hese evine giden devin ve tilkide toplanmıştır. Dev tilkiyi öldürür ve kaçır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Hese masalında zengin olan Hese tekrar evine döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Hese masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.28. Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti Masalı

Bölge: Konya/Ereğli

Kaynak Kişi: Sadettin BAYRAM

Derleyen: Muhammed BEKDİK

Masal Tipi: M. Kıskançlık ve İftira

Derlenme Tarihi: 2009

Tam Künye: BEKDİK, Muhammed. (2014). Ereğli Masalları. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti Masalının Olay Örgüsü:

Evin annesi ölür ve baba yedi yıl sonra tekrar evlenir.

Evdeki eti kedi yer ve üvey anne kendi etini kocasına yedirir.

Üvey anne çocukları evde istemez.

Üvey anne ve baba küçük kızı kesmeye karar verir.

Küçük kız ablasına vasiyet eder.

Ablası küçük kızın üç kemiğini ipe dizip dama atar.

Bu kemikler kuşa dönüşür.

Kuş donuna giren kız üç ayrı bakkala gider ve olanları bakkallara anlatır.

Kuş donuna giren kız bu bakkallardan çivi, zehir ve şeker alır.

Kuş donuna giren kız kendi evine uçar.

Kuş donuna giren kız üvey annesinin ağzını çiviye döker.

Kuş donuna giren kız babasının ağzına zehir döker.

Kuşun donuna giren kız ablasının ağzına şeker döker.

Kuş donuna giren kız kırk gün sonra insan haline döner (D: Bekdik, 2014: 210-211).

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalı bir adamın karısının ölmesi ve tekrar evlenmesi ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalı üvey annenin zulmüne uğrayan küçük kızın ve ablasının bu zulümden kurtulması ile sona erer.

2. Yineleme Yasası

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında küçük kız kuş donuna girerek kendisini ve ablasını zalim baba ve üvey annesinden kurtarmak ister. Bu nedenle sürekli kuş donunda bakkalları gezer ve oradan malzemeleri toplar. Bu

malzemelerden çiviği üvey annenin, zehri babanın ağzına ve şekeri de ablasının ağzına doldurur. Başkahraman görevini tamamlamış olur.

3. Üçler Yasası

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında küçük kız ablasına kendisinin üç kemiğini ipe dizmesini ister. Kuş donundaki küçük kız üç bakkal gezer. Bakkallardan üç malzeme toplar. Bunlar zehir, şeker ve çividir. Bu üç bakkala, babasına, üvey annesine ve ablasına “Hınzır babam tuttu, hınzır anam kesti, ablam ipliğe düzdü, ablacığım, ablacığım” cümlesini üç kere kurar. Daha sonra bu cümleyi babasına, üvey annesine ve ablasına olmak üzere üç kere daha kurar. Ayrıca “Gözünü yumar ağzını açarsan söylerim” sözü de üç kere tekrar edilmiştir.

4. Yediler Yasası

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında evin annesi ölür ve baba yedi yıl sonra tekrar evlenir.

5. Kırklar Yasası

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında kuş donundaki kız kırk gün sonra yeniden insan olur.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında genel olarak tüm sahnelerde kuş donundaki küçük kız ve girdiği bakkallar vardır. Masalın başında ise babası ve üvey annesi aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalının sonunda küçük kız ve ablası aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında küçük kızın kendi kemiklerinden dirilip don değiştirerek kuş olması, bu dünya ile metafizik dünyanın karşıtlığını göstermektedir.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında küçük kız iyi kalpli insanı, üvey anne ise zalim bir insanı temsil ederek zıtlık Yasasını tamamlar. Ayrıca kıza ürünleri veren bakkallar masalın akışına göre yardımsever konumda olup üvey anne karşısındadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında kuş donundaki kız ve ablası aynı roldedir. İkisi de annesiz ve zalim baba-üvey anne elindedir. Üç bakkal da kızını anlamaya çalışan, ona yardım eden kimseler olarak olumlu ikiz konumundadır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında üvey anne ve baba; kız kesmeye karar verip aile birliğini bozdukları için olumsuz ikizlerdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında ilk durum, annesizliktir. Anneleri ölen kız kardeşler yalnız kalır. Babaları başka bir kadınla evlenir.

b. Son Durum Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında birçok olay arka arkaya gelse de en sonunda kuş donundaki kız yeniden insan olur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında geriye dönüş, masalın başında kuş donuna giren kızın masalın sonunda insan olması ile son bulur. Ayrıca masalın başında eti püsüye kaptıran kadın kendisinden bir parça keserek kocasına yedirir. Daha sonra bu durumu kocasına itiraf eder. Bu itiraf da bir geriye dönüştür.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında kuş donundaki kız masaldaki hamleleri ile masalında sonunda eski haline döner.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında kuş donundaki küçük kız üç bakkalı, babasını, üvey annesini ve ablasını ziyaret eder. Bu ziyaret kalıplaştırılarak altı kere masala dâhil edilmiştir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında, küçük kızın bakkallara ve ailesine “Hınzır babam tuttu, hınzır anam kesti, ablam ipliğe düzdü, ablacığım, ablacığım” sözü; ailesine “Gözünü yumar ağzını açarsan söylerim” sözleri ve ablasının kuşun her dediğine “Kurban olduğum kuş” sözü de aynı şekilde kalıp ifadelerdendir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında küçük kızın kuş donuna girmesi, en sonunda insan donuna dönmesi görkemli sahneye örnektir.

14. Anlatı Mantığı Yasası
a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında üvey annenin kendisinden bir et parçasını kocasına yedirmesi, karı-kocanın kızlarını kesmeye karar vermesi, kızın bakkallarla konuşmaya çalışması ve malzemeler istemesi ve masalın sonunda tekrar insan olması olağandışı olup masalın mantığına uygundur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında büyük ablanın küçük kızın kemiklerini ipe dizip dama atması ve kızın bu kemiklerden kuş olan kız olağanüstü varlıktır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında ideal nesneler; ölen kızın kemikleri, kemiklerin çizildiği ip, çivi, zehir ve şekerdir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında üvey anne zulmünden kurtulmaya çalışan kızın macerası kesilmesi ve ablası tarafından kemiklerinin dama atılması ile başlar.

16. Epik Birlik Yasası

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında küçük kızın kemiklerinin çatıya atılması ile olaylar başlar. Bu olayla asıl entrikada epik birlikler sağlanmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında baba ve üvey anne zalim, küçük kız ve büyük kız yardıma muhtaç, bakkallar ise yardımcı kahramanlar olarak bulunmaktadır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında en sonunda tüm dikkatler kuş donundan tekrar insan olan küçük kızda toplanır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında dikkatleri toplayan diğer kahraman küçük kızın ablasıdır. Kızın ablası kızı yardım ederek masaldaki yardımcı kahraman olmuştur.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında kuş donundaki kız en sonunda insan şeklinde tekrar evine döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Hıncır Babam Tuttu Hıncır Anam Kesti küçük kızın başından geçen olaylar masalın genel yapısını oluşturmuştur.

3.29. Hıycarcık Güzeli Masalı

Bölge: Konya/Ilgın

Kaynak Kişi: ?

Derleyen: Nurseher KOÇER

Masal Tipi: M. Kıskançlık ve İftira

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: KOÇER, Nurseher. (2006). Ilgın (Konya) ve Köylerindeki Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Hıycarcık Güzeli Masalının Olay Örgüsü:

Beyoğlu koca karının testisini kırar.

Beyoğlu koca karının ahını alır.

Koca karı “Hıycarcık Güzeli’nin hışmına uğra emi” diyerek beddua eder.

Beyoğlu koca karıya “Hıycarcık Güzeli ne demek?” şeklinde cevap verir.

Koca karı “Pazardan üç hıyar al. Bunu sulu derenin yanında kes!” şeklinde cevap verir.

Beyoğlu pazardan üç hıyar alır.

Beyoğlu’nun kestiği hıyarlardan birinin içinden Hıycarcık Güzeli çıkar.

Beyoğlu düğüne hazırlık yapmak için Hıycarcık Güzeli’nin yanından ayrılır.

Arap kızı ve Hıycarcık Güzeli karşılaşır.

Arap kızı Hıycarcık Güzeli’nin başındaki üç teli koparır.

Hıycarcık Güzeli güvercin olup uçar.

Beyoğlu Arap kızını Hıycarcık Güzeli sanarak onunla evlenir.

Hıycarcık Güzeli kırk gün sonra Beyoğlu’nun evine uçar.

Arap kızı hasta olur.

Arap kızı iyi olsun diye güvercin kesilir.

Güvercinin kanından selvi ağacı çıkar.

Selvi ağacı kesilip köylüye dağıtılır.

Selvi ağacının bir parçasından bir kadına verilir.

Bu parça (Hıyarcık Güzeli) kadının evindeki tüm işleri yapar.

Bu kadın parçanın Hıyarcık Güzeli olduğunu yedi gün sonra fark eder.

Hıyarcık Güzeli olup bitenleri herkese anlatır.

Arap kızı kuma gömülür.

Hıyarcık Güzeli ile Beyoğlu birlikte yaşamaya başlar (D: Koçer, 2006: 125-127).

Hıyarcık Güzeli Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Hıyarcık Güzeli masalında bir Beyoğlu, bir gün yaşlı bir kadının testisini sapanı ile kırar. Yaşlı kadın “Hıyarcık Güzeli’nin hışmına uğrayasın” diyerek beddua eder.

b. Bitiş Kuralı

Hıyarcık Güzeli masalında Beyoğlu Hıyarcık Güzeli’ni merak eder. Yaşlı kadının yönlendirmesi ile üç tane hıyar alır, sonuncusunu sulu bir yerde keser ve içinden Hıyarcık Güzeli çıkar. Sonra olaylar başlar ve düğümler çözülerek masal sona erer.

2. Yineleme Yasası

Hıyarcık Güzeli masalında Hıyarcık Güzeli’nin bir hıyardan çıkması, Arap kızının başındaki telleri kopardıktan sonra güvercin olması, Arap kızının iyileşmesi için güvercinin kesilip kanının toprağa akıtılması, oradan tekrar selvi ağacı çıkması ve son olarak selvinin sığır çobanı bir kadına verilmesi ile masaldaki yinelenen dönüşümlerdir. Masalda Hıyarcık Güzeli sürekli olarak don değiştirerek hayatta kalmaya çalışır. Bu durum masalın çatısı olarak ayrıca önem arz eder.

3. Üçler Yasası

Hıyarcık Güzeli masalında Beyoğlu üç tane hıyar alır. Hıyarcık Güzeli üçüncü hıyarın içinden çıkar. Başında üç tel saç vardır. Bu üç tel saç Arap kızı tarafından koparılır.

4. Yediler Yasası

Hıyarcık Güzeli masalında bir kadın kesilen selvi ağacının parçasının Hıyarcık Güzeli olduğunu yedi gün sonra fark eder.

5. Kırklar Yasası

Hıyarcık Güzeli masalında Hıyarcık Güzeli kırk gün sonra Beyoğlu'nun evine uçarak gelir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Hıyarcık Güzeli masalındaki sahnelerde sırası ile yaşlı kadın-Beyoğlu, Hıyarcık Güzeli-Arap kızı, Arap kızı-Beyoğlu ve Hıyarcık Güzeli-Beyoğlu takımları aynı sahnede bulunmaktadır.

7. Son Sahnede İki Yasası

Hıyarcık Güzeli masalının son sahnesinde Hıyarcık Güzeli ve Beyoğlu aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Hıyarcık Güzeli masalında Hıyarcık Güzeli'nin sürekli don değiştirmesi ve güvercin olması; daha sonra selvi ağacı ve tekrar insan olması beşerî dünya ile metafizik dünyanın zıtlığını oluşturmaktadır. Ayrıca ayrılık ve kavuşma işlenen diğer temalardandır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Hıyarcık Güzeli saflığı ve iyi kalpliliği temsil ederken Arap kızı kötülüğü ve hasetliği temsil etmektedir.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Hıyarcık Güzeli masalında Hıyarcık Güzeli'nin ortaya çıkmasını sağlayan iki kadın vardır. Bunlardan ilki yaşlı kadındır ve hıyardan çıkmasını sağlar. İkincisi ise sığır çobanı kadın olup onun selvi ağacı kökünden çıkmasına yardımcı olur.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Hıyarcık Güzeli masalında kocakarı ve Arap kızı olumsuz ikizdir. Kocakarı, Beyoğlu'na beddua ederek olayların başlamasına neden olur. Arap kızı da Beyoğlu ve Hıyarcık Güzeli'nin kavuşmasına engel olur.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Hıyarcık Güzeli masalında ilk önemli durum, kocakarının Beyoğlu'na beddua etmesi ve Hıyarcık Güzeli'nin bir hıyardan çıkmasıdır.

b. Son Durum Kuralı

Hıyarcık Güzeli masalında son önemli durum selvi ağacı donundaki Hıyarcık Güzeli'nin her şeyi anlatması ve Beyoğlu'na kavuşmasıdır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Hıyarcık Güzeli masalında en başta bir hıyardan çıkan Hıyarcık Güzeli, güvercin ve selvi olduktan sonra tekrar güzel bir kız olarak en başta olduğu konuma tekrar döner.

b. Anlatıda İleri Dönüş Kuralı

Hıyarcık Güzeli, masalda Arap kızından kurtulmuş, güvercin ve selvi donundan çıkmış olarak Beyoğlu'na kavuşur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Hıyarcık Güzeli masalında Arap kızının sürekli Hıyarcık Güzeli'nin yanına gelmesi, Hıyarcık Güzeli'nin devamlı don değiştirmesi (hıyar, güvercin, selvi) masalın kalıplaşmış bölümlerindendir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Hıyarcık Güzeli'nin iki kere “Konduğum dallar gurusun, Beyoğlu'nu saran kollar gurusun” şeklinde cevap vermesi ve masalın girişindeki “Evvel zaman içinde” ifadeleri de kalıp sözlerdir. Son olarak bitiş formeli olan “Ben de yanlarından geldim. Bir bağ ıspanak, bir bağ da tere verdiler. Getirirken kurbağalar “varrak!” dedi. Ben de kurbağaların bu sesini dinlerken “bırrak!” diyorlar sandım, bıraktım da geldim” ifadesi bulunmaktadır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Hıyarcık Güzeli masalında Beyoğlu'nun kestiği üçüncü hıyardan güzel bir kızın çıkması, bu güzel kızın form değiştirerek güvercin olup kesildikten sonra kendi kanından selvi ağacı olması görkemli sahnelerdir. Beyoğlu'nun Hıyarcık Güzeli'nin yerine geçen Arap kızı ile karşılaşması da büyük sahne örneklerindendir. Ayrıca selvi ağacından tıpkı hıyarda olduğu gibi ayın on dördü kadar güzel bir kız olarak çıkmıştır.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Hıyarcık Güzeli masalında da Hıyarcık Güzeli'nin sırasıyla hıyar, güvercin ve selvi ağacı olması masal mantığına uygundur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Hıyarcık Güzeli masalında Hıyarcık güzeli selvi ve güvercin olarak selvinin ve güvercinin olağanüstü varlıklar olmasını sağlamıştır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Hıyarcık Güzeli masalında ideal nesneler, koca karının kırılan testisi ve Hıyarcık Güzeli'nin dondan çıktığı hıyardır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Hıyarcık Güzeli masalında Hıyarcık Güzeli'nin bir hıyardan ortaya çıkması ve Beyoğlu ile bir arada olması hedeflenmiştir.

16. Epik Birlik Kuralı

Hıyarcık Güzeli masalı tek bir olay etrafındadır. Küçük olaylar ve yardımcı kahramanlar ile entrikanın birliği sağlanmış ve epik birlik oluşturulmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Hıyarcık Güzeli masalında Arap kızı arabozucu bir hilekâr, yaşlı kadın ve sığır çobanı kadın Hıyarcık Güzeli'ni ve Beyoğlu'nu bir araya getirmek için çabalamaktadır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Hıyarcık Güzeli masalının sonunda Hıyarcık Güzeli, Arap kızının kuma gömülmesi ile ondan kurtulur. Beyoğlu ile mutlu bir şekilde yaşamaya başlar.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Hıyarcık Güzeli masalında dikkatleri çeken diğer kahraman kuma gömülen Arap kızı ve Hıyarcık Güzeli ile evlenen Beyoğlu'nda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Hıyarcık Güzeli masalında Hıyarcık Güzeli Arap kızından kurtulur ve Beyoğlu'nun yanına döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Hıyarcık Güzeli masalında iç içe olan birden fazla olaylar ve kahramanlar ile masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.30. Hızır Masalı

Bölge: Konya/Çumra

Kaynak Kişi: Rafet YILMAZ

Derleyen: Ahmet İLDEN

Masal Tipi: C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: İLDEN, Ahmet. (2013). İçeriçumra Kasabası (Çumra-Konya) Folkloru Üzerine İncelemeler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Hızır Masalının Olay Örgüsü:

Zengin kralın kızı hastalanır.

Kral hasta kızına yedi yıl çare arar.

Üç vezir krala tavsiye verir.

Kral Hızır'ı aratmaya başlar.

Ülkenin en fakir yaşlısı kızın tedavisine talip olur.

Bu yaşlı adam saraya getirilir ve kızı tedavi edemez.

Yaşlı adam ile birlikte küçük bir çocuk da saraya gelir.

Kral vezirlerine yaşlı adama ne yapacağını sorar.

Birinci ve en yaşlı vezir “Baltayla kırk parçaya bölelim, parçalarını da kırk çukura gömelim” diye cevap verir.

Küçük çocuk araya girerek “Aslı nedür, neslü nedür?” der.

İkinci vezir “Kırk gün aralıksız kırbaçlayalım, ta ki ölünceye kadar” diye cevap verir.

Küçük çocuk yine “Aslı nedür, neslü nedür?” der.

Üçüncü vezir “Biz verip alamayız, en güzeli affedin gitsin” diye cevap verir.

Küçük çocuk tekrar “Aslı nedür, neslü nedür?” der.

Kral çocuğa “sen kimsin?” diye sorar.

Bu çocuk aslında Hızır’dır.

Hızır krala kızının iyileşeceğinin müjdesini verir.

Kralın kızı iyileşir (D: İlden, 2013: 93-95).

Hızır Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Hızır masalı zenginlik ve mutluluk içinde yaşayan kralın kızının hastalanması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Hızır masalında olaylar kralın kızına şifa araması ile devam eder ve nihayetinde aranan şifa bulunur.

2. Yineleme Yasası

Hızır masalında yaşlı adamın hakkında hüküm veren vezirlere, çocuk donundaki Hızır üç kere “Aslı nedür, neslû nedür?” şeklinde soru sorarak yineleme yasasını oluşturmuştur.

3. Üçler Yasası

Hızır masalında kralın üç veziri vardır. Kralın kızına şifa vereceğini iddia eden fakir adam üç vezir tarafından öldürölmek istenir.

4. Yediler Yasası

Hızır masalında kral hasta olan kızına yedi yol boyunca şifa aramaya devam eder.

5. Kırklar Yasası

Hızır masalında vezirler padişaha; şifa vereceği yalanını söyleyen yalancı adamın ya kırk parçaya bölünüp bu parçalarının da kırk çukura atılmasını ya da kırk gün kırbaçlanmasını teklif ederler.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Hızır masalında kral ve yalancı yaşlı adam; padişahın vezirleri aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Hızır masalında kral ve Hızır, masalın sonunda aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Hızır masalında; kralın, kralın kızının ve vezirlerin beşerî dünyaya; Hızır'ın ise metafizik dünyaya ait olması tema zıtlığıdır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Hızır masalında kralın kızını zengin olmak için iyileştireceği yalanını söyleyen yalancı ve güvensiz adam ile en sonunda kralın kızını iyileştiren Hızır zıt kişilerdir.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Hızır masalında kralın üç veziri kralın yanında olan ve ona fikir veren kahramanlar ile; kızını iyileştirmek isteyen kral ve kızı iyileştiren Hızır da olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Hızır masalında yalancı adam hakkında hükümler veren vezirler olumsuz ikizlerdir. Yaşlı adamın kırbaçlanmasını ve öldürölmesini istemişlerdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Hızır masalında ilk durum kralın kızının hasta olmasıdır.

b. Son Durum Kuralı

Hızır masalında son durum kralın kızının iyileşmesidir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Hızır masalında geriye dönüş, yaşlı adamla birlikte saraya giren çocukta olmuştur. Kral ilk başta bu çocuğu sorgulamamıştır. Ancak masalın sonunda tekrar o sahneye dönerek o çocuğun aslında Hızır olduğunu anlamıştır.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Hızır masalında Hızır istikrarlı bir şekilde olağanüstü bir varlık olduğunu ifade eder. Masalın sonunda kralı ikna eder ve kralın kızını iyileştirir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Hızır masalında bu kural vezirlerin yanında bulunan çocuk suretinde Hızır’da görülmektedir. Yalancı yaşlı adam hakkında beyan veren vezirlerin her cevabında “Aslı nedür? Nesli nedür?” diyerek kalıp Yasası temsil eder.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Hızır masalında kalıp ifadeler “Bir varmış bir yokmuş, Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken. Ben annemin beşiğini tıngır mıngır salları iken” ve çocuk donundaki Hızır’ın “Aslı nedür, neslü nedür?” sorusu bulunmaktadır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Hızır masalında ihtişamlı sahneler bulunmaktadır. Birincisi bir haftalık süresi dolan yaşlı adamın saraya girerken onunla birlikte bir çocuğunda girmesidir. İkincisi de masalın sonunda bu çocuğun “Ben aslında Hızır’ım” demesi ile gerçekleştirilmiştir.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Hızır masalında yalancı yaşlı adamın kırk parçaya bölünerek kırk çukura atılmak istenmesi masal mantığına örnektir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Hızır masalında Hızır olağanüstü varlıktır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Hızır masalında ideal nesneler balta ve kırbaçtır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Hızır masalında kralın hastalanan kızına şifa bulmak üzerine kurgulanmıştır.

16. Epik Birlik Yasası

Hızır masalında kralın kızının şifa bulacağı tahmin edilir ve başlayan entrikalarda epik birlik bağlantısı kurulur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Hızır masalında kahramanlar kendi görevlerini yerine getirmiştir. Kral kızına şifa bulmak isteyen iyi yürekli bir baba, zengin olmak için yalan söyleyen yalancı bir adam, Türk kültüründe şifacı ve yardımcı kimliği ile tanınan Hızır bu ideal epiklerin taşıyıcılarıdır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Hızır masalının en sonunda tüm dikkatler çocuk donuna giren ve kimliğini açıklayan Hızır'da toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Hızır masalında dikkat çeken diğer kahramanlar padişahın iyileşen kızında toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Hızır masalında kralın kızını iyileştireceği yalanını söyleyen adam, padişah tarafından bağışlanır ve evine gönderilir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Hızır masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.31. İncili Mercan Kadın Masalı

Bölge: Konya/Doğanhisar

Kaynak Kişi: Birsen SAVAŞ

Derleyen: Serpil TAHTABAŞ

Masal Tipi: D. Tabiatüstü Bir Ruh veya Hayvanla Evlenme

Derlenme Tarihi: 28.06.1991

Tam Künye: TAHTABAŞ, Serpil. (1995). “İncili Mercan Kadın” Masalı. Dosya Numarası 1443/B Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 25-27.

İncili Mercan Kadın Masalının Olay Örgüsü:

Uğur böceği donundaki kadın evlenmek için yola çıkar.

Uğur böceği donundaki kadın kırk gü kırk gece yol gider.

Uğur böceği donundaki kadın yedinci gün bir oduncu ile karşılaşır.

Uğur böceği donundaki kadın bir çiftçi ile karşılaşır.

Uğur böceği donundaki kadın bir fare ile karşılaşır.

Uğur böceği donundaki kadın en sonunda fare ile evlenir.

Uğur böceği donundaki kadın farenin evindeki ceviz kabuklarına su doldurmak için yola çıkar.

Uğur böceği donundaki kadın suya düşer ve bu sırada atlılar gelir.

Uğur böceği donundaki kadın atlılardan, ekmek çalmaya giden fareye haber vermelerini ister.

Atlılar farenin bulunduğu yere gelip kadın hakkında konuşurken fare konuşulanları duyar.

Fare, uğur böceği donundaki kadının yanına gelince, kadın fareye küstüğünü söyler.

Fare uğur böceği donundaki kadını öldürür ve masal biter (D: Tahtabaş, 1995: 25-27).

İncili Mercan Kadın Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

İncili Mercan Kadın masalı, uğur böceği formundaki bir kadının evlenmek için eş aramaya çıkması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

İncili Mercan Kadın masalı, uğur böceği formundaki bir kadının evlendiği fare tarafından öldürülmesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

İncili Mercan Kadın masalı, uğur böceği formundaki bir kadının karşılaşmaları yinelenmiştir. İncili mercan sırayla oduncu, çiftçi, fare ve atlılar ile karşılaşır.

3. Üçler Yasası

İncili Mercan Kadın masalında İncili Mercan Kadın kendisi için evlenmek üzere üç aday ile karşılaşır ve üçüncü aday olan fare ile evlenir.

4. Yediler Yasası

İncili Mercan Kadın masalında İncili Mercan Kadın yola çıktığı yedinci günde bir oduncu ile karşılaşır.

5. Kırklar Yasası

İncili Mercan Kadın masalında İncili Mercan Kadın kırk gün kırk gece yol gider.

6. Bir Sahnede İki Yasası

İncili Mercan Kadın masalında uğur böceği formundaki bir kadın; sırayla oduncu, çiftçi, fare ve atlılar ile aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

İncili Mercan Kadın masalında uğur böceği formundaki bir kadın masalın sonunda fare ile aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

İncili Mercan Kadın masalında zıt temalar; yaşam-ölüm, evlenme-ayrılma, don değiştirme, olağanüstü haller, özgürlük-kaçış, kadının kurtuluşu-esir oluşu, hırsızlık temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

İncili Mercan Kadın masalında uğur böceği donunda olan kadının karşısında oduncu, çiftçi ve fare bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

İncili Mercan Kadın masalında olumlu ikizlerde İncili Mercan Kadın ve uğur böceği donudur.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

İncili Mercan Kadın masalında olumsuz ikizlerde kadını kabul etmeyen oduncu, çiftçi ve kadını öldüren fare bulunmaktadır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

İncili Mercan Kadın masalında ilk durum İncili Mercan Kadın'ın evlenmek istemesi ile kurulmuştur.

b. Son Durum Kuralı

İncili Mercan Kadın masalında son durum İncili Mercan Kadın'ın ceviz kabuklarını doldurmaya gittiği suya düşmesi ve kurtarılmak istemesi olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

İncili Mercan Kadın masalında fare ve İncili Mercan Kadın farenin evine dönerler. Fare burada iş bölümü yaparak kadını su doldurmaya gönderir, kendisi de ekmek çalmaya gider. Bu ayırım bir kaçış sürecinde olan uğur böceği formundaki kadının ölümüyle sonuçlanır.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

İncili Mercan Kadın masalında ileri akış ön plandadır. Olayları sıra sıra aktarılır. İncili Mercan Kadın fare ile evlenir. Kadın su doldurmaya gider ve orada suya düşer. Fare kadının yanına gelir ve kadını öldürünce masal biter.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

İncili Mercan Kadın masalı, uğur böceği formundaki bir kadın, evlenmek için üç aday ile diyalog kurar.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

İncili Mercan Kadın masalında uğur böceği formundaki bir kadın evlenmek için üç aday ile diyalog kurar. Bu diyalogda adaylara “Ben uğur böceği değilim, incili mercan kadını. Er aramaya gidiyorum. Sen adamı neyle döversin?” diye soru sorar ve cevaba göre evlenmeye karar verir. Uğur böceği formundaki kadın suya düşünce kurtulmak için atlılara “Hay atlılar atlılar! İğne batmaz kaz butlular. Değirmene varırsanız, sıçan süllü beyi görürseniz, İncili Mercan Kadın suya düşmüş deyiverin” diye seslenir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

İncili Mercan Kadın masalında büyük tablolar; İncili Mercan Kadın'ın fare ile evlendiği sahne, suya düştüğü sahne ve fare tarafından öldürüldüğü sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

İncili Mercan Kadın masalında olağanüstü hâl uğur böceği donundaki bir kadının fare ile evlenmesidir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

İncili Mercan Kadın masalında olağanüstü varlıklar uğur böceği donundaki kadın ve faredir. Ayrıca uğur böceği donundaki kadın eş armaya çıktığında adaylara birini nasıl dövdüklerini sorar. Adayların verdiği balta, orak ve kuyruk ve yağ cevapları olağanüstü varlıklardır. Ayrıca İncili Mercan Kadın'ın su doldurmaya götürdüğü ceviz kabukları ve farenin çalmaya gittiği ekmek diğer olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

İncili Mercan Kadın masalında olağanüstü nesne, İncili Mercan Kadın'ın su doldurmaya götürdüğü ceviz kabuklarıdır. Kadının bu eylemi, onun fare tarafından öldürülmesine neden olmuştur.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

İncili Mercan Kadın masalında tek entrika uğur böceği formundaki kadının evlenmesi ve evlendiği fare tarafından öldürülmesidir.

16. Epik Birlik Yasası

İncili Mercan Kadın masalında epik birlikler; uğur böceği formundaki kadının karşılaştığı eş adayları, atlılar ve diyaloglar epik birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

İncili Mercan Kadın masalında uğur böceği donundaki kadın mağdur ve korunmak için don değiştiren bir kadın, oduncu ve çiftçi zalim, atlılar yardımcı, fare ise kurnaz ve haindir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

İncili Mercan Kadın masalında asıl dikkatler incili mercan kadında toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

İncili Mercan Kadın masalında diğer dikkatler İncili Mercan Kadın'ı öldüren farede toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

İncili Mercan Kadın masalında İncili Mercan Kadın ve fare, farenin yaşadığı eve dönerler. Buradan kader çizgileri ayrılır. Kadın su doldurmaya, fare ise ekmek çalmaya gider.

20. Bileşik Yapı Yasası

İncili Mercan Kadın masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur

3.32. İnsanoğluna İyilik Yaramaz Masalı

Bölge: Konya/Ilgın

Kaynak Kişi: Mevlüt KILCI

Derleyen: Salih ERİKÇİ

Masal Tipi: B. Hayvan ve İnsan

Derlenme Tarihi: 21.02.1992

Tam Künye: ERİKÇİ, Salih. (1992). “İnsanoğluna İyilik Yaramaz” Masalı 877/A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.10-12.

İnsanoğluna İyilik Yaramaz Masalının Olay Örgüsü:

Bir gün bir yılan ateşe atılır ve yılan yanmaya başlar.

Yılan yanarken bir insan da oradan geçer.

Bu insan yılanı ateşten kurtarır.

Yılan, “insanoğluna iyilik yaramaz” diyerek insanı sokmak ister.

İnsan, yılanın bu davranışını görünce durdurmak ister.

İnsan, yılanın haksızlık yaptığını düşünür ve üç şeye bunu sormak ister.

İnsan yedi gün boyunca yol gider.

İnsan ve yılan; öküze, ırmağa ve tilkiye danışırlar.

Yılan öküze insanı sokup sokmayacağını sorar.

Öküz ise yılanı “insanoğluna iyilik yaramaz, sok” diye cevap verir.

Yılan ırmağa insanı sokup sokmayacağını sorar.

İrmak ise yılanı “insanoğluna iyilik yaramaz, sok” diye cevap verir.

Yılan tilkiye insanı sokup sokmayacağını sorar.

Tilki ise yılanı “insanoğluna iyilik yaramaz, sok” diye cevap verir.

Bu sırada insan, geriden tilkiye “bir çuval tavuk” vereceğini söyler.

Tilki yılanı insanı sokmamasını söyler.

Yılan, insanı sokmaktan vazgeçer.

İnsan ile tilki akşam sözleşirler.

İnsan, bir çuvala tavuk yerine kırk tazı koyar.

İnsan, tazıları tilkinin peşine salar.

Bu sırada tilki yılanı hak verir.

Tilki, insanoğluna iyilik yaramadığını anlamış olur (D: Erikçi, 1992: 10-12).

İnsanoğluna İyilik Yaramaz Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalı bir yılanın ateş içinde yanmak üzere olması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalı tilkinin yılanı haklı bulması ile biter.

2. Yineleme Yasası

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masasında yılanın insanı sokmaya karar vermesi için sırayla üç varlığa soru sorulur. Bu soru sorma masal kahramanı olan insanın kaderini tayin eder ve yılan tarafından sokulmaktan vazgeçer.

3. Üçler Yasası

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masasında öküz, ırmağa ve tilkiye soru sorulur. Bu üç varlık insanın kaderini tayin etmesinde önemli unsurlardır.

4. Yediler Yasası

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masasında insan yedi gün boyunca yol gider. Bu sürede sorularına cevap aramaya devam eder.

5. Kırklar Yasası

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masasında bir çuvala kırk tazı konur.

6. Bir Sahnede İki Yasası

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masasında sırayla, yılan ve insan, yılan ile öküz, tilki ve ırmak aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masasının son sahnesinde insan ve tilki aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında zıt temalar ölüm ve yaşam, güven ve güvensizlik olmuştur. Yılan mitolojik bir varlık olarak yeraltını ve bilinmeyeni temsil ederken; insan yerüstünü ve açıklığı temsil etmektedir.

b. Zıt Kişiler Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında insan karşısında yılan, öküz ve ırmak bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında insan ve tilki olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında yılan, öküz ve ırmak olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında ilk durum yılanın insanı sokmaya karar vermesi ve insanın bu durumdan kurtulmak istemesidir.

b. Son Durum Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında son durum, insanın sokulmaktan kurtulması ve tilkiyi kandırmasıdır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında insan, tilkiye tuzak kurup bir çuval tazıyı vermek için tilkinin yanına tekrar döner.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalı insanın yılandan kurtulması üzerine kurulmuştur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında kalıp olaylar soru-cevap olmuştur. Yılan öküz, tilki ve ırmağa insanı sokup sokmamasının doğru olup olmadığını sorar. Masaldaki bu kalıp sahneler, masalın genel akışı için oldukça fazla yer kaplamaktadır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında “Bir gün” ve “İnsanoğluna iyilik yaramaz sok” sözleri kalıp sözlerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında yılanın yandığı sahne; yılanın insanı sokmaya karar verdiği sahne ve tilkinin aslında yılanın haklı olduğunu sahnede görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında insan ve yılanın konuşarak pazarlık yapması olağanüstü hâl örneğidir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında konuşan varlıklar olan yılan, öküz, tilki ve ırmak olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında ideal nesne yılanın yandığı ateştir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında tek entrika yılan ile insan arasındaki mücadeledir.

16. Epik Birlik Yasası

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında epik birlikler; ırmağın, öküzün ve tilkinin intak sanatı ile konuşturulup masala dâhil edilmesi ile olmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında yılan acımasız; insan kurnaz; ırmak, öküz ve tilki destek kahramanlardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında asıl dikkatler insanda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında diğer dikkatler yılan ve tilkide toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında tekrarlanan mekân; insanın tilkinin yanına gelip tilkiye bir çuval tavuk yerine tazı getirmesi ile olmuştur.

20. Bileşik Yapı Yasası

İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.33. İraz Gelin Masalı

Bölge: Konya/Sarayönü

Kaynak Kişi: Zeynep CAN

Derleyen: Hatice Tûba YALDIZ

Masal Tipi: M. Kıskançlık ve İftira

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: YALDIZ, Hatice Tûba. (2006). Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi (Sarayönü Örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

İraz Gelin Masalının Olay Örgüsü:

İraz küçük yaşta annesini kaybeder.

Üvey anne İraz'ı kıskanır.

Üvey anne İraz'ı ve babasını ormana gönderir.

Babası İraz'ı su içmeye gönderir.

İraz ekmeği tekerlek yaparak bir pınar bulur.

İraz geri döndüğünde babasını göremez.

Pınarın başındaki kavak ağacında bir kuş vardır.

Durmuş isimli bu kuş İraz ile konuşur ve ona gitmesini söyler.

İraz çok üzülür ve yola devam eder.

İraz bir çınar ağacının tepesine çıkar.

İraz bir çeşmenin yanına varır.

Çeşme İraz'dan onu temizlemesini ister.

İraz çeşmeyi temizleyerek su içer.

İraz bir fırıncıya varır ve ekmek ister.

Fırıncının İraz'dan külleri temizlemesini ister.

İraz fırının küllerini temizler ve ekmek alır.

İraz bir elma bağına varır.

İraz elma ağacından elma ister.

Elma ağacı Iraz'dan kuru dallarını temizlemesini ister.
 Iraz elma ağacındaki kuru dalları temizler.
 Dallar dile gelir ve Iraz'ı elma yememesi konusunda uyarır.
 Iraz elma yemeden yoluna devam eder.
 Iraz yedi yıl durmadan yürür.
 Iraz yedi dağ ile yedi denizi aşar.
 Iraz bir eve varır.
 Bu evde bir yaşlı kadın yaşar.
 Yaşlı kadın düğüne gider.
 Yaşlı kadın geç gelirse Iraz'dan yılanları ve akrepleri doyurmasını ister.
 Iraz yılanları ve akrepleri doyurur.
 Yılanlar ve akrepler dile gelir.
 Yaşlı kadına Iraz'ın kendilerini doyurduğunu söylerler.
 Kadın Iraz'a dileğinin ne olduğunu sorar.
 Iraz “yuva kurmak, zengin olmak, mutlu olmak” istediğini söyler.
 Kadının kızı “yuvan elmada, varlık ile mutluluk pınarda” der.
 Yaşlı kadın ve Iraz suyu kara akan kara pınarın başına varırlar.
 Yaşlı kadın uyuyakalır.
 Iraz kara pınardan ak sular aktığını görür.
 Yaşlı kadın pınara “nenen geldi!” diyerek pınarın önüne bir sandık koyar.
 Su bu sandığa akarak sandık para ile dolar.
 Yaşlı kadın Iraz'a sıra yuvasını kurmaya geldiğini söyler.
 Yaşlı kadın uçup gider.
 Iraz yuvasını elmada aramaya başlar.
 Iraz yolda bir ağacın dibine oturur.
 Tam elma yiyeceği sırada adı Durmuş olan kuşu görür.
 Adı Durmuş olan kuş dile gelir.
 Iraz pınara gider, elmayı suya atar, yıkar, üçe kadar sayar ve arkasını döner.

Sudan yakışıklı bir yiğit çıkar.

Iraz ve yiğit bir saray yaptırır.

Iraz ve yiğit düğün yaparlar.

Iraz düğüne gelen misafirlere konuşma yapar.

Misafirler Iraz'ın üvey annesini ve babasını ayıplarlar (D: Yıldız, 2006: 167-171).

Iraz Gelin Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Iraz Gelin masalı Iraz'ın annesinin ölümü ile başlamaktadır. Annesi öldükten sonra üvey annesi ile mücadele etmek zorunda kalan genç kız, babası ile birlikte ormana gönderilir. Babası zavallı kızı ormanda yalnız bırakır, eve döner. Iraz'ın mutluluğa giden yolculuğu bu terk edilme ile başlamış olur.

b. Bitiş Kuralı

Iraz Gelin masalı, Iraz'ın sevdiğine kavuşması ile sona erer. Bu iki genç görkemli bir düğün ile evlenirler.

2. Yineleme Yasası

Iraz Gelin masalında yineleme sahneleri, Iraz'ın farklı yerleri ziyaret ederek karşılaştığı sınavlar ile kurulmuştur. Iraz, babası tarafından ormana terk edilmeden önce su içmek için bir pınara doğru yola çıkar. Bu pınar onun ilk ziyaret yeridir. Bir kavak ağacına gelen Iraz'a Durmuş isimli kuş devam etmesini söyler. Daha sonra bir çınar ağacının tepesine çıkar ve sabaha kadar orada bekler. Sabah olunca bir çeşmeye gider. Çeşme dile gelir. Iraz çeşmenin suyunu temizler ve su içer. Yoluna tekrar devam eder.

Iraz bir fırıncı ile karşılaşır. Fırıncıdan külleri temizlemesi karşılığında ekmek alır. Elma ağacı ile karşılaşır. Elma ağacı Iraz'dan dallarını temizlemesini ister. Burada Iraz kaderini değiştirecek olan elmayı yemeden yoluna devam eder. Iraz yedi yıl durmadan yürür ve sonunda bir kadının evine gelir. Kadının akreplerini ve yılanlarını doyurarak bir dilek hakkı kazanır. Yaşlı kadın ile kara pınara giderler. Iraz'ın bu ziyaret durakları onun olgunlaşmasına ve sevdiğine kavuşmasına aracı olmuştur. Masaldaki Durmuş isimli kuş masalın sonunda kuş donundan çıkarak Iraz'a eş olur. Iraz kuş ile düzenli olarak karşılaşması, iki sevgilinin kavuşmayı için planlanmıştır.

3. Üçler Yasası

Iraz Gelin masalında Iraz kuş donundaki sevdiği Durmuş ile üç kere karşılaşır. Bu karşılaşmalar kavak ağacında, pınarın başında ve masalın sonunda kuş donundan çıkması ile olur. Iraz'ın yaşlı kadından üç isteği vardır. Bunlar “yuva

kurmak, zengin olmak ve mutlu olmak”tır. Masalın sonunda Iraz elmayı suya atar ve arkasını dönerek üçe kadar sayar. Yakışıklı bir delikanlı ortaya çıkar.

4. Yediler Yasası

Iraz Gelin masalında Iraz yaşlı kadının evine gelir. Bu eve gelene kadar yedi yıl yürür. Yedi dağ aşar. Yedi denizi geçer.

5. Kırklar Yasası

Iraz Gelin masalının sonunda Iraz ve sevdiği delikanlı, kırk gün kırk gece yapılan düğün ile evlenirler.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Iraz Gelin masalının girişinde Iraz ve üvey annesi aynı sahnede olur. Devamında Iraz ve babası ormanda aynı sahnede olur. Iraz, babasının kendisini terk ettiğini anlayınca bir kavak ağacına gelir. Buradaki Durmuş adlı kuş ile aynı sahnede olur. Iraz ziyaretleri çeşme, elma ağacı ve yaşlı bir kadın ile aynı sahnede olmasıyla devam eder.

7. Son Sahnede İki Yasası

Iraz Gelin masalının sonunda Iraz ve sevdiği delikanlı aynı sahnede olup görkemli bir düğünle evlenirler. Bu sahneye davetliler de eşlik eder.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Iraz Gelin masalı ayrılık teması ile başlar, kavuşma teması ile sona erer. Iraz, masalın başında ilk ayrılığı ölen annesi ile yaşar. Üvey annesi ve Iraz arasında bir anlaşmazlık kurulur. Babası tarafından ormana terk edilir. Bu terk ediliş, Iraz sevdiği delikanlıya kavuşmasına alınmış bir bilet olur. Iraz sınavlarını başarıyla tamamlamasından dolayı, suyu sürekli kara akan kara pınarın suyu, bir anda yaşlı kadının hikmeti ile ak akmaya başlar. Masalda Durmuş isimli kuş, Iraz ile karşılaşarak onu yönlendirir. Kuş özgürlüğün temsilcisi olarak Iraz’ı özgürlüğe kavuşturmayı amaçlar.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Iraz Gelin masalında Iraz kötülüğünü isteyen üvey anne ve babanın karşısında, Iraz sevdiği delikanlıya kavuşup mutlu olmasını isteyen yaşlı bir kadın bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Iraz Gelin masalında Iraz’ın iyi olmasını için bir arada olan Durmuş isimli kuş, Elma ağacı, yılanlar-akrepler ve yaşlı kadın olumlu ikizleri oluşturmaktadır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Iraz Gelin masalında Iraz'ın üvey annesi ve babası Iraz hakkında kötü düşünen ve onu yalnız bırakan kahramanlar olarak olumsuz İkiz Kuralını oluşturmuştur.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Iraz Gelin masalında ilk durum Iraz'ın terk edilmesi ve yolunu kaybetmesidir. Masaldaki olay akışı bu durumunun giderilmesi yönünde oluşturulmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Iraz Gelin masalında son durum Iraz sevdiğine kavuşması ve evlenmesi olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Iraz Gelin masalında geriye dönüşler Iraz sevdiğine kavuşması için tasarlanmıştır. Babası tarafından terk edilen Iraz, babasının onu gönderdiği pınara tekrar döner. Elma ağacından aldığı elmayı suya atar. Bu sırada sevdiği delikanlı ortaya çıkar.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Iraz Gelin masalında Iraz, masaldaki sınavlarını geçer ve tek çizgide ilerleyerek sevdiğine kavuşur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Iraz Gelin masalında, Iraz ziyaret yerlerindeki “yasakları ve uyarıları” kalıplaştırılmıştır. Iraz, kavak ağacındaki kuş tarafından yola devam etmesi şeklinde uyarılır. Çeşmeden su içmeden önce çeşmenin talimatı ile suyu temizler. Fırından ekmek almak için öncesinde fırıncının talimatı ile külleri temizler. Elma ağacının kurumuş dallarını temizledikten sonra elma alır ancak bu elmayı yememesi için ağaç tarafından uyarılır. Iraz, bir kadının evine gelir. Kadın tarafından yılanları ve akrepleri doyurması için tembihlenir. Sevdiğine kavuşması için babasının gönderdiği pınara tekrar döner. Burada Durmuş isimli kuş Iraz'a elmayı pınara atmasını ve yıkamasını söyler. Iraz bu sınavlarındaki sabrı ve görev bilinci, onun sevdiğine kavuşmasını ve evlenmesini sağlamıştır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Iraz Gelin masalında kalıp ifadeler ve geçişlerde kullanılan sözler aşağıdaki gibidir:

“Bir varmış, bir yokmuş. Zamanın birinde çok uzak diyarlarda mor mor dağlar morlanmışlar. Doruklara varmışlar. Gökte yıldız, yerde karıncayla kaynaşmışlar. Suyun şırıltısında, ormanın uğultusunda, düşe koyulmuşlar, mutlu

olmuşlar. Böyle günlerin birinde, en güzelinde... Horoz ötmüş, Bu masal dile gelmiş. Simdi oturalım ocak basına, bakalım neler gelmiş, Iraz gelinin basına?”.

“Az gitmişler uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Balta elde urgan elde varmışlar ormana. Çalıştıkça yorulmuşlar, ter döküp susamışlar.”

“Elinde ekmek, onu yap bir tekerlek. Ekmeği tekerle, gideceğin yeri iyi belle. Gittiği yol yolundur, durduğu yer suyundur.”

“Analı kuzu, kınalı kuzu.”

“Tın tın kabakçığım, beni dağlarda bırakan babacığım!”

“Hey! ölüyü yıkayan, diriye sulayan çeşme. Bana bir su versene.”

“Akar suydum bulandım. Kurbağalandım palazlandım... Temizle beni iç suyum.”

“Bir ekmek versene, beni sevindirsene!”

“Iraz kız Iraz kız. Sensin bir yıldız.”

“Gidişim çok sürmez, gelişim akşamı bulmaz.”

“Ablamız bizi doyurdu, açlıktan korudu. Allah da onu doyursun, gönlüne göre versin...”

“Düşelim yola, varalım pınara.”

“Sonunda varmışlar pınara, suyu akarmış kara kara... Adı kara pınarmış, tasında “Gizini bilene altın yapar.” Yazarmış. Oturmuşlar pınarın başında, söylemişler kara tasında.”

“Ak su, ak su! Nenen geldi bak, gönlünce ak!”

“Anan ak gecede doğurmuş, adını Iraz koymuş. Yıldız gibi kay maviliklere, karış dirliklere. Sıra geldi yuvana onu da elmada ara.”

“Dişleme dişten olursun, sonra düşü düşte görürsün! Babanın saldığı pınara var yolunu ara. Elmanı suya atacaksın, bir güzel yıkayacaksın. Arkanı dönüp üçe dek sayacaksın. Ondan sonrası kolay.”

“Oğlan da dalıp gitmiş düşüne, uzar gider güzeline.”

“Üvey kız demediniz, Öpe öz babam gibi beni terk itmediniz. En güzel günümde yalınız bırakmadınız.”

“Bu düğün de böyle bitmiş, masal sona ermiş. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.”

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Iraz Gelin masalında Iraz babası tarafından terk edildiğini anladığı an ilk vurucu sahnedir. Iraz'ı kavak ağacındaki Durmuş isimli kuşun uyarması, çeşmenin dile gelip Iraz ile konuşması, elma ağacının Iraz'dan dallarını temizlemesini istemesi, kara pınarın yaşlı kadını görünce ak su ile para akıtması ve Iraz'ın elindeki elmayı pınarda yıkadıktan sonra sevdiği delikanlı ile karşılaşması masaldaki ihtişamlı sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiği Yasası
a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Iraz Gelin masalında; kavak ağacındaki kuşun konuşması, çeşmenin konuşması, elma ağacının ve dallarının konuşması, yılanların ve akreplerin dile gelmesi, yaşlı kadının pınara hâkim olması ve pınardan para akması, yaşlı kadının uçup gitmesi, masalın son sahnelerinde Durmuş adlı kuşun Iraz'ı yönlendirmesi, Durmuş isimli kuşun kuş donundaki bir delikanlı olması ve masalın sonunda Iraz'ın elmayı yıkadığı pınardan bu dondan bir yiğidin çıkması olağanüstü sahnelerdir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Iraz Gelin masalında konuşan kuş, çeşme, elma ağacı ve dalları; dile gelen akrepler ve yılanlar, yaşlı kadının pınara söz geçirmesi, Iraz'a eşlik eden Durmuş isimli kuş ve bu kuşun delikanlı olması olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Iraz Gelin masalında ideal nesne elma ve Iraz'ın derdine ortak olan kara taştır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Iraz Gelin masalında tek entrika, Iraz terk edilmesi ve bu kızın sonunun ne olacağı üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Iraz Gelin masalı Iraz'ın terk edilmesi ile başlayan masal, Iraz sınavları ile desteklenmiştir. Bu sınavlar, Iraz sevdiğine kavuşmasında basamak olmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Iraz Gelin masalında kahramanlar kendilerine uygun rolleri en iyi şekilde sergilemiştir. Üvey anne, üvey kızını kıskanır ve onu evden gönderir. Iraz'ın babası karısına inanır. Masaldaki çeşme, elma ağacı, Durmuş, kadın, kadının akrepleri ve yılanları, mağdur olan Iraz mutluluğu için seferber olan yardımcı unsurlardır.

18. Dikkat Toplama Yasası
a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Iraz Gelin masalının sonunda tüm dikkatler Iraz ve evlendiği delikanlıda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Iraz Gelin masalında dikkatleri çeken diğer kahramanlar Iraz'ı terk eden üvey annesi ve babası olmuştur. Davetliler tarafından bu anne-baba ayıplanmıştır.

19. Mekânın Tekrar Yasası

Iraz Gelin masalında babası tarafından terk edilen Iraz, babasının onu gönderdiği pınara tekrar döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Iraz Gelin masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.34. Karakoyun Masalı

Bölge: Konya/Akşehir

Kaynak Kişi: (?) ALTINBAY

Derleyen: G. Tarıman CENİKOĞLU

Masal Tipi: N. Hor Görülen Koca Kahraman

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: CENİKOĞLU, G. Tarıman. (2002). Akşehir Folklorundan Bir Demet. Ankara: Bizim Büro Yayınevi.

Karakoyun Masalının Olay Örgüsü:

Bir çoban yörük obasındaki ağanın koyunlarına yedi yıl çobanlık yapar.

Bu çoban çok güzel kaval çalar.

Sürüdeki bir kara koyun çoban kaval başlayınca dinler.

Çoban ağanın kızına âşık olur.

Çoban ağanın kızına âşık olduğunu kimseye söylemez.

Çoban kaval çalıp kara koyuna ağıtlar yakar.

Ağanın kızı çoban kaval çalarken çobanın söylediklerini duyar.

Ağanın kızı da çobana âşık olur.

Ağa, kızını çobana vermek için şartlar sunar.

Ağa, çobandan koyunlara kırk gün tuz yalatmasını ve sürüyü subaşına götürmesini ister.

Ağa, koyunlar su içmeden dönerse kızını çobana vereceğini söyler.

Çoban, koyunlara kırk gün tuz yalatır ve koyunları subaşına götürür.

Koyunlar subaşıdayken çoban kaval çalar.

Çobanın kaval çalarken söylediği sözleri duyan koyunlar su içmeden döner.

Ağa sözünde durmaz ve kızını komşu obanın beyine verir.

Çobanın bugünden sonra tek sırdaşı kara koyun olur.

Ağanın kızı hastalanır.

Ağanın kızı üç gün çobanın kaval sesini duyunca iyileşir.

Çoban kara koyuna kaval çalıp derdini anlatır.

Obanın beyi çobanı obadan kovar.

Çoban kaval çalarken, düğüncüler obanın beyinin kızını almaya gelir.

Çoban düğüncülere kaval çalmaya başlar.

Obanın beyinin kızı kaval sesini duyunca çobanı tanır.

Obanın beyinin kızı kaval sesini duyar duymaz can verir.

Çoban da kızla beraber can verir (D: Cenikoğlu, 2002: 140-141).

Karakoyun Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Karakoyun masalı bir yörük obasında çobanlık yapmaya başlayan çobanın, obanın ağasının kızına âşık olması ile başlar. Bu aşk imkânsız bir aşktır.

b. Bitiş Kuralı

Karakoyun masalı çobanın ve âşık olduğu ağa kızının aynı anda ölmesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Karakoyun masalında obanın ağası, kızına âşık olan çobana kızını vermek istemez. Bu nedenle çobana bir şart sunar. Bu şart çobanın koyunlarına kırk gün tuz yalatması ve subaşına götürmesidir. Ancak kırk gün sonra koyunların subaşıdan su içmeden dönmeleri gerekir. Bu çoban kırk gün boyunca düzenli olarak koyunlara tuz yalatır ve subaşıdan su içmeden tekrar koyunları obaya getirir. Çobanın bu sınavı yine de aşkına kavuşmasını sağlayamamıştır.

3. Üçler Yasası

Karakoyun masalında hasta kız üç gün çobanın kaval sesini duyunca iyileşir.

4. Yediler Yasası

Karakoyun masalında bir çoban ağasının koyunlarına yedi yıl çobanlık yapar.

5. Kırklar Yasası

Karakoyun masalında; çobanın sınavı koyunlara kırk gün tuz yalattır. Çoban masalın giriş, gelişme ve sonuç bölümünde kavalını alıp kara koyun aracılığıyla ağıt yakar ve sesini sevdiği kıza duyurmaya çalışır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Karakoyun masalında; çoban ve obanın ağasının kızı ile karşılaşarak birbirlerine âşık olurlar. Masalın bu sahnesinin sonunda çoban ve obanın ağası aynı sahnede olur. Çoban, obanın ağasından kızını ister ancak ağa bu işe razı göstermez. Masalın gelişme bölümünde çoban ve kara koyun aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Karakoyun masalının sonunda ile düşüncüler ve çoban aynı sahneye gelerek masal sona erer.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Karakoyun masalında ayrılık teması ve kavuşma teması öne çıkmıştır. Kızına âşık olan çobana kızını vermek istemeyen obanın ağası, kızını komşu obanın beyine verir. Bu imkânsız aşk, iki aşığı kavuşmadan ölmesine neden olur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Karakoyun masalında; kızını âşık olduğu çobana vermek istemeyen zalim baba ile; kavuşmak isteyen kıızı ve çoban kişilerde zıtlık kuralının temsilcileridir.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Karakoyun masalında kavuşmayı bekleyip kavuşamayan iki âşık olumlu ikizlerin masaldaki örneğidir. Çoban, aşkını ifade etmek için kara koyunun kendisini anladığını düşünür. Bu kara koyuna kaval çalıp sesini âşık olduğu kıza duyurur. Masalda çobanın sözlerine karşılık su içmeden dönene koyunlar da yardımcı kahramanlardır. Kara koyunun çobanın yardımcısı ve sevdiği kıza haberci olması bakımından olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Karakoyun masalında iki aşığın kavuşmasını engelleyen obanın ağası ve bu ağanın kendi kızını verdiği komşu obanın beyi olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Karakoyun masalında ilk önemli durum; oba ağasının kızına âşık olan çobanın aşkına kavuşup kavuşamayacağı olmuştur. Masalın akışı bu durumun açıklığa kavuşması üzerine tasarlanmıştır.

b. Son Durum Kuralı

Karakoyun masalında son durumu; kızını âşık olduğu çobana değil, komşu obanın beyine veren oba ağası belirlemiştir. Sevdigine kavuşamayan kız; çobanın düğüncülere çaldığı kaval ile imkânsız aşkına canını feda ederek can verir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Karakoyun masalında; bir çoban sevdiği kıza kavuşmak önce kızı babasından istemiş daha sonra kıza kavuşmak için koyunlara kırk gün tuz yalatıp subaşına götürmüştür. Subaşından su içirmeden tekrar koyunları obaya döndürmüş ve kızın babası olan yörük obasının ağasına yanına gelmiştir. Masaldaki bu geriye dönüş, herhangi bir sahne tarafından atanmamış, başkahraman çoban tarafından gerçekleştirilmiştir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Karakoyun masalında; bir çoban sevdiği kıza kavuşmak için istikrarlı bir şekilde hareket eder ancak masalın sonunda kavuşamaz.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Karakoyun masalındaki çoban koyun sürüsündeki bir kara koyunu kendisine yoldaş edinmiştir. Bu çoban her derdinde kara koyuna kaval çalar ve ağıt yakar. Bu nazımlar masalda düzenli olarak verilmiştir. Çoban masaldaki son kavalını sevdiği kıza almaya gelen düğüncülere çalmış ve sesini sevdiği kıza duyurmuştur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Karakoyun masalındaki çoban; koyun sürüsündeki bir kara koyunu kendisine yoldaş edinmiştir. Bu çoban her derdinde kara koyuna kaval çalar ve ağıt yakar. Çoban ilk ağıtını kıza âşık olup kimseye söylemediğinde kara koyuna kaval çalıp anlatmıştır:

“Kara koyun sana çanlar takayım!

Ablan sağsın ben karşıda bakayım!

Yavrun öldüyse ben yavru bulayım!

Meleme, meleme koyunum vazgeç kuzundan!

Ne analar ayrılır kızından!

Obanın ağasının kızı çobanın bu sözlerini duyunca o da çobana âşık olur. Çoban kızı babasından istemeye gider. Babası çobandan koyunlara kırk gün tuz

yalatıp su içirmeden getirmesini söyler. Çoban koyunlara kırk gün tuz yalattıktan sonra onları subaşına götürür. Subaşında koyunlara şu sözleri söyler:

Karakoyun sana tuzlar yalattım,
 Yalattım da ciğerlerini doğrattım,
 İşte seni su başına ittim,
 İçme koyun içme, haydi dön geri!
 Sözümü tutmanın tam yeri,
 Tam gelir sarı çamın âvâzı,
 Kimi allar giymiş, kimi beyazı,
 Dönüp kılsam ben de bir sabah namazı,
 İçme koyun içme, haydi dön geri,
 Sözümü tutmanın tam yeri!

Sevdiği kızın komşu obanın beyine verildiğini duyan çoban kara koyuna şu sözleri söyler:

Karakoyun, senin kuzun bu yaylanın kuzusu,
 Hiç bitmiyor içimin sızısı,
 Yetim kaldı, halkın al kınalı kuzusu.

Masaldaki diğer kalıp ifadeler “Bir varmış, bir yokmuş; evvel zaman içinde kalbur saman içinde” ve “bu masal da böylece sona ermiş” sözleridir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Karakoyun masalında görkemli sahneler; kızın da çobana âşık olduğu sahne, çobanın koyunlara kırk gün tuz yalattığı ve subaşından su içirmeden getirdiği sahne, çobanın kara koyuna kaval çalıp ağıtlar yaktığı sahne; kızın komşu obanın beyine verildiği sahne, çobanın düğüncüler yolda iken onlarla karşılaştığı sahne, kızın ve çobanın öldüğü sahnedir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Karakoyun masalında; çobanın koyunlara kırk gün tuz yalatması ve koyunların subaşından su içmeden dönmesi ve çobanın içlerinden bir kara koyun ile dertleşmesi olağanüstü haldir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Karakoyun masalında çobanın sözünü dinleyen koyunlar, kırk gün tuz yalamasına rağmen su içmeden geri dönerler. Çobanın efsunlu kavalı hem sevdiği kıza hem de koyunları etki etmiştir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Karakoyun masalında ideal nesneler kaval ve tuzdur.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Karakoyun masalında asıl entrika çobanın sevdiği kıza kavuşamaması üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Karakoyun masalında asıl entrikaya bağlanana epik birlikler; çobanın koyunlara kırk gün tuz yalatması, onları subaşına götürmesi, koyunların su içmeden geri dönmesi; obanın beyinin kızını çobana vermekten vazgeçmesi ve son olarak çobanın düşüncülerle karşılaştıktan sonra kendisinin ve sevdiği kızın ölmesi olmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Karakoyun masalında kavuşmak isteyen iki âşık saf ve masum; kızını sevdiği çobana vermeyen zalim bir oba ağası ve iki aşığın kavuşmasını için kırk gün tuz yalayıp su içmeden dönen koyunlar bulunmaktadır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Karakoyun masalında asıl dikkatler masalın sonunda ölen çobanda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Karakoyun masalında diğer dikkatler masalın sonunda çobanla aynı anda ölen kızda ve çobanın ölmeden karşılaştığı düşüncülerde toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Karakoyun masalında çoban ve kız ayrıldıkları noktada birlikte can vererek tekrar kavuşurlar.

20. Bileşik Yapı Yasası

Karakoyun masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.35. Karanlık Dünya Masalı

Bölge: Konya/Bozkır

Kaynak Kişi: Ayşe TANSEL

Derleyen: Oğuz TANSEL

Masal Tipi: K. Bir Erkek Sevgili Bulur

Derlenme Tarihi: 1945

Tam Künye: TANSEL, Oğuz. (1974). Al'lı ile Fırfırı. (Ressam: Seniye Fenmen).

Karanlık Dünya Masalının Olay Örgüsü:

Bir padişahın üç oğlu vardır.

Üç oğlan bir gün dağa tırmanır.

Bir düzlükte kuyu ile karşılaşırlar.

Üç oğlan kuyuya inmeye karar verir.

Üçüncü kardeş kuyuda kalır.

Kuyuda bir konak vardır.

Oğlan konakta birinci kapıyı açar.

Konakta Kekik ülkesinin padişahının Ceylan gözlü kızı vardır.

Oğlan konakta ikinci kapıyı açar.

Konakta Güneyik ülkesinin padişahının Maviş gözlü kızı vardır.

Oğlan konakta üçüncü kapıyı açar.

Konakta Gül ülkesinin padişahının Tomurcuk kızı vardır.

Yedi başlı dev üç güzeli yeraltındaki konağa hapsedmiştir.

Oğlan yedi başlı devi öldürür ve devi cehenneme gönderir.

Oğlan iki kızı ağabeylerine nişanlar.

Tomurcuk kızı kendisine alır.

Ağabeyleri Tomurcuk kızı çok beğenir.

Ağabeyleri küçük oğlanı kuyuda bırakır.

Tomurcuk kız küçük oğlana akıl verir.

Kuyuda ak ve kara koç vardır.

Ak koç ışıklı dünyaya çıkar.

Kara koç yedi kat karanlık dünyaya gönderir.

Ağabeyler ve üç kız ülkeye döner.

Ağabeyler padişah babalarına kardeşlerini Gökdağ'da bir devin parçaladığı yalanını söyler.

Üç kıza üç yardımcı verilir.

Oğlan yanlışlıkla kara koçun üstüne atlar ve karanlık dünyaya iner.

Oğlan bir koca karı ile karşılaşır.

Koca karı oğlana bir tas kanlı su verir.

Bir ejderha pınarın gözündeyatar.

Ejderha her gün bir insan yer.

Sıra o kentin padişahın kızıındadır.

Koca karı oğlana yardım eder.

Oğlan ejderhayı parçalar ve padişahın kızını kurtarır.¹⁴

Padişah kızını ejderhayı öldüren yiğide vermek ister.

Padişahın kızı oğlanın sırtına bir damga vurur.

Padişaha damat olmak isteyenler konağın önüne gelir.

Padişahın kızının damgası olmayanlara kırk değnek vurulur.

Oğlan Haranı bölgesinde koca karının evinden padişahın yanına getirilir.

Oğlan padişahın kızıyla evlenmek istemez.

Oğlan padişaha ışıklı dünyaya çıkmak istediğini söyler.

Oğlan bir gün kuş yuvasındaki yılanı öldürür.

Oğlan üç zümrüt yavrusunu kurtarır.

Zümrüt kuşu oğlana yardım etmek ister.

Oğlan ışıklı dünyaya çıkmak ister.

Zümrüt kuşu Billur dağdaki ışıklı dünyanın kapısını tarif eder.

Bu kapıda on iki köknarın olduğu Saylıpınar vardır.

¹⁴ Axel Olrik, Büyük Tablo Sahneleri Yasası'nı açıklarken "bir boğamın veya bir yılanın sırtında duran genç kız sahneyi seyrederek" örneğinin verir. Aynı şekilde Karanlık Dünya masalındaki ejderha her gün bir insan yer ve şehir halkı bu olayı seyrederek. Sıra padişahın kızına gelmiştir. Ejderha tarafından yok edilmeye aday gösterilen padişahın kızı bu kanlı sahneyi çaresizce ejderhanın ağzında bekler.

Zümrüt kuşu oğlana yardım eder.
 Oğlan padişahıtan kırk batman şarap ve kırk batman et ister.
 Padişahın bu istekleri yerine getirir.
 Zümrüt kuşu şarabı, eti ve oğlanı kanatlarına alıp ışıklı dünyaya yola çıkar.
 Oğlan zümrüt gak deyince ağzına et, guk deyince şarap verir.
 Işıklı dünyanın kapısına gelince et biter.
 Zümrüt kuşu gak deyince oğlan kendisinden bir parça et keserek kuşa verir.¹⁵
 Zümrüt kuşu ve oğlan ışıklı dünyaya gelir.
 Zümrüt kuşu ağzında sakladığın eti oğlanın yarasına koyar ve oğlanı iyileşir.
 Zümrüt kuşu geri döner.
 Oğlan babasının ülkesine varır.
 Oğlanın sözde öldüğünü duyan ülke yas tutmaktadır.
 Oğlan bu duruma çok şaşırır ve bir adam ile karşılaşır.
 Adam her şeyi oğlana anlatır.
 Oğlan babasının konağına gider.
 Padişah oğlunun hasretinden hasta olmuştur.
 Oğlan ve padişah kavuşur.
 Oğlan her şeyi babasına anlatır.
 Üç kızın padişah babaları da onların yanına gelir.
 İki ağabey bağışlanır.
 Ceylan gözlü kız ile büyük oğlan evlenir.
 Maviş Gözlü kız ile ortanca oğlan evlenir.
 Tomurcuk kız ile küçük oğlan evlenir (D: Tansel, 1974: 108-121).

Karanlık Dünya Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

¹⁵ Axel Olrik Büyük Tablo Sahneleri Yasası'nda görkemli sahnelere örnek olarak "sürgünde bulunan kraliçe kendi göğsünden süt sağarak kuğuların gagasına akıtır" der. Karanlık Dünya masalında, küçük oğlan aydınlık dünyaya geçerken zümrüt kuşuna kendisinden bir parça et kopararak zümrüt kuşuna verir. Bu et parçası, oğlanın aydınlık dünyaya ulaşması için önemli bir değişimdir.

a. Giriş Kuralı

Karanlık Dünya masalı, üç kardeşin avlanmak için yola çıkması ile başlar. Bu çıkış, üç kardeşin yeni hayatlarının ve çeşitli maceraların başlamasına neden olur.

b. Bitiş Kuralı

Karanlık Dünya masalı, küçük oğlanın sınavlarının bitmesi ile son bulur. Masalın sonunda üç erkek kardeş üç güzel (Ceylan gözlü kız, Maviş gözlü kız ve Tomurcuk kız) ile evlenir.

2. Yineleme Yasası

Karanlık Dünya masalında üç kardeş sırayla kuyuya inerler. Bu iniş en küçük kardeş başta olmak üzere üçünün kaderini değiştirir. Kuyunun en dibine inmeye gönüllü olan küçük kardeş, burada üç kapı görür. Bu kapıların ardında üç güzel vardır. Üç güzeli de kendisine ve ağabeylerine nişanlı yapar. Küçük oğlanın bu güzellerle buluşması, dev ile savaşıarak devi öldürmesi onun ve ağabeylerinin hayatına önemli katkılar sunmuştur.

Küçük oğlanın kara koçla birlikte yedi kat yeraltında giderek oradaki ejderha ile savaşması ve ejderhayı öldürmesi, devamında Zümrüt kuşunun yavrularına zarar veren yılanı öldürmesi küçük oğlan üzerinden yinelenen sınav programlarıdır. Küçük oğlanın son sınavı kendisini ışıklı dünyanın kapısına sırtında getiren Zümrüt kuşuna, kendi etinden koparıp vermesi olmuştur.

3. Üçler Yasası

Karanlık Dünya masalında üç erkek kardeş, üç güzel (Ceylan gözlü kız, Maviş gözlü kız ve Tomurcuk kız) ile evlenir. Bu üç güzelin üç yardımcısı vardır. Yeraltında Kekik ülkesinin padişahı, Güneyik ülkesinin padişahı ve Gül ülkesinin padişahı olmak üzere üç padişah vardır.

4. Yediler Yasası

Karanlık Dünya masalında yerin yedi kat altındaki padişahın kızının mührünü taşımayan herkese kırk değnek vurulur. Burada yedi başlı dev ve padişah vardır.

5. Kırklar Yasası

Karanlık Dünya masalında padişahın kızının mührünü taşımayan herkese kırk değnek vurulur. Küçük oğlan yerin yedi kat altındaki padişahın kırk batman şarap ve kırk batman et ister.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Karanlık Dünya masalında farklı sahnelerde farklı kişiler karşı karşıya gelmiştir. Bu karşılaşmalar; üç kardeşin kuyunun başındaki birlikteliği başlar. Küçük oğlanın sırayla üç güzelle karşılaşması, yedi başlı dev ile karşılaşması, koca karı, ejderha ve yılan ile karşılaşmasıyla devam eder. Küçük oğlan ak ve kara koç ile karşılaşır. Yerin yedi kat altında padişah ve kızı ile bir arada olur. Devamında

Zümrüt kuşu ve yılan ile karşılaşır. Tekrar ışıklı dünyaya çıktığında bir adam ile aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Karanlık Dünya masalında son sahnede küçük oğlan babasıyla, ağabeyleriyle, onların nişanlıları ile ve Gül ülkesinin padişahının kızı Tomurcuk kız ile aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Karanlık Dünya masalında özgürlüğün temsilcisi ak koç ve tutsaklığın temsilcisi kara koç bulunmaktadır. Beyaz rengin yerüstünü temsil etmesi, siyah rengin karanlık dünyayı temsil etmesi masalda önemli bir yere sahiptir. Karanlık ve sınavların olduğu dünya ile kurtuluşun olduğu yerüstü olan ışıklı dünya, tematik zıtlığın birinci örnekleridir. İkinci örnek ise olağanüstü varlıklar olan dev ve ejderhayla beşerî dünyadan olan küçük oğlanın çetin geçen mücadelesidir. Pişmanlık temasında masalda babaları tarafından zindana atılan iki ağabey bulunmaktadır. İkisi de küçük kardeşlerine yaptıklarından pişman olmuştur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Karanlık Dünya masalında iyi kalpli küçük oğlan ve Zümrüt kuşu ile; küçük kardeşlerini babalarına öldü diye beyan eden iki ağabey, dev, yedi kat aşağıdaki ejderha, beş yüz yaşındaki Zümrüt kuşunun yavrularını öldüren yılan arasında zıtlık oluşturmuştur.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Karanlık Dünya masalında küçük oğlan ile; yerüstünün padişahı, karanlık dünyanın padişahı, Gül ülkesinin padişahının kızı Tomurcuk kız, yerin yedi kat altındaki koca karı, küçük oğlanın yerin yedi kat altından kurtardığı padişahın kızı, yerin yedi kat altındaki Zümrüt kuşu, küçük oğlanın ışıklı dünyaya gelince karşılaştığı ve her şeyi dinlediği adam olumlu ikizlik göstermektedir.

Küçük oğlanın devden kurtardığı Ceylan gözlü kız, Maviş gözlü kız ve Tomurcuk kız, hem padişah kızları hem de mağdur olmaları açısından olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Karanlık Dünya masalında iki ağabey, dev ve ejderha; masalın akışını zorlayan unsurlar olarak olumsuz ikiz kategorisinde yer alan unsurlardır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Karanlık Dünya masalında ilk önemli durum üç kardeşlerin karşılaştıkları kuyudur. Üçü de bu kuyuyu merak ederler. Bu kuyu yeraltı Dünyasına açılan bir

kapıdır. Küçük kardeş bu kuyuda ağabeyleri tarafından yalnız bırakılır ve olaylar bu durumun giderilmesi üzerine kurulur.

b. Son Durum Kuralı

Karanlık Dünya masalında son durum güncellemesi, tekrar ışıklı dünyaya/yerüstüne dönen küçük oğlanın babasına kavuşması ve başından geçen her şeyi babasına anlatması ile yapılır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Karanlık Dünya masalında geriye dönüşler iki kardeşin babalarının yanına dönmesi ve en küçük oğlanın masalın sonunda tekrar ışıklı dünyaya dönmesi ile gerçekleşmiştir. Masalın sonunda Ceylan gözlü kız, Maviş gözlü kız ve Tomurcuk kız odalarından çıkarak üç kardeşe tekrar kavuşur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Karanlık Dünya masalında küçük kardeş hem ailesi hem de olağanüstü dünya ve oradaki varlıklar ile savaşıyor. Akıllı ve sabırlı oluşu sayesinde yaptığı her hamle onu ileri taşıyor. Masalın sonunda ülkesine döner ve sevdiği kızla evlenir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Karanlık Dünya masalında kalıplaşan olaylar, sınavlar olmuştur. Küçük oğlan kuyuda ağabeyleri tarafından terk edilmiş halde bırakılır. İlk kırımını ağabeyleri ile yaşamıştır. Kuyuda yedi başlı devle mücadele eder. Bir ejderhayı öldürür. Zümrüt kuşunun sırtında zorlu bir yolculuk yaparak yerüstüne tekrar çıkar. Küçük oğlan her sınavında sabırlı ve akıllıdır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Karanlık Dünya masalında girişte “İlksiz mavi zamanda, kalburlar samanda, mavi vaktin birinde”, akışta “Bunlar burada kalsınlar, biz dönelim küçük oğlana” ile “Az gittiler, uz gittiler, uça uça gittiler”, Mavileri dürüp katladılar” ve çıkışta “Kötülerle savaşanlar muratlarına erdiler, sizler de erin muratlarınıza” sözleri kalıp ifadelerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Karanlık Dünya masalında ihtisamlı sahneler; üç kardeşin kuyu ile karşılaşması, küçük oğlanın kuyuya inerek karanlık dünyayı tanınması, karanlık dünyada üç güzel ile karşılaşması, devi öldürmesi, kocakarı ve ak koç/kara koç ile karşılaşması, ejderha ile savaşması ve onu öldürmesi ile kurulmuştur.

Küçük oğlanın karanlık dünyanın padişahının kızını ejderhadan kurtarması, karanlık dünyanın padişahı ile konuşması, Zümrüt kuşu ile tanışması ve Zümrüt kuşunun yavrularına zarar veren yılanı öldürmesi, Zümrüt kuşunun küçük oğlanı

ışıklı dünyanın kapısı olan Billur dağına sırtında getirmesi, küçük oğlanın yerüstüne çıkması, babası ile karşılaşması ve evlenmesi diğer gösterişli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Karanlık Dünya masalında; yeraltına açılan kuyu, kuyudaki kapılar, kuyuya hapsedilen güzeller, yedi başlı dev, yeraltındaki ak ve kara koç, ak koçun ışıklı dünyaya, kara koçun karanlık dünyaya ait olması, yerin yedi kat altındaki ejderhanın herkesi öldürerek ülkede çeşmelerden kan akmasına neden olması olağanüstü sahnelerdir.

Zümrüt kuşunun oğlanı sırtına alıp Billur dağına getirmesi, oğlanın padişahı aldıkları kırk batman et tükenince kendi etinden kesip Zümrüt kuşuna vermesi, Billur dağına gelince Zümrüt kuşunun bu eti ağzından çıkarıp oğlanın etinin koptuğu yere koyması ve ağzının barından yaraya sürmesi ve oğlanın yarasının iyi olması diğer olağanüstü hâllerdir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Karanlık Dünya masalında olağanüstü varlıklar, yedi başlı dev, karanlık dünya ve ışıklı dünyanın temsilcileri koçlar, yeraltındaki ejderha, küçük oğlanı sırtında taşıyan Zümrüt kuşudur.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Karanlık Dünya masalında olağanüstü nesneler; bir tas kanlı su ve küçük oğlanın sırtına padişahın kızı tarafından vurulan damgadır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Karanlık Dünya masalında, asıl entrika küçük oğlan etrafında oluşturulmuştur. Küçük oğlan ağabeyleri tarafından kuyuda bırakılmıştır. Bu bırakılış, onun kurtuluşuna ve ağabeylerinin de evlenmesine aracı olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Karanlık Dünya masalında, kuyuya bırakılan küçük kardeşin geçtiği sınavlarla ve yaptığı karşılaşmalarla anlatı birliği sağlanmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Karanlık Dünya masalında; iki ağabey, dev, ejderha ve yılan zalim ve kötüdür. Işıklı Dünyanın ve karanlık dünyanın padişahları, Gül ülkesinin padişahının Tomurcuk kızı, karanlık dünyadaki koca karı, karanlık dünyanın padişahı ve kızı iyi kalpli olup küçük oğlana yardım eden kişilerdir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Karanlık Dünya masalının sonunda tüm dikkatler küçük oğlanda toplanmıştır. Küçük oğlan sınavlarını geçmiş ve Gül ülkesinin padişahının kızı Tomurcuk kız ile evlenmiştir.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Karanlık Dünya masalında dikkatleri çeken diğer kahramanlar iki oğlunu bağışlayan padişah olmuştur. Devamında Ceylan gözlü kız ile büyük oğlan ve Maviş Gözlü kız ile ortanca oğlan olmuştur.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Karanlık Dünya masalında küçük oğlan masalın başında ayrıldığı ülkesine ve konağına geri döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Karanlık Dünya masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.36. Kayabaşı Masalı

Bölge: Konya/Beyşehir

Kaynak Kişi: Nurtay NAVRUZ

Derleyen: Seher KORUCU

Masal Tipi: İ. Sihirbazlar

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: KORUCU, Seher. (2019). Beyşehir Masalları Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Kayabaşı Masalının Olay Örgüsü:

Bir gün bir oğlan dışarıda gezerken bir bahçe görür.

Bu oğlan bahçedeki yasaklı meyvelerden yer.

Oğlan meyveyi yer yemez kuş olur.

Oğlan bir gün sarayın üstünden uçar.

Oğlan sarayda padişahın kızını görür.

Oğlan padişahın kızına âşık olur.

Oğlan her gün padişahın kızının penceresine gider.

Padişahın kızı da oğlana âşık olur.

Padişahın kızı babasına “Beni oğlana verin” der.

Padişahın kızının bu isteğini kabul etmez.

Oğlan ve kız birlikte kaçar ve bir kayabaşına gelirler.

Oğlan kıza bir tılsım öğretir ve kızın yanından ayrılır.

Oğlan “Açıl kaya açıl” der ve oradan başka bir âleme geçerler.

Oğlan padişahın kızını diğer âlemde bir köye koyar ve geri döner.

Oğlan yasak meyvenin kimin olduğunu merak eder.

Oğlan yasaklı meyvenin olduğu bahçeye tekrar gelir.

Oğlan kırk gün bahçede bekler.

Kırk gün sonra bahçenin sahibi gelir.

Bahçenin sahibi bir ağaçla konuşmaya başlar.

Bu ağacın kendi meyvelerini sır gibi saklar.

Bahçe sahibi ile ağaç konuşur ve sır ortaya çıkar.

İnsanlar bu ağacın meyvelerinden yerse kuş olur.

Oğlan bu sırrı öğrenir ve kayabaşına döner.

Oğlan kıza üç kere soru sorar.

Kız oğlana cevap verir.

Oğlan çocuklarının ismini Sali ve Bali koyar.

Bu sırada kuş tılsımı bozulur ve oğlan yakışıklı bir delikanlı olur.

Kayanın açılır ve delikanlı karısını ve çocuklarını alır.

Delikanlı ailesiyle yaşlı amcanın yanına gider.

Delikanlı başından geçen her şeyi yaşlı amcaya anlatır.

Yaşlı adam bahçedeki bir ağaçtan yedi yemiş yetiştirir.

Yaşlı amca bahçeyi delikanlı ve ailesine verir.

Bütün köy halkı geçimini bu bahçeden sağlar.

Padişah kızını ve delikanlıyı affeder (D: Korucu, 2019: 210-211).

Kayabaşı Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

- 1. Giriş ve Bitiş Yasası**
- a. Giriş Kuralı**

Kayabaşı masalı, bir oğlan yasaklı bir meyve yiyerek kuş donuna girmesi ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Kayabaşı masalı, kuş donuna giren oğlan bu dondan çıkması ve zengin olması ile biter.

2. Yineleme Yasası

Kayabaşı masalında yineleme yasaı, kuş donuna giren delikanlının sınavları üzerinden verilmiştir. Bu delikanlı yasak meyveyi yiyince kuş tılsımına tutulmuştur. Kuş donunda iken padişahın kızına âşık olmuştur. Ancak padişah, bu birlikteliği kabul etmeyince kızı bir kayabaşıda köye kaçırmıştır. Bu kayabaşıda karısına tılsımlı olan “Sali bali sineme sardın mı, Bir oğlum bir kızım oldu mu?” sorusunu sorarak kapının açılmasını sağlamış ve kuş tılsımını da bozmuştur. Çünkü kendisi bu tılsımın şifresini bahçenin sahibi yaşlı amca ile ağacın konuşmasından öğrenmiştir. Karısı da kendisine “Sali bali / Sineme sardım seni/ Bir oğlun, Bir kızın oldu/İsmi sen koy” şeklile cevap vermiştir.

3. Üçler Yasası

Kayabaşı masalının sonunda gökten üç elma düşer.

4. Yediler Yasası

Kayabaşı masalının sonunda yaşlı amca bahçede bir ağaçtan yedi yemiş yetiştirir.

5. Kırklar Yasası

Kayabaşı masalında yaşlı amca kırk gün sonra bahçeye gelir. Kuş donuna giren oğlan, kırk gün boyunca yaşlı amcanın bahçesinde tılsımın şifresini bulmak için bekler.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Kayabaşı masalında; giriş sahnesinde kuş donuna giren oğlan ve padişahın kızı aynı sahnede olur. Girişin devamında padişah ve kızı aynı sahneye gelerek padişahın kızı, babasına kuşa verilmek istediğini söyler ancak babası kabul etmez. Masalın gelişme bölümünde Kuş donuna giren oğlan, tılsımlı ağaç ve bahçenin sahibi yaşlı amca aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Kayabaşı masalının sonunda kuş donundan çıkan delikanlı, karısı, çocukları ve yaşlı amca aynı sahneye gelerek olayların çözülmesi sağlanır.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Kayabaşı masalında beşerî dünya ve olağanüstü dünya bulunmaktadır. Beşerî dünyadaki padişahın kızı ve olağanüstü dünyanın lideri kuş donundaki oğlan bu iki dünyayı temsil etmektedir. Masaldaki kayabaşı da tılsımlıdır. Kuş donundaki oğlan “Açıl kaya açıl!” sözleri ile açılır. Masalda diğer bir tema ayrılık ve kavuşmadır. Kızını kuş donundaki oğlana vermek istemeyen padişah, masalın sonunda kızına kavuşur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Kayabaşı masalında kuş donundaki delikanlı ve padişahın kızına karşılık onların birlikte olmasını istemeyen padişah bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Kayabaşı masalında kuş donundaki yaşlı amca, delikanlı, padişahın kızı ve çocukları Sali ile Bali olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Kayabaşı masalında kızını kuş donundaki delikanlıya vermek istemeyen padişah ile oğlan meyvesini yemek zorunda kaldığı ve kuş tılsımına tutulmasına neden olan ağaç olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Kayabaşı masalında ilk durum kuş donundaki delikanlının bu dondan nasıl kurtulacağıdır.

b. Son Durum Kuralı

Kayabaşı masalında son durum kuş donundaki delikanlının kuş donundan çıkması ve ailesi ile mutlu bir hayata başlaması olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Kayabaşı masalında kuş donundaki delikanlı, padişahın kızını alıp kayabaşına gittikten sonra meyve yediği tılsımlı bahçeye tekrar döner. Bu tılsımın sırrını öğrenir ve kayabaşına dönerek eski formuna dönüşür. Masalın başında kuş donuna giren delikanlı, masalın sonunda tekrar eski haline kavuşmuştur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Kayabaşı masalında kuş donuna giren oğlanın mücadelesi tekrar kuş donundan çıkmak olmuştur. Masal boyunca bu tılsımın çözülmesi için uğraşır ve sonunda kuş donundan çıkarak insan haline döner ve ailesiyle yaşamını devam eder.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Kayabaşı masalında kuş donundaki delikanlı her gün sarayın bahçesine gelerek padişahın kızını görmek ister.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Kayabaşı masalında “Evvel zamanda bir oğlan varmış”, “Açıl kaya açıl” ve “Gökten üç elma düştü birini söyleyene verdim. Birini anlatana verdim. Birini masalı bilene verdim. Bak bakalım Seher (Derleyen adı) üç elmayı da kime verdim” ifadeleri kalıp ifadelerdir.

Diğer kalıp ifadeler ise “Sali bali sineme sardın mı, Bir oğlum bir kızım oldu mu?” ve “Sali bali / Sineme sardım seni/ Bir oğlun, Bir kızın oldu/İsmi sen koy” sözleridir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Kayabaşı masalında oğlanın kuş donuna girmesi, padişahın kızının kuşa âşık olması, kayabaşının Açıl kaya kaya!” ibaresi ile açılması, kuş donundaki oğlan meyve yediği bahçeden kuş tılsımının şifresini öğrenmesi ve kayabaşına, karısının yanına dönmesi, karısı ile tıslımlı sözlerle kuş tılsımının bozulması masaldaki görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Kayabaşı masalında bir insanın kuş donuna girmesi, bir insanın kuşa âşık olması, sihirli meyvenin olması, bahçedeki ağacın konuşması ve en sonunda tıslımlı sözlerle kuş tılsımının yok olması olağanüstü sahnelerdir.

Kuş donundaki oğlan, karısını kayabaşındaki köyde bıraktıktan sonra bahçeye dönerek üç ay beklemiş ve bu sırada Sali ve Bali adında iki çocuğu olmuştur. İnsanların ağacın meyvelerinden yerse kuş olması, meyveyi yedikten sonra kuş olan bir kişiyle evlenilirse çocuklarının insan olması, kuş donundaki oğlan ile padişahın kızının evlenmesi ve Sali ve Bali adından iki çocuklarının olması anlatı mantığına uygundur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Kayabaşı masalında olağanüstü varlıklar tıslımlı sözlerle açılan kayabaşı ve açılıştan sonra olağanüstü dünyanın başlamasıdır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Kayabaşı masalında ideal nesne, oğlanın yediği yasaklı meyvelerdir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Kayabaşı masalında tek entrika kuş donuna giren oğlan kuş donundan tekrar nasıl çıkacağını üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Kayabaşı masalında; kuş donuna giren oğlan kayabaşına gidip dönmesi, tılsımlı bahçede üç ay beklemesi, bu sırada Sali ve Bali adında iki çocuklarının olması tek entrikaya bağlanmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Kayabaşı masalında padişah zalim, kuş donundaki oğlan mağdur, padişahın kızı savunmasız, bahçenin sahibi yaşlı amca yardımsever karakterlerdir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Kayabaşı masalında asıl dikkatler masalın başında kuş donuna giren delikanlının masalın sonunda tekrar eski haline kavuşmasıyla delikanlıda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Kayabaşı masalında diğer dikkatler, padişahın kızında ve kızını ve damadını affeden padişahta toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Kayabaşı masalında kuş bu yasa iki kere tekrar etmiştir. Kuş donuna giren oğlan, kuş donundan çıkabilmek adına yediği meyvenin tılsımını bozmak için meyveyi yediği bahçeye geri dönüp üç ay bekler. Üç ayın sonunda tılsımı öğrenir ve kayabaşına ailesini bıraktığı yere döner. En sonunda ailesi birlikte meyve yediği bahçeye son dönüşünü yapar.

20. Bileşik Yapı Yasası

Kayabaşı masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.37. Kel Kız Masalı

Bölge: Konya/Meram

Kaynak Kişi: Kezban ARIKAN

Derleyen: Ertan ÖRGEN

Masal Tipi: D. Tabiatüstü Bir Ruh veya Hayvanla Evlenme

Derlenme Tarihi: 11.04.1992

Tam Künye: ÖRGEN, Ertan. (1992). Konya'dan Derlemeler "Kel Kız" Masalı. Dosya Numarası 769/B Yüzü, Konu Kodu 069. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 16.

Kel Kız Masalının Olay Örgüsü:

Genç bir kız evlenmek ister.

Genç kızın kapısına yedi gün boyunca bir deşirici gelir.
 Bu kişi kıza Yücedağ başına gitmesini söyler.
 Yücedağ başında bir şehit vardır.
 Kız bu şehidi kırk gün kırk gece beklerse şehit kalkacak ve kızla evlenecektir.
 Kız köydeki başka bir kel kız ile Yücedağ başına gider.
 Kız ve kel kız kırk gün boyunca Yücedağ başında bekler.
 Kız kırkıncı gün abdest almaya gider ve bu sırada şehit uyanır.
 Şehit kendisini bekleyen kel kız olduğunu düşünür ve onunla evlenir.
 Esas kız bu durumu görür ancak bir şey diyemez.
 Şehit, kel kız ve esas kız birlikte yaşamaya başlarlar.
 Şehit, bir çarşıya gitmeye karar verir.
 Esas kız şehitten sabır taşı ve bıçak ister.
 Şehit, üç gün sonra esas kıza istediklerini getirir.
 Şehit kızın ne yapacağını merak eder.
 Esas kız başından geçenleri taşa anlatır.
 Sabır taşının üzerindeki bıçak kıza saplanmaya kalkar.
 Bu sırada şehit, kızını dinlemektedir.
 Bıçağı tutar ve kızını kurtarır.
 Şehit tüm esas kızını dinleyerek tüm gerçekleri öğrenir.
 Şehit ve esas kız kırk gün kırk gece yapılan düğünle evlenir.
 Kel kız evden gönderilir (D: Örgen, 1992: 16).

Kel Kız Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Kel Kız masalı, bir kızın kapısına gelen deşirici ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Kel Kız masalı kel kızın evden gönderilmesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Kel Kız masalında yineleme yasası, kırk gün esas kızın şehidin başını beklemesiyle oluşturulmuştur. Bu bekleme olayı her gün yinelenmiştir.

3. Üçler Yasası

Kel Kız masalında şehit, üç gün sonra esas kıza bıçak ve sabır taşı getirir.

4. Yediler Yasası

Kel Kız masalında genç kızın kapısına yedi gün boyunca bir deşirici gelir.

5. Kırklar Yasası

Kel Kız masalında esas kız kırk gün kırk gece şehidin başında bekler. Şehit uyandıktan sonra kırk gün kırk gece yapılan düğünle evlenir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Kel Kız masalında; esas kız ve deşirici, esas kız ve kel kız, kel kız ve şehit, şehit ve esas kız aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Kel Kız masalının son sahnesinde esas kız ve şehit aynı sahneye gelerek evlenirler.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Kel Kız masalında beşerî dünyadaki bir kız şehit olup dirilen bir insanla evlenir. Bu evlilik kapıya gelen deşiricinin yönlendirmesiyle olmuştur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Kel Kız masalında esas kız ve kel kız zıt kişilerdir.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Kel Kız masalında esas kız ve şehit olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Kel Kız masalında esas kız zıtlık yasasıyla zorlu sınava yönlendiren deşirici ve kel kız olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Kel Kız masalında ilk durum, esas kızın evlenmek istiyor olması ile oluşturulmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Kel Kız masalında son durum, esas kız ve şehidin evlenmesi ile olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Kel Kız masalında kel kız, şehit ile evlenmeden önceki hayatına döner.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Kel Kız masalında akış, esas kızın şehit ile kavuşmasına göre tasarlanmıştır. Masalında sonunda ikisi kavuşur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Kel Kız masalında; önemli olaylardan olan esas kızın şehidi beklemesi ve ikisinin düğünü kırk gün kırk gece sürer.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Kel Kız masalında “Bir varmış, bir yokmuş”, “Ondan sona aylar geçmiş, gün geçmiş”, ve “Onlar ermiş muradına, siz çıkın kerevetine” sözleri bulunmaktadır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Kel Kız masalında görkemli sahneler; şehidin uyanması, şehidin kel kız ile evlenmesi, esas kızın tam sabır taşına verdiği sır ve bu sırrın şehit tarafından öğrenildiği sahne ile esas kızın ve şehidin kavuştuğu sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiğı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Kel Kız masalında esas kızın muradına ermesi için kırk gün kırk gece şehit başında beklemesi gerekir. Bu şehit kırk gün sonra uyanır ve masalın sonunda esas kız ile evlenir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Kel Kız masalında esas kıza gelen deşirici, olağanüstü varlıktır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Kel Kız masalında esas kızın şehitten istediği sabır taşı ve bıçak olağanüstü nesneleridir. Bu nesneler esas kızın ve şehidin kavuşmasına yardımcı olmuştur.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Kel Kız masalında asıl entrika esas kızın ve şehidin evlenmesi üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Kel Kız masalında esas kıza gelen deşirici, kel kızın esas kızın yerine geçmesi asıl entrikaya bağlanmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Kel kız masalında esas kıza gelen deşirici, gaipden haber veren olağanüstü varlık, esas kız ve şehit kavuşmayı bekleyen iki kahraman; kel kız ise ara bozucu, fitneci olarak bulunmaktadır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Kel Kız masalında asıl dikkatler esas kızda ve şehitte toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Kel Kız masalında diğer dikkatler kel kızda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Kel Kız masalında esas kız şehidin yanına kel kız ise geldiği yere tekrar döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Kel Kız masalında esas kız ve kel kız arasındaki olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.38. Keloğlan İle Padişah Masalı

Bölge: Konya/Cihanbeyli

Kaynak Kişi: Sebahat YILMAZ

Derleyen: Gülter DEMİR

Masal Tipi: C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder

Derleme Tarihi: ?

Tam Künye: DEMİR, Gülter. (2006). Konya İli Cihanbeyli İlçesinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Keloğlan ile Padişah Masalının Olay Örgüsü:

Keloğlan padişahın kızının hasta olduğunu duyar.

Keloğlan padişahın kızını iyileştirmek için saraya gider.

Keloğlan padişah ile görüşür.

Keloğlan mor çiçeğin suyunu aramaya çıkar.

Keloğlan Buzlar Ülkesi'ne doğru yola çıkar.

Keloğlan yolda giderken dereyle karşılaşır.

Keloğlan kanadı kırık bir kuşu iyileştirir.

Kuş Keloğlan'ı kanadıyla dereden geçirir.

Keloğlan yedi gün sonra buzla kaplı dağa gelip tırmanmaya başlar.

Keloğlan bu sırada bir dev ile karşılaşır.

Dev Keloğlan'a soru sorar.

Keloğlan soruyu doğru bilir.

Keloğlan mor çiçekle saraya döner.

Padişahın kızı mor çiçeğin suyunu içer ve iyileşir.

Padişah Keloğlan ile kızını evlendirir (D: Demir, 2006: 158-161).

Keloğlan ile Padişah Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalı, padişahın kızının hasta olması ve Keloğlan'ın iyileştirme işine talip olması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalında padişahın kızının tedavisi için mor çiçeğin suyu gereklidir. Gerekli olaylar yaşanır, mor çiçek suyu bulunur ve anlatı git gide yavaşlar.

2. Yineleme Yasası

Keloğlan ile Padişah masalında Keloğlan mor çiçeğin suyunu bulmak için önce buzlar ülkesine daha sonra buz dağına gider. Burada bir devi görür. Bu seyahatinde sırayla sınav olur. Önce ülkeye giderken, sonra buz dağına giderken ve ardından da dev tarafından sınanır. Bu seyahatlerinde karşısına çıkan dere, karşılaştığı yaralı kuşun kanadını sarması da onun başka bir sınavıdır.

3. Üçler Yasası

Keloğlan ile Padişah masalında formel sayılar üç ve kırktır. Keloğlan ilk olarak buzlar ülkesine giderken sınavdan geçer. İkinci olarak buz dağına giderken sınavdan geçer. Üçüncü olarak buz dağında dev tarafından sınav edilir.

4. Yediler Yasası

Keloğlan ile Padişah masalında Keloğlan, yedi gün sonra buzla kaplı dağa gelir.

5. Kırklar Yasası

Keloğlan ile Padişah masalında Keloğlan, mor çiçeğin suyunu getirdikten sonra da padişahın kızı ile kırk gün kırk gece yapılan bir düğünle evlenir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Keloğlan ile Padişah masalında her sahnede farklı kahramanlar bulunmaktadır. Masalın başında padişah ve Keloğlan, kuş ve Keloğlan, daha sonra Keloğlan ve dev aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Keloğlan ile Padişah masalında son olarak Keloğlan ve padişahın kızı aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalında yaşam ve ölüm teması esas alınmıştır. Padişahın kızı çok hastadır ve mor çiçeğin suyunu içmezse ölecektir.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalında fiziksel olarak bir zıtlık sıska ve küçük olan Keloğlan'ın karşısında kocaman bir devin olmasıdır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalında, Keloğlan ve padişah hasta olan kızın iyileşmesini ister, bu nedenle ikisi de aynı konumdadır. Ayrıca dev ve padişah da kudretli olmaları bakımından aynıdır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalında olumsuz ikiz sahnesi olarak vezirlerin ilk başta Keloğlan'ı saraya almaması ve devin Keloğlan'ı ilk geldiğinde buz dağına kabul etmemesi örnek gösterilebilir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalında ilk durum padişahın kızının hastalanmasıdır. Masalın akışı, bu hastalığın giderilmesine göre uyarlanmıştır.

b. Son Durum Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalında, masalın sonunda en önemli durum padişahın kızının iyileşmesi ve Keloğlan ile bu kızın evlenmesi olayıdır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalı genel olarak tek hat üzerindedir. Ancak masalın sonunda Keloğlan geldiği yere tekrar dönerek padişahın kızına mor çiçeğin suyunu getirir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalında Keloğlan'ın tek hedefi mor çiçeğini suyunu padişahın hasta kızına getirebilmektir. Masalın sonunda bu hedefini gerçekleştirir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalında kalıp sahneler olarak diyaloglar verilmiştir. Sırası ile Keloğlan ve padişah diyalogu, kuş ve Keloğlan diyalogu, Keloğlan ve dev diyalogu ve en sonunda tekrar Keloğlan ve padişah diyalogları kalıplar Yasasına örnektir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalında “Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde” “Az gitmiş, uz gitmiş, dağ tepe düz gitmiş”, “Onlar erer muradına. Biz çıkalım kervetine” ifadeleri de kalıp ifadelerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Keloğlan ile Padişah masalında Keloğlan'ın buzlar ülkesi ve buz dağı ile karşılaşması, buz dağında dev ile karşı karşıya gelmesi büyük tabloya örnektir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalında, buzlar ülkesi, buz dağı, buz dağındaki mor çiçek; Keloğlan'ın buzlar ülkesine giderken bir dereyi bir kuşun sırtında geçmesi, kuş ile konuşması ve gittiği buz dağındaki dev ile karşılaşması, devin Keloğlan'a sorular sorması olağanüstü hâllerdir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalında Keloğlan'ı sırtına alıp dereden geçiren ve Keloğlan ile konuşan kuş ve dev olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalında ideal nesne mor çiçektir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Keloğlan ile Padişah masalında asıl entrika padişahın hasta olan kızı üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Keloğlan'ın yaşadığı olaylar ile asıl entrika arasında birlik sağlanmıştır. Keloğlan'ın Buzlar Ülkesi'ne doğru yola çıkar. Yolda giderken dereyle karşılaşır. Kanadı kırık bir kuşu iyileştirir. Kuş Keloğlan'ı kanadıyla dereden geçirir. Keloğlan buz dağında bir dev ile karşılaşır ve devin kendisine sorduğu soruyu doğru bilerek mor çiçeği alır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Keloğlan ile Padişah masalında herkes padişahın hasta olan kızına odaklanmıştır. Keloğlan, padişah, kuş ve dev bu kızın iyileşmesi için bir araya gelmiştir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalında tüm dikkatler padişaha damat olan başkahraman Keloğlan üzerinde toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Keloğlan ile Padişah masalındaki diğer dikkatler mor çiçeğin suyunu içerek iyi olan padişahın kızında ve Keloğlan ile kızını evlendiren padişahda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Keloğlan ile Padişah masalında Keloğlan padişahın yanından mor çiçeğin suyunu bulmak üzere ayrılır. Masalın sonunda mor çiçeğin suyunu bulup padişahın yanına yani saraya tekrar gelir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Keloğlan ile Padişah masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.39. Keloğlan İle Peri Kızı Masalı

Bölge: Konya/Karatay

Kaynak Kişi: Zeliha DİNARLI

Derleyen: Hasan ÖZÜCAN

Masal Tipi: W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar

Derlenme Tarihi: 09.02.1989

Tam Künye: ÖZÜCAN, Hasan. (1989). “Keloğlan İle Peri Kızı” Masalı. Dosya Numarası 174/A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.3-6.

Keloğlan ile Peri Kızı Masalının Olay Örgüsü:

Keloğlan, annesi ve kardeşi ile yaşar.

Keloğlan tembel iken kardeşi de bir o kadar çalışkandır.

Keloğlan'ın annesi Keloğlan'ın tembelliğinden yakınıdır.

Keloğlan eşiği Karakaçan ile birlikte ormana odun kesmeye gider.

Keloğlan'ın kardeşi kuş donundaki peri kızını sapanıyla vurur.

Keloğlan bu kuşu eline alır, okşar ve gömleğiyle kuşun yarasını sarar.

Kuş donundaki peri kıza Keloğlan'a yardım eder.

Keloğlan'a bir şişe verir.

Keloğlan şişeyi açar.

Keloğlan eve döner ve annesi Keloğlan'a kızar.

Keloğlan ertesi gün eşiği Karakaçan ile ormana gider.

Keloğlan şişeyi açar.

Bu sırada şişeden bir cin çıkar.

Cin ormandaki tüm ağaçları keser ve eşiğe yükler.

Keloğlan'ın annesi oğlunun bu durumuna çok şaşırır.

Keloğlan'ın kardeşi ertesi gün kardeşini takip eder.

Keloğlan kuş donundaki kızı görür ve heyecandan elindeki şişe kırılır.

Kuş donundaki peri kız bir anda kuş donundan çıkar ve güzel bir kız olur.

Keloğlan'ın kardeşi kıza yaklaşır.

Bu sırada gökten bir kartal gelir ve Keloğlan'ın kardeşini alıp götürür.

Kız başından geçenleri Keloğlan'a anlatmaya başlar.

Annesi öldükten kız kuş, babası kartal olmuştur.

Babası kötöleri cezalandırmakta, kız ise iyileri ödüllendirmektedir.

Keloğlan kıza evlenme teklif eder ve evlenirler.

Keloğlan'ın annesi olmadan mutlu mesut yaşarlar (D: Özücan, 1989: 3-6).

Keloğlan ile Peri Kızı Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

- 1. Giriş ve Bitiş Yasası**
- a. Giriş Kuralı**

Keloğlan ile Peri Kızı masalı, Keloğlan'ın annesinin Keloğlan'ın çalışmamasından, tembel olmasından yakınmasıyla başlar.

b. Bitiş Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalı Keloğlan ve kızın evlenip mutlu olması ile biter.

2. Yineleme Yasası

Keloğlan ile Peri Kızı masalında Keloğlan'ın ormana, peri kızının olduğu yere gitmesi masalda yinelenen olaydır. Bu yinelenen sahne, Keloğlan'ın sevdiğine kavuşmasında önemli rol oynamıştır.

3. Üçler Yasası

Keloğlan ile Peri Kızı masalında üç tane beyaz, kırmızı ve mavi renkte çiçek açmıştır.

4. Yediler Yasası

Keloğlan ile Peri Kızı masalında Keloğlan annesinin ona olan yakınmalarından çok sıkılmıştır. Keloğlan annesinin sözünü “Bir dinler, iki dinler, üç dinler, on dinler, kırk dinler, yüz dinler” ve en sonunda odun kesmeye karar verir.

5. Kırklar Yasası

Keloğlan ile Peri Kızı masalında geçiş formelinde Keloğlan annesinin sözünü “Bir dinler, iki dinler, üç dinler, on dinler, kırk dinler, yüz dinler” ve odun kesmeye karar verir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Keloğlan ile Peri Kızı masalında sırayla Keloğlan ve annesi, Keloğlan ve kuş donundaki kız, Keloğlan ve cin aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Keloğlan ile Peri Kızı masalında en sonda Keloğlan ve kuş donundan çıkan kız aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalında tembellik, kurnazlık, çalışkanlık, olağanüstü güçler temaları bulunmaktadır. Keloğlan tembel, kardeşi kurnaz ve çalışkan, peri kızını ve kartal donundaki babası yardımsever varlıklardır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalında Keloğlan, kuş donundaki kız, kızın kartal donundaki babasının karşısında Keloğlan'ın annesi ve kardeşi bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalında Keloğlan, kuş donundaki kız, kızın kartal donundaki babası, Keloğlan'ın eşiği Karakaçan ve şişedeki cin olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalında Keloğlan'ın annesi ve kardeşi olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalında ilk durum, Keloğlan'ın kuş donundaki kıza yardım edip kızın gönlünü kazanması ve kızın Keloğlan'a bir şişe ve yardımcı cin armağan etmesidir.

b. Son Durum Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalında son durum şişenin kırılması ile ruhu çıkan peri kızının yeniden insan formuna dönüşmesi Keloğlan ile evlenmesidir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalında Keloğlan ve annesi sürekli tartışmaktadır. Keloğlan'ın annesi her defasında başa dönerek oğluna inanamamakta, onu küçümsemekte ve varlığını kabul etmemektedir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalında Keloğlan sistemli bir şekilde ilerletilmiştir. Keloğlan saflığı ve temiz kalpliliği ile bir kızı kuş donundan kurtarmıştır. O zamana kadar hiçbir şey yapamamış ancak bu kıza yardım ederek rüştünü ispat etmiştir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalında kalıp olaylar, Keloğlan'ın düzenli olarak eşiği Karakaçan ile ormana gitmesi ve başı sıkıştığında kuş donundaki kızın Keloğlan'a bir şişe armağan etmesidir. Keloğlan başı derde girdiğinde bu şişeyi olacak ve "Arkamdasın. Önümdesin, beni her zaman gören sensin" şeklindeki sihirli sözleri söyleyecektir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalında giriş formeli olarak şu ifade bulunmaktadır:

"Deve tellallık eder eski hamam içinde. Hamamın suyu yok. Hamamın tası yok. Hamama bir kadın gelmiş. Peştemalin ortası yok. Bizim evde rızık namına hiçbir şeycikler yok. Oduncunun baltası dükkânında. Odunu tazının boynunda urganı

yok. Var varanın, sür sürenin çok baykuşu var. Şu viranenin yedik yemişi. Astık üzümü. Parayla biter her iş. Parasız yemiş alınmaz. Hiçbir şeycik yerden dediler. Aman oğlum burada kal bana bir kız aldılar. Nikâh eylediler. Açtım bir duvak baktım ki içindeki bildiğimiz kabak. Aman Allahım! Aman Allahım! O da ne insan azmanı. Dişleri kazma, ensesi telli kurbağa. Belli sağlamdır yapısı. Sağlıklı oturası. Elbet evlenirsek olur çocuk anası. Aman hiç istemem oğlum. Hatice nine söz söyledik. Ulu orta laf eyledik diye diyecen biz. Biz de bir söyledik on dinledik. Hadi gari yeter! Artık masalına başlayıver.”

Keloğlan ile Peri Kızı masalında bitiş formeli olarak şu ifade bulunmaktadır:

“Artık yerden üç tane renkte çiçek açmış. Bunlardan biri beyaz, biri kırmızı, biri mavi. Beyaz çiçek tüm birbirini sevenlere. Kırmızı çiçekte kin haset besleyenlere. Mavi çiçekte hayatta mesud olamayan bahtsız insanlara. Biz de diyelim ki darısı hayatın tüm zorluklarına karşı beyaz gibi temiz olanlara. Hadi oğlum yeter artık.”

Keloğlan ile Peri Kızı masalında ara geçiş formeli olan “Bir dinler, iki dinler, üç dinler, on dinler, elli dinler, yüz dinler” ve sihirli söz olan “Arkamdasın. Önümdesin, beni her zaman gören sensin” sözü bulunmaktadır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Keloğlan ile Peri Kızı masalında bir babanın kartal donuna, kızın kuş donuna girmesi; Keloğlan’ın şişesini kırıp kuş donundaki kızın insan formuna dönüşmesi masaldaki gösterişli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalında kartal formundaki baba, kuş formundaki kız, bu baba ve kızın konuşuyor olması, şişenin içindeki cin olağanüstü hâllere örnektir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalında kartal, kuş ve sihirli şişenin içerisinden çıkan cin olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalında sihirli şişe, ideal nesnedir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Keloğlan ile Peri Kızı masalında asıl entrika, annesi tarafından horlanan Keloğlan’ın bir kızı kurtararak evlenmesi ve rüştünü ispat etmesi olmuştur. Annesinin Keloğlan’a olan tutum ve davranışları Keloğlan’ın bir bunalıma girerek çıkış aramasına, annesinin gözüne girmek istemesine aracı olmuştur. Yaşanılan bu kuşaklar arası çatışma, Keloğlan’ın hayatının düzene girmesini sağlamıştır.

16. Epik Birlik Yasası

Keloğlan ile Peri Kızı masalında Keloğlan'ın annesinin ve kardeşinin baskısı, Keloğlan'ın ormanda kuş donundaki kız ile karşılaşması ve kızın gönlünü kazanarak kızla evlenmesi epik birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Keloğlan ile Peri Kızı masalında Keloğlan, kuş donundaki kız ve kartal donundaki baba masum, sıradan insanlardır. Keloğlan'ın annesi ve kardeşi kötü kalplidir. Karakağan ve cin yardımsever, yoldaş kahramanlardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalında asıl dikkatler Keloğlan'da toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Keloğlan ile Peri Kızı masalında diğer dikkatler kuş donundan çıkan kızda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Keloğlan ile Peri Kızı masalında tekrarlanan mekân orman ve Keloğlan'ın evi olmuştur. Keloğlan düzenli olarak ormana gidip gelip evine dönmüştür.

20. Bileşik Yapı Yasası

Keloğlan ile Peri Kızı masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.40. Keloğlan Masalı

Bölge: Konya/Selçuklu

Kaynak Kişi: İbrahim ERYİĞİT

Derleyen: Seyit KÜÇÜKBEZİRCİ

Masal Tipi: İ. Sihirbazlar

Derlenme Tarihi: ?

Tam Metin: KÜÇÜKBEZİRCİ, Seyit. (2013). Konya Folkloru I-II. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Keloğlan Masalının Olay Örgüsü:

Bir padişahın üç kızı vardır.

Keloğlan bu padişahın bahçesinde yedi yıldır bekçidir.

Padişahın konağının karşısındaki çeşmeden altın akar.

Keloğlan keramet sahibidir.

Bir gün Keloğlan kendi ellerini arkadan bağlar.

Keloğlan padişahın kızlarından yardım ister.

Padişahın kızları Keloğlan'ı kurtarır.

Padişahın kızları Keloğlan'dan bir olmuş, bir ganiş ve ham karpuz ister.

Keloğlan karpuzları önce kızlara daha sonra padişaha götürür.

Padişah üç dilim karpuz alınca kızlarının evlenmek istediğini anlar.

Olmuş karpuz büyük kızı, ganiş karpuz ortanca kızı ve ham karpuz küçük kızı temsil eder.

Büyük kız esnafla, ortanca kız tüccarla ve küçük kız Keloğlan ile evlenir.

Padişahın, kızının Keloğlan ile evliliğini hiç istemez.

Padişahın kırk devle savaşı vardır.

Keloğlan padişahın topal at ister.

Padişah Keloğlan'a topal at verir.

Keloğlan giderken çocuklar "Keloğlan gidiyor" diyerek Keloğlan'ı taşa tutar.

Keloğlan'ın iki kılı vardır.

Keloğlan bu kılıları birbirine çarpar ve Kara Arap gelir.

Keloğlan Kara Arap'tan kılıç ve at ister.

Kara Arap Keloğlan'a kılıç ve at verir.

Keloğlan devlerin yanına gider ve devlerin çoğunu öldürür.

Padişah savaş alanına gelir.

Keloğlan topal ata binerek ortadan kaybolur.

Keloğlan giderken çocuklar Keloğlan'ı taşa tutar.

Ertesi gün Keloğlan padişahın topal at ister.

Padişah Keloğlan'a topal at verir.

Keloğlan atla giderken çocuklar Keloğlan'ı taşa tutar.

Keloğlan bu kılıları birbirine çarpar ve Kara Arap gelir.

Keloğlan Kara Arap'tan kılıç ve at ister.

Kara Arap Keloğlan'a kılıç ve at verir.

Keloğlan devlerin yanına gider ve devlerin çoğunu öldürür.

Keloğlan Kara Arap'tan gümüş çadır ve ipek yatak ister.

Kara Arap Keloğlan'ın bu isteklerini yerine getirir.

Keloğlan parmağından yaralanıp yatağa yatar.

Daha önce padişah kızı, babasına işlenmiş mendil vermiştir.

Keloğlan bu mendili parmağına sarar.

Keloğlan tekrar topal ata biner.

Keloğlan atla giderken çocuklar Keloğlan'ı taşa tutar.

Keloğlan padişahı devlerden kurtarır.

Padişah kendisini devlerden kurtaranın Keloğlan olduğunu mendilden anlar.

Keloğlan'ın yattığı kümeden konağa çıkarılır.

Keloğlan'ın her şeyi padişaha anlatır (D: Küçükbezirci, 2013: 345-347).

Keloğlan Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Keloğlan masalı, bir padişahın üç kızının evlenmek istemesi ile başlar. Keloğlan bekçi olarak bulunduğu bahçede kendi ellerini arkadan bağlar ve padişahın kızlarından yardım ister. Padişahın kızları Keloğlan'ı kurtarmaları karşılığında, Keloğlan'dan bir olmuştur, bir ganiş ve bir de ham karpuz ister. Bu karpuzlar onların padişah babalarına evlenmek istedikleri beyan ettikleri araçlardır.

b. Bitiş Kuralı

Keloğlan masalı, Keloğlan'ın padişahı devlerden kurtarması ve yattığı kümeden konağa çıkarılması ile sona erer.

2. Yineleme Yasası

Keloğlan masalındaki padişah küçük kızının Keloğlan ile evliliğini kabullenemez. Keloğlan'ın masaldaki sınavı padişaha rüştünü ispat etmek olmuştur. Keloğlan'ın yardımcı iki kılı vardır. Keloğlan iki kere bu kılıları birbirine çarpar ve yardımcısı Kara Arap Keloğlan'ın yanına gelir. Keloğlan iki kere Kara Arap'tan kılıç ve at ister. Keloğlan'ın devlerle savaşı bittikten sonra kılıları birbirine çarparak Kara Arap'ı davet eder. Keloğlan'ın Kara Arap'tan gümüş çadır ve ipek yatak ister.

3. Üçler Yasası

Keloğlan masalında bir padişahın üç kızı vardır. Padişahın kızları Keloğlan'dan bir olmuştur, bir ganiş ve bir de ham karpuz olmak üzere üç karpuz ister.

Keloğlan bu karpuzlardan bir dilim padişaha götürür. Padişah üç dilim karpuz alınca kızlarının evlenmek istediğini anlar. Karpuzlardan olmuş karpuz büyük kızı, geniş karpuz ortanca kızı ve ham karpuz küçük kızı temsil eder.

4. Yediler Yasası

Keloğlan masalında Keloğlan, padişahın bahçesinde yedi yıldır bekçilik yapmaktadır.

5. Kırklar Yasası

Keloğlan masalında padişah kırk devle savaşır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Keloğlan masalında; masalın girişinde Keloğlan ve padişahın üç kızı aynı sahnede olur. Masalın gelişme bölümünde Keloğlan ve Kara Arap; Keloğlan ve devler aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Keloğlan masalının sonunda ise Keloğlan ve padişah aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Keloğlan masalında olağanüstü dünyadan olan varlıklar devler ve kara Arap vardır. Keloğlan'ın kerametleri bulunmaktadır. Padişah devlerle aylarca savaşmaktadır. Keloğlan, yardımcısı Kara Arap sayesinde devleri yener. Keloğlan'ın kurnazlığı ve temiz kalpliliği onu padişaha yakınlaştırır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Keloğlan masalında kızının Keloğlan fakir diye onunla evlenmesini istemeyen padişah ile padişaha yardım edip onu devlerden kurtaran Keloğlan kişilerde zıtlık kuralının örnekleridir.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Keloğlan masalında Keloğlan'ın yardımcı nesneleri olan kıllar, topal atlar, Keloğlan'a yardım eden Kara Arap; topal atı babasından istemeyen giden Keloğlan'ın karısı ve Keloğlan'ın parmağına sardığı işlenmiş mendil olumlu ikizi oluşturmaktadır.

a. Olumsuz İkiz Kuralı

Keloğlan masalında Keloğlan'ın karşısında olan yüz pehlivan ve padişah olumsuz İkiz Kuralını oluşturmaktadır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Keloğlan masalında ilk durum, devlerle olan mücadeledir. Devlerle baş edemeyen padişah, Keloğlan sayesinde devlerden kurtulur.

b. Son Durum Kuralı

Keloğlan masalı, padişahı devlerden kurtaran Keloğlan yattığı kümeden konağa çıkarılır. Keloğlan bu terfisinden sonra her şeyi padişaha anlatır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Keloğlan masalında; padişah tarafından istenmeyen damat olan Keloğlan devlerde mücadele için padişahı ayrılır. Masalın sonunda kendisini devlerden kurtardığı padişahın yanına bir yiğit olarak geri döner.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Keloğlan masalında Keloğlan, padişahı devlerden kurtarır ve sıradan kişilikten özel kişiliğe geçer.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Keloğlan masalında, Keloğlan devlerle savaşmaya giderken ve savaştıktan sonra dönerken çocuklar dört kere “Keloğlan gidiyor” diyerek Keloğlan’ı taşa tutarlar. Keloğlan bu gidiş ve gelişlerinde iki kere padişahı total at ister ve bu total atı kullanır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Keloğlan masalında giriş formeli olarak “Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur zaman içinde” ve bitiş formeli olarak “Onlar da muradına ermişler” sözleri kullanılmıştır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Keloğlan masalında Keloğlan’ın iki kılını çarpıştırması ve Kara Arap’ın gelmesi, padişahın konağının bahçesindeki çeşmeden altın akması, Keloğlan’ın devlere savaşması ve onları yenmesi; masalın sonunda padişahın Keloğlan’ı parmağındaki işlemeli mendilden tanınması masaldaki ihtişamlı sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiğı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Keloğlan masalında; padişahın konağının karşısındaki altın akıtan çeşme, keramet sahibi olan Keloğlan, padişah ile savaşan devler, Keloğlan’ın yardımcı kılıları ve yardımcısı Kara Arap olağanüstü varlıklardır.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Keloğlan masalındaki sıra dışı varlıklar devlerdir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Keloğlan masalındaki ideal nesneler altın akan çeşme, karpuzlar ve yardımcı kıllardır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Keloğlan masalında tek entrika Keloğlan'ın padişahın gözüne girmesidir. Bunun için Keloğlan, devlerle savaşmış ve padişaha kendisini ispat etmiştir.

16. Epik Birlik Yasası

Keloğlan masalında; Keloğlan'ın serüvenine yardımcı olan kıllar ve Kara Arap; Keloğlan'ın devlerle savaşması tek entrikayı destekleyen unsurlardır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Keloğlan masalında; Keloğlan kurnaz ve akıllı, padişah zalim ve baskıcı, Kara Arap, kıllar ve topal atlar yardımcı unsurlardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Keloğlan masalında devleri yenen Keloğlan asıl dikkatleri çeken başkahramandır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Keloğlan masalında dikkat çeken diğer kahraman, Keloğlan'ı işlemeli mendilinden tanıyan ve onu konağa çıkaran padişah'ta toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Keloğlan masalında Keloğlan, padişahı devlerden kurtarmak için padişahın yanından ayrılır. Devlerde savaşıp onları yendikten sonra padişahın yanına tekrar döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Keloğlan masalında Keloğlan'ın devlerle olan mücadelesi masalda genel yapıyı oluşturmuştur.

3.41. Keloğlan'ın Sihirbazlığı Masalı

Bölge: Konya/Akşehir

Kaynak Kişi: (?) İNCE

Derleyen: G. Tarıman CENİKOĞLU

Masal Tipi: İ. Sihirbazlar

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: CENİKOĞLU, G. Tarıman. (2002). Akşehir Folklorundan Bir Demet. Ankara: Bizim Büro Yayınevi.

Keloğlan'ın Sihirbazlığı Masalının Olay Örgüsü:

Keloğlan tembeldir.

Keloğlan'ın annesi Keloğlan'a artık çalışıp evlenmesini söyler.

Keloğlan annesine padişahın kızıyla evlenmek istediğini söyler.

Keloğlan'ın annesi saraya giderek padişahın kızını ister.

Padişah Keloğlan'a şart sunar.

Keloğlan bu şartı yerine getirmekte zorlanır.

Keloğlan yedi dağ aşar, yedi dere geçer.

Keloğlan bir ihtiyar ile karşılaşır.

İhtiyar Keloğlan'a bir sihir öğretir.

Keloğlan sihirle ülkedeki kuşları "saçma, kaçma, uçma" diyerek dondurur.

Keloğlan dondurduğu kuşları saraya getirir.

Keloğlan "saçın, kaçın, uçun" diyerek kuşları yeniden çözer.

Padişah Keloğlan'a kızını vermekten vazgeçer.

Padişah kızını vezirin oğluna verir ve düğün hazırlıkları başlar.

Keloğlan bütün davetlileri "saçma, kaçma, uçma" diyerek dondurur.

Padişah Keloğlan'dan özür diler.

Keloğlan bütün davetlileri "saçın kaçın, uçun" diyerek çözer.

Keloğlan ve padişahın kızı evlenir.

Kırk gün kırk gece düğün yapılır (D: Cenikoğlu, 2002: 146-147).

Keloğlan'ın Sihirbazlığı Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalı, Keloğlan'ın padişahın kızı ile evlenmek istemesi ile başlar. Ancak annesi bunun imkânsız olduğunu söyler.

b. Bitiş Kuralı

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında tüm olaylar Keloğlan'ın evlenmek istemesi ile başlar. Masalın sonunda olaylar durularak Keloğlan padişahın kızı ile evlenir.

2. Yineleme Yasası

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında Keloğlan, padişahın kızı evlenmek ister. Bunu başarabilmek için iki kere ihtiyardan öğrendiği “Saçma, Kaçma, Uçma” cümlelerini kullanır. İlki kuşların donması için, ikincisi ise misafirlerin donması içindir. Çünkü padişah kızını Keloğlan'a vermediği gibi zirin oğlu ile evlendirmeye kalkar. Keloğlan aynı cümlelerin olumlu halini iki kere daha kurar. İlki kuşları çözmek için, ikincisi misafirlerin çözülmesi içindir. Bu cümleler “Saçın, kaçın, uçun” şeklinde olmuştur.

3. Üçler Yasası

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında padişahın kızı ile evlenmek isteyen Keloğlan, ihtiyardan “Saçma! Kaçma! Uçma!” şeklinde üç cümle öğrenir. Keloğlan kuşları ve misafirleri dondurmak için “Saçma! Kaçma! Uçma!”; onları çözmek için de “Saçın! Kaçın! Uçun! cümlelerini üç defa kullanır.

4. Yediler Yasası

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında Keloğlan yedi dağ aşar, yedi dere geçer.

5. Kırklar Yasası

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalının sonunda padişah, kızını Keloğlan'a vermeye karar verir. Onları kırk gün kırk gece yapılan düğünle evlendirir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında sırayla; Keloğlan ve annesi, Keloğlan ve ihtiyar, Keloğlan ve padişah aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalının sonunda Keloğlan ve padişahın kızı aynı sahnede karşı karşıya gelirler.

8. Zıtlık Yasası

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında bir kutuplaşma vardır. Akıllı ve saf, kurnaz ve masumluk temaları bu kutuplaşmanın örneklerindendir.

a. Zıt Temalar Kuralı

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında Keloğlan sıradan bir kişilik olarak fakirliği ve saflığı, padişah ise gücü ve zenginliği temsil etmektedir.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında padişah başta kızını vezirin oğlu ile evlendirmek ister. Bu durumda vezirin oğlu ve Keloğlan karşı karşıya gelerek zıtlığı oluşturmuşlardır. Keloğlan ve padişah arasında da zıtlık mevcuttur. Keloğlan padişahın kızıyla evlenmek ister ancak padişah bu duruma karşı çıkar.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında Keloğlan ve annesi biyolojik olarak ikizdir. İkisi de fakirdir. Padişah ise kızı ile ikizdir. İkisi de zengindir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında padişah ve vezirin oğlu olumsuz ikiz konumundadır. Diğer bir ikiz Keloğlan ve ihtiyar ile olmuştur. Keloğlan padişahın kızı ile evlenmek ister, ihtiyar da evlenmelerini isteyerek destek olur. Masalda padişaha sözünde durmadığını söyleyen hünkâr da Keloğlan'ın iyiliğini isteyen bir karakterdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında; tembel tembel gezerek hiç çalışmayan Keloğlan, annesi tarafından uyarılır. Bu uyarıdan sonra Keloğlan padişahın kızıyla evlenmek ister.

b. Son Durum Kuralı

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında birçok aksilik üst üste gelse de Keloğlan istediğini elde ederek padişahın kızı ile evlenir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında Keloğlan'ın masalın başında evlenmek istediği padişahın kızı ile masalın sonunda evlenir. Masalda kızının Keloğlan ile evlenmesini istemeyen padişah, sonunda kızını evlendirerek flasback yaşanır.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında Keloğlan masalın başında evlenmek istediği padişahın kızı ile masalın sonunda tılsımlı yöntemleri ile padişahı ikna ederek evlenir. Bu amacı için bir ihtiyardan tılsım öğrenir ve onu uygular.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında, Keloğlan iki kere donma-çözme sihri yapar. Kuşları ve insanları dondurur ve tekrar çözdürür. Dondururken ve çözdürürken “Saçma, Kaçma, Uçma”; “Saçın, Kaçın, Uçun” der. Annesi bir kere,

kendisi iki kere padişahın huzuruna çıkar. Bu ziyaretler kalıplaştırılmıştır. Padişah Keloğlanı saraydan kovar, daha sonra saraya tekrar davet ederek kızını verir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Masalda giriş formeli “Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, develer tellâl iken pireler berber iken, ben ninemin beşiğini tıngır mıngır sallarken” ve bitiş formeli “Kırk gün kırk gece” sözleri bulunmaktadır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Keloğlan’ın Sihirbazlığı masalında Keloğlan “Saçma, Kaçma, Uçma” sözleri ile tüm güzel sesli kuşları dondurarak padişahın sarayına getirir. Daha sonra “Saçın, Kaçın, Uçun” diyerek kuşları uçurur. Daha sonra sevdiği kızın vezirin oğlu ile evleneceğini duyunca saraydaki herkesi bu sözlerle dondurur. Padişahın emri ile tekrar çözdürür. Son olarak Keloğlan’ın padişahın kızı evlenmesi görkemli son sahnedir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Keloğlan’ın Sihirbazlığı masalında, padişah kızıyla evlenmek isteyen Keloğlan’ın ülkedeki bütün güzel sesli kuşları toplayıp bahçesine getirmesini ister. Keloğlan’a bir ihtiyar sihirli sözleri söyleyerek bunu yapabileceğini ifade eder. “Saçma, Kaçma, Uçma” diyerek kuşları padişahın bahçesine götürür. Padişah Keloğlan’a saçları çıkarsa kızıyla evlenebileceğini söylemiştir. Keloğlan daha sonra sevdiği kızın vezirin oğlu ile evleneceğini duyunca saraydaki herkesi bu sözlerle dondurur. Padişahın emri ile tekrar çözdürür.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Keloğlan’ın Sihirbazlığı masalında Keloğlan’ın dondurduğu kuşlar ve misafirler olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Keloğlan’ın Sihirbazlığı masalında yedi dağ ve yedi dere olağanüstü nesnelerdir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Keloğlan’ın Sihirbazlığı masalında, tek entrika Keloğlan’ın padişahın kızı ile evlenmesi üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Keloğlan’ın Sihirbazlığı masalında; Keloğlan’ı ihtiyardan öğrendiği sihir ile kuşları ve insanları dondurması, padişahın kızını vezirin oğluna vermeye karar vermesi temel entrikanın bileşenleri olmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında, Keloğlan akıllı ve kurnaz, Keloğlan'ın annesi oğlunun iyi bir yaşam sürmesini isteyen kadın, padişah zalim ve acımasız, Keloğlan'a yardım eden ihtiyar yardımseverdir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalının sonunda tüm dikkatler Keloğlan üzerinde toplanmıştır. Akıllığı ve temiz kalpliliği sayesinde saraya damat olmayı başarmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında dikkat çeken kahraman padişah kızı olmuştur.

19. Mekânın Tekrarı yasası

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında Keloğlan ülkedeki bütün güzel sesli kuşları saraya getirmek için ayrılır. Bir ihtiyardan öğrendiği tılsım sayesinde bu kuşları saraya getirir. Masalın sonunda padişahın kızı ile evlenerek geri döndüğü mekânı kalıcı hale getirir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.42. Keşikçi Masalı

Bölge: Konya/Yalılıyük

Kaynak Kişi: Zehra PİROĞLU

Derleyen: Aynur TÜRKOĞLU

Masal Tipi: P. Acayip İcraat ve Olaylar

Derlenme Tarihi: 13.02.1990

Tam Künye: TÜRKOĞLU, Aynur. (1990). Türk Halk Edebiyatı Derleme Çalışması "Keşikçi" Masalı. Dosya Numarası 309/B Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 24-29.

Keşikçi Masalının Olay Örgüsü:

Keşikçilik yapan bir adam ve ailesi vardır.

Keşikçi bir gün padişah ile karşılaşır.

Padişah Keşikçi'ye üç soru sorar.

Keşikçi bu üç sorunun cevabını kızından öğrenir.

Padişah keşikçinin kızına talip olur.

Bir harp çıkar ve padişah harbe gider.

Padişah harpten yedi yıl gelmez.

Padişah Keşikçinin kızımdan at, yüzük ve oğlan ister.

Kız erkek kılığında padişahın ardından harbin olduğu yere gider.

Kız, aklını kullanarak padişahın yüzüğünü ve atını alır.

Kız hamile kalır ve ikiz oğlan doğurur.

Oğlanların ismine Acayip ve Ne Acayip isimlerini verir.

Harp biter ve padişah yedi yıl sonra şehre tekrar döner.

Şehre dönünce atına, yüzüğüne ve ikiz oğullarına kavuşur.

Kızla yeniden düğün yaparlar ve yaşamlarına devam ederler (D: Türkoğlu, 1990: 24-29).

Keşikçi Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Keşikçi masalı, bir padişahın bir keşikçi ile karşılaşması ve ona sorular sorması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Keşikçi masalı, padişahın ve kızın yeniden evlenmesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Keşikçi masalında yinelenen olaylar soru-cevap şeklinde olmuştur. İlk olarak padişah Keşikçi'ye “-Kendi yok kuvveti çok? Dünyada ve ahirette ondan kıymetli bir şey yok? Eti yenmez sütü tatlı?” şeklinde üç soru sormuştur. Masalın devamında Keşikçi'nin kızı padişaha “Sizin padişahınız orucu yirmi beş günde mi tutar, otuz günde mi tutar?” ve “Bülbülün hatırası için selam söyleyin padişahınıza, bülbülün hatırası için kargalara dokunmasın olur mu?” şeklinde padişahın adamları aracılığıyla soru sorar. Bu sorular, masaldaki gerilimi çoğaltan, masalın akışını şekillendiren önemli sorulardır.

3. Üçler Yasası

Keşikçi masalında padişah Keşikçi'ye üç soru sorar. Padişah kıza otuz bin altın gönderir. Padişah harbe gitmeden önce kızıdan yüzük, at ve erkek evlat olmak üzere üç şey ister. Kız erkek kılığında üç kız arkadaş olarak harbe giderler. Kız harpte cariyeye kılığında padişahın yanında üç gün kalır. Harpten dönünce dokuz ay on gün sonra kızın ikiz oğlu olur.

4. Yediler Yasası

Keşikçi masalında padişah harbe gider ve yedi yıl dönmez.

5. Kırklar Yasası

Keşikçi masalında padişah dönünce karısıyla tekrar kırk gün kırk gece düğün yaparak evlenir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Keşikçi masalında sırayla; Keşikçi ve padişah, Keşikçi ve kızı, kız ve padişah, padişah ve mühendis kılığında kız; kız ve iki oğlu; padişah ve ailesi aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Keşikçi masalının sonunda padişah ve kız aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Keşikçi masalında zıt temalar; ölüm-yaşam; soru-cevap; akıl, cesaret, savaş, aile, hükümdarlık, zenginlik-fakirlik ve hırsızlık temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Keşikçi masalında zıt kişiler; padişahın kıza gönderdiği altınları çalan adamları ve padişah olmuştur.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Keşikçi masalında olumlu ikiz padişah, Keşikçi, kız, kızın arkadaşları, ileri görüşlü komşu ve kız ile padişahın iki oğludur.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Keşikçi masalında olumsuz ikiz padişahın kıza gönderdiği altınlardan çalan adamlar olmuştur.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Keşikçi masalında ilk durum, padişahın Keşikçi'ye sorular sorması ve keşikçinin bu soruların cevabını aramaya başlamasıdır.

b. Son Durum Kuralı

Keşikçi masalında son durum; padişahın harpten dönmesi ve Acayip ile Ne Acayip adlı oğulları ile karşılaşması olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Keşikçi masalında; Keşikçi padişahın sorularına cevap için kızının yanına, sonra da padişahın yanına döner. Kız ise ailesinin geleceği için harp yerine giderek padişahla mücadele eder ve şehre geri döner. Masalın sonunda padişah şehre tekrar döner ve aile birliğini kurar.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Keşikçi masalında olayların kızın zekasını kullanarak padişaha eş olmasına göre tasarlanmış ve olaylar bu kanuna göre şekillendirilmiştir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Keşikçi masalında kahramanların kılık değiştirmesi kalıp olaylardır. Masalda padişah kılık değiştirerek Keşikçi'nin yanına gitmiştir. Padişah harbe gidince kız mühendis kılığında padişahın yanına gider. En sonunda cariyeye kılığında padişahın odasına girer.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Keşikçi masalında “Kırk gün kırk gece düğün” ve “Onlar ermiş muradına biz de erelim muradımıza” sözleri kalıp ifadelerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Keşikçi masalında Keşikçi'nin padişah ile karşılaşması, padişahın sorularına cevap vermesi, Keşikçi'nin kızının kılık değiştirerek harbe gitmesi, orada cariyeye kılığında padişahın odasına girmesi; padişahın harpten dönünce çocuklarını görmesi ve karısıyla tekrar evlenmesi büyük tablolarıdır.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Keşikçi masalında padişahın yedi yıl harbe gitmesi olağanüstü hâldir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Keşikçi masalında olağanüstü varlıklar; padişahın kızıdan istediği Acayip ve Ne Acayip isimli iki erkek evlat ve attır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Keşikçi masalında olağanüstü nesneler; padişahın kıza gönderdiği altın, kızın harbe gitmek için diktirdiği erkek elbiseleri, cariyeye kılığına giren kızın saçının arkasına padişah tarafından vurulan mühür ve yüzüktür.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Keşikçi masalında tek entrika kızın ve padişahın aile kurması üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Keşikçi masalında epik birlikler; sorulan sorular, girilen kılıklar, harp ve kızın çok zekisi olması olmuştur

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Keşikçi masalında padişah güçlü ve zengin, kız akıllı ve fedakâr; kızın zeki olduğunun anlaşılması için otuz bin altından beş bini çalan padişahın adamları, komşu ise padişahın ve kızının buluşmasını sağlayan masum çocuklar olmuştur.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Keşikçi masalında asıl dikkatler zeki olan kızda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Keşikçi masalında diğer dikkatler padişah ve Acayip-Ne Acayip isimli iki oğlunda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Keşikçi masalında tekrarlanan mekânlar; padişah ve Keşikçi'nin karşılaştığı bağ, Keşikçi'nin evi, padişahın yaşadığı şehir, padişahın karısının yaşadığı ve döndükleri ev olmuştur.

20. Bileşik Yapı Yasası

Keşikçi masalında padişahın kızının başından geçen olaylar ile masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.43. Kır At Masalı

Bölge: Konya/Karapınar

Kaynak Kişi: Ramazan ÖZÇELİK

Derleyen: Fahrettin ÜNLÜ

Masal Tipi: C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: ÜNLÜ, Fahrettin. (1999). Konya (Karapınar) İslık Kasabası Halk Edebiyatı ve Folklorundan Örnekler. "Kır At" Masalı. Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Bitirme Tezi, Konya, s.46-55.

Kır At Masalının Olay Örgüsü:

Bir baba ve üç oğlu vardır.

Küçük oğlan bir gün rüyasında kır at görür.

Baba bir gün pazara giderken çocuklarına ne istediklerini sorar.
 Büyük oğlan kılıç, ortanca oğlan tabanca, küçük oğlan kır at ister.
 Baba çocuklarının isteklerini alır.
 Küçük oğlan ata binince atın ayağı kırılır.
 Oğlan kendi kır atını bulmak için yola çıkar.
 Oğlan sağ memesi sol omzunda, sol memesi sağ omzunda dev ile karşılaşır.
 Oğlan devin sol omzundaki memesinden emer.
 Dev, oğlanın akıllı olduğunu anlar ve oğlana yardım eder.
 Dev anası zamanında insanoğlu ile evlenir ve bu çocuk onun oğludur.
 Devın kırk yavrusu ile küçük olan tanışır.
 Dev büyük kızının evine gider oğlanı kırkıncı gözü açmaması için tembihler.
 Oğlan kırkıncı gözü açar ve kır atı görür.
 Atın önüne otu, kaplanın önüne eti koyar.
 Devın kırk yavrusu oğlanı, yoldaki çalıyı sökmesi için gönderir.
 Oğlan yolda Hızır ile karşılaşır.
 Oğlan, Hızır'ın verdiği ipi çalıya bağlar ve çalı sökölerek gelir.
 Dev ortanca kızının evine gider oğlanı kırkıncı gözü açmaması için tembihler.
 Oğlan kırkıncı gözü açar ve kır atın biraz daha beslenmesi lazımdır.
 Devın kırk yavrusu oğlanı, aygırı öldürmesi için gönderir.
 Oğlan yolda Hızır ile karşılaşır.
 Oğlan, Hızır'ın verdiği akılla aygırı öldürüp getirir.
 Dev küçük kızının evine gider, oğlanı kırkıncı gözü açmaması için tembihler.
 Oğlan kırkıncı gözü açar ve kır at etlenmiştir.
 At oğlana gitmeyi teklif eder oğlana akıl verir.
 Oğlan atın sırtına bir heybe atar ve heybeye tuz, su, tarak ve ayna koyar.
 Oğlan tuz atınca devlerin ayakları yaralanır.
 Oğlan tarağı atınca her taraf yünle ve ip örölür.
 Oğlan aynayı yere atınca her taraf ayna olur ve devler yolunu şaşırır.

Oğlan suyu yere dökünce deniz olur ve devler denizden geçemez.

Oğlan ve at ayrılmaya karar verir ve at sırtından iki tane kıl verir.

Oğlan sarayın bahçesine varır ve bahçıvanın yanında çalışmaya başlar.

Oğlan atın verdiği iki kılı birbirine sürter ve at gelir.

At bahçeyi talan eder ve bahçede üç bostan kalır.

Padişahın da üç kızı vardır.

Bostanlardan biri sararmış, biri olgunlaşmak üzere ve biri de gök şeklindedir.

Büyük kız vezir ile, ortanca kız kâtibin oğlu ile evlenir ve küçük kız kimseyi beğenmez.

Küçük kız ve oğlan evlenince padişah kızını istemez.

Aradan yedi yıl geçer ve ülkede savaş çıkar.

Oğlan kır atın verdiği kılıları birbirine sürter ve kılık değiştirerek savaşa gider.

Oğlan yaralanır ve padişah cebindeki mendili oğlana verir.

Padişahın gözü kör olur ve devin sütüne ihtiyacı vardır.

Oğlan iki kılı sürter ve kır at gelir.

Oğlan ve kır at devin yanına giderler.

Dev sütünden oğlana verir ve padişahın gözü iyileşir.

Padişah bahçıvanın oğlu sandığı damadını çağırır ve mendili görünce tanır.

Oğlan tekrar iki kılı birbirine sürter ve kır at gelir, oğlan elbiselerini giyer (D: Ünlü, 1999: 46-55).

Kır At Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Kır At masalı bir babanın küçük oğlunun rüya görmesi ile başlar. Küçük oğlan rüyasında güzel bir kır at görür ve onu bulmak ister. Oğlan kır atı bulmak için yola çıkar olaylar dizisi burada başlar.

b. Bitiş Kuralı

Kır At masalı, küçük oğlanın kayınpederi olan padişahın kör gözlerini iyileştirmesi ve padişahın oğlanı sevip kabul etmesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Kır At masalında yinelenen olaylar, dev anasının kızlarına olan ziyaretleri, oğlanın dev anasının sözünü dinlememesi, kırkıncı gözü açması ve kır atı beslemesi, Hızır'ın ve atın sürekli olarak oğlana yardım etmesi olmuştur. Bu yinelemeler, masalın düğüm bölümü olup oğlanın talihini değiştiren olaylardır.

3. Üçler Yasası

Kır At masalında bir babanın üç oğlu vardır. Bu baba oğlanlarına üç farklı hediye alır. Dev anasının üç kızı vardır. Dev anası üç kızını üç kere ziyaret eder. Küçük oğlan ilk olarak deve, ikinci olarak devin yavrularına ve son olarak padişah olmak üzere üç makama rüştünü ispat eder. Küçük oğlan üç kere kır atı kontrol eder. Hızır, küçük oğlana iki kere yardım eder. Kır at, oğlan iki kılı birbirine sürtünce üç kere yardım eder. Padişahın da üç kızı vardır. Sarayın bahçesindeki üç bostan padişahın üç kızını temsil eder.

4. Yediler Yasası

Kır At masalında padişahın ülkesinde yedi yılın ardından sonra bir savaş çıkar. Bu savaşta oğlan padişaha yardım eder.

5. Kırklar Yasası

Kır At masalında dev anasının kırk yavrusu vardır. Devin bulunduğu yerde kırk göz vardır. Kır at küçük oğlandan heybeye tuz, su, tarak ve ayna olmak üzere dört malzeme koymasını ister. Oğlanın istediği at kırkıncı gözdedir. Dev anası ve kırk yavrusu kırk gün gelmemek üzere giderler. Küçük oğlan kır atın olgunlaşması için kırk gün sabırla bekler.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Kır At masalında sırayla; baba ve oğulları, küçük oğlan ve annesi, küçük oğlan, dev ve kırk yavrusu, küçük oğlan ve Hızır, küçük oğlan padişahın kızı, küçük oğlan ve padişah aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Kır At masalının sonunda küçük oğlan ve padişah aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Kır At masalında zıt temalar; ölüm ve yaşam, cesaret ve olağanüstü destek, hırs, özgürlük ve tutsaklık, hastalık ve sağlık temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Kır At masalında zıt kişiler; devin kırk yavrusunun ve padişahın karşısında olan dev anası, küçük oğlan, kır at ve Hızır'dır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Kır At masalında olumlu ikiz; anne-baba ve üç oğlu; padişah, karısı ve üç kızı; devin üç kızı; padişahın kızları ile evlenen katip ile vezir ve Hızır ile kır at olmuştur. Fiziksel ikizlik ise körlüktür. Padişahın ve bahçıvanın gözleri kördür.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Kır At masalında olumsuz ikiz dev anasının kırk yavrusu olmuştur.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Kır At masalında ilk durum, küçük oğlanın gördüğü rüya olmuştur. Oğlan rüyasında kır at görür ve onu aramaya çıkar. Yolda dev anasının olduğu yere gelir. Buradaki ilk sınavı dev anasına rüştünü ispat etmek olmuştur. Dev anasının sol omzundaki sağ memesinden süt içer ve dev anasının fani oğlu olduğunu ispat eder.

b. Son Durum Kuralı

Kır At masalında son durum, padişahın gözlerinin kör olmasıdır. Padişahın gözleri kör olur ve tek tedavi dev anasının sütüdür. Oğlan kır attan yardım isteyerek dev anasından sütü alır ve padişaha getirir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Kır At masalında dev anası üç kere evine döner. Oğlan kır atla beraber gittikten sonra saraya gelir ve orada yaşamaya başlar. Ancak padişah tarafından sevilmez ve oradan ayrılır. Savaş çıkınca tekrar gelir ve savaşı kazanır. Padişahın gözleri kör olunca dev anasının yanına tekrar döner ve süt alır. Oğlan iki kılı sürtünce kır at tekrar oğlanın yanına gelir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Kır At masalında olaylar küçük oğlanın rüyası ile başlar. Bu rüya oğlanın atına kavuşmasına ve saraya damat olmasına kadar uzanır. Böylece oğlan sıradan kişilikten özel kişiliğe geçerek statü kazanır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Kır At masalında kalıp olaylar; babanın üç oğluna soru sorması, dev anasının kızlarına ziyareti, dev anasının kırk yavrusunun düzenli olarak evden ayrılması, oğlanın düzenli olarak kır atı görmesi, oğlanın Hızır ile karşılaşması, oğlanın kır atın kıllarını sürtmesi kalıp olaylardır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Kır At masalında kalıp ifadeler “Bir varmış bir yokmuş. Evvel zamanlarda uzak bir diyarda (...)”, “Günler su gibi akıp gidiyormuş”, “Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, epey yol gitmiş” ve “Onlar muradına eriyor” ifadeleridir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Kır At masalında büyük sahneler; oğlanın rüyasında kır at görmesi, oğlanın dev anası ile karşılaşması, oğlanın Hızır ile karşılaşması, oğlanın savaşı kazanması, padişahın dev anasının sütü sayesinde gözlerinin açılması ve oğlanın saraya damat olmasıdır.

14. Anlatı Mantiğı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Kır At masalında olağanüstü hâller; oğlanın gördüğü haberci rüya, dev anasının sağ memesinin sol omzunda, sol memesinin sağ omzunda olması; oğlanın devin sağ memesinden su içmesi, kır atın konuşması, oğlanın çalıyı sökmesi, aygırı öldürmesi, oğlanın tebdili kıyafeti; sarayın bahçesindeki bostanların padişahın kızlarını temsil etmesi, padişahın devin sütü sayesinde gözlerinin açılması olmuştur. Devlin sol memesi ise zehirlidir. Oğlan devlin bu memesinden süt içer ve devlin oğlu olur. Oğlan böylece olağanüstü özelliklere sahip bir varlık olur. Devlin yavrusu ise insan eti ile beslenir oğlanın kokusunu alır.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Kır At masalında dev anası, kırk yavrusu ve Hızırdır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Kır At masalında ideal nesneler; oğlanın içtiği ve padişahın gözlerini tedavi eden süt, Hızır'ın oğlana çalıyı sökmesi için verdiği ip, kır atın kılları, kırk dev yavrusunu defeden tuz, tarak, su ve ayna; padişahın oğlana verdiği mendildir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Kır At masalında tek ve asıl entrika küçük oğlanın saraya damat olması olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Kır At masalında epik birlikler; oğlanın gördüğü rüya, kır at ile ilişkisi, dev anasının oğlu olduğunun ortaya çıkması, dev anasının kırk yavrusu ile mücadelesi, savaşı kazanması, padişahın gözünü iyileştiren sütü alıp getirmesi olmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Kır At masalında anne ve baba fon karakter; oğlanın ağabeyleri sıradan karakter, oğlan rüştünü ispat etmeye çalışan kahraman, dev ve kırk yavrusu ile Hızır ve kır at olağanüstü varlıklar, padişah ve kızları soylu kişilerdir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Kır At masalında asıl dikkatler küçük oğlanda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Kır At masalında diğer dikkatler dev anasında, kır atta ve padişahda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Kır At masalında tekrarlanan mekânlar; dev anasının bulunduğu yer ve saray olmuştur.

20. Bileşik Yapı Yasası

Kır At masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.44. Kırk Oğlan Kırk Kız Masalı

Bölge: Konya/Güneysınır

Kaynak Kişi: Ramazan UYAR

Derleyen: Aziz AYVA

Masal Tipi: C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder

Derlenme Tarihi: Ocak 1997

Tam Künye: AYVA, Aziz. (2004). Mehmet Ali (Güneysınır/Konya) Köyü'nden Derlenen Masallar. Türk Halk Kültüründen Derlemeler 2000. "Kırk Oğlan Kırk Kız" Masalı, Konya s. 3-5.

Kırk Oğlan Kırk Kız Masalının Olay Örgüsü:

Bir karı-koca kırk oğlunu evlendirmek ister.

Karı-koca bir denizin ortasında kırk kızı olan kadına kız istemeye gider.

Bu kadın kırk kızını verir.

Dönüş yolunda bir mağaranın önünde konaklanır.

Bu sırada yedi başlı bir dev ortaya çıkar.

Dev herkesi yemeye karar verir.

Dev en küçük oğlanı sınava tabi tutar.

Dev en küçük oğlana üç soru sorar.

Dev en küçük oğlandan bir kız ister.

En küçük oğlan bir kız getirmek için yola çıkar.

En küçük oğlan babasına kırk gün içinde geleceğine dair söz verir.

Delikanlı eğer dönmezse nişanlısının ağabeyi ile evlendirilmesini ister.

En küçük oğlan yolda siyah bir çadıra rastlar.
 Delikanlı siyah çadırdaki kişiyle yola devam eder.
 İkisi beyaz bir çadıra rastlar.
 Beyaz çadırda bir kişi vardır.
 En küçük oğlan ve iki kişi yola devam eder.
 Üçü bir kadının evine varırlar.
 Kadın bu üç kişiyi sınava tabi tutar.
 Siyah çadırdaki kişinin gaipten haberler verir.
 Siyah çadırdaki kişi kadının yemeğinin zehirli olduğunu anlar.
 Beyaz çadırın sahibi denizlerin piridir.
 Beyaz çadırın sahibi kadının yaktığı ateşi hemen söndürür.
 En küçük oğlan pehlivandır ve kadını yıkar.
 Kadın kendi kızını en küçük oğlana verir.
 En küçük oğlan kızı deve getirir.
 Dev kızı yalnız bırakır ve ava çıkar.
 Denizin ortasında devler köşkünde bir altın kafeste papağan vardır.
 Delikanlı bu bilgiyi denizlerin pîrine söyler.
 Delikanlı ile pîr denize gider ve delikanlı papağanı öldürür.
 Delikanlı kırk günün sonunda evine döner.
 Delikanlı ve sevdiği kız evlenir.

Dev için alınan kız da oğlanın babasının veziri ile evlendirilir. (D: Ayva, 2004: 3-5).

Kırk Oğlan Kırk Kız Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalı kırk oğulun bir anne-baba tarafından evlendirilmek istemesi ile başlar. Masalın akışına göre; kırk oğlana kırk kız bulunur ancak bu evlilik bir devin insafına kalmıştır.

b. Bitiş Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalı kırk oğulun en küçüğü olan delikanlının engelleri geçerek sevdiği kız ile evlenmesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında en küçük oğlanın yazgısında sürekli olarak sınava tabi tutulma vardır. Masalında farklı sekmelerinde farklı sınavlara tabi tutulmuştur. İki sınavı devlerle, üçüncü sınavı bir kadınla olmuştur. Birinci sınavı bir dev için bir kız getirmek olmuştur. Aksi halde sevdiği kızın ağabeyine verilmesini tembihlemiştir. Bu kadını kızını almak için yola çıkar. Yolda gaip bilici ve denizlerin pîri ile karşılaşır. Bunlarla birlikte kadının evine gider. Kadını üçüncü sınavında pehlivanlık yaparak yıkar ve kızını almayı başarır. Masalın ikinci bölümünde devler köşkünde bir papağan vardır. Bu delikanlının tüm devlerden kurtulmak için papağanı öldürmesi gerekmektedir. Delikanlı burada başka bir devle karşılaşır karşılaşmaz papağanı öldürür ve tüm devlerden kurtulur.

3. Üçler Yasası

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında dev en küçük oğlan üç soru sorar.

4. Yediler Yasası

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında dev yedi başlıdır.

5. Kırklar Yasası

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında kırk oğulun en küçüğü kırk gün sonra dönmek üzere yola çıkar. Masalda kırk oğulun evleneceği kırk kız bulunmaktadır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Kırk Oğlan Kırk Kız masalının giriş sahnesinde karı-koca, kırk oğul ve kırk kız ile en küçük oğlan ve dev bulunmaktadır. Masalın gelişme bölümünde delikanlı sırayla siyah çadırdaki gaip bilici ile beyaz çadırdaki denizlerin pîri ile aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Kırk Oğlan Kırk Kız masalının son bölümünde delikanlı başka bir dev ile karşı karşıya gelir ve papağanı öldürür. En son sahnede delikanlı evine dönerek ailesindeki herkesle bir araya gelir.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında kırk kardeşin en küçüğü aile bütünlüğünü korumak için devlerle mücadele eder, denizlerin pîri ve gaip bilici ile iş birliği yapar. Beyaz çadırdaki denizlerin pîri ve siyah çadırdaki gaip bilici; yer ile göğü, kara ile denizi ifade etmektedir.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında; kırk kardeşin en küçüğü ile devler arasındaki zıt ilişki bulunmaktadır. Bu ilişki delikanlının beşerî dünyadan olağanüstü dünyaya bağlanması ve devler ile mücadelesinde görülmektedir. Masalda dev için kız aramaya giden delikanlının niyeti kırk gün içerisinde geri dönüp sevdiği kızla evlenmektir. Ancak kötü niyetli kadının sınavlarına tabi tutulur.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında kırk erkek ve kırk kız kardeş; yardımcı kahramanlar olan gaip bilici, denizlerin pîri ve kırk kızını veren kadın olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında olumsuz ikizlerin temsilcileri; kırk kızını vermek istemeyen kadın, yedi başlı dev ve devler köşkündeki devdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında ortaya çıkan ilk durum; kırk oğlana kırk kızını veren kadından sonra bir devin bu evliliklere müsaade etmemesidir.

b. Son Durum Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında tüm olaylar yaşandıktan sonra delikanlı ve ağabeyleri mutlu bir şekilde yaşamlarına devam eder.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında ağabeylerinin mutluluğu için kendisini feda edip yola çıkan en küçük delikanlı; kendisine biçilen görevleri yerine getirdikten sonra yola çıktığı yere yani ağabeylerinin bulunduğu eve tekrar döner.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında en küçük kardeş yoldaki yardımcı kahramanları ile görevlerini tamamladıktan sonra sevdiği kızla evlenir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında; en küçük oğlan tüm anlatı boyunca karşılaşmalara mecbur bırakılır. İlk karşılaşması bir dev ile olmuştur. Bu devden sonra siyah çadırda gaip bilici, beyaz çadırda denizlerin pîri ile karşılaşır. Bu karşılaşmadan sonra son olarak başka bir devler köşkünde son kez başka bir dev ile karşılaşır. Bu karşılaşmalar delikanlının; en küçük oğlandan delikanlı statüsüne yükselmesinde birer aracıdır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında “Onlar erdi muradına, biz çıkalım kerevetine” ifadesi kalıp ifade olarak yer almaktadır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında kırk kardeşin en küçüğünün iki devle ile karşılaşması; denizlerin pîri ve gaip bilici ile rastlaşması; devler köşkünde bulunan papağanı öldürmesi masaldaki en görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiğı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında; yedi başlı devin olması, gaip bilicinin yemeklerin zehirli olduğunu anlaması, denizlerin pîrinin denizi nefesiyle çekip kurutabilmesi ve kadının yaktığı ateşi nefesine çektiği denizle söndürmesi olağanüstü durumların örneklerdir. Son olarak devlerden kurtulmak için devler köşkündeki papağını öldürmeye karar verir. Denizlerin pîrinin sırtına binerek devler ülkesine gider ve papağanı öldürür.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında olağanüstü varlıklar yedi başlı dev, gaip bilici, denizlerin pîri ve devler ülkesidir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında ideal nesneler; gaip bilicinin bulunduğu siyah çadır ve denizlerin pîrinin bulunduğu beyaz çadırıdır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında tek entrika kırk oğlanın kırk kızla evlenmesi üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında tek entrika kırk oğlanın kırk kızla evlenmesi üzerine kurulmuş, diğer olaylar bu temel entrikaya isnat edilmiştir. Anlatıya göre kırk oğlana eşit kırk kız bulunmaktadır. Kırk kızın annesi hiç sorgulamadan kırk kızını kırk oğlana verir. Devler ile olan mücadele bu veriştikten sonra başlar.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında; kırk oğullu bir ailenin en küçüğü olan delikanlı ailesi için fedakâr bir kahramandır. Devler çoğu masalda olduğu gibi kötü huylu ve zordadır. Masalda kahramanın yardımcıları gaip bilici ve denizlerin pîridir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında tüm dikkatler delikanlıda toplanır. Bu delikanlı masalda kendisine iki yardımcı bularak (gaip bilici ve denizlerin pîri)

devlerle mücadele ederek aile bütünlüğünü korur ve kendisi evlenerek yeni bir aile kurar.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında diğer dikkatler delikanlının evlendiği kızda ve dev için alınan kızın evlendiği vezirde toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında delikanlı kırk günün sonunda evine döner. Sevdiği kız ile evlenir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Kırk Oğlan Kırk Kız masalındaki genel yapı delikanlının başından geçen olaylar, onun destekçileri (gaip bilici ve denizlerin piri) ile kurulmuştur.

3.45. Kocakarı Masalı

Bölge: Konya/Kulu

Kaynak Kişi: Hikmet KAVAK

Derleyen: Suzan FİLİK

Masal Tipi: M. Kıskançlık ve İftira

Derlenme Tarihi: 04.02.1992

Tam Künye: FİLİK, Suzan. (1992). Konya'dan Derlemeler. "Kocakarı" Masalı. Dosya Numarası 780/A Yüzü, Konu Kodu 069. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 3-6.

Kocakarı Masalının Olay Örgüsü:

Bir kocakarı çeşmeye su doldurmaya gider.

Bir padişahın oğlu kocakarının testisini kırar.

Kocakarı padişahın oğluna "oğlum tavuz kuşunun yumurtasına âşık ol" şeklinde dua eder.

Padişahın oğlu eve gelir ve hastalanır.

Padişah oğlunun derdini anlayana kırk kese altın vaat eder.

Bir kocakarı oğlanın derdini bulmaya talip olur.

Oğlan kocakarıya tavuz kuşunun yumurtasına âşık olduğunu söyler.

Kocakarı oğlana "o yerde olmaz" diyerek fesini verir ve dağın başına gönderir.

Oğlanın yedi gün yedi gece boyunca yol gider.

Oğlanın iki kere “Al tavuz kuşu ver fesimi, al tavuz guşu ver fesimi” demesi ve üç yumurta alıp gelmesi gerekir.

Oğlanın yumurtaları susuz yerde değil, sulu yerde kırması gerekir.

Oğlan sabırsız davranır ve yumurtaların ikisini susuz kırar.

Oğlan üçüncü yumurtayı sulu yerde kırar.

Bu sırada yumurtanın içinden Dünya Güzeli bir kız çıkar.

Padişahın oğlu düğün hazırlıkları için köyüne döner.

Dünya Güzeli ağacın tepesine çıkar.

Bu sırada Arap hala bir çocukla Dünya Güzeli’nin yanına gelir.

Arap hala da Dünya Güzeli’nin yanına çıkar.

Arap hala Dünya Güzeli’nin başındaki biti kontrol etme bahanesiyle iğne batırır.

Dünya Güzeli bu sırada kuş olup uçar gider.

Gelin alıcılar ağacın yanına gelir.

Arap hala gelin alıcılar ile birlikte eve gider.

Ertesi gün kuş gelip ağacın dala konar.

Kuş dile gelip bahçivana padişahın oğlunu ve Arap halayı sorar.

Bahçedeki ağaçlar kurumaya başlar.

Ertesi gün bahçede padişahın oğlu beklemeye başlar ve ağacın dalına katran sürer.

Kuş tekrar gelir. Kanatları ağacın dalına yapışır.

Padişahın oğlu kuşu eve getirir, bir altın kafes yapar ve kuşu oraya koyar.

Arap hala kuşun kesilmesini ister.

Kuş kesilir ve yere damlayan kana padişahın oğlu ayağıyla çimdik atar.

Bu yerden dallı budaklı bir bahçe olur.

Arap hala doğum yapar ve ağaçları bebeğine beşik yapılması için kestirmek ister.

Padişahın oğlu ağaçları keserken, kocakarı oğlana ağaçları kesmemesini söyler.

Kocakarı bahçeden bir tutam alır, evine getirir.

Bu tutam Dünya Güzeli olur.

Dünya Güzeli kocakarı yokken evi barkı temizler.

Kocakarı ve Dünya Güzeli kız birlikte yaşamaya başlar.

Bu arada Arap halanın da doğurduğu kız büyür.

Padişahın oğlu kızına inci çizdirmeye kızları toplar.

Dünya Güzeli de inci çizmeye gider.

Padişahın oğlunun gözü Dünya Güzeline kalır.

Padişahın oğlu kızların masal anlatmasını ister.

Dünya Güzeli başından geçenleri anlatır ve başındaki fesini yere atar.

Bütün gerçekler ortaya çıkar.

Arap hala cezalandırılır (D: Filik, 1992: 3-6).

Kocakarı Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Kocakarı masalı, padişahın oğlunun bir kocakarından aldığı beddua ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Kocakarı masalı padişahın oğlunun ve Dünya Güzeli'nin kavuşmayı ile sona erer.

2. Yineleme Yasası

Kocakarı masalında yinelenen yasalar; Dünya Güzeli'nin defalarca don değiştirmesi, kuş donunda sürekli bahçeye gelmesi, Arap halanın Dünya Güzeli'nin girdiği donlara göz dikip önce kuşun ve bahçedeki ağaçların kesilmesini istemesi masaldaki yineleme yasasını oluşturmaktadır.

3. Üçler Yasası

Kocakarı masalında padişahın oğlu Dünya Güzeli'ne kavuşmak için üç tavuz yumurtası kırar. Masalda üç koca karı bulunmaktadır. Bu koca karılar; padişahın oğluna beddua eden koca karı, padişahın oğlunu iyileştirmek için talip olan kocakarı ve bahçedeki ağaçları kesen padişahın oğlunu uyaran kocakarıdır. Masalda Dünya Güzeli üç dona girer. Bu donlar sırayla; tavuz yumurtası, kuş ve bir ağaç dalı olmuştur. Sonunda insan formuna dönerek sevdiği oğlana kavuşmuştur.

4. Yediler Yasası

Kocakarı masalında oğlan dağa ulaşmak için yedi gün yedi gece boyunca yol gider.

5. Kırklar Yasası

Kocakarı masalında padişah oğlunun derdinin anlaşılmasına karşı kırk kese altın vaat eder.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Kocakarı masalında sırayla; padişahın oğlu-kocakarı, padişahın oğlu Dünya Güzeli, Dünya Güzeli-Arap hala, Arap hala-padişahın oğlu, padişahın oğlu- kocakarı aynı sahnelerde bulunmaktadır.

7. Son Sahnede İki Yasası

Kocakarı masalının son sahnesinde padişahın oğlu ve Dünya Güzeli son sahnededir.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Kocakarı masalında öne çıkan temalar don değiştirme, yalan ve adalet olmuştur. Dünya Güzeli don değiştirerek sevdiği oğlana kavuşmayı hedeflemiştir. Arap halanın sahtekâr oluşu ortaya çıkmış ve adalet yerini bulmuştur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Kocakarı masalında zıt kişiler Dünya Güzeli ve Arap hala olmuştur.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Kocakarı masalında olumlu ikiz masaldaki yol gösteren ve kader tayin eden kocakarılar, Dünya Güzeli ve padişahın oğlu olmuştur.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Kocakarı masalında Arap hala ve doğurduğu bebek olumsuz ikizdir..

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Kocakarı masalında ilk durum padişahın oğlunun tavuz yumurtalarından sevdiği kızı araması ve bulması olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Kocakarı masalında son durum ağaç dalı donundaki Dünya Güzelinin insan formuna girerek inci dizmeye gitmesi ve padişahın oğluna kavuşması olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Kocakarı masalında Arap kızının Dünya Güzeli'ni kandırmak için yanına gelmesi, kuş donundaki Dünya Güzeli'nin aynı bahçeye sürekli gelmesi, burada tekrar başka bir dona girmesi masaldaki geriye dönüş örnekleridir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Kocakarı masalında ana hat Dünya Güzeli'nin yumurta, kuş ve ağaç dalı donundan çıkarılıp padişahın oğluna kavuşturulması olmuştur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Kocakarı masalındaki kalıp olaylar; masalda karşılaşılan kocakarılar ve padişahın oğlunun sırayla üç yumurtayı kırması olarak bulunmaktadır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Kocakarı masalında kalıp ifadelerden ilki giriş formeli olan “Ezel zamanda, kalbur samanda deve dellal iken, pire berber iken”dir. Padişahın oğlunun sabırsız davranır ve iki yumurtayı kırdıktan sonra “Al tavuz kuşu ver fesimi, al tavuz guşu ver fesimi” der. Oğlan üç yumurtayı kırdıktan sonra “Aman be olu bir avuç su, aman be olu bir avuç su” der. Dünya Güzeli ağacın tepsine çıkmak için “Eğil dalım eğil” der, “Doğrul dalım” der ve ağacın tepesine çıkar. Arap hala düğüncülere “Aman karardım, gün karasıyım, gön karası değilim. Akşam ayazı yedim. Sabah güneşi yedim. Karardım” şeklinde söz söyler.

Dünya Güzeli kız kuş donunda iki kere bahçeye gelir. Bahçivana padişahın oğlunu ve Arap halayı sorar. Padişahın oğlu için “Uyusun uykusuna doysun, kalksın murat, masıl görsün. Konduğum dallar çürüsün” derken; Arap hala için “Uyusun uyusun, uykusuna doymasın; kalksın murat, masıl görmesin. Konduğum dallar kurusun, çürüsün” şeklinde cevap verir.

Arap hala, Dünya Güzeli'nin suya yansıyan güzelliğini kendi güzelliği sanır ve “Şavkım, şavkımdan güzel. Ben de şavkımdan gözelim, ben bu kır yazda ne gezerim” der. Dünya Güzeli padişahın oğlunun evine inci çizmeye gider ve “Çizil incim çizil” der. Masalın sonunda Arap halanın yalanı ortaya çıkar, kendisine “Gel bakalım Arap. Atlar mı istersin, baban eve geze gitmeye, keskin kılıç mı isten boynunu cellat itmeye?” şeklinde soru sorulur. Son olarak masal “Onlar yemiş içmiş, yere geçmiş” sözü ile sona erer.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Kocakarı masalında padişahın oğlunun kocakarının bedduasını aldığı sahne; Dünya Güzelinin tavuz yumurtasından çıktığı sahne; kuş ve ağaç dalı olduğu sahneler; Arap halanın düğüncüler ile karşılaştığında düğüncülerin şaşırması ve masalın sonunda padişahın oğlu ile Dünya Güzeli'nin yeninden bir araya geldiği sahneler ihtişamlı sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası
a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Kocakarı masalında Dünya Güzeli'nin tavuz yumurtası, kuş ve ağaç dalı donuna girmesi; kuş kesilince kuşun kanından bahçenin olması masaldaki olağanüstü hallerdir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Kocakarı masalında olağanüstü varlıklar; Kocakarı ve Arap haladır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Kocakarı masalında olağanüstü nesneler; üç yumurta, Dünya Güzeli'nin başındaki fes, Arap halanın Dünya Güzeli'nin başına batırdığı iğne, tavuz yumurtasının kırıldığı çeşme, padişahın oğlunun Dünya Güzeli'ne verdiği altın perçemlerdir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Kocakarı masalında tek entrika Dünya Güzeli'nin ve padişahın oğlunun kavuşması üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Kocakarı masalında epik birlikler; masaldaki kocakarılar, Arap hala, Dünya Güzeli'nin değiştirdiği donlar ve padişahın oğlunun kızları inci dizmeye davet etmesi olmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Kocakarı masalında Dünya Güzeli ve padişahın oğlu kavuşmayı bekleyen iki insandır. Kocakarılar bu kavuşmaya aracı ve yardımcı olan kahramanlardır. Arap hala ise bu kavuşmayı zorlaştıran yalancı kahramandır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Kocakarı masalında asıl dikkatler Dünya Güzeli'nde toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Kocakarı masalında diğer dikkatler padişahın oğlunda ve Arap hala da toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Kocakarı masalında tekrarlanan mekânların ağaç kenarı ve bahçedir. Arap hala üç kere Dünya Güzeli'nin yanına tekrar gelir. Dünya Güzeli kız kuş donunda iki kere bahçeye gelir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Kocakarı masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.46. Kurbağa Kız Masalı

Bölge: Konya/Doğanhisar

Kaynak Kişi: Gülhanım ŞEN

Derleyen: Serap PEKMEZ

Masal Tipi: B. Hayvan ve İnsan

Derlenme Tarihi: 28.06.1991

Tam Künye: PEKMEZ, Serap. (1991). Derlemeler. “Kurbağa Kız” Masalı. Dosya Numarası 551/A Yüzü, Konu Kodu 69. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 7-12.

Kurbağa Kız Masalının Olay Örgüsü:

Üç erkek kardeş vardır.

Bu üç kardeş padişahın kızına âşık olurlar.

Bir ok atmaya karar verirler.

Bu ok büyük oğlana düşer ve bu oğlan padişahın kızını alır.

Küçük oğlan da ok atar ve ok attığı yeri kazmaya başlar.

Bu kazılan yerden bir kurbağa çıkar ve oğlan kurbağayı eve getirir.

Oğlan kurbağayı eve bağlar ve ava çıkar.

Kurbağa donundaki kız bu dondan sıyrılır ve evi temizler.

Oğlan bir gün kızı görür ve kızın kurbağa donunu ateşe atıp yakar.

Oğlanın babası bir gün kış gününde yeni çıkan meyveleri ister.

Oğlan babasının bu isteğini kurbağa kıza söyler.

Kurbağa kız oğlanı kendi kardeşine gönderir.

Oğlan yedinci günde kızın kardeşine ulaşır.

Kurbağa kızın kardeşi oğlana cennetten bir sepet verir.

Oğlan bu sepeti babasına getirir.

Oğlanın babası ertesi gün içinden eşek ve sıpa çıkan bir yumurta ister.

Oğlan babasının bu isteğini kurbağa kıza söyler.

Kurbağa kız oğlanı kendi kardeşine gönderir.
 Kurbağa kızın kardeşi oğlana bir sepet yumurta verir.
 Oğlan sepeti babasına verir ve bu yumurtalardan eşekler çıkar.
 Ertesi gün oğlanın babası oğlundan yeni doğmuş konuşan bir bebek ister.
 Oğlan babasının bu isteğini kurbağa kıza söyler.
 Kurbağa kız oğlanı kendi kardeşine gönderir.
 Oğlan kurbağa kızın kardeşinden aldığı bebeği babasına getirir.
 Oğlanın babası ertesi gün oğlandan, ölmüş annesinden sandığın kilidini ister.
 Adam, gelinine âşıktır ve oğlunu öldürüp gelinini almak ister.
 Oğlan ertesi gün kurbağa kızın ablasının yanına, cennete gider.
 Oğlan annesi ile buluşur ve kilitleri ister.
 Oğlanın annesi kilitlerin olmadığını, babasının oğlunu kandırdığını söyler.
 Oğlanın bir kızıl taşın üstünden atlar gider (D: Pekmez, 1991: 7-12).

Kurbağa Kız Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Kurbağa Kız masalı üç kardeşin, padişahın kızına âşık olmaları ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Kurbağa Kız masalı küçük oğlanın annesi ile kavuşması ve annesinin oğlana yardım etmesi biter.

2. Yineleme Yasası

Kurbağa Kız masalında yinelenen sahneler masalın giriş ve gelişme bölümünde gerçekleştirilmiştir. İlki üç kardeşin ok atması ve kendilerine eş tayin etmeleridir. Diğer yinelenen sahneler ile oğlanın babasının istekleri ve oğlanın bu istekleri kurbağa kız aracılığıyla gerçekleştirmesidir.

3. Üçler Yasası

Kurbağa Kız masalında üç erkek kardeş vardır.

4. Yediler Yasası

Kurbağa Kız masalında küçük oğlan yedinci günün sonunda kızın kardeşine ulaşır.

5. Kırklar Yasası

Kurbağa Kız masalında oğlanın babası oğlundan kırk sandık kilidi ister.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Kurbağa Kız masalında sırayla üç kardeş; küçük oğlan ve kurbağa kız; küçük oğlan ve babası; küçük oğlan ve kurbağa kızın kardeşi aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Kurbağa Kız masalının son sahnesinde küçük oğlan ve annesi aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Kurbağa Kız masalında gerçek dünya ve metafizik dünya temaları bulunmaktadır. Kurbağa donundaki kız oğlana yardım eder. Oğlan cennet ve cehennem arasındaki çaya giderek metafizik dünyada annesi ile görüşür. Diğer bir tema ise ensest ve oedipus kompleksidir. Masalda oğlanın babası gelinine âşık olur ve oğlunu öldürmek ister.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Kurbağa Kız masalında küçük oğlanın karşısında onun karısına âşık olan ve oğlunu öldürmek isteyen babası bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Kurbağa Kız masalında olumlu ikiz, padişah, padişahın kızı, üç kardeşin annesi, büyük ve ortanca kardeşin eşleri, küçük oğlan, kurbağa kız ve kurbağa kızın kardeşidir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Kurbağa Kız masalında olumsuz ikiz büyük kardeş, ortanca kardeş ve babadır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Kurbağa Kız masalında ilk durum küçük oğlanın attığı okun yerini kazması ve içinden kurbağa çıkmasıdır.

b. Son Durum Kuralı

Kurbağa Kız masalında son durum küçük oğlanın metafizik dünyada annesi ile buluşmasıdır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Kurbağa Kız masalında geriye dönüşler küçük oğlanın sistemli olarak kurbağa kızın kardeşinin yanına gelip ondan yardım istemesidir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Kurbağa Kız masalında ileri gidişler, kurbağa kızın öngörülü olup oğlanın babasının isteklerini tahmin etmesi ve kocasını kardeşinin yanına göndermesidir. Masalın sonunda küçük oğlan tüm gerçekleri anlar ve kızıl taşın üstünden atlar gider.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Kurbağa Kız masalında kalıp olaylar oğlanın babasının istekleridir. Bu istekler mevsim dışı meyveler, eşek çıkan yumurtalar, yeni doğmuş konuşan bebek ve sandık kilitleridir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Kurbağa Kız masalında kalıp ifadeler “derken bugün böyle yarın böyle, bugün böyle yarın böyle derken ve “bu budur” sözleridir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Kurbağa Kız masalında büyük sahneler; kurbağa donundan çıkan kız, mevsim dışı meyveler, yumurtadan çıkan eşekler, yeni doğmuş konuşan bebek ve küçük oğlanın metafizik dünyada annesi ile karşılaşmasıdır.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Kurbağa Kız masalında kurbağa donundaki kız ve metafizik dünyada konuşan annesidir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Kurbağa Kız masalında olağanüstü varlıklar; kurbağa donundaki kız, mevsim dışı meyveler, yumurtadan çıkan eşekler, yeni doğmuş konuşan bebektir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Kurbağa Kız masalında ideal nesneler; kurbağa donu, küçük oğlan tarafından atılan ok ve kızıl taştır. Küçük oğlan ok atar ve oradan kurbağa donundaki kız çıkar. Masalın sonunda kızıl taşın üzerinden atlar. Tüm gerçekleri öğrenir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Kurbağa Kız masalında asıl entrika küçük oğlanın metafizik dünyada annesi karşılaşması, erginlenmesi, kutsal taşın üzerinden geçmesi olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Kurbağa Kız masalında epik birlikler, oğlanın kurbağa kız keşfetmesi, kurbağa kızın kurbağa donunu yakması, oğlanın babasının istekleri birlikleri oluşturmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Kurbağa Kız masalında küçük oğlan mağdur, kurbağa donundaki kız olağanüstü varlık, oğlanın babası kıskanç ve zalim, kurbağa kızın kardeşi ve oğlanın annesi ise yardımsever varlıklardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Kurbağa Kız masalında asıl dikkatler küçük oğlanda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Kurbağa Kız masalında diğer dikkatler kurbağa kızda ve oğlanın annesinde toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Kurbağa Kız masalında tekrarlanan mekân kurbağa kızın kardeşinin yanı olmuştur.

20. Bileşik Yapı Yasası

Kurbağa Kız masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel YAPISI OLUŞTURULMUŞTUR.

3.47. Lebbi Gardaş Masalı

Bölge: Konya/Selçuklu

Kaynak Kişi: Güssün ÇAY

Derleyen: Seyit KÜÇÜKBEZİRCİ

Masal Tipi: M. Kıskançlık ve İftira

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: KÜÇÜKBEZİRCİ, Seyit. (2013). Konya Folkloru I-II. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

Lebbi Gardaş Masalının Olay Örgüsü:

Üvey anne evdeki çocukları istemez.

Baba çocuklarını Cezayir kırlarına götürüp orada bırakır.

İki kardeş su aramaya çıkar.

İki kardeş sırayla yedi pınarın başına gelir.

Erkek kardeş ikinci pınardan su içer ve ceylan olur.

Bir Beyoğlu ava çıkar ve iki kardeşi görür.

Beyoğlu ile kız evlenir ve oğlan askere gider.

Arap kızı Beyin oğlunun karısının yanına gelir.

Arap kızı Beyin oğlunun karısını göle atar.

Arap kızı Beyin oğlunun karısının yerine geçer.

Beyoğlu askerden döner ve Arap kızı ile karşılaşır.

Beyoğlu Arap kızını karısı sanır.

Arap kızı hastalanır.

Arap kızı ceylan donundaki kardeşin kesilmesini ister.

Ceylan göle kaçır ve göldeki balık dile gelir.

Beyoğlu gerçekleri anlar.

Beyoğlu hamile karısını balığın karnından çıkarır.

Arap kızı öldürülür.

Beyin oğlu, karısı ve ceylan donundaki kardeş yaşamaya devam eder (D: Küçükbezirci, 2013: 338-341).

Lebbi Gardaş Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Lebbi Gardaş masalı, iki kardeşin annesinin ölmesi ile başlar. Anne ölür ve baba tekrar evlenir. Üvey anne çocukları istemez. Babaları bu çocukları kandırarak Cezayir kırlarına götürür ve olaylar burada başlar.

b. Bitiş Kuralı

Lebbi Gardaş masalının sonunda olaylar çözülür ve iki kardeş rahat yaşamlarına kaldıkları yerden devam ederler.

2. Yineleme Yasası

Lebbi Gardaş masalında birden fazla yinelemeler bulunmaktadır. İki kardeşe önce babaları daha sonra da Arap kızı tarafından tuzaklar kurulur. İki kardeş iki kere gölün başına gelir. Üçüncü göle ise hamile olan kız kardeş, Arap kızı tarafından atılır. Beyoğlu ve balıkçılar da bu gölün başına gelir.

Lebbi Gardaş masalında yinelenen olayların diğer kahramanları hayvanlar olmuştur. Sırasıyla kuş, ceylan (küçük kardeş) ve gölün içindeki balık; kıza ve ceylan forumundaki erkek kardeşine yardım ederek onların hayatını kurtarırlar. İlk olarak bu iki kardeş evden ayrılınca iki kere bir pınara gelirler. Pınarın başındaki kuşlar oradaki sudan içmemelerini söylerler. İkinci pınardan su içen erkek kardeş, ceylan olur. Bu sırada Arap kızı ceylanın kesilmesini ister bunu duyan ceylan dile gelir. Son olarak Arap kızı tarafından göle atılan kıza ve çocuğunu göldeki balık dile gelerek kurtarır.

3. Üçler Yasası

Lebbi Gardaş masalında iki kardeşin babası onları Cezayir kırlarına terk etmek için hazırlık yapar. Üç eteklik entari diker.

4. Yediler Yasası

Lebbi Gardaş masalında iki kardeş, yedi pınarın başına gelir.

5. Kırklar Yasası

Lebbi Gardeş masalında Beyoğlu ve kız kırk gün kırk gece yapılan düğünle evlenirler. Arap kızına Beyoğlu tarafından “Kırk katır mı istersin, kırk satır mı istersin?” şeklinde sorulan soruya “Kırk katır isterim” şeklinde cevap verir. Masalın sonunda Arap kızı yaptığı kötülüklerden dolayı cezalandırılır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Lebbi Gardeş masalında, masalın başında üvey anne ve baba; masalın devamında iki kardeş; iki kardeş ve kuşlar; kız kardeş ve Beyin oğlu; kız kardeş ve Arap kızı; Arap kızı ve Beyoğlu aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Lebbi Gardeş masalının en sonunda tekrar Beyoğlu ve kız aynı sahnede bulunurlar.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Lebbi Gardeş masalında; yalancılık-dürüstlük ve terkedilme-kavuşma temaları işlenmiştir. Masal iki kardeş babaları tarafından terk edilir. Sonunda Beyoğlu tarafından bulunur. Arap kızı da yalan söyleyerek Beyin karısı olur. Masalın sonunda göldeki balık ve Beyin karısı doğruları anlatarak olay aydınlığa kavuşur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Lebbi Gardeş masalında kız üvey annesinin gazabına uğrayan masum birisi; Arap kızı ise onun yerinde olmak için onu göle atan kötü kalpli birisidir.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Lebbi Gardeş masalında olumlu ikiz Beyin oğlu, yardımcı kuşlar, ceylan ve kuşlar arasındadır. Bu varlıklar Beyin oğlunun karısı ile yeniden birlikte olmasını ister.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Lebbi Gardeş masalında olumsuz ikiz, Arap kızı, kardeşlerin babası ve üvey anne arasındadır. Üvey anne çocukları evde istemez. Babaları onlara tuzak hazırlar ve Cezayir kırlarında yalnız bırakır. Arap kızı ise, Beyoğlu ile evlenen kızı kandırarak göle atar ve onun yerine geçer.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Lebbi Gardeş masalında, ilk önemli durum iki kardeşe babalarının kurduğu tuzaktır. Bu kardeşler Cezayir kırlarında yalnız bırakılır.

b. Son Durum Kuralı

Lebbi Gardeş masalında son önemli durum ise gölden kurtulan kız ve bebeğinin eski hayatına kavuşmasıdır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Lebbi Gardeş masalında, olaylar genel olarak tek hat üzerinde ilerlemiştir. Bir geriye dönüş, Arap kızı tarafından göle atılan kızın kurtarılması ve Beyoğlu ile yeniden kavuşması sahnesinde olmuştur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Lebbi Gardeş masalında Arap kızı tarafından mağdur edilen kız masalın sonunda Beyoğlu'na ve özgürlüğüne kavuşur. Onun bu kavuşması sabrı ve temiz kalbi sayesinde olmuştur. Masalın akışına göre Arap kızının hatası Beyoğlu tarafından fark edilir ve Arap kızı cezalandırılır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Lebbi Gardeş masalında iki kardeş sürekli bir kaçış halindedir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Lebbi Gardeş masalında, kuşların, ceylan formundaki erkek kardeşin ve balığın sözleri masalda kalıp halde bulunmaktadır:

Birinci pınardaki kuşun sözleri: Cıyak cıyak / Burası soğuk biğar / İçinde balık donar / Bu biğardan su içen / Olur bir gara yılan.

İkinci pınardaki kuşun sözleri: Cıyak cıyak / Burası soğuk biğar / İçinde balık donar / Buradan su içen / Olur bir güzel ceylan.

Ceylan: Lebbi gardeş / Lebbi gardeş / Gazanlar guruldu / Pıçaklar bilendi / Arap gızı beni / Yimeye geldi.

Göldeki balık: Ala balık yuduyor / Şah gerdandan dutuyor / Muhammed Mustafa / Gucağımda yatıyor.

“Bir varmış bir yokmuş”, “Kırk katır mı istersin, kırk satır mı istersin”, “Kırk gün kırk gece düğün” ve “Onlar ermiş muradına biz çıkalım tahtına” sözleri masaldaki diğer kalıp sözlerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Lebbi Gardeş masalında; kuşların ve balığın dile gelmesi, erkek kardeşin su içerek ceylan olması, Arap kızının küçük kızın yerine geçmesi ve onu göle atması, kızı bir balığın yutması ve son olarak kızın gölden kurtularak Beyoğlu'na tekrar kavuşması ihtişamlı sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Lebbi Gardeş masalındaki olağanüstü durumlar oldukça yoğundur. Kuşların ve balığın dile gelmesi; kızın kendisi saçını Arap kızına uzatması ve pencereye bir merdiven kurulması; erkek kardeşin pınarından suyundan içmesi ceylan olması; Arap ceylanın kesileceği sırada dile gelip konuşması; kızı gölde bir balığın yutması olağanüstü durumlara örnektir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Lebbi Gardeş masalında dile gelen kuşlar ile balık, Arap kızı ve konuşan ceylan olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Lebbi Gardeş masalında ideal nesne pınardır. Erkek kardeş bu pınardan su içer ve ceylan donuna girer.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Lebbi Gardeş masalının ana hattında üvey anne tarafından evden kovulan çocukların mücadelesi bulunmaktadır. Bu kovulma babanın hazırladığı tuzakla olur. Anlatıcı bu olayı babadan başlatarak aile içindeki kırılmaya işaret eder.

16. Epik Birlik Yasası

Lebbi Gardeş masalında küçürek olaylar tahmin edilir. Çocuklar üvey anneden kurtulur. Kız bir Beyoğlu ile evlenir. Kardeşini de yanına alır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Lebbi Gardeş masalında; üvey anne zalim, çocuklar masum, Arap kızı fitneci ve Beyoğlu kurtarıcı konumdadır. Masaldaki yardımcı kahramanlar ise kuşlar ve balıktır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Lebbi Gardeş masalında; yaşanan olaylar dizisinden sonra tüm dikkatler balığın karnından kurtulan kız üzerinde toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Lebbi Gardeş masalında dikkat çeken diğer kahramanlar ölen Arap kızı, Beyoğlu ve ceylan formundaki kardeş olmuştur.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Lebbi Gardeş masalında Beyoğlu'nun yanından ayrılmak zorunda kalan kız, masalın sonunda tekrar Beyoğlu'nun yanına döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Lebbi Gardaş masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.48. Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı Masalı

Bölge: Konya/Bozkır

Kaynak Kişi: Suphiye SELEK

Derleyen: Tülin ERDOĞAN

Masal Tipi: W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar

Derlenme Tarihi: 21.02.1994

Tam Künye: ERDOĞAN, Tülin. (1994). Halk Bilimi Dersi Derleme Çalışması. “Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı” Masalı. Dosya Numarası 1229/B Yüzü, Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 16-20.

Lö Löm Ayaklı Somun Dudaklı Masalının Olay Örgüsü:

Bir saf bir kadın ve onun kurnaz bir kocası vardır.

Koca, karısından sarığını yıkamasını ister.

Kadın sarığı yıkar ve bahçedeki gül ağacına asar.

Akşam olunca sarığı almak için bahçeye çıkar ancak gül ağacı yerinden sökülür.

Gül ağacı sökülünce oradan içi altın dolu bir çömlek çıkar.

Kadın bunları fark edemeyecek kadar saftır.

Kocası, karısını sarığını yırttığı bahanesiyle döver, altınları alır ve onu dağın başına çıkarır.

Kadın, horoz her öttüğünde eve gitmeyeceğini söyler.

Kadın, köpek her havladığında eve gitmeyeceğini söyler.

En sonunda kadının yanına bir deve gelir ve birlikte eve dönerler.

Kocası, devedeki altınları görür ve karısını bir küpe kapatır.

Kuşlar küp içindeki kadının üzerindeki tepsiden yem yerken, kadın kıyametin kopacağını düşünür.

Kadının kocası, bir gün deveyi de keser ve karısını küpten çıkarır.

Bu sırada padişahın hazine devesi kayıptır ve tellallar kadının evine gelir.

Kadın, tellallara deveye eve döndüğünü anlatır.

Kadın evin kapısını söker ve kocası ile padişahın huzuruna gelir.

Adam kurnaz olduğunu karısının saf oluşunu padişaha şikâyet eder.

Padişah, adama karısına zarar vermemesini söyler.

Adam, karısını evden kovar.

Adam yedi gün sonra başka bir kızla evlenerek düğün yapar (D: Erdoğan, 1994: 16-20).

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalı bir adamın karısından kendi sarığını yıkamasını istemesi ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalı adamın karısını evden kovup başka biri ile evlenmesiyle biter.

2. Yineleme Yasası

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında saf kadın sırayla horoz, köpek ve deve ile konuşarak kocası hakkında onlarla konuşur. En sonunda deveyle birlikte evine döner.

3. Üçler Yasası

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında kadın; horoz, köpek ve deve olmak üzere üç hayvan karşılaşır.

4. Yediler Yasası

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalının sonunda adam, karısını evden gönderdikten yedi gün sonra başka biriyle evlenir.

5. Kırklar Yasası

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında adam karısını evden gönderdikten sonra başka bir kadınla evlenir ve kırk gün kırk gece düğün yapar.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında sırayla adam ve karısı; kadın sırayla horoz, köpek, deve ve tellalar ile aynı sahnede olur. Son olarak karı-koca ve padişah aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalının sonunda adam ve evlendiği kadın aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası
a. Zıt Temalar Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında kurnazlık, ataerkil-anaerkil çatışması, saflık ve zenginlik temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında kurnaz adamın karşısında saf karısı bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası
a. Olumlu İkiz Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında olumlu ikiz kadın, padişah ve kadının diyalog kurduğu horoz, köpek ve deve bulunmaktadır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında kurnaz koca ve karısını kovup evlendiği başka bir kadın olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası
a. İlk Durum Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında ilk durum, sarığın yırtılması olmuştur. Kadının yıkadığı sarık gül ağacında yırtılır ve oradan altın çıkar. Bu altınlar kadının yazgısını değiştirir.

b. Son Durum Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında son durum padişahın hazine devesi kayıptır. Bu deve adam tarafından kesilmiştir. Padişahın deveyi aradığını duyan adam, kurnazlık yaparak bu durumdan kurtulur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası
a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında kadın kocası tarafından dağa terk edilir. Ancak bu kadın bir deve aracılığıyla tekrar evine dönerek olayların başlamasına aracı olur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında kurnaz adam, zengin olup başka bir kadınla evlenir. Masalın akışı adamın zengin olmasına uyarlanmıştır.

12. Kalıplaştırma Yasası
a. Kalıp Olaylar Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında kadın kocası tarafından dağa bırakılınca sırala horoz, köpek ve deve ile karşılaşır. Diğer kalıp olay ise kadının kocasının altın dolu çömleği alması, altın yüklü deveyle karşılaşması, padişahın altın alması olmuştur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında kadının dağda horoza, köpeğe ve deveye “Gıgık efendi benim adam mı yolladı seni?”, “Hav hav efendi benim adam mı yolladı sizi?”, “Löm löm ayaklı, somun dudaklı efendi! Benim adam mı yolladı seni?” sözleri, “Evvel zaman içinde kalbur saman içinde” ve “Kırk gün kırk gece düğün yapmış. O adam ermiş muradına biz çıkalım kerevetine” sözleri kalıp ifadelerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında bahçede bulunan altın çömlek sahnesi, altın yüklü deve, kurnaz adamın devenin yokluğunun fark edilmesinden sonra yaptığı hamleler ve başka bir kadınla evlendiği sahne masaldaki büyük tablolarıdır.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında dağdaki kadının horoz, köpek ve deve ile konuşması olağanüstü hâllerdir. Ayrıca kadın kocası tarafından bir küpe kapatılmış, kadın üzerindeki tepsiden yem yiyen devenin sesini kopan kıyamet sanmıştır.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında altın yüklü deve, kadının kocasından kurtulmasına ve rahat bir hayata devam etmesine aracılık etmiştir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında ideal nesneler; sarık, altın dolu çömlek ve gül ağacıdır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalındaki asıl entrika kadının kocasından kurtarılması ve adamın başka bir kadınla evlenmesine göre tasarlanmıştır.

16. Epik Birlik Yasası

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında sarığın yırtılması, kadının dağa terk edilmesi, dağdaki hayvanlarla karşılaşması, padişahın devesini aramaya çıkması ve karı-kocanın padişahın huzuruna çıkması asıl olaya bağlanmış birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında kadın saf, kocası kurnaz, padişah kurtarıcı, deve ise yardımcı kahramandır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında asıl dikkatler saf kadında toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında diğer dikkatler kurnaz kocada ve evlendiği kadında toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında tekrarlanan mekân kadının evi olmuştur. Dağa terk edilen kadın bir devenin aracılığıyla tekrar evine döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.49. Mamut Masalı

Bölge: Konya/Akören

Kaynak Kişi: Fahriye ORHAN

Derleyen: Saadet ORHAN

Masal Tipi: M. Kıskançlık ve İftira

Derlenme Tarihi: 07.02.1990

Tam Künye: ORHAN, Saadet. (1990). “Mamut” Masalı. Dosya Numarası 609/B Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.25-28.

Mamut Masalının Olay Örgüsü:

Bir adamın üç oğlu vardır.

Baba öldükten sonra üç kardeş para kazanmak için yola çıkar.

Üç kardeş yolda birbirlerinden ayrılır ve küçük oğlan ekin işlemeye başlar.

Oğlan ekini işlerken tarlanın sahibi yedi başlı dev gelir.

Oğlana bir kâğıt verir ve onu eve götürmesini söyler.

Dev kâğıda annesinden oğlanı kesip pişirmesini yazar.

Oğlan bu yazıyı değiştir.

Kadın koçu keser, pişirir ve birlikte yerler.

Oğlanın iki ağabeyi de devin memleketindedir.

Oğlan ağabeylerinin yanına gider ve zengin bir ağanın yanında çalışmaya başlar.

Zengin ağa küçük oğlanı çok sever fakat ağabeyleri bu durumu çok kıskanır.

Zengin ağanın kızının düğünü vardır ve ağabeyleri oğlanı devin yanına göndermek için plan yapar.

Zengin ağa Mamut'u (küçük oğlan) devin yanına onun halısını alması için gönderir.

Mamut zengin ağadan iki kutu iğne ve bir at alarak devin yanına gider.

Mamut iğneleri halıya atar ve dev halının pirelendiğini düşünerek halıyı dışarı atar.

Mamut halıyı alarak döner.

Zengin ağa, ağabeylerinin ısrarıyla Mamut'u devden atını alması gönderir.

Mamut atı alarak döner.

Zengin ağa, ağabeylerinin ısrarıyla Mamut'u dev getirmesi için gönderir.

Mamut dev kandırarak alır ve döner.

Düğünde Mamut'un dizinde oturan dev gören ağabeyleri damada bu durumu söyler.

Damat devin yanına gidince zengin ağa düğünü bozar, kızını Mamut'a verir (D: Orhan, 1990: 25-28).

Mamut Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Mamut masalı bir babanın ölmesi ve üç kardeşin evden ayrılması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Mamut masalı Mamut'un zengin ağaya damat olması ile biter.

2. Yineleme Yasası

Mamut masalında yinelemeler kıskançlık sonucu devin yanına üç kere gönderilen Mamut üzerinden gerçekleştirilmiştir. Zengin ağanın yanında çalışmaya başlayan Mamut, zengin ağa tarafından çok sevilir. İki ağabeyi çok kıskanır ve ağadan rica ederek Mamut devin evine yorgan, at ve devi getirmek için gider. Bu sınavlar Mamut'un ağaya damat olmasına aracılık etmiştir.

3. Üçler Yasası

Mamut masalında bir babanın üç oğlu vardır.

4. Yediler Yasası

Mamut masalında dev yedi başlıdır.

5. Kırklar Yasası

Mamut masalında Mamut ağanın kızıyla kırk gün kırk gece yapılan düğünle evlenir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Mamut masalında sırayla; baba ve üç oğlu, Mamut ve dev, Mamut ve devin annesi, iki kardeş ve ağa, ağa ve Mamut ve Mamut ile ağanın kızı aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Mamut masalının son sahnesinde Mamut ve ağanın kızı aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Mamut masalında kıskançlık, başarı, statü atlama, hile, zenginlik, fakirlik, sadakat ve cesaret temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Mamut masalında zıt kişiler Mamut'un iki ağabeyi ve Mamuttur.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Mamut masalında olumlu ikiz; Mamut, baba, ağa, ağanın kızıdır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Mamut masalında olumsuz ikiz Mamut'un iki ağabeyi ve devdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Mamut masalında ilk durum, devin tarlasını ekmeye başlayan Mamut'un dev ile karşılaşması olması olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Mamut masalında son durum Mamut'un devî kandırarak tabutun içinde ağanın yanın getirip devî düğünde oynatması olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Mamut masalında geriye dönüş Mamut'un statü kazanması için sürekli olarak tekrar devin yanına gitmesi ve devle karşı karşıya gelmesi olmuştur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Mamut masalında Mamut sistemli bir şekilde ağanın isteklerini yerine getirmiş ve ağaya damat olmuştur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Mamut masalında kalıp olaylar; Mamut ve devin, iki kardeşin ve ağanın, ağanın ve Mamut'un sürekli karşı karşıya gelmesi olmuştur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Mamut masalında kalıp ifadeler “Bir varmış bir yokmuş”, ve “Kırk gün kırk gece düğün yaparlar. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine” olmuştur.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Mamut masalında büyük tablolar; Mamut'un devle karşılaşması, devin Mamut'u öldürmek istemesini Mamut'un bir notla öğrenmesi ve kurnazlık yaparak notu değiştirmesi, Mamut'un devin halısını, atını ve devin kendisini ağaya getirmesidir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Mamut masalında Mamut'un olağanüstü bir varlık ile mücadele ederek bu mücadeleyi kazanması ve rüştünü ispat etmesi olağanüstü hâldir. Böylece Mamut küçük oğlandan Mamut olup ağaya damat olmuştur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Mamut masalında dev, Mamut'un yerin kesilen koç, Mamut'un yardımcı nesneleri olan iğne ve at olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Mamut masalında ideal nesne Mamut'un zengin ağadan aldığı iki kutu iğnedir. Mamut iğneleri halıya atar ve dev halının pirelendiğini düşünerek halıyı dışarı atar.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Mamut masalında asıl entrika Mamut'un devle olan mücadelesini bitirmesi yuva kurması olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Mamut masalında epik birlikler üç kardeşin evden ayrılması, Mamut'un devle karşılaşması, ağabeylerinin Mamut'u kıskanması ve ağabeylerinin Mamut'un devle olan mücadelesi ve masalın sonunda Mamut'un kazanması olmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Mamut masalında iki ağabey kıskanç, dev olağanüstü varlık, Mamut yalnız ama cesur, ağa adaletli, iğne ve at yardım eden kahramanlardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Mamut masalında asıl dikkatler Mamut üzerinde toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Mamut masalında diğer dikkatler ağanın kızında ve devde toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Mamut masalında tekrarlanan mekânlar devin evi ve ağanın evi olmuştur. Mamut bu iki ev arasında gide gele sınavını kazanmış ve evlenmiştir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Mamut masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.50. Mercan Masalı

Bölge: Konya/Kulu

Kaynak Kişi: Zilfi KILIÇ

Derleyen: Suzan FİLİK

Masal Tipi: P. Acayip İcraat ve Olaylar

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: FİLİK, Suzan. (1994). Konya-Kulu (Kozanlı Kasabaşı) Folklorundan Örnekler "Mercan" Masalı. Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Bitirme Tezi, Konya, s.12-13.

Mercan Masalının Olay Örgüsü:

Fakir bir kız ve babası vardır.

Kız, çalışmak için evden ayrılmaya karar verir.

Kız erkek elbisesi giyerek atına biner ve yola çıkar.

Kız erkek elbisesi içinde üç gün üç gece yol gider.

Kız çiftçilik yapmaya başlar.

At, çiftlik evinde konuşulanları kızı anlatır.

Evin oğlu kız ile tanışır.

Kız oğlana adını “Ali” olarak söyler.

Oğlan annesine, Ali’nin kız olduğunu söyler.

Oğlan ve kız birlikte tuvalet yapmaya giderler.

Kız fazla tuvalet yapar ve oğlan onun Ali olmadığını anlar.

Kız ve oğlan Mercan dağına giderler.

Yedi gün yedi gecenin sonunda Mercan dağına varırlar.

Kız oradan bir tane mercan alır ve dışının arasına koyar.

Oğlanın annesi kızın oğlan olduğuna ısrar eder.

Aradan yıllar geçer ve kız gitmeye karar verir.

Kız aslında Ali olmadığını oğlana söyler.

Padişah kızı dünür gönderir ve kızı alır.

Kırk gün kırk gece düğün yapılır (D: Filik, 1994: 12-13).

Mercan Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Mercan masalı, kızın erkek kılığına girerek atına binip çalışmaya gitmesi ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Mercan masalı, kızın Ali olmadığını itiraf etmesi ve padişahın kızı istemesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Mercan masalında oğlanın annesi oğlanı ve kızı iki kere sınava tabi tutar. Bu sınavlar kızın aslında Ali olmadığını anlamak içindir.

3. Üçler Yasası

Mercan masalında kız erkek elbisesi içinde üç gün üç gece yol gider.

4. Yediler Yasası

Mercan masalında kız ve oğlan yedi gün yedi gecenin sonunda Mercan dağına varırlar.

5. Kırklar Yasası

Mercan masalında padişah kıza dünür gönderir ve kırk gün kırk gece düğün yapılır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Mercan masalında sırayla; kız ve babası, oğlan ve annesi, kız ve oğlan aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Mercan masalının sonunda kız ve oğlan aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Mercan masalında zıt temalar; cinsiyetçilik, ataerkil ve anaerkil tutum, sınav ve itiraf temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Mercan masalında zıt kişilerde kız ve onun karşısında oğlan ve oğlanın annesi bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Mercan masalında olumlu ikiz kız, babası, kızın atı ve padişah bulunmaktadır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Mercan masalında olumsuz ikiz erkek kılığındaki kızın varlığını kabul etmeyen oğlan ve annesidir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Mercan masalında ilk durum, oğlanın annesi tarafından oğlanla birlikte tuvaletini yapmaya gönderilmesi ve erkek olup olmadığının anlaşılması olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Mercan masalın son durum kızın Mercan dağından mercan aldığı ve kız olduğunun anlaşılmasıdır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Mercan masalında kız ve oğlan tuvalet yapmaya gider. Oğlan kızın Ali olmadığını anlar ve annesinin yanına dönerek annesi tarafından ikinci sınav başlatılır. Oğlan ve kız Mercan dağına gönderilir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Mercan masalında olaylar, kızın rüştünü ispat edip kız olduğunun ortaya çıkması üzerine kurulmuştur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Mercan masalında “sınav” kalıp olay olmuştur. Oğlan kızla tuvalet yapmaya ve Mercan dağına Mercan almaya gönderilir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Mercan masalında kalıp ifadeler; “Bir varmış bir yokmuş”, “Neyse ay geçmiş, yıl geçmiş,”, “Kız anne! Parmağı yüzük, kolu bilezik, Ana! Ali kız oğlu kız” ve “Kırk gün kırk gece düğün ediyorlar. Yiyip içip, muradına hoş geçiyor” sözleridir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Mercan masalında büyük sahneler; kızın erkek kılığına girmesi, oğlanın kızın Ali olmadığını anlaması; kızın Mercan dağından aldığı mercanı oğlanın görmesi ve kızın padişah tarafından istenmesi olmuştur.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Mercan masalında kızın erkek kılığına girmesi; kızın ve oğlanın tuvalet yapma sınavına tabi tutulması, kızın Mercan dağından dışının arasına mercan koyması olağanüstü hallerdir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Mercan masalında olağanüstü varlık, kızın konuşan atıdır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Mercan masalında olağanüstü nesneler; Mercan dağı, kızın giydiği erkek elbisesi ve kızın dişine koyduğu mercandır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Mercan masalında tek entrika kızın kendi cinsiyetinin ataerkil düzende varlığını ispat etmesi olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Mercan masalında epik birlikler; kızın erkek kılığında çalışmaya çıkması, oğlanın kıza âşık olması, kızın tuvalet ve Mercan dağı sınavları epik birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Mercan masalında kız ataerkil düzende varlığını gösteren kahraman, oğlan kıza aâik olan ve onu isteyen kahraman; annesi, oğlunun mutlu olması için çalışan kahraman ve padişah otorite kahramandır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Mercan masalında asıl dikkatler erkek kılığındaki kıza toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Mercan masalında diğer dikkatler kıza isteten padişah ve oğlanda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Mercan masalında tekrarlanan mekân oğlanın annesinin evi olmuştur.

20. Bileşik Yapı Yasası

Mercan masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.51. Mercimek Oğlan Masalı

Bölge: Konya/Seydişehir

Kaynak Kişi: ?

Derleyen: Ramazan UZUN

Masal Tipi: P. Acayip İcraat ve Olaylar

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: UZUN, Ramazan. (2009). Konya İli Seydişehir İlçesi ve Çevresinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimine Katkısı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Mercimek Oğlan Masalının Olay Örgüsü:

Bir karı-koca çocuk sahibi olmak ister.

Kadın mercimek temizlerken dua eder.

Bir mercimek kırk yıl sonra canlanıp çocuk olur.
 Mercimek Oğlan büyüüp tarlada babasına yardım eder.
 Mercimek Oğlan inatçı sarı öküzün kulağına girer.
 Mercimek Oğlan inatçı sarı öküzün kulağına girmesiyle işler biter.
 Bu olayı tebdil-i kıyafet içindeki padişah görür.
 Padişah Mercimek Oğlanın babasından sarı öküzü yedi sarı liraya satın alır.
 Mercimek Oğlan padişahın kavuğuna girer.
 Mercimek Oğlan padişaha vezirlerinin onu zehirleyeceğini haber verir.
 Bir vezir padişahın ısrarı ile zehirli yemeği yiyerek ölür.
 Padişah Mercimek Oğlan'a ne istediğini sorar.
 Mercimek Oğlan annesini ve babasını saraya almak ister.
 Mercimek Oğlan evine döner.
 Mercimek Oğlan anne ve babasını saraya getirir.
 Padişah Mercimek Oğlan'ı ve ailesini saraya alır.
 Herkesin mutlu mesut yaşamaya devam eder (D: Uzun, 2009: 224-228).

Mercimek Oğlan Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Mercimek Oğlan masalı, bir karı-kocanın çocuğu olmaması ile başlar. Bu çift bir çocuk sahibi olmak ister. Nasıl olduğu önemli değildir, mercimek kadar olsa bile onlar için yeterlidir. En sonunda mercimek kadar bir oğlu olur.

b. Bitiş Kuralı

Mercimek Oğlan masalının sonunda Mercimek Oğlan kahramanlıkları ile padişahı memnun eder. Ailesini de saraya aldırır.

2. Yineleme Yasası

Mercimek Oğlan masalında Mercimek Oğlan, sürekli olarak bir yerlere gizlenir. İlk başta bir mercimeğin arasına, sonra bir öküzün kulağına ve sonra da padişahın kavuğuna saklanır. Bu gizlenme, Mercimek Oğlanın sıradan kişilikten özel kişiliğe geçişinde aşması gereken aşamalar olmuştur.

3. Üçler Yasası

Mercimek Oğlan masalında Mercimek Oğlan sırasıyla, mercimekler arasına, öküzün kulağına ve padişahın kavuğına saklanır.

4. Yediler Yasası

Mercimek Oğlan masalında padişah, Mercimek Oğlanın babasından sarı öküzü yedi sarı liraya satın alır.

5. Kırklar Yasası

Mercimek Oğlan masalında bir mercimek kırk yıl sonra canlanıp çocuk olur.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Mercimek Oğlan masalında kahramanların karşı karşıya geldiği sahneler ayrı ayrıdır. Sırasıyla Mercimek Oğlan ve annesi, babası ve Mercimek Oğlan aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Mercimek Oğlan masalının son sahnesinde Mercimek Oğlan ve padişah karşı karşıya gelir.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Mercimek Oğlan masalında olağanüstü bir şekilde doğan Mercimek Oğlan'a karşı anne-baba-padişah ve vezir beşerî dünyanın insanlarıdır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Mercimek Oğlan masalında, mercimek tanesi kadar küçük olan oğlan, kendinden çok büyük bir öküzü yardım eder. Daha sonra padişahın kavuğı içinde saraya girer ve vezirin padişahı zehirleyeceğini öğrenir. Tüm bu unsurlar zıtlık kuralının temsilcileridir. Mercimek Oğlan'ın hünerlerinin ortaya çıkmasını sağlayan olumsuz karakter ise padişahı öldürmek için görevlendirilmiş kötü kalpli vezirdir.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Mercimek Oğlan masalında çocuk isteyen anne ve baba aynı konumdadır. İkisi de çocuksuzluktan bıkmıştır ve artık yaşlanmıştır. Bir çocukları olması için sürekli dua ederler. Her ikisi de mercimek oğullarını çok sever. Masalın sonunda da padişah Mercimek Oğlan'ı çok sever, ona güvenir. Masaldaki herkes Mercimek Oğlan'a karşı sevgi doludur.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Mercimek Oğlan masalında padişahın vezirleri olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Mercimek Oğlan masalında ilk önemli durum mercimekler arasından bir oğlan çocuğunun çıkmasıdır.

b. Son Durum Kuralı

Mercimek Oğlan masalında son önemli durum Mercimek Oğlan'ın padişahın hayatını kurtarmasıdır. Çünkü vezirin yaptığı yemekte zehir olduğunu öğrenir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Mercimek Oğlan masalında geriye dönüş Mercimek Oğlan'ın masalın sonunda anne-babasına tekrar kavuşması olmuştur. Anne-babasının yanından rüştünü iptal etmek için ayrılmış ve sonunda padişahın güvenini kazanması ile anne-babasına tekrar ulaşır.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Mercimek Oğlan masalında; Mercimek Oğlan saraya girmenin yolunu bulur. Saraya girer, padişahın gönlünü kazanır ve ailesini saraya aldırır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Mercimek Oğlan masalında Mercimek Oğlan, sırasıyla bir mercimeğin arasına, bir öküzün kulağına ve sonra da padişahın kavuğuna saklanır. Masalda bu olaylar kalıplaştırılmış bir şekilde verilmiştir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Mercimek Oğlan masalında giriş formeli olarak “Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tellal iken pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır sallar iken” ve bitiş formeli olan “Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine” sözleri de kalıp ifadeler olarak verilmiştir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Mercimek Oğlan masalında birden fazla büyük sahneler vardır. Mercimekler arasından bir Mercimek Oğlan çıkar. Bu çocuk akıllı ve çalışkandır. Öküzün tarla sürmesine yardım eder. Padişahı ölümden kurtarır. Anne ve babasının hayır duasını alır.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Mercimek Oğlan masalında olağanüstü durum mercimekler arasından bir mercimeğin çocuk olarak doğmasıdır. Bu çocuk beşerî dünyadaki insanlar gibi değil, sıra dışı bir şekilde doğmuştur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Mercimek Oğlan masalında olağanüstü varlıklar; öküz ve padişahın kavuğudur. Mercimek Oğlan kendi rüştünü bir öküz aracılığıyla ispat etmiştir. Padişahın kavuğuna girip olup bitenleri öğrenmiştir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Mercimek Oğlan masalında olağanüstü nesneler mercimek, padişahın kavuğudur.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Mercimek Oğlan masalında Mercimek Oğlan, mercimekler arasından olağanüstü bir şekilde doğar.

16. Epik Birlik Yasası

Mercimek Oğlan masalında diğer olaylar Mercimek Oğlan'ın kahraman olmasına göre uyarlanmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Mercimek Oğlan masalında, Mercimek Oğlan'ın doğması için annesi dua eder. Mercimek Oğlan'ın annesi ve babası evlat sahibi olmak isteyen kişilerdir. Padişah ise Mercimek Oğlan'ın başarısını onu anne ve babasını tekrar kavuşturarak ödüllendirmiştir. Masaldaki vezir ise Mercimek Oğlan'ın kahraman olmasını sağlamak için kötü konumda verilmiştir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Mercimek Oğlan masalın tüm dikkatler padişahın hayatını kurtaran Mercimek Oğlan üzerinde toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Mercimek Oğlan masalında diğer dikkatler padişah ve Mercimek Oğlan'ın saraya alınan ailesinde toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Mercimek Oğlan masalında Mercimek Oğlan tekrar evine dönerek anne ve babasını saraya getirir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Mercimek Oğlan masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.52. Muradına Ermeyen Dilber Masalı

Bölge: Konya/Beyşehir

Kaynak Kişi: Cevriye ŞİŞBOT

Derleyen: Seher KORUCU

Masal Tipi: F. Kaderin Hâkimiyeti

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: KORUCU, Seher. (2019). Beyşehir Masalları Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Muradına Ermeyen Masalının Olay Örgüsü:

Bir kız süslenmeyi çok sever.

Bu kızın takıları kaybolur.

Takılar bir kuş tarafından götürülür.

Bu kuş aslında kuş donundaki bir delikanlıdır.

Kuş donundaki delikanlı kıza âşık olur.

Kuş donundaki delikanlı kıza olan hasretinden hastalanır.

Kuş donundaki delikanlının ailesi bu durumu öğrenir.

Ailesi delikanlıya “Sen Perisin!” diyerek karşı çıkar.

Kız gurbete çıkar.

Kız kırk yıl hiç evlenmez ve kuşu bekler.

Kız kuşa olan aşkından hastalanır ve ölür.

Kuş donundaki delikanlı uçarak kızın evine gelir.

Kuş donundaki delikanlı kızın penceresinde yedi gün bekler.

Kuş donundaki delikanlı kızın öldüğünü öğrenir.

Kuş donundaki delikanlı eve döner.

Delikanlı üç kere “Muradına Ermeyen Dilber” diyerek can verir (D: Korucu, 2019: 167-170).

Muradına Ermeyen Dilber Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalı, kuş donundaki gencin, bir genç kızın takılarını çalması ile başlar. Genç kızın bu durumu fark etmesi ile devam eder.

b. Bitiş Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalında genç kız ve kuş donundaki peri delikanlı birbirlerine âşık olurlar. Bu aşk, onların kavuşmadan ölmesine neden olur. İkisi de ölere masal sonlanır.

2. Yineleme Yasası

Muradına Ermeyen Dilber masalında kuş donundaki delikanlı sürekli genç kızın camına gelir. Onun takılarını çalar. Bu çalma sahnesi, genç kızın kuşu fark etmesi ve birbirlerine âşık olmaları için sürekli yinelenmiştir.

3. Üçler Yasası

Muradına Ermeyen Dilber masalında kuşa âşık olan genç kız aşkına kavuşamayıp ölünce peri olan kuş bunu öğrenir. Öğrenince üç kere “Muradına Ermeyen Dilber” diyerek ruhunu teslim eder.

4. Yediler Yasası

Muradına Ermeyen Dilber masalında kuş donundaki delikanlı kızın penceresinde yedi gün bekler.

5. Kırklar Yasası

Muradına Ermeyen Dilber masalında kız kırk yıl hiç evlenmeden sevdiğini bekler.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Muradına Ermeyen Dilber masalında; başta genç kız ve kuş donundaki peri delikanlı aynı sahnededir. Masalın ilerleyen bölümlerinde kuş ve ailesi; genç kız ve komşuları aynı sahnededir.

7. Son Sahnede İki Yasası

Muradına Ermeyen Dilber masalının sonunda genç kız ve kuş tekrar aynı sahnede karşı karşıya gelir.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalında ayrılık ve kavuşma temaları yoğunluktadır. Ayrıca delikanlı olağanüstü dünyaya ait bir peri iken genç kız beşerî dünyanın varlığıdır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalında; kavuşmayı bekleyen delikanlı ve kızın karşısında, delikanlının ailesi ve genç kızın komşuları bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalında genç kız ve kuş donundaki peri delikanlı birbirlerine âşık olan iki sevgilidir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalında genç kızın komşuları ile kuş donundaki peri delikanlının ailesi; iki gencin kavuşmasını istemeyen İkizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalı genç kızın takılarının çalınması başlar. Bu durum genç kızın takılarını çalan bu kuşa –peri delikanlıya- sevdalanması ile devam eder.

b. Son Durum Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalının sonunda birbirlerine kavuşamayan âşıklar ölür.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalında, kuş donundaki peri delikanlı genç kızın evine gelerek her zaman onun dikkatini çeker. Kendi evine geçince kuş donundan çıkarak peri olur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalında genç kız ve kuş donundaki delikanlı muratlarına ermek için çok çaba gösterecekler de kavuşmadan can verirler.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalında genç kıza âşık olan peri kuş çok dertlidir. Ailesi ona derdini her soruşunda “Ah o yüzükleri takan parmaklar benim olsa, ah o bileziği takan kollar benim olsa, ah o dilber benim olsa” diyerek kalıp cevaplar vermektedir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalında giriş formülü olarak “Bir varmış bir yokmuş” ve “Bu masalda burada bitmiş” ifadeleri kullanılmıştır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Muradına Ermeyen Dilber masalında genç kız takılarını çalan kuş ile yan yana gelir. Bu kuş aslında peri olup kendi evine gidince tüylerini dökerek bir delikanlı olmaktadır.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalında kuş donundaki delikanlı aslında bir peridir. Genç kızın penceresinden ayrılınca kendi evinde bir delikanlı olur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalında kuş donundaki delikanlı olağanüstü varlıktır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalında ideal nesne, takılardır. Kuş donundaki delikanlı kızın takılarını çalar ve kızla birbirlerine âşık olurlar.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Muradına Ermeyen Dilber masalında bir kuş genç kızın takılarını çalarak onun dikkatini çekmeye başlar. Daha sonra bu gençler birbirlerine âşık olurlar.

16. Epik Birlik Yasası

Muradına Ermeyen Dilber masalında iki genç birbirlerine âşık olurlar ancak sosyal çevreye göre bu aşk imkânsızdır. İkisi de kavuşamadan ölürlər.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Muradına Ermeyen Dilber masalında genç kız bu dünyaya ait masum ve güzel bir insandır. Kuş ise aslında bir peridir ve bu dünyaya ait değildir. Doğal olarak bu iki aşığın kavuşması imkânsızdır. Ancak ikisi de aşkına kavuşmak ister.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalında tüm olaylar biter, en sonunda tüm dikkatler başkahraman olan genç kız üzerinde toplanır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Muradına Ermeyen Dilber masalında diğer dikkatler kuş donunda peri olan delikanlıda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Muradına Ermeyen Dilber masalında kuş donundaki evine tekrar dönerek orada can verir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Muradına Ermeyen Dilber masalında olaylar ve olağanüstü durumlar masalın genel yapısını oluşturmuştur.

3.53. Nar Tanesi Masalı

Bölge: Konya/Ereğli

Kaynak Kişi: Hamiyet KILINÇ

Derleyen: Muhammed BEKDİK

Masal Tipi: P. Acayip İcraat ve Olaylar

Derlenme Tarihi: 2010

Tam Künye: BEKDİK, Muhammed. (2014). Ereğli Masalları. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Nar Tanesi Masalının Olay Örgüsü:

Padişah hastalanır.

Çocuklarına bir dağa gitmemelerini vasiyet eder.

Çocuklar padişah öldükten sonra dağa gider.

Küçük oğlan dağın arkasına varır.

Küçük oğlan yedi başlı dev ile karşılaşır.

Küçük oğlan devı öldürür ve kuyuya atar.

Küçük kız ağabeylerinin arkasından gider.

Küçük kız ve ağabeyi devin sarayına yerleşir.

Küçük kız kuyuya kül döker ve dev canlanır.

Küçük kız ve dev evlenir.

Kız devden hamile kalır.

Kız hamileliğini ağabeyinden saklar.

Kız ağabeyinden nar ister.

Kız ağabeyine nardan hamile kaldığını söyler.

Nar Tanesi doğar.

Dev ve kız kızın ağabeyini öldürmek isterler.

Nar Tanesi annesinin ve babasının dayısını öldürmek istediklerini duyar.

Ağabeyi öldürmek isteyen dev, çeşme olup zehirli suyu oğlana içirmek ister.

Dev daha sonra bir yılan olup oğlanı sokmak ister.

Nar Tanesi dayısıyla ava gider.

Nar Tanesi dayısını, annesinin babasının hilelerinden korur.

Nar Tanesi her şeyi dayısına anlatır.

Nar Tanesi babası, ağabey de kız kardeşini öldürür.

Nar Tanesi ve dayısı başka bir ülkeye gider.

Nar Tanesi ve dayısı o ülkede hiç kimsenin yıkamadığı binayı yıkarlar.

Padişah kendi kızını Nar Tanesi'nin dayısına verir.

Nar Tanesi'nin dayısı ve padişahın kızı kırk gün kırk gece düğünle evlenir (D: Bekdik, 2014: 239-242).

Nar Tanesi Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Nar Tanesi masalı bir padişahın hastalanması ile başlar. Çocuklarına “uzak bir yerde bir dağ olduğunu ve oraya hiç kimsenin gitmemesini” vasiyet eder. Ancak masalın yapısına göre bu nasihat dinlenmeyecektir. İlk giden de büyük oğlu olur.

b. Bitiş Kuralı

Nar Tanesi masalının sonunda padişahın küçük oğlu padişahın kızı ile evlenir.

2. Yineleme Yasası

Nar Tanesi masalında padişahın dört çocuğu da padişahın yasakladığı dağa giderler ve hiçbirisi dönmez. Küçük oğlanın iki kere dev/lerin olduğu yere gitmesi de yinelenmiş bir sahnedir. Masalda küçük oğlan en sonda tekrar başka ülkelere gider. Bu gitmeler başkahraman üzerinden sürekli yinelenir.

Nar Tanesi masalında başka bir yineleme sahnesi form değiştirme üzerine kurulmuştur. Küçük erkek kardeşi öldürmek isteyen dev, önce çeşme olup zehirli suyu oğlana içirmek ister. Daha sonra bir yılan olup oğlana sokmak ister.

3. Üçler Yasası

Nar Tanesi masalında padişahın üç oğlu vardır. Dev ve kız, küçük oğlanı öldürmek için üç kere tuzak kurar. Bu tuzaklar çeşmedeki zehirli su, kış günündeki büyük elma ve kapıdaki yilandır. Ayrıca küçük oğlan sırasıyla ilk önce babasının yasakladığı dağa, sonra başka devlerin olduğu yere ve yeğeni Nar Tanesi ile başka bir ülkeye gider.

4. Yediler Yasası

Nar Tanesi masalındaki dev yedi başlıdır.

5. **Kırklar Yasası**

Nar Tanesi masalında Nar Tanesi'nin dayısı ve padişahın kırk gün kırk gece düğünle kızı evlenir.

6. **Bir Sahnede İki Yasası**

Nar Tanesi masalında perdeler sürekli olarak değişmektedir. Masalın başında padişah ve çocukları; devamında dev ile sırayla bütün çocukları, sonrasında dev ve padişahın kızı; devin oğlu Nar Tanesi ile dayısı aynı sahnede olur.

7. **Son Sahnede İki Yasası**

Nar Tanesi masalının en sonunda başka bir padişah ve küçük oğlan aynı sahnede olurlar.

8. **Zıtlık Yasası**

a. **Zıt Temalar Kuralı**

Nar Tanesi masalında devin olağanüstü dünyaya ait bir varlık olması, padişahın ve kardeşlerin beşerî dünyaya ait olmaları bakımından tematik zıtlık oluşturulmuştur. Masalda zalimlik ve merhamet temaları da işlenmiştir. Dev ve karısı gaddar iken küçük oğlan ve Nar Tanesi merhametlidir.

b. **Zıt Kişiler Kuralı**

Nar Tanesi masalında padişahın küçük oğlu ve kızı zıtlık kişiler zıtlığının birincil örneklerindendir. Küçük oğlan yardımsever birisi iken kız, ağabeyinin canına kastedecek kadar kötü kalplidir. Ayrıca dev ve oğlu Nar Tanesi de zıtlık oluşturmuştur. Dev, küçük oğlanı öldürmek isterken Nar Tanesi dayısının hayatını kurtarmak için çabalamaktadır.

Nar Tanesi masalının ilk etabında küçük kız, ağabeylerinin iyiliğini düşünürken, masalın sonunda devle birlik olup küçük kardeşini öldürmek ister. Kızın yaşadığı bu psikolojik değişim bulunduğu ortama uyum sağlaması ile ilişkilidir.

9. **İkizler Yasası**

a. **Olumlu İkiz Kuralı**

Nar Tanesi masalında aynı konumda padişahın üç oğlu ve kızı bulunmaktadır. Ancak devamında bu ikizlik bozulmuştur. İki padişah hem yönetici hem de etkisiz yani bir işlevi olmayan doldurma sahnelerde ortaya çıkmıştır. Nar Tanesi ve dayısı da iyi kalpli olmaları bakımından ikizdir.

b. **Olumsuz İkiz Kuralı**

Nar Tanesi masalında özellikle küçük kızın ve devin ortak yönleri bulunmaktadır. Bu yön, ikisinin de küçük erkek kardeşi öldürmek istemeleri üzerinedir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Nar Tanesi masalı bir padişahın çocuklarına verdiği vasiyet ile başlar.

b. Son Durum Kuralı

Nar Tanesi masalı, en sonunda en küçük oğlunun başka bir padişahın kızı ile evlenmesiyle son bulur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Nar Tanesi masalında belli bir süre sonra küçük kız dev ile birlik olarak ağabeyini öldürmek ister. Bunları duyan devin oğlu Nar Tanesi, dayısını kurulan tuzaklardan kurtarır. En sonunda da geriye dönerek dayısına tüm olanları anlatır. Ayrıca dayısına devin oğlu olduğunu da söyler.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Nar Tanesi masalında Nar Tanesi, dayısını tüm kötülüklerden korumayı başarır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Nar Tanesi masalında üç kere kurtulma sahnesi kalıp olarak verilmiştir. Nar Tanesi dayısını kurtarmak için dev babasının kurduğu tuzakları arka arkaya yok eder. Bu tuzaklar dev formunda olan kırdığı çeşme, ağaçtan düşürdüğü büyük elma ve dayısının omzuna çıkarak kapıdaki yilandan kurtardığı sahnedir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Nar Tanesi masalında “Bir varmış, bir yokmuş” ifadesi diğer masalarda olduğu gibi bu masalda da giriş formülü olarak kullanmıştır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Nar Tanesi masalında padişahın küçük oğlunun yedi başlı dev ile karşılaşması, Nar Tanesi’nin babasının aslında dev olduğunu ve ölmediğini dayısına söylemesi ihtişamlı sahnelere örnektir. Ayrıca oğlanın diğer devler ile savaşması ve narı alması da büyük sahnedir.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Nar Tanesi masalında bir devin yedi başlı olması, devin küllerden yeniden dirilmesi, padişahın kızının devle evlenmesi ve devden hamile kalması, kızın bu durumu abisine söylememesi ve ona nardan hamile kaldığı yalanını söylemesi, Nar Tanesi isimli bir oğlanın doğması masaldaki olağanüstü sahnelere örnektir. Dev

sırasıyla çeşme, elma ve yılan olması, Nar Tanesi'nin çeşmeyi ve ağacı dövmesi sıra dışı sahnelerdir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Nar Tanesi masalında nardan oluşan ve nardan dünyaya gelen Nar Tanesi ve babası dev olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Nar Tanesi masalında ideal nesne; nardır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Nar Tanesi masalının başındaki entrika padişahın küçük oğlu üzerine olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Nar Tanesi masalında küçük oğlan üzerine kurulan entrika diğer sahnelerle desteklenmiştir. Bu sahnelerde; küçük oğlanın devlerle olan mücadelesi, Nar Tanesi ile olan yoldaşlığı ve padişahın kızı ile evlenmesi mevcuttur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Nar Tanesi masalındaki kahramanlar uyumludur. Padişahın gitme dediği yere giderek meraklı tipleri oluşturan kardeşler, yedi başlı dev zalim, kız aynı şekilde düzenbaz, küçük oğlan koruyucu, padişahlar yönetici konumdadır. Ancak Nar Tanesi babasının zıttı olarak zalim olarak soyaçekim yaşamamış ve iyi birisi olmuştur.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Nar Tanesi masalında sürekli olarak farklı olaylar yaşanmıştır. Ancak en sonunda tüm dikkatler Nar Tanesinde toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Masaldaki diğer dikkatler padişahta, Nar Tanesi'nin dayısı ile evlenen padişah kızında ve Nar Tanesi'nin dayısında toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Nar Tanesi masalında; küçük oğlan devi öldürür. Ancak küçük kız kuyuya kül döker ve devden küllerden canlanarak evine tekrar döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Nar Tanesi masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.54. Oğlan Ve Atı Masalı**Bölge:** Konya/Çumra**Kaynak Kişi:** Muhsine (?)**Derleyen:** Mehmet CEYLAN**Masal Tipi:** B. Hayvan ve İnsan**Derlenme Tarihi:** ?

Tam Künye: EROL, Kezban. (2011). Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi'nden Derlemeler. "Oğlan ve Atı" Masalı. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Bitirme Tezi, Konya, s.4-5.

Oğlan ve Atı Masalının Olay Örgüsü:

Bir karı-koca vardır.

Bu karı-kocanın çocukları yoktur.

Bu karı-kocanın bir de atları vardır.

Bu atın da hiç tayı yoktur.

Karı-koca çocuk aramak için yola çıkar.

Karı-kocanın karşısına yolda bir ihtiyar rast gelir.

Karı-koca, ihtiyara çocuk sahibi olmak istediklerini söyler.

Karı-koca, ihtiyara atlarının da bir tay sahibi olmasını istediklerini söyler.

İhtiyar, karı-kocaya bir elma verir.

Karı-koca, bu elmanın yarısını paylaşırlar, kabuğunu da ata yedirirler.

Aradan yedi yıl geçer.

Atın bir tayı, karı-kocanın bir oğlu olur.

Oğlan ve at birlikte büyümeye başlar.

Bir gün oğlan deniz kenarına bir mendil ve mektup bırakır.

Bir kız bu mektubu ve mendili bulur.

Kız ve oğlan mektuplaşmaya başlar.

Kızın ağabeyleri bu mektuplaşmaları öğrenirler.

Kızın ağabeyleri kızın kılığına girerek oğlanı ve atını kaçırlar.

Oğlanın gözlerini kör edip bilinmeyen bir yere atarlar.

Oğlanın atını da ahıra saklarlar.

Oğlanı, annesine-babasına elma veren ihtiyar bulur.

Bu ihtiyar oğlanın gözlerini iyileştirir.

Oğlunu öldü sanan anne-baba hasta olup yatağa düşer.

Oğlan ve kız yine deniz kenarında buluşur.

Oğlan, kendisini kıza tanıtır.

Oğlan daha sonra anne-babasının yanına gider.

Oğlan tekrar deniz kenarına gelir ve kızın bıraktığı mektubu bulur.

Kız, mektupta atın yerini oğlana söyler.

Oğlan atının yanına gider.

Hiç kimseye yaklaşmayan at oğlana yaklaşır.

Kızın ağabeyleri kızı ve atı oğlana verir.

Oğlan, sevdiği kızı ve atı alıp anne-babasının yanına gelir.

Kırk gün kırk gece düğün yapılır (D: Erol, 2011: 4-5).

Oğlan ve Atı Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Oğlan ve Atı masalı bir karı-kocanın kendileri için bir çocuk, atları için de tay istemesi ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Oğlan ve Atı masalı oğlanın ve sevdiği kızın evlenmesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Oğlan ve Atı masalında yinelemeler, oğlanın ve kızın sürekli olarak deniz kenarında buluşmaları ve mektuplaşmaları ile oluşturulmuştur. Onların bu buluşması, masalın gerilimin artmasına ve olayların başlayıp bitmesine kaynaklık eder.

3. Üçler Yasası

Oğlan ve Atı masalında anne-baba kendileri için değerli olan üç varlığa yani oğullarına, gelinlerine ve atlarına kavuşurlar.

4. Yediler Yasası

Oğlan ve Atı masalında aradan yedi yıl geçtikten sonra atın bir tayı, karı-kocanın da bir oğlu olur.

5. Kırklar Yasası

Oğlan ve Atı masalında oğlan ve kıza kırk gün kırk düğün yapılır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Oğlan ve Atı masalında; karı-koca ve ihtiyar, oğlan ve sevdiği kız, oğlan ve ihtiyar, oğlan ve sevdiği kızın ağabeyleri, oğlan ve atı, oğlan ile anne-babası ve sevdiği kız aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Oğlan ve Atı masalının son sahnesinde oğlan ve sevdiği kız aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Oğlan ve Atı masalındaki temalar çocuksuzluk, ayrılık-kavuşma olmuştur. Masalın kahramanı oğlan bir çocuksuzluk süresinden sonra doğmuştur. Oğlan ile birlikte hayvan kültürünün bir ifadesi olan at da bir tay sahibi olmuştur. Ancak oğlanın sevdiği kızın ağabeyleri oğlanı ailesinden, atından ve sevdiği kızıdan ayırmış, neyse ki bu ayrılık çok uzun sürmemiş ve oğlan hem atına hem de sevdiği kıza kavuşmuştur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Oğlan ve Atı masalında oğlan, ailesi, sevdiği kız ve ihtiyarın karşısında kızın ağabeyleri bulunmaktadır. Kızın ağabeyleri oğlana kötülük yaparken, bir ihtiyar oğlana yardım eder ve onu ailesine, atına, sevdiği kıza kavuşturur.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Oğlan ve Atı masalında oğlan, oğlanın ailesi, atı, sevdiği kız ve ihtiyar olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Oğlan ve Atı masalında kızın ağabeyleri olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Oğlan ve Atı masalında ilk durum, çocuksuzluk sürecinden sonra doğan oğlanın, sevdiği kızın ağabeyleri tarafından kaçırılması olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Oğlan ve Atı masalında son durum, oğlanın atına ve sevdiği kıza kavuşması, ailesine dönmesi ile gerçekleşmiştir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Oğlan ve Atı masalında oğlan, sevdiği kıza kavuşmak için; bir ihtiyar tarafından iyileştirildikten sonra tekrar deniz kenarına dönmesi ve kızla buluşması ile olmuştur. Oğlanın bu hamlesi, masalın akışını değiştirerek atına kavuşmasını, sevdiği kız ile birlikte ailesinin yanına dönmesini sağlamıştır.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Oğlan ve Atı masalında; oğlan doğar, büyür, âşık olur; sevdiği kızın ağabeyleri ile mücadeleye girer. Gözlerini ve atını yeniden kazanır. Sevdiği kız ile ailesinin yanına dönerek orada kırk gün kırk gece yapılan bir düğün ile evlenir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Oğlan ve Atı masalında kalıp olay, ihtiyarın oğlanın ve ailesinin karşısına çıkmasıdır. Bu ihtiyar, oğlanın ailesinin karşısına çıkar ve onların verdiği elma aracılığıyla çocuk sahibi olmasını sağlar. İkinci kez oğlanın karşısına çıkar ve onun gözlerinin iyi olmasını sağlar.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Oğlan ve Atı masalında kalıp ifadeler; “Bir varmış bir yokmuş. Pireler berber iken develer tellal iken, ebem dedemin beşiğini tıngır mıngır salları iken, dedem düştü beşikten, ebem düştü eşikten, az gittik uz gittik dere tepe dua gittik. Vara vardık bir adaman kapısına. Kapıyı çaldık, bir kadınla bir erkek çıktı. Sorduk o kadınlara bizi içeri aldılar. Bu kadınla bu adamın hiç çocukları olmamış”; “Oğlan büyüyor, at büyüyor, oğlan büyüyor, at büyüyor”, “Ondan sonra”, “Gün geçiyor, ay geçiyor, yıl geçiyor”, ve “Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine” sözleridir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Oğlan ve Atı masalında; karı-kocanın ihtiyar ile karşılaşması; karı-kocanın çocuk sahibi olması; ihtiyarın oğlanın gözlerini iyileştirmesi ve oğlanın sevdiği kıza ve atına kavuşması görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Oğlan ve Atı masalında olağanüstü hâller; bir karı-kocanın yedikleri elma sayesinde çocuk sahibi olmaları olmuştur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Oğlan ve Atı masalında karı-kocaya çocuk sahibi olması için yardımcı olan ve bu çocuğun büyüdüğünde gözlerini iyileştiren ihtiyar olağanüstü varlıktır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Oğlan ve Atı masalında ideal nesne, ihtiyarın çocuk sahibi olmaları için karı-kocaya verdiği elmadır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Oğlan ve Atı masalında asıl entrika, oğlanın rüştünü ispat ederek sevdiği kızına ağabeylerini yenmesi ve kızla evlenmesi olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Oğlan ve Atı masalında çocuksuzluk, karşılaşılan ihtiyar, oğlanın kaçırılması, gözlerinin kör edilmesi, kızla mektuplaşması tek entrikaya bağlanan birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Oğlan ve Atı masalında ihtiyar karı-kocaya ve oğlana yardımcı olan kahraman, oğlanın sevdiği kız mağdur ve oğlana kavuşmayı bekleyen zavallı, oğlanın atı ise oğlanı bekleyen, sadece ona koşan hayvan atadır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Oğlan ve Atı masalında asıl dikkatler tüm zorlukları aşan oğlanda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Oğlan ve Atı masalında diğer dikkatler ihtiyarda ve oğlanın evlendiği kızda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Oğlan ve Atı masalında tekrarlanan mekânlar deniz kenarı ve oğlanın evi olmuştur. Oğlan her zaman deniz kenarına, sevdiği kızın mektubunu almak ve ona mektup bırakmak için gider. Masalın sonunda, evinden ayrılan oğlan evine sevdiği kız ile birlikte tekrar döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Oğlan ve Atı masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.55. Otuz Abdal Masalı

Bölge Konya/Meram

Kaynak Kişi: İshak ŞAHİN

Derleyen: Ertan ÖRGEN

Masal Tipi: H. Kötü Ruhlarla Yaşama

Derlenme Tarihi: 11.04.1992

Tam Künye: ÖRGEN, Ertan. (1992). Konya'dan Derlemeler "Otuz Abdal" Masalı. Dosya Numarası 769/B Yüzü, Konu Kodu 069. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 17-18.

Otuz Abdal Masalının Olay Örgüsü:

Köyün birinde iki arkadaş vardır.

Bir gün arkadaşlardan birisi, diğer arkadaşını ziyaret eder.

Bu arkadaş, arkadaşına köyde düğün olduğunu söyler.

Düğüne arkadaşının kızını ve gelinini götürmek ister.

Adam evine gelir ve karısına danışır.

Karısı, kızını göndermek istemez ancak gelininin gitmesini ister.

Gelin, adamın arkasına ata binip gider.

Bu adam aslında bir dervıştır.

Gelin otuz abdalın olduğu bir eve gider.

Otuz abdal, geline altın takıp altın hırka giydirirler.

Otuz abdal, evlerinin önündeki urganın ucunu gelinin beline bağlar.

Urganın diğer ucunu da kavak ağacına bağlarlar.

Gelin bir makasla urganı keser ve otuz abdal yemek yerken evden kaçır.

Gelin bir çobana rast gelir.

Gelin bir kavak ağacına çıkar ve bu sırada otuz abdal gelir.

Otuz abdal çobana gelini sorarken gelin korkudan altına yapar.

Çoban ise otuz abdala onun bir kuş olduğunu söyler.

Gelin tekrar kaçmaya devam eder.

Gelin bu kaçışında da sığır çobanına denk gelir.

Çoban bir keçi keser, karnını temizler ve karnı gelinin kafasına geçirir.

Otuz abdal gelini bu hali ile görür.

Otuz abdal gelini tanıyamaz.

Gelin kırk gün sonra evine döner.

Evdeki kız annesine kapıda bir “Keloğlan” olduğunu söyler ve tanıyamaz.

Yedi gün sonra kaynanası kapıyı açar.

Gelin başındaki deriyi kaldırır ve evine girer (D: Örgen, 1992: 17-18).

Otuz Abdal Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Otuz Abdal masalı iki arkadaşın konuşması ile başlar. Arkadaşlardan bir tanesi, arkadaşının gelinin köyündeki düğüne götürmek için gelini alır ve yola çıkarlar. Bu adam aslında bir dervıştır.

b. Bitiş Kuralı

Otuz Abdal masalı, gelinin otuz abdalıdan kurtulması ile bitmiştir.

2. Yineleme Yasası

Otuz Abdal masalında gelin, otuz abdalıdan sürekli kaçış halindedir. İki kere çoban ile karşılaşır. Bu çobanlar geline yardım eder ve gelinin zarar görmeden tekrar evine dönmesini sağlarlar.

3. Üçler Yasası

Otuz Abdal masalında otuz abdal vardır.

4. Yediler yasası

Otuz Abdal masalında kaynana, yedi gün sonra gelinine kapıyı açar.

5. Kırklar Yasası

Otuz Abdal masalında gelin kırk gün sonra evine döner.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Otuz Abdal masalında sırasıyla; iki arkadaş (biris derviş baba), gelin ve otuz abdal, gelin ve iki çoban, iki çoban ve otuz abdal, gelin ve kaynanası aynı sahnede bulunmaktadır.

7. Son Sahnede İki Yasası

Otuz Abdal masalının son sahnesinde gelin ve kaynanası aynı sahnededir.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Otuz Abdal masalı eril gücün hâkim olduğunu bir masaldır. Gelin, otuz abdalıdan kaçabilmek için bir derviş tarafından erkek kılığına yani Keloğlan kılığına sokulur. Bu çoban bir keçi keserek keçinin işkembesini gelinin başına geçirir. Bu

sayede otuz abdal gelini tanıyamaz. Masalın genel akışı hayatta kalma mücadelesi olarak örülmüştür. Evden gönderilen gelin, kendi benliğine karşıt olarak Keloğlan kılığında evine dönebilmiştir.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Otuz Abdal masalında, gelinini evden göndermek isteyen kaynana-kayınpeder, gelinin sınavını başlatan derviş baba ve geline kötülük yapan otuz abdalın karşısında; gelin ve ona yardımcı olan iki çoban bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Otuz Abdal masalında gelin ve iki çoban olumlu ikizlerdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Otuz Abdal masalında gelinini evden göndermek isteyen kaynana, gelinin sınavını başlatan derviş baba ve geline kötülük yapan otuz abdal olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Otuz Abdal masalında ilk durum, gelinin otuz abdal ile karşılaşması ve otuz abdaldan kaçış planı yapması ile olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Otuz Abdal masalında son durum, otuz abdalın gelini Keloğlan kılığında görmesi ve onu tanıyamaması olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Otuz Abdal masalında geriye dönüş, gelinin Keloğlan kılığında evine dönmesi ile oluşturulmuştur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Otuz Abdal masalında gelin, daima ileri hamleler yaparak otuz abdaldan kurtulmuş ve evine dönmüştür.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Otuz Abdal masalında kalıp olay kaçış ve karşılaşma olmuştur. Kaçış eylemi, gelin kahraman üzerinden verilmiştir. Karşılaşma eylemi ise gelinin iki çoban ile karşılaşması ile olmuştur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Otuz Abdal masalında “Bir varmış bir yokmuş”, “Az gideller, uz gideller”, “Aş pişir gelin, su doldur gelin” ve “Onlar irmiş muradına siz çıkın dadına” ifadeleri olmuştur.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Otuz Abdal masalında ihtişamlı sahneler; gelinin otuz abdal ile karşılaşması; gelinin ikinci çobanın yardımı ile Keloğlan kılığına girmesi ve evine dönüp ev halkı tarafından tanınmaması ihtişamlı sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiğı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Otuz Abdal masalında gelinin bir derviş baba tarafından kaçırılması; otuz abdal tarafından belinden urgan ile kavak ağacına bağlanması, gelinin bir keçinin işkembesini kafasına geçirip Keloğlan kılığına sokulması olağanüstü hâllerdir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Otuz Abdal masalında olağanüstü varlıklar; derviş baba, otuz abdal, çoban, kavak ağacı, kuş ve keçidir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Otuz Abdal masalında olağanüstü nesneler makas ve keçi işkembesidir. Gelin kız, bir makasla urganı keser ve abdallardan kaçır. Abdallara tanınmamak için bir keçi işkembesini kafasını geçirir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Otuz Abdal masalında asıl entrika, gelinin otuz abdalın elinden kurtulması ile oluşturulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Otuz Abdal masalında diğer epik sahneler; derviş babanın gelinin kaçırması, kaynananın gelini göndermesi; otuz abdalın gelini hizmetçi olarak kullanması; gelinin kaçır iki çoban ile karşılaşması ve Keloğlan kılığına sokulması ile olmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Otuz Abdal masalında gelin zavallı ve masum; derviş baba, kaynana ve kayınpeder zalim; otuz abdal vicdansız; iki çoban ise yardımsever kahramanlardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Otuz Abdal masalında asıl dikkatler Keloğlan kılığındaki gelinde toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Otuz Abdal masalında diğerk dikkatler otuz abdal ve geline yardım eden iki çobanda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Otuz Abdal masalında tekrarlanan mekân gelinin evi olmuştur. Gelin, otuz abdaldan kaçmayı başarmış ve Keloğlan kılığında evine tekrar dönmüştür.

20. Bileşik Yapı Yasası

Otuz Abdal masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.56. Padişahla Dede Masalı

Bölge: Konya/Hadim

Kaynak Kişi: Mehmet BİLGİN

Derleyen: Muammer YALÇIN

Masal Tipi: R. Realist Masallar

Derlenme Tarihi: 20.02.1989

Tam Künye: YALÇIN, Muammer. (1989). Derlemeler. “Padişahla Dede” Masalı. Dosya Numarası 118/A Yüzü, Konu Kodu 069. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 2.

Padişahla Dede Masalının Olay Örgüsü:

Bir dede tarla sürer.

Bir padişah vardır.

Padişah bir gün dışarı çıkmaya karar verir.

Bu padişah vezirleri ile birlikte dolaşmaya çıkar.

Bu padişah ve veziri bir dedenin yanına gelir.

Padişah dedeye yedi soru sorar.

Dede padişahın sorularına gizemli cevaplar verir.

Padişah bu soruların hikmetini öğrenmek ister.

Padişah vezirinden bu soruların cevabını bulmasını ister.

Vezir dedenin yanına gider.

Vezir dedeye altın teklif eder.

Vezir altın karşılığında gizemli cevapların sırrını öğrenir.

Vezir masalın sonunda olayların sırrını anlar.

Vezir aslında padişahın ve dedenin oyun yaptığını öğrenir (D: Yalçın, 1989: 2).

Padişahla Çoban Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Padişahla Dede masalı bir dedenin tarlasını sürerken padişahla karşılaşması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Padişahla Dede masalı vezirin deden gizemli cevapların sırrını öğrenmesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Padişahla Dede masalında yinelenen sahneler padişahın sorular sorması, dedenin bu soruları cevaplaması ve tekrar vezirin dedeye gizemli cevapların aslını sorması ile oluşturulmuştur.

3. Üçler Yasası

Padişahla Dede masalında dede, padişahın “İki ile nasılsın?” sorusuna “Üç ile daha iyiyim” diyerek elinde baston olursa daha iyi yürüyeceği cevabını vermiştir.

4. Yediler Yasası

Padişahla Dede masalında padişah dedeye yedi soru sorar.

5. Kırklar Yasası

Padişahla Dede masalında vezir dedeye kırk sarı lira vermiştir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Padişahla Dede masalının ilk yarısında dede ve padişah, ikinci yarısında vezir ve padişah bulunmaktadır.

7. Son Sahnede İki Yasası

Padişahla Dede masalının son sahnesinde vezir ve dede bulunmaktadır.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Padişahla Dede masalında zıt temalar, gizem-açıklık, akıl ve saflık temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Padişahla Dede masalında zıt kişiler padişahın ve dedenin karşısında olan vezirle oluşturulmuştur.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Padişahla Dede masalında dede ve padişah olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Padişahla Dede masalında padişahın vezirleri olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Padişahla Dede masalında ilk durum padişahın vezirden, dedenin verdiği gizemli cevapların anlamını istemesi ve vezirin araştırmaya başlaması ile gösterilmiştir.

b. Son Durum Kuralı

Padişahla Dede masalı vezirin, padişahın ve dedenin kendisine bir oyun yaptıklarını anlaması ile biter.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Padişahla Dede masalında vezir, tekrar dedenin yanına döner ve soruların cevabını ister.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Padişahla Dede masalında ileri gidiş, vezirin, dedenin verdiği cevapların sırrını çözmesi üzerine kurulmuştur. Masalın sonunda bu sorular da açıklığa kavuşmuştur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Padişahla Dede masalında kalıp olay, soruların sorulması ve cevapların alınması olmuştur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Padişahla Dede masalında kalıp ifadeler aşağıdaki diyalog ile oluşturulmuştur:

Padişah: Dede ir kalkmadın mı?

Dede: Oğlum ir kaktım ama ile yaradı. (Erken evlendim ama kız doğdu ile gitti).

Padişah: Uzakla nasılsın dede?

Dede: Yakınla daha iyiyim. (Gözlerim uzağı görmez).

Padişah: Eee ikiyle nasılsın?

Dede: Üç ile daha iyiyim. (Elimde baston olursa daha iyi yürürüm).

Padişah: Altayı ne ettin dede?

Dede: Altayı atlaya kattım, on ikiye yetirdim, otuz ikiye yetiremedim.

Padişah: Bir kaz yollasam yolabilir misin?

Dede: Pek ustayım yolarım. (O kaz vezirdir).

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Padişahla Dede masalında büyük tablo, vezirin; padişahın ve dedenin kendisine yaptığı oyunu anlaması olmuştur.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Padişahla Dede masalında olağanüstü hâl dedenin padişaha verdiği gizemli cevaplar olmuştur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Padişahla Dede masalında olağanüstü varlık tarla süren dededir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Padişahla Dede masalında ideal nesne sarı liralardır. Vezir sarı liralara karşılığında gizemli cevapların aslını öğrenmiş olur.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Padişahla Dede masalında tek entrika dedenin gizemli cevaplarının anlaşılması üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Padişahla Dede masalında epik birlikler; padişahın dolaşmaya çıkması, dede ile vezirin diyalog kurmaları olmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Padişahla Dede masalında dede ve padişah kurnaz, vezir ise saftır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Padişahla Dede masalında asıl dikkatler dede toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Padişahla Dede masalında diğer dikkatler vezirde toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Padişahla Dede masalında vezir, dedenin yanından ayrılmış ancak tekrar dedenin yanına gelerek soruları tekrar sormaya başlamıştır.

20. Bileşik Yapı Yasası

Padişahla Dede masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.57. Pambukçu Güzeli Masalı

Bölge: Konya/Hadim

Kaynak Kişi: Seyit YALÇIN

Derleyen: Muammer YALÇIN

Masal Tipi: P. Acayip İcraat ve Olaylar

Derlenme Tarihi: 20.02.1989

Tam Künye: YALÇIN, Muammer. (1989). Derlemeler. “Pambukçu Güzeli” Masalları. Dosya Numarası 118/A Yüzü, Konu Kodu 069. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 11-17.

Pambukçu Güzeli Masalının Olay Örgüsü:

Pamukçu bir karı-koca vardır.

Bu karı-kocanın yedi yıldır çocuğu yoktur.

Kadın bir gün karnında şişlik hissederek.

Dokuz ay sonra sadece kafası olan bir çocuk doğurur.

Çocuk on sekiz yaşına gelene kadar bir torbada durur.

Bu çocuk on sekiz yaşına kadar hiç konuşmaz.

Çocuk on sekiz yaşına geldiğinde padişahın kızı ile evlenmek ister.

Çocuğun annesi ve babası padişahı kızına isteme giderler.

Padişahın kızını vermesi için iki şartı vardır.

Birinci şartı kendi sarayı gibi bir saray yapılmasını ister.

İkinci şartı da sarayın üç katını akçe yüklü deveyle evin önünde görmek ister.

Oğlanın anne-babası evine döner.

Anne-baba padişahın isteklerini oğlana anlatırlar.

Oğlan padişahın isteklerinin çok kolay olduğunu söyler.

Oğlan, babasına nasıl yapacağını anlatır.

Baba, sabah namazının sünnetini evinde kılar.

Farzını da oğlunun dediği yerde kılar.

Sağına selam verdikten sonra karşısındaki ağaçtan bir dal koparır ve arkasına bakmadan gelir.

Bu dalı padişahın dediği yere koyar ve yine arkasına bakmadan evine gelir.

Tıpkı oğlanın dediği gibi, padişahın istediği bir saray olur.

Sıra padişahın ikinci şartına gelir.

Oğlanın babası yine aynı yere gider.

Sağına selam verdikten sonra karşısındaki ağaçtan bir dal koparır.

Padişahın evine gelir. Oradaki deve yatana kadar “gıh” der ve arkasını döner.

Bu sırada akçelerle dolu üç deve vardır.

Padişah küçük kızını oğlana verir.

Küçük kız ile birlikte ablası da düğün evine gelir.

Kızın ablası hemen yüklüğe saklanır.

Oğlan yani pamukçu güzeli kızın yanına gelir.

Oğlan odaya girer girmez on sekiz yaşında bir delikanlı olur.

Oğlan insan donuna girince büyük kız ile göz göze gelir ve çıkar gider.

Küçük kız ve ablası kavga etmeye başlar.

Küçük ablasına babasına şikâyet eder.

Dört yol kavşağına bir lokanta açarlar.

Bu lokantaya gelip giden herkesten oğlanı sorarlar.

Bir gün bir kör kocayla bir oğlan çocuğu geçer.

Koca, çeşmede abdest almaya başlar.

Yakınlarda bir kayanın altında mağara vardır.

Bir kervan mağaranın içine yürür.

Bu çocukta kervanla birlikte mağaranın içine girer.

Oğlan burada Pamukçu Güzeli’ni bir pîr ile birlikte hizmet ederken görür.

Çeşmedeki koca da oğlunu beklemektedir.

Oğlan sonra babasının yanına döner.

Bu koca ve oğul Dört yoldaki lokantaya gelir.

Oğlan gördüklerini kıza anlatır.

Hep birlikte yola çıkarlar.

Aynı kervan mağaraya tekrar gelir.

Hep birlikte mağaraya girerler.

Mağaradaki bir hoca Pamukçu Güzeli’ne sevdiğinin geldiğini söyler.

Pamukçu Güzeli ve sevdiği kız tekrar kavuşur (D: Yalçın, 1989: 11-17).

Pambukçu Güzeli Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Pambukçu Güzeli masalı, bir kadının ani bir şekilde karnının şişmesi ile başlar. Bu şişlik aslında sadece kafası olan bir çocuğa hamile kaldığının işaretidir.

b. Bitiş Kuralı

Pambukçu Güzeli masalı, Pambukçu Güzeli olan oğlanın ve sevdiği kızın kavuşması ile biter.

2. Yineleme Yasası

Pambukçu Güzeli masalında padişahın kızını vermesi için iki şartı vardır. Bu şartların oluşması için oğlanın babasının aynı ritüelleri yinelemesi ve padişahın şartlarını yerine getirmesi gerekmektedir. Yinelenen olaylar “evden ayrılma, namaz kılma, dal getirme, ardına bakmama ve eve dönme”dir.

3. Üçler Yasası

Pambukçu Güzeli masalında sadece kafası olan çocuk dokuz ay on gün sonra dünyaya gelir. Çocuk on sekiz yaşına gelene kadar bir torbada durur. Padişah sarayın üç katını akçe yüklü deveyle evin önünde görmek ister. Padişahın şartı ile akçe yüklü on sekiz deve ortaya çıkar.

4. Yediler Yasası

Pambukçu Güzeli masalında karı-kocanın yedi yıldır çocuğu olmaz.

5. Kırklar Yasası

Pambukçu Güzeli masalında padişah kızını oğlana yani Pamukçu Güzeli'ne verir. Kırk gün kırk gece düğün yapılır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Pambukçu Güzeli masalında, farklı sahnelerde farklı kahramanlar bulunmaktadır. Masalın giriş bölümünde karı-koca, devamında sadece başı olan oğlan ve ailesi, oğlanın ailesi ve padişah, oğlan ve padişahın kızları, padişah ve küçük kızı, masalın sonunda ise tekrar padişahın kızı ve Pamukçu Güzeli aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Pambukçu Güzeli masalının son sahnesinde Pamukçu Güzeli ve sevdiği kız aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Pambukçu Güzeli masalında bir fakir bir karı-koca zengin olan padişahın karşısında bulunmaktadır. Masalda diğer temalar ayrılık-kavuşma ve olağanüstü dünya-beşerî dünya temalarıdır. Masalda Pamukçu Güzeli ve sevdiği kız kavuşur ancak büyük abla yüzünden ayrılmak zorunda kalırlar. Tekrar ikisinin kavuşmasına olağanüstü dünyadan olan bir çocuk ve ak sakallı hoca aracı olur. Masalın gelişme bölümünde Pamukçu Güzeli olarak statü kazanan oğlanın doğduğunda sadece başı vardır. On sekiz yaşına geldiğinde tüm uzuvları olan insan donuna girer. Ayrıca masalda metafizik dünyaya açılan bir mağara bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Pambukçu Güzeli masalında küçük kızın ardından gelen abla, insan donuna geçen oğlanı görünce tüm efsun bozulur. Pambukçu Güzeli evden ayrılır. Küçük kız ve ablası kavga eder.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Pambukçu Güzeli masalında oğlanın annesi babası, Pamukçu Güzeli ve küçük kız, Pamukçu Güzeli ve küçük kızın kavuşmasına aracı olan oğlan ile babası ve mağaradaki ak sakallı hoca olumlu kişiliklerdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Pambukçu Güzeli masalında kızını vermek için şartlar sunan padişah ve kardeşinin sevdiği insandan ayrılmasına neden olan büyük abla olumsuz kişiliklerdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Pambukçu Güzeli masalında ilk durum, sadece baş olarak doğan oğlanın padişahın kızı ile evlenmek istemesi ile olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Pambukçu Güzeli masalında son durum evden ayrılan Pambukçu Güzeli'nin bulunmak istemesi ile oluşturulmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Pambukçu Güzeli masalında istenilen kavuşmanın yaşanması için oğlanın babası iki kere evine döner. Padişahın isteklerini yerine getirir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Pambukçu Güzeli masalında tüm akış baş olarak doğan oğlanın padişahın kızı ile evlenmesi üzerine kurulmuştur. Masal bu yönden tek hat üzerinde ilerlemiştir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Pambukçu Güzeli masalında kalıp olay “namaz kılma”dır. Masalda padişahın iki şartı vardır. Bu şartların oluşması için oğlanın babasının sabah namazının sünnetini evinde, farzını ise oğlunun dediği yerde kılması gerekmektedir. Oğlanın babası ikinci şart için de namaz kılar, sağına selam verdiği sırada gördüğü ağaçtan bir dal koparır. Arkasına bakmadan padişahın sarayının önüne gelir. Bu sırada padişahın iki şartı da yerine getirilir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Pambukçu Güzeli masalında “Dur bakalım dur bakalım”, “Güzelim, perdeleri iyice perdele, kapıları iyice püsgüle, kimse görmesin kimse”, “Hayır baba! evsiz geçerim de oğlansız geçmem dünyadan”, “Günlerden bir gün” ve “O gidiyor onlar gidiyor, o gidiyor onlar gidiyor” sözleri kalıp ifadelerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Pambukçu Güzeli masalında sadece başı olan bir çocuk doğar. Padişahın istediği saray bir anda inşa edilir. Başı olan oğlan on sekiz yaşında gerçek bir delikanlı olur. Oğlanın bu halini padişahın büyük kızı görür. Masalın sonunda ortadan kaybolan bu oğlanın bir mağarada hocaya hizmet ettiği görülür. En sonunda oğlan ve padişahın kızı yeniden kavuşurlar.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Pambukçu Güzeli masalında kadın bir gün ansızın karnında bir şişlik hisseder. Dokuz ay on gün sonra sadece kafası olan bir çocuk doğurur. Bu çocuk hiç

yemek yemez, hiç konuşmaz. Annesi-babası onu yıkar ve torbaya koyar. Olağanüstü bir şekilde bir dal aracılığıyla padişahın şart koştuğu saray inşa edilir. Oğlan padişahın kızı ile evlenince hemen on sekiz yaşında bir delikanlı olur. Bir kayanın altında mağara vardır. Pamukçu güzeli kervanla birlikte mağaranın içine girer. Masalda Pamukçu Güzeli'nin ardına düşen oğlanın gidişinin üzerinden bir gün geçmiştir ancak oğlan bunun farkında değildir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Pambukçu Güzeli masalında sadece kafası olan, bedeni olmayan bir çocuk vardır. Masalın sonunda Pambukçu Güzeli'nin ve sevdiği kızın kavuşmasına bir oğlan ve ak sakallı hoca aracı olur.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Pambukçu Güzeli masalında ideal nesne efsunlu daldır. Baba, oğlu Pambukçu Güzeli'nin yönlendirmeleri ile kopardığı efsunlu dalı padişahın dediği yere koyar ve orada bir saray olur.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Pambukçu Güzeli masalında tek entrika fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen delikanlının padişahın kızı evlenip padişaha damat olması üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Pambukçu Güzeli masalında; padişahın şartları, Pambukçu Güzeli'nin ortadan kaybolması, padişahın kızının lokanta yaptırması durumları asıl entrikaya bağlanmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Pambukçu Güzeli masalında fakir bir aile çocuk sahibi olmak ister. Bu çocuk sadece başıyla dünyaya gelir. Olağanüstü özellikleri vardır. Padişah güçlüdür ve kızını vermek için şartlar koyar. Büyük kız, kardeşinin mutluluğunun bozulmasına neden olur. Pambukçu Güzeli'nin sevdiğine kavuşması için çeşme başına gelen baba-oğul ve mağaradaki ak sakallı hoca iş birliği yapan yardımcı kahramanlardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Pambukçu Güzeli masalında asıl dikkatler Pambukçu Güzeli'nde toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Pambukçu Güzeli masalında diğer dikkatler padişahın küçük kızında ve mağaradaki ak sakallı hocada toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Pambukçu Güzeli masalının başında olağanüstü bir dünyanın kahramanı olan oğlan, herkesten kaçarak tekrar geldiği dünyaya yani mağaraya gelmiştir. Tekrarlanan diğer mekân oğlanın evi olmuştur. Oğlanın babası iki kere ayrıldığı evine tekrar döner. Masalın sonunda Pambukçu Güzeli ve sevdiği kız kavuşarak evlerine doğru yola çıkacaklardır.

20. Bileşik Yapı Yasası

Pambukçu Güzeli masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.58. Rüzgâroğlu Masalı

Bölge: Konya/Cihanbeyli

Kaynak Kişi: Şaban AKMAN

Derleyen: Gülter DEMİR

Masal Tipi: F. Kaderin Hâkimiyeti

Derleme Tarihi: ?

Tam Künye: DEMİR, Gülter. (2006). Konya İli Cihanbeyli İlçesinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Rüzgâroğlu Masalının Olay Örgüsü:

Rüzgâroğlu adında zengin bir adam vardır.

Rüzgâroğlu'nun Nuryüz adında bir oğlu, Gülyüz adında bir kızı vardır.

Rüzgâroğlu bir gün ava çıkarken atını ve iki köpeğini yanına alır.

Rüzgâroğlu dinlendiği sırada bir geyik görür.

Rüzgâroğlu geyiği avlayamaz ve geyik gözden kaybolur.

Rüzgâroğlu uzaklardan bir ses duyar.

Rüzgâroğlu bu sese anlam veremez ve eve döner.

Üçüncü gün Rüzgâroğlu tekrar ava çıkar.

Rüzgâroğlu geyiği avlayamaz.

Rüzgâroğlu eve dönerken bir köpeği boğulur, atı zehirli ot yer, diğer köpeğin başına kiremit düşer.

Rüzgâroğlu'nun köşkü yanar.

Rüzgâroğlu ve ailesi bir çiftçinin tarlasında işe başlar.

Rüzgâroğlu ve ailesi başka bir köye gitmek için yola çıkar.

Rüzgâroğlu ve ailesi yolda bir çay ile karşılaşır.

Bu çayda Nuryüz ve Gülyüz suyun akıntısına kapılarak kaybolur.

Rüzgâroğlu ve karısı her uğradıkları köyde zengin bir adamın yanında uşak olarak çalışırlar.

Rüzgâroğlu ve karısı bir köye varırlar.

Padisahın başyaveri adamlarıyla birlikte gelir.

Rüzgâroğlu'nun karısını sarayda aşçılık yapmak üzere alıp götürürler.

Rüzgâroğlu karısını gönderir ve tek başına kalır.

Rüzgâroğlu yıllarca köy köy dolaşır ve aradan kırk yıl geçer.

Rüzgâroğlu büyük bir şehre gelir.

Rüzgâroğlu çok acıkır ve bir fırının önünde beklemeye başlar.

Aynı günde bu şehirde padişah seçimleri yapılmaktadır.

Memleketin töresine göre padişah öldüğü zaman bütün halk şehrin meydanında toplanır.

Talip kuşu üçünce kere üç defa dönerek Rüzgâroğlu'nun başına konar.

Rüzgâroğlu padişah olur ve yanına başyaveri gelir.

Başyaver Rüzgâroğlu'ndan bir sandığın başında nöbet tutmaları için iki asker ister.

İki asker sandık başında beklemeye başlar.

Bu askerlerden birisi Nuryüzdür.

Nuryüz'ü ve Gülyüz'ü bir değirmenci büyötmüştür.

Gülyüz değirmende yaşamaya devam eder.

Sandıktaki sesin sahibi Nuryüz'ün annesidir.

Başyaver cariyelik yapmayı kabul etmeyen kadını sandığa kilitlemiştir.

Nuryüz'le arkadaşı, kadını alarak padişahın karşısına çıkarlar.

Rüzgâroğlu karısını ve oğlunu tanır.

Padişah Rüzgâroğlu, kızı Gülyüz'ü getirmeleri için yedi uşagını gönderir.

Gülyüz'le, babası Rüzgâroğlu, annesi, kardeşi karşılaşır.

Rüzgâroğlu, ailesini ve değirmenci ile karısını da alarak saraya döner.

Rüzgâroğlu, çocuklarının hayatını kurtaran değirmenciye vezir tayin eder.

Rüzgâroğlu karısına fenalık yapmak isteyen başyaveri görevinden alır.

Rüzgâroğlu ve ailesi mutlu yaşamaya başlar (D: Demir, 2013: 124-131).

Rüzgâroğlu Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Rüzgâroğlu masalı, Rüzgâroğlu’nun ava çıkması ile başlar. Rüzgâroğlu üç gün üst üste ava çıkar. Üçüncü gün gaipten gelen “Hey, Rüzgâroğlu, Rüzgâroğlu! Gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi istersin? Yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi?” sorusuna; “gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik isterim” diyerek cevap vermesi ile olaylar dizisi başlamıştır.

b. Bitiş Kuralı

Rüzgâroğlu masalı, Rüzgâroğlu zengin olup padişah olması ve ailesine kavuşması ile biter.

2. Yineleme Yasası

Rüzgâroğlu masalında Rüzgâroğlu, masal içerisinde sürekli olarak yolculuk ve sınavlar halindedir. Rüzgâroğlu masalında ilk yineleme sınavlar üzerinden olur. Kendisi üç kere ava çıkar ve bu avda gaipten bir ses duyar. Rüzgâroğlu üçüncü günde “Gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi istersin? Yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi?” sorusuna “gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik isterim” şeklinde cevap vererek kendi kaderini tayin eder. Rüzgâroğlu, malını ve ailesini kaybeder. Çocukları bir çayda suya kapılır. Bir yaver karısını alıp saraya götürür ve orada sandığa kilitler. Rüzgâroğlu, durmadan köyleri dolaşır. Yirmi yıl aradan sonra padişah seçimlerinin olduğu günde bir şehre gelir. Bu şehirde talih kuşu üç kere üç kez dönerek Rüzgâroğlu başına konur ve Rüzgâroğlu padişah olur.

3. Üçler Yasası

Rüzgâroğlu masalında Rüzgâroğlu’nun iki köpeği ve bir atı olmak üzere üç hayvanı vardır. Masalda Rüzgâroğlu’nun Nuryüz adında oğlu ve Gülyüz adında kızı olmak üzere iki çocuğu vardır. Rüzgâroğlu üç gün üst üste ava çıkar. Üç gün üç kere gaipten “Hey, Rüzgâroğlu, Rüzgâroğlu! Gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi istersin? Yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi?” sorusunu duyar. Rüzgâroğlu’nun geldiği şehirde padişah seçimlerinde Rüzgâroğlu’nun başına talih kuşu üç kere üç kez dönerek konar.

4. Yediler Yasası

Rüzgâroğlu masalında padişah Rüzgâroğlu, kızı Gülyüz’ü getirmeleri için yedi uşağını gönderir.

5. Kırklar Yasası

Rüzgâroğlu masalında Rüzgâroğlu, fakir olduktan sonra kırk yıl köy köy dolaşır. Rüzgâroğlu kırk yıl boyunca ailesi olmadan çalışır. Rüzgâroğlu karısının kırk yıl bir sandıkta tutulur.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Rüzgâroğlu masalında; masalın birinci bölümünde Rüzgâroğlu ile geyik, Rüzgâroğlu avda duyduğu gaipten ses ve Rüzgâroğlu; karısı ve Rüzgâroğlu aynı sahnededir. Fakir olduktan sonra yola çıkan Rüzgâroğlu ve ailesi aynı sahnede devam eder. Masalın ikinci bölümünde Rüzgâroğlu ile şehir halkı; Rüzgâroğlu ve yaveri; Rüzgâroğlu oğlu Nuryüz, Nuryüz'ün arkadaşı ve Rüzgâroğlu ile karısı aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Rüzgâroğlu masalının sonunda Rüzgâroğlu ve karısı, oğlu Nuryüz, kızı Gülyüz ve bu çocukları büyüten değirmenci ve karısı aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Rüzgâroğlu masalında temalar fakirlik-zenginlik, sıradan insan-seçilmiş insan ve gaipten gelen haber olmuştur. Rüzgâroğlu zenginken gaipten duyduğu soruya “Gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik isterim” diyerek fakir olmayı seçer. Ancak sabrın ve çalışmanın sonunda hem sıradan bir insan iken padişah olur hem de tekrar zengin olur. Masalda olağanüstü bir şekilde gaip beşerî dünyaya haber gelir ve kahramanın yaşam koşulları değişir.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Rüzgâroğlu masalında, Rüzgâroğlu iyi niyeti ve samimiyeti karşısında karısını alıp saraya yemek yapması için götürülen ancak karısını sandığa kilitleyen yaver bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Rüzgâroğlu masalında; Rüzgâroğlu, Rüzgâroğlu'nun karısı, Rüzgâroğlu'nun oğlu Nuryüz ile kızı Gülyüz, Rüzgâroğlu'nun başına konan talih kuşu, Nuryüz'ü ve Gülyüz'ü büyüten değirmenci ve karısı iyi kalpli olmaları bakımından olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Rüzgâroğlu masalında; Rüzgâroğlu'nun karısını alıp saraya yemek yapması için götürülen ancak karısını sandığa kilitleyen yaver ile Rüzgâroğlu'nun başına talih kuşu konduğu sırada Rüzgâroğlu'nun padişah olmasını istemeyen şehir halkı olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Rüzgâroğlu masalı, Rüzgâroğlu'nun çok zengin ve mutlu biri iken fakir ve mutsuz olması ile başlar. Bu durum gaipten gelen “Hey, Rüzgâroğlu, Rüzgâroğlu! Gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi istersin? Yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi?” sorusuna “gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik isterim” diyerek cevap vermesi ile ortaya çıkar. Fakirlik durumunun giderilmesi için Rüzgâroğlu sabırla ve çok çalışarak yaşamına devam etmesi gerekmektedir.

b. Son Durum Kuralı

Rüzgâroğlu masalında son durum, Rüzgâroğlu ve ailesinin mutlu yaşamlarına tekrar dönmeleri ile gerçekleşir. Rüzgâroğlu ve ailesinin bu duruma gelebilmeleri için gerekli sınavlar geçilmiş ve şartlar sağlanmıştır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Rüzgâroğlu masalında geriye dönüş; Rüzgâroğlu'nun zenginlikten fakirliğe, fakirlikten tekrar zenginliğe dönmesi olmuştur. Ava çıktığı sırada gaipten duyduğu “Hey, Rüzgâroğlu, Rüzgâroğlu! Gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi istersin? Yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi?” sorusuna “gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik isterim” diyerek sınavı başlamış olur. Daha sonra ailesini ve malını mülkünü kaybeder. Masalın sonunda tekrar zenginliğe, karısına ve çocuklarına kavuşur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Rüzgâroğlu masalında Rüzgâroğlu, sabrı ve çalışkanlığı sayesinde masalın sonunda tekrar eski ün ve zenginliğine kavuşur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Rüzgâroğlu masalında; Rüzgâroğlu'un üç gün üst üste ava çıkması, avda geyikle karşılaşması ve geyiği avlayamaması; bu sırada üç gün boyunca duyduğu ve anlam veremediği sesler; fakir olduktan sonra yolculuk haline başlaması ve kırk yıl köy köy dolaşması masaldaki kalıp olaylardır. Bu yolculuk hali Rüzgâroğlu'nun sabrı ve temiz kalbi sayesinde mutlulukla sonuçlanmıştır. Rüzgâroğlu kızı Gülyüz'e, oğlu Nuryüz'e ve karısına kavuşur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Rüzgâroğlu masalında giriş formeli olarak; “Bir varmış, bir yokmuş. Çok söylemesi ayıpmış. Az söyleyip çok dinleyenlerin bilgisi artar, çok çok söyleyip az dinleyenlerin çenesi yorulurmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde”; geçiş ifadeleri olarak “Günlerden bir gün”, “Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler”, “Dereler tepeler aşmışlar, Kayalıklı yamaçlardan geçerek, dikenli otlardan atlayarak gün boyunca gitmişler, gitmişlere, “Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler”, “Dağlar taşlar aşıp kuşlar kurtlarla düşe kalka yol almışlar. Böylece uzun yollarda günlerce yol almış. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş.

Sonunda büyük bir şehre varmış” ve bitiş kalıbı olarak “Onlar ermiş muradına, darısı sizin başınıza” sözleri bulunmaktadır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Rüzgâroğlu masalında; Rüzgâroğlu’nun gaipten ses duyması, fakirleşmesi, ailesini kaybetmesi; Kırk yıl köy köy gezip çalıştıktan sonra bir şehre gelince başına talih kuşu konması ve padişah olması masalda öne çıkan ihtişamlı sahnelerdir. Rüzgâroğlu’nun padişah olduktan sonra çok zengin olması, çocuklarına ve ailesine kavuşması masaldaki görkemli diğer sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Rüzgâroğlu masalında; Rüzgâroğlu’un gaipten duyduğu sesler, Rüzgâroğlu’nu bu sese yönlendiren geyik, Rüzgâroğlu’nun bu sese cevap vermesi ve bu cevaptan sonra kaderinin değişmesi; Rüzgâroğlu karısının kırk yıl bir sandıktan kilitli tutulması masaldaki olağanüstü haller kuralına uygundur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Rüzgâroğlu masalında Rüzgâroğlu’nun gaipten duyduğu sesler, Rüzgâroğlu’na rehberlik eden geyik ve talih kuşu olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Rüzgâroğlu masalında ideal nesne sandıktır. Rüzgâroğlu’nun karısı kilitli olduğu sandıktan kurtulur ve aile tamamlanır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Rüzgâroğlu masalında asıl entrika Rüzgâroğlu’un gaipten duyduğu “Hey, Rüzgâroğlu, Rüzgâroğlu! Gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi istersin? Yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi?” sorusuna “Gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik isterim” diyerek cevap vermesi entrika için önemli bir adımdır. Çünkü Rüzgâroğlu’nun kaderini bu soruya verdiği cevap tayin etmiştir.

16. Epik Birlik Yasası

Rüzgâroğlu, “Hey, Rüzgâroğlu, Rüzgâroğlu! Gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi istersin? Yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi?” sorusuna “gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik isterim” diyerek cevap verdikten sonra kendisi için olaylar başlar. Ailesini ve tüm malını kaybeder. Yirmi yıl köy köy dolaşıp para kazanmak zorunda kalır. En sonunda başına konan talih kuşuyla padişah olur ve önceki zenginliğine ve ailesine kavuşur. Bu olaylar, asıl entrikaya bağlanarak masalda epik birlik sağlanmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Rüzgâroğlu masalında; Rüzgâroğlu, çocukları Nuryüz ve Gülyüz ile karısı iyi niyetli, temiz kalpli kişilerdir. Rüzgâroğlu gaipten duyduğu ses ona rehberlik eden sestir. Rüzgâroğlu’nun başına konan talih kuşu, onun yeniden zengin olmasını ve

ailesine kavuşmasını isteyen yardımcı kahramandır. Gülyüz'ü ve Nuryüz'ü büyüten değirmenci ve karısı yardımsever insanlardır. Rüzgâroğlu'nun karısını cariyelik yapmaya zorlayan yaver ise kötü kalplidir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Rüzgâroğlu masalında tüm asıl dikkatler zengin olup ailesine kavuşan Rüzgâroğlu'nda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Rüzgâroğlu masalında diğer dikkat çeken kahramanlar Rüzgâroğlu'nun karısı ile çocukları Nuryüz ve Gülyüz olmuştur. Ayrıca kırk yıl önce su akıntısında kaybolan Gülyüz'ü ve Nuryüz'ü büyüten değirmenci ve karısı saraya çağrılmıştır ve dikkat çeken kahramanlar olmuştur.

19. Mekânın Tekrar Yasası

Rüzgâroğlu masalında Rüzgâroğlu masalın sonunda tekrar eski evine ve şöhretine kavuşur. Padişah olarak tahta çıktığında kırk yıl öncesine giderek köşkünü ve rüyasındaki sesi hatırlar. Kırk yıl önce ayrıldığı karısı ve çocukları ile tekrar bir araya gelir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Rüzgâroğlu masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.59. Sabır Taşı Masalı

Bölge: Konya/Beyşehir

Kaynak Kişi: Hatice ÇINAR

Derleyen: Seher KORUCU

Masal Tipi: N. Hor Görülen Koca Kahraman

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: KORUCU, Seher. (2019). Beyşehir Masalları Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Sabır Taşı Masalının Olay Örgüsü:

Padişahın kızı bir delikanlıya âşık olur.

Delikanlı padişahın kızını ister.

Padişah kızını delikanlıya vermez.

Padişah hacca gitmeye karar verir.

Kızı padişahdan sabır taşı ister.

Kız babasına beddua eder.

Padişah dönüş yolundayken yolda tufan kopar.

Padişah bu tufanla kızının isteğini hatırlar.

Padişah geri dönerek bir kutu içinde sabır taşı alır.

Kızına sabır taşını verir ve kızının ne yapacağını merak eder.

Kız sabır taşıyla dertleşmeye başlar.

Padişah bu duruma çok üzülür ve delikanlıya huzuruna çağırır.

Padişah delikanlıya üç şart koşar.

Birinci şartı delikanlının kırk gün içinde çiçeği burnunda toprağı karnında bir salatalık getirmesidir.

Delikanlı kış gününde salatalığı nereden bulacağını düşünür.

Hızır delikanlıya bu salatalığı verir ve delikanlı bu salatalığı padişaha getirir.

Padişahın ikinci şartı kırk gün içinde yeni kopmuş yaprağı üstünde salkım üzumdür.

Delikanlı kış gününde bir köye giderek bir teyzeden üzüm ister.

Delikanlı teyzeden aldığı üzümleri padişaha getirir.

Padişahın üçüncü şartı kırk gün içinde bir karış boyunda yedi karış sakallı bir cücedir.

Delikanlı bu cüceyi aramaya başlar.

Padişahın kızı her gece sabır taşı ile dertleşir.

Sabır taşı yedi gün sonra çatlar.

Delikanlı otuz dokuzuncu günde yolda bir kutu görür.

Kutunun içinden bir cüce çıkar.

Delikanlı cüceyi padişaha götürür.

Cüce padişaha beddua etmeye başlar.

Cüce padişaha beddua eder.

Padişah bu beddudan sonra taş olur.

Padişahın kızı ve delikanlı kavuşur (D: Korucu, 2019: 240-241).

Sabır Taşı Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Sabır Taşı masalı, bir padişahın kızının bir delikanlıya gönül vermesi ile başlar. Kurala göre bir padişahın kızı birine gönül vermez, eğer o veya padişah babası isterse ona gönül verenlerden biri ile evlenir. Masaldaki bu giriş işlerin ters gitmesine, padişahın istenmeyen bir durum ile karşılaşmasına neden olmuştur.

b. Bitiş Kuralı

Sabır Taşı masalı, padişahı kızının delikanlı ile evlenmesiyle biter. Padişah, bir cücenin bedduası ile taş olmuştur. Padişah bu vurucu sonu kızını sevdiğine vermek istemediği için yaşamıştır.

2. Yineleme Yasası

Sabır Taşı masalında yinelemeler, delikanlının sınavları ile oluşturulmuştur. Padişahın, delikanlıdan üç şartı vardır. Delikanlı bu şartları öğrendiği zaman her defasında umutsuzluğa kapılır. Çünkü padişah kış mevsiminde salatalık, üzüm ve sakal boyu yedi karış olan bir cüce ister.

3. Üçler Yasası

Sabır Taşı masalında padişahın delikanlıdan üç şartı vardır. Masaldaki cüce padişaha üç kere beddua eder. Padişah delikanlıdan istediği salatalık için dizine kadar, üzüm için beline kadar cüce için tamamen taş kesilir.

4. Yediler Yasası

Sabır Taşı masalında sabır taşı yedi gün sonra çatlar. Sabır Taşı masalında delikanlının üçüncü görevi yedi karış sakallı bir cüce getirmektir.

5. Kırklar Yasası

Sabır Taşı masalında padişah delikanlıya üç şartı yerine getirmesi için kırk gün süre verir. Delikanlı otuz dokuzuncu günde sabır taşı çatlar ve oğlan yolda bir kutu içerisinde cüceyi bulur.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Sabır Taşı masalında giriş bölümünde padişah ile kızı karşı karşıya gelir. Masalın devamında kızın sevdiği delikanlı ve padişah bir arada olur. Bu buluşmadan sonra delikanlı sırayla Hızır, bir teyze ve cüce ile karşı karşıya gelir.

7. Son Sahnede İki Yasası

Sabır Taşı masalının sonunda delikanlı ve padişahın kızı aynı sahnede evlenirler.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Sabır Taşı masalı tema olarak ayrılık ve kavuşma üzerine kurulmuştur. Padişahın kızı bir delikanlıya gönlünü kaptırır ancak bu kavuşma kolay gerçekleşmez. Padişahın, kızını delikanlıya vermemek için koşulları vardır. Bu koşullar gerçekleşince iki gencin kavuşması ile masal biter. Masalda diğer bir tema sıradanlık-olağanüstülük temasıdır. Delikanlının son sınavı olan cüce bulma sınavı, bir cücenin beşerî dünyadaki insanın sınavı olması ve cücenin bir kutunun içinden çıkmasıdır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Sabır Taşı masalında padişah, kızının ve delikanlının kavuşmasını istemeyen bencil bir babadır. Bu babanın karşısında iki gencin kavuşması için bir araya gelen Hızır, yaşlı teyze ve cüce padişahla zıt kişileri oluşturmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Sabır Taşı masalında padişahın kızı ve delikanlı birbirlerini seven iki insan olarak olumlu ikizdir. Bu iki insanın kavuşmasını dileyen Hızır, yaşlı teyze ve cüce diğer olumlu ikizlerdir. Sabır taşının masaldaki görevi, padişahın kızının derdini dinlemek ve sonunda çatlayarak delikanlıya yardımcı olmaktır. Sabır taşının çatlaması ile delikanlının yoldaki kutunun içerisinden cüceyi bulması; Sabır taşının Hızır ve teyze ile aynı konumda olduğunun bir göstergesidir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Sabır Taşı masalında olumsuz ikiz beddualar ile oluşturulmuştur. Padişah hem kızından hem de cüceden beddua alarak masalında sonunda taş olur. İlk bedduasını kızından “Eğer unutursan yoluna toz bulut kara dumanlar insin!” şeklinde almıştır. İkinci bedduası ise cücenin “O salatalık için dizine kadar taş olasın, üzüm için beline kadar taş olasın, cüce için bütünüyle yuvarlanıp binek taşı olasın!” şeklinde olmuştur.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Sabır Taşı masalında çözümlenmesi gereken ilk durum, padişahın kızının bir delikanlıya âşık olmasıdır. Bu durumda iki insanın kavuşabilmesi için, şartların yerine getirilmesi gerekmektedir.

b. Son Durum Kuralı

Sabır Taşı masalında son durum, cücenin padişaha beddua etmesi ve padişahın taş olması ile gerçekleşmiştir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Sabır Taşı masalında padişah hacca gider. Hac dönüşünde kızının istediği sabır taşını unuttur ve geri döner. Kızının sabır taşı ile dertleştiğini görünce kızını vermediği delikanlıyı tekrar yanına çağırır. Masaldaki bu geri dönüşler, olay akışının devam etmesi için önemlidir. Padişah geri dönüp sabır taşını getirmesi ile kızının derdini anlar. Delikanlıyı tekrar çağırınca ise kızının mutlu sonunu hazırlarken kendi kötü sonunu da hazırlamış olur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Sabır Taşı masalında padişahın kızı sabrı ve duası sayesinde sevdiğine kavuşur ve onunla evlenir. Babası ise bu evliliğe karşı olduğu için en sonunda cücenin bedduası ile taş kesilir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Sabır Taşı masalında; kalıplaştırılan olaylar delikanlının sınavları olmuştur. Delikanlının sevdiği kıza kavuşması için üç sınavı başarıyla tamamlaması gerekmektedir. Masalın doğal olay örgüsüne göre bu kahramanın sınavları geçebilmesi için yardımcıları bulunmaktadır. Kalıp bir şekilde her sınavdaki çaresizliğinde bir yardımcı kahraman ile karşılaşır. Bu yardımcıları Hızır, teyze ve cücedir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Sabır Taşı masalında kızın padişaha bedduası “Eğer unutursan yoluna toz bulut kara dumanlar insin!” ve cücenin padişaha bedduası “O salatalık için dizine kadar taş olasın, üzüm için beline kadar taş olasın, cüce için bütünüyle yuvarlanıp binek taşı olasın” kalıp ifadelerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Sabır Taşı masalında delikanlının yardımcıları ile karşılaşması gösterişli sahnelerde olmuştur. Delikanlı salatalığı veren Hızır, üzümleri veren teyze ve sakalı yedi karış olan cüce ile karşılaşınca sınavlarını tamamlayarak muradına erer. Padişah ise delikanlının bu şartları yerine getirdiğini görünce şaşırarak delikanlıya her defasında daha zorlu şartlar koşar. Masalın son büyük sahnesi padişahın kızı ve delikanlının kavuşmasıyla olmuştur.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Sabır Taşı masalında; padişahın kızının sabır taşı ile dertleşmesi ve sabır taşının çatlaması masaldaki olağanüstü hâldir. Delikanlı salatalık sınavında Hızır ile karşılaşır. Bu olaydan sonra sabır taşı çatlar. Bu çatlamaya paralel olarak delikanlı yolda bir kutu bulur ve o kutunun içinden sakal boyu yedi karış olan bir cüce çıkar. Cüce, padişaha beddua eder. Padişah sırayla; salatalık isteği için dizine kadar taş, üzüm için beline kadar taş ve cüce için bütünüyle yuvarlanıp binek taşı olur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Sabır Taşı masalında Hızır ve kutunun içindeki cüce olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Sabır Taşı masalında sabır taşı ve içinde cüce olan kutu ideal nesnedir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Sabır Taşı masalında asıl entrika padişahın kızı ve delikanlının kavuşması üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Sabır Taşı masalı iki gencin kavuşması üzerine kurulmuş, diğer olaylar bu kavuşmanın zeminini hazırlamıştır. Delikanlının padişahın sunduğu şartları yerine getirmesi ve delikanlıya yardımcı olan kahramanlar masaldaki epik birliği sağlayan önemli faktörlerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Sabır Taşı masalında kahraman kadrosunda bulunan kahramanlar, kendisine uygun role bürünmüştür. Olumsuz ve zalim rolde padişah vardır. Padişahın kızı sevdiğine kavuşmayı bekleyen mağdurdur. Delikanlı ise, sevdiği kız için canla başla çalışan bir kahramandır. Delikanlıya yardımcı olan fedakâr kahramanlar Hızır, teyze ve cücedir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Sabır Taşı masalında tüm dikkatler delikanlıda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Sabır Taşı masalında diğer dikkatler padişaha beddua eden cücede ve taş olan padişahda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Sabır Taşı masalında delikanlı, sevdiği kızı padişahı ister. Ancak padişahın şartlarını yerine getirmek için kızın yanından ayrılır. Masalın sonunda bu şartları yerine getirmiş olarak kızın yanına döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Sabır Taşı masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.60. Sabır Taşı Masalı

Bölge: Konya/Hüyük

Kaynak Kişi: Necati GÜNGÖRMÜŞ

Derleyen: Ebuzer TOPSAKAL

Masal Tipi: C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder

Derlenme Tarihi: 04.02.1992

Tam Künye: TOPSAKAL, Ebuzer. (1992). “Sabır Taşı” (Hüyük) Masalı. Dosya Numarası A/799. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.18-21.

Sabır Taşı Masalının Olay Örgüsü:

Ormanlık bir yerde bir aile yaşar.

Ailedeki kızın başına üç gün bir kuş konar.

Bu kuş kıza, ölü başı bekleyeceğini söyler.

Kız bu durumu ailesine anlatır.

Kız ve ailesi yaşadıkları yerden ayrılmaya karar verirler.

Aile yola çıkar ve yolda bir evin bahçesinde yedi havuzdan su içerler.

Kız su içerken demir kapanır ve kız içeride kalır.

Kız içerideki ölüyü beklemeye başlar.

Bir gün kapıya bir çingen kız gelir ve ölü dirilir.

Çingen kız, asıl kızın yerine geçer ve ölü yatan delikanlı ile evlenir.

Delikanlı bir gün bir rüyasında ak sakallı bir dede görür.

Ak sakallı dede delikanlıya, asıl kızın isteklerini almasını söyler.

Asıl kız delikanlıdan sabır taşı ve bıçak ister.

Asıl kız sabır taşına derdini anlatır ve sabır taşı çatlar.

Asıl kız, kendini bıçaklamaya kalkınca delikanlı kıza engel olur.

Delikanlı asıl kızla evlenir.

Çingen kız katırlar tarafından parçalanarak ölür (D: Topsakal, 1992: 18-21).

Sabır Taşı Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Sabır Taşı masalı, bir ailenin kızının başına üç gün kuş konması ve kıza “kırk gün kırk gece ölü başı bekleyeceksin” demesiyle ve kızın bu durumdan korkması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Sabır Taşı masalı, delikanlının ve asıl kızın evlenmesi, çingen kızın ölmesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Sabır Taşı masalında bir kuş üç gün kızın başına konar ve “ kırk gün kırk gece ölü başı bekleyeceksin” diyerek kızı uyarır.

3. Üçler Yasası

Sabır Taşı masalında bir kuş üç gün üç kere kızın başına konar.

4. Yediler Yasası

Sabır Taşı masalında gaipten gelen sestten sonra aile yola çıkar. Yolda bir evin bahçesindeki yedi havuzdan su içerler.

5. Kırklar Yasası

Sabır Taşı masalında asıl kız kırk gün kırk gece ölü başı bekler. Kırk günün sonunda ölü uyanır ve bir delikanlı olur. Beklediği evde kızın kırk günlük su ve yiyecek ihtiyacı vardır. Masalın sonunda çingen kızına “kırk satır mı kırk katır mı?” şeklinde soru sorulur ve çingen kızı kırk katır ister.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Sabır Taşı masalında sırayla; asıl kız ve kuş, kız ve ailesi, kız ve ölü, kız ve çingen kızı, çingen kızı ve delikanlı, delikanlı ve ak sakallı dede, delikanlı ve asıl kız aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Sabır Taşı masalının son sahnesinde delikanlı ve asıl kız aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Sabır Taşı masalında zıt temalar; haksızlık, yalan, sabır, tılsımlı olaylar, gerçek ve olağanüstü kişiler, ölüm ve dirilme temalarıdır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Sabır Taşı masalında asıl kız, delikanlı, ak sakallı dede ve kuş karşısında çingen kızı bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Sabır Taşı masalında olumlu ikiz asıl kız, kızın ailesi, delikanlı, kuş ve ak sakallı dede olmuştur.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Sabır Taşı masalında olumsuz ikizler varlıklar kırk katır ve çingen kızı olmuştur.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası
a. İlk Durum Kuralı

Sabır Taşı masalında ilk durum, ailesi ile evden ayrılan kızın evin bahçesinde esir kalması ve ölü başını görünce ölü başını beklemeye başlaması ise olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Sabır Taşı masalında son durum; asıl kızın delikanlıdan sabır taşı istemesi, sabır taşına derdini anlatması ve delikanlının kızın bu anlattıklarını duyması ile olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası
a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Sabır Taşı masalında delikanlı, asıl kıza dönerek onun isteği olan sabır taşı ve bıçağı getirir. Delikanlı, asıl kızın taş ile olan konuşmasını dinler ve tüm gerçekleri öğrenirler.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Sabır Taşı masalında asıl olaylar, kızın sınavını geçerek delikanlı ile evlenmesine programlanmıştır. Asıl kız, çingen kızının ona yaptığı haksızlığı kabul edemez ve sabır taşı ile dertleşir. Bunu duyan delikanlı çingen kızını cezalandırır ve asıl kızla evlenir.

12. Kalıplaştırma Yasası
a. Kalıp Olaylar Kuralı

Sabır Taşı masalında asıl kızın kuş tarafından uyarılması; delikanlının rüyasında bir ak sakallı dede tarafından uyarılması masaldaki kalıp olaylardır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Sabır Taşı masalında kalıp ifadeler “Kırk gün kırk gece ölü başı” ve “Haksızlar daima böyle cezalandırılırlar. İyiler de böyle mükâfat alırlar” sözleridir

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Sabır Taşı masalında; kızın kuşla karşılaşması, evde esir kalması, kırk gün ölü başı beklemesi ve bu ölünün kırk günün sonunda uyanması; asıl kızın çingen kızı ile karşılaşması, çingen kızın asıl kızın yerine geçmesi, sabır taşının çatlaması, delikanlının gerçekleri öğrenmesi masaldaki görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası
a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Sabır Taşı masalında kuşun konuşması, kırk gün kırk gece uyuyan ölünün kırk günün sonunda uyanması ve delikanlı olması, delikanlının gördüğü rüya, sabır taşının çatlaması olağanüstü hâllerdir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Sabır Taşı masalında olağanüstü varlıklar; konuşan kuş ve ak sakallı dededir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Sabır Taşı masalında olağanüstü nesneler sabır taşı ve bıçaktır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Sabır Taşı masalında asıl entrika asıl kızın ve delikanlının evlenmesidir.

16. Epik Birlik Yasası

Sabır Taşı masalında epik birlikler; kızın kuş ile karşılaşması, evde esir olması ve ölü başı beklemesi, çingen kızı ile karşılaşması, delikanlının rüyasında kızın sabır taşı ile dertleşmesi, çingen kızın oyunları tek entrikaya isnat edilen epik birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Sabır Taşı masalında konuşan kuş ve ak sakallı dede yardımcı kahraman, asıl kız ve delikanlı mağdur, çingen kızı ise kötü kalpli kahramandır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Sabır Taşı masalında asıl dikkatler kırk gün uyuduktan sonra uyanan delikanlıda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Sabır Taşı masalında diğer dikkatler asıl kızda ve çingen kızında toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Sabır Taşı masalında tekrarlanan mekân ev olmuştur. Delikanlı çarşıdan sabır taşını ve bıçağı alıp gelerek asıl kıza vermiştir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Sabır Taşı masalında asıl kızın başından geçen olaylarla ve nesnelerle masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.61. Sihirli Yüzük Masalı

Bölge: Konya/Çeltik

Kaynak Kişi: Döndü AKSOY

Derleyen: Bekir AKSOY

Masal Tipi: C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder

Derlenme Tarihi: 13.02.1989

Tam Künye: AKSOY, Bekir. (1989). “Sihirli Yüzük ” Masalı. Dosya Numarası 48/A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.7-9.

Sihirli Yüzük Masalının Olay Örgüsü:

Fakir bir kadın ve oğlu vardır.

Kadın bir ağanın bahçesine çalışmaya gider.

Kadın bahçede yılan bulur.

Yılan, kadından onu öldürmemesini ister.

Kadın yılanı eve getirir.

Kadının oğlu başka bir ağanın yanına çalışmaya gider.

Ağa oğlana bir kedi ve köpek yavrusu verir.

Yılan Oğlan ile birlikte evine dönmeye karar verir.

Oğlan yılanın ailesinden sihirli yüzüğü alır.

Oğlan sihirli yüzüğü yalayınca giyecek-yiyecek çıkar.

Bir kocakarı gelir ve yüzüğü çalar.

Oğlan kediyi ve köpeği kocakarının evine gönderir.

Kedi ve köpek kocakarıdan yüzüğü alır.

Eve dönerken kedi yüzüğü suya düşürür.

Kırk gün kırk gece balıkların karnında yüzüğü ararlar.

Yüzüğü bulup oğlana götürürler.

Oğlan yedi gün yedi gece şenlik düzenler (D: Aksoy, 1989: 7-9).

Sihirli Yüzük Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Sihirli Yüzük masalı, bir kadının yavru bir yılan ile karşılaşması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Sihirli Yüzük masalı oğlanın tekrar sihirli yüzüğe kavuşması ile biter.

2. Yineleme Yasası

Sihirli Yüzük masalında yinelemeler, kedi ve köpeğin balıkların karnını açıp sihirli yüzüğü araması ile oluşturulmuştur. Kedi ve köpek koca karıdan yüzüğü alıp gelirken kedi yüzüğü suya düşürür. Kedi ve köpek, balık yüzüğü yutunca kırk gün kırk gece balıkların karnını açarak yüzüğü bulurlar.

3. Üçler Yasası

Sihirli Yüzük masalında üç tane yardımcı hayvan vardır. Bunlar yılan, kedi ve köpektir.

4. Yediler Yasası

Sihirli Yüzük masalında yüzüğüne tekrar kavuşan, yedi gün yedi gece şenlik yapar.

5. Kırklar Yasası

Sihirli Yüzük masalında kedi ve köpek kırk gün kırk gece balıkların karnında yüzüğü ararlar.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Sihirli Yüzük masalında oğlan ve annesi; anne ve yılan; oğlan ve ağası; oğlan ve oğlan ve kedi-köpek; kedi ve koca karı; kedi-köpek ve balıklar aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Sihirli Yüzük masalının son sahnesinde kedi ve oğlan aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Sihirli Yüzük masalında hırsızlık, dürüstlük, fakirlik, zenginlik temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Sihirli Yüzük masalında zıt kişiler; oğlan ve annesi karşısında cadı karıdır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Sihirli Yüzük masalında olumlu ikiz; oğlan ve annesi ile yılanın annesi ve babasıdır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Sihirli Yüzük masalında olumsuz ikiz koca karı ve oğlanın bahçesinde çalıştığı ağa olmuştur.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Sihirli Yüzük masalında ilk durum; oğlanın yılanın ailesinde aldığı yüzüğü koca karı tarafından çalışması olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Sihirli Yüzük masalında son durum sihirli yüzüğün bulunması ve oğlana iade edilmesi olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Sihirli Yüzük masalında geriye dönüşler; yılanın tekrar evine dönmesi ve kedi ile köpeğin oğlanın yanına dönmesiyle oğlanın tekrar yüzüğe ulaşması olmuştur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Sihirli Yüzük masalında olayların akışı; fakir ana-oğulun zengin olmasına göre tasarlanmıştır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Sihirli Yüzük masalında kalıp olaylar, oğlana yardımcı olan hayvanlarla karşılaşmasıdır. Aile öncelikle yılan ve sonrasında kedi ve köpek ile karşılaşmıştır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Sihirli Yüzük masalında “Bir varmış bir yokmuş. Çok söylemesi günahmış, O yılan bakadursun, Bu masal da bu kadar, Yedim içtim hah muradıma geçtim” sözleri olmuştur.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Sihirli Yüzük masalında; kadının yılan ile karşılaştığı sahne, oğlanın sihirli yüzüğü aldığı sahne ve sihirli yüzüğün balık tarafından yutulduğu sahne gösterişli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Sihirli Yüzük masalında yılan, kedi ve köpeğin konuşması; yüzüğün sihirli olması ve yılanın yiyeceklerin, giyeceklerin ortaya çıkması olağanüstü hâldir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Sihirli Yüzük masalında olağanüstü varlıklar; kedi, köpek ve yılanıdır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Sihirli Yüzük masalında ideal nesne sihirli yüzüktür.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Sihirli Yüzük masalında tek entrika oğlan ve annesinin zengin olmasıdır.

16. Epik Birlik Yasası

Sihirli Yüzük masalında annenin yılan ile karşılaşması; oğlana kedi ve köpek yavrusu verilmesi; oğlanın sihirli yüzüğe sahip olması; kedi köpeğin oğlana yardım ederek yüzüğü bulması tek entrikanın epik birlikleridir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Sihirli Yüzük masalında oğlan ve annesi fakir ve masum; yılan, kedi ve köpek yardımcı kahraman; yüzük olağanüstü varlık ve koca karı kötü karakterdir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Sihirli Yüzük masalında asıl dikkatler oğlanda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Sihirli Yüzük masalında diğer dikkatler tekrar sihirli yüzüğü getiren kedi ve köpekte toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Sihirli Yüzük masalında tekrar edilen mekânlar; yılanın evi ve oğlanın evi olmuştur.

20. Bileşik Yapı Yasası

Sihirli Yüzük masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.62. Şah İsmail Masalı

Bölge: Konya/Ilgın

Kaynak Kişi: ?

Derleyen: Nurseher KOÇER

Masal Tipi: P. Acayip İcraat ve Olaylar

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: KOÇER, Nurseher. (2006). Ilgın (Konya) ve Köylerindeki Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Şah İsmail Masalının Olay Örgüsü:

Kandehar padişahının oğlu Şah İsmail ava çıkar.

Şah İsmail avdan dönerken bir çeşmede atını sular.

Şah İsmail Yörük beyinin kızı Gülizar Hanımı takip eder.

Şah İsmail atının tırnağının dibine düşer.

Gülizar Hanım koca karıya haber verir.

Koca karı Gülizar Hanıma “göğsünü yüzüne sür” der.

Gülizar Hanımın göğsünü Şah İsmail’in yüzüne sürer.

Şah İsmail kendine gelir.

Şah İsmail Gülizar hanıma altın yüzüğünü verir.

Gülizar Hanım Şah İsmail’e altın tırağını verir.

Gülizar Hanım ve Şah İsmail nişanlanır.

Koca karı Şah İsmail’i ve Gülizar Hanımı Yörük beyinin görmemesi konusunda uyarır.

Şah İsmail köyüne döner ve her şeyi annesine anlatır.

Kandehar padişahı Gülizar Hanımı istemeye adam gönderir.

Yörük beyi kızı Gülizar Hanımı vermez.

Kandehar padişahı bütün kızları Gülşen bahçesine davet eder.

Şah İsmail hiçbir kızı beğenmez ve yola çıkar.

Şah İsmail bir saraya varır.

Şah İsmail sarayda Gülperi ile karşılaşır.

Bir dev ile Gülperi’nin yedi kardeşi kavga eder.

Gülperi’nin rüyasında dev iki kardeşini öldürmüştür.

Şah İsmail dev öldürür ve beş kardeşi Gülperi’ye getirir.

Beş kardeş Gülperi ile Şah İsmail’i nikâhlar.

Şah İsmail Gülizar Hanımı aramaya yola çıkar.

Şah İsmail bir saraya varır.

Bu saray Arap Zengi’nin sarayıdır.

Şah İsmail ve Arap Zengi kavga etmeye başlar.

Şah İsmail Arap Zengi'yi yener.

Arap Zengi'nin maskesi düşer ve içinden güzel bir kız çıkar.

Şah İsmail atının tırnağının dibine düşerek bayılır.

Arap Zengi Şah İsmail'in yüzüne su dökülmesini ister.

Arap Zengi ve Şah İsmail nikâhlanır.

Arap Zengi ve Şah İsmail Gülizar Hanımı aramak için yola çıkar.

Arap Zengi ve Şah İsmail bir köye gelir.

Köyde bir ihtiyar kadın vardır.

Şah İsmail ihtiyar kadına şenliğin sebebini sorar.

Türkmen beyinin kızı Gülizar Hanım ile Hint padişahının oğlu evlenmektedir.

Şah İsmail ihtiyar kadından altın tarağı Gülizar Hanıma götürmesini ister.

İhtiyar kadın altın tarağı Gülizar Hanıma götürür.

Gülizar Hanım sabah erkenden Gülşen bahçesine kaçır.

Gülizar Hanım, Şah İsmail ve Arap Zengi Gülşen bahçesinden uzaklaşırlar.

Hint padişahının askerleri yola çıkar.

Arap Zengi askerleri öldürür.

Arap Zengi, Gülizar Hanım ve Şah İsmail Arap Zengi'nin sarayına gelir.

Arap Zengi kırk katır yükü eşya sarar.

Arap Zengi, Gülizar Hanım ve Şah İsmail Gülperi'nin yanına gelir.

Arap Zengi, Gülizar Hanım, Gülperi ve Şah İsmail Kandehar'a gelirler.

Şah İsmail'in annesi, Kandehar padişahına güzellerden birini almasını söyler.

Kandehar padişahı oğlu Şah İsmail'i öldürtmeye karar verir.

Kandehar padişahı oğlu Şah İsmail ile santranç oynamaya gider.

Santranç oyununu Kahdehar padişahı kazanır.

Kandehar padişahı oğlu Şah İsmail'e onu neyin tuttuğunu sorar.

Şah İsmail "Beni saçımın teli ile yayımın kirişi tutar" şeklinde cevap verir.

Kandehar padişahı oğlu Şah İsmail'i saçının telini yayın kirişiyle bağlar.

Şah İsmail bu bağı koparamaz.

Şah İsmail'in gözleri cellatlar tarafından çıkarılır.

Şah İsmail'in sağ gözü sağ cebine sol gözü sol cebine konur.

Şah İsmail üç yıl gözlerinin çıkarıldığı yerde yatar.

Kandehar padişahı kırk katırla haber gönderir.

Kandehar padişah güzellerin yüklerini alıp gelmesini ister.

Arap Zengi zabıtların karılarını keser, katırlara sarar ve padişaha gönderir.

Gülizar ve Gülperi evde kalır.

Arap Zengi Kandehar padişahı ile üç yıl savaşı.

Üç yıl sonra Şah İsmail'in üzerinden bir güvercinin uçar.

Güvercin Şah İsmail'in üzerine iki tüy atar.

Şah İsmail bu iki tüy ile gözlerini iyileştirir.

Şah İsmail köyüne gelerek bir çiftçiye köyünden haber sorar.

Çiftçi Arap Zengi ile Kandehar padişahının savaştığını söyler.

Şah İsmail de Arap Zengi ile babası Kandehar padişahının savaşına katılır.

Savaş bittikten sonra Şah İsmail saraya döner.

Şah İsmail, Gülperi, Gülizar ve Arap Zengi bir gecede ölür (D: Koçer, 2006: 127-132).

Şah İsmail Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Şah İsmail masalı, Kandehar padişahının oğlu Şah İsmail'in ava çıkması ile başlar. Şah İsmail avdan dönerken bir çeşmede atını sular. Bu sırada Yörük beyinin kızı Gülizar Hanımı görür. Şah İsmail Gülizar Hanıma altın yüzüğünü verir. Gülizar Hanım da Şah İsmail'e altın tırağını verir. Gülizar Hanım ve Şah İsmail nişanlanmış olur.

b. Bitiş Kuralı

Şah İsmail masalı yaşanan ölümler ile biter. Masalın sonunda Şah İsmail'in üzerine güvercinden iki tüy düşer. Bu iki tüy ile gözlerini iyileştirir. Şah İsmail, Arap Zengi ile babası Kandehar padişahının savaşına katılır. Savaş bittikten sonra saraya döner. Şah İsmail, Gülperi, Gülizar ve Arap Zengi bir gecede ölürlür.

2. Yineleme Yasası

Şah İsmail masalında yineleme sahneleri Şah İsmail üzerinden verilmiştir. Şah İsmail masal boyunca karşılaşmalar, savaşlar ve yolculuklar halindedir. Masalın başında ava çıkar. Avda Gülizar Hanım ile karşılaşır. Gülizar Hanımla nişanlandıktan sonra tekrar yola çıkar. Yolda Gülperi'nin sarayına varır. Gülperi'nin kardeşlerini kurtarmak için devi öldürür. Şah İsmail yoluna devam eder. Başka bir saraya varır. Bu sarayda Arap Zengi ile savaşır. Arap Zengi ile de savaştıktan sonra nikâhlanarak yola devam eder. Sonra başka bir köye koca karının yanına gider. Koca karıyla iş birliği yaparak Hint padişahının oğlu ile evlenmek üzere olan nişanlısı Gülizar Hanımı alıp yola devam ederler.

Şah İsmail'in babası Kahdehar padişahı, oğlunun nişanlılarından birini almak ister ve oğlunun öldürülmesine karar verir. Cellatlar tarafından gözleri çıkarılan Şah İsmail üç yıl beklemek zorunda kalır. Şah İsmail'in gözleri bir güvercinin kanatları ile iyileşir ve babası ile Arap Zengi'nin savaşına katılır. Masalın sonunda ölür.

3. Üçler Yasası

Şah İsmail masalında Şah İsmail'in hayatında üç kadın vardır. Bu kadınlar Gülizar Hanım, Gülperi hanım ve Arap Zengidir. Şah İsmail, Arap Zengi'nin sarayına gider. Arap Zengi ile nikâhlanır. Arap Zengi, Gülizar Hanım, Gülperi ve Şah İsmail Kandehar'a gelir. Kandehar padişahının cellatları Şah İsmail'in iki gözünü çıkarır. Şah İsmail bahçede üç yıl yatar. Daha sonra üzerinden güvercin geçerken bu güvercin iki tüyünü Şah İsmail üzerine bırakır. Şah İsmail bu tüyleri ile gözlerini iyileştirir. Arap Zengi ile Kandehar padişahı üç yıl savaşır.

4. Yediler Yasası

Şah İsmail masalında Şah İsmail Gülizar Hanım ile nişanlandıktan sonra yolda Gülperi ile karşılaşır. Gülperi'nin yedi kardeşi bir dev ile kavga etmektedir. Şah İsmail devi öldürdükten sonra yoluna devam eder.

5. Kırklar Yasası

Şah İsmail masalında Arap Zengi ve Şah İsmail tekrar Şah İsmail'in ülkesine, babasının yanına doğru yola çıkar. Arap Zengi kırk katır yükü eşya sarar. Şah İsmail yatarken babası Kandehar padişahı zabıtlarının karıları ile kırk katır göndererek tüm güzelleri davet eder.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Şah İsmail masalının giriş bölümünde Şah İsmail, Gülizar Hanım ve koca karı aynı sahnede olur. Masalın devam eden bölümlerinde Şah İsmail, Gülperi, Gülperi'nin kardeşleri ve dev ile aynı sahnede olur. Daha sonrasında sırasıyla Gülizar Hanım ve ihtiyar kadın; Şah İsmail, Arap Zengi, Gülizar Hanım ve tekrar ihtiyar kadın aynı sahnede olur. Arap Zengi, Gülizar Hanım, Gülperi ve Şah İsmail aynı sahnede Kandehar'a gelir. Burada Şah İsmail'in annesi ve babası aynı sahnede oğulları hakkında hüküm verir. Üç yıl aradan sonra gözleri iyileşerek yurduna dönen Şah İsmail ve çiftçi; daha sonra Arap Zengi, Şah İsmail ve babası Kandehar padişahı savaş sahnesinde bir araya gelir.

7. Son Sahnede İki Yasası

Şah İsmail masalının son sahnesinde Arap Zengi, Gülizar Hanım, Gülperi ve Şah İsmail ve aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Şah İsmail masalında öne çıkan temalar, ayrılık-kavuşma, tutsaklık-özgürlük ve savaş-barış olmuştur. Şah İsmail masalda ilk ayrılığını Gülizar Hanım ile yaşar. Bu ayrılık Gülperi ile devam eder. Gülperi'den sonra Arap Zengi ile birlikte Gülizar'a kavuşur. Masalın ikinci bölümünde Arap Zengi, Gülizar Hanım, Gülperi ve Şah İsmail bir araya gelir. Ancak Şah İsmail'in babası Kandehar padişahı; Arap Zengi, Gülizar Hanım ve Gülperi'yi kıskanarak oğlunu öldürtmeye karar verir. Şah İsmail tekrar üç güzelden üç yıl ayrılmak zorunda kalır. Masalın sonunda Şah İsmail ve üç güzel tekrar bir araya gelir ve ölürlür. Şah İsmail, Gülperi'nin beş kardeşini dev ile savaşarak devden kurtarır. Kardeşleri Gülperi ve Şah İsmail'i nikâhlar. Olay akışının devamında Şah İsmail, Arap Zengi ile savaştıktan sonra nikâhlanırlar. Masalın sonunda babası Kahdehar padişahı ile savaşan Şah İsmail, saraya döner dönmez üç güzel ile aynı gecede ölür.

Babasının cellatları tarafından gözleri çıkarılan Şah İsmail, üç yılın sonunda bir güvercinin iki tüyü sayesinde gözlerini iyileştirerek kurtulur. Bu epizota ise tutsaklık ve özgürlük temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Şah İsmail masalında Şah İsmail, Gülizar, Gülperi ve Arap Zengi, koca karı ve yaşlı kadının karşısında; Gülizar'ın babası Yörük beyi, Hint padişahının askerleri, dev, Şah İsmail'in kıskanç anne-babası ve Kandehar padişahının askerleri zıt kişilerdir.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Şah İsmail masalında Şah İsmail, Gülizar Hanım, Gülperi ve Arap Zengi olumlu ikizdir. Gülizar Hanım ile Şah İsmail nişanlandıktan sonra onları birlikte görünmemeleri konusunda uyarın koca karı ile; Gülizar Hanıma evleneceği sırada altın tırağı götüren yaşlı kadın ve Şah İsmail'e haberci olan çiftçi ve Şah İsmail'e gözlerinin iyi olması için iki tüy bırakan güvercin olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Şah İsmail masalında Gülizar'ın babası Yörük beyi, Hint padişahının askerleri, dev, Şah İsmail'in kıskanç annesi ve Şah İsmail'i öldürtmek isteyen babası Kandehar padişahı ve Kandehar padişahının askerleri masaldaki olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Şah İsmail masalındaki ilk durum, Şah İsmail ava çıkması olmuştur. Şah İsmail avda Yörük beyinin kızı Gülizar Hanım ile karşılaşır. Bu karşılaşma Şah İsmail'in ilk karşılaşması olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Şah İsmail masalında son durum ölüm olmuştur. Şah İsmail, Arap Zengi ile babası Kandehar padişahının savaşına katılır. Savaş bittikten sonra Gülperi, Gülizar ve Arap Zengi ile bir gecede ölür.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Şah İsmail masalında Şah İsmail, Gülizar ile nişanlandıktan sonra yola çıkar. Gülperi ile karşılaşır. Gülperi'nin kardeşlerini devden kurtarır. Gülperi'nin yanına tekrar döner. Sonrasında Arap Zengi ile karşılaşır ve Arap Zengi ile devam eder. Gülşen bahçesinde Gülizar ile tekrar kavuşur. Şah İsmail, Gülperi, Gülizar ve Arap Zengi ile Kandehar'a tekrar döner.

Şah İsmail'in gözleri babası Kandehar padişahının cellatları tarafından çıkarılır. Şah İsmail bu halde üç yıl yatar. Üç yıl sonra Şah İsmail üzerinden bir güvercin uçar. Güvercin Şah İsmail'in üzerine iki tüy atar. Şah İsmail bu iki tüy ile gözlerini önceki haline getirir. Babası Kandehar padişahının yanına tekrar döner.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Şah İsmail masalında Şah İsmail babası ile savaşır. Kaybettiği gözlerini yeniden kazanır. Nişanlısı Gülizar Hanıma kavuşur. Gülperi'nin kardeşlerini devden kurtarır. Arap Zengi ile iş birliği yapar. Masalın sonunda Şah İsmail, Gülperi, Gülizar ve Arap Zengi ile birlikte hayatını kaybeder.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Şah İsmail masalında kalıplaştırılan olaylar Şah İsmail'in birliktelik kurması nişanlanması/nikâhlanması ve bayılmasıdır. Şah İsmail masalın akışını bozmadan ilk önce Yörük beyinin kızı Gülizar Hanım ile nişanlanır. Gülizar Hanımdan tekrar dönmek üzere ayrılan Şah İsmail, Gülperi'nin sarayına gelir. Gülperi'nin kardeşlerinin devden kurtararak Gülperi ile nikâhlanır. Gülperi'ye tekrar dönmek üzere yola çıkar. Yolda bir saray ve bu sarayın sahibi Arap Zengi ile karşılaşır. Arap Zengi ile savaşır. Savaşın sonunda maskesi düşer ve ve Şah İsmail ile nikâhlanır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Şah İsmail masalı “Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, kediler berber iken, bir Şah İsmail varmış” şeklindeki kalıp ifade ile başlar. Masalda Şah İsmail'in söylediği dörtlükler bulunmaktadır. Şah İsmail Gülşen bahçesinde toplanan kızlara söylediği şiir aşağıdaki gibidir:

Kimi al giymis kimi gırmızı

Kimi şeyhülislamın kimi
vezirin gızı

Hiçbiri Gülizar'a benzemez

Kimi al giymis kimisi babi

Kiminin goynunda cevahir gabı

Hiç birisi Gülizar'a benzemez.

Kamertayı saldım yola

Ana südün helal eyle

Ben gidiyom gurbet ele.

Kimin agzında dişleri inci

Kiminin goynunda nar turuncu

Hiç birisi Gülizar'a benzemez.

Giyinmis kuşanmış al ile gelmişsin

Derilmiş devşirilmiş gül ilen gelmişsin

Ben de bildim taze gelin olmuşsun. (D: Nurseher KOÇER, 2006: 127-132).

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Şah İsmail masalında Kandehar padişahının oğlu Şah İsmail'in Yörük beyinin kızı Gülizar Hanım ile karşılaşması; Şah İsmail'in bayılması ve Gülizar Hanımın Şah İsmail yüzüne göğsünü sürerek ayılması masaldaki görkemli sahnelerdir.

Şah İsmail'in Gülperi ile karşılaşması ve Gülperi'nin kardeşlerini devle savaşarak kurtarması ve Gülperi ile nikâhlanması; Şah İsmail'in Arap Zengi ile karşılaşması, bayılması, Arap Zengi ile savaşması ve onunla nikâhlanması masaldaki diğer görkemli sahnelerdir.

Şah İsmail Hint padişahının oğlu ile evlenmek üzere olan Gülizar Hanımı bulur. Şah İsmail'in annesi ve babası onu öldürtmeye karar verir. Şah İsmail'in gözleri cellatlar tarafından çıkarılır ve Şah İsmail'in cebine konur. Bir güvercin Şah İsmail'in gözlerini iyileştirir. Şah İsmail de Arap Zengi ile babası Kandehar padişahının savaşına katılır. Şah İsmail, Gülperi, Gülizar ve Arap Zengi bir gecede ölür.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Şah İsmail masalında; Gülizar Hanımın göğsünü Şah İsmail'in yüzüne sürmesi ve Şah İsmail'in kendine gelmesi, Gülperi'nin yedi kardeşinin bir devle kavga etmesi ve bu devin iki kardeşi yemesi, Şah İsmail gözlerinin cellatlar tarafından çıkarılıp cebine koyulması, Şah İsmail'in bir yerde üç yıl yatması ve gözlerin bozulmaması ile Şah İsmail'in güvercinin iki tüyü ile gözlerini iyileştirmesi olağanüstü hallerdir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Şah İsmail masalında Gülperi'nin kardeşlerine musallat olan dev, Şah İsmail'in gözlerine kavuşmasında aracı olan güvercin olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Şah İsmail masalında ideal nesneler; Şah İsmail'in kirişe bağlanan efsunlu saç teli, çıkarılan gözleri ve gözlerine şifa olan güvercin tüyleri; Arap Zengi'nin başlardan yapılan sarayıdır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Şah İsmail masalında asıl entrika, Şah İsmail sevdiği kadınlara kavuşamaması ve ailesi ile olan anlaşmazlığı olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Şah İsmail masalında, Şah İsmail'in sınavları, karşılaşmaları, gözlerini kaybedip tekrar kavuşması, masaldaki yardımcı kahramanların (iki ihtiyar kadın, güvercin, çiftçi) sahneleri asıl entrikanın devamı için yer almıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Şah İsmail masalında Şah İsmail, Gülizar, Gülperi ve Arap Zengi iyi kalpli ve masumdur. Gülizar ile Şah İsmail'i birlikte görünmemeleri konusunda uyaran koca karı ile; Gülizar Hanımın Hint padişahının oğlu ile evleneceği sırada Gülizar Hanıma nişan olan altın tarağı götüren yaşlı kadın ve Şah İsmail'e gözlerini iyileştikten sonra Arap Zengi ile Kandehar padişahının savaştığını söyleyen çiftçi ve Şah İsmail'e gözlerinin iyi olması için iki tüy bırakan güvercin yardımcı kahramanlardır.

Şah İsmail'in Gülizar ile kavuşmasını engelleyen Gülizar'ın babası Yörük beyi; Gülizar ile Şah İsmail'in kavuşmasına engel olmak isteyen Hint padişahının askerleri; Gülperi'nin kardeşleri ile kavga eden dev, Şah İsmail'in kıskanç annesi ve Şah İsmail'i öldürtmek isteyen babası ve askerleri masaldaki kötü varlıklardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Şah İsmail masalının sonunda dikkatler, Arap Zengi ile babasının savaşına katılan ve saraya döndüğünde Gülperi, Gülizar ve Arap Zengi ile birlikte aynı gecede ölen Şah İsmail de toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Şah İsmail masalının sonunda diğer dikkatler Şah İsmail ile birlikte aynı gecede ölen Gülperi, Gülizar ve Arap Zengi'de toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Şah İsmail masalında Şah İsmail Gülizar Hanım ile nişanlandıktan sonra köyüne tekrar döner. Şah İsmail masaldaki görevlerini tamamladıktan sonra ülkesine yani Kandehar'a geri döner ve orada can verir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Şah İsmail masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.63. Şahmeran Masalı

Bölge: Konya/Ereğli

Kaynak Kişi: Çiçek DOĞAN

Derleyen: Muhammed BEKDİK

Masal Tipi: C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder

Derlenme Tarihi: 2009

Tam Künye: BEKDİK, Muhammed. (2014). Ereğli Masalları. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Şahmeran Masalının Olay Örgüsü:

Bir köyde yaşayan Mehmet, Murat ve Ali adında üç arkadaş vardır.

Ali'nin Ayşe adında bir sevdiği vardır.

Üç arkadaş bir gün ava çıkar.

Üç arkadaş yolda bir kuyu görür.

İp kopar ve Ali kuyuda kalır.

Murat ve Mehmet Ali'yi kuyuda bırakıp dönerler.

Mehmet arkadaşı Ali'nin sevdiği Ayşe'yi sever.

Ali kuyuda bir yılan ile karşılaşır.

Ali yılanı öldüreceği sırada yılan bir deliğe girer.

Ali delikten bir ışık görür ve deliği kazmaya başlar.

Ali Şahmeran ile karşılaşır.

Ali ve Şahmeran tanışır.

Ali ve Şahmeran yedi yıl birlikte yaşar.

Bu sırada Mehmet ile Ayşe evlenir.

Ali sözlüsü Ayşe'yi özlediği için Şahmeran'ın yanından ayrılmak ister.

Şahmeran Ali'yi “Ayşe'nin ve başkasının yanında soyunmaması” şeklinde uyarır.

Ali giderken Şahmeran Ali'ye altı adet inci verir.

Ali eve döner ve bir süre sonra çok zengin olur.

Ali sözlüsü Ayşe'nin ve en yakın arkadaşı Mehmet'in evlendiğini öğrenir.

Bir gün Ali üzerindeki kazağı çıkarır.

Ali sırtındaki yılan derisinden olan Şahmeran'ın resmini görür.

Bu sırada Ali'yi evde çalışan bir kadın görür.

Bu kadın köydeki herkese “Ali'nin sırtı yılan sırtı gibi” diyerek haber eder.

Köyden birisi Şahmeran'ı öldürenin zengin olacağı dedikodusunu yayar.

Mehmet'in uşakları Ali'yi yakalar ve Ali'ye işkence yaparlar.

Ali Şahmeran'ın bulunduğu yeri söyler.

Mehmet Şahmeran'ı alıp köye getirir.

Mehmet Şahmeran'ı öldürür.

Mehmet Şahmeran'ı öldürdükten sonra kendisi de yılanı dönüşür.

Köy halkı yılanı dönüşen Mehmet'i öldürmek ister.

Mehmet bir deliğe girip kaçar.

Ali ve Ayşe kırk gün kırk gece düğünle evlenir (D: Bekdik, 2014: 307-308).

Şahmeran Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Şahmeran masalı, Ali, Mehmet ve Murat adındaki üç arkadaşın ava gitmeye karar vermeleri ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Şahmeran masalı, başkahraman Ali'nin tekrar sözlüsü Ayşe ile birlikte olmaya başlaması ile biter.

2. Yineleme Yasası

Şahmeran masalında yinelenen sahne, başkahraman Ali'nin sürekli olarak yerin daha da altına gitmesi ile gerçekleştirilir. Arkadaşları Mehmet ve Murat ile ava çıkan Ali, yolda bir kuyuya iner ve arkadaşları tarafından kuyuda terk edilir. Bu terk ediliş onun sınavını başlatan ilk yerdir. Ali bu kuyuda bir ışık görür ve ışığı takip eder. Işığın takip etmesiyle kuyudan tekrar başka bir kuyuya iner, burada Şahmeran ile karşılaşır. Ali'nin bu karşılaşması, onun zengin olmasına kapı açmıştır.

3. Üçler Yasası

Şahmeran masalında Ali, Mehmet ve Murat adında üç arkadaş vardır. Şahmeran, Ali'nin bu kendisine arkadaşlık etmesi karşılığında ona altı adet inci verir ve köyüne gönderir.

4. Yediler Yasası

Şahmeran masalında Ali kuyunun içinden kuyuya geçerek Şahmeran ile yedi yıl yaşar. Ali, yedi yıl sonra Şahmeran'ın yanından ayrılmaya karar verir.

5. Kırklar Yasası

Şahmeran masalında Ali ve Ayşe kırk gün kırk gece düğünle evlenir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Şahmeran masalında; Ali arkadaşları Mehmet ve Murat ile aynı sahnede olur. Bu sahnede Murat ve Mehmet ve Ali'yi kuyuya terk eder. Kuyudaki sahne yedi yıl devam eder. Ali ve Şahmeran yedi yıl boyunca birlikte yaşamaya devam eder. Yedi yılın sonunda Ali köyüne gelir. Köyde Mehmet ve onun uşakları ile karşılaşır.

7. Son Sahnede İki Yasası

Şahmeran masalının sonunda Ali sözlüsü Ayşe ile aynı sahneye gelir ve masal akışı biter.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Şahmeran masalında öne çıkan temalar, mitolojik bir kahraman olan Şahmeran'ın yaşadığı yeraltı dünyası ve beşerî dünyada yaşayan Ali'nin karşılaşması olmuştur. Arkadaşları tarafından kuyuya terk edilen Ali, burada olağanüstü özelliklere sahip Şahmeran ile karşılaşır. Ali, bilmediği bir dünyada olduğu için o dünyanın sahibi Şahmeran ile iyi geçinir, yanında yedi yıl kalır, incileri alarak köyüne döner, zengin olur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Şahmeran masalında, Ali'nin karşısında arkadaşları Mehmet ve Murat bulunmaktadır. Ali, kuyuya inmiştir ancak ip kopmuştur. Arkadaşları Ali'ye yardım etmek yerine onu kuyuda bırakıp kaçmışlardır. Masalda Ali'nin sırtını gören evdeki kadın, Ali hakkında dedikodu çıkarmıştır. Bu dedikodu, Ali'nin Mehmet ve uşakları tarafından işkence görmesine neden olmuştur.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Şahmeran masalında olumlu ikiz Ali, Şahmeran ve Ali'nin sözlüsü Ayşe'dir. Ali ile iyi anlaşılan Şahmeran, kendi damgasını Ali'nin sırtına işlemiştir. Şahmeran'ın aslında bir yılan olması ve yılın belirli dönemlerinde deri değiştirmesi gibi Ali'yi uyarmış, Ali'nin hiç kimsenin yanında giyinmesini ve soyunmasını yasaklamıştır. Ali'nin her şeyden habersiz sözlüsü Ayşe ise Ali'nin yokluğunda Mehmet ile evlenmek zorunda kalmıştır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Şahmeran masalında; Ali'yi kuyuda terk eden Murat ve Mehmet; Ali'nin gömleğini değiştirdiği sırada Ali'yi gören ve bunu köydeki herkese söyleyen kadın, Ali'ye işkence yapan Mehmet'in uşakları ve Şahmeran'ı öldüren kişinin zengin olacağı dedikodusunu yayan kişi olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Şahmeran masalında ilk durum, kuyuda mahsur kalan Ali'nin akıbeti olmuştur. Bu durum Ali ve Şahmeran'ın iyi anlaşmasıyla tatlıya bağlanmıştır.

b. Son Durum Kuralı

Şahmeran masalında son durum, Şahmeran'ın öldürülmesi ve Ali ile Ayşe'nin tekrar kavuşması olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Şahmeran masalında geriye dönüş, Ali'nin yedi yıl Şahmeran'ın yanında kaldıktan sonra tekrar köyüne dönmesi ile gerçekleştirilmiştir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Şahmeran masalında Ali arkadaşları Mehmet ve Murat tarafından kuyuda terk edilir. Ali kuyuda şahmeran ile yedi yıl yaşamak zorunda kalır. Şahmeran ile dost olur ve onun damgasını almaya hak kazanarak kuyudan çıkar. Masalın sonunda tekrar sevdiği kıza sözlüsü Ayşe'ye kavuşur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Şahmeran masalında kalıplaştırılan olaylar, Ali'nin sınavları ve köydeki dedikodular olmuştur. Ali yedi yıl sonra Şahmeran'ın yanından ayrılıp köyüne döndükten sonra bir gün, kazağını çıkarır ve sırtındaki Şahmeran resmi ortaya çıkar. Bunu gören kadın, köyde Ali'nin sırtının yılan sırtı gibi olduğu dedikodusunu yayar. Köyden başka bir kişi de Şahmeran'ı öldürenin zengin olacağını iddiasını ortaya atar. Tüm bu dedikodular, Ali'nin kuyudaki Şahmeran ile olan sınavından sonra bir kez daha sınavdan geçmesine, işkence görmesine neden olur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Şahmeran masalında “Çok eski zamanlarda bir gün” ifadeleri, masal zamanının belirsizliği ifade etmektedir. Masalın sonundaki “Kötüler cezasını bulmuş” ifadesi masalın sonu hakkında hüküm veren bir ifadedir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Şahmeran masalında ilk büyük sahne Ali'nin kuyuda arkadaşları tarafından yalnız bırakılması ile oluşturulmuştur. Masalın devamında yeraltının sahibi Şahmeran ile Ali'nin karşılaşması ikinci ihtişamlı sahnedir. Ali yedi yıl Şahmeran'ın yanında kaldıktan sonra köyüne döner. Arkadaşı Mehmet ve sözlüsü Ayşe'nin evlendiğini duyunca çok üzülür. Bir gün Şahmeran'ın kendisine neden kimsenin yanında giyinip soyunmamasını söylediğini merak eder ve kazağını çıkarır. Sırtındaki Şahmeran damgasını görünce büyük bir sahne yaşanmış olur. Ali'nin sırtında bu damgayı gören kadın yaşadığı şaşkınlık ile bunu köydeki herkese anlatır. Masalın sonunda son gösterişli sahne Ali ve sözlüsü Ayşe'nin kavuşması olmuştur.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Şahmeran masalında; Ali'nin kuyuda Şahmeran'ı takip etmesi masaldaki olağanüstü bir durumdur. Mitolojik bir kahraman olan ve efsanelerde sıklıkla karşılaşılan Şahmeran'ın görüntüsü yarı insan yarı yılan şeklindedir. Yedi yıl sonra köyüne dönen Ali'nin sırtında Şahmeran damgası vardır. Masalın sonunda Şahmeran'ı öldüren Mehmet bir yılanı dönüşmüştür.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Şahmeran masalında Şahmeran, sırtında şahmeran damgası taşıyan Ali ve yılanı dönüşen Mehmet olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Şahmeran masalında şahmeran damgası ideal nesnedir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Şahmeran masalında asıl entrika, kuyuda yalnız bırakılan Ali'nin sabırla yedi yıl Şahmeran'ın yanında yaşaması ve masalın sonunda zengin olması üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Şahmeran masalında epik birliği sağlayan unsurlar; Ali'nin arkadaşları tarafından kuyuda yalnız bırakılması; Şahmeran'ın Ali'ye altı adet inci vererek onun zengin yapması ve Ali'nin sözlüsü Ayşe'ye kavuşması olmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Şahmeran masalında; Şahmeran yeraltının yöneticisi ve koruyucusudur. Ali sabırla Şahmeran ile iyi geçinip onun onayını alarak masalın sonunda zengin olmuştur. Ali'yi yalnız bırakan ve onun sözlüsü ile evlenen Mehmet, masalın sonunda Şahmeran'ı öldürerek olağanüstü bir şekilde cezalandırılmış ve yılanı dönüştürülmüştür. Ayşe ise her şeyden habersiz saf kahramandır. Masaldaki dedikoducu kadın ve köyden birisi masalın gerilimini yükselten kahramanlardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Şahmeran masalının sonunda başkahraman Ali zengin olmuş ve sözlüsü Ayşe'ye kavuşarak dikkatleri üzerinde toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Şahmeran masalında dikkat çeken diğer kahramanlar; Mehmet tarafından öldürülen Şahmeran, yılanı dönüşen Mehmet ve Ali'ye kavuşan Ayşe olmuştur.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Şahmeran masalında yedi yıl şahmeran ile yeraltında yaşayan Ali, yedi yıl sonra köyüne tekrar döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Şahmeran masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.64. Tak Tak Kabacık Masalı

Bölge: Konya/Kadınhanı

Kaynak Kişi: Şükran KAYNAK

Derleyen: Şükrü KAYNAK

Masal Tipi: M. Kıskançlık ve İftira

Derlenme Tarihi: 15.02.1989

Tam Künye: KAYNAK, Şükrü. (1989). Konya Masalları Dosya Numarası 55 “Tak Tak Kabacık (Birinci Masal)”. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 1-5.

Tak Tak Kabacık Masalının Olay Örgüsü:

Bir zamanlar bir baba ve kız vardır.

Kızın annesi ölür ve onun yerine üvey anne gelir.

Üvey anne kızın güzelliğini kıskanır.

Üvey anne babadan kızın ciğerini ister.

Baba ve kız dağa odun kesmeye çıkar.

Baba kızını dağda uyutur ve odun kesmeye gider.

Baba çalıya kabak bağlar ve kız bu kabağı ağaca vurdukça odun sesi sanır.

Kız kabağın “tak tak kabak” sesiyle uyumaya devam eder.

Baba odun kestikten sonra bir kuş bulur.

Baba bu kuşu keser ve kuşun ciğerini alır.

Baban kızının gömleğine kuşun kanını sürer.

Baba kızını dağda bırakıp evine döner.

Baba kuşun ciğerini ve kanlı gömleği üvey anneye verir.

Üvey anne kuşun ciğerini kızın ciğeri sanıp yer.

Kız uyanır ve babasını göremez.

Kız “tak tak eden kabacık, beni aldatan babacık” diyerek ağlar.

Kız odun toplamaya gelen nene ile karşılaşır.

Kız başından geçenleri neneye anlatır.

Kız nenenin kızı olur ve nene ile birlikte nenenin evine gelir.

Kızın annesi ölmeden önce kızı tılsımlı iki saç teli verir.

Annesi kızı “başın derde girerse iki saç telini birbirine sürter” şeklinde uyarır.

Nene evde yiyecek olmadığı için üzülür.

Kız annesinin verdiği tılsımlı iki saç telini birbirine sürter.

Nenenin evi yiyecek, içecek ve odunla dolar.

Köydeki padişahın oğlu bu kızı rüyasında görür.

Padişahın oğlu kızı olan aşkından hastalanır.

Padişah oğlu için bu kızı yedi yıl köy köy aratır.

Kız hiçbir yerde bulunmaz.

Padişahın çırağı bir yarışma düzenlenmesini teklif eder.

Padişahın evinde işlenecek kanaviçe dağıtılacağı haberi duyurulur.

En güzel kanaviçeyi işleye kız padişahın oğluna eş olacaktır.

Kızı olanlar gelip işlenecek kanaviçeden alır.

Kız nenesini ikna edip kanaviçe almaya gönderir.

Padişahın evinde nenenin kızı olduğuna kimse inanmaz.

Neneye basit bir yağlık verilir.

Kız annesinin verdiği tılsımlı iki saç telini birbirine sürter.

Ortaya bir dev çıkar.

Kız devden işlenecek bir kanaviçe bulmasını ister.

Dev kız için bir kanaviçe bulup getirir.

Kız devin getirdiği bu kanaviçeyi güzel bir şekilde işler.

Nene kızın bu işlediği kanaviçeyi padişahın evine götürür.

Padişahın evinde nenenin kızı olduğuna kimsenin inanmaz.

Kız seçilmez ve nene evine geri döner.

Padişahın oğlu tekrar hastalanır.

Padişahın çırağı yine bir yarışma düzenlenmesini teklif eder.

At yarışması düzenlenir.

Atı en iyi besleyen kız padişahın oğluna eş olacaktır.

Kız nenesini ikna edip at almaya gönderir.

Padişahın evinde nenenin kızı olduğuna kimsenin inanmaz.

Neneye kasnak bir at verilir.

Nene atı eve getirir.

Kız uzun saçlarından akan suyu yere serper ve oradan yonca çıkar.

Atın bu yoncalardan beslenir ve küheylan gibi olur.

Kız atı önüne geleni tepmesi şeklinde uyarır.

At padişahın evinden gelen herkesi teper.

Kız saklanır ve at götürülemez.

Atın haberi padişaha gider.

Hoparlörden inci yarışmasının yapılacağı bilgisi verilir.

İncileri birinci dizen kız padişahın oğluna eş seçilecektir.

Kız inci dizilecek yere gelir.

Kız başından geçen olayları tek tek anlatır.

Kız inci dizme yarışmasını birincilik ile bitirir.

Padişahın oğlu rüyasında gördüğü bu kızı tanır.

Kız nenesinden padişahın oğluna istenir.

Sadece kızın sözünü dinleyen at gelin atı olur.

Padişahın oğlu ve kız kırk gün kırk gece düğünle evlenir (D: Kaynak, 1989: 1-5).

Tak Tak Kabacık Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Tak Tak Kabacık masalı, üvey annesi ve öz babası tarafından dağa terk edilen kızın bir nene ile karşılaşması ile başlamaktadır.

b. Bitiş Kuralı

Tak Tak Kabacık masalı, kızın ve padişahın oğlunun evlenmesi ile tamamlanmıştır.

2. Yineleme Yasası

Tak Tak Kabacık masalında yineleme yasaı, küçük kız annesinin verdiği tılsımlı iki saç telini birbirine sürmesi ve padişahın oğlunun evindeki sınavları ile oluşturulmuştur. Küçük kız ilk olarak dağda karşılaştığı nenesi için tılsımlı iki saç telini birbirine sürmüş ve nenenin evi yiyecek, içecek ve odunla dolmuştur. İkinci olarak padişahın evindeki kaneviçe yarışması için tekrar annesinin verdiği tılsımlı iki saç telini birbirine sürmüştür ve ortaya bir dev çıkmıştır.

Küçük kızın ilk sınavı devin getirdiği kaneviçeyi güzel bir şekilde işleyip padişahın evine göndermesidir. Kızın ikinci sınavı kasnak bir atı en iyi şekilde beslemek olmuştur. Kızın üçüncü sınavı ise inci sınavı olmuştur. İnci dizme yarışmasında incileri en hızlı dizerek birinci olmuş ve padişahın oğlu ile evlenmiştir.

3. Üçler Yasası

Tak Tak Kabacık masalında formel sayılar üç ve kırktır. Kızın annesinden kıza tılsımlı iki saç teli miras kalmıştır. Kızın ve padişah oğlunun kavuşması için kızın üç sınavı da başarıyla atlatması gerekir. Bu sınavlar kaneviçe işlemek, at bakmak ve inci dizmek olmuştur.

4. Yediler Yasası

Tak Tak Kabacık masalında padişah oğlu için kızını yedi yıl köy köy arar.

5. Kırklar Yasası

Tak Tak Kabacık masalının sonunda padişahın oğluna ve kıza kırk gün kırk gece düğün yapılır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Tak Tak Kabacık masalında farklı sahnelerde farklı kişiler bulunmaktadır. Masalın girişinde kızın babası ve üvey annesi vardır. Kız ve babası birlikte dağa giderler. Kız, dağa babası tarafından terk edildiğini anladıktan sonra bir nene ile karşılaşır. Bu sırada padişahın oğlu, kızını rüyasında görür. Babasına bu kızını bulmasını söyler. Masalın gelişme bölümünde kız, nenesi ve padişahın evindekiler aynı sahne olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Tak Tak Kabacık masalı kız ve padişahın oğlunun aynı sahneye gelmesi ile masal biter.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Tak Tak Kabacık masalında ayrılık-kavuşma, olağanüstü dünya-gerçek dünya ile fakirlik-zenginlik temaları bulunmaktadır. Masalda küçük kız kendi evine, kocasına kavuşmak için üvey anne zulmü gerekçe gösterilerek evinden koparılmış, dağda yalnız bırakılmıştır. Bu ayrılıkta fakir ve sıradan biri olan kız, masalın sonunda zengin ve padişahın gelini olmuştur. Kızın annesinden kalan iki tılsımlı saç teli, gerçek dünyadaki olaylar ile baş etmesine olanak vermiştir.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Tak Tak Kabacık masalında kızın kendisine tılsımlı saç teli bırakan ölmüş annesinin; kıza yardım eden nenenin, devin ve padişah çırağının karşısında; kızın kötülüğünü isteyen üvey annesi ve öz babası bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Tak Tak Kabacık masalında küçük kız babası tarafından dağda yalnız bırakılmıştır. Bu sırada onun bahtını değiştirecek olan nene ile karşılaşarak evinde yaşamaya başlamıştır. Küçük kıza padişahın oğluna kavuşturmak için aracı olan nenenin yanında; kuş, kıza iki tılsımlı saç telini bırakan ve ölen öz anne, kızın isteğini yerine getiren yardımcı dev, kız ve padişahın oğlunun kavuşması için yarışmalar düzenleyen çırak ile kıza seven padişahın oğlu ve oğluna sevdiği kıza bulmak için seferber olan padişah baba olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Tak Tak Kabacık masalında kızın güzelliğini kıskanan üvey annesi; kaneviçe işleyen, at bakan ve inci dizen diğer kızlar, esas kısa rakip olan olumlu ikizlerdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Tak Tak Kabacık masalında ilk durum, dağa terk edilen kızın nasıl aydınlığa ereceği olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Tak Tak Kabacık masalında son durum, inci dizme yarışmasını bitiren kızın padişahın oğlu tarafından tanınması olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Tak Tak Kabacık masalında; küçük kızın nenesi iki kere padişahın evine gider ve tekrar döner. Küçük kız nenesini kaneviçe alması için ve at alması için padişahın evine gönderir. Nene, kızın ricasını geri çevirmez. Sırayla kaneviçe ve at almak için padişahın evine gider.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Tak Tak Kabacık masalında küçük kız üvey annesi tarafından evden gönderilir. Bu ayrılış onun padişahın oğluna eş yapmak için tasarlanmıştır. Nenesini padişahın oğlunun evine göndererek sınavları geçer. Masalın sonunda bu istikrarı sayesinde padişahın oğluna eş olur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Tak Tak Kabacık masalında padişahın oğlu kızı rüyasında görür. Bu kıza âşık olur ve rüyadan sonra hastalanır. Oğlanın ikinci hastalanması nenenin kaneviçe vermeye gitmesinden sonra olur. Hiç Kimse bu kaneviçeyi kızın işlediğine inanmaz. Bunun ardından padişahın oğlu tekrar hasta olur. Masaldaki diğer kalıp olay nenenin padişahın evine gidip gelmesi ile kurulmuştur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Tak Tak Kabacık masalında “Bir varmış bir yokmuş. Eveli bizden pek çokmuş. Bir zamanlar dedeyle bir kızı varmış”, “Kız azıcık yatmış, az mı yatmış, uz mu yatmış”, “Tak tak eden kabacık, beni aldatan babacık”, “Bir bir inciğim, çizil inciğim, tak tak eden kabacık, beni aldatan babacık, bir bir inciğim, çizil inciğim” ve “Yiçmişler, muratlarına geçmişler” sözleri kalıp ifadedir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Tak Tak Kabacık masalında; kızın dağda terk edildiğini anladığı sahne; nenesiyle karşılaştığı sahne; annesinden kalan saç tellerini birbirine sürüttüğü sahneler büyük sahnelerdir. Masalda kızın işlediği kaneviçe ve yetiştirdiği at herkes tarafından beğenilir. Kızın inci dizmek için gittiği ve padişahın oğlu ile karşılaştığı sahne ve son olarak padişahın oğlunun kızı rüyasında görüp âşık olduğu sahne masaldaki gösterişli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Tak Tak Kabacık masalında üvey anne kızın ciğeri sandığı kuşun ciğerini yer. Evden gönderilen kız annesi ölmeden önce kıza tılsımlı iki saç teli verir. Kız annesinin verdiği tılsımlı iki saç telini birbirine sürterek nenesinin evini erzakla doldurur. Saç tellerini ikinci kere sürttüğünde ise ortaya bir dev çıkar. Kızın sınavlarından biri olan at büyütme, kızın hünerleri ile olur. Her gün yıkadığı uzun saçlarından akan suyu yere serper ve o yerden yonca çıkar. Kızın atı bu yoncaları yiyerek güçlü ve güzel bir at olur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Tak Tak Kabacık masalında, kıza yardımcı olan dev ve at olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Tak Tak Kabacık masalında; ölen annesinin kızına verdiği tılsımlı saç telleri ve kızın saçlarından akan tılsımlı sular ideal nesnelerdir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Tak Tak Kabacık masalında tek entrika; küçük kızın dağdan nasıl kurtulacağı ve hayatının hangi yönde devam edeceği olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Tak Tak Kabacık masalında diğer olaylar; kız nene ile karşılaşması, kızın sınavları ve tılsımlı iki saç teli asıl entrikaya uygun halde bağlanmıştır. Küçük kız dağda tek başınayken nene ile karşılaşmış, onun evinde yaşamaya başlamıştır. Nenesi ile birlik olmuş padişahın oğluyla evlenmek için sınavları başarmıştır. Masalında sonunda padişahın oğluyla evlenebilmiştir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Tak Tak Kabacık masalında; üvey anne kötü kalplidir. Kızının yanında olup destek olan ölmüş annesinin bıraktığı iki tılsımlı saç teli, kızın nenesi, kızın yardımcı devi, padişahın oğlu ile kavuşması için yarışmalar düzenleyen çırak ve kıza kavuşmayı bekleyen padişahın oğlu iyi kalplidir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Tak Tak Kabacık masalında asıl dikkatler, inci dizme yarışmasında birinci olup padişahın oğlu ile evlenen kızda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Tak Tak Kabacık masalında diğer dikkat çeken kahraman, inci dizme yarışmasında birinci olan kızla evlenen padişahın oğlunda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Tak Tak Kabacık masalında kızın yardımcı kahramanı olan nenesi üç kere padişahın evine gider ve oradan kendi evine döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Tak Tak Kabacık masalında olaylar ve kahramanlar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.65. Tat Memed Masalı

Bölge: Konya/Karatay

Kaynak Kişi: Şaban CANKALE

Derleyen: Süleyman ÇELİK

Masal Tipi: F. Kaderin Hâkimiyeti

Derlenme Tarihi: 07.02.1991

Tam Künye: ÇELİK, Süleyman. (1991). Halk Bilimi Derleme Çalışması Dosya Numarası 400. “Tat Memed” Masalı. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.14-24.

Tat Memed Masalının Olay Örgüsü:

Bir adam balıkçılık yapar.

Balıkçı kendi mesleğini oğlu Tat Memed’den saklar.

Balıkçı baba aradan çok zaman geçmeden ölür.

Tat Memed babasının mesleğini merak eder.

Tat Memed ısrarları karşısında annesinden babasının mesleğini öğrenir.

Tat Memed balıkçılık yapmaya başlar.

Tat Memed bir gün padişahın konağının yanından geçer.

Padişahının kızın Tat Memed’i görür ve balık almak ister.

Padişahın kızı bir altın karşılığında balıkları alır.

Tat Memed kazandığı altınları ve paraları annesinin başucuna koyar.

Tat Memed annesinin oğlunun ne iş yaptığını merak eder ve onu takip eder.

Tat Memed padişahın sarayının önünden geçer.

Padişahın kızı Tat Memed’den balık alır ve ona kim olduğunu sorar.

Padişahın kızı iki altın vererek Tat Memed’i satın almak ister.

Tat Memed’in annesi oğlunu erkek çocuk olduğu için satmak istemez.

Tat Memed balık satarken yine padişahın kızı ile karşılaşır.

Tat Memed annesinin cevabını padişahın kızına söyler.

Padişahın kızı Tat Memed’in annesini saraya getirir.

Padişahın kızı Tat Memed’in annesine maaş bağlar ve Tat Memed’i alır.

Padişahın kızı Tat Memed’i yetiştirmesi için bir hoca görevlendirir.

Tat Memed sınavları geçer.

Padişahın kızı Tat Memed’i âşık olarak yetiştirmesi için başka bir hoca tutar.

Tat Memed âşık olur.

Tat Memed ve padişahın kızı padişahın karşısına çıkarlar.

Tat Memed padişahın karşısında saz çalar.

Padişah kızını Tat Memed'e verir.

Padişah yıllar önce kızını bir yabancı kralın oğluna beşik kertmesi yapmıştır.

Bu kral padişahın kızının ve Tat Memed'in nişanlandığını duyar.

Kral ve oğlu padişahın yanına gelir ve kızı ister.

Tat Memed bir kölenin oğlu sanılır ve kraldan iki gemi ister.

Kralın oğlu altın dolu yükle Halep'e gider.

Tat Memed tuz dolu yükle Cam şehrine gider.

Tat Memed Cam şehrinde bir lokanta kiralar ve yedi nimet başı tuzdan yemeklere atar.

Tat Memed Cam şehrinin paşasını yemeğe davet eder ve paşa yemeği çok beğenir.

Tat Memed gemiye mücevher yükleterek kaptanla kralın oğlu ile ayrıldıkları adaya gelir.

Adada kimse yoktur ve Tat Memed Halep'e gider.

Kralın oğlu Halep'te hizmetçi olmuştur.

Tat Memed kralın oğlunu satın alır ve kaba etine iki damga vurur.

Tat Memed ilk önce kralın oğlunu adaya gönderir.

Tat Memed mücevherleri (taşa benziyor) gemiden indirtir.

Tat Memed kralın oğlundan su dökmesini ister.

Kralın oğlu babasına Tat Memed'in kölesi olduğunu söyler.

Kral memleketine döner.

Tat Memed ve padişahın kızı ile gerdeğe girer.

Padişahın kızı "Bir padişah kızının bir balıkçının oğluna uçkur çözecek" der.

Tat Memed ise "Padişah kızı eliyle uçkurumu çözmezse ben bunun gerdeğine girmem" der.

Tat Memed Halep'e gelir ve bir kahvede saz çalar.

Padişahın kızı Memed'in fotoğrafını bütün çeşmelere yaptırır.

Padişahın kızı “çeşmeden su içerken ah çeken” kızları huzuruna ister.

Halep’te Tat Memed’i dinlemek için paralarını bitiren kasap ve cambaz iki kız İstanbul’a gelir.

Kasap ve cambaz Memed’in fotoğrafını görür ve ah çeker.

Padişahın kızın kasap ve cambazı huzuruna çağırttır.

Padişahın kızı erkek kılığında kasap ve cambaz ile Halep’e gider.

Padişahın kızı tebdil kıyafeti ile Memed’in saz çaldığı kahveye gider.

Padişahın kızı kahvenin sahibi ile iddiaya girer.

Padişahın kızı ve Tat Memed kahvede yalnız kalır.

Padişahın kızı Tat Memed’i konuşturmak için uğraşır ama Tat Memed konuşmaz.

Padişahın kızı ve kahvede oturan birisi kavga etmeye başlar.

Tat Memed “Yiğidin göğsü yoklanmaz” diyerek konuşur.

Tat Memed nişanlısını tanır.

Tat Memed, padişahın kızı ve heyet İstanbul’a gelir.

Kırk gün kırk gece düğün yapılır (D: Çelik, 1991: 14-24).

Tat Memed Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Tat Memed masalı, Tat Memed’in babasının vasiyeti ile başlar. Tat Memed’in babasının mesleği balıkçılıktır. Ancak bu mesleğini oğlunun bilmesini istemez. Karısını oğluna söylememesi için ölmeden önce vasiyet eder.

b. Bitiş Kuralı

Tat Memed masalı, Halep’ten dönen Tat Memed ve nişanlısı padişahın kızının kırk gün kırk gece yapılan düğünle evlenmesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Tat Memed masalında yinelemeler Tat Memed’in başından geçer. Tat Memed babasının mesleğini öğrendikten sonra balıkçılık yapmaya başlar. Üç kere padişahın kızı ile görüşür. Padişahın kızı Memed ile evlenmek ister. Memed bu evlilik için üç kere sınava tabi tutulur ve sınavların sonunda saz çalan âşık olup padişahın kızı ile nişanlanır. Ancak bu nişan yabancı bir kral tarafından duyulur. Sözde yıllar önce Türk padişahı ve yabancı kral çocuklarını birbirlerine beşik kертmesi yapmıştır. Tat Memed padişahın kızını almak için kralın oğlu ile rekabete girer ve Cam şehrine yük

taşıır. Döndüğünde padişahın kızı ile arası açılır ve Halep'e tekrar gider. Bu sınavlar, Tat Memed konumun yükselmesi için tasarlanmıştır.

3. Üçler Yasası

Tat Memed masalında Tat Memed padişahın kızı ile üç kere karşılaşır. Üç farklı hocadan eğitimler alır.

4. Yediler Yasası

Tat Memed masalında Tat Memed Cam şehrine gittiğinde o şehrin kralına yedi nimet başı olan tuzdan ikram eder.

5. Kırklar Yasası

Tat Memed masalının sonunda Tat Memed ve padişahın kızı ile kırk gün kırk gece yapılan düğünle evlenir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Tat Memed masalında sırasıyla Tat Memed ve annesi, Tat Memed ve padişahın kızı, Tat Memed'in annesi ve padişahın kızı; Tat Memed ve padişah, Tat Memed ve yabancı Kral, Tat Memed ve Kralın oğlu bir araya gelir.

7. Son Sahnede İki Yasası

Tat Memed masalının sonunda Tat Memed ve nişanlısı padişahın kızı aynı sahneye gelir.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Tat Memed masalında ayrılık, kavuşma, siyasal statü temaları ön plandadır. Tat Memed sevdiği kıza kavuşmak için önce ondan ayrılmak zorunda olur ve Cam şehrine giderek rüştünü ispat eder. Kral ise Tat Memed'i köle diyerek küçümser. Kralın oğlu ile Tat Memed yarışa başlar. Tat Memed Halep'e giderek Kralın oğlunu kendisine köle olarak satın alır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Tat Memed masalında Tat Memed, annesi, padişahın kızı ve padişahın karşısında; Kral, Kralın oğlu, Halep'teki kahve sahibi, Tat Memed'e âşık olan cambaz ve kasap bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Tat Memed masalında Tat Memed, annesi, padişahın kız, padişah ve Tat Memed'i eğiten hocalar Tat Memed'i destekleyen kahramanlardır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Tat Memed masalında Kral, Kralın oğlu, Halep'teki kahve sahibi, Tat Memed'e âşık olan cambaz ve kasap Tat Memed'i desteklemeyen, onu zorlayan kahramanlardır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Tat Memed masalın ilk durum; Tat Memed ile evlenmek isteyen padişahın kızın Tat Memed'i satın almak istemesidir. Padişahın kızı Tat Memed annesini ikna ederek onu satın alır ve eğitimi için Tat Memed'e hocalar tutar.

b. Son Durum Kuralı

Tat Memed masalında son durumda Tat Memed Halep'e giderek âşıklık sanatını kahvehanede icra etmeye başlar. Bunu öğrenen padişahın kızı Halep'e gelerek Tat Memed ile birlikte İstanbul'a dönerler ve evlenirler.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Tat Memed masalında Tat Memed sevdiği kız ile evlenmek için Kralın oğlu ile yarışmaya başlar. Yarışta gemiyi kim önce adaya gemiyi getirirse padişahın kızı ile evlenmektedir. Tat Memed ilk önce Cam şehrine gider. Oradan dönünce Halep'e gider. Halep'ten dönünce de padişahın kızı ile evlenir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Tat Memed masalında Tat Memed, sürekli bir sınav ve arayış içindedir. Masalın girişinde babasının mesleğini öğrenmek için uğraşır. Öğrenince balıkçılık yapmaya başlar. Bu sırada padişahın kızı ile birbirlerine âşık olurlar. Hocalardan ders alarak kendisini geliştirir ve âşık Memed olur. Tat Memed sevdiği kız ile evlenmek için Kralın oğlu ile yarışmaya başlar. Bu yarış kazanır. Masalın sonunda padişahın kızı ile evlenir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Tat Memed masalında Tat Memed'in seyahatleri ve eğitimleri masaldaki kalıplaştırılan olaylardır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Tat Memed masalında bitiş formeli olarak “yiyip içiyorlar, muratlarına eriyorlar, siz de muradınıza erin” sözü kullanılmıştır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Tat Memed masalında Tat Memed'in; babasının mesleğini öğrendiği sahne, padişahın kızı ile nişanlandığı sahne, âşıklık sanatını öğrendiği sahne, kralın oğluyla yarışa girdiği sahne, Halep'e gittiği sahne ve Halep'te Tat Memed ile padişahın karşılaştığı sahneler görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantiğı Yasası
a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Tat Memed masalında padişahın kızı erkek kılığında tebdili kıyafet içinde Halep'e Tat Memed'in saz çaldığı kahveye gider. Tat Memed'i konuşturmak için kahvenin sahibi ile iddiaya girer kahvenin sahibi padişahın kızına el uzatınca Tat Memed bir anda konuşmaya başlar.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Tat Memed masalında olağanüstü varlık sade kişilikten sanatçı kişiliğe geçip âşık olan Tat Memedir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Tat Memed masalında ideal nesneler; Tat Memed'in sazıdır. Bu saz sayesinde padişahın gönlünü yapar ve kızı alır. Devamında kralın oğluna mührünü basar ve herkes Tat Memed'in kralın oğlunu yendiğini anlar.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Tat Memed masalında tek entrika Tat Memed sıradan kişilikten özel kişiliğe geçmesi için kurgulanmıştır. Tat Memed masalında başında balıkçının oğludur. Daha sonra âşıklık sanatını öğrenir ve Âşık Tat Memed olur. Masalın sonunda konuşmaya başlar ve padişahın kızı ile evlenerek Âşık Memed olur. Bu statüler onun akli ve sabrı ile gerçekleşmiştir.

16. Epik Birlik Yasası

Tat Memed masalında Tat Memed'in yolculukları, Tat Memed'in nişanlısından ayrılması; babasının mesleğini öğrenmek istemesi, padişahın kızının (nişanlısının) Tat Memed'i satın alması, Tat Memed'in âşık olması, Tat Memed'in Kralın oğlu ile mücadelesi onun konumunun yükselmesi için oluşturulmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Tat Memed masalında Tat Memed, Tat Memed annesi, padişahın kız, padişah ve Tat Memed'i eğiten hocalar Tat Memed'i destekleyen yardımcı kahramanlardır. Kral, kralın oğlu, Halep'teki kahve sahibi, Tat Memed'e âşık olan cambaz ve kasap Tat Memed'i desteklemeyen, onu zorlayan kahramanlardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Tat Memed masalında asıl dikkatler Tat Memed üzerinde toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Tat Memed masalında diğer dikkatler Tat Memed ile evlenen padişahın kızında toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Tat Memed masalında Tat Memed önce Cam Şehri'ne gider. Buradan kendi ülkesine Türkiye'ye döner. Daha sonra Halep'e gider. Buradan da padişahın kızı ile tekrar kendi ülkesine döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Tat Memed masalında Tat Memed'in başından geçen olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.66. Terzi Masalı

Bölge: Konya/Hüyük

Kaynak Kişi: MUSTAFA KÜÇÜKÇAYIR

Derleyen: Uğur KÜÇÜKÇAYIR

Masal Tipi: W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar

Derlenme Tarihi: Eylül 1996

Tam Künye: KÜÇÜKÇAYIR, Uğur. (1996). Köşk Kasabası (Höyük-Konya) Halk Edebiyatı ve Folklorundan Örnekler. "Terzi" Masalı. Dosya Numarası A/1768. Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü Türk Halk Edebiyatı Mezuniyet Tezi, Konya, s. 2-3.

Terzi Masalının Olay Örgüsü:

Geçimini terzilik ile sağlayan bir terzi vardır.

Terzi bir gün yedi tane sinek öldürür.

Terzi kemerinin üzerine "Bir vuruşta yedi can" yazar.

Terzi yola çıkar ve yolda bir dev ile karşılaşır.

Dev, terzinin kemerindeki bu yazıyı görünce korkar.

Dev, terziden taşı sıkıp suyu çıkarmasını ister.

Terzi, elindeki peyniri sıkar ve taşı sıkılmış gibi yapar.

Dev, terziden bir taş alıp yukarı atmasını ister.

Terzi, elindeki kuşunu havaya bırakır.

Dev, terziden korkar ve vedalaşarak uzaklaşırlar.

Terzi, pınarın başında uyurken iki bekçi gelir.

İki bekçi, terzinin kemerindeki yazıyı görür

İki bekçi krala haber verirler.

Kral, terziden Kaf dağındaki iki devden halkını kurtarmasını ister.

Terzi, bir ağacın tepesine çıkar.

Terzi elindeki fındıkları devlere atmaya başlar.

Devler, fındıklarını birbirlerinin attığını düşünerek birbirlerini öldürürler.

Kral, terzinin devleri öldürdüğünü düşünür.

Kral kızını ve tahtını terziye verir.

Terzi kralın kızıyla evlenir (D: Küçükçayır, 1996: 2-3).

Terzi Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Terzi masalı terzinin yedi sinek öldürerek kendi kemerine “Bir Vuruşta Yedi Can” yazarak takması ve geziye çıkması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Terzi masalı terzinin kralın yerine geçmesi ve kralın kızı evlenmesiyle biter.

2. Yineleme Yasası

Terzi masalında terzi, dev tarafından iki kere ve kral tarafından bir kere sınava tabi tutulur. Dev terziden taşı sıkmasını ve taşı yukarı fırlatmasını; kral ise iki devi yakalaması ister. Bu yinelenen sınavlar terzinin sıradan kişilikten özel kişiliğe geçmesi için birer aşamadır.

3. Üçler Yasası

Terzi masalında terzi üç kere sınava girer. Bunlar taşı sıkması, taşı fırlatması ve devlerin ölmesine aracı olmasıdır.

4. Yediler Yasası

Terzi masalında terzi yedi sinek öldürür. Terzi kemerine “Bir Vuruşta Yedi Can” yazar.

5. Kırklar Yasası

Terzi masalının sonunda kralın kızı ile kırk gün kırk gece yapılan düğünle evlenir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Terzi masalında sırayla terzi ve dev, terzi ve iki bekçi, terzi ve kral, terzi ve devler aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Terzi masalının sonunda terzi ve kral aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Terzi masalında; kurnazlık, zekilik, güç, otorite, fakirlik, zenginlik, cesaret, ölüm ve yaşamda kalma mücadelesi temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Terzi masalında terzinin karşısında Moskof pehlivanı ve devler bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Terzi masalında terzi, kral ve kralın kızı olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Terzi masalında olumsuz ikiz devler ve Moskof pehlivanıdır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Terzi masalında ilk durum terzinin geziye çıkması ve bu sırada devle karşılaşarak ondan zekâsı sayesinde zarar görmeden kurtulması olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Terzi masalında son durum terzinin Kaf dağındaki devleri yok etmesi ve kralın yerine geçmesi olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Terzi masalında terzi her seferinde devlerle mücadele etmek zorunda kalır. Bu mücadeleleri kazanır ve kralın yerine geçer.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Terzi masalında olaylar terzinin zekâsı sayesinde onun bir ülkeye kral olmasına göre tasarlanmıştır. Masaldaki küçürek olaylar terzinin statü atlamasına, kralın yerine geçmeye ve kralın kızıyla evlenmesine göre uyarlanmıştır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Terzi masalında terzinin sınavları ve pratik zekâsı, terzinin yola, koruya ve Kaf dağına gitmesi kalıp olaylardır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Terzi masalında kalıp ifadeler “Evvel zaman içinde kalbur saman içinde”, “Az gitmiş uz gitmiş dere tepe düz gitmiş” ve “Kırk gün kırk gece düğün” ifadeleridir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Terzi masalında görkemli sahneler, terzinin devlerle karşılaşması, devin “Bir Vuruşta Yedi Can” yazılı kemeri görmesi, terzinin Kaf dağına gitmesi, kralın devlerden kurtulduğunu öğrenmesidir.

14. Anlatı Mantiğı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Terzi masalında olağanüstü haller devin taşı sıkıp suyunu çıkarması, Moskof pehlivanını kimsenin yenememesi olmuştur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Terzi masalında yedi sinek, terzinin taş yerine sıkıdığı peynir, taş diye attığı kuş; devleri kandırmak için attığı taşlar ve Moskof pehlivanı olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Terzi masalında terzinin “Bir Vuruşta Yedi Can” yazılı kemeri ve Kaf dağı ideal nesnelerdir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Terzi masalında tek entrika terzinin kral olmasına göre oluşturulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Terzi masalında terzinin yedi sinek öldürmesi; yola çıkması, devlerle karşılaşması, kralın bekçileriyle karşılaşması, Kaf dağına giderek devleri yok etmesi tek entrikaya bağlanan epik birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Terzi masalında terzi kurnaz ve zekidir, devler olağanüstü varlıklardır, kral otorite sahibidir ve kralın kızı statü simgesidir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Terzi masalında asıl dikkatler terzide toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Terzi masalında diğer dikkatler kralda kralın kızında toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Terzi masalında tekrarlanan mekân, kralın yanı olmuştur. Terzi Kaf dağına giderek devleri yok etmiş ve kralın yanına geri dönerek kralın tahtını alır ve kralın kızıyla evlenir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Terzi masalında terzi ve devler arasındaki yaşananlar ile masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.67. Toz Bey Masalı

Bölge: Konya/Yunak

Kaynak Kişi: Döndü AKSOY

Derleyen: Bekir AKSOY

Masal Tipi: B. Hayvan ve İnsan

Derlenme Tarihi: 13.02.1989

Tam Künye: AKSOY, Bekir. (1989). “Toz Bey” Masalı. Dosya Numarası 48/ A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.2-4.

Toz Bey Masalının Olay Örgüsü:

Köylerin birinde bir çoban vardır.

Toz Bey adında bir tilki vardır.

Toz Bey her gün çobanın ekmeğini yer.

Çoban artık Toz Bey’in peşine düşer.

Çoban sonunda Toz Bey’i yakalar.

Toz Bey çobana onu evlendireceği sözünü verir.

Toz Bey ve çoban bir padişahın yanına gelir.

Toz Bey, padişahın dünür taşına oturur.

Toz Bey beklemeye başlar.

Toz Bey yedi akşam padişahı bekler.

Toz Bey, padişahın kızını sözde oğlu çobana ister.

Padişahın kızı ve çoban evlenir.

Bir gün Toz Bey hastalanır.

Toz Bey’e hiç kimse yardım etmez.

Toz Bey, çoban ve karısı tarafından evden atılır (D: Aksoy, 1989: 2-4).

Toz Bey Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Toz Bey masalı, bir çobanın ekmeğinin çalınmasını fark etmesi ve kimin çaldığını merak etmesi ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Toz Bey masalı, bir çobanın padişahının kızı ile evlenmesi ve Toz Bey isimli tilkinin evden gönderilmesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Toz Bey masalında yinelenen sahne; çobanın yiyeceklerinin bir Toz Bey adlı bir tilki tarafından sürekli olarak çalınması ile oluşturulmuştur.

3. Üçler Yasası

Toz Bey masalında Toz Bey ve çoban üç gün boyunca yol gider.

4. Yediler Yasası

Toz Bey masalında Toz Bey yedi akşam boyunca padişahın kızını istemek için bekler.

5. Kırklar Yasası

Toz Bey masalında padişahın kız ile evlenen çoban kırk gün kırk gece düğün yapar.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Toz Bey masalında sırayla Toz Bey ve çoban, Toz Bey ve padişah, Toz Bey ve çoban sürüsü, çoban ve padişahın kızı aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Toz Bey masalının son sahnesinde padişahın kızı, çoban ve Toz Bey aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Toz Bey masalında zıt temalar; vefa-vefasızlık iyilik ve arbuluculuk temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Toz Bey masalında zıt kişiler; Toz Bey ve çoban olmuştur.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Toz Bey masalında olumlu ikiz padişah ve Toz Bey adındaki tilki olmuştur.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Toz Bey masalında olumsuz ikiz padişahın kızı ve çoban olmuştur.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Toz Bey masalında ilk durum; çobanın yemeğini çalan Toz Bey'in çoban tarafından fark edilmesiyle ve çobanın Toz Bey'i aramaya başlaması ile olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Toz Bey masalında son durum çobanın padişahın kızı ile evlenmesi ve Toz Bey'in evden gönderilmesi olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Toz Bey masalında çoban yemeğini çalan Toz Bey'i bulmak için her defasında yemeğini sakladığı kayanın yanına gider.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Toz Bey masalında çoban, masalın sonunda padişaha damat olması için konumlandırılmıştır. Masaldaki bu ilerleme, çobanın statü atlamasına ve karakterinin ortaya çıkmasına aracı olur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Toz Bey masalında Toz Bey adlı tilki, zekâsı sayesinde karşısına çıkan engelleri aşar. Çobanla arkadaş olur, padişahın kızını çobana ister, tavuk sürüsüne sözünü geçirir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Toz Bey masalında “Bir varmış bir yokmuş. Allah'ın kulu kulundan çokmuş. Çok söylemesi günahmış” ve “Az gidiyorlar, uz gidiyorlar, dere tepe düz gidiyorlar” sözleri kalıp ifadelerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Toz Bey masalında çobanın Toz Bey ile karşılaştığı sahne, çobanın padişahın kızıyla evlendiği sahne ve Toz Bey'in evden gönderildiği sahne masaldaki ihtişamlı sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Toz Bey masalında Toz Bey isimli tilkinin insanla arkadaş olup onunla konuşması ve geline kayınpeder olması olağanüstü hâldir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Toz Bey masalında Toz Bey adlı tilki, olağanüstü varlıktır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Toz Bey masalında padişahın kapısındaki dünür taşı ideal nesnedir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Toz Bey masalında asıl entrika Toz Bey'in padişaha damat olmasına uyarlanmıştır. Çoban, çobanlıktan padişaha damatlığa terfi etmiştir.

16. Epik Birlik Yasası

Toz Bey masalında epik birlikler çobanın Toz Bey ile tanışması, padişahın yanına gitmesi ve padişahın kızıyla evlenmesi olmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Toz Bey masalında tilki zeki ve kurnaz, çoban vefasız, padişah otoriter ve padişahın kızı çobana statü kazandıran aracı kahraman olmuştur.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Toz Bey masalında asıl dikkatler çobanken padişaha damat olan çobanda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Toz Bey masalında diğer dikkatler Toz Bey'de ve onu evden atan padişahın kızında toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Toz Bey masalında tekrarlanan mekân, kayanın yanı olmuştur. Çoban, çıkısındaki yiyecekleri yiyen Toz Bey'i kayanın yanına tekrar giderek tilkiyi bulur.

20. Bileşik Yapı Yasası

Toz Bey masalında iç içe olan birden fazla olaylar, kahramanlar ve durumlar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.68. Tuz Kadar Sevgi Masalı

Bölge: Konya/Meram

Kaynak Kişi: Battal DEMİRTAŞ

Derleyen: Mazhar BAĞLI

Masal Tipi: F. Kaderin Hâkimiyeti

Derlenme Tarihi: 09.03.1991

Tam Künye: BAĞLI, Mazhar. (1991). Derlemeler. “Tuz Kadar Sevgi” Masalı. Dosya Numarası 466/A-B Yüzü, Konu Kodu 69. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 2-8.

Tuz Kadar Sevgi Masalının Olay Örgüsü:

Bir hükümdarın üç kızı vardır.

Hükümdarın büyük kızı hükümdarı lokum gibi sever.

Hükümdarın ortanca kızı hükümdarı normal sever.

Hükümdarın küçük kızı hükümdarı tuz kadar sever.

Hükümdar küçük kızının bu sevgisinden rahatsız olur.

Hükümdar kızını bir dağa gönderip kesilmesini ister.

Kızı öldürmeden bir hayvan avlayarak onun kanını kızın gömleğine batırırlar.

Bir gün kız ve çoban kavak ağacının dibinde karşılaşır.

Bu kız başından geçenleri çobana anlatır ve çoban kızı evine götürür.

Kız ve çoban yedi gün yedi gece yol giderler.

Kız ve çoban bir gün evlenirler.

Kızın ve çobanın üç tane kızı olur.

Bu çocukların ismi “Neydim?”, “Ne oldum?” ve “Ne olacağım?”dır.

Hükümdar bir gün geziye çıkar ve çocukların birbirlerine isimleri ile hitap ettiğini duyar.

Hükümdar bu isimlerin hikmetini merak eder.

Hükümdar askerleriyle birlikte kızının evini ziyaret eder.

Kız çocuklarının isimlerinin anlamlarını babasına anlatır.

Kız başından geçenleri de hükümdar babasına anlatır.

Hükümdar yaptıklarından pişman olur.

Hükümdar ülkenin padişahlığını çobana verir.

Hükümdar kızını ve damadını kırk gün kırk gece düğünle tekrar evlendirir (D: Bağlı, 1991: 2-8).

Tuz Kadar Sevgi Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalı bir hükümdarın merakı ile başlar. Bu hükümdar kızlarına kendisini ne kadar sevdiklerini sorar ve bu cevaplar masalın akışını tayin eder.

b. Bitiş Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalı hükümdarın tahtını bir çobana ve aynı zamanda damadına vermesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Tuz Kadar Sevgi masalında yinelenen sahneler padişahın üç kızına “Beni ne kadar seviyorsunuz?” sorusunu üç kere sorması ile gerçekleşmiştir. Diğer yineleme sahneleri ise hükümdarın kızlarının adının anlamının ne olduğunu hükümdar babasına anlattığı sahnelerdir. Hükümdarın kızı zamanla koskoca bir hükümdar kızıdır, “Neydim?” olur, ikincisi başına gelen olaylarla bu hale gelir ve “Ne oldum?” olur, son olarak üçüncüsü ise bu verilen isimle “Ne olacağım?” diye düşünür.

3. Üçler Yasası

Tuz Kadar Sevgi masalında hükümdarın üç kızı vardır. Hükümdar kızlarına üç soru sorar. Hükümdarın kızının ve çobanın “Neydim, Ne oldum, Ne olacağım?” adında üç kızı olur.

4. Yediler Yasası

Tuz Kadar Sevgi masalında kız ve çoban yedi gün yed gece boyunca yol giderler.

5. Kırklar Yasası

Tuz Kadar Sevgi masalında hükümdar kızını kırk gün kırk gece düğünle tekrar evlendirir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Tuz Kadar Sevgi masalında sırasıyla hükümdar ve üç kızı; küçük kız hükümdarın vezirleri; küçük kız ve çoban; küçük kızın kızları ile hükümdar; hükümdar ile küçük kız ve çoban aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Tuz Kadar Sevgi masalının son sahnesinde hükümdar, küçük kız ve çoban aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası
a. Zıt Temalar Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalında sevgi, haksızlık, adalet, özel kişilik ve sıradan kişilik ile kader temaları kullanılmıştır. Masalda hükümdar kızlarının kendisine olan sevgilerini öğrenmek ister. Ancak hırsa kapılarak küçük kızını ölüme terk eder. Masalın sonunda kızı ve torunları ile bir araya gelerek kızına haksızlık yaptığını anlar ve onu affederek kızını çoban ile evlendirir. Tahtını da damadına verir.

a. Zıt Kişiler Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalında hükümdarın karşısında onu çok sevmesine rağmen ölüme terk eden kızı bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası
a. Olumlu İkiz Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalında hükümdarın üç kızı, hükümdarın vezirleri, çoban ve hükümdarın küçük kızı ile çobanın üç kızı bulunmaktadır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalında hükümdarın askerleri olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası
a. İlk Durum Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalında ilk durum, babasını tuz kadar seven küçük kızın öldürülmek üzere evden gönderilmesidir.

b. Son Durum Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalında son durum hükümdarın hatasını anlayıp kızından af dilemesi olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası
a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalında hükümdar verdiği karardan vazgeçerek kızından af diler. Hükümdarın vezirleri ise kızı öldürmekten vazgeçerek onu bir kavak ağacının yanına bırakırlar. Bu geri adımlar, masalın sonunu olumlu yönde hazırlamıştır.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalında hükümdarın küçük kızı talihsiz ve haklıdır. Kaderin bu akışı onun masalın sonunda babası ile yeniden bir araya gelmesini ve kocası çobanın ülkeye padişah olmasını sağlamıştır.

12. Kalıplaştırma Yasası
a. Kalıp Olaylar Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalında sorulan sorular kalıplaştırılmıştır. Bu kalıp davranış, bir hükümdar tarafından kızlarına karşı olmuştur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalında “Zamanla”, “Ay geçer gün geçer” ve “Çoban saraya, kız saraya, padişah da murada erer” sözleri kalıp ifadelerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Tuz Kadar Sevgi masalında küçük kızın babası tarafından ölüme gönderildiği sahne; kızın vezirler tarafından bağışlanması, çoban ile karşılaşması; hükümdarın torunları ile karşılaşması ve kızını affederek çobanı padişah yapması masaldaki görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalında bir hükümdarın kızının ölümüne karar vermesi, bu kızın ölümden kurtulması ve kızlarına “Neydim? Ne oldum? ve Ne olacağım?” isimlerini koyması olağanüstü hâllerdir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalında küçük kızın ve çobanın karşılaştığı kavak ağacı, çobanın koyunları, vezirlerin öldürdüğü hayvan olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalında kızın temsili kanlı gömleği ideal nesnedir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Tuz Kadar Sevgi masalında tek entrika küçük kızın masumiyetinin anlaşılması ve kocası çobanın ülkeye padişah olması olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Tuz Kadar Sevgi masalında hükümdarın kızlarına sorular sorması, küçük kızını ölüme göndermesi, bu kızın çobanla evlenip çocuk sahibi olması; hükümdarın çocuklarla karşılaşması ve en sonunda kızıyla karşılaşması epik birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Tuz Kadar Sevgi masalında hükümdar zalim ve otoriter; hükümdarın kızları saf ve masum; küçük kız mağdur ve tehlikede olan bir kahramandır. Çoban ise yardımsever bir kahraman olup küçük kızla evlenir. Bu evlilikten olan kız çocukları annelerinin affedilmesine ve babalarının padişah olmasına aracı olmuştur.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalında dikkatler küçük kızda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Tuz Kadar Sevgi masalında diğer dikkatler hükümdarda, çobanda ve Neydim? Ne oldum? Ve Ne olacağım? İsimli 3 kızda ve çobanda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Tuz Kadar Sevgi masalında tekrarlanan mekân küçük kızın ve çobanın evi olmuştur. Hükümdar Neydim? Ne oldum? Ve Ne olacağım? isimli üç kızın adının anlamını merak eder bunun sırrını öğrenmek için kızının evine tekrar.

20. Bileşik Yapı Yasası

Tuz Kadar Sevgi masalında padişah ve kızı arasındaki olaylar masalın genel yapısını oluşturmuştur.

3.69. Üç Bacı Masalı

Bölge: Konya/Cihanbeyli

Kaynak Kişi: Ayşe ÖZEL

Derleyen: Mehmet Şirin GÜZEL

Masal Tipi: P. Acayip İcraat ve Olaylar

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: GÜZEL, Mehmet Şirin. (2000). Cihanbeyli (Konya) ve Gülşehir (Nevşehir)'den Halk Edebiyatı Derlemeleri. “Üç Bacı” Masalı. Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Bitirme Tezi, Konya, s.3-7.

Üç Bacı Masalının Olay Örgüsü:

Üç kız kardeş vardır.

Dev avradı üç kızın yanına gelir.

Dev avradı teşi satıyorum diyerek büyük kızı kendi evine götürür.

Dev avradı teşi satıyorum diyerek ortanca kızı kendi evine götürür.

Dev avradı kızlardan kendi parmağını yemelerini ister.

Dev avradı iki büyük kızı parmağı yemeyince öldürür.

Dev avradı teşi satıyorum diyerek küçük kızı kendi evine götürür.

Küçük kızı dev avradının parmağını kediye yedirir.

Küçük kız dev avradının kızı olur.

Küçük kız dev avradı uyuyunca devin sakallarındaki kırkıncı anahtarı alır.

Küçük kız ablalarının asılı olduğu odanın kapısını açar.

Küçük kız elindeki elmayı düşürür.

Bu elma bir Beyoğlu'nun bahçesine gider.

Beyoğlu ve küçük kız tanışıp evlenir.

Dev avradı üç gün sonra uyanır ve Beyoğlu'nun evine gelir.

Dev avradı küçük kızın parmağını emer ve kız bayılır.

Beyoğlu yedi kat derin bir çukur kazar.

Dev avradı bu çukura düşerek ölür (D: Güzel, 2000: 3-7).

Üç Bacı Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Üç Bacı masalı bir dev avradının üç kız kardeş teşi satmak istemesi başlar.

b. Bitiş Kuralı

Üç Bacı masalı dev avradının çukura düşerek ölmesi ile sona erer.

2. Yineleme Yasası

Üç Bacı masalında dev avradı üç kere kız kardeşlerinin yanına gelir. Gelince üç kere "Teşi satıyorum teşi" diyerek kızları kandırmaya çalışır ve sırayla kızları evine götürür. En sonunda Beyoğlu'nun evine gelerek tekrar teşi satmak ister ancak kendi sonunu getirmiş olur.

3. Üçler Yasası

Üç Bacı masalında üç kız kardeş vardır. Dev avradı olağanüstü şekilde üçüncü günün sonunda uyanır ve küçük kızı aramaya çıkar.

4. Yediler Yasası

Üç Bacı masalında Beyoğlu dev avradını gömmek yedi kat derin bir çukur kazar.

5. Kırklar Yasası

Üç Bacı masalında dev avradının kırk anahtarı ve kırk odası vardır. Otuz dokuz odanın açılmasında sakınca yoktur ancak kırkıncı odada iki büyük kızın cesedi vardır. Dev avradı uyuyunca kırk gün ya da kırk yıl uyur.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Üç Bacı masalında dev avradı ve üç kız kardeş; küçük kız ve dev avradı; küçük kız ve Beyoğlu sırayla aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Üç Bacı masalının son sahnesinde Beyoğlu ve dev avradı aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Üç Bacı masalında ölüm-yaşam; olağanüstü varlık-beşerî dünyadaki insan temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Üç Bacı masalında üç kız kardeşin ve Beyoğlu'nun karşısında dev avradı bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Üç Bacı masalında üç kız kardeş ve Beyoğlu olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Üç Bacı masalında dev avradı ve kedi olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Üç Bacı masalında ilk durum; dev avradının üç kardeşi kandırarak evine götürmesi ve onlara zarar vermesi olmuştur. Bu ilk durum dev avradından kurtulmak isteyen küçük kızın planlar yapması ve dev avradının ölmesine kadar uzanmıştır.

b. Son Durum Kuralı

Üç Bacı masalında son durum dev avradının Beyoğlu'nun evine gelmesi, küçük kızın bulması ve Beyoğlu'nun kazdığı çukura düşerek ölmesi olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Üç Bacı masalında geriye dönüşler dev avradının, üç kardeşin evine tekrar dönüp gelmesi ile olmuştur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Üç Bacı masalındaki olaylar; dev avradının ölmesine ve küçük kızın Beyoğlu ile mutlu bir şekilde yaşamasına göre tasarlanmıştır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Üç Bacı masalında dev avradı üç kız kardeşe parmağını vererek onlardan bu parmağı yemelerini söyler. İki kardeş parmağı yemez ve yastığın arkasına atar. Küçük kız ise bu parmağı kedinin yemesini sağlar. Bundan sonra masalın ikinci bölümü başlar ve dev avradı kendi sonunu hazırlar.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Üç Bacı masalında “Evvel zamanda”, “Aradan epey zaman geçer”, “Gele gele”, ve “Elimde bir koca tepsi baklava vardı. Kurbağalar “varrık” dedi. Ben de “bırak” zannettim, bıraktım. Koydum geldim. Baklavayı getiremedim ama kusura bakmayın” ifadeleri bulunmaktadır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Üç Bacı masalında dev avradının iki kız öldürdüğü sahne; küçük kızın dev avradının evine gelip kırkinci odayı açtığında ablalarını bulduğu sahne; küçük kızın elmasını düşürdüğü sahne; küçük kızın Beyoğlu ile evlendiği sahne; dev avradının çukura düşüp öldüğü sahne ihtişamlı sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Üç Bacı masalında dev avradının üç kız kardeşe parmak emdirmek istemesi, parmağın “Yastıkların arkasındayım, sürünüyorum ve Sıcacık karında yatıyorum” şeklinde konuşması olağanüstü hâldir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Üç Bacı masalında olağanüstü varlıklar; dev avradının sattığı teşi, dev avradının konuşan parmağı ve parmağı yiyen kedidir.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Üç Bacı masalında ideal nesneler; küçük kızın elindeki elma ve otuz dokuzuncu kapıyı açan anahtardır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Üç Bacı masalında tek entrika dev avradının ölmesi ve küçük kız ile Beyoğlu’nun mutlu bir şekilde yaşaması olmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Üç Bacı masalında epik birlikler; dev avradının üç kardeşe teşi satmak istemesi; küçük kızın dev avradı ile mücadeleye girmesi; küçük kızın Beyoğlu ile tanışması epik birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Üç Bacı masalında üç kız kardeş masum ve iyi kalpli; dev avradı kötü kalpli, Beyoğlu küçük kız kurtaran kahraman; küçük kızın talihini değiştiren konuşan parmak, parmağı yiyen kedi ve suya düşen elma ise yardımcı kahramanlardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Üç Bacı masalında asıl dikkatler küçük kızda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Üç Bacı masalında diğer dikkatler Beyoğlu'nda ve dev avradında toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Üç Bacı masalında dev avradı üç kere üç kardeşin yaşadığı eve gelir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Üç Bacı masalında üç kız kardeşin talihsiz olayları masaldaki genel yapıyı oluşturmuştur.

3.70. Üç Kardeşler Masalı

Bölge: Konya/Bozkır

Kaynak Kişi: Fatma DEMİRİŞLER

Derleyen: Oğuz TANSEL

Masal Tipi: M. Kıskançlık ve İftira

Derlenme Tarihi: 1957

Tam Künye: TANSEL, Oğuz. (1974). Al'lı ile Fırfırı. (Ressam: Seniye Fenmen).

Üç Kardeşler Masalının Olay Örgüsü:

Bir baba ölüm döşeginde üç oğlu ile konuşur.

Çocuklarından kılıçtan üç tane orak yapmalarını ister.

Baba ölür ve üç kardeş fakirleşir.

Üç kardeş üç orak yapıp yola düşer.

Üç kardeş yolda bir tarla ile karşılaşır.

Üç kardeş bu tarlayı biçmeye başlar.

Tarlanın sahibi bir dev çıkar.

Dev karısına bir mektup yazar.

Bu mektubu küçük oğlanla karısına gönderir.

Oğlan mektubu okur.

Mektupta kendisinin ve ağabeylerinin kesileceğini öğrenir.

Küçük oğlan mektubu değiştirir.

Dev iki kardeşle beraber eve gelir.

Yemekten sonra üç kardeş devin üç kızı ile uyur.

Dev üç kardeşi öldürmek ister.

Küçük oğlan durumu anlar ve devden hizmet ister.

Dev küçük oğlana helva ve keşkek pişirir, su getirir.

Oğlan bu sırada fesleri devin kızlarına giydirir.

Üç kardeş evden kaçar ve dev kendi kızlarını öldürür.

Dev ve karısı kızlarının etlerini pişirir.

Üç kardeş bir padişahın konağında çalışmaya başlar.

Padişah küçük oğlanı çok sever.

Ağabeyleri küçük kardeşlerini kıskanır.

Ağabeyleri sabahları artık geç uyanırlar.

Ağabeyleri küçük kardeşlerine tuzak kurar.

Ağabeyleri padişahıtan küçük oğlanı devin yanına göndermesini ister.

Küçük kardeş devin altın ibikli horozunu almak için yola çıkar.

Horoz oğlanı görünce “beni kaçırmaya geldi o oğlan” anlamında öter.

Küçük kardeş horozu alıp padişaha getirir.

Ağabeyleri küçük kardeşlerine tekrar tuzak kurar.

Ağabeyleri padişahıtan küçük oğlanı devin yanına göndermesini ister.

Padişah küçük oğlandan devin yorganını ister.

Oğlan devin evine gider ve yorganı padişaha getirir.

Ağabeyleri küçük kardeşlerine yine tuzak kurar.

Ağabeyleri padişahıtan küçük oğlanı devin yanına göndermesini ister.

Padişah küçük oğlandan devin atını ister.

Oğlan kırk gün sonra atın yanına gelir.

At oğlanı görünce “küçük oğlan beni kaçırmaya geldi” anlamında kişner.

Oğlan atı alıp padişaha getirir.

Ağabeyleri küçük kardeşlerine bir daha tuzak kurar.

Ağabeyleri padişahıtan küçük oğlanı devin yanına göndermesini ister.

Padişah küçük oğlanı devin karısının yüzüğünü alması için gönderir.

Küçük oğlan Keloğlan kılığına girer.

Küçük oğlan kadını kandırarak yüzüğünü alır.

Ağabeyleri küçük kardeşlerine bir daha tuzak kurar.

Ağabeyleri padişahıtan küçük oğlanı devin yanına göndermesini ister.

Padişah küçük oğlandan dev getirmesini ister.

Padişah oğlana bu görev için kırk gün verir.

Dev oğlanı zembile asar ve kırkıncı gün ava çıkar.

Oğlan devin karısını kandırır.

Oğlan kadını kesip kazanda pişirir.

Dev karısını yer.

Oğlan deve padişahın karısını ile evlenmesini söyler.

Oğlan devı kandırır ve devı yedi kilidi olan tabuta kilitler.

Dev padişaha getirilir ve kırk odanın ilkine konur.

Padişah iki ağabeyden devin tabutunu açmalarını ister.

Dev iki kardeşı hemen yutar.

Dev öküzün etlerini yiyip ölür.

Padişah kızını ve tahtını oğlana verir.

Kırk gün kırk gece düğün yapılır (D: Tansel, 1974: 70-80).

Üç Kardeşler Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Üç Kardeşler masalı, bir babanın ölmesi ve üç oğluna vasiyet bırakması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Üç Kardeşler masalında, olaylar yaşandıktan sonra bir sakinlik başlar. Bu sakinlik küçük oğlanın padişah olması ile son bulur.

2. Yineleme Yasası

Üç Kardeşler masalının ilk bölümünde babalarının vefatından sonra mücadeleleri başlayan üç kardeş, bir dev ile karşılaşır. Küçük kardeş bu bölümde kendisini ve kardeşlerini devden kurtarmak için devden helva, keşkek yapmasını ve su getirmesini ister. Üçüncü hamlede üç kardeş devden kaçır. Masalın ikinci bölümünde bu kardeşler bir padişahın yanına gelir. Ağabeyleri, padişahın küçük kardeşi çok sevmesine tahammül edemezler. Bu sebeple padişahı kardeşlerine karşı doldururlar ve devle karşı karşıya getirirler. Bu karşılaşmalarda padişah küçük oğlanı devin evine gönderir. Oğlan her sınavında sırayla devin horozunu, yorganını, atını, devin karısının yüzüğünü ve en sonunda devi padişaha getirir. Bu tekrarlanan olaylar, oğlanın padişah olmasına zemin hazırlayan zaferlerdir.

3. Üçler Yasası

Üç Kardeşler masalında olaylar üç kardeşin başından geçer. Bu üç kardeşin üç orağı vardır. Küçük oğlan devden üç gıda (helva, keşkek, un) ister.

4. Yediler Yasası

Üç Kardeşler masalında oğlan devi yedi kilidi olan tabuta kilitler ve padişaha getirir.

5. Kırklar Yasası

Üç Kardeşler masalında küçük oğlan sınavlarında padişahın kırk gün süre ister. Dev küçük oğlanı otuz dokuz gün besler ve kırkinci gün ava çıkar. Masalın son sekmelerinde dev, kırk odalı yerin ilkinde konar. Masalın en son sahnesinde küçük oğlan ve padişahın kızı kırk gün kırk gece yapılan düğünle evlenir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Üç Kardeşler masalında; büyük sahnede dev ve küçük oğlan bulunmaktadır. Masalın başında baba ve üç oğlu bulunmaktadır. Masalın devamında iki ağabey ve padişah; padişah ve küçük oğlan; küçük oğlan ve devin karısı bulunmaktadır.

7. Son Sahnede İki Yasası

Üç Kardeşler masalının sonunda ise padişah, küçük oğlan ve padişahın kızı aynı sahnededir.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Üç Kardeşler ölüm ve yaşam teması üzerine kurulmuştur. Ağabeyleri tarafından kışkırtılan ve ölmesi istenen küçük oğlan, devle olan mücadelesinde ölüm-

kalım savaşı verir. Ancak masalın akışına göre küçük oğlan padişah olmakla ve padişahın kızı olmakla ödüllendirilir. Ağabeyleri ise deve yem olarak cezalandırılır. Masaldaki temalar ise olağanüstü dünya ve beşerî dünyadır. Dev olağanüstü dünyada insanları yiyerek beslenirken, üç kardeş beşerî dünyanın varlıklarıdır. Masalda diğer bir tema zıtlığı fakirlik ve zenginlik olmuştur. Babalarının ölümünden sonra fakirleşip yola çıkan üç kardeşten en küçüğü masalın sonunda hem padişahın kızı ile evlenir hem de ülkeye padişah olur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Üç Kardeşler masalında; dev ve karısı üç kardeşi yemek isteyerek ilk zıtlık etabını oluşturmıştır. İki ağabey kardeşlerinin kötülüğünü isterken, küçük kardeşleri onları devden koruyan ve bütünlüğünü bozmak istemeyen kardeşlerdir. Padişah ise küçük oğlan koruyup kollayan ve onu padişah yapan iyi kalpli yöneticidir.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Üç Kardeşler masalında; küçük kardeş ve padişah iyi kalpli, merhametli kişiler olarak olumlu ikiz gösteren varlıklardır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Üç Kardeşler masalında üç kardeş, biyolojik açıdan ikiz olsalar da tutum ve davranış açısından ayrılmaktadır. Ayrıştıkları nokta, iki ağabeyin kardeşlerinin ölmesini istemesidir. Üç kardeşe karşı dev ile karısı onları öldürerek yemek isteyen olumsuz ikizlerin örneğidir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Üç Kardeşler masalında ilk durum fakirliktir. Üç kardeş babalarının vefatından sonra ellerindeki her şeyi kaybederler. Bu yokluk onların gidermek istedikleri durum olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Üç Kardeşler masalında son durum, devin padişaha teslim edilmesi üzerine olmuştur. Küçük oğlan tarafından dev padişaha getirilir. Dev, öküzlerin etini ve iki ağabeyi yiyerek ölür. Bundan sonra sınavlar dizisi sona erer. Küçük oğlan ülkeye padişah olur. Önceki padişahın kızıyla da evlenir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Üç Kardeşler masalında küçük kardeş, padişah tarafından defalarca devin evine gönderilir. Küçük kardeş masalın sonunda tekrar padişahın konağına gelir ve ülkeye padişah olur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Üç Kardeşler masalında en küçük kardeş, padişah tarafından kendisine sunulan şartları devle mücadele ederek yerine getirir. Masalın sonunda ülkeye padişah olur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Üç Kardeşler masalında küçük oğlan yinelenen sınavlarını kurnazlığı sayesinde başarıyla tamamlar. Küçük oğlan tatlı diliyle horozu, atı ve devin ve devin karısını kandırır. Küçük oğlan masalın ilk bölümünde devin kandırarak ondan helva, keşkek ve su ister. Devin oylar ve kardeşleriyle birlikte evden kaçarlar. Bu kaçış devin kendi kızlarını kesip yemesine neden olur. Masaldaki diğer kalıp öge devin insanları yemesidir. Devin masalın farklı akışlarında karısını ve iki ağabeyi yer. Masalın ikinci bölümünde altı sınavında da akıllı bir plan kurar. Bu planlarında devin horozunu, yorganı almak için devin, devin atını, devin karısını ve en sonunda tekrar devin kandırır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Üç Kardeşler masalında “İlksiz mavi urunda, mavi vaktin birinde”, “Yıllar yelce esmiş”, “Geçtiğimiz yollar kurak, neyler buna altın orak (türkü)”, “Az gitmişler uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler, altı ay bir güz gitmişler, bir de arkalarına bakmışlar ki, arpa boyu yol gitmişler”, “Bu işler yapılmakta olsun”, “Bunlar kaçmakta olsunlar”, “Sözü uzatmayalım”, “Devin karısı pişmekte olsun”, “Dev beklemekte olsun” ve “Onlar mutluluğa erişmişler, sizler de erişin mutluluğa. Mavi gökten yıldızlar düştü, tümü de çocuklara” sözleri masalın akışını bozmadan kalıp ifadeler olarak bulunmaktadır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Üç Kardeşler masalında; üç kardeşin dev ile karşılaşmaları, devden kaçarak bir padişahın konağına gelmeleri, küçük oğlanın altı kere devin evine gitmesi, horoz, at ve devin karısı ile karşılaşmaları, bu ziyaretlerde devin ve küçük oğlanın her karşılaşması, küçük oğlanın don değiştirerek Keloğlan olması, devin kendi kızlarını, karısını ve iki ağabeyi yemesi ve son olarak küçük oğlanın padişah olup evlenmesi görkemli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Üç Kardeşler masalında; devin kızlarını kesip yemesi, devin yemek yapması, horozun ölmesi, atın kişnemesi, oğlanın Keloğlan kılığına girmesi, oğlanın devin karısını öldürerek pişirmesi ve devin kendi karısını yemesi, devin tabuta girip bağırması ve bu sese ormandaki ağaçların sallanması; devin iki kardeşi yemesi masaldaki olağanüstü durumlara örnektir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Üç Kardeşler masalında dev olağanüstü varlıktır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Üç Kardeşler masalında ideal nesne sahibi bir dev olan tarladır. Olaylar bu tarlanın keşfi ile başlar.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Üç Kardeşler masalında asıl entrika, küçük oğlanın padişah olması üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Üç Kardeşler masalında fakirlikten padişahlığa yükselen küçük oğlanın ağabeyleri ve dev ile olan sınavları onun kaderindeki birlikleri oluşturmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Üç Kardeşler masalında; dev ve karısı kötü kalplidir. İki ağabey, küçük kardeşlerinin ölmesini isteyen kötü kalpli kişilerdir. Padişah iyi kalpli ve merhametli bir yöneticidir. Küçük oğlanı padişah yapar. Küçük oğlan akıllı ve sabrı sayesinde hem padişah olur hem de düğünü olur.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Üç Kardeşler masalında tüm dikkatler küçük kardeşte toplanır. Masalda sınavları geçer. Padişaha rüşdünü ispatlar. Padişaha damat olur. Ülkeye de padişah olur.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Üç Kardeşler masalında dikkat çeken diğer kahramanlar ölen dev ve devin yuttuğu iki kardeş ile padişah ve kızında toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Üç Kardeşler masalında küçük kardeş devle olan her sınavından sonra padişahın yanına tekrar döner. En sonunda geri dönüp geldiği ülkeye statü kazanmış olarak döner ve padişah olur.

20. Bileşik Yapı Yasası

Üç Kardeşler masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.71. Üç Kız Kardeş Masalı

Bölge: Konya/Ahırılı

Kaynak Kişi: Kezban IŞIK

Derleyen: Ayşegül ÇINAR

Masal Tipi: M. Kıskançlık ve İftira

Derlenme Tarihi: 15.02.1994

Tam Künye: ÇINAR, Ayşegül. (1994). Halkbilimi Ödevi Derleme Çalışması. “Üç Kız Kardeş” Masalı. Dosya Numarası 1243/A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.3-10.

Üç Kız Kardeş Masalının Olay Örgüsü:

Üç kız kardeş vardır.

İkisi çok zengindir, birisi fakir ve hamiledir.

Hamile olan kızın canı ciğer çeker ve kardeşleri ciğer pişirir.

Evdeki cariyeler, kız ciğeri yemeden önünden alırlar.

Kızın kocası ciğer almak için evden ayrılır.

Kızın kardeşi kızı hamama götürür ve orada bırakır.

Gökten üç melek iner ve kızın doğumuna yardım eder.

Melekler kızın adına “Güldükçe Güller Açan Kız” adını koyar.

Daha sonra kızın diğer kardeşi hamile kalır ve birlikte hamama giderler.

Gökten üç şeytan iner ve kadının zorlu bir doğum yapmasına neden olurlar.

Melekler bu kızına adına da “Alın Uurlu Kız” koyarlar.

Padişahın oğlu meleklerin adını koyduğu kızı duyar ve onunla evlenir.

Gelinin kötü kalpli teyzesi geline tuzlu gevrek yedirir.

Kız iki gözünü de vererek birer bardak su alır.

Kötü kalpli teyze kendi kızını padişahın oğluna teslim eder.

Yürüdükçe çayır çimen biten kızı bir dede görür ve eve getirir.

Güldükçe Güller Açan Kız, gülleri dedeye verir ve dede gülleri İstanbul’a satmaya götürür.

Alın Uurlu Kız gülleri alarak eve takarken dede kör kızın bir gözünü alıp kıza getirir.

Dede tekrar İstanbul’a gelir ve gülleri Alın Uurlu Kıza tekrar satar.

Dede Alın Uurlu Kızdan gülleri alır ve kıza getirir.

Güldükçe Güller Açan Kız ününü padişahın oğluna duyurur.

Padişahın oğlu yalandan hasta olur.

Güldükçe Güller Açan Kız çorbanın içine yüzüğünü atarak padişahın oğluna gönderir.

Padişahın oğlu yüzüğü bulur ve kıza atı gönderir.

At etlenir, padişahın oğlu atı almaya gelir ve kıza dünür gönderir.

Kırk gün kır gece düğün yapılır.

Alnı Uurlu Kız cezalandırılır (D: Çınar, 1994: 3-10).

Üç Kız Kardeş Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Üç Kız Kardeş masalı, kardeşlerden birinin hamile kalması ile başlar. Kız hamile kalır ve canı ciğer çeker. Kızın bu isteği masaldaki olay örgülerinin başlangıcı olmuştur.

b. Bitiş Kuralı

Üç Kız Kardeş masalı, Güldükçe Güller Açan Kızın ve padişahın oğlunun kavuşması ve Alnı Uurlu Kızın cezalandırılması ile sona erer.

2. Yineleme Yasası

Üç Kız Kardeş masalında hamile olan kızın kardeşlerinin ciğer pişirmesi, cariyelerin bu ciğer almaları, gökten olağanüstü varlıkların inmesi, Güldükçe Güller Açan Kızın gözlerini kaybetmesi ve tekrar kazanması, süpürgeci dedenin İstanbul'a gitmesi ve gülleri satması masalda yinelenen yasalardır.

3. Üçler Yasası

Üç Kız Kardeş masalında üç kız kardeş vardır. Hamile kalan kızın kocası ciğer almaya gider ve dokuz gün gelmez. İki kardeşin doğumuna gökten üç melek ve üç şeytan iner. Alnı Uurlu Kızın annesi dokuz ay olunca kız kardeşinin yanına gelir. Gökten inen üç melek kıza "Birisi demiş ki güldük sıra güller açılsın, biri demiş ki yürüdük sıra çayır çimen bitsin. Biri de demiş ki ağladık sıra altın inci dökülsün" şeklinde üç adını koyarlar.

4. Yediler Yasası

Üç Kız Kardeş masalında Güldükçe Güller Açan Kız padişahın oğlunun gönderdiği ata yedi ay bakar.

5. Kırklar Yasası

Üç Kız Kardeş masalında Güldükçe Güller Açan Kız ve padişahın oğlu kırk gün kırk gece düğün yapar.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Üç Kız Kardeş masalında sırayla; üç kız kardeş; iki kız kardeş, Güldükçe Güller Açıan Kız ve padişahın oğlu, padişahın oğlu ve Alın Uurlu Kız, Güldükçe Güller Açıan Kız ve süpürgeci dede, Güldükçe Güller Açıan Kız ve süpürgeci dedenin beş kızı, Alın Uurlu Kız ve süpürgeci dede ve Güldükçe Güller Açıan Kız ile at aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Üç Kız Kardeş masalının son sahnesinde Güldükçe Güller Açıan Kız ve padişahın oğlu aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Üç Kız Kardeş masalında zenginlik-fakirlik, iyilik-kötülük; kıskançlık, kurnazlık ve saflık; olağanüstü varlıklar ve beşerî dünyadaki insanlar; tuzak-iyi niyet temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Üç Kız Kardeş masalında zıt kişiler iki kız kardeşin, Alın Uurlu Kızın, cariyelerin ve süpürgeci dedenin beş kızının karşısında üçüncü kız kardeş, Güldükçe Güller Açıan Kız, süpürgeci dede bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Üç Kız Kardeş masalında olumlu İkizde; melekler ve şeytanlar; Güldükçe Güller Açıan Kız, onun annesi ve babası, süpürgeci dede ve padişahın oğlu bulunmaktadır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Üç Kız Kardeş masalında olumsuz İkizde iki kız kardeş, Alın Uurlu Kız ve cariyeler bulunmaktadır.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Üç Kız Kardeş masalında ilk durum; hamile kalan kızın hamamda doğum sancısının tutması ve gökten üç melek inerek kızın doğuma yardım etmesi olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Üç Kız Kardeş masalında son durum Güldükçe Güller Açıan Kızın gözlerini yeniden kazanmak için çareler araması ve süpürgeci dede ile iş birliği yapması olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Üç Kız Kardeş masalında kıskanç kız kardeş, kız kardeşini kıskanarak hamama geri döner. Süpürgeci dede İstanbul'a dönerek kızın gözlerini alır ve Güldükçe Güller Açıan Kıza getirir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Üç Kız Kardeş masalındaki olaylar Güldükçe Güller Açıan Kızın padişahın oğluna kavuşması şeklinde tasarlanmıştır.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Üç Kız Kardeş masalında kız; güldükçe yüzünde güller açılır, yürüdükçe yerlerde çayır çimen biter, ağladıkça gözlerinden altın inci dökülür.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Üç Kız Kardeş masalında kalıp ifadeler; “Güldük sıra güller açılsın, yürüdük sıra çayır çimen bitsin, ağladık sıra altın inci dökülsün”, “Bir deste güle bir göz, bir göze bir deste gül”, “Kırk gün kırk gece düğün yapmışlar” “Keskin kılıç mı istersin, eşkin at mı istersin?” “Böyle böyle üç ay geçmiş” ve “O inmiş muradına, biz de çıktık tahtına. Geçen Pazar düğünü vardı. Biz davetliydik. Siz davetli değil miydiniz? Değildik” sözleri olmuştur.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Üç Kız Kardeş masalında büyük sahneler; Güldükçe Güller Açıan Kızın gözlerini kaybetmesi, padişahın oğlu karşılaşması ve evlenmesi olmuştur.

14. Anlatı Mantiği Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Üç Kız Kardeş masalında olağanüstü hâller; gökten üç melek ve üç şeytanın inmesi; bir insanın güldükçe güller açması, yürüdükçe çayır çimenler bitmesi, ağladıkça altın inci dökülmesi; Güldükçe Güller Açıan Kızın tuzlu gevrek yiyerek bir bardak şü karşılığında gözlerini kaybetmesi, tekrar gözlerini alıp salavatla yerine koyması; Güldükçe Güller Açıan Kızın gözünün düştüğü yerden çimen bitmesi ve kızın atın boynunda olması olağanüstü hâllerdir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Üç Kız Kardeş masalında olağanüstü varlıklar; gökten inen melekler ve şeytanlar; tuzlu gevrek; güller, inciler, çayırlar; padişahın oğlunun gönderdiği konuşan ve Alın Urlu Kızı cezalandıran attır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Üç Kız Kardeş masalında olağanüstü nesneler; hamile kızın yiyemediği ciğer, padişahın oğlunun Güldükçe Güller Açıan Kıza verdiği mendil (yağlık), yüzük ve yüzüğün bulunduğu bir tas çorbadır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Üç Kız Kardeş masalında asıl entrika Güldükçe Güller Açıan Kızın ve padişahın oğlunun evlenmesi üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Üç Kız Kardeş masalında iki kız kardeşin hamile kalması ve ikisinin de kız bebek doğurması; Güldükçe Güller Açıan Kızın kandırılması ve gözlerini kaybetmesi; yerine Alını Urlu Kızın geçmesi; Güldükçe Güller Açıan Kızın süpürgeci dededen yardım istemesi epik birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Üç Kız Kardeş masalında iki kız kardeş fesat; diğer kız kardeş masum; Güldükçe Güller Açıan Kız temiz kalpli; Alını Urlu Kız kötü kalpli; süpürgeci dede yardımcı kahraman, padişahın oğlu aşkını arayan mağdur kişidir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Üç Kız Kardeş masalında asıl dikkatler Güldükçe Güller Açıan Kızda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Üç Kız Kardeş masalında diğer dikkatler Alını Urlu Kızda ve padişahın oğlunda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Üç Kız Kardeş masalında tekrarlanan mekânlar; hamam, süpürgeci dedenin evi ve süpürgeci dedenin iki kere ziyaret ettiği İstanbul olmuştur.

20. Bileşik Yapı Yasası

Üç Kız Kardeş masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.72. Üç Kız Kardeş İle Ak Sakallı Adam Masalı

Bölge: Konya/Seydişehir

Kaynak Kişi: ?

Derleyen: Ramazan UZUN

Masal Tipi: İ. Sihirbazlar

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: UZUN, Ramazan. (2009). Konya İli Seydişehir İlçesi ve Çevresinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimine Katkısı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam Masalının Olay Örgüsü:

Bir oduncu ormanda karısı ve üç kız ile birlikte yaşar.

Oduncu bir sabah işe gitmek için yola çıkar.

Oduncu öğle yemeğini büyük kızının getirmesini ister.

Oduncu kızının yolunu şaşırmaması için yola darı serperek gider.

Serçeler darıları yer.

Büyük kız yolunu kaybeder.

Büyük kız ormanda ışığı yanan bir eve gider.

Evde ak sakallı bir adam vardır.

Adamın ak sakalı yere kadar uzanmaktadır.

Sobanın yanında da üç hayvan vardır.

Bu hayvanlar horoz, tavuk ve ineştir.

Büyük kız geceyi burada geçirmek ister.

Ak sakallı adam bunu horoza, tavuğa ve ineğe sorar.

Hayvanlar kabul eder.

Büyük kız yemek hazırlar.

Yemeği sadece ak sakallı adam ve kız yer.

Büyük kız odaya geçip uyur.

Ak sakallı adam kızı mahzene indirir.

Oduncu ertesi gün ortanca kızından yemek ister.

Oduncu kızının yolunun şaşırmaması yola mercimek serperek gider.

Kuşlar mercimekleri yer.

Kız yolunu kaybeder ve o da ak sakallı adamın evine varır.

Ortanca kız geceyi burada geçirmek ister.

Ak sakallı adam bunu horoza, tavuğa ve ineğe sorar.

Hayvanlar kabul eder.

Ortanca kız yemek hazırlar.

Yemeği sadece ak sakallı adam ve kız yer.

Ortanca kız odaya geçip uyur.

Ak sakallı adam kızı mahzene indirir.

Oduncu ertesi gün küçük kızından yemek getirmesini ister.

Anne küçük kızını göndermek istemez.

Oduncu kızının yolunu şaşırmaması için yola bezelye serperek gider.

Kuşlar bezelyeleri yer.

Kız yolunu kaybeder ve ak sakallı adamın evine varır.

Küçük kız geceyi burada geçirmek ister.

Ak sakallı adam bunu horoza, tavuğa ve ineğe sorar.

Hayvanlar bunu da kabul eder.

Küçük kız hayvanları sevip okşar.

Küçük kız yemek hazırlar.

Yemeği ak sakallı adam ve kız yer.

Küçük kızın dışarıdan arpa ve saman getirerek hayvanlara verir.

Küçük kız uyumaya geçer.

Küçük kız uyurken garip sesler duyar.

Küçük kız sabah olunca kendisini sarayda bulur.

Küçük kızın yanında üç uşak vardır.

Küçük kız yaşlı adamın yerinde yakışıklı bir gencin uyuduğunu görür.

Yaşlı adam aslında bir prenstir.

Bir cadı prence büyü yapmıştır.

Tavuk, horoz ve inek ise prensin uşaklarıdır.

Küçük kızın insanları ve hayvanlar sevmesi sayesinde büyü bozulur.

Prens ve üç uşak eski hallerine dönerler.

Büyü gece yarısı bozulur ve eski kulübe tekrar yedi bahçeli saraya dönüşür.

Prens üç uşağını kızın annesine ve babasına gönderir.

Üç uşak kızın annesini ve babasını düğüne davet eder.

Büyük ve ortanca kardeş kötü huylarını bırakıp hayvanları aç bırakmamaları için cezalandırılır.

Büyük ve ortanca kız iyi insan olana kadar kırk gün bir kömürcüye hizmetçilik eder (D: Uzun, 2009: 210-215).

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalı, oduncu bir babanın ormana odun kesmeye gitmesi ile başlar. Oduncu baba karısına, öğle yemeğini büyük kızının getirmesini tembihler. Ancak masalın doğal örgüsüne göre büyük kız yola çıkar ve yolunu kaybeder. Masaldaki olaylar bu kaybolmanın yinelenmesi ile devam eder.

b. Bitiş Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında olay örgüsü, küçük kızın prens ile evlenmesine odaklanmıştır. Masalın sonunda ablalarından daha akıllı ve merhametli olan küçük kız, prensi tutulduğu büyüden kurtarır ve onunla evlenir. Büyük ve ortanca kardeş ise bir kömürcüye hizmet etmeleri için gönderilir.

2. Yineleme Yasası

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında yineleme, üç kız kardeşin yolunu kaybetmeleri şeklinde kurulmuştur. Sırasıyla üç kardeş babalarına yemek götürmek için evden çıkar. Fakat bu sırada üç kardeş yolunu kaybeder. Bir cadı tarafından ak sakallı adama dönüştürülen prensin evine gitmek zorunda kalırlar.

3. Üçler Yasası

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında oduncunun üç kızı vardır. Bu baba, kızlarının yolunu kaybetmemeleri için yola üç yiyecek bırakır. Bu yiyecekler dar, mercimek ve bezelyedir. Bu besinler üç kere kuşlar tarafından yenir. Üç kızın kaybolması üç gün sürer. Bir cadı tarafından ak sakallı adama dönüştürülen prensin evinde, aynı şekilde cadı tarafından tavuk, horoz ve inek formuna dönüştürülen üç uşak bulunmaktadır. Küçük kız cadı kadının tılsımını bozunca, sabah bir sarayda uyanır. Yanında aynı şekilde üç uşak bulunmaktadır.

4. Yediler Yasası

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında eski kulübe tekrar yedi bahçeli saraya dönüşür.

5. Kırklar Yasası

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında büyük ve ortanca kız kırk gün bir kömürcüye hizmetçilik eder.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalı farklı sahnelerde karşılıklı olarak kahramanlar yerini alır. Masalın giriş sahnesinde oduncu ve karısı yer alır. Daha sonra sırayla üç kız kardeş ak sakallı adam ve hayvanlar (horoz, tavuk ve inek) ile karşılıklı bir araya gelirler.

7. Son Sahnede İki Yasası

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalının sonunda küçük kız ve ak sakallı adam donundan çıkan prens bir arada olur. Düğün hazırlıkları başlar.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında ayrılık, terk edilme, kavuşma ve metafizik âlem temaları kullanılmıştır. Üç kız kardeş evlerinden ayrılmak zorunda kalır. Ormanda kaybolurlar. Masalda bir prens ve üç uşağı, bir cadı tarafından büyülenir ve form değiştirmek zorunda kalırlar. Prens ak sakallı adama, üç uşak ise tavuk, horoz ve ineğe dönüştürülür. Bu tılsımlı olay, küçük kızın akli sayesinde bozulur. Prens ve küçük kız kavuşarak evlenirler.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında anne küçük kızını, büyük ve ortanca kızından daha çok sevmektedir. Küçük kızını göndermek istemez. Ormandan kaybolan büyük ve ortanca kızı aramak anne ve babasının aklına gelmez. Masalda bir prens ve üç uşağı, bir cadı tarafından büyülenir ve form değiştirirler. Cadı kadının masaldaki vasfı prensin kötülüğünü isteyerek onu yaşlandırmak olmuştur. Masaldaki üç kız kardeş ise mağdur olup yolunu aramaya çalışan çaresiz kahramanlardır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında üç kız kardeş, yolunu kaybeden çaresiz kahramanlar olarak ilk olumlu ikizleri oluşturur. Prens, üç uşağı ve küçük kız yardımsever ve merhametli olmaları bakımından ikinci olumlu İkizörneği olarak bulunmaktadır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında, kaybolan kızlarını aramayan anne ve baba; bir prensi ve uşaklarını büyüleyen cadı kadın, hayvanları doyurmayı akıl edemeyen bencil büyük ve ortanca kız, olumsuz ikizlerin örnekleridir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalındaki ilk durum bir kayıp hikâyesidir. Büyük kız, babasına yemek götürmek için ormana gider ve kaybolur. Bu kayıp durumu, diğer iki kardeşin kaybolmasına ve masalın sonunda küçük kızın prensle ile evlenmesine kadar uzanmıştır.

b. Son Durum Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalındaki son durum, küçük kızın prens ile evlenmesi olmuştur. Büyük ve ortanca kız ise hatalarını anlamaları için bir kömürcüye hizmetçi olarak gönderilmiştir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında yaşanan flashback, masalın akışını bozmadan masal formuna uygun bir şekilde verilmiştir. Bir prens ve üç uşağı bir cadının büyüsü ile başka bir forma dönüştürülmüştür. Prens ak sakallı bir adama, üç uşağı da horoz, tavuk ve ineğe dönüştürülmüştür. Masalın sonunda bu tılsım küçük kız tarafından bozulur. Prens ve üç uşak eski hallerine dönerler. Ormandaki kulübe de prensin sarayına dönüşür.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında ihtiyar adam donuna giren prens, bu dondan çıkmak için üç kız kardeş ile karşılaşır. En küçük kızın merhameti sayesinde bu dondan çıkar. Küçük kız ise fakir bir ailenin kızı iken masalın sonunda prense eş olur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalındaki kalıplaştırılmış ilk olay, oduncu babanın kızlarının yolunu bulmaları için yola serptiği darı, mercimek ve bezelye olmuştur. Bu yiyecekler masalda kuşların yemesi şeklinde düzenlenmiştir. Üç kız kardeş ormanda yolunu kaybeder ve ak sakallı adamın kulübesine giderler. Üç kardeşin adamla diyalog kurması ve adamın evinde kalmak istemeleri kalıplaşmış isteklerdir. Üçü de adama yemek yapar. Ancak horoz, tavuk ve ineğe de yemek verip onları okşamayı sadece küçük kız akıl eder. Sadece büyük ve ortanca kardeş mahzene kilitlenir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında “Bir varmış bir yokmuş” ifadesi bulunmaktadır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalındaki büyük karşılaşmalar; üç kız kardeşin ak sakallı adamı görmeleri ile olmuştur. Bu adamın yere kadar uzanan sakalları vardır. İkinci büyük karşılaşma küçük kızın gece kulübede uyuması ancak

bu kulübenin sabah saray olmasıdır. Küçük kız sabah sarayda uyanır ve karşısında üç uşak görür. Masaldaki üçüncü büyük sahne; Bir cadı tarafından ak sakallı adama dönüştürülen prens ve aynı şekilde cadı tarafından tavuk, horoz ve inek formuna dönüştürülen 3 uşak eski formlarında dönünce yaşanmış olur. Son görkemli sahne prensin ve küçük kızın evlenmesi olmuştur.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalındaki en öne gelen olağanüstü haller; prens ve üç uşağı ile oluşturulmuştur. Prens ve üç uşağı, bir cadı tarafında büyülenmiştir. Prens, ak sakallı bir adama, uç uşağı da horoz, tavuk ve ineğe dönüştürülmüştür. Prens sarayı ise küçük bir kulübeye dönüştürülmüştür. Bu büyü küçük tarafından bozulmuştur. Ayrıca prensin yere kadar uzanan sakalları da olağanüstü görünümüdür.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında bir cadı ve cadı tarafından yaşlı adam donuna alınan prens ve prensle birlikte horoza, tavuğa ve ineğe dönüştürülen üç uşak olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında ideal nesneler; kızların yolu kaybetmemesi için yola serpiyen darı, mercimek ve bezelyedir. Bu nesneler kuşlar tarafından yenir ve üç kız kardeşin talihi değişir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalındaki asıl entrika, küçük kızın prense yapılan büyüü bozması ve onunla evlenmesi üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalındaki oduncu babanın odun kesmeye karar vermesi, büyük ve ortanca kardeşin evden kaybolması asıl entrikaya ilştirilen küçük olaydır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında küçük kardeş en akıllı olanıdır. Çünkü o abaları gibi bencil değildir. Ak sakallı adamın evindeki hayvanları okşar, sever ve onların karnını doyurur. Masaldaki anne en küçük kızını sevecek kadar bencildir. Üç kardeşin babaları ise olayların devamı için kızlarını aramaya çıkmayarak pasif konumdadır. Cadı kadın, diğer masallarda olduğu gibi bu masalda da büyücü ve kötü kalpli bir kadındır. İnsanların özellikle prensin kendisinden yüksek mertebede olmasını çekemez. Prensi ve uşaklarını büyüler. Toplumsal normlara göre haklı olan prens, en sonunda eş adayı olan küçük kızın merhametli oluşu sayesinde kurtulur. Türk kültüründe kutsanan hayvan sevgisine sahip

çıkamayan büyük ve ortanca kız, hatalarını anlamaları için kömürcüye hizmete gönderilirler.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında tüm dikkatler küçük kız ve prenste toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında dikkat çeken diğer kahramanlar küçük kızın ablaları olmuştur. Masalın sonunda kömürcüye hizmet etmek için gönderilmişlerdir.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında cadı tarafından ak sakallı adam donuna dönüştürülen prens, küçük kızın merhameti sayesinde masalın sonunda köşküne tekrar kavuşur.

20. Bileşik Yapı Yasası

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.73. Üç Oğlan Masalı

Bölge: Konya/Taşkent

Kaynak Kişi: Cemile KAHRİMAN

Derleyen: Nilgün MELEK

Masal Tipi: H. Kötü Ruhlarla Yaşama

Derlenme Tarihi: ?

Tam Metin: MELEK, Nilgün. (2014). Konya Taşkent İlçesi Avşar Kasabasından Derlemeler. “Üç Oğlan” Masalı. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Halk Edebiyatı Anabilim Dalı Lisans Bitirme Tezi. Konya, s. 19-21.

Üç Oğlan Masalının Olay Örgüsü:

Üç erkek kardeş vardır.

Bir gün anneleri ve babaları ölür.

Üç erkek kardeş yola çıkmaya karar verir.

Üç erkek kardeş kırk gün kırk gece yol gider.

Bir yerde duman tüter.

Üç erkek kardeş ateş yanan yere gitmeye karar verir.

Ateş yanan yerde bir cadı karısı vardır.

Üç kardeş cadı karısının niyetinin kötü olduğunu anlar.

Cadı karısı, kardeşlerden birini yemeye başlar.

Bu sırada diğeri cadı karısından kömbe ister.

Cadı karısı kömbeyi yapar ve getirir.

Üç oğlan ve cadı karısı bir yere giderler.

Üç oğlan cadı karısını topal bırakarak kaçır gider.

Üç oğlan bir ağacın dibinde bir koca ile karşılaşır.

Bu koca üç oğlanı evine getirir.

Bu koca üç oğlanı kendi kızlarıyla evlendirir.

Yedi gün yedi gece düğün olur (D: Melek, 2014: 19-21).

Üç Oğlan Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Üç Oğlan masalı, üç erkek kardeşin anne ve babasını kaybetmesi ve yola çıkmaya karar vermeleri ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Üç Oğlan masalı üç erkek kardeşin cadı karısından kurtularak evlenmesi ile sona erer.

2. Yineleme Yasası

Üç Oğlan masalında, cadı karısından zarar göreceğinin anlayan üç kardeş cadı karısından sürekli olarak bir şeyler isteyerek zaman kazanır ve ondan kurtulma planları yaparlar.

3. Üçler Yasası

Üç Oğlan masalında üç erkek kardeş ve üç kız kardeş vardır.

4. Yediler Yasası

Üç Oğlan masalında üç oğlan üç kızla evlenir ve yedi gün yedi gece düğün olur.

5. Kırklar Yasası

Üç Oğlan masalında üç kardeş kırk gün kırk gece yol gider.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Üç Oğlan masalında üç erkek kardeş ve cadı karısı; üç erkek kardeş ve ağacın dibindeki koca aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Üç Oğlan masalının son sahnesinde üç erkek kardeş ve üç kız kardeş aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Üç Oğlan masalında zıt temalar tutsaklık, özgürlük, yalnızlık, evlilik, şans ve talih temaları bulunmaktadır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Üç Oğlan masalında cadı karısının karşısında üç erkek kardeş, üç kız kardeş ve koca bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Üç Oğlan masalında olumlu ikizlerde üç erkek kardeş, üç kız kardeş ve koca bulunmaktadır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Üç Oğlan masalında olumsuz ikiz cadı karısı ve uluyan köpektir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Üç Oğlan masalında ilk durum üç erkek kardeşin cadı karısından kurtulmak istemesi üzerine olmuştur.

b. Son Durum Kuralı

Üç Oğlan masalında son üç erkek kardeşin üç kız kardeş ile evlenmesi olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Üç Oğlan masalında üç erkek Oğlan cadı karısından kurtulur ve bir koca ile karşılaşır. Bu koca üç erkek kardeşi alarak evine geri döner. Bu geri dönüş üç erkek Kardeşin talihinin değişmesine aracı olur ve üç kız kardeş ile evlenirler.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Üç Oğlan masalında olaylar üç erkek kardeşin talihlerinin gülmesi üzerine kurulmuştur. Üç erkek kardeş cadı karısından kurtulur ve üç kız kardeş ile evlenirler.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Üç Oğlan masalında kalıp olay cadı karısının üç erkek kardeşe soru sorması olmuştur.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Üç Oğlan masalında kalıp ifadeler “Yemeklemiş, ekmeklemiş” ve “Geçinip giderlermiş” sözleridir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Üç Oğlan masalında ihtişamlı sahneler üç erkek kardeşin cadı karısı ile karşılaşması ve ondan kurtulması; üç Kardeşin bir koca ile karşılaşması ve onun kızları ile evlenmeleridir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Üç Oğlan masalında bir cadı karısı beşerî dünyaya ait olan varlığı yemek ister.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Üç Oğlan masalında olağanüstü varlık cadı karısı ve koca/ihtiyardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Üç Oğlan masalında ideal nesne üç kardeşin koca ile buluştuğu yer olan ağaçtır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Üç Oğlan masalında tek entrika üç erkek kardeşin üç kız kardeş ile evlenmesi üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Üç Oğlan masalında epik birlikler üç kardeşin anne babasının ölmesi, yola çıkmaları, cadı karısı ile karşılaşmaları, koca ile karşılaşmaları tek entrikaya bağlanan birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Üç Oğlan masalında ideal epik birlik olarak cadı karısı kötü varlık, koca/ihtiyar yardımcı kahraman, üç erkek kardeş ve üç kız kardeş iyi niyetli insanlardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Üç Oğlan masalında asıl dikkatler üç kızını üç erkek kardeş ile evlendiren kocada/ihtiyarda toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Üç Oğlan masalında diğer dikkatler üç kız kardeş ve üç erkek kardeşte toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Üç Kardeş masalında tekrarlanan mekân kocanın/ihtiyarın evi olmuştur.

20. Bileşik Yapı Yasası

Üç Kardeş masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.74. Yidi Gardaş Masalı

Bölge: Konya/Sarayönü

Kaynak Kişi: Zeynep CAN

Derleyen: Hatice Tûba YALDIZ

Masal Tipi: W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: YALDIZ, Hatice Tûba. (2006). Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi (Sarayönü Örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yidi Gardaş Masalının Olay Örgüsü:

Bir baba ve yedi oğul yerin altında yaşar.

Bu baba hastalanır.

Baba oğullarına başka yere gitmelerini vasiyet eder.

Baba ölür ve yedi kardeş yola çıkar.

Yedi kardeş bir tarlayı biçerken kırk başlı dev ile karşılaşır.

Dev yedi kardeşi öldürmek ister.

Dev en küçük kardeşle karısına not gönderir.

Dev notta küçük oğlanın kesilmesini istediği yazar.

Musacık bu notu okur ve notu değiştirir.

Devin karısı kuzuyu keserek yemek hazırlar ve herkes yemeği yer.

Yedi kardeş devin evinde kalır.

Dev yedi kardeş yerine kendi yedi kızını öldürür.

Altı kardeş devin evinden ayrılır.

Musacık devin çirasını çalar ve devin kazlarını öldürür.

Musacık hünkâr kılığında devin evine gelir.

Musacık keçi derisini giyip “Azrailim!” diyerek devin evine gelir.

Dev korkudan ölür ve Musacık devin bütün mallarını alır.

Musacık ağabeylerini bulur.

Musacık ve ağbeyleri ve mutlu mesut yaşarlar (D: Yıldız, 2006: 115-119).

Yidi Gardaş Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Yidi Gardaş masalı bir babanın hasta olup evlatlarına nasihat vermesi ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Yidi Gardaş masalında tüm olaylar en küçük oğlanın başında gelişir ve anlatı sakinleşerek sona erer. Musacık devle olan mücadelesini tamamlar. Dev ölür. Devin mallarını Musacık alır ve ağabeyleriyle birlikte zengin olurlar.

2. Yineleme Yasası

Yidi Gardaş masalında Musacık sürekli olarak masal boyunca devin kurduğu tuzakları fark eder ve onlarla mücadele eder. Bu yineleme sahneleri babalarının vasiyeti üzerine başlar. Musacık sırasıyla devin tarlasında, evinde, mağarasında, kümesinde, dağda, tekrar mağarada ve en sonunda devin evinde tuzakları ile baş etmiş ve onu yenmeyi başarmıştır. Musacık anlatı boyunca sürekli olarak engellere karşılaşır ve bunların üstesinden gelir. Bu mücadeleler o sürekli mekân değiştirirken olur.

3. Üçler Yasası

Yidi Gardaş masalında Musacık devin kuzularına, kazlarına ve kızlarına olmak üzere üç varlığına zarar verir.

4. Yediler Yasası

Yidi Gardaş masalında yedi kardeş vardır.

5. Kırklar Yasası

Yidi Gardaş masalında kırk başlı dev vardır.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Yidi Gardaş masalında en başta yedi kardeş ve babaları; daha sonra adı Musacık olan en küçük kardeş ve dev aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Yidi Gardaş masalının sonunda Musacık ve ağabeyleri aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Yidi Gardaş Musacık ve ailesi yeraltında yaşamaları bakımından yerüstü ile bir tezatlık göstermektedir. Masalda dev olağanüstü hayal ötesi bir varlık iken Musacık, babası ve ağabeyler sıradan insanlardır. Ayrıca masalın sonunda Musacık Azrail olduğunu söyleyerek devin evine gelir ve onu korkutarak devin ölmesine sebep olur. Azrail de metafizik dünyaya ait bir varlıktır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Yidi Gardaş masalında Musacık akıllı ve yardımsever olarak bulunurken dev ise Musacık'ın tam tersi kötü kalpli ve zarar veren konumdadır. Ayrıca fiziksel olarak dev devasa boyutlarda iken, Musacık sıradan normal ebatlarda bir insandır. İsmindeki “-cık” küçültme eki de bu durumun göstergesidir.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Yidi Gardaş masalında Musacık ve dev kurnaz olması bakımından olumlu ikizdir. Babaları Musacık'a ve altı ağabeyine yola çıkmalarını nasihat eder. Hepsi söz dinleyen çocuklar olarak yola çıkarlar. Dev yedi kızının olması da babanın oğullarının da yedi tane olması diğer bir olumlu ikiz örneğidir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Yidi Gardaş masalında devler, dev ve karısı kötü kalpli olmaları bakımından olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Yidi Gardaş masalı; babalarının ölümünden sonra yola çıkan kardeşlerin bir tarlanın başına gelmeleri ile başlar.

b. Son Durum Kuralı

Yidi Gardaş masalında çeşitli olaylar yaşansa da en sonunda yedi kardeşin bir arada olup zengin olması durumu ön plandadır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Yidi Gardeş masalında Musacık masalın sonunda, masalın başında kaybolan kardeşlerini bularak mutlu bir şekilde yaşamaya başlar. Geriye dönüşün bir sembolü olan bu durum, anlatının akışını bozmadan sonuçta verilmiştir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Yidi Gardeş masalında Musacık akli ve çalışkanlığı sayesinde devden kurtularak kardeşlerini bulur ve mutlu bir şekilde yaşamaya devam ederler.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Yidi Gardeş masalında Musacık'ın sürekli olarak devî ziyaret edip ondan kurtulmaya çalışması masaldaki kalıplaşan olaydır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Yidi Gardeş masalında Musacık'ın oyunlarını keşfeden ve ona yenilen dev üç kere aşağıdaki kalıp ifadeleri kullanılır. Bu ifadeler masaldaki boşluğu tamamlar. Yidi Gardeş masalında devin; “Aman Musacık, zaman Musacık,/ Kara kuzudan ittin beni/Yidi kızımдан ittin beni/Elime geçirsem yirim seni.”; “Gara güzümü yidin Musacık,/Yidi gızımı öldürdün Musacık/Çıramı çaldın Musacık/Tüm kuzularımı çalıp yidin Musacık”; “Yidi kızdan ittin beni/Kara kuzudan ittin beni/Besili gazdan ittin beni/Elime geçersen yirim seni.” Sözleri de kalıp ifadelerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Yidi Gardeş masalında Musacık'ın dev ile mücadele ederek onunla sürekli karşı karşıya gelmesi aynı şekilde devin karşısında sürekli Musacık'ı görmesi büyük tablo sahneleridir. Ayrıca Musacık'ın bir fistan bulup ata binerek devin evine gitmesi ve devin Musacık'ı görmesi de diğer bir büyük tablo Yasası örneğidir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Yidi Gardeş masalında baba ve yedi oğulun yerin altında bir mağarada yaşaması ilk mantık kuralıdır. Yerin altında canavarların ve devin olması, devin büyüğü bir mağarasının olması ve oraya kimsenin girememesi ikinci mantık kuralıdır. Devin Musacık'ı öldürerek kardeşlerine yedirmek istemesi, dev ve karısının kendi çocuklarını çiğneyerek öldürmesi, Musacık'ın keçinin derisini yüzüp her kılına bir zil bağlaması ve keçî derisinden postu giyerek Azrail olduğunu söyleyip devî korkutması ve devin bunları gerçek sanarak düşerek ölmesi anlatı mantığı sınırları içerisinde.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Yidi Gardeş masalında yeraltındaki canavarlar ve dev olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Yidi Gardeş masalında büyümlü mağara olağanüstü nesnedir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Yidi Gardeş masalında anlatı başında en küçük kardeş ön plana çıkarak olacak olaylar sezdirilir.

16. Epik Birlik Yasası

Yidi Gardeş masalındaki Musacık'ın devle olan mücadelesiyle epik birlik sağlanır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Yidi Gardeş masalında dev rolü gereği kurnaz, Musacık anlatı mantığına göre akıllı ve hisleri kuvvetli, Musacık'ın babası da yufka yürekli bir baba olarak bulunmaktadır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Yidi Gardeş masalında tüm dikkatler yedi kardeşten en küçüğü olan Musacık'ta toplanır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Yidi Gardeş masalında dikkat çeken diğer kahramanlar Musacık'ın ağabeyleri olmuştur.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Yidi Gardeş masalında Musacık, devî yenebilmek için devin evine defalarca gelerek en sonunda devî yener.

20. Bileşik Yapı Yasası

Yidi Gardeş masalında Musacık ve devin mücadelesine eşlik eden olaylar masalda genel yapıyı oluşturmuştur.

3.75. Yılan Yutan Kız Masalı

Bölge: Konya/Ereğli

Kaynak Kişi: Fadimana KÖYLÜ

Derleyen: Muhammed BEKDİK

Masal Tipi: W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar

Derlenme Tarihi: 2010

Tam Künye: BEKDİK, Muhammed. (2014). Ereğli Masalları. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Yılan Yutan Kız Masalının Olay Örgüsü:

Yedi erkek kardeşin annesi hamiledir.

Yedi erkek kardeş kız kardeş ister.

Anne bir kız çocuk doğurur.

Büyük oğlanın karısı kıza yılan yumurtasının olduğu suyu içirir.

Kızın karnı büyür ve hamile sanılır.

Kız evden gönderilir.

Kız yolda bir çoban ile karşılaşır.

Kız ve çoban kırk gün kırk gece düğünle evlenir.

Çoban kıza yılanlardan kurtulması için yardım eder.

Kız keçi sütü içerek kusar ve ağzından yılanlar çıkar.

Kızın ve çobanın üç çocuğu olur.

Kızın oğlu aşık oynarken dayısı ile karşılaşır.

Oğlan dayısını evlerine getirir.

Kardeşler birbirleriyle sarılır.

Kız kardeş erkek kardeşlerine bohça hazırlar.

Kız kardeş ağabeyinin bohçasına kustuğu yılan kurularını koyar.

Büyük gelin suçunu itiraf eder ve evden kovulur (D: Bekdik, 2014: 285-286).

Yılan Yutan Kız Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Yılan Yutan Kız masalında, yengesinin verdiği sudaki yılan yumurtası nedeniyle yılanlara halime kalan kızın başından geçen olaylar anlatılır.

b. Bitiş Kuralı

Yılan Yutan Kız masalı kızın bir tas su ile içmesi ile başlar ve hatalı olmadığı ortaya çıkınca sona erer.

2. Yineleme Yasası

Yılan Yutan Kız masalında yılan yumurtasını yutan kız, karnı büyümeye başlayınca abileri tarafından evden uzaklaştırılır. Yolda giderken bir çoban ile karşılaşır ve onunla evlenir. Çoban keçi sütünü sağınca kıza bol bol içirir. Kız da asıl sınavı olan karnındaki yılanlardan defalarca kusarak kurtulur. Her kusmasında kendisinin suçlanmasına neden olan yılanlardan kurtulur. Masalda kızın oğlu iki kere dayılarıyla karşı karşıya gelir. Kızın oğlu iki kere dayılarının karşısına çıkar.

3. Üçler Yasası

Yılan Yutan Kız masalında Yılan Yutan Kız'ın evlendiği çoban ile üç tane çocukları olur.

4. Yediler Yasası

Yılan Yutan Kız masalında Yılan Yutan Kız'ın yedi ağabeyi vardır. Yeniden ağabeyleri ile tekrar karşılaşınca her birine toplam yedi adet olmak üzere paket hazırlar.

5. Kırklar Yasası

Yılan Yutan Kız masalında kız ve çoban kırk gün kırk gece düğünle evlenir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Yılan Yutan Kız masalının her sahnesinde farklı karakterler karşı karşıya gelir. Masalın başında kızın ağabeyleri ve annesi, Yılan Yutan Kız ve yengesi, Yılan Yutan Kız ile çoban, Yılan Yutan Kız'ın ve çobanın oğlu ve yedi dayısı bir araya gelir.

7. Son Sahnede İki Yasası

Yılan Yutan Kız masalının sonunda Yılan Yutan Kız ve ağabeyleri aynı sahnede olur. Yenge evden kovulur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Yılan Yutan Kız masalında; doğruluk ve ihanet temaları işlenmiştir. Büyük gelin görünmesini kandırarak evden gönderilmesini sağlar. Ancak kızın yanlış yapmadığını masalın sonunda ortaya çıkar. Ayrıca masalın başında yedi kardeşin hamile annelerine evin tepesine “Kız olursa kırmızı bayrak, oğlan olursa kara bayrak dikin” demesi de zıtlığı oluşturan diğer unsurdur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Yılan Yutan Kız masalında, kızın en büyük ağabeyinin karısı ve Yılan Yutan Kız, kişilerdir. Kızın yengesi kıza iftira atarak evden gitmesini sağlar. Temiz kalpli kızın ise en sonunda suçsuz olduğu anlaşılır. En büyük ağabeyin kızı evden göndermesi, diğer ağabeylerin buna karışmaması da ağabeyleri ve kız arasında bir zıtlıktır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Yılan Yutan Kız masalında, kız ve yedi ağabeyi olumlu ikiz konumundadır. Hepsi de ailenin yengesi tarafından kandırılmıştır. Masalda Yılan Yutan Kız, kocası çoban ve oğlu iyi kalplidir ve Yılan Yutan Kızın aklanması için aynı çizgide konumlandırılmıştır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Yılan Yutan Kız masalında; büyük ağabey ve yenge kıza kötülük yaparak olumsuz ikiz olmuştur.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Yılan Yutan Kız masalında, bir tasın suyun içindeki yılan yumurtasını yutan kızın macerası başlar.

b. Son Durum Kuralı

Yılan Yutan Kız masalının sonunda kız ve ağabeyleri ile bir araya gelerek hüznün dizgisi sona erer.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Yılan Yutan Kız masalında, masalın başında ailedeki herkesi kandıran büyük gelin, kızın haberi olmadan ona yılan yumurtası yutturur. Masalın sonunda gerçekleri itiraf ederek bir geriye dönüş gerçekleşir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Yılan Yutan Kız masalında küçük oğlan dayılarını kendi evine annesinin yanına getirerek annesinin aklanmasına aracı olur.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Yılan Yutan Kız masalında, kızın oğlu büyük ve aşık oynar. Aşık oynarken iki kere dayılarıyla karşılaşır. Annesinin tembihlemesiyle onların duyacağı şekilde “Üt aşığım üt, yedi oğlan yeğeniyim, ağ deve büveniyim” şeklinde bir ifade söyler.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Yılan Yutan Kız masalının girişindeki “Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde” ve masalın sonundaki “yedek içtik muradımıza geçtik” ifadeleri de kalıp ifadelerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Yılan Yutan Kız masalında ilk büyük sahne, kızın tasın içinde yılan yumurtası bulunan suyu içmesi ile başlar. Büyük sahneler, kızın bir çoban ile evlenerek onun verdiği sütü içmesi ve bu sırada yılanları kusması ile devam eder. Masalın sonunda ağabeyleri ile bir araya gelmesi şeklinde biter. Son olarak ağabeylerine hediye paketi hazırlayan kız en büyük ağabeyine kusup kuruttuğu yılanları verir. Bu yılanlar ağabeyinin karısının zorla kıza içirdiği yılan yumurtasından olmuştur. Ağabey bunları görünce görkemli bir görüntü oluşur.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Yılan Yutan Kız masalında, kızın yılan yumurtası yutması ve yılanlara hamile kalması masaldaki olağanüstü durumdur.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Yılan Yutan Kız masalında kızın karnından çıkan yılanlar olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Yılan Yutan Kız masalında yılan yumurtası ideal nesnedir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Yılan Yutan Kız masalında tek entrika Yılan Yutan Kızın başından geçenler üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Yılan Yutan Kız masalındaki diğer olaylar Yılan Yutan Kızın bu durumdan kurgulanması üzerine kurulmuştur. Kızın yumurtayı yutması, evden gönderilmesi, çobanla evlenmesi ki bu durum kızın keçi sütü içip yılanları kusarak bir suçlu olmadığını ortaya çıkmasına neden olacaktır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Yılan Yutan Kız masalında, kızın yengesinin kötü kalpli olması, ağabeylerinin en sonunda merhamet edip kardeşlerinden af dilemesi, Yılan Yutan Kızın bir çoban ile karşılaşması ve bu çobanın kendisine eş olması kahramanlar arasındaki ideal birliğin yansımalarıdır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Yılan Yutan Kız masalında birçok kahramanlar olsa da tüm dikkatler aklanan Yılan Yutan Kızın üzerinde toplanır. Kız tekrar ağabeyleri ile kavuşur ve yengesinden kurtulur.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Yılan Yutan Kız masalında diğer dikkatler, kızın ağabeyinde ve evden kovulan yengesinde toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Yılan Yutan Kız masalında, Yılan Yutan Kız evine ağabeylerinin yanına tekrar döner.

20. Bileşik Yapı Yasası

Yılan Yutan Kız masalında başkahraman kızın yaşadığı olaylar masalın genel yapısını oluşturmuştur.

3.76. Yılan Kız Masalı

Bölge: Konya/Çumra

Kaynak Kişi: Muhsine Abla

Derleyen: Mehmet CEYLAN

Masal Tipi: İ. Sihirbazlar

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: EROL, Kezban. (2011). Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi'nden Derlemeler. "Yılan Kız" Masalı. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Bitirme Tezi, Konya, s.3-4.

Yılan Kız Masalının Olay Örgüsü:

Bir baba ve üç oğlu vardır.

Bu aile kendi bahçelerinde meyve yetiştirmektedir.

Bahçede bir de kuyu vardır.

Cadı karısı bu kuyudan çıkarak bahçede meyveleri alır.

Baba ve oğulları cadı karısını beklemeye başlar.

Sabah olunca büyük oğlan kuyunun dibine iner ve korkarak çıkar.

Ortanca oğlan kuyunun dibine iner ve korkarak çıkar.

Küçük oğlan elinde kılıç ile birlikte kuyuya iner.

Küçük oğlan kuyuya inince bir sarayla karşılaşır.

Oğlan kuyudaki kızlarla karşılaşır.

Kuyuda kırk tane kapı vardır.

Kızlar küçük oğlana otuz dokuz kapıyı açmasını söyler.

Kızlar küçük oğlana kırkıncı kapıyı açmamasını söyler.

Küçük oğlan elindeki kılıçla cadı karısını öldürür.

Kızlar oğlana sihirli bir yüzük ve iki koyun hediye eder.

Oğlan yanlışlıkla yerin altına giden koyuna biner ve yedi kat alta gider.

Orada bir yılan hükümdar ve bir kuş yuvası vardır.

Bu yılan hükümdar kuşun yavrularını yer.

Kuş oğlandan yardım ister.

Yılan gelir ve oğlanı öldürmek ister.

Yılan Oğlan'ı affetmek için oğlandan kırk tuluk et, kırk tuluk su ister.

Oğlan kırk tuluk su için çeşmeye gider.

Çeşme başına bir cadı karısı daha gelir ve oğlan onu da öldürür.

Çeşme başındaki kızlar oğlanın omzuna cadı karısının kanını sürerler.

Yılan hükümdar oğlanı ödüllendirmek ister.

Bir rüzgâr eser, at gelir ve oğlanı alıp yeryüzüne çıkarır.

Cadı karısı tarafından büyülenen yılan, bir anda güzel bir kız olur.

Oğlan ve kız kırk gün kırk gece düğünle evlenir (D: Erol, 2011: 3-4).

Yılan Kız Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Yılan Kız masalı, bir cadı karısının bir bahçeden meyve çalması ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Yılan Kız masalı, yılan donundan çıkan kızın ve küçük oğlanın evlenmesi ile biter.

2. Yineleme Yasası

Yılan Kız masalında yineleme yasası küçük oğlanın iki cadı karısını öldürmesi ile oluşturulmuştur. Oğlanın öldürdüğü cadı kadınları, oğlanın geleceğini tayin eder. Böylece oğlan sihirli yüzüğün ve onu geleceğine yönlendiren koyunların sahibi olur. İkinci cadı karısının ölümünde ise yılan donundaki kızla karşılaşır ve bu kızı cadı karısının büyüünden kurtararak onunla evlenir.

3. Üçler Yasası

Yılan Kız masalında bir babanın üç oğlu vardır.

4. Yediler Yasası

Yılan Kız masalında küçük oğlan yerin yedi kat altına iner.

5. Kırklar Yasası

Yılan Kız masalında yerin altında kırk kapı vardır. Oğlanın otuz dokuzuncu kapıya kadar açması yasak değilken, kırkuncu kapıyı açması yasaktır. Oğlan kırkuncu kapıyı da açarak cadı karısını öldürür. Yılan hükümdar, oğlanı öldürmemek için oğlandan kırk tuluk et kırk tuluk su ister. Oğlan otuz dokuz tuluk et doldurur ancak kırkuncu tuluk yarım kalır. Bu tuluğu da kendi etinden tamamlar. Masalın sonunda oğlan ve yılan donundan çıkan kız kırk gün kırk gece düğünle evlenirler.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Yılan Kız masalında baba ve üç oğlu masalın giriş sahnesinde aynı sahnede olurlar. Daha sonra küçük oğlan sırasıyla; yerin altındaki kızlara; cadı karısıyla; koyunlarla; yerin yedi kat altındaki kuşla; buradaki yılan hükümdarla ve tekrar başka bir cadı karısı ile bir araya gelir.

7. Son Sahnede İki Yasası

Yılan Kız masalının son sahnesinde oğlan ve yılan donundan çıkan kız atın üzerinde karşı karşıya gelir.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Yılan Kız masalında temalar; yerüstü-yeraltı ile beşerî dünya-olağanüstü dünya temaları bulunmaktadır. Küçük oğlan yerüstünde yaşarken bir anda kendisini yeraltında bulur. Yeraltında olağanüstü varlıklar olan büyücü cadı karıları ile karşılaşır ve onları öldürür. Küçük oğlan tek başına çıktığı bu yolculukta yerüstüne eşini bularak çıkmış olur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Yılan Kız masalında baba ve üç oğlu karşısında olağanüstü dünyaya ait olan cadı karıları bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Yılan Kız masalında olumlu ikiz kuralında yılan donundaki kızın babası, baba ve üç oğlu, yeraltındaki koyunlar, yeraltındaki kızlar, at, kızlar, kuş ve yılan donundaki büyülenmiş kız ve bu kızın babası bulunmaktadır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Yılan Kız masalında yeraltındaki cadı karıları olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Yılan Kız masalında ilk durum, bahçeden çalınan meyvelerin kim tarafından çalındığını bulmak için yapılan girişimler olmuştur. Küçük oğlan bu nedenle cadı karısına bulmak için bir kuyuya iner ve bu durum masalda ilk durum olarak düzenlenmiştir.

b. Son Durum Kuralı

Yılan Kız masalında son durum, küçük oğlanın ikinci cadı karısını öldürmesi ve yılan donundaki kızın büyüünün etkisinden kurtularak güzel bir kıza dönüşmesi olmuştur.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Yılan Kız masalında, küçük oğlan bahçeden meyve çalan cadı karısını öldürmek için kuyuya iner. Bu kuyuda cadı karısını öldürdükten sonra bir koyun aracılığıyla tekrar yerin yedi kat altına iner. Bu olay küçük oğlanın talihinin zorlaşmasında fakat masalın sonunda sevdiği kıza kavuşmasında aracılık etmiştir.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Yılan Kız masalında küçük oğlan durmadan yerin altına giderek cadı karısının büyülediği yılan donundaki kızı bu dondan kurtarır ve bu kızla evlenir.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Yılan Kız masalında kalıp olay, üç kardeşin sırayla kuyuya inmeleri, bahçede yetişen meyvelerin bir cadı karısı tarafından sürekli olarak çalınması olmuştur. Masalda diğer bir kalıp olay ise hükümdar yılanın her yıl bir kuşun yavrularını yemesidir.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Yılan Kız masalında “Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde. Ebem didemin beşiğini tıngır mıngır sallar iken, dedem düştü beşikten ebem düştü eşikten. Pire berber iken develer dellal iken, az gittik uz gittik, dere tepe düz gittik. Vara vara vardık bir adamın evine adamın kapısını çaldık. Üç oğlan bir baba varmış”, “At eti, it eti ille de burada adam eti” ve “kırk gece kırk gün düğün etmişler. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine” sözleri kalıp sözlerdir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Yılan Kız masalında küçük oğlanın kuyuya inip kuyudaki sarayı gördüğü sahne; sarayda kırkinci odada cadı karısını öldürdüğü sahne; küçük oğlanın yerin yedi kat altına indiği sahne; burada yılan hükümdar ile karşılaştığı sahne; oğlanın

ikinci cadı karısını öldürdüğü sahne ve yılan kızın yılan donu büyüsünden çıktığı sahne masaldaki ihtişamlı sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası
a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Yılan Kız masalında küçük oğlanın kuyuya inişi ve kuyuda bir saray ile karşılaşması; bir kızın cadı karısı tarafından büyülenip yılan donuna sokulması; küçük oğlanın bir koyun aracılığıyla yerin yedi kat altına inmesi; bir at ile yerüstüne çıkması ve oğlanın yarım kalan kırkinci tuluğu da kendi etinden tamamlaması olağanüstü hâldir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Yılan Kız masalında oğlanın yerüstüne çıkmasına aracı olan at, olayların başlamasına neden olan meyveler ve yeraltındaki kuş olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Yılan Kız masalında yeraltında oğlana verilen yüzük ve oğlanın ikinci cadı karısını öldürdükten sonra omzuna sürülen kan masaldaki ideal nesnelerdir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Yılan Kız masalında asıl entrika cadı karısı tarafından büyülenen kızın küçük oğlan tarafından kurtulacak olmasına isnat edilmiştir

16. Epik Birlik Yasası

Yılan Kız masalında cadı karısının bahçedeki meyveleri çalması, oğlanın kuyuya inmesi, cadı karısını öldürmesi, kızlar tarafından cadı karısının kanının oğlanın omzuna sürülmesi, yılan hükümdarın bunu görmesi ve yılan donundan çıkarak oğlan ile evlenmesi epik birliklerdir.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Yılan Kız masalında cadı karıları kötü kalpli varlıklardır. Yılan donundaki hükümdar kız büyülenmiş mağdurdur. Küçük oğlan ise cesaretli ve akıllıdır. Küçük oğlanların iki kardeşi meraklıdır. Masaldaki yüzük, at ve koyunlar ise yardımcı unsurlardır.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Yılan Kız masalında dikkatler cadı karısı tarafından büyülenen yılan kızın küçük oğlan tarafından kurtarılması ve dikkatleri üzerine çekmesidir.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Yılan Kız masalında diğer dikkatler küçük oğlanda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Yılan Kız masalında tekrarlanan mekânlar cadı karısının sürekli gelip gittiği bahçe ve küçük oğlanın sürekli bulunduğu yeraltıdır.

20. Bileşik Yapı Yasası

Yılan Kız masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.77. Yusufçuk İle Fatmacık Masalı

Bölge: Konya/Ereğli

Kaynak Kişi: Gamze DOĞRUL

Derleyen: Muhammed BEKDİK

Masal Tipi: C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder

Derlenme Tarihi: 2009

Tam Künye: BEKDİK, Muhammed. (2014). Ereğli Masalları. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Yusufçuk ile Fatmacık Masalının Olay Örgüsü:

Üvey anne iki kardeşe kötü davranır.

Babaları iki kardeşi evden gönderir.

İki kardeş yedi günün sonunda bir köye varır.

İki kardeş köyde ihtiyar bir kadının evine gider.

İhtiyar kadının evinde bir cadı vardır.

İki kardeş ihtiyar kadının evinden ayrılır.

Yusufçuk ineğin dışkısından yer.

Yusufçuk ineğe dönüşür.

Köylüler ineği keser.

Fatmacık çok üzülür.

Köylü Fatmacık'ı döver.

Fatmacık Yusufçuk'un kemiklerini toplar.

Fatmacık kardeşi Yusufçuk'un kemiklerini annesinin mezarına götürür.

Kardeşinin kemiklerini Fatmacık'a güzel bir elbise olur.

Annesi mezardan Fatmacık'a seslenip elbiseyi giymesini söyler.

Fatmacık köydeki düğüne tekrar gelir.

Fatmacık kırk gün kırk gece bir düğünle delikanlı ile evlenir (D: Bekdik, 2014: 207-209).

Yusuf ile Fatmacık Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Yusuf ile Fatmacık masalında da bu iki kardeşin annesi ölür. Üvey anneleri onların ölmesini istemesiyle olaylar başlar.

b. Bitiş Kuralı

Yusuf ile Fatmacık masalında iki kardeş çeşitli sınavları atlattır. Fatmacık'ın bir delikanlı ile evlenmesi ve mutlu bir hayat yaşamaya başlaması ile masal sona erer.

2. Yineleme Yasası

Yusuf ile Fatmacık masalında yineleme yasası iki kardeşin vardıkları iki yerden de ayrılmaları üzerine kurulmuştur. İki kardeşin bu ayrıldıkları mekânlar, kendi evlerinden ve ihtiyar kadının evlerinden olmuştur. Bu ayrılış onların aşması gereken eşikler olmuştur. Masalın kanuna göre, bu ayrılmalar, iki kardeşin kaderlerindeki gizleri çözen iki önemli olaydır.

3. Üçler Yasası

Yusuf ile Fatmacık masalında iki kardeş babaları tarafından ormana terk edilir. Çocuklar akşam olunca yoka çıkarlar. Bu sırada karşılırlarına yolun ayrıldığı yerde üç köy görürler. Kendilerine “tütün tüten yere mi varsak, ışık yanan yere mi varsak, yoksa köpek havlayan yere mi varsak” şeklinde üç seçenek sunarlar. En sonunda tütün tüten yere giderler. Masalda Fatmacık'ın kardeşi Yusufcu sırayla insan, inek ve ablasına elbise olur. Üç kere form değiştirerek ablasının kaderinde önemli bir rol oynamıştır.

4. Yediler Yasası

Yusufcu ile Fatmacık masalında iki kardeş yedi günün sonunda bir köye varırlar.

5. Kırklar Yasası

Yusufcu ile Fatmacık masalında Fatmacık kırk gün kırk gece bir düğünle evlenir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Yusufcu ile Fatmacık masalında, anlatının başında kardeşlerin babası ve üvey annesi aynı sahnede olur. Devamında sadece Yusufcu ve Fatmacık aynı sahnededir.

7. Son Sahnede İki Yasası

Yusufcuk ile Fatmacık masalının en sonunda Fatmacık ve evlendiği delikanlı aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Yusufcuk ile Fatmacık masalında Fatmacık'ın annesi, metafizik dünyadan Fatmacık'a seslenerek Kardeşi Yusuf'un kemiklerinden meydana gelen elbiseyi kızının giymesini ister. Böylece kızı güzel bir kız olacak bir delikanlı ile evlenip mutlu olacaktır. Ayrıca kardeşlere yardım eden ihtiyar kadının iyi kalpli olması ve cadı kadının da insanları yiyen bir varlık olması diğer bir zıtlık örneklerindendir.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Yusufcuk ve Fatmacık masalında da üvey anne ve ölmüş anne zıtlık Yasasını temsil etmektedir. Üvey anne çocukların ölmesini isteyen zalim bir kadındır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Yusufcuk ve Fatmacık masalında iki kardeş hem rol hem konum olarak aynı durumdadır. İkisi de savunmasız ve öksüzdür. Çocukların ölmüş anneleri, ihtiyar kadın ve delikanlı olumlu ikizdir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Yusufcuk ve Fatmacık masalında çocukların kötülüğünü isteyen üvey anneleri, babaları ve cadı kadın olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Yusufcuk ve Fatmacık masalında da olaylar bu iki kardeşin üvey anneleri tarafından istenmemesi ile başlar. Babaları ormana terk eder. İki kardeş zor durumları aşar.

b. Son Durum Kuralı

Yusufcuk ile Fatmacık masalının sonunda Fatmacık güzel bir kız olur ve evlenir. Dikkatler Fatmacık'ın bir delikanlı ile evlenmesi üzerine toplanır.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Yusufcuk ile Fatmacık masalında, geriye dönüş Yusufcuk'un kemikleri ile olmuştur. Fatmacık ölen kardeşinin kemiklerini annesinin mezarına götürür ve kardeşinin bu kemikleri Fatmacık'a bir elbise olur. Bu elbise onun daha güzel görünerek evlenip mutlu olmasında bir aracıdır.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Yusufcuk ile Fatmacık masalında, Fatmacık ileri hamleler yaparak bir delikanlı ile evlenir ve yuvasını kurar.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Yusufcuk ile Fatmacık masalında, Fatmacık'ın kardeşi inek olunca köylüler onu kesmek ister. Fatmacık bu sırada “Kesil, kesil de kardeşim, derin yüzülmesin; Derin yüzülsün de kardeşim, but but olma; But but ol da kardeşim, boğazlarından geçme” dilekleri ile tek sahnede kalıplaşmış cevaplar vermiştir. Son olarak Fatmacık kardeşi öldükten sonra iki kere annesinin mezarının başına gider, ondan yardım ister.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Yusufcuk ile Fatmacık masalında “Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içinde” ifadesi kalıp ifadedir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Yusufcuk ve Fatmacık masalında Fatmacık bir delikanlı ile evlenerek onunla yan yana gelir. Ayrıca Yusufcuk'un inek dışkısı yiyerek birdenbire inek olması da bu büyük sahneye başka bir örnektir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Yusufcuk ile Fatmacık masalında bu kural söz konusudur. Birincisi Yusufcuk'un bir inek dışkısı yiyerek inek olmasıdır. İkinci ise Fatmacık'ın annesinin mezarına gitmesi ile olur. Ölmüş annesi Fatmacık'a kardeşinin kemiklerinden yapılmış elbiseyi giymesini söyler.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Yusufcuk ile Fatmacık masalında mezardan konuşan anne olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Yusufcuk ile Fatmacık masalında inek donu ve Fatmacık'ın kardeşinin kemiklerinden oluşan elbisesi ideal nesnedir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Yusufcuk ile Fatmacık masalında kardeşler üvey anneleri tarafından zulme uğrar.

16. Epik Birlik Yasası

Yusufcuk ile Fatmacık masalında Yusufcuk ile Fatmacık'ın evden gönderilmesi, onların yaşayacağı zorlu süreçlerin çıkışıdır. Bu çıkış, iki kardeşin yaşayacağı olayların tahmin edilmesini ve masaldaki entrikanın kurulmasını kolaylaştırmıştır.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Yusufçuk ile Fatmacık masalında üvey anne karakteri gereği kurnaz, baba çaresiz, kardeşler suçsuz ve ölmüş öz anne yardım severdir. Ayrıca Fatmacık akıllı oluşu sayesinde annesinden yardım isteyerek muradına erer.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Yusufçuk ile Fatmacık masalında da tüm olaylar biter, en sonunda tüm dikkatler başkahraman Fatmacık üzerinde toplanır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Yusufçuk ile Fatmacık masalında diğer dikkatler Fatmacık'ın rahmetli annesinde evlendiği delikanlıda toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Yusufçuk ile Fatmacık masalında Fatmacık köydeki düğüne tekrar gelir. Burada bir delikanlı ile evlenir.

20. Bileşik Yapı Yasası

Yusufçuk ile Fatmacık masalında iç içe olan birden fazla olaylar bir araya getirilerek masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.78. Yusufçuk Kuşu Masalı

Bölge: Konya/Seydişehir

Kaynak Kişi: ?

Derleyen: Ramazan Uzun

Masal Tipi: C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: UZUN, Ramazan. (2009). Konya İli Seydişehir İlçesi ve Çevresinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimine Katkısı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Yusufçuk Kuşu Masalının Olay Örgüsü:

Bir üvey anne vardır.

Üvey anne çocukları istemez.

Üvey annenin inekleri çalınır.

Üvey anne bu suçu çocuklara atar.

Baba çocukları inekleri bulmaları için gönderir.

Küçük çocuk üç günün sonunda “Allah’ım ne olur bizi kuş yap!” diye dua eder.

İki kardeş kuş olup inekleri ararlar.

İki kardeşi köylüler duyar.

Bu olay padişahın kulağına gider.

Padişah vezirlerini kuşları getirmeleri için gönderir.

Kuşlar her şeyi padişaha anlatır.

Padişah inekleri çalan hırsızları yakalatır.

İnekler askerler tarafından bulunur.

Çocuklar tekrar insan olur.

Padişah çocukları altınlarla birlikte eve gönderir.

Çocuklar babalarına her şeyi anlatır.

Üvey anne her şeyi itiraf eder.

Üvey anne cezalandırılır.

Üvey annenin parçaları yedi dağa serpilir.

Çocuklar ve babaları yaşamaya devam eder (D: Uzun, 2009: 195-198).

Yusufçuk Kuşu Masalında Axel Olrik’in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında olaylar üvey annenin inekleri otlatmaya götürmesi ile başlar. Üvey anne uyuyakalınca inekler çalınır. Çocuklara, babalarına inekleri kendilerinin kaybettiklerini söylemesini tembihler, aksi halde onları öldürmekle tehdit eder.

b. Bitiş Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında babaları Yusufçuk ve kardeşini çalınan inekleri araması için gönderir. Böylelikle maceralar dizisi başlamış olur. En sonunda dingin bir sonuç elde edilir. Tüm aile bir araya gelir.

2. Yineleme Yasası

Yusufçuk Kuşu masalında Yusuf ve büyük kardeşi her akşam bir derenin kenarında buluşmak için sözleşirler. Dedikleri gibi bu buluşma inekler bulunana kadar her akşam devam eder.

3. Üçler Yasası

Yusufçuk Kuşu masalında küçük çocuk üç günün sonunda “Allah’ım ne olur bizi kuş yap!” diye dua eder ve iki kardeş kuş olur.

4. Yediler Yasası

Yusufçuk Kuşu masalında çocuklara iftira atan üvey annenin parçaları yedi dağa serpilir.

5. Kırklar Yasası

Yusufçuk Kuşu masalında tüm gerçekler ortaya çıktıktan sonra üvey anneye “ya kırk katır ya da kırk satır” ceza verilecektir.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Yusufçuk Kuşu masalında başta üvey anne ve çocuklar; çocuklar ve padişah aynı sahnede olur.

7. Son Sahnede İki Yasası

Yusufçuk Kuşu masalının en sonunda çocuklar ve babaları aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında iki kardeşin don değiştirerek kuş olması olağanüstü dünyanın belirtileridir. Ayrıca masalda yalan, doğruluk, pişmanlık tema olarak işlenmiştir. Üvey anne yalan söyler ancak masalın sonunda pişman olur ve doğruları anlatır.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında üvey anne kötü kalpli ve vicdansız bir insanı; padişah ise yardımsever ve koruyucu bir insanı temsil etmektedir.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında Yusufçuk ve büyük kardeşi aynı konumdadır. İkisi de çaresiz ve yardıma muhtaç kimselerdir. Ayrıca padişah ve köylüler çocuklara yardım etmek için görevlendirilmiştir.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında kardeşlerin babaları ve üvey anneleri olumsuz ikizdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında ilk durum üvey annenin ineklerini çaldırması ve çocukları hırsızlık ile suçlamasıdır.

b. Son Durum Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında son durum iki kardeşin de suçsuzluğunun anlaşılması ve padişah tarafından ödüllendirilmesidir.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında Yusufçuk ve büyük kardeşi inekleri aramak için babaları tarafından gönderilir. Masalın sonunda tekrar üvey anneye gelinir ve babaya gerçekler anlatılır. Masalın başında kuş olan Yusufçuk ve büyük kardeşi yeniden insan olur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında iki kardeş yeniden insana dönüşürler ve babaları ile mutlu bir şekilde yaşamaya devam ederler.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında Yusufçuk ve büyük kardeşi kuş olduktan sonra inekleri aramaları sırasında birbirleri arasında iki kere - “Bulu bulu buldun mu Yusuf? yok, yok” tekrar eden iki sahne yaşanmıştır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında “Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur şaman içinde” ifadesi de kalıp bir ifadedir.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Yusufçuk Kuşu masalında iki kardeşin birdenbire kuş olması ve tekrar insan olmaları; ineklerin padişahın vezirleri tarafından bulunması büyük sahne Yasasına örnek olan bölümlerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası

a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında iki kardeşin kuş olması, bu kuşların konuştuklarının padişah ve köylüler tarafından duyulması masalın öz mantığına uygun örneklerdir.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında iki kardeşin donuna girdiği konuşan kuşlar olağanüstü varlıklardır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında yedi dağ ideal nesnedir.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Yusufçuk Kuşu masalında entrika üvey annenin zulmünden kurtulan çocuklar üzerine kurulmuştur.

16. Epik Birlik Yasası

Yusufçuk Kuşu masalında hırsızlık entrikası ile olaylar arasında tutarlı epik sahneler oluşturulmuştur.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Yusufçuk Kuşu masalında üvey anneni zalim olması, çocukların masum olması, padişahın konumuna yakışır bir şekilde yardımsever olması ideal epik Yasasının simgesidir.

18. Dikkat Toplama Yasası

a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında tüm olaylar biter ve dikkatler Yusufçuk'un üzerinde toplanır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Yusufçuk Kuşu masalında dikkat çeken kahramanlar cezalandırılan üvey anne ve altınları iki kardeşe veren padişahta toplanmıştır.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Yusufçuk Kuşu masalının sonunda iki kardeş yeniden insana dönüşürler ve evlerine babalarının yanına dönerler.

20. Bileşik Yapı Yasası

Yusufçuk Kuşu masalında iki kardeşin başından geçen olaylar ve onların sınavları ile masalın genel yapısı oluşturulmuştur.

3.79. Yüz Yalan Masalı

Bölge: Konya/Karapınar

Kaynak Kişi: Cennet GÜDÜL

Derleyen: İbrahim GÜNDÜZ

Masal Tipi: W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar

Derlenme Tarihi: ?

Tam Künye: GÜNDÜZ, İbrahim. (1988). Karapınar Folkloru. Konya: Karapınarlılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayını No:1.

Yüz Yalan Masalının Olay Örgüsü:

Zengin bir adam ölür ve üç oğlu kalır.

Üç kardeş tüm mirası satıp bitirir.

Üç kardeş arkadaşlarından yardım ister.

Arkadaşları üç kardeşe yardım etmez.

Üç kardeş babalarından kalan sandığı açar.

Sandıktan üç tane şal çıkar.

Büyük oğlan şalı bakkal Hacı Emmiye satmak ister.

Hacı Emmi yüz yalan söylerse şalı ve dükkânı büyük oğlana vereceğini söyler.

Büyük oğlanın yüz yalan söyleyemez.

Büyük oğlan bahsi kaybeder.

Ortanca oğlan şalı bakkal Hacı Emmiye satmak ister.

Hacı Emmi yüz yalan söylerse şalı ve dükkânı ortanca oğlana vereceğini söyler.

Ortanca oğlanın yüz yalan söyleyemez.

Ortanca oğlanın bahsi kaybeder.

Küçük oğlan şalı bakkal Hacı Emmiye satmak ister.

Hacı Emmi yüz yalan söylerse şalı ve dükkânı küçük oğlana vereceğini söyler.

Küçük oğlan yedi gün yüz yalan söyler.

Küçük oğlan yüz yalan söyleyerek bahsi kazanır.

Hacı Emmi dükkânı ve şalları üç kardeşe vererek dükkândan ayrılır.

Üç kardeş yeni bir hayat kurar.

Kırk gün kırk gece şenlik başlar (D: Gündüz, 1988: 4-7).

Yüz Yalan Masalında Axel Olrik'in Epik Yasaları:

1. Giriş ve Bitiş Yasası

a. Giriş Kuralı

Yüz Yalan masalı, üç kardeşin babalarının ölümünden sonra fakirleşmesi ile başlar.

b. Bitiş Kuralı

Yüz Yalan masalı, masalın sonunda üç kardeşin tekrar zengin olmaları ile biter.

2. Yineleme Yasası

Yüz Yalan masalında üç kardeş sırayla bakkal Hacı Emmi'ye gider. Bakkal Emmi'ye babalarından kalan şalı satmak isterler. Bu olay masalın akışına döşenerek üç kere tekrar eder. Masalın iskeletini bu yinelenen ziyaretler oluşturmuştur.

3. Üçler Yasası

Yüz Yalan masalında zengin bir adamın üç oğlu vardır. Bu babanın oğullarına bıraktığı üç adet şalı vardır. Bakkal Hacı Emmi'ye üç kardeş tarafından üç kere ziyaret yapılır.

4. Yediler Yasası

Yüz Yalan masalında küçük oğlan yedi gün boyunca yüz yalan söyler.

5. Kırklar Yasası

Yüz Yalan masalında üç kardeş yeni bir hayat kurar ve kırk gün kırk gece şenlik başlar.

6. Bir Sahnede İki Yasası

Yüz Yalan masalında sırayla; büyük oğlan ve Hacı Emmi, ortanca oğlan ve Hacı Emmi, küçük oğlan ve Hacı Emmi karşı karşıya gelir. En sonunda tüm kardeşler bir aradadır.

7. Son Sahnede İki Yasası

Yüz Yalan masalının sonunda üç kardeş aynı sahnede olur.

8. Zıtlık Yasası

a. Zıt Temalar Kuralı

Yüz Yalan masalında doğru söylemek ve yalan söylemek üzerine doğru-yanlış zıtlığı kurulmuştur. Yüz yalanda anlatıcının atı verip karıncayı alması güç ve zayıflık yönünden zıtlık oluşturur.

b. Zıt Kişiler Kuralı

Yüz Yalan masalında; babalarından kalan mirası yiyip bitiren ve tekrar zengin olmak isteyen üç kardeş karşısında; onların zengin olmasını istemeyen arkadaşları ve bakkal Hacı Emmi bulunmaktadır.

9. İkizler Yasası

a. Olumlu İkiz Kuralı

Yüz Yalan masalında tekrar eski hayatlarına dönmek isteyen üç kardeş aynı konumdadır.

b. Olumsuz İkiz Kuralı

Yüz Yalan masalında yalan söyleyerek bakkal dükkânını almak isteyen kardeşler ve vermek istemeyen Hacı Emmi, kurnazlık bakımından olumsuz ikizdir. Üç kardeşin iyiliğini istemeyen kurnaz kişiler olan Hacı Emmi ve kardeşlerin batakhane'deki arkadaşları da diğer olumsuz ikizlerdir.

10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

a. İlk Durum Kuralı

Yüz Yalan masalında üç kardeş tekrar zengin oldukları eski hayatlarına dönmek isterler.

b. Son Durum Kuralı

Yüz Yalan masalında üç kardeş, Hacı Emmi'den bakkalı alırlar, babalarından kalma şalı da satmadan yeni bir hayat kurarlar.

11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Yüz Yalan masalında geriye dönüş; masalın başında fakir olan üç kardeşin masalın sonunda tekrar eski rahat hayatlarına kavuşmaları ile oluşturulmuştur.

b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Yüz Yalan masalında en küçük kardeşin akıllı olması sayesinde üç kardeş tekrar zengin olurlar.

12. Kalıplaştırma Yasası

a. Kalıp Olaylar Kuralı

Yüz Yalan masalında üç kardeşin bakkalı ziyaret etmesi kalıplaştırılmış olsa da asıl önemli olan üç kardeşin de bu ziyarette yalan söylemesi olmuştur. Yüz Yalan masalında yalan söylemek kalıplaşmış bir davranış biçimidir. Büyük ve ortanca kardeş Yüz Yalan söyleyememiş, ancak küçük kardeş tam yüz yalan söyleyerek bakkal Hacı Emmi'den bakkal dükkânını almayı başarmıştır.

b. Kalıp İfadeler Kuralı

Yüz Yalan masalında küçük oğlanın söylediği yüz yalan “Evvel zaman içinde galbur saman içinde” şeklinde başlamış, “Oldu yalan yüz, galk Hacı Emmi vız” şeklinde son bulmuştur. Yüz yalan masalı kalıp ifadelerle dolu nesir şeklinde söylenmiştir:

“Evvel zaman içinde galbur saman içinde, Kağrı pazarına vardım. Durup dururken bıyığımı burup dururken bıyığının bam teline bir değen oldu. Döndüm ardıma baktım. Dedem, dünyaya geldi dediler. Elimi koynuma soktum. Bir mangır

beşlik çıktı. Onu çıkardık müjdelik verdik. Bir eve vardım. Dede tabutun üstünde yunup yatır. Dede dede gönnüğü nerede? Gızıl üzüm çetenede. Dede bize bir av dedik. Bir tüfeğim var alın dedi. Tüfeğin kundağı var demiri yok. Demiri var, kundağı yok. Teltiği var cipciği yok. Cipciği var, teltiği yok. Aldık tüfeği, Gasbı'nın oğlu oldu. Gasbı'nın oğlu oldu. Hacı Misgi'nin oğlu oldu. Babam öldü, ben oldum. Gittik dağ başına ava. Bitmedik yavşan dibinde. Doğmadık tavşan balağı. Zıbarıp yatır. Gasbı'nın oğlu attı vuramadı. Gusgun'un oğlu attı vuramadı. Hacı Emmi'nin oğlu attı vuramadı. Babam attı ızıcık ilişti. Ben attım tangal mangal oldu. Naha! Yiğit, koluna kuvvet dediler. Bunu ne yapacağız, ne yapacağız. Şurada bır karaltı var. Gittik oraya, baktık bir dam. Damın altı var üstü yok. Üstü var altı yok. Dört duvarı hiç yok. İçine girdik, üç garı yatır. Birisi ölmüş yatır. Birisi ala canlı, birisi hiç yok. Hiç yoka dedik; Ebe karı bize bi kazan. Yavrum şurada üç kazan var, birini alın gidin dedi. Vardık, baktık kazanların, birinin altı var üstü yok. Üstü var altı yok. Birinin dört duvarı hiç yok. Birisi hiç yok. Hiç yoku aldık gittik. Sekizimiz odun çeker. Dokuzumuz altını yakar. Tavşan kaldırmış kafasını, bakar. Seksen sekiz tavaya yağın sızdırdık. Doksan dokuz dağa derisini serdik. Bindim ata. Buna müşteri aramaya gidiyorum. Adamın biri karıncaya binmiş. Estirip gelir. Selam alüyüküm selam. Baba atları değişelim mi? Değişelim. Atı verdik, karıncayı aldık. Bir sarı lira üste verdik. Bindim karıncaya, estirip giderim. Derelerde yel gibi, tepelerde sel gibi. Öncüt alınan un gibi. Altı ay bir güz gittim. Döndüm ardıma baktım. Bir arpa boyu yol gitmişim. Atın dalı kokuyor, ne kokar diye baktım. Atın dalı yağır olmuş. Elimi koynuma soktum. Bir ceviz çıktı. Cevizi çıkardım dövdüm. Atın dalına ekdim. Yattım bir ganim uyudum. Uyandım baktım. Atın dalında kocaman bir ceviz ağacı olmuş. Gelen bir kisek aldı. Gelen bir kisek aldı. Buna ne ekelim, ne ekelim? Bir karpuz ekelim. Karpuzu ekdim. Karpuz yinme tavına geldi. Elime çakıyı çektim. Karpuzu yemeye gittim. Karpuzu yerken, çakıyı karpuzun içine kaçırdım. Aradım bulamadım. Adamın biri eşeğe binmiş geliyor. Karpuz çekirdeğinin dibine sindim. Adam beni görmüş geldi. Geldi “kalk ne yatın?” diye bir şaplak vurdu. Karpuz yerken, çakıyı içine kaçırdım. Onu ararım dedim. Ben bir gater deveyi kaçırdım bulamadım ki sen bir çakıyı bulsan diye, bana üç şaplak daha vurdu. Oldu şaplak dört. Bu karpuzda hayır yok. Bu tarlaya buğday ekelim dedik. Dedik ve ekdim. Buğday tuttu direşe kaldı. Yatsam sakalımda, kalksam topuğuma. Buğday bir gün erdi. Elime enniği, orağı çektim. Buğdayı biçmeğe gittim. Bir uçtan gelmiş tilki biçiyor. Tilkiye orağı attım, orak tilkiye takışdı. Tilki kaçdı, orak ekini biçti. Tilki kaçtı, orak ekini biçti. Oldu Erciyes dağı kadar sap. Bunu neyle süreceğiz? Dedemden kalma bir çil horoz vardı. Onu getirdik, bunu bir saatte paldır küldür sürdüm attım. Üzecek dağı kadar tanesi, Karacadağ kadar samanı oldu. Bunu neyle çekeceğiz, çekeceğiz? Dedemden kalma bir kırmızı edik vardı. Onu getirdik, dayadık, Seklem, edik samanı çekdi. Hiç yok tanesi çıktı. Oldu yalan yüz, galk Hacı Emmi vız.”

Yüz yalan içerisinde “Tüfeğin gundağı var demiri yok. Demiri var, kundağı yok. Teltiği var cipciği yok. Cipciği var, teltiği yok”, “Damın altı var üstü yok. Üstü var altı yok. Dört duvarı hiç” ve “Vardık, baktık kazanların, birinin altı var üstü yok. Üstü var altı yok. Birinin dört duvarı hiç yok. Birisi hiç yok” şeklinde de bir kalıp ifade daha vardır.

13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Yüz Yalan masalında üç kardeşin babalarından kalan sandığı açıp üç şal ile karşılaşmaları; üç kardeşin sırayla bakkal Hacı Emmi ile karşı karşıya gelmesi ve en küçük kardeşin yüz yalan söyleyerek dükkânı alması, Hacı Emmi'nin dükkânı terk etmesi gösterişli sahnelerdir.

14. Anlatı Mantığı Yasası
a. Olağanüstü Hâl Kuralı

Yüz Yalan masalında; üç kardeşin yalan söyleyerek dükkânı almak istemesi masaldaki ilk tuhaf durumdur. Yüz yalan söyleyerek en küçük kardeşin dükkânı alması ve bu yalanlardaki olağanüstü durumlar masal mantığına uygundur. Örneğin; yalanı anlatan kişinin dedesinden önce doğması, vurulan tavşanın seksen sekiz tavaya yağının çıkması, doksan dokuz dağa derisinin serilmesi, adamın birinin karıncaya binmesi, anlatıcının atla karıncayı değişmesi ve karıncaya binmesi, karıncayla altı ay gitmesi, atın sırtına ceviz ekmesi, tilkinin ekilen buğdayı biçmesi, ekinlerin Erciyes dağı kadar sapı olması, Üzecek dağı kadar tanesi, Karacadağ kadar samanı olması ve anlatıcının ekinleri horozla sürmesi olağanüstü durumlardır.

b. Olağanüstü Varlık Kuralı

Yüz Yalan masalında olağanüstü varlık şaldır. Bu şal, üç kardeşin zengin olmalarını sağlamıştır.

c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı

Yüz Yalan masalında olağanüstü nesne şalın bulunduğu sandıktır.

15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Yüz Yalan masalı, üç kardeşin zengin olmak istemesi üzerine kurulmuştur. Diğer olaylar (yalan söyleme, Hacı Emmi ile pazarlık etme) bu entrikaya uygun tasarlanmıştır.

16. Epik Birlik Yasası

Yüz Yalan masalında büyük ve ortanca kardeş yüz yalan söyleyemezler ve şalı Hacı Emmi'ye kaptırırlar. En küçük kardeş yüz yalan söyler bakkalı alır ve şalını da kaptırmaz.

17. İdeal Epik Birlik Yasası

Yüz Yalan masalında üç kardeş, yalan söyleyerek zengin olmak ister. Hacı Emmi kurnazlık yaparak şalları alıp bakkal dükkânını vermek istemez. Ancak masal formatına uygun olarak en küçük kardeş zekice yüz yalanı söyler ve dükkânı alır.

18. Dikkat Toplama Yasası
a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Yüz Yalan masalında tüm dikkatler yüz yalan söyleyerek dükkânı alan ve şalları satılmaktan kurtaran en küçük kardeşte toplanmıştır.

b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Yüz Yalan masalındaki diğer dikkatler bakkalını kaybeden Hacı Emmi’de ve iki ağabeyde olmuştur.

19. Mekânın Tekrarı Yasası

Yüz Yalan masalının sonunda tüm kardeşler ayrıldıkları bakkal dükkânına geri dönerler.

20. Bileşik Yapı Yasası

Yüz Yalan masalında üç kardeşin macerası masalın genel yapısını oluşturmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AXEL OLRİK'İN EPİK YASALARI'NA YENİ YAKLAŞIMLAR VE UYARLAMALAR

Konya masallarında Axel Olrik'in Epik Yasalar Kuramı birbirinden bağımsız olmayıp her yasa bir önceki ya da bir sonraki yasa yakından ilişkilidir. Kuralların yasaların içine yerleştirilmesinin sebebi yasaların kurallardan meydana gelmesidir. Türk Dil Kurumu'nda “epik”, Fransızca “epique” olup “destansı”¹⁶; “yasa”; “1.Olayların gidişinde olağan dışına yer vermeyen, değişmezlik ve mecburiyet gösteren kural; 2. Devletin yasama organları tarafından konulan ve uyulması gereken kurallar bütünü; kanun”¹⁷ ve “kural”¹⁸, “Bir sanata, bir bilime, bir düşünce ve davranış sistemine temel olan, yön veren ilke; kaide, nizam, usul” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlar aracılığıyla Axel Olrik'in güncellenen Epik Yasalar Kuramı'ndaki yeni kurallar, ilgili yasaların kuralları olarak gösterilmesi uygun görülmüştür. Yeni oluşturulan 5 yeni yasa ise kendi numarasıyla özgün yasa olarak atanmıştır. Kuramda yeni oluşturulan kurallar “1/2 ve a/b” şeklinde gösterilmiştir. Alfabetik numaralandırma sistemi tezin “üçüncü” bölümündeki “masal tahlilleri” sırasında kullanılmış, sayısal numaralandırma sistemi tezin “İçindekiler” listesinde italik gösterilmiştir.¹⁹ Kuram güncel haliyle aşağıdaki gibidir:

1. Giriş ve Bitiş Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. Giriş Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Bitiş Kuralı (**Yeni Kural**)
2. Yineleme Yasası (**Orijinal Yasa**)

¹⁶ <https://sozluk.gov.tr/> (Et: 28.06.2024)

¹⁷ <https://sozluk.gov.tr/> (Et: 01.04.2024)

¹⁸ <https://sozluk.gov.tr/> (Et: 28.06.2024)

¹⁹ Yeni oluşturulan kuralların tezin “üçüncü” bölümünde “masal tahlilleri” sırasında “a/b” şeklinde gösterilmesinin nedeni; bölümdeki numaralandırma karışıklığı olmasını engellemek içindir. Yeni oluşturulan kuralların tezin “İçindekiler” listesinde “1/2” şeklinde gösterilmesinin nedeni ise “İçindekiler” listenin şekil ve görüntü açısından birlik içerisinde olması içindir.

3. Üçler Yasası (**Orijinal Yasa**)
4. Yediler Yasası (**Yeni Yasa**)
5. Kırklar Yasası (**Yeni Yasa**)
6. Bir Sahnede İki Yasası (**Orijinal Yasa**)
7. Son Sahnede İki Yasası (**Yeni Yasa**)
8. Zıtlık Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. Zıt Temalar Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Zıt Kişiler Kuralı (**Yeni Kural**)
9. İkizler Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. Olumlu İkiz Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Olumsuz İkiz Kuralı (**Yeni Kural**)
10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. İlk Durum Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Son Durum Kuralı (**Yeni Kural**)
11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı (**Yeni Kural**)
12. Kalıplaştırma Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. Kalıp Olaylar Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Kalıp İfadeler Kuralı (**Yeni Kural**)
13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası (**Orijinal Yasa**)
14. Anlatı Mantiğı Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. Olağanüstü Hâl Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Olağanüstü Varlık Kuralı (**Yeni Kural**)
 - c. Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı (**Yeni Kural**)
15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası (**Orijinal Yasa**)
16. Epik Birlik Yasası (**Orijinal Yasa**)
17. İdeal Epik Birlik Yasası (**Orijinal Yasa**)
18. Dikkat Toplama Yasası (**Orijinal Yasa**)
 - a. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı (**Yeni Kural**)
 - b. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı (**Yeni Kural**)

19. Mekânın Tekrarı Yasası (**Yeni Yasa**)

20. Bileşik Yapı Yasası (**Yeni Yasa**)

4.1. Giriş ve Bitiş Yasası

Axel Olrik'in *Açılış Yasası-Kapanış Yasası/the Law of Opening-the Law of Closing* (Nicolaisen, 1995: 191) olarak da tanımladığı Giriş ve Bitiş Yasası masaldaki olayların ipucunun masalın girişinde verildiği yasadır. Girişte olayların yönü hakkında bilgi verilir. “Bir baba vardır, Bir padişah vardır. Bir üvey vardır, Bir baba ve iki çocuğu vardır, Fakir bir adam vardır, Bir karı-kocanın çocuğu yoktur, Bir oğlan vardır, Bir şehzade vardır, Bir dev şehre zarar verir” gibi cümlelerle masaldaki olay örgüsü hakkında bilgi verilir. Masalların gelişme bölümünde bu ifadeler açılmaya başlar ve masalın sonu tahmin edilir.

Giriş ve Bitiş Yasası'nda bir **olay** vardır. Bu olay yaşanır, masal başlar ve biter. Örneğin Kır At masalında küçük oğlan rüyasında bir kır at görür. Bu rüya görülür ve sona erer. Masalın sonunda da bu kır attan yardım ister ve elbiselerini giyer. Kırk Oğlan Kırk Kız masalında bir anne-baba kırk oğlunu evlendirmek için kız istemeye gider. Masaldaki bu giriş tek bir kere yaşanmıştır. Masalın sonunda da kırk erkek kardeşten en küçük delikanlı ve sevdiği kız evlenir. Kocakarı masalında padişahın oğlu bir kocakarının testisini kırar. Masaldaki bu giriş, ilk duruma atıf yapar ve ilk durum padişahın oğlunun bu bedduadan kurtulması üzerine kurulmuştur. Kurbağa Kız masalında ise üç erkek kardeş bir kıza âşık olur. Bu olay, küçük oğlanın kurbağa donundaki kızını bulmasına ve ondan yardım istemesine kadar uzanır.

Geleneksel Kahraman Kalıbı teorisinin sahibi Lord Raglan, Oedipus hikâyelerini incelerken Theseus ve Romulus hikâyelerindeki olayların birbirine çok benzediğini ifade eder. (Raglan, 1998: 126). Lord Raglan'ın Yunan kahramanları için ortaya koyduğu görüş, Konya masalları için de genel bir görüş oluşturmıştır. Tıpkı Yunan kahramanları gibi Konya masallarındaki kahramanlar da girişte bir olaya hazırlanır. Olayları yaşamak için yola çıkar ve masalın sonunda geri döner. Masalların girişinde genellikle bir başlangıç durumu sunulur. Ailenin kişileri sayılır ya da yalnızca geleceğin kahramanı, adıyla ya da durumunun betimlenmesiyle belirtilir. Bu başlangıç önemli bir biçimbilimsel öge niteliği taşır (Propp, 1985: 32).

4.1.1. Giriş Kuralı

Giriş Kuralı herhangi bir eylemle ile olabilir. Kahraman evden ayrılır, çocuk sahibi olmak ister, annesi ölür, babası ölür ya da evlenmek ister. İlk Durum Kuralı'na göre kahraman evden ayrılır, yol ayrımına gelir ve bir karar vermesi gerekir. Diğer bir örnekte kahramanın annesi ölür ve üvey anne gelir. Üvey anne kızı/oğlu ya da çocukları evden gönderir ve çocukların mücadelesi başlar.

Ali Dayı masalında Ali Dayı yalnız kalmaktan ve karanlıktan korkar. Karısı Ali Dayı'nın bu korkusunu yenmesi için onu yalnız bırakır. Ali dayı, korkusunu yener ve zengin olur. Kırk Oğlan Kırk Kız masalında bir çiftin kırk oğlu vardır. Bu çift oğullarını evlendirmek ister. Al Yanak Pembe Dudak masalında olaylar padişahın yasakladığı ışığın açılması ve zaptiyeler tarafından fark edilmesi ile başlar. Derviş ile Kız masalı bir kadının dilencilik yapmaya çıkması ile başlar ve zengin olmasına kadar uzanır.

4.1.2. Bitiş Kuralı

Bitiş Kuralı'nda olayların tamamlandığı, şahıs kadrosunun azaldığı, bitiş formellerinin dizildiği, iyilerin ödüllendirildiği, kötülerin cezalandırıldığı, kavuşanların mutlu olduğu yerlerdir. Karı-koca zengin olur, şehzade evlenir, şehir devden kurtulur, baba ve iki çocuğu tekrar kavuşur, fakir kız beyoğlu ile evlenir. Karanlık Dünya masalı, küçük oğlanın sınavlarının bitmesi ile son bulur. Bu oğlanın sınavları; devle mücadele etmesi, yerin yedi kat altında ejderhayı öldürmesi ve tekrar yerüstüne çıkması ile betimlenmiştir. Masalın sonunda ailesinin birliği için devin hapsettiği üç güzeli kendisine ve ağabeylerine eş yapar.

Yidi Gardeş masalında da tüm olaylar en küçük oğlanın başında gelişir ve masal sona erer. Musacık devin mallarını alır ve ağabeyleriyle birlikte zengin olurlar. Masallardaki bu vurucu hamleler, masalın girişinde verilen kare kodlarla tahmin edilir. Mutlu sonla bitenler masallar çoğunlukta olsa da beklenmeyen bir bitişe uzanan, vurucu sonla biten masallar da vardır. Bu masallardan bir tanesi Muradına Ermeyen Dilber masalıdır. Masaldaki genç kız ve kuş donundaki delikanlı kavuşmadan ölürler. Edi ile Büdü masalı Edi ile Büdü'nün ölmesi ile biter. Edi ile Büdü fakirdir. Zengin kızlarının yanında hak ettiği değeri görememişlerdir ve kızları

onları eve göndermiştir. Masalın sonunda özkıyım yaparak önce Edi, Büdü tarafından öldürülmüş daha sonra Büdü kendisini öldürmüştür.

4.2. Yineleme Yasası

Yineleme Yasası, masaldaki gerilimin şiddetini artırır. Bu yinelemeler (tekrarlar) masalı çarpıcı hale getirir. Bu yasa kahramanların gündelik yaşamını, sınavlarını, hedeflerini, ayrılıklarını, kavuşmalarını kapsar. Yasa özellikle kahramanların rüştünü ispat etmeleri bakımından önemlidir. Masaldaki kahramanların kaderini değiştiren olaylar bu yasada ortaya çıkar. Yineleme Yasası ise **içerik** bakımından değerlendirilmektedir. Bu içerikler kahramanın başından geçen, onun kaderini değiştiren olaylardır. Örneğin bir masalda kahraman, defalarca devin yanına geldiği gibi yalnızca iki kere de gelebilmektedir. Bu tekrarlar, masalın hacmi ve kahramanın amacına ulaşip ulaşamamasıyla ilgilidir. Kahramanın amacı ya devle iş birliği yapmaktır ya da devi ortadan kaldırmaktadır. Bu yinelenen ziyaretler, masaldaki gerilimin önemli bir parçasıdır. Yineleme sahneleri sadece dev merkezli değildir. Başka bir masalda kahraman sürekli olarak don değiştirir. Bu don değiştirme, masal kahramanının misyonunu tamamlamasında önem arz eder. Alman masallarından *Pamuk Prensesle Yedi Cüceler* (Grimm, 1999: 22-31) masalında kraliçe üvey anne üç kez kılık değiştirerek Pamuk Prenses'in yanına gider. Üvey annenin her ziyaretinde Pamuk Prenses'e; satıcı kadın kılığında bir kuşak, kocakarı kılığında zehirli bir tarak ve köylü kadın kılığında zehirli bir elma götürür. Bu yinelenen olaylar ve nesneler, hem üvey annenin hem de Pamuk Prenses'in kaderini değiştirmiştir. Üvey anne başkasına verdiği zararın bedelini canıyla ödemiş, Pamuk Prenses ise bir prensle evlenmiştir.

Kocakarı masalında; dünya güzeli kızın kuş donuna girdikten sonra defalarca bahçeye gelmesi; bahçede kendisini padişahın oğluna bildirmeye çalışması Yineleme Yasasıdır. Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalındaki yinelemeler, Yılan Oğlan'ın babasının imtihanları ve Yılan Oğlan'ın her sabah yılan formuna dönmesi üzerine kurulmuştur. Yılan Oğlan'ın babası padişahın kızını oğluna almak için üç şartı yerine getirir. Kahveyi dökmeden tepeye çıkar, ağacı eşit parçaya böler ve güçlü pehlivanı yener. Yılan Oğlan da masalın ahengini bozmamak için her gece insan donuna girer, ertesi sabah insan donundan yılan donuna geçer. Diğer bir örnek Üç Kardeşler

masalına aittir. Masalda üç kardeş babalarının vefatından sonra, bir dev ile karşılaşır. Küçük kardeş kendisini ve kardeşlerini kurtarmak için devden helva, keşkek yapmasını ve su getirmesini ister. Devi üç kere oyalayarak planını kurar ve ağabeyleriyle birlikte evden kaçır. Küçük kardeşin ağabeyleriyle olan sınavı devam etmektedir. Ağabeyleri padişahı küçük kardeşlerine karşı doldurur ve bu çocuğun devle mücadelesi devam eder. Oğlan, devi ziyaretinde onun horozunu, yorganını, atını, karısının yüzüğünü ve son olarak kendisini padişaha getirir. Küçük oğlan masalın başından sonuna kadar devi altı kere ziyaret etmiştir.

Rüzgâroğlu masalında başkahraman Rüzgâroğlu, masal içerisinde sürekli olarak yolculuk ve sınavlar halindedir. Rüzgâroğlu'nun ilk yineleme sınavları masalın giriş bölümünde olmuştur. Kendisi üç kere ava çıkar ve bu avlarda gaipten bir ses duyar. Bu ses Rüzgâroğlu'na "Hey, Rüzgâroğlu, Rüzgâroğlu! Gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi istersin? Yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi?" şeklinde soru sorar. Rüzgâroğlu üçüncü günde bu soruya "Gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik isterim" cevap vererek kaderini tayin etmiş olur. Yinelenen bu sahneler; Rüzgâroğlu'nun kaderini belirler. Rüzgâroğlu, yaşamına fakir olarak devam eder. Malını ve ailesini kaybeder. Çocukları bir çayda suya kapılır. Bir yaver karısını alıp saraya götürür ve orada sandığa kilitler. Masalın devamında Rüzgâroğlu, durmadan köyleri dolaşır. Yirmi yıl aradan sonra padişah seçimlerinin olduğu günde bir şehre gelir. Bu şehirde talih kuşu üç kez dönerek Rüzgâroğlu'nun başına konur ve Rüzgâroğlu padişah olur. Rüzgâroğlu etrafında yinelenen gaipten ses ve talih kuşu; onun ve ailesinin bahtını güldürmüş ve yeniden bir arada olmuşlardır.

Konya'da halk hikâyesinden masala dönüşmüş olarak yaşayan Şah İsmail masalında yineleme sahneleri Şah İsmail üzerinden verilmiştir. Şah İsmail masal boyunca karşılaşmalar, savaşlar ve yolculuklar halindedir. Masalın başında ava çıkar. Avda Gülizar Hanım ile karşılaşır. Gülizar Hanım ile nişanlandıktan sonra tekrar yola çıkar. Yolda Gülperi'nin sarayına varır. Gülperi'nin kardeşlerini kurtarmak için devle savaşır ve devi öldürür. Şah İsmail yoluna devam eder. Başka bir saraya varır. Arap Zengi aslında güzel bir kızdır. Arap Zengi ile de savaştıktan sonra nikâhlanarak Arap Zengi ile yola devam eder. Sonra başka bir köye koca karının yanına gider. Koca karıyla iş birliği yaparak Hint padişahının oğlu ile evlenmek üzere olan

nişanlısı Gülizar Hanımı da alıp yola devam ederler. Arap Zengi'nin, Gülizar'ın, Gülperi'nin ve Şah İsmail'in Kandehar'a gelmesi ile Şah İsmail'in sınavları devam eder. Şah İsmail'in babası Kahdehar padişahı, oğlunun sevgililerinden birini almak ister ve oğlunun öldürülmesine karar verir. Cellatlar tarafından gözleri çıkarılan Şah İsmail, üç yıl beklemek zorunda kalır. En sonunda bir güvercinin kanatları ile gözlerini iyileştirerek Kahdehar padişahı babası ile Arap Zengi'nin savaşına katılır. Arap Zengi ile babasına karşı savaşır ve sarayına döner. Masalın sonunda ölür.

4.3. Üçler Yasası

Formel sayılar masalların cazibesine destek olmaktadır. Sayılar kişilere, günlere, eşyalara, olaylara ve zamana isnat edilerek kullanmıştır. Sayıların bu unsurları kategoriler halinde sunması masallardaki olay sırasının anlaşılmasına, şahıs kadrosunun karıştırılmamasına yardımcı olmaktadır. Üç sayısı İslam dini ile yakından ilişkilidir. Örneğin abdest sırasında ağız üç kez yıkanır. Allah'ın 33 sayısının katı olan 99 ismi vardır. Namaz sonrasında zikredilmesi tavsiye edilen dua sayısı 33 olarak belirlenmiştir (Kaplan-Peker, 2023: 609). Altay Yaratılış Destanı'nda tanrı dalsız budaksız ağacın dokuz dalı olmasını ister. Dokuz daldan dokuz kişi türer. Bu kişilerden dokuz oymak türemesini ister (Ergin, 2018: 453). Üçler Yasası'nda kahraman üç gün üç gece yol gider, üç at kılından yardım ister. Bir masalda padişahın üç oğlu veya üç kızı vardır. Kahramana yardımcı olmak için üç kıl verilir. Masallardaki formel sayılar üç, yedi ve kırk ile sınırlı değildir. Örneğin Beş Kardeşin Bir Bacısı masalında, küçük kızın beş ağabeyi vardır ve kendisiyle birlikte altı kardeşlerdir. Karanlık Dünya masalında başkahramanı kurtaran Zümrüt kuşunun yavruları beş yüz yıldır yavruları uçamamaktadır. Masalda ışıklı dünyaya giden kapı, on iki köknarın olduğu Saylıpınar'da bulunmaktadır. Üç Kardeş masalında dev tarafından otuz dokuz gün beslenen küçük oğlan, kırkinci yine aynı dev tarafından kesilmektedir.

Sayıların anlamları konusunda yapılan önemli çalışmalardan bir tanesi Annemarie Schimmel'e aittir. Yazar, "Sayıların Gizemi" adlı kitabında sayı sembolizminin çeşit çeşit olduğunu, farklı kültürlerin ise sayıları yorumlamada benzer özellikler taşıdığını ifade etmiştir. Örneğin yazara göre üç, ikinin neden olduğu ayrışmayı ortadan kaldırarak bir bütünlük oluşturur (Schimmel, 1991: 69).

“Masallarda genellikle üç insan, hayvan ya da eşyadan söz edilir. Bir kural olarak, üçüncü ve en küçük kız ya da erkek çocuk sonunda şans yüzüne gülendir. Bir Alman masalında kız, nereye hapsedildiğini evdeki üç hayvana sorar.” (Schimmel, 1991: 93). Masallarda üç kız kardeş, üç erkek kardeş vardır. İki kardeşten birisi zengin diğeri fakirdir. At, kahramana yardımcı olması için üç kılını verir. Konya masallarında görülen diğeri bir formel sayı beştir. Beş sayısı insan duyusuyla ilgilidir. Erkek ve kadının birliğini ifade eden sayıdır. Jung, beşi beden ve iki el ve iki ayak olarak bir bütün olarak tanımlamıştır. Altı sayısı ise doğrudan dünyanın yaratılış mitiyle ilgilidir. Mitolojiye göre dünya altı günde yaratılmıştır.

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında padişah sözde oğlunun sünnetini üç yıl erteler. Kız, bir attan üç tane kıl alır. Bu güzel Keloğlan kılığındaki bu kızı üç kere sınava tabi tutar. Al Yanak Pembe Dudak masalında üç kız kardeş vardır. Altın Elma masalında bir adamın üç oğlu vardır. Bebe Ruhi masalında üç, yedi ve kırk sayıları bulunmaktadır. Masalda padişahın üç oğlu ve üç kızı vardır. Bebe Ruhi, küçük oğlanın büyük ağabeyi için bulduğu kızı yedi kat taşın altına alır ve onunla evlenir. Çeşme başında üç kız kardeşinin yardımcıları olan üç Arap kızı ile karşılaşır.

Derviş ile Kız masalında dilenci kadın üç kere kızını döver. Padişahın karısı üç kez dilencinin evine gelir. Dilencinin padişahın “yediği yemekler, karısının giydiği kıyafetler ve kendi kızının padişahın oğlu ile evlenmesi” olmak üzere üç isteği vardır. Eşek masalında mahkemeye canavar tarafından üç kere şikâyet oluşturulmuştur. Keloğlan ile Padişah masalında Keloğlan ilk olarak buzlar ülkesine giderken sınavdan geçer. İkinci olarak buz dağına giderken sınavdan geçer. Üçüncü olarak buz dağında dev tarafından sınav edilir. Sabır Taşı masalında padişahın delikanlıdan üç şartı vardır. Tat Memed masalında Tat Memed padişahın kızı ile üç kere karşılaşır. Üç farklı hocadan eğitim alır. Üç Oğlan masalında üç erkek kardeş ve üç kız kardeş vardır. Yüz Yalan masalında zengin bir adamın üç oğlu vardır. Bu babanın oğullarına bıraktığı üç adet şal bulunmaktadır.

4.4. Yediler Yasası

Türk kültüründe önemli bir yeri olan yedi sayısının İslam dini ile yakından ilişkisi bulunmaktadır. Örneğin namazda bedenin yedi uzvunun yere değmesi

gerekmekte (Kaplan-Peker, 2023: 611), hac vazifesinde kabenin etrafı yedi kere tavaf edilmektedir. Yediler Yasası'nda; yedi gün yedi gecenin geçmesi, yedi gün yedi gecenin şenlik olması, kahramanın yedi dağ geçmesi, yedi dere geçmesi, kahramanın yedi gün uçması, kahramanın yedi sabah beklemesi gibi örnekler bulunmaktadır. Konya masallarında dikkat çeken ve destan, halk hikâyesi gibi sözlü anlatım türlerinde de sıklıkla kullanılan yedi sayısı, dişilikle ilgilidir. Schimmel'in tanımı ile kız bebeklerin yedi aylıkken süt dişleri çıkar, bu dişler yedi yaşında dökülür. Kız çocukları yedinin iki katında yani on dört yaşında regl olur ve yedinin yedi katında yani kırk dokuz yaşında menopoz dönemleri başlar (Schimmel, 1991: 142). İnanışa göre yedi cihan vardır. Yerin ve göğün yedi katı bulunmaktadır. Bir devin veya ejderhanın yedi başı vardır. Masalda başkahraman yerin yedi kat altına iner. Andersen masallarından olan *Büyülü Kral*²⁰ masalında; kuşlar kralı büyülenmiştir ve kralın kuş donundan çıkması gerekmektedir. Bunun için yaşlı bir adamın on yaşındaki kızıyla evlenir. Ancak bu kızın kendisine eş olması için yedi yıl beklemesi, kızın olgunlaşması gerekmektedir. Yedi yıl geçtikten sonra kral ve kız karı-koca olacakken; kız bir gün daha beklemeden kuş donundaki kocasına ayna tutar ve kocası bir adaya hapsedilir. Kız, kocasını kurtarmak için yedi gün yedi gece boyunca kürek çeker ve sonunda kocasına ulaşır. Alman masallarından olan, Jacob-Wilhelm Grimm tarafından derlenen *Pamuk Prensesle Yedi Cüceler* (Grimm, 1999: 22-31) masalında; pamuk prenses yedi yaşına girdiği sırada kraliçe olan üvey annesinden daha güzeldir. Pamuk prenses üvey annesi tarafından ormana terk edildiğinde yedi cücenin yaşadığı eve gelir. Burada yedinci yatakta uyur.

Yidi Gardaş masalında yedi erkek kardeş babaları öldükten sonra yedi kızı olan bir devin tuzağına düşerler. Altın Elma masalında kuyuda yedi kız kardeş vardır. Ayağına Diken Batan Adam başkahraman bir kadından ayağındaki diken karşılığında yedi ekmek ister. Nar Tanesi masalındaki dev yedi başlıdır. Şahmeran masalında Ali kuyunun içinden kuyuya geçerek Şahmeran ile yedi yıl yaşar. Ali, yedi yıl sonra Şahmeran'ın yanından ayrılmaya karar verir. Canavar masalında canavar yedi dağ yol gider ve bir yere gelir. Iraz Gelin masalında Iraz yaşlı kadının evine gelir. Bu eve gelene kadar yedi yıl yürür. Yedi dağ aşar. Yedi denizi geçer. Otuz

²⁰ http://www.isev.org.tr/wp-content/uploads/2015/12/andersan_isev.pdf (Et: 16.05.2024).

Abdal masalında kaynana, yedi gün sonra gelinine kapıyı açar. Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında devin yedi başı vardır. Şehzade devi öldürünce devin yedi başını padişahın kızının mendiline bağlar. Gençlikte mi, Gocalıkda mı? masalında iki asker kardeş, annelerinin bulunduğu çadırı yedi yıl beklemeye başlar ve birbirlerini tanırlar. Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında Dünya Güzeli kuş donunda yedi yıl uçar.

4.5. *Kırklar Yasası*

Kırklar Yasası'nda; kahramanların kırk gün kırk gece yapılan düğünle evlenmesi, kahramanın kırk gün kırk gece yol gitmesi, kahramanın kırk yıl ülkesinden ayrı kalması, kahramana kırkinci kapının yasak olması gibi örnekler bulunmaktadır. Salur Kazan hikâyesinde kırk ince belli kız vardır (Ergin, 2018: 97). Altay mitolojisinde bir tay çocukları alıp demir dağa götürür. Çocuklar burada Katay Han'ın kırk boynuzlu boğasını öldürüp geri döner (Ögel, 1993: 59). Axel Olrik Üçler Yasası'nı anlatılırken özellikle dört sayısına değinmiştir. Dört, Axel Olrik'e göre hayatın gerçek doygunluğunu yansıtmaya eğilimindedir. Axel Olrik'in ifadesi olan "Dörtler Kuralı" (Das Gesetz Der Vierzahl) (Olrik, 1994: 4) "Kırklar Yasası" olarak değerlendirilmiştir. Dört sayısı nesnel verilerde sıklıkla kullanılmaktadır. Örneğin ilkel dönemlerde ayın hareketleri "hilal, büyüme, dolunay ve küçülme" olarak değerlendirilmiş ve zaman düzenlenmiştir. (Schimmel, 1991: 98). Bununla bağlantılı olarak dört mevsimin olması, dört ana ve dört ara yönün olması, Türk kültüründe kullanılan "zevkten dört köşe olmak, dört gözle beklemek, dört elle sarılmak, gözlerini dört açmak, dört dörtlük olmak" deyimleri de dört sayısının kabul görmüşlüğüne yansıtmaktadır. Kırk sayısı "yazgıyla" (Schimmel, 1991: 266) ilgilidir. Çokluğun, beklemenin, hazırlanışın, tamamlanışın ve bereketin ifadesidir.

Andersen masallarından olan *Güzel Prenses ve Bezelye*²¹ masalında; evlenmek isteyen bir prens vardır. Bu prensin annesi soğuk bir günde kapının önünde bir kız bulur. Bu kızı eve alır. Bir bezelye tanesinin üzerine yirmi tane döşek ve yirmi tane kaz tüyü yatak koyar. Kız bu yatağın üstünde yatar ancak bezelye kızı rahatsız

²¹ http://www.isev.org.tr/wp-content/uploads/2015/12/andersan_isev.pdf (Et: 16.05.2024).

eder. Bunun üzerine prensin annesi, bu kızın gerçek bir prenses olduğunu anlar ve oğlunu bu kızla evlendirir. Andersen masallarından *İhtiyar Kral ve Sadık Hizmetçi*²² masalında da kralın ölümünden sonra kırk gün kırk gece yas tutulur.

Kırk Konya masallarında genellikle oda sayısı, geçen süre, düğün günü sayısı ve gidilen yol uzunluğu ile ilişkilidir. Üç Kardeşler masalında dev, küçük oğlanı otuz dokuz gün besler, kırkıncı gün ava çıkar. Bu sırada devin karısı oğlanın pişirileceği ateşi hazırlamaya başlar. Oğlan için ayrılan süre tamamlanmış ve öldürülmesinin zamanı gelmiştir. Masalda evlenen herkese kırk gün kırk gece düğün yapılır. Bremen Mızıkacıları masalında Bremen Mızıkacıları eşek, köpek, kedi ve horozdan oluşan dört hayvan bulunmaktadır. Kır At masalında at, küçük oğlandan heybeye tuz, su, tarak ve ayna olmak üzere dört nesne koymasını ister. Üç Bacı masalında dev avradının kırk anahtarı ve kırk odası vardır. Otuz dokuz odanın açılmasında sakınca yoktur ancak kırkıncı Odada ceset vardır. Kırk Oğlan Kırk Kız masalının sonunda kırk çift evlenir.

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında padişah, oğlu sandığı çocuğu için kırk gün kırk gece şenlik yapar. Sünnnet olmamak için ve hayatta kalmak için babasından kaçan kız çocuğunun atıyla birlikte geldiği sarayda kırk oda vardır. Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında padişahın Ahmet'te sunduğu şartlardan birisi de bir ağacı kırk parçaya bölmektir. Kadın da yedi ekmeği başkahramana verir. Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında adam karısını evden gönderdikten sonra başka bir kadınla kırk gün kırk gece düğün yapar. Yusufçuk Kuşu masalında tüm gerçekler ortaya çıktıktan sonra üvey anneye “ya kırk katır ya da kırk satır” ceza verilecektir.

Tak Tak Kabacık masalının sonunda padişahın oğlu ve kız kırk gün kırk gece yapılan düğünle evlenir. Üç Kız Kardeş masalında Güldükçe Güller Açan Kız ile padişahın oğluna kırk gün kırk gece yapılır. Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında Keloğlan'a ve padişahın kızına kırk gün kırk gece düğün yapılır. Derviş ile Kız masalında padişahın oğlu dilencinin kızıyla kırk gün kırk gece düğünle evlenir. Kır At masalında dev anasının kırk yavrusu vardır. Dev'in bulunduğu yerde kırk göz vardır. Oğlanın istediği at kırkıncı gözdedir. Dev anası ve kırk yavrusu kırk gün

²² http://www.isev.org.tr/wp-content/uploads/2015/12/andersan_isev.pdf (Et: 16.05.2024).

gelmemek üzere giderler. Küçük oğlan kır atın olgunlaşması için kırk gün sabırla bekler. Eskici Mehmet Ağa masalında kırk harami ve dev vardır. Devler altınları çalan Mehmet Ağa'yı kırk yerinden bıçaklar. Devler uyuyunca kırk gün uyanmazlar.

4.6. Bir Sahnede İki Yasası

Bir Sahnede İki Yasası'nda, aynı sahnede olan iki kahraman izin verildiği sürece karşılıklı bir arada olurlar. Kahramanlar artık aynı sahnede olmayacaklarını anlarlar ve pozisyon değiştirir. Bu değişimler yardımcı nesneler, başka kahramanların varlığı, Hızır'ın gelmesi, bir dervişin ortaya çıkması gibi unsurlarla yapılır. Örneğin masaldaki başkahraman aynı sahnede yardımcı bir kahraman ile karşı karşıya gelir. Bu yardımcı kahraman başkahramana bir nesne verir. Yardımcı kahraman bu nesneyle görevini tamamlar ve sahneden iner. Axel Olrik'in kahraman merkezli olan Bir Sahnede İki Yasası, masaldaki kahramanların karşılıklı bulunduğu sahneleri açıklamak için kullanılmaktadır. Masalın giriş ve gelişme bölümünde her sahnede farklı kahramanlar karşılıklı olarak bir araya gelmektedir. Ancak masalın sonunda sadece iki kahraman veya nadir olarak ikiden fazla kahraman karşılıklı aynı sahnede olmaktadır.

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında farklı sahnelerde farklı kahramanlar karşılıklı bulunmaktadır. İstenmeyen bir kız çocuk olan başkahraman sırasıyla padişah babasıyla, annesiyle, atıyla, devlerle, sevdiği delikanlıyla ve son olarak masalın bitişinde tekrar padişah babasıyla aynı sahnededir. Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalının başında baba ve üvey anne masalın sonunda küçük kız ve ablası aynı sahnede olur.

Padişahla Dede masalının ilk yarısında dede ve padişah, ikinci yarısında vezir ve padişah bulunmaktadır. Şah İsmail masalının giriş bölümünde Şah İsmail, Gülizar Hanım ve koca karı aynı sahnede olur. Masalın devam eden bölümlerinde Şah İsmail, Gülperi, Gülperi'nin kardeşleri ve dev ile aynı sahnede olur. Daha sonrasında sırasıyla Gülizar Hanım ve ihtiyar kadın; Şah İsmail, Arap Zengi, Gülizar Hanım ve ihtiyar kadın aynı sahnede olur. Tuz Kadar Sevgi masalında sırasıyla hükümdar ve üç kızı; küçük kız hükümdarın vezirleri; küçük kız ve çoban; küçük kızın kızları ile hükümdar; hükümdar ile küçük kızı ve çoban aynı sahnede olur. Üç Kız Kardeş masalında sırayla; üç kız kardeş; aynı sahnede olur. Yusufçuk ile Fatmacık

masalının başında iki kardeşin babası ve üvey annesi aynı sahnede olur. Terzi masalında terzinin karşısında sırayla; dev, bekçi, kral ve devler terzi ve aynı sahnede olur.

Yılan Kız masalında baba ve üç oğlu masalın giriş sahnesinde aynı sahnede olurlar. Masalın devamında küçük oğlan sırasıyla; yerin altındaki kızlara, cadı karısıyla, koyunlarla, yerin yedi kat altındaki kuşla bir araya gelir. Üç Bacı masalında dev avradı ve üç kız kardeş; küçük kız ve dev avradı; küçük kız ve Beyoğlu sırayla aynı sahnede olur. Lebbi Gardeş masalında sırayla üvey anne ve baba, iki kardeş ve Arap kızı ve Beyoğlu aynı sahnede olur. Kocakarı masalında padişahın oğlu-kocakarı, padişahın oğlu ile Dünya Güzeli, Dünya Güzeli ile Arap hala, Arap hala ve padişahın oğlu ve padişahın oğlu ile kocakarı aynı sahnelerde bulunmaktadır. Kırk Oğlan Kırk Kız masalında farklı sahnelerde kırk oğul ve kırk kız ile en küçük oğlan ve dev bulunmaktadır.

4.7. *Son Sahnede İki Yasası*

Kahramanların değişen pozisyonları Bir Sahnede İki Yasası ve Son Sahnede İki Yasası ile düzenlenmiştir. Son Sahnede İki Yasası çalışmada incelenen masal metinleri ile önerilmiş ve yeni yasa olarak gösterilmiştir. Masallardaki olay örgüsünde farklı sahnelerde farklı kahramanlar bir arada olur. Son Sahnede İki Yasası'nda her zaman en az iki kahraman aynı sahnede olur ve olaylar bu iki kahraman üzerinden tamamlanır. Bazı masalarda son sahnede bir kahramanın karşısında aile, kardeşler vb. olduğundan dolayı bunlar bir grup olarak değerlendirilmiştir. Kahramanlar masalın içeriğine göre değişmektedir. Örneğin; iki kardeş, iki sevgili, kahraman ve atı, kahraman ve padişah, padişah ve ailesi aynı sahnede olur.

Beş Gardeşin Bir Bacısı masalında kız ile birlikte devin evindeki beş kadın köle ve ağabeyleri; Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında Dünya Güzeli ve Beyoğlu; Fıt Fıt Bulamaç masalında kızın kardeşleri ve oğlu; Gençlikte mi, Gocalıkta mı? masalında padişah olan fakir adam, karısı ve çocukları; Helvacı Güzeli masalının son sahnesinde Helvacı Güzeli masalı ve Beyoğlu; Hıyarcık Güzeli masalının son sahnesinde Hıyarcık Güzeli ve Beyoğlu; Keloğlan ile Padişah masalında Keloğlan ve

padişahın kızı; Keşikçi masalının sonunda padişah ve karısı; Mercimek Oğlan masalının son sahnesinde Mercimek Oğlan ve padişah; Muradına Ermeyen Dilber masalında genç kız ve kuş donundaki delikanlı; Otuz Abdal masalının son sahnesinde gelin ve kaynanası; Sihirli Yüzük masalının son sahnesine kedi ve oğlan; Tak Tak Kabacık masalının sonunda kız ve padişah; Üç Kız Kardeş masalının son sahnesinde Güldükçe Güller Açan Kız ve padişahın oğlu; Yidi Gardaş masalının sonunda Musacık ve ağabeyleri; Yılan Yutan Kız masalının sonunda Yılan Yutan Kız ve ağabeyleri ve Yusufçuk Kuşu masalının sonunda çocuklar ve babaları aynı sahnede olur.

Kırk Oğlan Kırk Kız masalının son sahnesinde delikanlı evine dönerek ailesiyle bir araya gelir. Padişahla Dede masalının son sahnesinde vezir ve dede bulunmaktadır. Rüzgâroğlu masalının sonunda Rüzgâroğlu ve ailesi aynı sahnede olur. Sabır Taşı masalının sonunda delikanlı ve padişahın kızı aynı sahnededir. Pambukçu Güzeli masalının son sahnesinde Pamukçu Güzeli ve sevdiği kız aynı sahnede olur. Sihirli Yüzük masalının son sahnesine kedi ve oğlan; Sabır Taşı masalının son sahnesinde delikanlı ve asıl kız; Tak Tak Kabacık masalının sonunda kız ve padişahın oğlu; Toz Bey masalının son sahnesinde padişahın kızı, çoban ve Toz Bey; Yidi Gardaş masalının sonunda Musacık ve ağabeyleri; Yılan Kız masalının son sahnesinde oğlan ve yılan donundan çıkan kız; Yılan Yutan Kız masalının sonunda Yılan Yutan Kız ve ağabeyleri; Tat Memed masalının sonunda Tat Memed ve nişanlısı, Yüz Yalan masalının sonunda üç kardeş aynı sahnede olur. Masalların son sahnesinde aynı sahnede olan varlıklar bazen insan bazen de bir nesne olabilmektedir. Ayağına Diken Batan Adam masalında son sahnede adam ve çobandan aldığı kaval ile aynı sahnede olur.

4.8. Zıtlık Yasası

Zıtlık Yasası masalların çekici yönünü vurgular. Zıt temaların öznelere ise zıt kişiler/varlıklardır. Masallardaki her çatışma bir kahraman tarafından yönetilir. Çatışmanın olabilmesi için bir karşıt gücün olması gerekir. Bu çatışmalar arzu edilen veya korku duyulan bir varlık/kişi/nesne üzerine olması gerekmektedir. Masallardaki yönlendiriciler sayesinde bu çatışmanın gerilimi artar ya da azalır. Axel Olrik, Zıtlık Yasası'na masaldaki kahramanları ve duyguları esas alarak tarif etmiştir. Örneğin

masalda genç kahraman karşısında yaşlı bir kahraman, iyiliğin karşılığında kötülük, zenginliğin karşısında fakirlik, ölümün karşısında yaşam, tutsaklığın karşısında özgürlük, olağanüstü varlıkların karşısında beşerî dünyaya ait insanlar bulunmaktadır.

4.8.1. Zıt Temalar Kuralı

Zıt Temalar Kuralı'nda olumlu temalar; sevgi, haksızlıkla mücadele, hatalardan ders çıkarma, adalet, yardımlaşma, birlik ve beraberlik, iyilik, eğitim, alçakgönüllülük, araştırmak, sorgulamak, çalışkanlık, güven, misafirperverlik, sabırlı olma, uzlaşma/barış, ümit, tedavi olma ve sözünde durma temalarıdır. Olumsuz temalar ise; yalan, iftira, öldürme, başkasının hayatını gasp etme, kaçırılma, hırsızlık, kurnazlık, terk etme, ayrılık ve yolsuzluk temaları olmuştur.

Al Yanak Pembe Dudak masalında ülkede otoriter bir padişah, hiç kimsenin ışıklarını açmaması yasağını koyar. Halk bu kurala uyarak ışıklarını açmaz. Ancak masalın kurgusuna göre bu kuralı çiğneyen bir ev olacaktır. Işıklarını açan üç kız kardeş, padişahın emrine karşı gelerek cesaretli davranıp ışıklarını açar. Masaldaki bu tema, padişahın karşısına geçerek padişaha eş olan en küçük kız kardeşin akli ve cesaretini ortaya koyar. Padişah ile manevi yönden zayıf üç kız kardeş ve halk arasında güçlülük ve zayıflık temaları bakımından tematik bir zıtlık oluşturulmuştur.

Karanlık Dünya masalı ise esaret ve bağımsızlık teması üzerine kurulmuştur. Masaldaki ak koç bağımsızlığı, kara koç esareti temsil etmektedir. Masalın başkahramanı küçük kardeş, yeraltı dünyasından kurtulmak için bir tercih yapmak zorunda bırakılır. Bu tercihi için nişanlısından ipin ucunu alsa da masaldaki gerilimi arttırmak için bu ipin ucu atlanır ve oğlan kara koça binmek zorunda kalır. Kara koç bu başkahramanı bulunduğu yeraltından yedi kat yeraltına daha götürür. Ak/beyaz rengin yerüstünü temsil etmesi, aydınlık ve ferah olması; kara/siyah rengin bilinmeyen, karanlık dünyayı temsil etmesi masalda önemli bir yere sahiptir. Küçük oğlan yeraltındaki sınavlarını tamamlar. Devi öldürür, ejderhayı öldürür, padişahın kızını ejderhadan kurtarır. Halkı temiz su ile kavuşturur. En sonunda özgürlüğün temsilcisi olan Zümrüt kuşunun sırtında yerüstüne yani ışıklı dünyaya tekrar döner.

Yüz Yalan masalında doğru söylemek ve yalan söylemek üzerine doğru-yanlış zıtlığı kurulmuştur. Yılan Kız masalında temalar; yerüstü-yeraltı ile beşerî dünya-olağanüstü dünya temaları bulunmaktadır. Toz Bey masalında zıt temalar; vefa, iyilik, arabuluculuk, vefasızlık temaları bulunmaktadır. Tat Memed masalında ayrılık, kavuşma, siyasal statü temaları ön plandadır. Şahmeran masalında öne çıkan temalar, mitolojik bir kahraman olan Şahmeran'ın yaşadığı yeraltı dünyası ve beşerî dünyada yaşayan Ali'nin karşılaşması olmuştur. Üç Bacı masalında ölüm-yaşam; olağanüstü varlık-beşerî dünyadaki insan temaları bulunmaktadır. Rüzgâroğlu masalında temalar fakirlik-zenginlik, sıradan insan-seçilmiş insan olmuştur. Nar Tanesi masalında devin olağanüstü dünyaya ait bir varlık olması, padişahın ve kardeşlerin beşerî dünyaya ait olmaları bakımından tematik zıtlık oluşturulmuştur. Masalda zalimlik ve merhamet temaları da işlenmiştir.

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında öne çıkan temalar; yasak, ayrılık, kaçış, kavuşma ve ensest ilişki olmuştur. Gülperi babası tarafından kendisiyle evlenmeye zorlanır. Bu durumdan kaçmak için gümüş şamdan içine saklanır. Gümüş şamdanı satın alan Beyoğlu, askere giderken açılmasını yasaklar. Ancak bu yasak çiğnenir. Gülperi gümüş şemedenin içinden çıkar. Gülperi Beyoğlu'nun çirkin nişanlısı tarafından gönderilir. Onun bu gönderilişiyle aynı zamanda Beyoğlu'na giden yolu açılmıştır. Masalın sonunda Gülperi ile Beyoğlu ile kavuşur ve evlenirler. İncili Mercan Kadın masalında zıt temalar; yaşam-ölüm, evlenme-ayrılma, don değiştirme, olağanüstü haller, özgürlük-kaçış, kadının kurtuluşu-esir oluşu temaları bulunmaktadır.

Akıldâne masalında rüya ve beşerî dünya ile savaş ve barış temaları kullanılmıştır. İngiliz kralı ile mücadele etmek zorunda kalan Türk padişahının yardımına Akıldâne yetişir. Masalın sonunda Akıldâne İngiliz kralı ile uzlaşma sağlar ve İngiliz kralının kızıyla evlenir. Akıldâne masalın başında rüyasında sağ tarafından ay, sol tarafından da güneş doğduğunu görür. Masalın sonunda evlendiği eşleri olan Türk padişahının kızı sağında, İngiliz kralının kızı solundadır. Görülen rüya bir haberci olmuştur.

Otuz Abdal masalında gelin, otuz abdalın kaçabilmek için bir derviş tarafından Keloğlan kılığına sokulur. Bu çoban bir keçi keserek keçinin işkembesini gelinin başına geçirir. Bu sayede otuz abdal gelini tanıyamaz. Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında kurnazlık, ataerkil-anaerkil çatışması, saflık ve zenginlik temaları bulunmaktadır. Helvacı Güzeli masalında zıt temalar cinsiyet karmaşası, ölüm-yaşam, din, statü, iftira ve dürüstlük temaları bulunmaktadır. Helvacı Güzeli hizmetçiden kaçmak ve yaşamak için Keloğlan kılığında erkek cinsiyetine bürünür. Bu gizlilik, onun yeniden özgürlüğü için kimliğini gizlemesi ve belli bir süre teşhir etmemesi gerekmektedir. Verdiği mücadelesi ile üç oğlunu kurban etmek zorunda kalır. Masalın sonunda Helvacı Güzeli kendisine atılan iftiradan kurtulur, saz çalarak her şeyi anlatır ve Beyoğlu'na kavuşur.

Kurbağa Kız masalında gerçek dünya ve metafizik dünya temaları bulunmaktadır. Kurbağa donundaki kız oğlana yardım eder. Oğlan cennet ve cehennem arasındaki çaya giderek metafizik dünyada annesi ile görüşür. Diğer bir tema ise ensest ve oedipus kompleksidir. Masalda oğlanın babası gelinine âşık olur ve oğlunu öldürmek ister. Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında düalist bir anlayış bulunmaktadır. Sihir, ölüm ve dirilme, çocuk ve çocuksuzluk temaları ana temalardır. Şehzade iki kere ölür ve dirilir. Zengin olan kardeşin ve avcının çocuğu yoktur. Fakir ve zengin iki kardeş vardır. Fakir kardeşin ikiz çocukları vardır. İkiz kardeşler ormana bırakıldığında iki avcı onları bulur. Şehzade'ye karşı metafizik dünyaya ait iki varlık olan dev ve cadı karısı bulunmaktadır.

4.8.2. Zıt Kişiler Kuralı

Zıt Kişiler Kuralı kahramanların birbirleriyle olan uyumsuzlukları ile anlam kazanmaktadır. Dürüst bir kahramanın karşısında düzenbaz bir kahramanın olması, masalın olay akışına gerilim ve merak kazandırmaktadır. Merhametli bir küçük kardeşin karşısında onun kötülüğünü isteyen ağabeyleri vardır. Üç Kardeşler masalında, iki ağabey küçük kardeşlerini kıskanmaktadır. Padişahın sürekli olarak onu devin yanına göndermesini isterler. Küçük kardeş devin yanına her gidişinde devle mücadele ederek sonunda onu yener, padişahın kızıyla evlenir ve padişahlık tahtını alır. Kötü kalpli ağabeyleri ise dev tarafından yutulur.

Hıyarcık Gözeli masalında Hıyarcık güzelinin güzelliğini ve ihtişamını kıskanan bir Arap kızı bulunmaktadır. Arap kızı, Hıyarcık güzelinin yerine geçer ve Beyoğlu ile evlenir. Ancak Hıyarcık güzeli, temiz kalbi ve zekâsı sayesinde bu durumdan kurtulur. Masalın sonunda Arap kızı kuma gömülür. Masallardaki bazı zıtlıkların bileşenleri diğer zıtlıklara göre daha karmaşık bir yapıdadır. Nar tanesi masalında Nar tanesi olarak anılan erkek çocuğun babası bir devdir. Bu dev çocuğun dayısına zarar vermek için uğraşırken Nar tanesi dayısına kıyamaz ve onu bütün kötülüklerden korur. Masalın sonunda Nar tanesi dev babasını öldürür.

Hızır masalında kralın kızını zengin olmak için iyileştireceği yalanını söyleyen yalancı adam ile kralın kızını iyileştiren Hızır arasında bir zıtlık bulunmaktadır. Eskici Mehmet Ağa masalında zıt kişiler Ahmet Ağa ile Mehmet Ağa'nın karşısında kırk haramiler ve devler bulunmaktadır. Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında Gülperi'nin babası kötü kalplidir. Gülperi kendisini korumak için gümüş şemeden saklanmak zorunda kalan masum bir kızdır. Gülperi'yi gümüş şemeden bulup onunla evlenmek isteyen Beyoğlu iyi kalplidir. İncili Mercan Kadın masalında uğur böceği donunda olan kadının karşısında oduncu, çiftçi ve fare bulunmaktadır. Karakoyun masalında; kızını âşık olduğu çobana vermek istemeyen zalim baba ile; kavuşmak isteyen kızı ve çoban kişilerde zıtlık kuralının temsilcileridir. İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında insan karşısında yılan, öküz ve ırmak bulunmaktadır. Yusufçuk ve Fatmacık masalında da üvey anne ve ölmüş öz anne zıtlık oluşturmuştur. Kel Kız masalında esas kız ve kel kız zıt kişilerdir.

Oğlan ve Atı masalında kızın ağabeyleri sevdiği oğlana kötülük yaparken, bir ihtiyar oğlana yardım eder ve onu ailesine, atına, sevdiği kıza kavuşturur. Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında anne küçük kızını, büyük ve ortanca kızından daha çok sevmektedir. Ormanda kaybolan büyük ve ortanca kızı aramak, anne ve babanın aklına gelmez. Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında bir prens ve üç uşağı, bir cadı tarafından büyülenir ve form değiştirirler. Cadı kadının masaldaki vasfı prensin kötülüğünü isteyerek onu yaşlandırmak olmuştur. Masaldaki üç kız kardeş ise mağdur olup yolunu aramaya çalışan çaresiz kahramanlardır. Yusufçuk ve Fatmacık masalında da üvey anne ve ölmüş anne birbirleriyle zıttır.

Hese masalında Hese'nin karşısında devler bulunmaktadır. Hayvanlar arasındaki zıtlık ise tilki ve tavşan arasında olmuştur. Tilki Hese'nin yumurtalarını her gün kırmaktadır. Masalın sonunda tilki Hese'yi deve şikâyet eder ve aslında zayıf biri olduğunu söyler. Hese ise devin sırtında eve geldiği sırada sırtından düşer ve o sırada bir tavşan tutar. Bu tavşanı deve hediye eder. Tavşan, devin Hese'nin gücüne inanmasında aracı olmuştur.

Eşek masalında zıt kişiler Boliy halkı ve canavar olmuştur. Otuz Abdal masalında, gelinini evden göndermek isteyen kaynana, gelinin sınavını başlatan derviş baba ve geline kötülük yapan otuz abdalın karşısında; gelin ve ona yardımcı olan iki çoban bulunmaktadır. İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında insan karşısında yılan, öküz ve ırmak bulunmaktadır. Kurbağa Kız masalında küçük oğlanın karşısında onun karısına âşık olan ve oğlunu öldürmek isteyen babası bulunmaktadır. Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında fakir kardeşin karşısında zengin kardeş, beşerî dünyaya ait olan Şehzade karşısında olağanüstü varlıklar olan dev ve cadı karısı bulunmaktadır. Şehzade'nin diğer rakibi ise padişahın veziri olan Mabeynci'dir. Canavar masalında zıt karakterler canavar ve canavara karşı olan keçi, koyun, eşek ve attır.

4.9. İkizler Yasası

İkizler Yasası olarak adlandırılan bu yasa biyolojik ikiz (kardeş, çocuk), sosyal ikiz (iki padişah, iki kral, üç vezir) ve mizaç ikizi olmayı içine alır. İkizler Yasası'nda birbirine benzeyen veya aynı olan unsurlar sadece iki tane olmak zorunda değildir. Örneğin üvey annesinden korkup kurtuluş arayan iki kardeş olumlu ikizken, yeraltındaki kahramana zorluk çıkaran ve onu engelleyen devler ve cadılar, kızının sevdiği delikanlı ile evlenmesini istemeyen padişah ve cadı karısı olumsuz ikiz konumundadır. Eskici Mehmet Ağa masalında Ahmet Ağa, Mehmet Ağa ve eşleri olumlu ikizken Olumsuz İkiz Kuralı'nda kırk dev ve haramiler olumsuz ikizdir. İkizler Yasası'nın ana teması olan ağırlık dengesi, kahramanların tutum ve davranışlarıyla oluşturulmuştur. Masallarda karakterleri ve eylemleri açısından olumlu özellikler gösteren kahramanlar ile; davranışları ve özellikleri bakımından olumsuz özellikler gösteren kahramanlar bulunmaktadır.

4.9.1. *Olumlu İkiz Kuralı*

Masallarda eylemleriyle, karakterleriyle ve düşünceleriyle olumlu duygular yansıtsan kahramanlar olumlu ikizlerdir. Olumlu ikizler beğeni ve takdir kazanır. Bu ikizler toplumun inanınış ve düşünüş yapısında iyi olanı, güzel olanı temsil ederler. Olumlu İkiz Kuralı; masal kahramanlarının biyolojik ikiz veya sosyal ikiz olmaları ile ilişkilidir. Biyolojik ikiz masaldaki kardeşleri, anne ve babaları, varsa ebeleri ve anne-baba-çocuklar kapsar. Kırk Oğlan Kırk masalındaki kırk erkek ve kırk kız kardeş, Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında altı kardeş, Yüz Yalan masalında üç erkek kardeş, Yusufçuk ile Fatmacık masalında iki kardeş, Yılan Yutan Kız masalında Yılan Yutan Kız'ın ağabeyleri, anneleri ve yılan kız biyolojik ikize birer örnektir.

Olumlu ikizler kendi değerleri ve karşıt değerleri arasında çatışma yaşar. Yusufçuk ile Fatmacık masalında iki kardeş, üvey anneleri tarafından istenmeyen, babaları tarafından terk edilmiş çocuklar olarak mağdurdur. Bu mağduriyet, onların iyi kalpli olması ve Allah'a dua etmeleri sayesinde giderilmiştir. Lebbi Gardaş masalında üvey anneleri tarafından evden gönderilen iki kardeş, Allah'a olan inançları ve birbirlerine olan güvenleri sayesinde refaha kavuşmuştur. Lebbi Gardaş masalında iki kardeşin mağduriyeti üvey anne ile kalmamış, bir de Arap kızı ile olan mücadeleleri aktarılmıştır. Ancak bu iki kardeş samimiyetleri ve suçsuzlukları sayesinde masalın sonunda tekrar kavuşmuş ve mutlu bir hayata başlamıştır.

Edi ile Büdü masalında olumlu İkiz Edi ile Büdü ve kızları; Güllü Dibâ masalında olumlu ikizlerde padişah baba, Güllü Dibâ, anne, vezir ve yaşlı kadın bulunmaktadır. Kır At masalında olumlu İkiz; anne-baba ve üç oğlu; padişah, karısı ve üç kızı; devin üç kızı; padişahın kızları ile evlenen kâtip ile vezir ve Hızır ile kır at olmuştur. Biyolojik ikizlik ise körlüktür. Padişahın ve bahçıvanın gözleri kördür.

Kurbağa Kız masalında olumlu ikiz, padişah, padişahın kızı, üç kardeşin annesi, büyük ve ortanca kardeşin eşleri, küçük oğlan, kurbağa kız ve kurbağa kızın kardeşidir. Mercimek Oğlan masalında çocuk isteyen anne ve baba aynı konumdadır. İkisi de çocuksuzluktan bıkmıştır ve artık yaşlanmıştır. Bir çocukları olması için sürekli dua eder. Üç Oğlan masalında olumlu ikizlerde üç erkek kardeş, üç kız kardeş ve koca bulunmaktadır. Yusufçuk Kuşu masalında Yusufçuk ve büyük

kardeşi aynı konumdadır. İki kardeş hem biyolojik hem de sosyal ikizdir. İkisi de çaresiz ve yardıma muhtaç kimselerdir. Ayrıca padişah ve köylüler çocuklara yardım etmek için görevlendirilen olumlu ikizlerdir.

Keloğlan masalında (Selçuklu) Keloğlan'ın yardımcı nesneleri olan kıllar, topal atlar, Keloğlan'a yardım eden Kara Arap, atlar; topal atı babasından istemeyen giden Keloğlan'ın karısı ve son olarak Keloğlan'ın parmağına sardığı işlenmiş mendil olumlu ikizleri oluşturmaktadır. Tak Tak Kabacık masalında küçük kız babası tarafından dağda yalnız bırakılmıştır. Bu sırada onun bahtını değiştirecek olan nene ile karşılaşarak onun evinde yaşamaya başlamıştır. Küçük kızı padişahın oğluna kavuşturmak için aracı olarak atanan nene, kuş, kızına iki tılsımlı saç telini bırakan annesi, kızın isteğini yerine getiren dev, kız ve padişahın oğlunun kavuşması için yarışmalar düzenleyen çırak; kızı seven padişahın oğlu ve oğluna sevdiği kızı bulmak isteyen padişah baba olumlu ikizlerdir. Yidi Gardeş masalında Musacık ve dev kurnaz olması bakımından olumlu ikizdir. Babaları Musacık'a ve altı ağabeyine yola çıkmalarını nasihat eder. Hepsi söz dinleyen çocuklar olarak yola çıkarlar. Dev'in yedi kızının olması da babanın oğullarının da yedi tane olması diğer bir olumlu ikiz örneğidir.

Yusufçuk ve Fatmacık masalında iki kardeş hem rol hem konum olarak aynı durumdadır. İkisi de savunmasız ve öksüzdür. Çocukların ölmüş anneleri, ihtiyaç kadın ve delikanlı olumlu ikizdir. Otuz Abdal masalında gelin ve iki çoban olumlu ikizdir. Ayağına Diken Batan Adam masalında olumlu ikiz ekmek yapan kadınlar, düğün sahipleri, gelin ve çobandır. Keloğlan ile Peri Kızı masalında Keloğlan, kuş donundaki kız, kızın kartal donundaki babası, Keloğlan'ın annesi ve şişedeki cin olumlu ikizdir.

4.9.2. Olumsuz İkiz Kuralı

Olumsuz İkiz Kuralı'ndaki kahramanlar ikizler kötü kalplidir, doğal olanla uyumlu değildir. Her zaman *anti-kahraman* olarak olumlu ikizlerin karşısında bulunurlar. Herkes onlardan nefret eder. Masaldaki diğer kahramanlara eziyet ederler. Masalın sonunda da cezalandırılırlar. Olumsuz İkiz Kuralı, masalda aynı karakterde veya aynı olumsuz durumda olan kahramanlar için kullanılan kuraldır. Bu

kahramanların ortak özellikleri masalların konusuna göre değişmektedir. Örneğin iyi kalpli bir başkahramanın karşısında onun kötülüğünü isteyen kahramanlar olabilmektedir. Bir anne –özellikle üvey anne- ve baba birlik olarak çocuklarını evden gönderebilmektedir. Yusufçuk Kuşu masalında iki kardeş, üvey anne ve baba tarafından evden gönderilmiştir. Masaldaki olumsuz ikiz üvey anne ve baba tarafından kurulmuştur. Muradına Ermeyen Dilber masalında ise kuş donundaki peri ile genç kızın kavuşmalarının imkânsız olduğunu ifade eden komşular ve aileler olumsuz ikizdir.

Lebbi Gardaş masalında iki kardeş evden ayrılmak zorunda kalır. İki kardeşin zorluk yaşamasına ve yalnız kalmalarına üvey anne, baba ve Arap kızı neden olmuştur. Üvey anne ve baba çocukları evden gönderir. Kız kardeşin karşısına çıkan Arap kızı, onun mutluluğunu kıskanarak onu göle atar. Beyoğlu ile evlenir. Hıyarcık Gözeli masalında Arap kızı ile mücadele etmek zorunda kalan kız, Arap kızından kurtulmak için olağanüstü güçlere sahiptir ve sürekli don değiştirerek hayatta kalmaya çalışır. “Olumsuz karakterin sahip olduğu her nitelik aslında, anlatmanın ilerleyen kısımlarında kahramanın hangi özelliklere sahip olacağını gösterir. Olumsuz karakterin sihirli bir gücü varsa, kahramanın da sihirli bir gücü olmalı veya olumsuz karakter zekiye kahraman ondan daha zeki olmalıdır” (Duman, 2017: 296).

Bebe Ruhi masalında Bebe Ruhi (dev) ve horozu olumsuz ikizdir. Dul Avradın Oğlu masalında olumsuz ikiz padişah, karısı ve kızlarıdır. Eskici Mehmet Ağa masalında devler ve haramiler olumsuz ikizdir. Gençlikte mi, Gocalıkda mı? masalında artık fakir olan adamın karısına göz koyan zengin adam ve zengin adama yardım eden ağa olumsuz ikizdir. Eşek masalında canavarı mahkemeye veren karı-koca olumsuz ikizdir. Mercan masalında olumsuz ikiz kızın varlığını kabul etmeyen oğlan ve annesidir. İncili Mercan Kadın masalında olumsuz ikizlerde kadını kabul etmeyen oduncu, çiftçi ve kadını öldüren fare bulunmaktadır. Şah İsmail masalında Gülizar’ın babası Yörük beyi, Hint padişahının askerleri; Gülperi’nin kardeşleri ile kavga eden dev, Şah İsmail’in kıskanç annesi ve Şah İsmail’i öldürtmek isteyen babası Kandehar padişahı ve Kandehar padişahının askerleri masaldaki olumsuz ikizdir. Gülizar’ın babası Yörük beyi, Hint padişahının askerleri; Gülperi’nin kardeşleri ile kavga eden dev, Şah İsmail’in kıskanç annesi ve Şah İsmail’i

öldürtmek isteyen babası Kandehar padişahı ve Kandehar padişahının askerleri masaldaki olumsuz ikizdir.

Sabır Taşı masalında olumsuz ikiz beddualar ile oluşturulmuştur. Padişah, hem kızından hem de cüceden beddua alarak masalında sonunda taş olur. İlk bedduasını kızından “Eğer unutursan yoluna toz bulut kara dumanlar insin!” şeklinde almıştır. İkinci bedduası ise cücenin “O salatalık için dizine kadar taş olasin, üzüm için beline kadar taş olasin, cüce için bütünüyle yuvarlanıp binek taşı olasin!” şeklindeki bedduası olmuştur. Otuz Abdal masalında gelinini evden göndermek isteyen kaynana ve geline kötülük yapan otuz abdal olumsuz ikizdir. Keloğlan ile Peri Kızı masalında Keloğlan’ın annesi ve kardeşi olumsuz ikizdir.

4.10. İlk ve Son Durumun Önemi Yasası

İlk Durum Kuralı her zaman Son Durum Kuralı’na örülerek devam eder. İlk durumla birlikte şahıslar, olağanüstü varlıklar, yardımcı nesneler/kahramanlar masalın kadrosuna dâhil edilir ve olaylar büyür. Bu büyüme son duruma kadar küçülerek devam eder. Giriş ve Bitiş Yasası’nda bir **olay** söz konusuysa, İlk ve Son Durumun Önemi Yasası’nda ise **olgu** söz konusudur. Andersen masallarından olan *İhtiyar Kral ve Sadık Hizmetçi*²³ masalında ölüm döşeginde olan kral, oğlunu ve sarayını en sadık hizmetçisi Yohannes’e emanet eder. Kralın oğlunun sarayda bulunan sonuncu odadaki resmi görmemesi gerekmektedir. Kral tarafından Yohannes bu konuda uyarılır. Bu uyarı masalın Giriş ve Bitiş Yasası’nda gösterilmiştir ve bir kere olmuştur. Ancak İlk ve Son Durumun Önemi Yasası’na göre kralın oğlu odadaki resmi görür. Yohannes ve kendisinin başından geçen bu olay, olgulara yer açmaya başlar. Yohannes ve kralın oğlu birbirlerine sadakat yarışına girerler. Masaldaki ilk durum, görülen resmin sonuçlarının yaşanması üzerine oluşturulmuştur. Son durum ise Yohannes’in kralın oğlu ile yeniden bir araya gelmesi olmuştur. Kocakarı masalında padişahın oğlu kocakarının testisini kıran oğlan kocakarının “Oğlum tavuz kuşunun yumurtasına âşık ol” bedduasını alır. Masaldaki giriş oğlanın beddua almasıyla, ilk durum ise bu bedduanın ortadan kaldırılmasıyla oluşturulmuştur. Son durumda ise ağaç dalı donundaki kız insan

²³ http://www.isev.org.tr/wp-content/uploads/2015/12/andersan_isev.pdf (Et: 16.05.2024).

formuna dönerek padişahın oğlu ile kavuşacağı günü bekler. İnci çizmeye davet edilir ve padişahın oğlu kavuşur.

4.10.1. İlk Durum Kuralı

Masallardaki ilk durum son durumun habercisi, son durum ise ilk durumun tamamlayıcısıdır. İncelenen masallar sonucunda Axel Olrik'in İlk ve Son Durumun Önemi Yasası olarak adlandırdığı yasa “İlk Durum Kuralı” ve “Son Durum Kuralı” olarak ikiye ayrılmıştır. Giriş Kuralı ile benzerlik gösteren İlk Durum Kuralı masalarda detaylandırılarak sunulur. Masallar bir tez ile başlar, bu tezin durumu hakkında bilgi verilir.

Mercimek Oğlan masasında ortaya atılan tez bir çiftin çocuk istemesidir. Bu çocuksuzluk durumunun giderilmesi için masal akışı devam eder. Masalının akışında bir kadın, mercimek temizlerken dua eder ve olağanüstü bir şekilde mercimeklerden bir tanesi çocuk olur. Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masasında bir adam sarığını karısından yıkamasını ister. Kadın sarığı yıkayarak gül ağacına asar. Masadaki ilk durum, gül ağacının yerinden sökülmesi ve kadının kocasının bunu fark etmesiyle ilk durum başlamış olur. Mamut masasında Giriş kuralı olarak bir baba ölür. İlk Durum Kuralı olarak bu babanın üç oğlu yola çıkar ve küçük oğlan ekin işlemeye başlar.

Hızır masasında ilk durum kralın kızının hasta olmasıdır. Iraz Gelin masasında ilk durum Iraz'ın terk edilmesi ve yolunu kaybetmesidir. Helvacı Güzeli masasında ilk durum Helvacı Güzeli'nin cızı karısı tarafından kandırılması ve hamamdan kaçmasıdır. Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masasında ilk durum, fakir oğlanın ormanda bulduğu altına benzeyen yumurtayı zengin olan kardeşine götürmesi ile ve zengin kardeşin kuşu kesmesi ile başlar. Hıyarcık Güzeli masasında ilk önemli durum, Koca karının Beyoğlu'na beddua etmesi ve Hıyarcık Güzeli'nin bir hıyardan çıkmasıdır. Keloğlan ile Peri Kızı masasında ilk durum, Keloğlan'ın kuş donundaki kıza yardım edip kızın gönlünü kazanması olmuştur. Keloğlan'ın Sihirbazlığı'nda ilk durum; annesi tarafından çalışması için uyarılan Keloğlan'ın padişahın kızıyla evlenmek istemesi olmuştur. Kır At masasında ilk durum, küçük oğlanın gördüğü rüya olmuştur. Oğlan rüyasında kır at görür ve onu aramaya çıkar. Oğlanın dev anasına rüştünü ispat etmek olmuştur. Dev anasının sol omzundaki sağ

memesinden süt içer ve dev anasının fani oğlu olduğunu ispatlar. Nar Tanesi masalı bir padişahın çocuklarına verdiği vasiyet ile başlar. Yidi Gardeş masalı; babalarının ölümünden sonra yola çıkan kardeşlerin bir tarlanın başına gelmesiyle başlar. Üç Oğlan masasında ilk durum üç erkek kardeşin cadı karısından kurtulmak istemesidir. Yılan Yutan Kız masasında, bir tasın suyun içindeki yılan yumurtasını yutan kızın macerası başlar.

4.10.2. Son Durum Kuralı

İlk durumun tamamlayıcısı olan Son Durum Kuralı masalın sona ereceğini ifade eder. İlk durumdaki çocuksuzluk, âşık olma, evlenme isteği, yola çıkış, ebeveynlerden birinin ölümü, üvey anne zulmü, giderilmesi gereken hastalık, fakirlik, kavuşamama gibi vb. durumlar masalların sonunda açıklığa kavuşturulur.

Iraz Gelin masalı Iraz'ın üvey annesinin onu evden göndermek istemesiyle başlar. Iraz, babası tarafından ormanda terk edilir. Iraz'ın evden ayrılması onun mutlu hayatına geçişinin ilk adımı olmuştur. Iraz masalın sonunda yakışıklı bir delikanlıyla evlenir. Masadaki son durum başkahramanın evliliği olmuştur. Sabır Taşı masalı ise padişahın kızının bir delikanlıya âşık olması ile başlar. Ancak padişah babası kızını âşık olduğu delikanlıya vermek istemez. Masalın akışı bu imkânsız aşkın ortadan kaldırılmasına yönelik düzenlenmiştir. Padişah kızının üzüntüsüne dayanamaz. Delikanlıyı huzuruna davet ederek ona üç şartını sunar. Delikanlı bu şartları yerine getirir. Masalın sonunda padişahın kızı ve sevdiği delikanlı kavuşurlar.

Yılan Yutan Kız masasında başkahraman olan kız, yengesi tarafından kandırılmış ve kendisine yılan yumurtası yedirilmiştir. Bu kız, ağabeyleri tarafından iffetsizlikle suçlanmıştır. Masalın sonunda kızın yengesinin iftirasına uğradığı anlaşılır ve yengesi evden kovulur. Bir babanın ölümü ile fakirleşen üç kardeşin tekrar zengin olmak istemesi ile başlayan Yüz Yalan masalı, en sonunda küçük kardeşin zekâsı ve kurnazlığı ile gerçekleşmiştir. Küçük kardeş, bakkal sahibine yüz yalan söylemeyi başarmış ve tekrar ağabeyleriyle birlikte zengin olmuşlardır.

4.11. Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası

Masalın başından itibaren masala yerleştirilen olaylar masalın akışı ve düzeni hakkında bilgi verir. Bu akışlar yeni kurallar olan “Anlatıda Geri Dönüş Kuralı” ve “Anlatıda İleri Gidiş Kuralı” ile gösterilmiştir. Anlatıda Geriye Dönüş Konya masallarında sıklıkla başvurulmuş bir kuraldır. Axel Olrik, anlatıların tek çizgi üzerinde devam ettiğini, “geriye dönüş/no flashback” (Simonsen, 2014: 111) olmadığını ifade etmiştir. Ancak Konya masallarının olay örgüsü zengin olduğu için masalların belirli bölümlerinde özellikle girişlerinde ve bitişlerinde büyük ölçüde geriye dönüşler yaşanmaktadır.

4.11.1. Anlatıda Geri Dönüş Kuralı

Anlatıda Geri Dönüş Kuralı kahramanın görevlerini tamamlayıp dönmesi üzerine planlanmıştır. Geriye dönüşler kahramanların kararları ile olur. Kahramanlar karşılaştıkları zorlukları atlatmak, müjdeli haber vermek, sevdiği kızı almak gibi durumlarda geri dönerler. Geri dönüşlerde değişen bir yazgı vardır. Bu yazgı olağanüstü kahramanlar ve nesneler ile değişebilir. Örneğin masalın girişinde evinden ayrılan başkahraman masalın sonunda rüştünü ispat etmiş bir şekilde geri döner. Karanlık Dünya masalında başkahraman küçük kardeş zümrüt kuşu sayesinde tekrar aydınlık dünyaya çıktıktan sonra yolda bir adamla karşılaşır. Bu adamdan ülkesinde neler olup bittiğini sorar. Başkahraman ülkesine doğru yola çıkar. Ülkesine varınca aile birliğini sağlar.

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında bir prens ve üç uşağı bir cadının büyüü ile başka bir dona dönüştürülmüştür. Prens ak sakallı bir adama, üç uşağı da horoz, tavuk ve ineğe dönüştürülmüştür. Masalın sonunda bu tılsım küçük kız tarafından bozulur. Prens ve üç uşak eski hallerine dönerler. Ormandaki kulübe de prensin sarayına dönüşür. Bu geri dönüşüm küçük kızın ve prensin sınavı olmuştur. Küçük kız, evleneceği prensi zor durumdan kurtararak onun eski haline dönmesine aracı olur. Yidi gardaş masalında Musacık, masalın başında kaybolan kardeşlerini bularak mutlu bir şekilde yaşamaya başlar. Geriye dönüşün bir sembolü olan bu durum, anlatının akışını bozmadan sonuçta verilmiştir.

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında Beyoğlu gümüş şamdanı satın alıp içini açınca aradığı güzel olan Gülperi ile kavuşur. Ancak işler ters gider ve tekrar ayrılmak zorunda kalır. Askere gidince nişanlısı çirkin kız tarafından gümüş şemeden açılır ve Gülperi evden gönderilir. Ancak masalın akışı Gülperi ve Beyoğlu'nun kavuşması üzerine kurulduğu için ayrılan Gülperi ve Beyoğlu, masalın sonunda tekrar kavuşurlar. Gülperi ve Beyoğlu'nun kavuşmasına aracı olan nesne yüzük olmuştur. Beyoğlu askere gitmeden önce Gülperi'ye yüzük verir. Gülperi bu yüzüğü Beyoğlu'na yaptığı çorbanın içine katar. Beyoğlu çorbanın içinden yüzüğü bulunca iki sevgili tekrar kavuşur.

Al Yanak Pembe Dudak masalında padişah, küçük kızı zindana atıp idam etmek ister. Ancak masalın sonunda küçük kızı girdiği kılıktan tanıyarak bu kararından vazgeçer. Ayrıca en küçük kardeşin üç kere zindandan çıkarak tekrar saraya gelmesi, vezirlerle görüşmesi diğer geri dönüşlerdendir. Ayağına Diken Batan Adam masalında başkahramanın tekrar ekmek yapan kadınların yanına ve düğün yerine gelmesi masaldaki geriye dönüşlerdir. Bebe Ruhi masalında küçük oğlan kız kardeşleri tarafından elma, bardak ve süpürgeye dönüştürüldükten sonra tekrar insan formuna döner. Küçük oğlan masalın son etabında ölür ancak yeniden dirilir ve eski haline döner.

Derviş ile Kız masalında padişahın karısı her seferinde padişahın yanına döner ve dilenci kadının evindeki seslerin nedenini padişaha söyler. Fıt Fıt Bulamaç masalında kız, bir keçiye kumaş parçası bağlayarak ailesine bir mesaj gönderir. Bu mesaj kızın ailesine ulaşır. Kızın annesi çobanı tekrar sürüyle birlikte aynı yere gönderir. Çoban burada kızla buluşarak ona yardım eder. Hıyarcık Güzeli masalında en başta bir hıyardan çıkan Hıyarcık Güzeli, güvercin ve selvi olduktan sonra tekrar güzel bir kız olarak insan formuna döner. Sihirli Yüzük masalında geriye dönüşler; yılanın tekrar evine dönmesi ve kedi ile köpeğin oğlanın yanına dönmesiyle oğlanın tekrar yüzüğe ulaşması olmuştur. Toz Bey masalında çoban yemeğini çalan Toz Bey'i bulmak için her defasında yemeğini sakladığı kayanın yanına gider. Yılan Yutan Kız masalında, masalın başında ailedeki herkesi kandıran büyük gelin, görüncesine yutturduğu yılan yumurtasını, asılın sonunda gerçekleri itiraf ederek bir geri dönüşü gerçekleştirir.

4.11.2. Anlatıda İleri Gidiş Kuralı

Anlatıda İleri Gidiş Kuralı geri dönüşlerin gerçekleşmesinden sonra ortaya çıkar. Kahraman/lar hızla görevlerini tamamlar ve masalın bitişini oluştururlar. İleri gidişler arasında kahramanın zengin olmak için yola çıkması ve zengin olması, evlenmek için yola çıkması ve evlenmesi, ülkesini kurtarmak için yola çıkması ve kurtarması, toplumsal baskından kaçmak için evinden ayrılması ve bu baskından sonsuza kadar kurtulması vb. durumlarda gerçekleşmektedir. Bu kural aynı zamanda masaldaki bir motifin masalın başından sonuna kadar devam etmesi ile ilgilidir. Saim Sakaoğlu'nun "*İleriye Hazırlık Motifleri*" (Sakaoğlu, 1999: 76) adını verdiği bu sistem masalın başında ortaya çıkan bir motifin, masalın akışında tekrar edilmese de tüm masal boyunca varlığının hissedildiği sistemdir. Örneğin üvey annesi tarafından evden gönderilen kızın yazgısı iyileştirilir. Ağabeyleri tarafından kışkanılan küçük erkek kardeş, masaldaki akışta ağabeylerinden daha akıllı olduğunu ispat ederek herkesin gözüne girer. Masalın girişindeki üvey anne, devler, çocuksuzluk, zengin olma, padişahın kızıyla evlenmek isteme vb. unsurlar masalda cereyan edecek olayların habercisidir.

Sihirli Yüzük masalında fakir oğlan akıllı ve merhameti sayesinde az olana sabretmiş, kendisine verilen kedi ve köpek yavrusunun sayesinde sihirli yüzüğe kavuşarak zengin olmayı başarmıştır. Terzi masalında korkak olan terzi devlerle savaşmıştır. Bunun karşılığında statü kazanarak kralın tahtına geçmiş ve kralın kızıyla evlenmiştir. Yılan Yutan Kız masalında yengesi tarafından iftira atılan kız, oğlu sayesinde bu iftiradan kurtulur. Masalın girişinde kıskanç yenge bu kıza hamile kaldığı iftirasını atmış, masaldaki olay akışı kızın bu iftiradan kurtulmasına ve ailesi ile barışmasına göre hazırlanmıştır.

Sabır Taşı masalında padişahın kızı sabrı ve duası sayesinde sevdiğine kavuşur ve onunla evlenir. Babası ise bu evliliğe karşı olduğu için en sonunda cücenin bedduası ile taş kesilir. Altın Elma masalında küçük oğlan devle karşılaştıktan sonra devi takip eder ve kuyuya iner. Kuyuda devi öldürür, kızlardan birini alarak masalın tamamlanmasını sağlar. Terzi masalında olaylar terzinin zekâsı sayesinde onun bir ülkeye kral olmasına göre tasarlanmıştır. Masaldaki olaylar

terzinin statü atlamasına, kralın yerine geçmeye ve kralın kızıyla evlenmesine göre uyarlanmıştır.

Güllü Dibâ masalında Güllü Dibâ ablaları tarafından öldürülmüş ancak o çiçek açmış ve babası tarafından bulunarak evine getirilmiştir. İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalı insanın yılandan kurtulması üzerine kurulmuştur. Kayabaşı masalında kuş donuna giren oğlanın mücadelesi tekrar kuş donundan çıkmak olmuştur. Masal boyunca bu tılsımın çözülmesi için uğraşır ve sonunda kuş donundan çıkarak insan haline döner. Kel Kız masalında akış esas kızın şehit ile kavuşmasına göre tasarlanmıştır. Hese masalında Hese sistematik şekilde zengin olmanın yollarını ararken devlerle karşılaşır. Zengin olur ve evine döner. Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında Keloğlan masalın başında evlenmek istediği padişahın kızı ile masalın sonunda tılsımlı yöntemleri ile padişahı ikna ederek evlenir. Bu amacı için bir ihtiyardan tılsım öğrenir ve onu uygular. Kır At masalında olaylar küçük oğlanın rüyası ile başlar. Bu rüya oğlanın atına kavuşmasına ve saraya damat olmasına kadar uzanır. Böylece oğlan sıradan kişilikten özel kişiliğe geçerek statü kazanır.

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında ağabeylerinin mutluluğu için kendisini feda edip yola çıkan en küçük kardeş, yoldaki yardımcı kahramanları ile görevlerini tamamladıktan sonra sevdiği kızla evlenir. Kurbağa Kız masalında ileri gidişler kurbağa kızın öngörülü olup oğlanın babasının isteklerini tahmin etmesi ve kocasını kardeşinin yanına göndermesidir. Masalın sonunda küçük oğlan tüm gerçekleri anlar ve kızıl taşın üstünden atlar gider.

4.12. Kalıplaştırma Yasası

Masallara döşenen kalıp olaylar ve kalıp ifadeler, Kalıplaştırma Yasası ile anlam kazanır. Kalıplaştırma Yasası **şekil** bakımından değerlendirilmektedir. Bu kalıplar, masalların uygun yerlerine yerleştirilerek oluşturulmaktadır. Örneğin kahraman “Az gider uz gider, kırk gün yol gider” kalıp ifadesinde kahraman aslında çok uzun bir yolculuk halindedir ancak bu yolculukta çok yol alamamıştır.

4.12.1. Kalıp Olaylar Kuralı

Kalıp Olaylar Kuralı sayesinde masalın aktarım gücü artar ve olayların akılda kalması kolaylaşır. Kahramanların ritmik olayları onların kaderlerini değiştirir. Kahramanların kalıp olayları; onların karakterlerini, benzer yanlarını, zıt taraflarını ortaya çıkarırlar.

Rüzgâroğlu masalında Rüzgâroğlu'un üç gün üst üste ava çıkması, avda sürekli geyikle karşılaşması ve geyiği avlayamaması; bu sırada üç gün boyunca duyduğu ve anlam veremediği sesler; fakir olduktan sonra yolculuk haline başlaması ve kırk yıl köy köy dolaşması masaldaki kalıp olaylardır. Bu yolculuk hali Rüzgâroğlu'nun sabrı ve temiz kalbi sayesinde mutlulukla sonuçlanmıştır. Rüzgâroğlu kızı Gülyüz'e, oğlu Nuryüz'e ve karısına kavuşur.

Şah İsmail masalında kalıplaştırılan olaylar, Şah İsmail'in nişanlanması, nikâhlanması ve bayılması üzerine olmuştur. Şah İsmail masalın akışını bozmadan ilk önce Yörük beyinin kızı Gülizar Hanım ile nişanlanır. Gülperi'nin sarayına gelip Gülperi'nin kardeşleri aracılığıyla Gülperi ile nikâhlanır. Yolda Arap Zengi ile karşılaşır. Arap Zengi'nin maskesi düşer ve güzel bir kız olduğunu Şah İsmail'e gösterir. Arap Zengi ve Şah İsmail nikâhlanır.

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında kalıplaştırılmış olaylar sınavlardır. Kız çocuğu masalda sürekli sınav halindedir. Kendisine yardımcı olan atından sürekli yardım ister. Altın Kafesteki Bülbül masalında kalıp olay kızı iyileştirmeye talip olan genç adamın önce büyücüyü sonra devî ziyaret etmesi ile gerçekleştirilmiştir. Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında; küçük kızın ağabeylerini bulunca her sabah onların yaşadığı mağarayı temizleyip yemek pişirmesi, devin her gün gelip kızın kanını emmesi kalıp olaydır. Derviş ile Kız masalında kalıp olay, dilenci kadının kızını düzenli aralıklara dövmesi ve evden seslerin duyulmasıdır. Eskici Mehmet Ağa masalında kalıp olay, kırk haramilerin altınlarının sırayla Ahmet Ağa ve Mehmet Ağa tarafından çalışması olmuştur.

Helvacı Güzeli masalında kalıp olaylar, Helvacı Güzeli'nin kaçışları, gizlenişi, oğullarını kaybedişi ve tekrar Beyoğlu'na kavuşması ile olmuştur. Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında Şehzade iki kere şehre gelir. Şehzade

şehre geldiğinde kara bayraklar asılır. Şehir felakettir. Dev her sene şehirden bir kız alır. Şehzade ejderhadan kurtarır. Şehzade ikinci kere şehre geldiğinde kırmızı bayraklar görür. Bu bayraklar padişahın kızının ve vezirinin düğünüdür. Kayabaşı masalında kuş donundaki delikanlı her gün sarayın bahçesine gelerek padişahın kızını görmek ister. Kır At masalında kalıp olaylar; dev anasının kızlarına ziyareti, dev anasının kırk yavrusunun düzenli olarak evden ayrılması; oğlanın düzenli olarak kır atı görmesi, oğlanın Hızır ile karşılaşması, oğlanın kır atın kollarını yardım istemek için sürtmesi kalıp olaylardır.

Lebbi Gardeş masalında iki kardeş sürekli bir kaçış halindedir. Keloğlan ile Peri Kızı masalında kalıp olaylar, Keloğlan'ın düzenli olarak eşiği Karakağan ile ormana gitmesi ve kuş donundaki kızın Keloğlan'ın başı sıkıştığında kullanması için ona şişe vermesidir. Keloğlan başı derde girdiğinde bu şişeyi olacak ve “Arkamdasın önümdesin. Beni her zaman gören sensin” şeklindeki sihirli sözleri söyleyecektir.

4.12.2. Kalıp İfadeler Kuralı

Kalıp ifadeler; masalın başında, gelişme bölümünde ve son bölümünde bulunmaktadır. Giriş ifadeleri; masalın başladığını, gelişme bölümündeki kalıplar ifadeler, geçen sürenin uzunluğunu ve anlatıcının mola verdiğini; bitişindeki ifadeler masalın bittiğini ifade eder. Masallarda; “Bir varmış bir yokmuş, az gittik uz gittik” gibi giriş formelleri; “Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine” ve Hıyarcık Gözeli masalında olduğu gibi “Ben de yanlarından geldim. Bir bağ ıspanak, bir bağ da tere verdiler. Getirirken kurbağalar “varrak!” dedi. Ben de kurbağaların bu sesini dinlerken “bırrak!” diyorlar sandım, bıraktım da geldim” şeklinde bitiş ifadeleri bulunmaktadır.

Giriş ve bitiş formelleri olduğu gibi kahramanlar tarafından sürekli tekrar edilen, masalın konusu ile uyumlu olan kalıp sözler de bulunmaktadır. Örneğin İnsanoğluna İyilik Yaramaz masalında “İnsanoğluna İyilik Yaramaz”, Kayabaşı masalında “Açıl Kaya Açıl”, Terzi masalında “Bir Vuruşta Yedi Can”, Tak Tak Kabacık masalında “Tak Tak Eden Kabacık, Beni Aldatan Babacık” ve Eskici Mehmet Ağa masalında “Açıl Susam Açıl” sözleri kahramanların tekrar ettiği kalıp sözlerdir. Kayabaşı masalında kuş donundaki oğlan karısına “Sali bali sineme sardın

mı, Bir oğlum bir kızım oldu mu?” sorusunu sorarak kapının açılmasını sağlamış ve kuş tılsımını da bozmuştur. Karısı da kendisine “Sali bali / Sineme sardım seni/ Bir oğlun, Bir kızın oldu/İsmini sen koy” şeklide cevap vermiştir. Keloğlan ile Peri Kızı masalında Keloğlan annesinin sözünü “Bir dinler, iki dinler, üç dinler, on dinler, kırk dinler, yüz dinler” ve en sonunda odun kesmeye karar verir. Keloğlan’ın Sihirbazlığı masalında Keloğlan iki kere donma-çözme sihri yapar. Kuşları ve insanları dondurur ve tekrar çözdürür. Dondururken ve çözdürürken “Saçma, Kaçma, Uçma”; “Saçın, Kaçın, Uçun” sözlerini kullanır. Andersen masallarından olan *Sihirli Fasulye*²⁴ masalında, bir oğlan sihirli fasulyeleri toprağa ekince gökyüzüne kadar uzanan fasulye ile devin yaşadığı ülkeye gider. Buradaki dev oğlanın kokusunu alır ve şu kalıp ifadeyi söyler: “*Fefifofum! / İşte bir çocuk kokusu duydum / Ölü de olsa diri de olsa güzeldir onları yemek / Kemiklerini öğütür yaparım kendime ekmek.*”

Karanlık Dünya masalında küçük oğlan yeraltında sırayla olayları yaşadıkdan sonra bir kalıp ifade ile diğer olaylara yönlendirilmiştir. Küçük oğlan yerin altından devin kaçırdığı üç güzeli kurtarmıştır. Üç güzel ve iki ağabeyi saraya dönerek yaşamaya devam etmiştir. Bu sırada küçük oğlan diğer olayları yaşaması için masalda “Bunlar burada kalsınlar, biz dönelim küçük oğlana” ifadesi ile yönlendirilmiştir. Üç Kardeşler masalında ise bu kalıp ifadeler sıklıkla kullanılmıştır. Küçük kardeş devin karısına götürmesi için verdiği mektupta üç kardeş kesip pişirmesini yazdığını okur. Ardından mektubu değiştirerek tavukları, kazları ve ördekleri pişirmesini yazar. Anlatıcı, diğer olaylara geçmek için “Bu işler yapılmakta olsun” ifadesiyle zaman kazanır. Masalda kullanılan olaylar arası kalıp ifadeler arasında “Bunlar kaçmakta olsunlar, Sözü uzatmayalım, Devin karısı pişmekte olsun, Dev beklemede olsun” ve bitiş ifadesi olarak “Onlar mutluluğa erişmişler, sizler de erişin mutluluğa. Mavi gökten yıldızlar düştü, tümü de çocuklara” sözleri kullanılmıştır.

Yüz Yalan masalı üç kardeşin babalarının ölümünden sonra fakirleşmesi ve tekrar zengin olmak istemeleri ile başlamaktadır. Küçük kardeş, ağabeylerinden daha akıllı çıkar ve bir bakkalı sahibinden alabilmek için yüz yalana başlar. Masal; “Evvel zaman içinde galbur saman içinde Gağnı bazarına vardım. Durup dururken bıyığımı

²⁴ http://www.isev.org.tr/wp-content/uploads/2015/12/andersan_isev.pdf (Et: 16.05.2024).

burup dururken bıyığının bam teline bir değen oldu. Döndüm ardıma baktım. Dedem, dünyaya geldi dediler. Elimi goynuma soktum. Bir mangır beşlik çıktı. Onu çıkardık müjdelik verdik” ifadesi ile başlar. Masalın sonu ise şu şekilde biter:

“Dedemden galma bir gırmızı edik vardı. Onu getirdik, dayadık, Seklem, edik samanı çekdi. Hiç yok denesi çıkdı. Oldu yalan yüz, galk Hacı Emmi vız” şeklinde sona erer. Yüz yalan masalı kadar yoğun bir formel ifade içermese de kısa sayılmayan formel sözler de bulunmaktadır. Örneğin Iraz Gelin masalı şu sözlerle başlamıştır: “Bir varmış, bir yokmuş. Zamanın birinde çok uzak diyarlarda mor mor dağlar morlanmışlar. Doruklara varmışlar. Gökte yıldız, yerde karıncayla kaynaşmışlar. Suyun şırıltısında, ormanın uğultusunda düşe koyulmuşlar, mutlu olmuşlar. Böyle günlerin birinde, en güzelinde... Horoz ötmüş, bu masal dile gelmiş. Şimdi oturalım ocak başına, bakalım neler gelmiş Iraz gelinin başına” (KK: Zeynep Can, 2006: 167).

Iraz Gelin masalında bulunan diğer kalıp ifadeler şu şekildedir: “Hey ölüyü yıkayan diriye sulayan çeşme. Bana bir su versene. Bir ekmek versene, beni sevindirsene! Iraz kız Iraz kız. Sensin bir yıldız. Gidişim çok sürmez, gelişim akşamı bulmaz. Düşelim yola, varalım pınara. Oturmuşlar pınarın başında, söylemişler kara taşında. Anan ak gecede doğurmuş, adını Iraz koymuş. Yıldız gibi kay maviliklere, karış dirliklere. Sıra geldi yuvana onu da elmada ara (KK: Zeynep CAN, 2006: 167-171).

Lebbi Gardaş masalında, kuşların, ceylan formundaki erkek kardeşin ve balığın sözleri masalda kalıp halde bulunmaktadır:

Cıyak cıyak	Cıyak cıyak
Burası soğuk biğar	Burası soğuk biğar
İçinde balık donar	İçinde balık donar
Bu biğardan su içen	Buradan su içen
Olur bir gara yılan.	Olur bir güzel ceylan

Lebbi gardaş (2)	Yimeye geldi.
Gazanlar guruldu	Ala balık yuduyor
Pıçaklar bilendi	Şah gerdandan dutuyor
Arap gızı beni	Muhammed Mustafa

Gucağında yatıyor (KK: Güssün
ÇAY, 2013: 338-340).

Keloğlan ile Peri Kızı masalında giriş formeli olarak şu ifade bulunmaktadır:

Deve tellallık eder eski hamam içinde. Hamamın suyu yok. Hamamın taşı yok. Hamama bir kadın gelmiş. Peştemalin ortası yok. Bizim evde rızık namına hiçbir şeycikler yok. Oduncunun baltası dükkânında. Odunu tazının boynunda, urganı yok. Var varanın, sür sürenin çok baykuşu var. Şu viranenin yedik yemişi. Astık üzümü. Parayla biter her iş. Parasız yemiş alınmaz. Hiçbir şeycik yerden dediler. Aman oğlum burada kal bana bir kız aldılar. Nikâh eylediler. Açtım bir duvak baktım ki içindeki bildiğimiz kabak. Aman Allahım! Aman Allahım! O da ne insan azmanı. Dişleri kazma, ensesi telli kurbağa. Belli sağlamdır yapısı. Sağlıklı oturası. Elbet evlenirsek olur çocuk anası. Aman hiç istemem oğlum. Hatice nine söz söyledik. Ulu orta laf eyledik diye diyecen biz. Biz de bir söyledik on dinledik. Hadi gari yeter! Artık masalına başlayıver (KK: Zeliha DİNARLI, 1989: 3).

Aynı masalda bitiş formeli olarak şu ifade bulunmaktadır:

Artık yerden üç tane renkte çiçek açmış. Bunlardan biri beyaz, biri kırmızı, biri mavi. Beyaz çiçek tüm birbirini sevenlere. Kırmızı çiçekte kin haset besleyenlere. Mavi çiçekte hayatta mesud olamayan bahtsız insanlara. Biz de diyelim ki darısı hayatın tüm zorluklarına karşı beyaz gibi temiz olanlara. Hadi oğlum yeter artık (KK: Zeliha DİNARLI, 1989: 6).

4.13. Büyük Tablo Sahneleri Yasası

Büyük Tablo Sahneleri Yasası masallarda zamanın, mekânın, kahramanın ve kurgunun kullanımıyla ilişkilidir. Her masalın kendine özgü estetik bir yapısı, görkemli sahneleri vardır. Bu görkemli sahneler masaldaki olası çalkantıyı engelleyerek olayların akışkan bir halde devam etmesini sağlar. Masalların dinamiğinde bulunan devle karşılaşma, cadı karısı ile arkadaş olma, yerin yedi kat altına girme, yasak meyveyi yeme vb. olaylar masalları daha basınçlı bir hâle getirir. Büyük Tablo Sahneleri Yasası, masallardaki gösterişli sahneler için oluşturulmuştur. Örneğin iki kahramanın kavuşması, bir devin ya da ejderhanın öldürülmesi, kahramanın yeraltından yer üstüne çıkabilmesi, hiç beklenmeyen nesnelerden bir çocuğun doğumu vb. durumlar masalların en önemli gösterişli sahneleridir. Bu sahneler aynı zamanda masalındaki gerilimin yükselmesine ve merak duygusunun canlı tutulmasına olanak sağlar. Mercimek Oğlan masalında olağanüstü durum mercimekler arasından bir mercimeğin çocuk olarak doğmasıdır. Bir kadın uzun bir çocuksuzluk sürecinin ardından artık anne olmak istemiştir. Duaları karşılık bulmuş ve bir Mercimek Oğlan sahibi olmuştur.

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında yılan evlat Mercimek Oğlan masalında olduğu gibi uzun bir çocuksuzluk sürecinden sonra dünyaya gelmiştir. Yılan Oğlan'ın babası Ahmet yolda yürürken bir kurukafa ile karşılaşır ve bu kurukafayı eve getirip karısı Ayşe'ye verir. Günler sonra kuru kafanın olduğu heybeden bir yılan çıkar ve bu yılan annesi Ayşe'ye kendi oğlu olduğunu söyler.

Masaldaki ihtişamlı sahne bu olayla başlar. Yılan Oğlan padişahın kızı Sevgi ile evlenir. Sevgi her gece Yılan Oğlan'ı don değiştirerek bir delikanlı olarak görür. Ancak kızının mutluluğunu kıskanan Sevgi'nin annesi Yılan Oğlan'ın derisini yakar ve Yılan Oğlan kuşa dönüşür. En sonunda Sevgi ve Yılan Oğlan gölde buluşur.

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında kızın atının dile gelerek ona yardım etmesi, devler ile mücadelesi, kırkıncı odadaki güzelin, sevdiği delikanlının aslında kuş formunda olması ve masalın sonunda devin bedduası ile erkek olması ihtişamlı sahnelerdir. Ali Dayı masalında Ali Dayı'nın yalnız kalması, devlerle karşılaşması ve masalın sonunda altınları alıp eve dönmesi ihtişamlı sahnelerdir. Edi ile Büdü masalında Edi ile Büdü'nün kumaşları kesmesi, develerin dilini sökmeleri, tavukları ve en sonunda birbirlerini öldürmeleri masaldaki büyük tablolardır. Helvacı Güzeli masalında büyük sahneler; Helvacı Güzeli'nin hamamdan kaçması, oğullarının hizmetçi tarafından öldürülmesi, Keloğlan kılığına girmesi, saz çalmaya başlaması ve Beyoğlu'na kavuşması ile olmuştur.

Kayabaşı masalında oğlanın kuş donuna girmesi, padişahın kızının kuşa âşık olması, kuş donundaki oğlan meyve yediği bahçeden kuş tilsimının şifresini öğrenmesi ve kayabaşına, karısının yanına dönmesi görkemli sahnelerdir. Kır At masalında büyük sahneler oğlanın rüyasında kır at görmesi, oğlanın dev anası ve Hızır ile karşılaşması; oğlanın savaşı kazanması, padişahın dev anasının sütü sayesinde gözlerinin açılması ve oğlanın saraya damat olmasıdır. Yılan Kız masalında küçük oğlanın kuyuya inip kuyudaki sarayı gördüğü sahne; sarayda kırkıncı odada cadı karısını öldürdüğü sahne; küçük oğlanın yerin yedi kat altına indiği sahne; burada yılan hükümdar ile karşılaştığı sahne; oğlanın ikinci cadı karısını öldürdüğü sahne ihtişamlı sahnelerdir. Üç Kız Kardeş masalında büyük sahneler; Güldükçe Güller Açan Kızın gözlerini kaybetmesi, padişahın oğlu karşılaşması ve evlenmesi olmuştur.

4.14. Anlatı Mantiği Yasası

Anlatı Mantiği Yasası beşerî dünyaya ait olmayan bir mantıktan daha fazlasıdır. Doğaüstü özellikleri içerisinde barındıran bu yasa incelenen masallar sonucunda “Olağanüstü Hâl Kuralı”, “Olağanüstü Varlık Kuralı”, “Olağanüstü Nesne Kuralı/İdeal Nesne Kuralı” olarak tanımlanmıştır. Masalları diğer anlatı

türlerinden ayrılan en önemli özellik içerisinde olağanüstü unsurlar barındırmasıdır. Masallardaki olağanüstü durumlar aynı zamanda bir milletin hayal gücünün, yaşadığı bireysel ve toplumsal tecrübelerin yoğunluğunu ve zenginliğini göstermektedir.

4.14.1. *Olağanüstü Hâl Kuralı*

Masallarda olağanüstü hâller kalıcı değildir. Kahraman/lar olağanüstü hâllerden kısa sürede kurtulurlar. Olağanüstü Hâl Kuralı arasında; yeraltında bulunma, gökyüzünde dolaşma, kuş/selvi ağacı/inek donuna girme, kırk gün kırk gece yol gitme, kırk gün kırk gece uyanmama, ölünün dirilmesi, çıkan gözlerin tekrar yerine konması gibi durumlar bulunmaktadır.

Tak Tak Kabacık masalında küçük kız ölen annesinden kendisine bırakılan tılsımlı iki saç telini birbirine sürtmüş ve yardımcı dev ortaya çıkmıştır. Küçük kız padişahın oğlu ile evlenmek için kaneviçe yarışmasına katılmış ancak kendisine kaneviçe verilmemiştir. Yardımcı devden kendisine bir kaneviçe getirmesini ister. Dev bu kaneviçeyi getirir ve kıza verir. Andersen masallarından *İhtiyar Kral ve Sadık Hizmetçi*²⁵ masalında hizmetçi Yohannes, Altın dam kralının kızının sağ memesinden üç damla kan emerek kızın ölmemesini sağlar.

Sabır Taşı masalında kızın derdine dayanamayan taş çatlar. Karanlık Dünya masalında padişahın en küçük oğlu cesaret göstererek yeraltına açılan kuyuya iner. Bu kuyuda bir devle mücadele eder. Küçük oğlanın sınavı bununla kalmaz. Yanlışlıkla kara koçu sırtına biner ve yerin yedi kat dibine iner. Küçük oğlanın sınavı katlanarak devam eder. Burada bir ejderha ile savaşarak onu öldürür. Zamanla karanlık dünyadan sıkılır ve ailesini özlemeye başlar. Bu özlem onun başka sınavlarla daha karşılaşmasına neden olmuştur. Zümrüt kuşunun sırtında yerin yedi kadar üstüne yani ışıklı dünyaya çıkar ve ailesine kavuşur.

Yusufçuk ve Fatmacık masalında don değiştiren Yusuf, ablasının mutluluğuna aracı olur. Yollarını kaybeden iki kardeş çaresizce yürümeye devam eder. Yusuf bir ineğin dışkısını yiyerek ineğe dönüşür. Köylüler tarafından kesilir. Kardeşi Fatma, Yusuf'u kemiklerini toplayarak annesinin mezarının başına getirir.

²⁵ http://www.isev.org.tr/wp-content/uploads/2015/12/andersan_isev.pdf (Et: 16.05.2024).

Burada da olağanüstü bir durum gerçekleşir. Fatma'nın annesi Fatma'ya mezardan seslenerek Fatma'nın, kardeşi Yusuf'un kemiklerinden oluşan elbiseyi giymesini ister. Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında, bir prens bir cadı tarafından yaşlı bir adama dönüştürülür. Yaşlı adamın sakalları da yerlere kadar uzanmaktadır. Bu cadı bununla kalmaz, prensin üç uşağını da tavuk, horoz ve ineğe dönüştürülür. İyi niyetli ve yardımsever biri prene gönderilir. Bu prens ve üç uşağı tekrar insan formuna döner.

Konya masallarında olağanüstü durumlardan bir tanesi de çocuksuzluk teması etrafında şekillenmektedir. Bir çift çocuk sahibi olmak ister. Bu çocuk olağandışı bir şekilde doğar. Örneğin Mercimek Oğlan masalında bir kadın önündeki mercimekler temizlerken evlat isteğini içeren bir dua eder. Bu esnada mercimek tanelerinden bir tanesi erkek çocuk olur. Bu enteresan doğuşa başka bir örnek Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında görülmüştür. Uzun bir süre çocuk sahibi olmak isteyen ailenin babası Ahmet, yolda bir kuru kafa ile karşılaşır. Bu kuru kafayı evine götürür. Ertesi gün kuru kafanın olduğu çantanın içinden bir yılan evin kadınına “Anne ben senin oğlunum” diyerek belirir.

Lebbi Gardeş masalında da erkek kardeş ablasıyla birlikte evden kovulur. Erkek kardeş bir pınardan su içer ve ceylan olur. Nar tanesi masalında bir devin yedi başlı olması, devin küllerden yeniden dirilmesi, padişahın kızının devle evlenmesi ve devden hamile kalması, kızın bu durumu abisine söylememesi ve ona nardan hamile kaldığı yalanını söylemesi, Nar tanesi isimli bir oğlanın doğması masaldaki olağanüstü sahnelerdir. Devin sırasıyla çeşme, elma ve yılan olması, Nar tanesinin çeşmeyi ve ağacı dövmesi sıra dışı sahnelerdir. Eşek masalında bir canavarın intak sanatı ile konuşturulması ve onun mahkemeye şikâyet edilmesi olağanüstü hâlin örneğidir.

Kurbağa Kız masalında olağanüstü hâl, kurbağa donundaki kız ve metafizik dünyada konuşan annesidir. Kır At masalında oğlanın gördüğü haberci rüya, dev anasının sağ memesinin sol omzunda, sol memesinin sağ omzunda olması; oğlanın devin sağ memesinden su içmesi, kır atın konuşması, oğlanın çalıyı sökmesi, aygırı öldürmesi, oğlanın tebdili kıyafeti, çalıyı sökmesi, aygırı öldürmesi; sarayın

bahçesindeki bostanların padişahın kızlarını temsil etmesi, padişahın devin sütü sayesinde gözlerinin açılması olmuştur. Devin sol memesi ise zehirlidir. Oğlan devin bu memesinden süt içer ve devin oğlu olur. Oğlan böylece yarı olağanüstü özelliklere sahip bir varlık olur. Sabır Taşı masalında kuşun konuşması, kırk gün kırk gece uyuyan ölünün kırk günün sonunda uyanması ve delikanlı olması, delikanlının gördüğü rüya, sabır taşının çatlaması olağanüstü hâllerdir.

4.14.2. Olağanüstü Varlık Kuralı

Olağanüstü Varlıklar Kuralı'nda; yedi başlı- ejderha, kırk başlı ejderha, yedi başlı dev, kırk başka dev, sağ memesi sol omzunda, sol memesi sağ omzunda olan dev, tılsımlı kılları ya da iğneleri olan Arap kızları; kuş, Keloğlan, koyun, selvi ağacı donunda olan kahramanlar bulunmaktadır. Olağanüstü Varlık Kuralı, masallarda kahramanlara yardımcı olan nesneler veya canlılardır. Örneğin, Kuş donundaki kahramanlar, at kılı, devler, periler, sihirli yüzük, konuşan atlar olağanüstü varlıklardır. Doğrudan olağanüstü olmayan ancak kahramanın bir özelliğini destekleyen olağanüstü varlıklar da bulunmaktadır.

Ayağına Diken Batan Adam masalında olağanüstü varlık bir dikendir. Adamın bir dikenle başlayan serüveni, karnını doyurmasına ve onun sanatçı olmasına aracı olmuştur. Bremen Mızıkacıları masalında ise olağanüstü varlık mızıka olmuştur. Eşek, köpek, kedi, horoz evlerinden kovulmuştur ve mızıkacılık yapmaya karar verirler. Birlikte yola çıkıp bir eve gelirler ve akılları sayesinde hırsızlardan kurtulurlar. Şah İsmail masalında olağanüstü varlıklar; Şah İsmail'in çıkarılan gözleri, ona şifa olan ve tekrar gözlerine kavuşmasını sağlayan güvercin tüyü olağanüstü varlıktır. Fıt Fıt Bulamaç masalında ayı tarafından kaçırılan kız eve haber göndermek için annesinin sürüsündeki keçinin boynuzuna kumaşla haber verir. Kız yaptığı bulamaçla ayının bahçeye çıkmasını sağlar ve ondan kurtulur.

Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında, Sevgi'nin annesi Yılan Oğlan'ın yılan derisini alıp ateşe artar. Yılan Oğlan bu olaydan sonra kuş olup uçar. Kuş donundan gölde peri donuna dönüşür ve yakılan deri onun tekrar sevdiği kız Sevgi ile buluşmasına aracı olur. Derviş ile Kız masalında kızın kapısına gelip balık isteyen fakir kılığında derviş, kızın padişahın oğlu ile evlenmesine aracılık etmiştir. Helvacı

Güzeli masalında kız, hizmetçi kadından kaçmak için koyun işkembesinden bir deri ile Keloğlan kılığına girer. Bu deri olağanüstü bir varlık olup kızı ölümden korur.

Akıldâne masalında Akıldâne'nin bir sihirli düdüğü vardır. Altın Kafesteki Bülbül masalında olağanüstü varlıklar büyücü kadın, dev, sihirli tozudur. Azrail ve Adam masalında Azrail olağanüstü bir varlıktır. Dul Avradın Oğlu masalında olağanüstü varlık sihirli yüzük ve elmalardır. Kır At masalında olağanüstü varlıklar; dev anası ve kırk yavrusu, oğlanın içtiği ve padişahın gözlerini tedavi eden süt, kır atın kolları, kırk dev yavrusunu defeden tuz, ayna, tarak ve sudur. Şahmeran masalında şahmeran, yılanlar dünyasına ait olan ve sırtında şahmeran izi taşıyan Ali ve yılanı dönuşen Mehmet olağanüstü varlıklardır. Tuz Kadar Sevgi masalında küçük kızın ve çobanın karşılaştığı kavak ağacı, çobanın koyunları, vezirlerin öldürdüğü hayvan ve kızın kanlı gömleği olağanüstü varlıklardır. Yidi Gardeş masalında yeraltı, yeraltındaki canavarlar, dev, büyülü mağara olağanüstü varlıklardır.

Şahmeran masalında şahmeran, yılanlar dünyasına ait olan ve sırtında şahmeran izi taşıyan Ali ve yılanı dönuşen Mehmet olağanüstü varlıklardır. Helvacı Güzeli masalında olağanüstü varlıklar kesilen tavşan, Helvacı Güzeli'nin tavşan kanına bulanmış gömleği, Helvacı Güzeli'nin Keloğlan olmasını sağlayan koyun derisi, Helvacı Güzeli'nin sazıdır. Kurbağa Kız masalında olağanüstü varlıklar; kurbağa donundaki kız ve kurbağa donu, mevsim dışı meyveler, yumurtadan çıkan eşekler, yeni doğmuş konuşan bebek, cennet ve cehennem ile onların arasındaki çaydır. Küçük oğlan masalın sonunda kızıl taştan geçerek üzerinden atlar. Tüm gerçekleri öğrenir.

4.14.3. Olağanüstü Nesne Kuralı

Olağanüstü güçlere sahip kahramanların ideal nesneleri bulunmaktadır. Bu nesnelerin başında; iğne, at kılı, şişe, mendil, et, şal, yüzük, kuş tüyü, tarak, ayna, düdük, yemek, kanlı gömlek, şamdan, damga, mühür, süt, su, kemik, keçi/koyun işkembesi ve kaval bulunmaktadır. Masallardaki kahramanlar bu nesneler ile kendi benliklerini korumaya ve bir dönüşüm yaşamalarına devam ederler. İdeal nesneler kahramanlara yardımcı olur, kahramanların statü atlamasına katkıda bulunur,

kahramanları sağlığına ve özgürlüklerine kavuşturur. Masallarda bulunan nesneler ehemmiyetli bir rol oynar, tılsımlıdır, dikkat çekicidir, bir anlamları bulunmaktadır (Sakaoğlu, 1973: 291).

Akıldâne masalında Akıldâne'nin sihirli düdüğü vardır. Altın Elma masalında olağanüstü varlık elmadır. Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş masalında ciğeri sihirli olan kuş, altına benzeyen yumurta, Şehzade'nin dirilmesini sağlayan hayat otu masaldaki ideal nesnelerdir. Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında Dünya Güzeli'nin Arap kızının kulağının altındaki tılsımlı iğneyi çeker ve kuş olur. Hıyarcık Güzeli masalında Hıyarcık güzeli selvi ağacı ve güvercin olur. Iraz Gelin masalında konuşan kuş, çeşme, elma ağacı ve Iraz'ın derdine ortak olan kara taş ideal nesnelerdir. Kel Kız masalında sabır taşı ve bıçak olağanüstü ideal nesnelerdir.

Kır At masalında oğlanın içtiği ve padişahın gözlerini tedavi eden süt, kır atın kılları, kırk dev yavrusunu defeden tuz, tarak, su ve ayna; padişahın oğlana verdiği mendil ideal nesnelerdir. Şah İsmail masalında Şah İsmail'in efsunlu saç teli ve çıkarılan gözleri, Şah İsmail'in gözlerine kavuşmasında aracı olan güvercin ve tüyleri ideal nesnelerdir. Tak Tak Kabacık masalında ölen annesinin kızına verdiği tılsımlı saç telleri, kızın saçlarından akan tılsımlı sular ideal nesnelerdir. Yılan Kız masalında yeraltında oğlana verilen yüzük, oğlanın yerüstüne çıkmasına aracı olan at, olayların başlamasına neden olan meyveler ve oğlanın ikinci cadı karısını öldürdükten sonra omzuna sürülen kan masaldaki ideal nesnelerdir. Yusufçuk ile Fatmacık masalında Fatmacık'ın kardeşinin kemiklerinden oluşan elbisesi ve mezardan konuşan anne ideal nesnelerdir. Karakoyun masalında çobanın efsunlu kavalı ideal nesnedir.

4.15. Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası

Axel Olrik'e göre Tek Entrika Yasası anlatılardaki asıl olaydır. Bu asıl olay diğer küçük olaylarla bağlantılıdır. Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında asıl entrika, padişah babasına kız olduğu halde erkek diye beyan edilen kız çocuğunun evden uzaklaştırılması ve bu çocuğun yaşadığı mücadelelerdir. Masalda bu mücadeleleri birtakım sınavlarla donatılmış ve asıl olaya bağlanmıştır. Al Yanak Pembe Dudak masalında, asıl entrika en küçük kızın saraya hanım olması üzerine planlanmıştır. Diğer olaylar bu entrikanın üzerine oluşturulmuştur. Azrail ve Adam masalında

çocuksuzluk sonrası doğan çocuğun uzun yıllar yaşaması için verilen mücadele masaldaki asıl entrika olmuştur. Keloğlan ile Padişah masalında entrika, padişahın hasta olan kızı üzerine kurulmuştur. Masalın sonunda Keloğlan zekâsı sayesinde mor çiçeğin suyu ile padişahın kızını iyileştirir ve onunla evlenir.

Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında tek entrika Keloğlan'ın padişahın kızı ile evlenmesi üzerine kurulmuştur. Masal kahramanı kendisine verilen rolü oynar, onun zamanı ve gizemli olaylar karşısında hayrete düşecek bir tabiatı yoktur (Lüthi, 1996a: 148). Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında asıl entrika padişah babasına kız olduğu halde erkek diye beyan edilen çocuğun kurtulması ve yaşayabilmesidir. Altın Elma masalında asıl entrika, küçük oğlanın devi öldürmesi ve kuyuda zorla tutulan bir kızla evlenmesidir.

Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında tek entrika evden gönderilen kardeşlerin bulunması üzerine kurulmuştur. Diğer olaylar bu entrikaya iliştilmiştir. Derviş ile Kız masalında tek entrika; dilenci kadının fakirlikten kurtulması ve kızını padişahın oğlu evlendirmesidir. Edi ile Büdü masalında tek entrika Edi ile Büdü'nün yaşamlarının son bulmasına göre uyarlanmıştır. Fıt Fıt Bulamaç masalında asıl entrika ayı tarafından kaçırılan kızın nasıl kurtulacağı olmuştur. Hıyarcık Güzeli masalında Hıyarcık Güzeli'nin bir hıyardan çıkması ve Beyoğlu ile bir arada olması hedeflenmiştir. Karakoyun masalında asıl entrika çobanın sevdiği kıza kavuşamaması üzerine kurulmuştur. Mercimek Oğlan, mercimekler arasından olağanüstü bir şekilde doğar. Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalındaki asıl entrika, küçük kızın prense yapılan büyüü bozması ve onunla evlenmesi üzerine kurulmuştur.

4.16. Epik Birlik Yasası

Epik Birlik Yasası'ndaki epik birlikler asıl entrikaya yüklenmiştir. Bu birlikler, birbirine eklenerek devam eder. Bir önceki olay, bir sonraki olayın habercisidir. Berna Moran *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* isimli kitap çalışmasında bir eserdeki bütün öğelerin gerekli olduğunu, gereksiz hiçbir unsurun olmadığını ifade eder:

“Eserdeki her ögenin ve bağıntının eserin değerin için gerekli olması, gereksiz hiçbir ögenin ve bağıntının bulunmaması ve bunlardan her birinin yalnız kendi hesabına rol oynamakla kalmayıp diğerlerini de etkilemesi ile sağlanan düzene organik birlik denir” (Moran, 2002: 161).

Moran’ın ifade ettiği gibi bir eserdeki her ögenin rolü vardır ve eserin bütününe bağlıdır. Edebî bir eser olan masallarda epik birlikler de organik birlik düzeniyle asıl entrikaya bağlıdır. Örneğin Keloğlan ile Padişah masalında asıl entrika padişahın hasta olan kızı üzerine kurulmuştur. Keloğlan padişahın kızını iyileştirmeye karar vermiş padişahın karşısına çıkmıştır. Masalda padişahın kızının Keloğlan aracılığıyla iyileşeceği tahmin edilir. Keloğlan zekâsı sayesinde mor çiçeğin suyu ile padişahın kızını iyileştirir ve onunla evlenir. Keloğlan’ın yaşadığı olaylar ile bu entrika arasında birlik sağlanmıştır. Masalın devamında asıl entrikaya giden epik birliklerin şifreleri açılır. Keloğlan’ın Buzlar Ülkesi’ne doğru yola çıkar. Yolda giderken dereyle karşılaşır. Kanadı kırık bir kuşu iyileştirir. Bu kuş Keloğlan’ı kanadıyla dereden geçirir. Keloğlan buz dağında bir dev ile karşılaşır ve devin kendisine sorduğu soruyu bilerek mor çiçeği alır. Bu mor çiçek Keloğlan’ın padişaha damat olmasını sağlayan nişan olmuştur.

Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında epik birlikler Gülperi’nin babasının Gülperi ile evlenmek istemesi; Gülperi’nin şamdanın içine saklanması, şamdanın Beyoğlu tarafından satın alınması; Beyoğlu’nun askere gidince Beyoğlu’nun çirkin nişanlısı ve annesi tarafından şamdanın açılması; Gülperi’nin gönderilmesi ve Gülperi ile Beyoğlu’nun düellosu olup asıl entrikaya bağlanmıştır. Sabır taşı masalında ise padişah hac dönüşünde kızının istediği sabır taşını unuttuğunu hatırlar ve tekrar geri döner. Kızının sabır taşı ile dertleştiğini görünce kızını vermediği delikanlıyı tekrar yanına çağırır. Masaldaki bu geri dönüşler, masaldaki olay akışının devam etmesi için önemlidir. Padişah geri dönüp sabır taşını getirmesi ile kızının derdini anlar. Delikanlıyı tekrar çağırınca ise kızının mutlu sonunu hazırlarken kendi hazin sonunu da hazırlamış olur.

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında kızın yaşadığı sınavlar, değiştirdiği formlar asıl entrikaya birlik olmuştur. Derviş ile Kız masalında kapıya gelen fakir donundaki derviş, dilenci kadının kızını padişahın oğlu ile evlendirmesi tek entrikaya

bağlanmıştır. Eskici Mehmet Ağa masalında Mehmet Ağa'nın ve Ahmet Ağa'nın kırk haramilerin yerine gitmesi, Mehmet Ağa'nın yalnız giderek canından olması, devlerin yola çıkıp Ahmet Ağa'ya gelmeleri tek entrikaya bağlanmıştır. Hızır masalında kralın kızının şifa bulacağı tahmin edilir ve başlayan entrikalarda epik birlik bağlantısı kurulur. Iraz Gelin masalı Iraz'ın terk edilmesi ile başlamış ve Iraz'ın sınavları ile desteklenmiştir. Lebbi Gardaş masalında çocuklar üvey anneden kurtulur. Kız bir Beyoğlu ile evlenir. Çocuk sahibi olur. Kardeşini de yanına alır. Mutlu bir hayatı yaşamaya başlar. Mercan masalında epik birlikler; kızın erkek kılığında çalışmaya çıkması; oğlanın kıza âşık olmasıdır.

4.17. İdeal Epik Birlik Yasası

İdeal Epik Birlik Yasası, masallardaki kahramanların karakterleriyle ve nesnelerle ilişkilidir. Yasada; cadı karısı, Arap kızı, Kel kız, dev, dev anası, dev avradı, üvey anne her zaman kötüdür. En küçük kardeş (kız-erkek fark etmez) her zaman akıllı, zeki ve çalışkandır. Ebe, dede, derviş, Hızır, üvey anne her zaman iyidir. İdeal nesne olan at kılı, kuş tüyü, selvi ağacı, sarı lira, ekmek kırıntısı, diş, yüzük her zaman kahramanlar için yardımcı nesnelerdir. Axel Olrik'in İdeal Epik Birlik Yasası, masal kahramanlarının masallardaki tutum ve davranışlarını açıklamaya yöneliktir. Masallarda genel olarak en küçük kardeş en akıllı olanıdır. Üvey anne her zaman kötü kalplidir ve çocukları evde istemez. Üvey annenin bulunduğu masallarda baba, üvey annenin söylediklerini uygulayan, önce kendi mutluluğunu düşünen bencil ve savunmasız kahramandır. Masallardaki padişahlar ya çok iyi kalpli ve merhametli, ya da çok kötü kalpli ve zalimdir. Masallarda bulunan devler, ejderhalar, cadı kadınlar her zaman kötü kalplidir.

Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında en küçük kız kardeş en akıllı olanıdır. Çünkü o ablaları gibi bencil değildir. Ak sakallı adamın evindeki hayvanları okşar, sever ve onların karnını doyurur. Masaldaki anne en küçük kızını sevecek kadar benci ve ayrımcıdır. Kardeşlerin babaları ise olayların devamı için kızlarını aramaya çıkmayarak pasif konumdadır. Cadı kadın, diğer masallarda olduğu gibi bu masalda da büyücü ve kötü kalpli bir kadındır. İnsanların özellikle prensin kendisinden yüksek mertebede olmasını çekemez. Prensi ve uşaklarını büyüler. Toplumsal normlara göre haklı olan prens, en sonunda eş adayı olan küçük kızın

merhametli oluşu sayesinde kurtulur. Türk kültüründe kutsanan hayvan sevgisine sahip çıkamayan büyük ve ortanca kız, hatalarını anlamaları için kömürcüye hizmete gönderilir.

Sabır Taşı masalında olumsuz ve zalim rolde padişah vardır. Padişahın kızı sevdiğine kavuşmayı bekleyen bir mağdurdur. Delikanlı ise, sevdiği kız için canla başla çalışan bir kahramandır. Delikanlıya yardımcı olan fedakâr kahramanlar Hızır, teyze ve cücedir. Kayabaşı masalında padişah zalim, kuş donundaki oğlan mağdur, padişahın kızı savunmasız, bahçenin sahibi yaşlı amca yardımsever karakterlerdir. Keloğlan ile Padişah masalında herkes padişahın hasta olan kızına odaklanmıştır. Keloğlan, padişah, kuş ve dev bu kızın iyileşmesi için bir araya gelmiştir. Kır At masalında anne ve baba fon karakter; oğlanın ağabeyleri sıradan karakter; oğlan rüştünü ispat etmeye çalışan kahraman; dev, kırk yavrusu ile Hızır ve kır at olağanüstü varlıklardır. Kırk Oğlan Kırk Kız masalında; kırk oğullu bir ailenin en küçüğü olan delikanlı ailesi için fedakâr bir kahramandır. Masalda kahramanın yardımcıları gaip bilici ve denizlerin pirîdir.

Mercimek Oğlan masalında Mercimek Oğlan'ın annesi ve babası evlat sahibi olmak isteyen kişilerdir. Padişah ise Mercimek Oğlan'ın başarısını onu anne ve babasını tekrar kavuşturarak ödüllendirmiştir. Otuz Abdal masalında gelin zavallı ve masum; derviş baba, kaynana ve kayınpeder zalim; otuz abdal vicdansız; iki çoban ise yardımsever kahramanlardır. Sabır Taşı (Beyşehir) masalında kahramanlar arasında olumsuz ve zalim rolde padişah vardır. Padişahın kızı sevdiğine kavuşmayı bekleyen mağdurdur. Delikanlı sevdiği kız için canla başla çalışan bir kahramandır. Delikanlıya yardımcı olan kahramanlar Hızır, teyze ve cücedir. Üç Kız Kardeş masalında iki kız kardeş fesat; diğer kız kardeş masum; Güldükçe Güller Açan Kız temiz kalpli; Alını Urlu Kız kötü kalpli; süpürgeci dede yardımcı kahraman, padişahın oğlu aşkını arayan mağdurdur.

4.18. Dikkat Toplama Yasası

Masalın en başından sonuna kadar asıl dikkatler bu marka kahraman üzerinde toplanır. Marka kahraman, masaldaki diğer kahramanların yazgılarını etkiler. Örneğin fakir bir çocuk saraya damat olur ve anne-babasını saraya aldırır. Küçük bir

kardeş ağabeylerinin hayatını kurtarır, onları evlendirir. Bir anne kızının padişahının oğluyla evlenmesini sağlar. Bu kahramanlar, masaldaki diğer kahramanların etiketini belirler. Kahramanların eylemlerini merkeze alan Dikkat Toplama Yasası “Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı” ve “Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı” olarak iki başlıkta incelenmiştir. Axel Olrik anlatılarının sonunda dikkat çeken başka bir kahraman daha varsa bu durumu halk anlatısının geliştiğinin göstergesi olduğunu iddia etmiştir. “Sage’de iki kahraman belirlediği zaman halk anlatısının nasıl geliştiğini görmek çok ilgi çekicidir. Bir tanesi her zaman gerçek başkahramandır. Sage, onun hikâyesiyle başlar ve bütün dış görünüşüyle o, en önemli karakterdir” (Olrik, 1994b:5). Konya masallarının sonunda, dikkat çeken bir başkahraman olmasına karşılık, başkahramanın dikkat çekmesine aracı olan diğer kahramanlar bulunmaktadır. Örneğin başkahraman padişahın kızını kurtarmıştır ve padişahın kızıyla evlenerek dikkatleri hem kendi hem de padişahın kızının üzerine toplamıştır. En küçük kardeş, diğer kardeşlerini kurtarmış, masalın sonunda tüm kardeşler dikkat çekmeyi başarmıştır.

4.18.1. Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı

Masalların sonunda her zaman başkahraman dikkat çeker. Kahraman bu dikkati; medenî durumunun değişmesiyle, ölmesiyle, zengin olmasıyla, ortadan kaybolmasıyla, ülkeyi ejderhadan/canavardan/devden kurtarmasıyla, bir yere kral olmasıyla, kralın kızını iyileştirmesiyle, saraya damat/gelin olmasıyla ya da fakir ailesini saraya aldırmasıyla çeker. Masallardaki dikkat çekişler kahramanların kaderini değiştiren olaylar yaşandıktan sonra gerçekleşir.

Karanlık Dünya masalında dikkatleri çeken başkahraman, sınavlarını geçen ve Gül ülkesinin padişahının kızı Tomurcuk kız ile evlenen küçük oğlandır. Muradına Ermeyen Dilber masalında dikkatler sevdiğine kavuşamadan hastalanıp ölen kızda toplanmıştır. Yidi Gardaş masalında da tüm dikkatler en küçük kardeşte toplanmıştır. Yedi kardeşin en küçüğü olan Musacık, kendisini ve ağabeylerini devden kurtarmıştır. Devin mallarını alarak ağabeyleriyle birlikte paylaşmıştır.

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında asıl dikkat kız olarak doğup devin bedduası ile erkek olan başkahramanda toplanmıştır. Allah’ın Verdiği Yılan Evlat

masalında asıl dikkat cennete uçan Yılan Oğlan' da; Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında ağabeylerini bulan küçük kızda; Dul Avradın Oğlu masalında oğlanda; Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında gül, kavak ve kuş olduktan sonra tekrar eski haline kavuşan Dünya Güzeli'nde; Fıt Fıt Bulamaç masalında ayı tarafından kaçırılan kızda; Gençlikte mi, Gocalıkta mı? masalında zengin olan ve padişah statüsü ile ödüllendirilen adamda; Iraz Gelin masalının sonunda Iraz ve evlendiği delikanlıda; Keloğlan ile Padişah masalında padişaha damat olan Keloğlan üzerinde; Oğlan ve Atı masalında tüm zorlukları aşan oğlanda; Tak Tak Kabacık masalında inci dizme yarışmasında birinci olup padişahın oğlu ile evlenen kızda ve Yidi Gardaş masalında asıl dikkat yedi kardeşten en küçüğü olan Musacık'ta toplanır.

4.18.2. Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı

Masallarda başkahramanın dikkat çekmesini sağlayan, ona destek olan diğer kahramanlar da dikkat çeker. Örneğin başkahramanla evlenen kralın kızı dikkat çeken diğer kahramandır. Ülkedeki herkesi eziyet eden ve başkahraman tarafından öldürülen ejderha dikkatli toplayan diğer kahramandır. Masalın sonunda başkahramanın sevgilisi de başkahramanla birlikte dikkat çeker. Bu dikkat çeken diğer kahramanlar başkahramana destek olup onlarla iş birliği yaparak dikkatleri toplamaktadır. Masaldaki konu bütünlüğü için kahramanların birlik sağlaması önem arz eder. Diğer kahramanların yazgıları, başkahramanı yönlendirir. Bu yönlendirme dikkatlerin iki yönlü olmasına olanak sağlar.

Karanlık Dünya masalında küçük kardeş, padişah babalarının ağabeylerinin affedilmesine aracı olmuş ve ağabeylerini evlendirmiştir. Ceylan gözlü kız ile büyük ağabeyi ve Maviş Gözlü kız ile küçük ağabeyi evlenmiştir. Masalın sonunda dikkatleri çeken dört kahraman daha bulunmaktadır. Beş Kardeşin Bir Bacısı masalında dev tarafından baskı altında olan kız, başından geçen olayları ağabeylerine anlatmıştır. Ağabeyleri devi öldürerek kızı kurtarmıştır. Kız kardeş, devin evindeki beş kadın köle ve ağabeylerini evlendirerek ailesinin birliğini sağlamış ve on kişinin de dikkat çekmesine aracı olmuştur. Akıldâne masalında diğer dikkatler Akıldâne'nin evlendiği Türk padişahının kızı ve İngiliz kralının kızıyla toplanmıştır. Al Yanak Pembe Dudak masalında dikkat çeken diğer kahraman padişaktır. Altın Kafesteki Bülbül masalında diğer dikkatler padişahın kızıyla ve altın kafesteki

bülbülde; Bebe Ruhi masalında Bebe Ruhi'yi öldüren Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahında; Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında Aptal kızında; Eskiçi Mehmet Ağa masalında diğer devleri öldüren Ahmet Ağa'da ve ölen devlerde toplanmıştır.

Fıt Fıt Bulamaç masalında diğer dikkatler ayıda ve kızın küçük oğlunda; Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında küçük kızın ablasında; Keloğlan masalında Keloğlan'ı işlemeli mendilinden tanıyan padişahta; Kurbağa Kız masalında kurbağa kızda ve oğlanın annesinde; Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı masalında kurnaz kocada ve evlendiği kadında toplanmıştır. Şahmeran masalında dikkat çeken diğer kahramanlar; Mehmet tarafından öldürülen Şahmeran, yılanı dönüşen Mehmet ve Ali'ye kavuşan Ayşe olmuştur. Üç Oğlan masalında diğer dikkatler üç kız kardeş ve üç erkek kardeşte toplanmıştır.

4.19. *Mekânın Tekrarı Yasası*

Mekân, dört tarafı duvarlarla kaplı yerlere verilen isimdir. Mekânların insanlar üzerinde bıraktığı etkiler, insanların mekân hakkında görüşlerini etkilemektedir. Gaston Bachelard'a göre mekânlar sadece birer nesne değil aynı zamanda duygusal etkileşimlerin yaşandığı yerlerdir. İçerisinde aidiyeti ve geri dönüşü barındıran “Tilkinin dönül dolaşıp geleceği kürkçü dükkândır” atasözü de mekânın tekrarına vurgu yapan, yaygın olarak kullanılan atasözüdür. Masallardaki mekânlar arasında yeraltı, yerüstü, saray, bahçe, duvarda asılı torba, mağara, oda, mezarlık sıklıkla kullanılan mekânlardır. Saim Sakaoğlu'nun ifade ettiği gibi kahramanların mekân değiştirmelerinin farklı sebepleri vardır. Bu sebeplerin başında; iş aramak, ticaret yapmak, gezmek, macera aramak, kaçmak, evlenmek, yardım etmek ve evden kovulmak bulunmaktadır (Sakaoğlu, 1973: 266). Değişen mekânlar, masaldaki kahramanların yazgılarına göre farklı anlamlar taşımaktadır. Örneğin masal kahramanı bir şekilde yeraltına iner ve yeraltından tekrar bir yeraltı daha açılır. Kahramanlar yeraltından çıkabilmek için yeraltından tekrar başka bir yeraltına gider ve yazgısını değiştirmek için uğraşır. Bu yeraltı, kahraman için hem fiziksel anlamda hem de duygusal anlamda kapalı mekândır. “Eğer kahraman ayrılış noktasına geri dönerse de o, bunu fiziksel veya psikolojik ihtiyaçlar nedeniyle bu

yere bağılı olduğu için değil sadece masalın konusu bunu gerektirdiği için yapar” (Lüthi, 1996b: 85).

Evrin Ölçer Özünel “Masal Mekânında Kadın Olmak” adlı çalışmasında toplam otuz üç masalı değerlendirmiş ve bu masallardaki mekân ile ilgili şu sözleri aktarmıştır: “Ne var ki, masallarda, kullanılan mekânların işlevselliği açıktır. İncelenen masallardaki kamusal ve özel mekânlar arasında köşkler, pazarlar, sıradan insanların yaşadığı evler, bu evlerin bir parçası olan pencereler, saraylar, kahvehaneler, yaylaya kurulan çadırlar, ahırlar, kuleler, zindanlar, köprüler, mağaralar ve kuyular sayılabilir” (Ölçer Özünel, 2006:27). Konya masallarında tekrarlanan mekânlar genellikle kahramanların evi olmuştur. Ölçer Özünel’in “Özel mekân olarak “ev içi; ev içiyle dış dünya arasında bir ara mekân olan “pencere”; kamusal mekân olarak “ev dışı” (Ölçer Özünel, 2006: 333) tanımında bahsettiği gibi; masal kahramanlarının özel mekânlarına dönüşü masalın sonunda gerçekleşmiştir.

Masaldaki kahramanlar masalın başındaki çıktıkları mekânlara tekrar döner. Örneğin Keloğlan padişahın kızını alıp evine döner. Üvey annesi tarafından, kaynanası tarafından evden kovulan kızlar ve gelinler kendi talihlerini kendileri yapar ve masumiyetleri sayesinde evlerine tekrar dönerler. Gaston Bachelard evin “bir organik alışkanlıklar kümesi” (Bachelard, 1996: 42) olduğunu söyler. Bachelard’a göre ev, bireylerin varlığına sadık olarak tamamıyla açılır. Evdeki tavan arasına ışık açmadan gidilir, evin kapısı aynı el hareketiyle açılır. Bachelard’ın ev için yaptığı bu tanım, masallardaki ev ve diğer mekânlar için de geçerlidir. Örneğin masal kahramanı, kırk odalı sarayda otuz dokuz odanın serbest, kırkinci odanın serbest olmadığını, o odanın açılmamasını gerektiğini bilir, ancak kahraman profesyonel bir şekilde açmasını, gerekli olan koşulların ne olduğunu da bilir. Masallardaki mekânlar, içerisindeki kahramanlar ile anlam kazanır. “(...) mekânlar, işlevsel durumları bakımından kapalı-dar ve açık-geniş olmak üzere iki grupta toplanır. Karakterin kendisi, çevresi ve bütün evrenle uyum içinde bulunduğu açık-geniş mekânlar; koruyucu ve geçirgen niteliklidir; güvenin uyumun ve huzurun simgesidir. Yalıtık ve tek boyutlu olan kapalı-dar mekânlarda darlık ve kapalılık fiziksel değil, karakterin kendini orada sıkıştırılmış hissetmesinden kaynaklanır” (Eliuz, 2014: 9). İncelenen masalarda kahramanların bir sıkıntı içerisinde ayrıldıkları

dar mekân olan evleri, masalın sonunda onların mutlulukla döndüğü geniş mekânlar olmuştur.

“Bir kahraman olağan dünyadan çıkıp doğaüstü tuhaflıklar bölgesine doğru ilerler. Burada masalsı güçlerle karşılaşır ve kesin bir zafer kazanır. Kahraman bu gizemli maceradan benzerleri üzerinde üstünlük sağlayan bir güçle geri döner” (Campbell, 2013: 42). Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında kahraman, sevdiği kızla birlikte babasının yanına döner. Akıldâne masalında Akıldâne, İngiliz kralı ve kızı ile birlikte Türkiye’ye döner. Altın Kafesteki Bülbül masalında adam, altın kafesteki bülbülü alıp tekrar saraya padişahın yanına gelmiştir. Azrail ve Adam masalında Azrail ve delikanlı birlikte delikanlının evine dönerler. Derviş ile Kız masalında tekrarlanan mekân padişahın ve dilenci kadının evi olmuştur. Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında Dünya Güzeli Beyoğlu’nun yanına geri döner. Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında Gülperi masalın sonunda tekrar evine Beyoğlu’nun yanına tekrar döner. Hese masalının sonunda zengin olan Hese tekrar evine döner.

Karanlık Dünya masalında küçük oğlan masalın başında ayrıldığı ülkesine döner. Keşikçi masalında tekrarlanan mekânlar; padişah ve keşikçinin karşılaştığı bağ; keşikçinin evi; padişahın yaşadığı şehir olmuştur. Lebbi Gardaş masalında Beyoğlu’nun yanından ayrılmak zorunda kalan kız, masalın sonunda Beyoğlu’nun yanına döner. Oğlan ve Atı masalında tekrarlanan mekânlar deniz kenarı ve oğlanın evi olmuştur. Üç Bacı masalında dev avradı üç kere üç kardeşin yaşadığı eve gelir. Yidi Gardaş masalında Musacık, devi yenebilmek için devin evine defalarca gelerek devi yener. Yüz Yalan masalının sonunda tüm kardeşler ayrıldıkları bakkal dükkânına geri döner.

Kayabaşı masalında kuş donuna giren oğlan, kuş donundan çıkabilmek için yediği meyvenin tılsımını bozmak adına meyveyi yediği bahçeye geri dönüp üç ay bekler. Üç ayın sonunda tılsımı öğrenir ve kayabaşına ailesini bıraktığı yere döner. En sonunda ailesi birlikte meyve yediği bahçeye son dönüşünü yapar. Nar Tanesi masalında; küçük oğlan devi öldürür. Ancak küçük kız kuyuya kül döker ve devden küllerden canlanarak evine tekrar döner.

Şah İsmail masalında Şah İsmail masaldaki görevlerini tamamladıktan sonra ülkesine geri döner ve orada can verir. Tekrarlanan mekânlar saray, ülke, ev olmuştur. Tak Tak Kabacık masalında kızın yardımcı kahramanı olan nenesi üç kere padişahın evine gider ve oradan kendi evine döner. Pambukçu Güzeli masalında oğlanın babası iki kere ayrıldığı evine tekrar döner. Masalın sonunda Pambukçu Güzeli ve sevdiği kız kavuşarak evlerine doğru yola çıkacaklardır. Hane Sahibi masalında Hızır yeniden kayıplara karışır. Derviş ile Kız masalında tekrarlanan mekân padişahın evi ve dilenci kadının evi olmuştur. Padişahın karısı dilenci kadının evine ve kendi evine üç kere gidip tekrar döner. Altın Elma masalında tekrarlanan mekânlar; büyük ve ortanca kardeşin eve dönüşü ve küçük oğlan ile evlendiği kızın tekrar yerüstüne yönelmesi ile olmuştur. Toz Bey masalında tekrarlanan mekân, kayanın yanı olmuştur. Çoban, çıkısındaki yiyecekleri yiyen Toz Bey'i kayanın yanına tekrar giderek tilkiyi bulur. Ayağına Diken Batan Adam masalında diğer dikkatler bir nesnede yani kavalda ve çoban ile gelinde toplanmıştır. Bremen Mızıkacıları masalında bu kural Bremen Mızıkacıları isimli tek bir grupta görülmesi ile diğer masallardan ayrılmıştır.

4.20. Bileşik Yapı Yasası

Bileşik Yapı Yasası'nda; girişler, bitişler, durumlar, mekânlar, formel sayılar, kahraman kadrosu, mantık planı, asıl entrika ve birlikler düzenlenir. Masalın sonunda bu unsurlar birleştirilir ve masalın genel yapısı ortaya çıkar. TDK'ye göre bileşik "Birleşerek oluşmuş, basit olmayan"²⁶ olarak tanımlanmıştır. Bileşik Yapı Yasası, masallardaki iki veya ikiden daha fazla olayların bir araya gelip anlamlı bir olay oluşturmasıdır. Masaldaki birçok olay, birbirine bağlanır ve masalın sonunda tek bir hattı oluşturur. Masalın başlangıcındaki ilk olay, diğer olayların başlangıcı kabul edilir ve bu olay diğer olaylara isnat edilerek çoğalmaktadır. Masal metinleri bir bütündür. Masalın sonunda ise masal kendi kendini düzenler. İyiler ödüllendirilir, kötüler cezalandırılır, sevenler kavuşur.

"Metinde bir kesit hemen bir başka kesitin ardından gelebileceği gibi, bu kesitler birbirine de geçişebilir; böylece, başlayan gelişme araya bir başka kesitin girmesi için duraklar. Bir kesiti ayırt etmek her zaman kolay olmasa da her zaman

²⁶ <https://sozluk.gov.tr/> (Et: 29.09.2023)

olanaklıdır” (Propp, 1985: 92-93). İç içe giren olaylar masalın sonunda tek bir olaya bağlanır ve masal sona erer. Örneğin Karanlık Dünya masalında küçük oğlan babasının ölümü ile evden ayrılır. Küçük oğlan ilk olarak kuyuya iner. Kuyuda devle mücadele eder. Mücadelesi biter ve padişahın kızlarını kurtarır. Cadı karısıyla karşılaşır ve bir tas kanlı suyu alır. Kurtarıcı kimliğine devam ederek başka bir padişahın kızını ejderhadan kurtarır. Bu da bittikten sonra zümrüdün sırtında aydınlık dünyaya çıkar ve sevdiği kıza kavuşur.

Al Yanak Pembe Dudak masalında zengin olmak isteyen üç kız kardeş padişahın yasaklarına uymaz ve saraya getirilirler. En küçük kız yaptığı hilelerle padişahın gözüne girmeyi başarır ve sarayın hanımı olur. Ali Dayı masalın zengin olmak isteyen Ali Dayı, karısının yönlendirmeleri ile devlerle karşı karşıya gelir. Ali Dayı’nın devlere üstün gelecek tek varlığı aklı ve kurnazlığıdır. Bu sayede devlere galip gelerek altınları alır ve evine döner.

Derviş ile Kız masalında dilenci kadın kendisini ve kızını fakirlikten kurtarmak için kızının varlığını padişaha ispat için çabalar. Bu çabası sonuç bulur. Padişahın oğlu dilencinin kızıyla kırk gün kırk gece düğünle evlenir. Dilenci kadın ve kızı fakirlikten kurtulur. Şah İsmail masalında Şah İsmail evden ayrılır, savaşımlara katılır, gözlerini kaybeder, babası tarafından öldürülmek istenir. Şah İsmail masalın sonunda babası ile olan savaşında Gülperi, Gülizar ve Arap Zengi ile birlikte ölürler. Sihirli Yüzük masalında oğlan sihirli yüzüğü bulunca zengin olur ancak bu yüzük kocakarı tarafından çalınır. Sihirli yüzük kırk gün boyunca bir balığın karnında kalır. Kırk gün sonra yüzük kurtarılır ve şenlik düzenlenir. Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında Dünya Güzeli sevdiğine kavuşmak için Aptal kızıyla mücadele eder. Sürekli don değiştirmek zorunda kalır. Ancak masalın sonunda adalet yerini bulur. Dünya güzeli ve Beyoğlu kavuşur. Arap Kızı cezalandırılır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KONYA MASALLARINDA TESPİT EDİLEN TEMALAR

Axel Olrik'in Epik Yasalar Kuramı'na göre Konya masallarında saptanan temalar; Cezalandırma, Ödüllendirme, Cinsel Çatışma, Statü Atlama, Don Değiştirme, Ensest İlişki, Tipler, İktidar Savaşı, Oedipus Kompleksi, Özkıyım, Yardım ve Yaşam Hakkı İhlalidir.

5.1. *Cezalandırma*

Masallarda sıklıkla görülen Cezalandırma teması, genellikle masalların sonunda ortaya çıkan temadır. Masalların sonunda kötüler (üvey anne, cadı kız, dev, üvey kardeş, baba) cezalandırılır. Olumsuz özellikler gösteren kahramanların cezalandırılması, aktarılacak istenen ana temanın kolaylıkla anlaşılmasını sağlar. Tema Dikkat Toplama Yasası ve yeni açılan kurallar olan Bitiş Kuralı ve Son Durum Kuralı ile ilişkilidir. Masallardaki cezalar bu iki kuralda ve yasada gösterilmektedir. Konya masallarının sonunda merhametsiz, zalim ve zorba kahramanlar masalın sonunda cezalandırılmıştır. Güllü Dibâ masalında Güllü Dibâyı kıskanan ablaları, babaları tarafından çirkin bir kıyafet giydirilerek cezalandırılırlar. Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında Gülperi'yi ve Beyoğlu'nu ayıran çirkin kadın ölümle cezalandırılır. Helvacı Güzeli masalında kızını evden gönderen baba ve kızın çocuklarını öldüren hizmetçi cezalandırılır. Hıncır Babam Tuttu Hıncır Anam Kesti masalında üvey annenin ağzına çivi, öz babanın ağzına zehir dökülerek cezalandırılırlar.

Hıyarcık Gözeli masalında güzeli Hıyarcık Güzeli ve Beyoğlu'nu ayıran Arap kızı kuma gömülerek cezalandırılır. İraz Gelin masalında İraz'ı istemeyen üvey annesi ve öz babası, halk tarafından ayıplanır. Kel Kız masalında; esas kız ile delikanlıyı ayıran kel kız evden gönderilme cezası alır. Şahmeran masalında arkadaşı Ali'nin nişanlısıyla evlenen ve Şahmeran'ı öldüren Mehmet bir yılana dönüşerek kaybolmuştur. Kayabaşı masalında delikanlı yasaklı olan meyveyi yiyerek cezalandırılmış ancak sabırlı olmasıyla tılsımın sırrını çözerek kendisini bu tılsımdan kurtarmayı başarmıştır.

5.2. *Ödüllendirme*

Cezalandırma temasının karşılığı olan Ödüllendirme teması, padişahın kızı ile evlenme, padişah ile evlenme, Beyoğlu ile evlenme, fakirlikten kurtulma, aileye kavuşma, zengin olma, bir ülkeye padişah olma vb. durumlar ile gerçekleşmektedir. Dikkat Toplama Yasası ve yeni açılan kurallar olan Bitiş Kuralı ve Son Durum Kuralı'nda görülen temadır. Konya masallarında kötüler cezasız, iyiler de karşılıksız kalmamıştır. Akıldâne masalında Akıldâne, hem Türk hem de İngiliz hükümdarının kızı ile evlenmiştir. Al Yanak Pembe Dudak masalında küçük kız zekâsı ve kurnazlığı ile padişahın oğlu ile evlenmeyi başarır. Ali Dayı masalında Ali dayı devleri yener ve karısıyla birlikte zengin olur.

Allahın Verdiği Yılan Evlat masalında Sevgi ve delikanlı gölde buluşarak cennete uçarlar. Altın Elma masalında küçük oğlan devleri öldürerek kurtardığı kızlardan birisi ile evlenir. Azrail ve Adam masalında delikanlı ve karısı Azrail'den kırk yıl süre ister ve bu süre ona verilir. Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında devin beş kadın kölesi devden kurtularak evlenirler. Bremen Mızıkacıları masalında Eşek, köpek, kedi ve horoz ve hırsızdan kurtularak bir ev sahibi olurlar. Derviş ve Kız masalında, kız padişahın oğlu evlenerek kendisini ve annesini fakirlikten kurtarır.

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında iki genç tüm engellere yeniden kavuşur. Gençlikte mi Gocalıkta mı masalında padişah, karısı ve iki oğlu eskisi gibi yaşamaya devam eder Hese masalında devle mücadeleyi kazanan Hese, altınların sahibi olur. Karanlık Dünya masalında kötü olaylar geride kaldıktan sonra Ceylan gözlü kız ile büyük oğlan, Maviş Gözlü kız ile ortanca oğlan ve Tomurcuk kız ile küçük oğlan evlenir. Keloğlan ile Padişah masalında, Keloğlan mor çiçeğin suyunu getirir ve padişahın kızı ile evlenmeye hak kazanır. Keloğlan masalında Keloğlan padişahı devlerden kurtarır ve kümeden konağa geçer. Mercan masalında evden ayrılıp çalışmak zorunda kızın çalışkanlığını ve azmini duyan padişah kıza dünür olur ve kızı alır. Mercimek Oğlan masalında, Mercimek Oğlan zekâsı ve padişaha yardımları sayesinde ailesiyle birlikte saraya alınır.

Akıldâne masalında Akıldâne, hem Türk hem de İngiliz hükümdarının kızı ile evlenmiştir. Al Yanak Pembe Dudak masalında küçük kız zekâsı ve kurnazlığı ile

padişahın oğlu ile evlenmeyi başarır. Ali Dayı masalında Ali dayı devleri yener ve karısıyla zengin olur. Şahmeran masalında arkadaşları tarafından kuyuya terk edilen Ali, burada olağanüstü özelliklere sahip Şahmeran ile karşılaşır. Ali, bilmediği bir dünyada olduğu için o dünyanın sahibi Şahmeran ile iyi geçinir, yanında yedi yıl kalır, incileri alarak köyüne döner, zengin olur. Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında babasının kendisiyle evlenmek istemesi üzerine kendisini evden kovduran Gülperi, masalın sonunda bir Beyoğlu ile evlenerek kötü kaderini tamir etmiş olur.

5.3. *Cinsiyetçilik*

Cinsel çatışma teması, kahramanların hayatta kalmak, başarılı olmak, sonuca ulaşmak istemesi üzerine kurulmuştur. Tema Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası ve Epik Birlik Yasası ile ilişkilidir. Masaldaki asıl entrika bu çatışma üzerine kurulmuş, diğer olaylar epik birliklerle bu çatışmaya bağlanmıştır. Kahramanlar kendileri için var olan tehditleri ortadan kaldırmak adına bulundukları cinsel kimliklerinden çıkarak kendilerine aracılığıyla yeni bir cinsiyet inşa edip mücadelelerine devam eder. Yeniden kimlik oluşturma ise kıyafet aracılığıyla, beddua alma ya da bir işkembe ile olabilmektedir. Masalın sonunda kahraman/lar gerçek biyolojik kimliklerine geri dönerler. Örneğin Mamut masalında fakir bir kız çocuğu evden ayrılır. Çalışmak için yola çıkar. Bu kız erkek elbisesi giyerek çiftçilik yapmaya başlar. Evrim Ölçer Özünel bu durumu; ev içine hapsedilen kadının kendine yeni alanlar yarattığı, toplum tarafından kendisi için oluşturulan alana direnç gösterdiği ve bunu da olağanüstü mekânları ve öğeleri kullanarak yaptığı şeklinde ifade etmiştir (Ölçer Özünel, 2006: 79).

Mercan masalında evden ayrılan kız, çiftçilik yapmak için yola çıkar. Ancak kendi varlığını kabul ettirebilmesi için erkek kılığında yaşamına devam eder. Geldiği çiftliğe kendisini Ali diye tanıtır. Otuz Abdal masalında gelin otuz abdalın gizlenmek için kaçır. Yolda bir çobanla karşılaşır. Bu çoban bir keçi keser, karnını temizler ve karnı gelinin kafasına geçirir. Gelin “Keloğlan” donunda evine döner. Canını otuz abdalın kurtarır.

Helvacı Güzeli masalında hizmetçi kadından kaçan Helvacı Güzeli, bir koyun işkembesini başına geçirerek Keloğlan kılığına girer ve hayatta kalır. İncili Mercan Kadın masalında uğur böceği donundaki kadın, kendisini takip eden atlılardan kaçarak kendi başının çaresine bakmak zorunda kalır. Bu kadının kurtuluşu ancak başka bir varlığın himayesine girmesiyle olacaktır. Masalda uğur böceği donundaki kadın sırayla bir çiftçi ve bir fare ile karşılaşır, fare ile evlenir. Kadının bu evliliği fare tarafından öldürülmesiyle sonuçlanmıştır. Kadın, sosyal zorbalıktan kaçarak kendi benliğini yok sayıp bir böcek formunda yaşamına devam etmek zorunda kalmıştır. Onun bu hayatta kalma mücadelesi, cinsel çatışması, atlılar ve fare tarafından yok sayılarak fare tarafından öldürülmesiyle sonuçlanmıştır.

Trans kahraman olarak örneği bulunan Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında, padişah babasının kız çocuğu istememesi üzerine evden ayrılmak zorunda kalan kız çocuğu, kovulduğu evden ayrı yaşamak zorunda kalır. Bu süreçte Keloğlan donunda yaşamına devam eder ve zaman içerisinde artık bu onun kimliği olmuştur. Masalın sonunda erkek olarak padişahın kızıyla evlenir.

5.4. *Statü Atlama*

Statü Atlama temasında sıradan bir kahraman yola çıkar, tayin edilen sınavlarını geçer. Masalın sonunda yurduna döner ve dikkatleri toplar. Genellikle küçük oğlan devleri yener ve delikanlı olur. Bir kahraman padişahın kızını kurtarır, diğer bir kahraman devlerle mücadele ederek bir ülkeyi devlerden kurtarır. Statü Atlama teması Dikkat Toplama Yasası, Kalıplaştırma Yasası ile yeni açılan kural olan Giriş Kuralı ve yeni açılan yasa olan Mekânın Tekrarı Yasası ile ilişkilidir. Toz Bey masalında asıl entrika Toz Bey'in padişaha damat olmasına uyarlanmıştır. Sıradan biri olan çoban, çobanlıktan padişaha damatlığa terfi etmiştir.

Kırk Oğlan Kırk Kız masalında en küçük oğlan yedi başlı devi öldürür. Bu en küçük oğlan masalın sonunda delikanlı olarak anılmaya başlar. Mercan masalında erkek kılığında çiftçilik yapmaya başlayan kız masalın sonunda padişah tarafından istenir. Derviş ile Kız masalında, dilenci kadın planları sayesinde kızının padişahın oğlu ile evlenmesine aracı olur ve fakirlikten kurtulur. Keloğlan ile Padişah masalında Keloğlan, padişahın hasta olan kızına şifa olan mor çiçeğin suyunu getirir

ve padişahın kızıyla evlenir. Keloğlan'ın Sihirbazlığı masalında Keloğlan, bir ihtiyardan sihir öğrenir ve bu sayede padişahın kızıyla evlenir. Keloğlan ile Peri Kızı masalında asıl entrika annesi tarafından horlanan Keloğlan, bir kızı kurtararak evlenmesiyle rüştünü ispat eder. Annesinin Keloğlan'a olan tutum ve davranışları Keloğlan'ın bir çıkış aramasına, annesinin gözüne girmek istemesine aracı olmuştur.

Şahmeran masalında yeraltına inen Ali, burada Şahmeran tanışır. Şahmeran ile birlikte yedi yıl yaşar. Ali yedi yılın sonunda yerüstüne çıkıp sevdiği kızla evlenmek ister. Şahmeran Ali'nin sırtına şahmeran izi yapar ve Ali'ye altı inci verir. Ali yeraltından bir olağanüstü varlığın sevgisini kazanmış ve oraya ait olduğunu ifade eden şahmeran izini sırtına almıştır. Edi ile Büdü masalında çiftin kızları zengin birisi ile evlenir ve statü atlar. Geride bıraktığı annesi ve babasının fakirlik içinde yaşamları sona erer. Eskici Mehmet Ağa masalında Ahmet Ağa devleri öldürür ve rüştünü ispatlar. Tak Tak Kabacık masalında küçük kız kendi evine, kocasına kavuşmak için üvey anne zulmü gerekçe gösterilerek evinden koparılmıştır. Bu ayrılıkta fakir ve sıradan biri olan kız, masalın sonunda zengin ve padişahın gelini olmuştur

Akıldâne masalında Akıldâne'nin masalın başında sıradan kişiliğinde gördüğü rüyadaki ay ve güneş, gerçek olur. Rüyasında sağ tarafından ay, sol tarafından da güneş doğduğunu görür. Masalın sonunda evlendiği eşleri olan Türk padişahının kızı sağında, İngiliz kralının kızı solundadır. Al Yanak Pembe Dudak masalında en küçük kız kardeş defalarca zindandan kaçır ve kılık değiştirerek saraya girer. Bu sayede padişahla evlenerek fakir hayatından kurtularak statü atlar. Ali Dayı masalında Ali Dayı devlerin üstesinden gelir, zengin olarak evine döner.

Mercimek Oğlan masalında Mercimek Oğlan padişaha vezirleri tarafından zehirleneceğini söyler. Bu bilgi doğru çıkar ve padişahın yemeğini yiyen bir vezir ölür. Bu olay üzerine padişah Mercimek Oğlan'ın kendisine vezir yapar. Terzi kralın kızıyla evlenir. Yidi Gardeş masalında Musacık akıllı ve yardımsever olarak bulunurken dev ise Musacık'ın tam tersi kötü kalpli ve zarar veren konumdadır. Ayrıca fiziksel olarak dev devasa boyutlarda iken, Musacık sıradan normal ebatlarda bir insandır. İsmindeki “-cık” küçültme eki de bu durumun göstergesidir. Tat Memed masalında Tat Memed, hocalarından ders alarak kendisini geliştirir ve Âşık Memed

olur. Gençlikte mi, Gocalıkda mı? ve Rüzgâroğlu masallarında zengin kahramanlar, bir pirin yönlendirmesi fakir olurlar. Ancak sabırları ve kaderi kabullenişleri sayesinde masalın sonunda tekrar zengin olurlar ve eski şöhretlerine kavuşurlar.

5.5. *Don Değiştirme*

Türk kültüründe pek çok örneği bulunan Don Değiştirme, dış görünüşün farklı bir görünüşüne bürünmesidir. Masallarda don değiştirme, bir nesne ya da bir varlık aracılığıyla olup istenmeyen durumlardan uzaklaşma, hayatta kalma, yaşama geri dönme gibi istekler sonucunda gerçekleşmektedir. Menâkıbnâmelerde geyik veya kuş donuna girmek başta olmak üzere pek çok don değiştirme örneği bulunmaktadır (Ocak, 2000: 98). Masallarda girilen tonlar arasında “kuş, selvi, bardak, katır, Keloğlan, tüy, mercimek, kemik, yılan, inek, koyun, hıyar” bulunmaktadır. Don Değiştirme teması Büyük Tablo Sahneleri Yasası ve yeni açılan kural olan Olağanüstü Hâl Kuralı ile ilişkilidir. Masaldaki kahraman/lar ihtişamlı bir şekilde don değiştirir ve olağanüstü bir hâle bürünür. Masallarda don değiştiren varlıklar, kendilerini dış dünyaya ifşa etmeden var olmaya çalışan, aynı zamanda dış dünyadan da istediğini almak isteyen varlıklardır. “Bir kabuğun içinden çıkan varlıkta her şey diyalektiktir. Dışarı bütünüyle çıkmadığı için, dışarı çıkan, içerde kalanla çelişir. Varlığın geri kalan bölümü, katı geometrik biçimler içinde kapalı kalır” (Bachelard, 1996: 128). Örneğin Fağfûr-nâme’de Fağfurşah’ın Mâhperî’ye âşık olduğu anlatılan bölümde kırk kuşun silkinerek önce peri kızına sonra tekrar kuşa dönüşmesi anlatılır: “Gördi kim kırk kuş ol havzun kenarına inüp kondılar kırkı dahı silkinüp kırk kızoğlan oldılar. Kim her birisi bedr olmuş aya benzer amma aralarında bir müstesnayî cihan bir güzel var. Kim ne gözler görmüş ve ne kulaklar işitmiş” (Yastı-Duyar, 2022: 257).

Kayabaşı masalında yasaklı meyveyi yiyen oğlan kuş olur. Kurbağa Kız masalında kurbağa donundaki kız oğlana yardım eder. Lebbi Gardaş masalında üvey anneleri tarafından evden gönderilen çocuklardan birisi ceylan donuna girer ve tekrar çıkamaz. Eskici Mehmet Ağa masalında, devler Mehmet Ağa’nın arkadaşı Ahmet Ağa’yı öldürmek için kırk dev katır donuna girerek yola çıkar. Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında üvey annesi ve öz babası tarafından kesilen kız, kemiklerinden yeniden dirilir ve kuş donuna girerek intikamını alır. Kahramanların

bu yeniden doğuşu içsel bir sürecin sonucudur. Yeniden doğuş herhangi bir biçimde gözlemlenebilen bir süreç değil, algıların tamamen ötesindedir (Jung, 2005: 76).

Hıyarcık Gözeli masalında koca karının ahını alan Beyoğlu'nun kestiği hıyardan bir güzel çıkar. Bu güzel kız hıyar donundan çıkarak Beyoğlu ile evlenmeye karar verir. Hıyarcık güzeline rakip olan Arap kızı, güzelin başındaki saç telini koparınca bu güzel güvercin donunda uçar gider. Masalın ilerleyen bölümlerinde güvercini keserler. Güvercinin kanı toprağa damlar. Oradan bir selvi ağacı çıkar. Selvi ağacından yeniden insan donuna girer. Mercimek Oğlan masalında mercimek canlanıp çocuk olur. Keşikçi masalında Kayabaşı masalında yasaklı meyveyi yiyen oğlan kuş olur. Kurbağa Kız masalında kurbağa donundaki kız oğlana yardım eder. Lebbi Gardeş masalında üvey anneleri tarafından evden gönderilen çocuklardan birisi ceylan donuna girer ve tekrar çıkamaz. Eskici Mehmet Ağa masalında, devler Ahmet Ağa'yı öldürmek için yola çıkar ve kırk dev katır donuna girerek yola çıkar. Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında yılan donundaki oğlan dondan çıkar ve yakışıklı bir genç olur. Şahmeran masalında, Ali'nin nişanlısına göz koyan Mehmet, masalın sonunda Şahmeran tarafından yılanı dönüştürülerek cezalandırılır.

Bebe Ruhi masalında erkek kardeş, kız kardeşleri tarafından elma ve bardak formuna çevrilir. Bu şekilde küçük erkek kardeş, kız kardeşleri tarafından koruma altına alınmış olur. Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masalında bir cadı tarafından, prens ak sakallı bir adama, üç uşak da horoz, tavuk ve ineğe dönüştürülmüştür. Masalın sonunda bu tılsım küçük kız tarafından bozulur, prens ve üç uşak eski hallerine dönerler. Aynı masalda ormandaki kulübe de saraya dönüşür. Zira mekânın don değiştirmesi sıklıkla karşılaşılan bir motif değildir. Benzer bir şekilde bu kez bir yiyecek olan ekmek kırıntıları Dul Avradın Oğlu masalında sarı liralara dönüşmüştür.

5.6. *Ensest İlişki*

Ensest İlişki teması, aile içerisindeki bozuk ve çarpık duyguların ortaya çıkmasıdır. Tema Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası ile ilişkilidir. Aralarında kan bağı olan kişiler arasında görülen ensestin, Judith Herman ve Lisa Hirshman, ensestin insan kültüründe evrensel olduğunu, bu durumun kültürden kültüre farklılık

gösterse de genellikle tüm akrabalık temellerinde bulunduğunu ifade eder (Herman-Hirshman, 1977: 735). Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında Gülperi'nin annesi ve erkek kardeşi ölür. Babası kendisine eş aramaya başlar. Ancak bu arayışı kısa sürer ve baba kendi kızı Gülperi ile evlenmeye karar verir. Gülperi, babasından istediği gümüş şamdana girerek orada saklanmak zorunda kalır. Bu şamdanla kendisine korunaklı bir mekân oluşturan Gülperi, babasına başka türlü karşı koyamayacağını anlar. Gülperi'nin ortadan kaybolduğunu gören babası aldığı şamdanı uğursuz diyerek çöpe atar. Gülperi bu sayede bir Beyoğlu tarafından bulunur ve onunla evlenir.

5.7. *Tipler*

Tipler İkizler Yasası, Dikkat Toplama Yasası ile yeni açılan kurallar olan Zıt Kişiler Kuralı ve Olağanüstü Hâl Kuralı ile bağlantılıdır. Tipler masallarda zıt kişileri, olumlu-olumsuz ikizleri, olağanüstü hâlleri ve dikkatleri içerisinde barındırır. Masallarda tipler insanlardan, olağanüstü varlıklardan, hayvanlardan, bitiklerden ve yardımcı nesnelerden oluşmaktadır. Bu çeşitlilik masalların zengin bir içeriğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Tipler masalda üstlendiği eyleme göre özellik kazanır ve toplumların ortak değerlerini temsil ederler. Edebî metinlerde işlevlerine göre tipler “ideal başkahraman, norm ve kart kişiler ve fon kişilerdir” (Alsaç, 2017: 285-286). Başkahraman, olaylara yön veren özel tiptir. Masalın eylemlerini üzerinde taşır. İkincil tip başkahramanın yanında ya da karşısında olan olay örgüsünü etkileyen norm ve kart kişidir. Toplumsal değerler ve karşıt değerler; norm ve kart tiplerin başkahraman etrafında aldıkları tavırlarla üstlendikleri işlevdir. Üçüncül tipler ise fon kişilerdir.

Konya masallarında tespit edilen tiplerde; ideal başkahraman tipinde en küçük erkek kardeş, en küçük kız kardeş ve Keloğlan bulunmaktadır. Akıldâne masalında Akıldâne, Al Yanak Pembe Dudak masalında en küçük kız kardeş, Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında küçük kız kardeş; Üç Bacı, Üç Kardeşler, Üç Kız Kardeş ve Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam masallarında en küçük kız kardeş, Üç Oğlan ve Yidi Gardaş masalında en küçük erkek kardeş; Keloğlan İle Padişah, Keloğlan ile Peri Kızı, Keloğlan ve Keloğlan'ın Sihirbazlığı masallarında Keloğlan ideal kahraman tipini oluşturmaktadır.

Yardımcı tiplerde anne, şehit, Hızır, derviş, yaşlı kadın, peri ve çoban vardır. Örneğin Kırk Oğlan Kırk Kız masalında gaip bilici ve denizlerin pîri, Kır At masalında at ve Hızır, Yusufçuk ile Fatmacık masalında iki kardeşin annesi, Mamut masalında oğlanın atı yardımcı tipler olarak bulunmaktadır.

Yardımcı varlıklar/nesneler tipinde kuş, at, yılan, balık, köpek, şal, kıl ve karınca bulunmaktadır. Yardımcı varlıklar/nesneler olarak; Allah'ın Verdiği Yılan Evlat masalında yılan donundaki Yılan Oğlan ve onun yardımcı kılları, Yüz Yalan masalında şal, Yılan Kız masalında sihirli yüzük, Sabır Taşı masalında sabır taşı, Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında kemikler, Terzi masalında terzinin kemeri, Şahmeran masalında inci, Muradına Ermeyen Dilber masalında kuş, Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım masalında şamdan bulunmaktadır.

Olumsuz tiplerde üvey anne, dev, dev avradı, koca karı, çingen kızı, Arap kızı ve hoca bulunmaktadır. Örneğin Hıyarcık Güzeli masalında Arap Kızı, Üç Bacı masalında dev avradı, Kel Kız masalında kel kız, Karanlık Dünya masalında ejderha, Kırk Oğlan Kırk Kız masalında dev, Sabır Taşı (Hüyük) masalında çingen kızı, Mamut masalında dev, Hese ve Bebe Ruhi masallarında devler karşımıza çıkar.

Fon tipler de ise masalda varlığını hissettiren, kurguya gerçeklik algısı veren tiplerdir. Bu tipler köy halkı, ülke halkı, komşular ve vezirler, mahkûmlardır.

Örneğin Eşek masalında canavarı mahkemeye veren bir Boliy halkı vardır. Gençlikte mi, Gocalıkda mı? masalında başkahramanın seçim yapılan ülkeye geldiğinde buradaki halk fon tipleri oluşturmaktadır. Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında padişah artık bir kız çocuğu olmasını istememektedir. “(...) Bir gün hanımına “Eğer bu sefer de kız çocuğu dünyaya getirirsen seni helâk eder, öldürürüm (...)” (D: Ayva, 2004: 8) diyerek karısını tehdit eder. Buradaki kız çocuğu da fon tiptir. Iraz Gelin masalının sonunda Iraz ve sevdiği delikanlı aynı sahnede görkemli bir düğünle evlenir. Bu sahneye davetliler de katılır. Davetliler masalın fon tipini oluşturmaktadır.

5.8. *İktidar Savaşı*

Masallardaki İktidar Savaşları; anne-kız, baba-oğul, aynı kadına âşık iki kahraman, aynı erkeğe âşık kadın, hayvanlar, iki baba, iki kral, iki padişah ve vezirler arasında yaşanmaktadır.

İktidar Savaşı teması İkizler Yasası, Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası, Bir Sahnede İki Yasası, Son Sahnede İki Yasası ve Zıt Kişiler Kuralı ile bağlantılıdır. Örneğin Beş Gardaşın Bir Bacısı masalında beş erkek kardeş, devî öldürür ve kız kardeşlerini kurtarır. Bremen Mızıkacıları masalında eşek, köpek, kedi ve horoz hırsızları defederek buldukları evde yaşamaya devam ederler.

Helvacı Güzeli masalında Beyoğlu ve Helvacı Güzeli, yeniden bir araya gelerek Helvacı Güzeli'nin babasına ve hizmetçisine karşı zafer kazanırlar. Hese masalında Hese, zekâsı sayesinde devî yener ve altınları alır. Şahmeran masalında Ali'nin nişanlısı Ayşe'ye sahip olmak isteyen Mehmet, masalın sonunda yılanların şahı Şahmeran tarafından cezalandırılır. Mehmet, Ali'den Ayşe'yi alıp Ali'yi iktidarsız kılmak isterken kendi sonunu hazırlamış olur.

Edi ile Büdü masalında fakir karı-koca zengin olup yaşamlarına devam etmek için kızlarının evine giderler. Zengin kızları anne-babasına bir çuval hediye vererek onları gönderir. Edi ile Büdü arasında otorite savaşı önce Büdü'nin Edi'yi öldürmesi ve sonra Büdü'nin kendisini öldürmesi ile son bulur. Şah İsmail'in Gülizar ile kavuşmasını engelleyen Gülizar'ın babası Yörük beyi; Gülizar ile Şah İsmail'in kavuşmasına engel olmak isteyen Hint padişahının askerleri; Gülperi'nin kardeşleri ile kavga eden dev, Şah İsmail'in kıskanç annesi ve Şah İsmail'i öldürtmek isteyen babası Kandehar padişahı ve Kandehar padişahının askerleri masaldaki kötü kalpli kişilerdir.

Akıldâne masalında İngiliz kralı ile mücadele etmek zorunda kalan Türk padişahının yardımına bir Akıldâne yetişir. Masalın sonunda Akıldâne, İngiliz kralı ile uzlaşma sağlar ve İngiliz kralının kızıyla evlenir. Bebe Ruhi masalında küçük oğlan Bebe Ruhi (dev) tarafından öldürüldükten sonra bir leylek tarafından parçaları toplanır, üzerine su dökülür ve dirilerek yeniden hayata döner.

5.9. *Oedipus Kompleksi*

Sigmund Freud Oedipus kompleksini; Sophokles'in Kral Ödipus'unu, Shakespeare'nin Hamlet'ini ve Dostoyevski'nin Karamazov Kardeşler'ini örnek vererek açıklamıştır. Oedipus kompleksinde “baba özdeşleşmesi oğlanın ruhunda sürekli bir yer ele geçirmekte, giderek oğlan tarafından kendi ben'i içerisine aktarılmakta ve bu ben'e bir karşıtlık içinde ondan bağımsız bir parça olarak varlığını sürdürmektedir” (Freud, 1979: 113). Örneğin Freud'a göre Yunanlı Sophokles'i'nin dramında kahramanın babasını öldürmesindeki bilinçsiz neden, akıl erdirilemeyen bir yazgının zorunluluğudur (Freud, 1979: 117). Oedipus kompleksi İlk ve Son Durumun Önemi Yasası, Büyük Tablo Sahneleri Yasası ve Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası ile ilişkilidir.

Bir çocuğun kendi cinsindeki ebeveynini yok etmeye çalışması durumu Sigmund Freud'un “oedipus kompleksi” açıklanmaktadır. Aile içi bir travma olan Nar Tanesi isimli masalda Nar Tanesi, bir devden olan erkek çocuktur. Nar tanesi, annesinin ve babasının dayısına zarar vereceği düşüncesi ile dev babasını öldürmek ister. Oğlanın bu isteği sonuç bulur ve öz babasını öldürür. Nar tanesinin dayısı ise Nar tanesinin annesini yani kendi kız kardeşini öldürmüştür. Çünkü dev ve kız kardeş dayıyı yok etmek için birlik olmuşlardır. Şah İsmail masalında Kandehar padişahı oğlu Şah İsmail'in hayatındaki kadınları kıskanır ve onlardan birisini almak ister. Bu nedenle oğlunu öldürtmeye karar verir. Oğlunun gözünü çıkarttırarak onu tekr eder. Bir güvercin sayesinde gözleri iyileşen Şah İsmail babası ile savaşıp onu yener. Kurbağa Kız masalında delikanlının babası, oğlunun kurbağa donundaki sevdiği kıza yani gelinine âşıktır ve oğlunu öldürüp gelinini almak ister. Ancak babanın bu isteği sonuçlanmadan masal biter.

5.10. *Özkıyım*

Masallarda az da olsa görülen bir tema olan Özkıyım, Dikkat Toplama Yasası ve yeni açılan kural olan Son Durum Kuralı ile bağlantılıdır. Masal kahramanlarının pişmanlıkları ve doyumsuzlukları sonucunda gerçekleştirilen özkıyım, son durumda dikkat çeken kahraman/ları gösterir. Bu eylem kahramanın kendi kendini ya da başkası tarafından öldürmesi ile ortaya çıkar. Çünkü çözümlemesi yapılan halk

anlatılarında sözünde duramayan, açgözlülüğün kurbanı olan, eşine şiddet uygulanan bireylerin yaşadıkları pişmanlık sonrası kendilerini cezalandırmak için intihara yöneldikleri saptanmıştır (Özmen, 2020: 586). Edi ile Büdü masalında zengin olmanın bedelini karı-koca kendi canlarıyla öder. Edi ile Büdü arasında otorite savaşında Büdü, eşi Edi'yi öldürür. Masalın sonunda Büdü kendi canına kıyar.

5.11. *Yardım*

Masallarda Yardım “yardımcı unsurlar” ve “yardımcı varlıklar” olarak ikiye ayrılır ve Olağanüstü Varlık Kuralı ile ilişkilidir. Yardımcı unsurlar iğne, kıl, tarak, havlu, altın, mendil, sihirli toz, söz (Açıl ya susam!), gömlek, nar, ekmek, taş; yardımcı varlıklar büyücü, bülbül, at, kuş ve pîr olmuştur. Bunlar diğer dünya yardımcıları olarak kendi çevrelerinden veya sıradan insanların arkadaşları olmayıp sadece konunun gelişmesinde onlara ihtiyaç duyulduğunda belirirler çünkü her yeni durum genellikle yeni bir yardımcıyı gerektirir (Lüthi, 1996b: 85).

Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında padişah babasından kaçan kız, zor durumda kaldığı her zamanda atından yardım ister. Kurbağa Kız masalında oğlan babasının imkânsız isteklerini kurbağa donundaki kızıdan yardım isteyerek bulur. Akıldâne masalında, İngiliz kralı ile savaş halinde olan Akıldâne sihirli yüzüğü sayesinde kendisi için hazırlanan zehirli yemekleri ortaya çıkarır. Altın Kafesteki Bülbül masalında yardımcı varlıklar büyücü kadın, dev, sihirli toz ve altın kafesteki bülbüldür. Bebe Ruhi masalında küçük oğlan ve annesi Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahından yardım ister. Dul Avradın Oğlu masalında sihirli yüzük yardımcı nesne olmuştur. Keloğlan ile Peri Kızı masalında Keloğlan, kuş donundaki peri kızının yarasını sarar ve bu kızıdan sihirli şişe alır. Keloğlan, zor durumda kaldığında sihirli şişeden yardım ister. Keloğlan masalında Keloğlan'ın her zor durumda kalışında yardım aldığı iki kılı, atı ve bir Arap vardır. Hızır masalın kralın kızı hastalanır. Kral kızının iyileşmesi için Hızır'ı aratmaya başlar ve Hızır gelip kralın kızına şifa olur.

5.12. *Yaşam Hakkı İhlâli*

Yaşam Hakkı İhlâli; Axel Olrik'in Zıtlık Yasası, Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası, İdeal Epik Birlik Yasası ve Dikkat Toplama Yasası ve yeni açılan

kural olan Olağanüstü Varlık Kuralı ile bağlantılıdır. Masallarda yaşam hakkı gasp edilen kahramanlar genellikle çocuklar, olağanüstü varlıklar ve hayvanlar olmuştur. Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında üvey anne tarafından istenmeyen kız çocuğu, üvey annesi ve öz babası tarafından kesilir. Ağlayan Nar Gülen Ayva masalında erkek çocuk isteyen padişahın bir kız çocuğu doğar. Padişahın sürekli kız çocuğu olması bir kusur olarak kabul edilir. Padişah karısını tekrar bir kız çocuğu doğurursa öldüreceğini söyler. Doğan kız çocuğu padişaha erkek olarak gösterilir. Bu kız, Keloğlan kılığında kendisini ve annesini koruma altına alır. Al Yanak Pembe Dudak masalında küçük kız, kendisine zarar gelmemesi için zindan her kaçışında kılık değiştirmek zorunda kalır.

Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu masalında Aptal kızı Dünya Güzeli'ni kandırarak onu keser. Bu sırada Dünya Güzeli Aptal kızının kulağının altındaki çiviye çekip uçar, bir kavak olur. Aptal kızı Beğ oğlu ile evlenebilmek için Dünya Güzeli'nin yaşam hakkını yok etmeye çalışır. Fıt Fıt Bulamaç masalında ayı tarafından kaçırılan kız onunla evlenmek zorunda kalır. Bu kızın ağabeyleri yeğenleri ayıyı öldürmek yerine Aşıcık ve Memidik'i öldürür. Güllü Dibâ masalında iki abla kız kardeşleri Güllü Dibâyı bıçakla keser ve bıçağı da kuyuya atarlar. Ancak Güllü Dibâ olduğu yerde çiçek açar ve yıllar sonra babasının eline ulaşarak kendi evinin bahçesinde varlığını sürdürmeye devam eder. Helvacı Güzeli masalında hoca tarafından iftiraya uğrayan kız, babası tarafından öldürülmek istenir ancak erkek kardeşi bunu yapmaz. Beyoğlu ile evlenen Helvacı Güzeli'nin üç çocuğu olur. Ancak bu üç çocuk da hizmetçi kadın tarafından kıskançlık ile öldürülür. Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti masalında üvey anne ve öz baba, küçük kızı istemez ve kızın canına kıyarlar.

Bebe Ruhi masalında dev tarafından öldürülen küçük oğlanın parçalanmış etleri yan yana getirilir ve üzerine su dökülür. Oğlan dirilir ve tekrar horozun peşine takılıp Bebe Ruhi'nin yanına gider. Hıyarcık Güzeli masalında Arap kızı ve Hıyarcık Güzeli karşılaşır. Arap kızı Hıyarcık Güzeli'ne olan kıskançlığı yüzünden onun başındaki üç teli koparır. Hıyarcık Güzeli güvercin olup uçar. Beş Gardaşın Bir Bacısı masalındaki dev, küçük kızın her gün parmağını emerek onu öldürmeyi hedeflemiştir. Helvacı Güzeli masalında hizmetçi Helvacı Güzeli'ni ve oğullarını öldürmek ister. Bu hizmetçi çocukları öldürür. Eskici Mehmet Ağa masalında,

devlerin mağarasına yalnız giden Mehmet Ağa devler tarafından öldürölür. Yılan Yutan Kız masalında kız ve çoban kırk gün kırk gece düğünle evlenir.

SONUÇ

“Axel Olrik’in baladlara uyguladığı Epik Yasalar Kuramı’nı masallara uygulamak mümkün mü?” sorusu ile başlayan bu çalışmada söz konusu kuram, Konya’dan derlenen masallara uygulanmıştır. On beş yasa ile başlayan inceleme sonucunda ortak bilinç sayesinde epik yasaların masallara uygulanabileceği görülmüştür. Bu uygulama sırasında beş yeni yasa ve on yedi yeni kural ortaya çıkmıştır. Kuramın uygulanması sırasında eksik olduğu düşünülen ve A. Olrik tarafından incelemeye dâhil edilmeyen unsurlarla karşılaşmıştır. Örneğin yedi ve kırk gibi Türk kültürün içerisinde önemli bir yeri olan sayılara, masallarda pozitif ve negatif özellikler gösteren kahramanlara, kahramanların kullandığı olağanüstü nesnelere, ziyaret ettikleri mekânlara, doğaüstü hâllerine, masallarda işlenen temalara ve Türk anlatı geleneği içerisinde çok önemli bir yeri olan giriş-bitiş formellerine kuramın mevcut yasaları yeterli cevap verememiştir. Bu sebeple tarafımızdan yeni yasalar önerilmiştir. Olrik’in mevcut yasaları Konya masallarının organik ve özgün yapısını yansıtmada eksik kaldığı için bu yasaların içerisine kurallar da yerleştirilmiştir. Yeni yasa ve kurallar eklenmesinin temelinde milletler arasındaki kültür farkı (İslam öncesi inanç sistemi, Türk mitolojisi, İslam dini, ve diğer farklılıklar) yer almaktadır.

Konya masallarına uygulandığında masalların içeriklerinden dolayı yeni yasa ve kurallara ihtiyaç duyan kuram, başka şehir veya bölgelerin masallarına uygulandığında daha başka kuram ve yasalara da ihtiyaç duyabilir. Yani tarafımızca önerilen yasa ve kurallar Konya masallarının evreni ile sınırlıdır. Bu sebeple “Anadolu sahasında farklı bölgelerdeki masallara kuramı uygulamak nasıl bir sonuç verir?” sorusu, çözümlenmeyi beklemektedir.

Axel Olrik’in Epik Yasalar Kuramı’nda birinci yasa olan *Giriş ve Bitiş Yasası* olayların yaşanıp bittiği yasadır. Olrik, bu yasaya her ne kadar Giriş ve Bitiş Yasası adını koysa da uygulamada büyük çoğunlukla baladların girişini incelemiş, bitişleri hakkında detaya yer vermemiştir. Bu sebeple söz konusu yasa tarafımızdan “Giriş Kuralı” ve “Bitiş Kuralı” ile güncellenmiş, masalların girişleri ve bitişleri bu kurallarda detaylı olarak gösterilmiştir. Masalların girişleri genellikle; “Bir baba vardır, bir karı-koca vardır, Üç kız kardeş vardır, Bir adamın karısı ölür” şeklindeki

ifadelerle başlar. Masalların bitişi ise “Zengin olurlar, Mutlu yaşarlar, Arap kızı cezalandırılır, Üvey anne evden uzaklaştırılır, Fakir adam ülkeye padişah olur” şeklinde tamamlanır. İkinci yasa olan *Yineleme Yasası* içerik yönünden değerlendirilmiş, masallarda yinelenen sahneler bu yasada açıklanmıştır. Kahramanların sınavları, ziyaretleri, rüyaları ve don değiştirmeleri bu yasada tahlil edilmiştir. Örneğin kahraman, sevdiği kızla evlenebilmek için defalarca devi ziyaret etmek zorunda kalır, kaderini tayin edecek rüyayı pek çok kere görür ya da hayatta kalabilmek için birçok kez aynı rüyayı görmek zorundadır.

Axel Olrik’in üçüncü yasası olan *Üçler Yasası*’nda masallardaki üç sayısı ile ilişkili örnekler sunulmuştur. Bu örneklerin başında kahramanın üç at kılından yardım istemesi, aynı yeri üç kere ziyaret etmesi, yardımcı üç nesnesi bulunması (tarak, bardak, kuş tüyü vb.), üç gün üç gece uyumaması ve üç kardeş olması gibi unsurlar gelmektedir. Olrik tarafından yasa olarak ele alınmayan ve tarafımızca yeni açılan dördüncü ve beşinci yasalar olan *Yediler Yasası* ve *Kırklar Yasası*’nda masallarda yedi ile kırk sayılarına ilişkin örnekler verilmiştir. Olrik tarafından incelenen baladlarda yedi ve kırk sayısına rastlanmadığı halde tahlil edilen masallarda yedi ve kırk sayısına sıkça rastlanmış, Türk anlatı geleneğinde önemli bir yeri olan ve sıkça rastlanan bu sayılara özgün bir yasa oluşturma gereği duyulmuştur. Bu sayılara ilişkin örneklerin arasında kahramanın yedi gün yedi gece yol gitmesi, yedi başlı ejderha ile savaşması, yerin yedi kat altına inmesi, yedi dağı aşması, yedi denizi geçmesi, Şahmeran ile yedi yıl birlikte yaşaması; bir karı-kocanın kırk kızının ve kırk oğlunun olması, kahramanın kırk gün kırk gece yol gitmesi, kırk gün kırk gece süren düğün ile evlenmesi ve kahramanın kırkıncı odanın kapısını açmaması gerektiği gibi unsurlar gelmektedir.

Altıncı yasa olan *Bir Sahnede İki Yasası*’nda masallarda aynı sahnede yer alan kahramanlar açıklanmıştır. Masalın başından sonuna kadar farklı sahnelerde karşılıklı bir araya gelen kahramanlar arasında karı-koca, abla-kardeş, anne-kız, baba-kız, baba-oğul, en küçük erkek kardeş-dev ve cadı karısı-derviş bulunmaktadır. Bir Sahnede İki Yasası’nın tamamlayıcısı olarak yedinci ve yeni yasa olan *Son Sahnede İki Yasası*’na masallarda son sahnede karşılıklı bulunan kahramanlar konu edilmiştir. Son sahnede genellikle evlenen çift, baba-oğul, padişah ve ona damat olan

fakir genç bulunmaktadır. Sekizinci yasa olan *Zıtlık Yasası*; masallarda bulunan bütün zıtlıkları göstermede eksik kaldığı için bu yasa tarafımızca “Zıt Temalar Kuralı” ve “Zıt Kişiler Kuralı” ile güncellenmiş, masallardaki zıt temalar ve zıt kişiler bu kurallar altında işlenmiştir. Zıt temaların başında özgürlük-tutsaklık, ayrılık-kavuşma, iyilik-kötülük, dostluk-düşmanlık, güzellik-çirkinlik, zenginlik-fakirlik, helal kazanç-haram kazanç gibi kavramlar; zıt kişilerin başında ise kötü kalpli kardeş-iyi kalpli kardeş, üvey anne-öz anne, zalim padişah-merhametli padişah gibi kişiler bulunmaktadır. Dokuzuncu yasa olan *İkizler Yasası*; masallardaki olumlu ve olumsuz özellikleri bakımından benzer olan kahramanların daha somut bir şekilde anlaşılması için “Olumlu İkiz Kuralı” ve “Olumsuz İkiz Kuralı” olarak güncellenmiştir. Kahramanların olumlu özelliklerinin başında adalet, merhamet, doğruluk, dürüstlük, vicdan, sevgi; kahramanların olumsuz özelliklerinin arasında yalan, ihanet, hırsızlık, ayrılık, ölüm gibi özellikler bulunmaktadır.

Onuncu yasa olan *İlk ve Son Durumun Önemi Yasası*, “İlk Durum Kuralı” ve “Son Durum Kuralı” ile güncellenmiş, masallardaki ilk durum ve son durum bu kurallar altında konumlandırılmıştır. Masallarda ilk durumlarda birden fazla kahraman ortaya çıksa da son durumda her zaman tek bir kahraman kalmaktadır. Örneğin ilk durumda ortaya çıkan üç erkek kardeşten en küçüğü son durumda diğer kardeşlerinden daha zeki olduğunu ispatlar. İlk durumda bulunan üç kız kardeş arasından en küçüğünün daha güzel olduğu son durumda anlaşılır. İlk durumdaki iki padişahтан birisi son durumda en merhametli padişaktır. İlk durumda yer alan iki fakir arkadaşтан birisi son durumda en zengin olandır.

On birinci yasa olan *Anlatının Her Zaman Tek Bir Çizgi Üzerinde Olması Yasası*; “Anlatıda Geri Dönüş Kuralı” ve “Anlatıda İleri Gidiş Kuralı” ile güncellenerek masallardaki geri dönüşler ve ileri gidişler bu kurallar altında sergilenmiştir. İleri gidişler genellikle masalın başlaması ve hız kesmeden devam edip sonuçlanması üzerine, geri dönüşler ise kahramanların sınavlarda başarısız olup geriye giderek yeniden başlaması üzerine kurulmuştur. On ikinci yasa olan *Kalıplaştırma Yasası* şekil açısından değerlendirilmiştir. Bu yasa masallardaki kalıplaşan örnekleri göstermede eksik kaldığı için tarafımızca “Kalıp Olaylar Kuralı” ve “Kalıp İfadeler Kuralı” olarak güncellenmiş, masallardaki kalıp olaylar ve ifadeler

bu kurallar altında vurgulanmıştır. Kalıp ifadeler doğrudan formel ifadeler olarak değerlendirilerek masalların giriş, gelişme ve sonuç bölümlerindeki ifadelerdir. Bu ifadelerin başında giriş formeli olan “Bir varmış, bir yokmuş, Vaktiyle bir gün”, gelişme formeli olan “Az gider uz gider”, ve sonuç formeli olan “Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine” sözleri bulunmaktadır.

On üçüncü yasa olan *Büyük Tablo Sahneleri Yasası*’nda masallardaki gösterişli sahneler değerlendirilmiştir. Gösterişli sahnelerde kahramanın yedi başlı ejderhayı öldürmesi, açmaması gereken kırkıncı odayı açması, kendisine yardımcı olan olağanüstü nesne ile karşılaşması, yeniden dirilmesi, kralın kızıyla evlenmesi gibi sahneler bulunmaktadır. Masalların doğası gereği olağanüstü unsurlarla kaplı olmasıyla ilişkili olan on dördüncü yasa olan *Anlatı Mantığı Yasası*; “Olağanüstü Hâl Kuralı”, “Olağanüstü Varlık Kuralı” ve “Olağanüstü Nesne Kuralı /İdeal Nesne Kuralı” ile güncellenerek masallardaki olağanüstü hâl, varlık ve nesneler bu kurallar altında verilmiştir. Masallarda olağanüstü hâller arasında don değiştirme (gül, yılan, ceylan, kurbağa, böcek donu), dirilme, kırk gün kırk gece yol yürüme, sihire tutulma, Buz dağına tırmanma bulunmaktadır. Olağanüstü varlıklar arasında yedi başlı ejderha, kırk başlı dev, konuşan at; olağanüstü nesnelerin başında kahramanların kaderini değiştiren at kılı, şişe, mendil, yüzük, kemik, iğne, taş ve mühür gelmektedir.

On beşinci yasa olan *Tek Entrika Yasası/Asıl Entrika Yasası*’nda masallardaki asıl entrikalar verilmiştir. Asıl entrikaları ise genellikle karı-kocanın çocuk sahibi olmak istemesi, iki sevgilinin kavuşmak istemesi, fakir bir ailenin zengin olmak istemesi, bir gencin kralın kızıyla evlenmek istemesi, bir kralın sağlığına kavuşmak istemesi gibi konular oluşturmaktadır. On altıncı yasa olan *Epik Birlik Yasası*’nda masallardaki epik birlikler değerlendirilmiştir. Masallardaki her unsur birbiriyle bağlantılıdır. Örneğin padişahın kızıyla evlenmek isteyen bir gencin önce saraya girebilmesi, saraya girebilmesi için de olağanüstü bir nesneye sahip olması veya hiç kimsenin gidemediği bir yere gitmesi gerekmektedir. On yedinci yasa olan *İdeal Epik Birlik Yasası*’nda masallardaki kahramanların tutum ve davranış özellikleri aktarılmıştır. Bu yasada kahramanların vasıfları üzerinde durulmuştur. Bir padişahın otoriter olması, üvey annenin üvey kızından kurtulmak istemesi, bir atın yardımcı

kahraman olması veya bir aşğın sevdiğine kavuşması için uğraşlar vermesi son derece olağandır. On sekizinci yasa olan *Dikkat Toplama Yasası*; “Dikkati Baş Kahraman Üzerine Toplama Kuralı” ve “Dikkati Diğer Kahramanlar Üzerine Toplama Kuralı” olarak güncellenmiştir. Olrik bu yasasında baladlarda sadece başkahraman üzerinde toplanan dikkate odaklanmış, bu başkahramanın yanında başka dikkat çeken kahramanlara değinmemiştir. Örneğin şehri ejderhadan kurtaran başkahramanın evlendiği padişahın kızı, bir Beyoğlu ile evlenen kızı Beyoğlu’ndan ayıran Aptal kızı dikkat çeken diğer kahramanlar olmuştur. On dokuzuncu ve yeni yasa olan *Mekânın Tekrarı Yasası*’nda masallardaki kahramanların tekrarladıkları mekânlar verilmiştir. Olrik tarafından baladlarda bulunan mekânlara hiç temas edilmemiştir. Ancak masallardaki mekânlar kahramanlarla bütünleşen ve onlarla anlam kazanan yerlerdir. Tekrarlanan mekânların başında ise ülke, ev, bahçe, dağ ve saray gelmektedir. Yirminci ve son yeni yasa olan *Bileşik Yapı Yasası*’nda masalların genel görüntüsü oluşturulmuştur. Bir masal baştan sona kadar her unsuruyla iç içe olduğu için özgün bir şekli oluşturmakta ve bu yasa yukarıda sayılan bütün yasaları ve kuralları içerisinde tutmaktadır.

Sonuç olarak Axel Olrik’in Epik Yasalar Kuramı, Konya masalları temel alınarak güncellenmiş ve bir prototip oluşturulmuştur. Oluşturulan bu prototipin başka yeni yasa/yasaların ve kural/kuralların ortaya çıkabileceği göz önüne alınarak Anadolu sahasında ve Anadolu sahası dışındaki diğer bölgelerdeki masallara uygulanmasının Epik Yasalar Kuramı’nı daha işlevsel hâle getireceği, bundan sonra Epik Yasalar Kuramı ile ilgili yapılacak çalışmalara kapı arayacağı su götürmez bir gerçektir.

KAYNAKÇA

AFANASYEV, Aleksandr (2020). Rus Halk Masalları I. (Çev: Laura Kochkarova). İstanbul: Vakıfbank Kültür Yayınları.

AKSOY, Bekir (1989). “Sihirli Yüzük” Masalı. Dosya Numarası 48/ A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.7-9.

ALPTEKİN, Ali Berat (2002). Taşeli Masalları. Ankara: Akçağ Yayınları.

AKTAŞ, Şerif (1991). Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.

ANDERSEN, Hans Christian (2005). Masal. (Çev: Adil Erdem). Danimarka: Kraliyet Kütüphanesi.

ALSAC, Fevziye (2017). Anadolu Masallarında Yapı, İzlek ve Masal Kahramanlarının Tip Tahlili. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

AKSOY, Bekir (1989). “Toz Bey-Sihirli Yüzük” Masalları. Dosya Numarası 48/A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.2-4/7-9.

ARICIOĞLU, T. Şebnem (1989). Konya’dan Derlemeler. “Derviş ile Kız” Masalı. Dosya Numarası 88/A Yüzü, Konu Kodu 69. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 9-11.

ARTUN, Erman (2016). Türk Halkbilimi. Adana: Karahan Kitabevi.

ATILGAN, Gülşah (1992). Tuzlukçu İlçesinden Derlenen Masallar. “Fıt Fıt Bulamaç” Masalı. Dosya Numarası 820/A-B Yüzü, Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 36-38.

AYDEMİR, Lokman (1989). “Güllü Dibâ” Masalı. Dosya Numarası 06/A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.6-7.

AYDOĞAN, Ayfer (1994). SÜ Eğitim Fakültesi Türk Halk Edebiyatı Derleme Çalışması “Altın Kafesteki Bülbül-Eskici Mehmet Ağa” Masalları 1326/B Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi Konya, s.7-8.

AYVA, Aziz (2004). Mehmet Ali (Güneysınır/Konya) Köyü’nden Derlenen Masallar. Türk Halk Kültüründen Derlemeler 2000. “Kırk Oğlan Kırk Kız- Ağlayan Nar Gülen Ayva” Masalları, Konya s. 3-5/8-12.

AZADOVSKİ, Mark (1992). Sibirya’dan Bir Masal Anası. (Çev: İlhan Başgöz). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

BACHELARD, Gaston (1996). Mekânın Poetikasi. (Çev: Aykut Derman). İstanbul: Kesit Yayıncılık.

BAĞLI, Mazhar (1991). Derlemeler. “Tuz Kadar Sevgi” Masalı. Dosya Numarası 466/A-B Yüzü, Konu Kodu 69. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 2-8.

BASCOM, W. R (2003). “Folklorun Biçimleri: Nesir Anlatılar”, (Çev: R. Nur Aktaş vd.). (Yay. Haz: Yeliz Özyay). **Millî Folklor**, 15(59): 76-95.

BAŞGÖZ, İlhan (1992). Sibiry’a’dan Bir Masal Anası “Giriş”. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

BORATAV, Pertev Naili (1969). Az Gittik Uz Gittik. Ankara: Bilgi Yayınevi.

BEKDİK, Muhammed (2014). Ereğli Masalları. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

BORATAV, Pertev Naili (1969). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

CENİKOĞLU, G. Tarıman (2002). Akşehir Folklorundan Bir Demet. Ankara: Bizim Büro Yayınevi.

ÇAKMAK, Yaşar (1990). “Helvacı Güzeli” Masalı. Dosya Numarası 267/A-B Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.6-9.

CAMPBELL, Joseph (2013). Kahramanın Sonsuz Yolculuğu. (Çev: Sabri Gürses). İstanbul: Kabalcı Yayıncılık.

ÇELİK, Süleyman (1991). Halk Bilimi Derleme Çalışması Dosya Numarası 400. “Tat Memed” Masalı. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.14-24.

ÇINAR, Ayşegül (1994). Halkbilimi Ödevi Derleme Çalışması. “Üç Kız Kardeş” Masalı. Dosya Numarası 1243/A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.3-10.

ÇOBANOĞLU, Özkul (2002). Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.

ÇOBANOĞLU, Sacide (2022). Halkbilimsel Metaetik Kuram ve Türk Halk Felsefesinde “Sarhoş Olmak Olumsuz Etik Değeri”nin Dede Korkut Örneklemini. Türk Dünyası Araştırmaları, 130(256): 195-216.

ÇOBANOĞLU, Sacide (2022). Halkbilimsel Metaetik Kuram ve Bir İdeoloji Olarak Dede Korkut Kitabı’nın “Verdiği Sözü Tutmamak Olumsuz Etik Değeri” Bağlamında Metaetikselsel Çözümlemesi. Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi, 15(37): 54-71.

DAMPIER, E. M. Smith (1920). Danish Ballads. London: Cambridge At The University Press.

DEMİR, Gülter (2006). Konya İli Cihanbeyli İlçesinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

DUMAN, Mustafa (2017). Türk Halk Anlatımlarında Olumsuz Tipler -Mit, Destan, Halk Hikâyesi-. (Yayımlanmış Doktor Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

DUMAN, Gül Banu- **GÜDÜL**, Emel (2020). “Konya İli Karapınar İlçesi ve Yöresinden Derlenen “Fatmacık ile Yusufçuk” Masalının “Hansel – Gratel” Masalı ile Karşılaştırılması”. **Sadab**. Antalya.

EBERHARD, Wolfram - **BORATAV**, Peetev Naili (1953). Typen Türkischer Volksmärchen. Almanya: Franz Steiner Verlag GmbH Wiesbaden.

EKİCİ, Metin (2014). Kuramlar ve Yöntemler. Türk Halk Edebiyatı El Kitabı XI. Baskı. Ankara: Grafiker Yayınları.

ELÇİN, Şükrü (1986). Halk Edebiyatına Giriş. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

ELİUZ, Ülkü (2014). “Kemal Tahir Öykülerinde Labirent Mekânlar”, **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, 6(11): 7-19.

ERDOĞAN, Tülin (1994). Halk Bilimi Dersi Derleme Çalışması. “Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı” Masalı. Dosya Numarası 1229/B Yüzü, Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 16-20.

ERGİN, Muharrem (2018). Dede Korkut Kitabı I-II. Ankara: Türk Dil Kurumu.

ERİKÇİ, Salih (1992). “Dul Avradın Oğlu-İnsanoğluna İyilik Yaramaz” Masalları 877/A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.3-5/10-12.

EROL, Kezban (2011). Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi’nden Derlemeler. “Yılan Kız- Oğlan ve Atı” Masalları. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Bitirme Tezi, Konya, s.3-4/4-5.

ESER, Seyit Ali (1994). “Edi ile Büdü” Masalı. Dosya Numarası 1336/A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Araştırma Merkezi, Konya, s.2-5.

FRAZER, G. James (1991). Dinin ve Folklorun Kökleri Cilt I-II. (Çev: Mehmet H. Doğan). İstanbul: Payel Yayınları.

FREUD, Sigmund (1979). Sanat ve Sanatçılar Üzerine. (Çev: Kâmuran Şipal). İstanbul: Bozak Yayınları.

FİLİK, Suzan (1992). Konya’dan Derlemeler. “Kocakarı” Masalı. Dosya Numarası 780/A Yüzü, Konu Kodu 069. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 3-6.

FİLİK, Suzan (1994). Konya-Kulu (Kozanlı Kasabaşı) Folklorundan Örnekler “Mercan” Masalı. Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Bitirme Tezi, Konya, s.12-13.

GEDİK, Melike (2008). Konya İli Derebucak İlçesi ve Çevresi Halk Edebiyatı ve Folkloru Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

GENNEP, Arnold Van. (1939). Folklor. (Çev: Pertev Naili Boratav). Ankara: Ulus Basımevi.

GRİMM, Jacob- **GRİMM**, Wilhelm (1999). Kinder-und Hausmarchen. (Çev: Kemal Kaya). İstanbul: Çağdaş Matbaacılık. (@kitap: Nirvana13).

GU DMUND, Schütte. (1907). Oldsagn om Godtjod. Kopenhag: H. Hagerups Forlag.

GÜNAY, Umay (1975). Elâzığ Masalları (İnceleme). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.

GÜNDÜZ, İbrahim (1988). Karapınar Folkloru. Konya: Karapınarlılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayını No:1.

GÜZEL, Mehmet Şirin (2000). Cihanbeyli (Konya) ve Gülşehir (Nevşehir)’den Halk Edebiyatı Derlemeleri. “Üç Bacı” Masalı. Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Bitirme Tezi, Konya, s.3-7.

GÜMÜŞTEPE, Nurdan (2022). “Türkiye’deki Masal Araştırmalarının Tarihçesi”, **Doğu’dan Batı’ya Masalın Serüveni Dünya Masalları**. (Ed: Fatma Ahsen Turan vd.) Ankara: Nobel Kültür. 65-94.

Halk Bilimi El Kitabı. (2019) (Ed: Mustafa Aça). Ankara: Nobel Yayıncılık.

HERMAN, Judith- **HİRSHMAN**, Lisa (1977). “Father-Daughter Incest”, **Journal of Woman in Culture ve Society**. by the University of Chicago, 2(4): 735-756.

HOLLANDER, Lee M.-**OLRIK**, Axel (1919). The Heroic Legends Of Denmark. The American-Scandinavian Fodation London: Humphrey Milford, New York.

İŞİK, Meral (1989). Konya Yöresine Ait Masallar Dosya Numarası 168 “Bebe Ruhi” Masalı. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Araştırma Merkezi, Konya, s. 3-6.

İLDEN, Ahmet (2013). İçeriçumra Kasabası (Çumra-Konya) Folkloru Üzerine İncelemeler. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

JUNG, Carl Gustav (2005). Dört Arketip. (Çev: Zehra Aksu Yılmaz). İstanbul: Metis Yayınları.

KAPLAN, Haktan-**PEKER**, Selçuk (2023). “The Image of Colour and Number in Fairy Tales: The Case of Bolu Folk Tales”. *Journal of Education Culture and Society*, 1: 597-618.

KARABULUT, Tuncay (1993). Konya’dan Derlemeler. “Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş” Masalı. Dosya Numarası 857/A Yüzü, Konu Kodu 069. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 1-3.

KARAKAYA, Semra (1995). Halk Bilimi Dersi Derleme Çalışması “Canavar” Masalı. Dosya Numarası 1438/A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 1-2.

KAYNAK, Şükrü (1989). Konya Masalları Dosya Numarası 55 “Tak Tak Kabacık (Birinci Masal)”. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 1-5.

KROHN, Kaarle (1996). Halk Bilimi Yöntemi. (Çev: Günsel İçöz- Yay: Fikret Türkmen). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

KER, W. P (1909). On The History Of The Ballads. London: From the Proceedings of the British Academy Vol. IV.

KIRAL, Bilgen (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Siirt SBE Dergisi*, 15: 171-189.

KOÇER, Nurseher (2006). Ilgın (Konya) ve Köylerindeki Halk Edebiyatı Ürünleri Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

KORUCU, Seher (2019). Beyşehir Masalları Üzerine Bir İnceleme. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

KÜÇÜKBEZİRCİ, Seyit (2013). Konya Folkloru I-II. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Yayınları.

KÜÇÜKÇAYIR, Uğur (1996). Köşk Kasabası (Höyük-Konya) Halk Edebiyatı ve Folklorundan Örnekler. “Terzi” Masalı. Dosya Numarası A/1768. Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bölümü Türk Halk Edebiyatı Mezuniyet Tezi, Konya, s. 2-3.

LÜTHİ, Max (1996a). Halk Masallarında Tek Boyutluluk. (Çev: Gülay Mirzaoglu). *Millî Folklor*, (31-32): 147-151.

LÜTHİ, Max (1996b). Halk Masallarında Yüzeysellik. (Çev: Gülay Mirzaoglu). *Millî Folklor*, (29-30): 81-90.

MALINOWSKI, Bronislaw (1998). İlkel Toplum. (Çev: Hüseyin Portakal). Ankara: Öteki Yayınevi.

MAMBURİ, Ernest (1943). “Konya Şehrinin Aslı Aranırken”, *Konya*, II. Kânun, 7(51): 8-13.

MELEK, Nilgün (2014). Konya Taşkent İlçesi Avşar Kasabasıdan Derlemeler. “Eşek-Altın Elma-Üç Oğlan” Masalları. Selçuk Üniversitesi Edebiyat

Fakültesi Halk Edebiyatı Anabilim Dalı Lisans Bitirme Tezi. Konya, s. 12-13/17-18/19-21.

MİRZAOĞLU, F. Gülay (2011). Macar Baladlarında Türk İmgesi. *Folklor Edebiyat*, 17(65): 97-120.

MORAN, Berna (2002). Edebiyat Kuramları ve Eleştiri. İstanbul: İletişim Yayınları.

NAR, Mehmet Şükrü (2014). “Yapısalcılık Kavramına Antropolojik Bir Yaklaşım: Levi-Strauss ve Yapısalcılık”, *AÜ DTCF Antropoloji Dergisi*, (27): 29-46.

NICOLAISEN, W. F. H (1995). Axel Olrik, Principles for Oral Narrative Research (Translated by Kirsten Wolf and Jody Jensen). Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press (Folklore Studies in Translation), 1992. Hb xxviii + 209 pp. ISBN 0-253-34175-2. University of Aberdeen, s.190-192.

OCAK, Ahmet Yaşar (2000). Alevî ve Bektaşî İnançlarının İslâm Öncesi Temelleri. İstanbul: İletişim Yayınları.

OĞUZ, Mehmet Öcal (ed). (2014). Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Ankara: Grafiker Yayınları.

OLRİK, Axel (1975). Halk Anlatılarının Epik Kuralları. (Çev: Aziz Erkan). *Foklora Doğru*, S. 40, s. 18-28.

OLRİK, Axel (1994a). “Halk Anlatılarının Epik Kuralları I”, (Çev: Belirtilmemiş). *Millî Folklor*, (23): 2-5.

OLRİK, Axel (1994b). “Halk Anlatılarının Epik Kuralları-II”, (Çev: Belirtilmemiş). *Millî Folklor*, (24): 4-6.

OLRİK, Axel (2003). Halk Anlatılarının Epik Kuralları. Ankara: Millî Folklor Yayınları.

ORHAN, Saadet (1990). “Mamut” Masalı. Dosya Numarası 609/B Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.25-28.

ORING, Elliott (2012). “Folklorun Üç İşlevi Halk Bilimsel Tanım Olarak Geleneksel İşlevsalcilik”, (Çev: Aslı Büyükokutan), *Millî Folklor*, 24(96): 267-278.

ÖGEL, Bahaeddin (1993). Türk Mitolojisi. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

ÖLÇER ÖZÜNEL, Evrim (2006). Masal Mekânında Kadın Olmak. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.

ÖRGEN, Ertan (1992). Konya’dan Derlemeler “Kel Kız- Otuz Abdal” Masalları. Dosya Numarası 769/B Yüzü, Konu Kodu 069. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 16/17-18.

ÖZMEN, Ferhat (2020). “Halk Anlatılarında İntihar (Özkıym) Olgusu ve Psikososyal Açıdan Değerlendirilmesi”, **Motif Akademi Halkbilimi Dergisi**, 13(30): 580-598.

ÖZÜCAN, Hasan (1989). “Keloğlan İle Peri Kızı” Masalı. Dosya Numarası 174/A Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.3-6.

PEKMEZ, Serap (1991). Derlemeler. “Kurbağa Kız” Masalı. Dosya Numarası 551/A Yüzü, Konu Kodu 69. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 7-12.

PROPP, Vladimir (1985). Masalın Biçimbilimi. (Çev: Mehmet Rifat-Sema Rifat). İstanbul: Kent Basımevi.

RAGLAN, Lord (1998). “Geleneksel Kahraman”, (Çev: Metin Ekici). **Millî Folklor**, 10(37): 136-138.

RANK, Otto (2016). Kahramanın Doğuş Miti. (Çev: Gökçe Yavaş). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

SAKAOĞLU, Saim (1973). Gümüşhane Masalları Metin Toplama ve Tahlil. Ankara: Sevinç Matbaası.

SAKAOĞLU, Saim (1999). Masal Araştırmaları. Ankara: Akçağ Yayınları.

SAKAOĞLU, Saim (2018). Efsane Araştırmaları. Ankara: Kömen Yayınları.

SCHIMMEL, Annemarie. (1991). Sayıların Gizemi. (Çev: Mustafa Küpüşoğlu). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

SİMONSEN, Michele (2014). “Danish Folkloristics: between Philology and Ethnology” **Estudis de Literatura Oral Popular**. Sayı 3: 107-118.

ŞİMŞEK, Esmâ (1990). Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

TAHTABAŞ, Serpil (1995). “İncili Mercan Kadın” Masalı. Dosya Numarası 1443/B Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 25-27.

TANSEL, Oğuz (1974). Al’lı ile Fırfırı. (Resam: Seniye Fenmen).

TAŞÇI, Ercan (1994). “Bremen Mızıkacıları” Masalı. Dosya Numarası 1328/B Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Araştırma Merkezi, Konya, s.12-13.

TAŞDELEN, Vefa (2003). “Eğitimde Kuram ve Uygulama Bağının Kurulmasına Yönelik Felsefî Bir Araştırma”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 36(1-2): 151-166.

TAYLOR, Archer (1993). “Alman Folklor Çalışmalarının Özellikleri”, (Çev: Özkul Çobanoğlu). **Millî Folklor**, (3)20: 14-24.

TEZEL, Naki (1987). “Türk Masalları”. Çocuk Edebiyatı Yıllığı. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.

TEZEL, Ramazan (1993). “Hese” Masalı. Dosya Numarası 891. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.1-3.

THOMPSON, Stith (1995). “İskandinavya’da Folklor Çalışmalarının Eğilimleri”, (Çev: Özkul Çobanoğlu). **Millî Folklor**, (25): 57-65.

TOPSAKAL, Ebuzer (1992). “Sabır Taşı” (Hüyük) Masalı. Dosya Numarası A/799. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s.18-21.

TÜRKOĞLU, Aynur (1990). Türk Halk Edebiyatı Derleme Çalışması “Keşikçi” Masalı. Dosya Numarası 309/B Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 24-29.

UZUN, Ramazan (2009). Konya İli Seydişehir İlçesi ve Çevresinde Anlatılan Masalların Çocuk Eğitimine Katkısı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

ÜNLÜ, Fahrettin (1999). Konya (Karapınar) İslık Kasabası Halk Edebiyatı ve Folklorundan Örnekler. “Kır At” Masalı. Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Bitirme Tezi, Konya, s.46-55.

YAMAN, Sinan (2021). Anadolu Sahası Türk Masallarının Holbek Yöntemine Göre İncelenmesi. (Yayımlanmamış Doktor Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

YALÇIN, Muammer (1989). Derlemeler. “Padişahla Dede-Hane Sahibi-Pambukçu Güzeli” Masalları. Dosya Numarası 118/A Yüzü, Konu Kodu 069. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 2-3/11-17.

YALÇINÖZ, Yalçın (1993). “Ayağına Diken Batan Adam” Masalı. Dosya Numarası 836/B Yüzü. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, s. 14.

YALDIZ, Hatice Tûba (2006). Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi (Sarayönü Örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

YASTI, Mehmet-**DUYAR**, Hidayet (2022). ““Fağfür-Nâme” Adlı Eserde Geçen Kültürel Motifler ve Olağanüstü Unsurlar”, **Selçuk Türkiyat**, (54): 235-263.

YILDIZ, Bahattin (1990). “Akıldâne” Dosya Numarası A/678. Selçuk Üniversitesi Türk Halk Kültürü Uygulama ve Araştırma Merkezi, Konya, s. 9-13.

WEHBE, Yzar.-**SHACKELFORD**, Tood (2021). Wilhelm Wundt. Department of Psychology, Oakland University, Rochester, MI, USA. DOI:10.1007/978-3-319-47829-6_1994-1

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

- https://www.researchgate.net/publication/352361859_Wilhelm_Wundt (Et: 21.03.2024).
- <https://sozluk.gov.tr/> (Et: 29.09.2023)
- <https://sozluk.gov.tr/> (Et: 29.09.2023)
- https://www.konyakultur.gov.tr/images/uploads/files/Konya_Brosuru.pdf (Et: 31.05.2022)
- <https://cip.tuik.gov.tr/> (Et: 07.11.2023).
- <https://www.konyadayatirim.gov.tr/konya/ilceler> (Et: 18.02.2024).
- <https://sozluk.gov.tr/> (Et: 01.04.2024).
- http://www.isev.org.tr/wp-content/uploads/2015/12/andersan_isev.pdf
- <https://sozluk.gov.tr/> (Et: 28.06.2024).
- <https://sozluk.gov.tr/> (Et: 28.06.2024).
- <https://www.nufusu.com/ilceleri/konya-ilceleri-nufusu> (Et: 31.08.2024).

EKLER

A.Tablolar

İki adet tablo bulunmaktadır. *Masalların Konya'nın İlçelerine Göre Dağılımı* başlıklı birinci tabloda çalışmaya dâhil edilen toplam 79 adet Konya masalının; ait olduğu ilçeler, masalın adı ve bu masalların derlenme tarihi gösterilmiştir. İlçeler alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir. Derlenme tarihi belli olmayan masalların derlenme tarihi “?” şeklinde gösterilmiştir.

Konya Masallarının Typen Türkischer Volksmarchen Masal Kataloğuna Göre Tipleri. (Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav-1953) başlıklı ikinci tabloda; Wolfram Eberhard ve Pertev Naili Boratav tarafından 1953 yılında hazırlanan Typen Türkischer Volksmarchen (TTV-Almanca) masal tipleri kataloğuna göre 79 adet Konya masalının tipleri belirlenmiştir. Bu tablo masallar alfabetik sıraya göre verilmiştir.

Tablo I: Masalların Konya'nın İlçelerine Göre Dağılımı.

Bu tabloda çalışmada kullanılan masalların adı, ait olduğu ilçeler ve masalların araştırmacılar tarafından derlenme tarihleri gösterilmiştir.

İlçeler	Masallar	Derlenme Tarihi
1. Ahırlı	Üç Kız Kardeş	15.02.1994
2. Akören	Altın Kafesteki Bülbül	13.02.1994
	Mamut	07.02.1990
3. Akşehir	Al Yanak Pembe Dudak	?
	Karakoyun	?
	Keloğlan'ın Sihirbazlığı	?
4. Altınekin	Edi ile Bütü	07.02.1994
5. Beyşehir	Kayabaşı	?
	Muradına Ermeyen Dilber	?
	Sabır Taşı	?
6. Bozkır	Karanlık Dünya	1945
	Löm Löm Ayaklı Somun	21.02.1994

	Dudaklı	
	Üç Kardeşler	1957
7. Cihanbeyli	Keloğlan ile Padişah	?
	Rüzgârroğlu	?
	Üç Bacı	?
8. Çeltik	Bremen Mızıkacıları	28.02.1994
	Sihirli Yüzük	13.02.1989
9. Çumra	Gençlikte Mi Gocalıkda Mı	1962
	Hızır	?
	Oğlan ve Atı	?
	Yılan Kız	?
10. Derbent	Eskici Mehmet Ağa	14.02.1994
	Hese	25.03.1993
11. Derebucak	Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu	?
12. Doğanhisar	Kurbağa Kız	28.06.1991
	İncili Mercan Kadın	09.02.1995
13. Emirgazi	Canavar	19.01.1995
14. Ereğli	Allah'ın Verdiği Yılan Evlat	2009
	Azrail ve Adam	2009
	Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım	2009
	Hınzır Babam Tuttu Hınzır Anam Kesti	2009
	Nar Tanesi	2010
	Şahmeran	2009
	Yılan Yutan Kız	2010
	Yusufcuk ile Fatmacık	2009
15. Güneysınır	Ağlayan Nar Gülen Ayva	Ocak 1997

	Kırkoğlan Kırk Kız	Ocak 1997
16. Hadim	Pambukçu Güzeli	20.02.1989
	Padişahla Çoban	20.02.1989
	Hane Sahibi	20.02.1989
17. Halkapınar	Güllü Dibâ	29.01.1989
18. Hüyük	Sabır Taşı	04.02.1992
	Terzi	Eylül 1996
19. Ilgın	Hıyarcık Gözeli	?
	Şah İsmail	?
	İnsanoğluna İyilik Yaramaz	21.02.1992
20. Kadınhanı	Akıldâne	28.03.1990
	Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş	02.02.1993
	Tak Tak Kabacık	15.02.1989
21. Karapınar	Yüz Yalan	?
	Kır At	?
22. Karatay	Tat Memed	07.02.1991
	Derviş ile Kız	03.02.1989
	Keloğlan ile Peri Kızı	09.02.1989
23. Kulu	Kocakarı	04.02.1992
	Mercan	?
24. Meram	Kel Kız	11.04.1992
	Otuz Abdal	11.04.1992
	Tuz Kadar Sevgi	09.03.1991
25. Sarayöntü	Ali Dayı	?
	Beş Gardaşın Bir Bacısı	?
	Iraz Gelin	?
	Yidi Gardaş	?
26. Selçuklu	Bebe Ruhi	04.02.1989
	Keloğlan	?

	Lebbi Gardaş	?
27. Seydişehir	Mercimek Oğlan	?
	Üç Kız Kardeş İle Ak Sakallı Adam	?
	Yusufçuk Kuşu	?
	Helvacı Güzeli	11.02.1990
28. Taşkent	Altın Elma	?
	Eşek	?
	Üç Oğlan	?
29. Tuzlukçu	Dul Avradın Oğlu	21.02.1992
	Fıt Fıt Bulamaç	23.02.1992
30. Yalıhüyük	Keşikçi	13.02.1990
31. Yunak	Ayağına Diken Batan Adam	10.02.1993
	Toz Bey	13.02.1989

Tablo II: Konya Masallarının Typen Türkischer Volksmarchen Masal Kataloğuna Göre Tipleri. (Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav-1953).

Bu tabloda çalışmada kullanılan masalların Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav'ın masal kataloğundaki tipleri gösterilmiştir.

Masal Adı	Masal Tipi
1. Ağlayan Nar Gülen Ayva	B. Hayvan ve İnsan
2. Akıldâne	G. Rüya
3. Al Yanak Pembe Dudak	L. Fakir Kız Zenginle Evlenir
4. Ali Dayı	W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar
5. Altın Yumurtlayan Kuş ile İkiz Kardeş	B. Hayvan ve İnsan
6. Allah'ın Verdiği Yılan Evlat	B. Hayvan ve İnsan
7. Altın Elma	P. Acayip İcraat ve Olaylar
8. Altın Kafesteki Bülbül	İ. Sihirbazlar
9. Ayağına Diken Batan Adam	W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar
10. Azrail ve Adam	P. Acayip İcraat ve Olaylar
11. Bebe Ruhi	B. Hayvan ve İnsan
12. Beş Gardaşın Bir Bacısı	B. Hayvan ve İnsan
13. Bremen Mızıkacıları	A. Hayvan Masalları
14. Canavar	A. Hayvan Masalları
15. Derviş ve Kız	L. Fakir Kız Zenginle Evlenir
16. Dul Avradın Oğlu	F. Kaderin Hâkimiyeti
17. Dünya Gözeliyle Beğ Oğlu	M. Kıskançlık ve İftira
18. Edi ile Būdū	P. Acayip İcraat ve Olaylar
19. Eskici Mehmet Ağa	P. Acayip İcraat ve Olaylar
20. Eşek	Q. Acayip Davalar
21. Fıt Fıt Bulamaç	B. Hayvan ve İnsan
22. Gençlikte Mi, Gocalıkda Mı?	G. Rüya

23. Güllü Dibâ	M. Kıskançlık ve İftira
24. Gümüş Şemeden İçindeki Gülperi Hanım	L. Fakir Kız Zenginle Evlenir
25. Hane Sahibi	E. İyi Ruh veya Evliyalarla Yaşama
26. Helvacı Güzeli	M. Kıskançlık ve İftira
27. Hese	W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar
28. Hinzır Babam Tuttu Hinzır Anam Kesti	M. Kıskançlık ve İftira
29. Hıyarcık Gözeli	M. Kıskançlık ve İftira
30. Hızır	C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder
31. İncili Mercan Kadın	D. Tabiatüstü Bir Ruh veya Hayvanla Evlenme
32. İnsanoğluna İyilik Yaramaz	B. Hayvan ve İnsan
33. İraz Gelin	M. Kıskançlık ve İftira
34. Karakoyun	N. Hor Görülen Koca Kahraman
35. Karanlık Dünya	K. Bir Erkek Sevgili Bulur
36. Kayabaşı	İ. Sihirbazlar
37. Kel Kız	D. Tabiatüstü Bir Ruh veya Hayvanla Evlenme
38. Keloğlan ile Padişah	C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder
39. Keloğlan ile Peri Kızı	W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar
40. Keloğlan	İ. Sihirbazlar
41. Keloğlan'ın Sihirbazlığı	İ. Sihirbazlar
42. Keşikçi	P. Acayip İcraat ve Olaylar
43. Kır At	C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder
44. Kırk Oğlan Kırk Kız	C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım

	Eder
45. Kocakarı	M. Kıskançlık ve İftira
46. Kurbağa Kız	B. Hayvan ve İnsan
47. Lebbi Gardaş	M. Kıskançlık ve İftira
48. Löm Löm Ayaklı Somun Dudaklı	W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar
49. Mamut	M. Kıskançlık ve İftira
50. Mercan	P. Acayip İcraat ve Olaylar
51. Mercimek Oğlan	P. Acayip İcraat ve Olaylar
52. Muradına Ermeyen Dilber	F. Kaderin Hâkimiyeti
53. Nar Tanesi	P. Acayip İcraat ve Olaylar
54. Oğlan ve Atı	B. Hayvan ve İnsan
55. Otuz Abdal	H. Kötü Ruhlarla Yaşama
56. Padişahla Dede	R. Realist Masallar
57. Pambukçu Güzeli	P. Acayip İcraat ve Olaylar
58. Rüzgârıoğlu	F. Kaderin Hâkimiyeti
59. Sabır Taşı	N. Hor Görülen Koca Kahraman
60. Sabır Taşı	C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder
61. Sihirli Yüzük	C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder
62. Şah İsmail	P. Acayip İcraat ve Olaylar
63. Şahmeran	C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder
64. Tak Tak Kabacık	M. Kıskançlık ve İftira
65. Tat Memed	F. Kaderin Hâkimiyeti
66. Terzi	W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar
67. Toz Bey	B. Hayvan ve İnsan
68. Tuz Kadar Sevgi	F. Kaderin Hâkimiyeti
69. Üç Bacı	P. Acayip İcraat ve Olaylar

70. Üç Kardeşler	M. Kıskançlık ve İftira
71. Üç Kız Kardeş	M. Kıskançlık ve İftira
72. Üç Kız Kardeş ile Ak Sakallı Adam	İ. Sihirbazlar
73. Üç Oğlan	H. Kötü Ruhlarla Yaşama
74. Yidi Gardaş	W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar
75. Yılan Kız	İ. Sihirbazlar
76. Yılan Yutan Kız	W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar
77. Yusufçuk ile Fatmacık	C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder
78. Yusufçuk Kuşu	C. Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder
79. Yüz Yalan	W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar

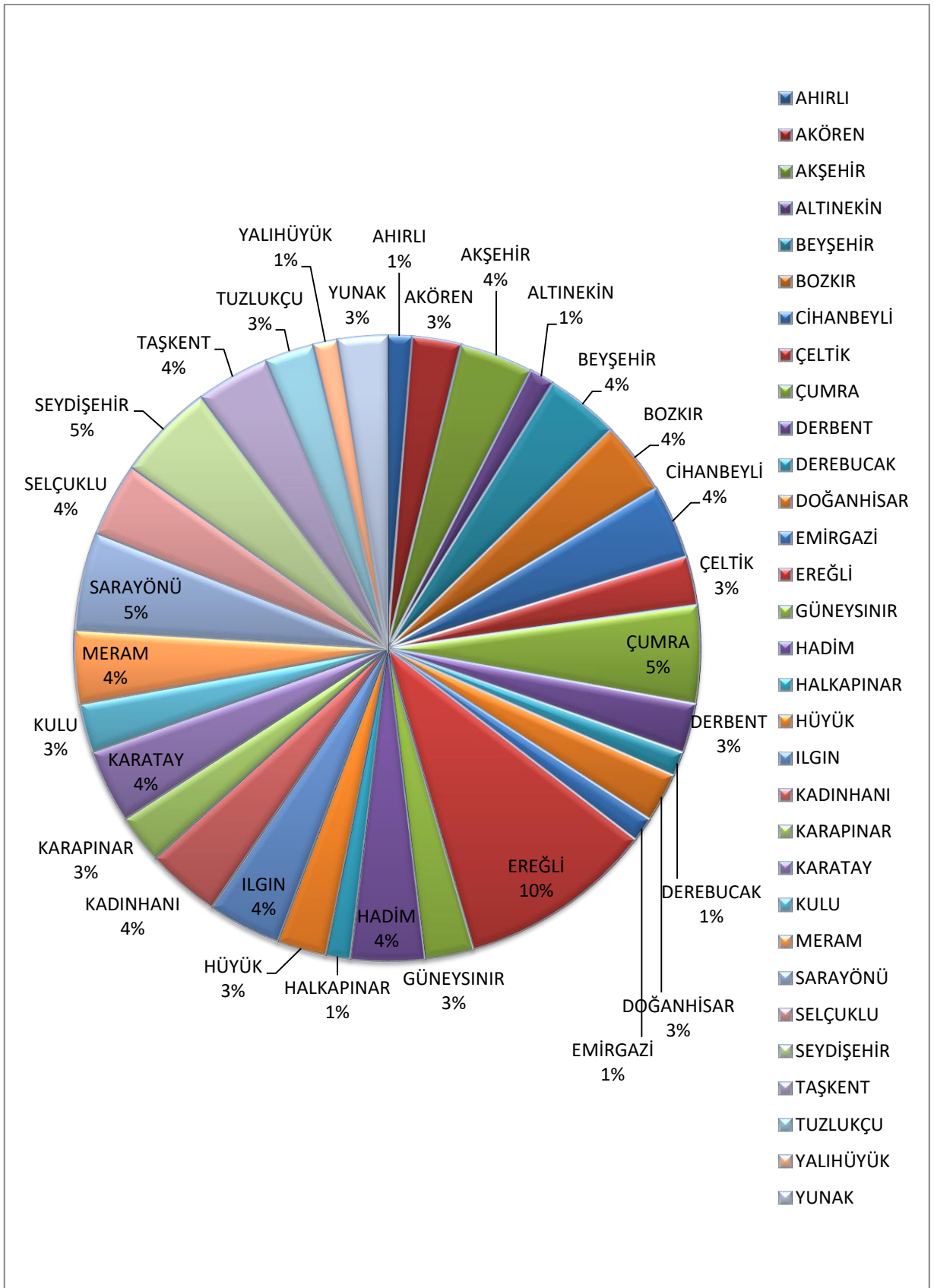
B. Grafikler

Beş adet grafik bulunmaktadır. Birinci grafik olan *Masalların Konya'nın İlçelerindeki Dağılım Oranı* başlıklı pasta grafiğinde çalışmaya dâhil edilen toplam 79 adet Konya masalının ait olduğu ilçelerin oranı gösterilmiştir.

İkinci grafik olan *Konya Masallarının Typen Türkischer Volksmarchen Masal Kataloğuna Göre Tipleri*. (Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav-1953) başlıklı sütun grafiğinde; Wolfram Eberhard ve Pertev Naili Boratav tarafından 1953 yılında hazırlanan Typen Türkischer Volksmarchen (TTV-Almanca) masal tipleri kataloğuna göre 79 adet Konya masalının tip dağılım oranı gösterilmiştir.

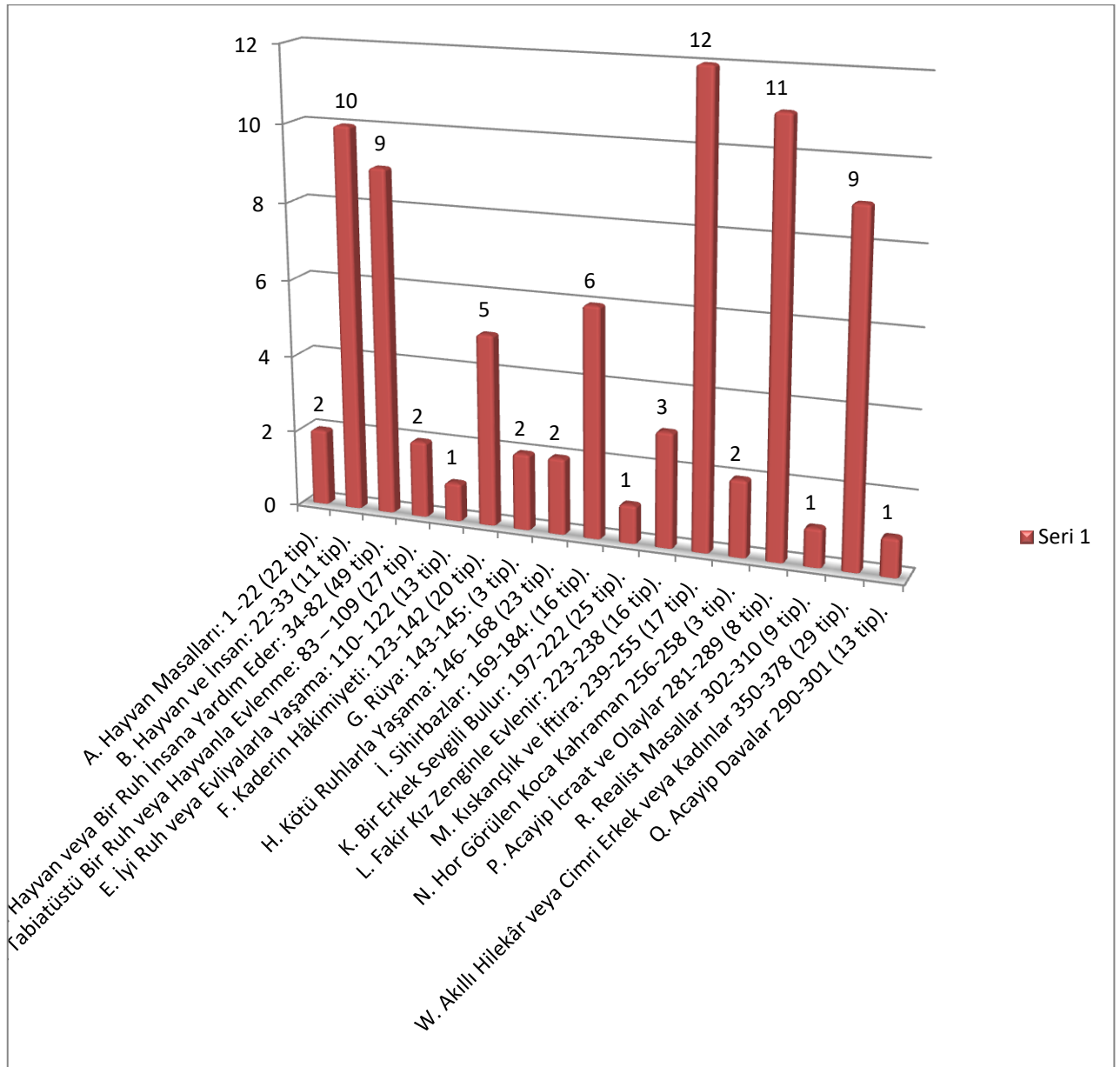
Grafik I: Masalların Konya'nın İlçelerindeki Dağılım Oranı

Bu grafikte çalışmada kullanılan masalların Konya'nın ilçelerindeki dağılım oranı gösterilmiştir. Çalışmaya en çok masal Konya'nın Ereğli (%10) ilçesinden, en az masal Konya'nın Derebucak, Emirgazi ve Halkapınar (%1) ilçelerinden alınmıştır.



Grafik II: Konya Masallarının Typen Türkischer Volksmarchen Masal Kataloğuna Göre Tip Dağılım Oranı. (Wolfram Eberhard-Pertev Naili Boratav-1953)

Bu grafikte çalışmada kullanılan masalların masal tipleri gösterilmiştir. En çok masal tipi M. Kıskançlık ve İftira; en az masal tipleri ise F. Kaderin Hâkimiyeti, K. Bir Erkek Sevgili Bulur, W. Akıllı Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar ve Q. Acayip Davalar olmuştur.



C. Masal Metinleri

Bu başlık altında çalışmada kullanılan toplam 79 adet masalın özgün hali verilmiştir. Metinler alfabetik sıralama ile gösterilmiştir.

1. AĞLAYAN NAR GÜLEN AYVA (GÜNEYSINIR)

Vaktiyle bir hükümdar varmış. Bu hükümdarın saraylar dolusu hazinesi varmış, yegâne kusuru ise boyuna kız evlâdının dünyaya gelmesiymiş. Yedi yıldır erkek çocuk istemiş. Bir gün hanımına, “Eğer bu sefer de kız çocuğu dünyaya getirirsen seni helâk eder, öldürürüm.” demiş. Nihayet zaman dönmüş dolaşmış, kadın hamile kalmış. Bu defa da kız çocuğu doğurunca Hanım Sultan başlamış ağlamaya. Ebenin birisi, “Hanım’ım sen niye ağlıyorsun?” diye sormuş. Hanım Sultan, hükümdarın kendisine söylediklerini ebeye bir bir söylemiş. Bunun üzerine ebe, “Sen üzülme Hanım’ım, biz bu güzel kızı oğlan evlâdı diye yuttururuz beye.” demiş. Kadınlar, “Allah sonunu ne getirir bakalım.” derler ve hükümdara müjdeyi verirler: “Müjde, müjde! Hanımın nur topu gibi bir oğlan evlâdı dünyaya getirdi.” derler. Hükümdar da bu müjdeye karşılık kırk gün kırk gece şenlik yapar, herkese bol bol bahşış dağıtır. Çocuk büyüyor ve sünnet zamanı geliyor. Hanım Sultan yine ağlamaya başlıyor. Kız çocuğu, “Anne, niye ağlıyorsun?” diyor. Annesi de “Kızım, ben ağlamayayım da kim ağlasın? Biz seni babana oğlan evlâdı olarak tanıttık. Şimdi ise senin sünnet zamanı geldi, senin forsun meydana çıkacak. Baban hem seni hem beni öldürecek.” diyor. Çocuk, “Dur ana, ben bu duruma Allah’tan bir çare bulurum.” diyor. Kız çocuğu, babasının boynuna sarılır ve “Baba, ne olur bana iki üç gün daha mühlet ver de iyice büyüyeyim, beni ondan sonra sünnet ettir.” diyor. Hükümdar da bunun üzerine biricik çocuğuna iki üç sene daha mühlet verir. Üç sene dolunca nihayet sünnet zamanı gelir çatar. Çocuk, sünnet elbiselerini giyer ve hemen avluya koşar. Orada bulunan atının boynuna sarılır. “Ya fedakâr at, beni ini suyu duyulmadık bir memlekete at. Hem anamın hem de benim canım senin elindedir.” der. At lisana geliyor ve “Sen üstüme bin, tek iyi dur.” diyor ve kızı kapı gibi kalabalığın içinden yıldırım gibi uçup gidiyor. Askerler peşine düşerlerse de nafiye... O gidişle altı aylık bir memlekete varıyorlar. Orada, girenin çıkanın belli olmadığı bir bina görüyorlar. Binada bir telaş varmış. Senede bir gün bir dev gelir, hükümdarın ciğerini yermiş. O gün de devin gelme zamanıymış. At, kızı, “Şu kalabalığa sen de karış.” der. Kız çocuğu, bir Keloğlan elbisesi giyer ve sarayın kapısına varır. “Yav beni de çırak alın.” diyor kız çocuğu. Muhafızlar, “Git ulan Keloğlan, bizim telaşımız kendimize yeter.” diyorlar. Kız çocuğu tekrar, “Yav amca, ben bedava çalışırım, ne olur beni de alın.” diyor. Muhafızlar daha fazla dayanamaz ve “Haydi bakalım sen de bizimle çalış.” derler. Onu buraya kaçırıp at, vaktiyle bu kızı üç tane kıl vermişmiş. “Başın bir derde girdiği zaman, bu kılırları birbirine sür, ben gelirim.” demiş. Kız çocuğu, bir ara bir yere siner ve o atın söylediklerini hatırlar. Kız çocuğu kılırları birbirine sürer ve at hemen gelir. “Derdin ne, emriniz nedir?” der. Kız çocuğu, ata “Bana bir kılıç bul ki bir vurmada adamı ortasından ikiye bölsün.” der. At ona hemen bir kılıç tedarik eder ve sıkı sıkı tembih eder: “Aman bir kere vur, sakın iki kere vurma!” der. O sarayda da kırk tane oda varmış. Kız, bu odaları gezerken, kırkinci odada sarışın saçlı, güzel mi güzel bir kız görmüş. Kız gergef işliyormuş. Kız çocuğu, gergef işleyen bu kızı âşık olmuş. Kız çocuğu hükümdarın odasına giriyor, bakıyor ki hükümdar ölü hâlinde yatıyor ve o dev de hükümdarın ciğerini yiyormuş. Kız, atının verdiği kılıcı deve öyle bir vuruyor ki dev ikiye bölünüp orta yere kösülüyor ve dev, “Yiğit isen bir daha vur.” diyor. Kız da “Yiğit anasından bir kere doğar.” diyor ve devin kulağının birini kesip cebine atıyor. Sabah oluyor, hükümdar bir uyansa ki diri. Koca bir zebelle odanın ortasında yatıyor. Balkona çıkıyor ve “Benim hasmımı kim öldürdü, kim öldürdüyse gelsin onun dünyalığını vereceğim.” diyor. Herkes, “Ben öldürdüm, ben öldürdüm!” diye birbirini kırıp geçiriyormuş. Keloğlan kıyafetli bu kız çocuğu, “Efendim, herkes dev ben öldürdüm.” diyor amma “Devi esas öldüren benim, işte bu da nişanesi.” diyor ve kestiği kulağı gösteriyor. Bakıyorlar ki kulak gerçekten de devin. Hükümdar, “Ne istersin oğlum benden?” diyor. Kız çocuğu da, “Sağlığını efendim.” diyor. Hükümdar, “Oğlum, benim sağlığımdan sana fayda yok, dile benden ne dilersen.” diyor. Çocuk da “Madem bu kadar ısrar ediyorsun, kırkinci odadaki kızı bana verirsen mükâfatını kabul ederim.” diyor. Hükümdar, “Ulan oğlum, benden onu isteme de hangisini istersen iste vereyim.” diyor. “Yok, verirsen onu alırım.” diyor küçük kız. Hükümdar kırkinci odadaki güzel huzuruna çağırıyor ve “Kızım seni şu oğlan istiyor, ben de veriyorum.” diyor. Sarışın güzel de “Peki efendim, kabul ediyorum amma benim bir şartım var. Onu yerine getirirse ancak o zaman bu delikanlıya varırım.” diyor. Kız, yirmi dört saat düşünme süresi istiyor ve odasına çekiliyor. Penceresinden bir kuş giriyor ve dertleşmeye başlıyorlar. Her tarafı altınlarla bezeli bu kuş da konuşmuş. Kuş, altın bir leğen içinde yıkanmış ve on beş yaşında bir pehlivan delikanlı olmuş. O sarışın saçlı güzelin boynuna sarılır ve bunlar ikisi bir dertleşmeye başlarlar. Sarışın güzel, “Ey sevgilim! Bir miskin, hükümdar babamın hasmını öldürmüş, babam da beni ona vermiş. Ben de yirmi dört saat müsaade istedim.” demiş. Oğlan olan kuş, “Ooo sevgilim!” der ve öğüt vermeye başlar: “Sen, devlerin şimşir bir tarağı var, onu bana getirirsen sana varırım de.” demiş. Ben de ona orada bir tuzak kurarım, böylece ondan kurtuluruz.” demiş o oğlan olan kuş.

Sabah oluyor, yirmi dört saat doluyor ve kız şartını hükümdara söylüyor. Hükümdar da durumu o oğlan olan kızı bildiriyor. Kız çocuğu da “Getiririm.” diyor ve yola düşüyor. Kız, elindeki kılırları birbirine sürüyor ve at hemen orada, “Emriniz nedir beyim?” diye karşısına dikiliveriyor. Delikanlı, meseleyi ata anlatıyor. At da “Sakın

dikkat et, devlerin gözleri açıksa uyuyorlardır, kapalıysa uyanıklardır.” diyor. “Tarağı da alıp gelirken sakın arkana bakma.” diyor. Kız çocuğu, atının talimatlarını harfiyen yerine getiriyor ve tarağı sarışın kıza teslim ediyor. Sarışın kıza, “Haydi, şartını yerine getirdim, artık benimsin.” diyor. Kız, oğlandan yirmi dört saat daha müsaade istiyor ve “Bunu getirdin amma asıl devlerin aynasını getirirsen seninle evlenirim.” diyor. Hükümdar, delikanlıya “Oğlum, ben sana demedim mi? diyor. Delikanlı da “Ondan kolay ne var efendim?” diyor ve yola düşüyor. Kız, atı tekrar çağırıyor ve “Böyle böyle.” diyor. At, “Sen atla sırtıma, sade iyi dur.” der ve dağın eteğine varırlar. Devler de beddua eder ve o kızcağız o anda erkek olur. At yeniden lisana geliyor ve “Ey sevgili binicim, şimdiye kadar hürmetinde kusur etmedim, şimdi de sen erkek oldun. Bundan sonra da ölünceye kadar hizmetinde hazırım.” diyor. Kız çocuğu, devlerin aynasını da getiriyor. “Tamam artık, yürü gidiyoruz.” diyor sarışın kıza. O, yine “Ne olur son kez bana yirmi dört saat müsaade et. Bu şartımı da yerine getirirsen söz, seninle evleneceğim.” diyor. Yirmi dört saat daha doluyor, o kuştan yine akıl alıp delikanlıya, “Ağlayan narla gülen ayvayı getirirsen söz sana varacağım.” diyor. Ağlayan narla gülen ayva yabancı bir adamı gördüler mi biri ağlar biri gülmüş. Hükümdar, “Ulan oğlum, dertsiz başına dert olur bu kız sana, demedim mi ben?” diyor. O erkek olan kızcağız da, “Peki efendim, madem biz bu yola baş koyduk öyleyse katlanacağız. Ben bu şartı da yerine getiririm.” der ve yola düşer. Giderken kılları yine birbirine sürüyor ve at da hemen geliveriyor. “Giderken yolda, babalarından miras kalan bir kösteki, bir gamçı ve bir de külâh için kavga eden üç çocuk göreceksin. Çocukları kırmadan onların kavga ettikleri şeyleri yanına al. Onlar sana lâzım olacak.” der. Delikanlı, yoluna devam ederken atın bahsettiği çocuklara rast geliyor. Çocuklar “Ben şunu alacağım, sen şunu alacaksın.” diye döğüşüp duruyorlarmış. Delikanlı, çocuklara, “Yav siz ne döğüşürsünüz?” diye sorar. Onlar da “Bu mallar babamızdan kaldı, anlaşıyoruz, onun için döğüşüyoruz.” derler. Delikanlı, “Ben şu oku uzak bir yere atacağım, kim onu alır gelirse ona vereceğim. Tamam mı?” der ve çocuklar da kabul eder: “Tamam, kabul ediyoruz.” derler. Delikanlı, oku uzak bir yere atar ve çocuklar okun peşine düşerler. Delikanlı da çocukların kavga ettikleri kösteki, gamçı ve külâhı alır ve yoluna devam eder. Oraya da çocuklara üçer beşer akçe bırakır. Nihayet devlerin ülkesine varır. At ona öğütler vermeye başlar. “İn bakalım şu köstekiye, giy bakalım şu külâhı, al eline gamçıyı, vur köstekiye.” diyor. Delikanlı bunları aynen yapar ve uçarak Cinli Padişah’ının sarayının içine iner. İner bakar ki orada bir güzel oturmakta. Orada yemek yemeye başlarlar. Onlar yemeği bir taraftan yedikçe yemek önlerinde çoğalmaktaymış. Derken o erkek olan kızcağızın bir mendili varmış, o da ortadan kaybolmuş. O padişah vermişmiş. Cinli Padişah ona türlü türlü oyunlar yaptırmış. Nihayet köstekiye biner, vurur gamçıyı, giyer külâhı. Nar ağacıyla gülen ayvayı kökünden söker ve nöbetçilerden kaçırır. Ortalık birbirine karışır. Cinli Padişah pencereden bakıyormuş. “Ey sevgilim, sen benden fazla o delikanlıya lâıksın. Yemeği bir tarafta göremedik, mendili de arakladı, onu da göremedik. Haydi sana güle güle. Allah mesut etsin.” der ve onları gönderir. Geliyor, o sarışın saçlı kıza da atının tergisine alıyor ve babasının yurduna geliyor. Babasına başından geçenleri bir bir anlatıyor. Oğlan olup kız olduğunu, kız olup oğlan olduğunu bir bir anlatıyor. Orada bir düğün dernek kuruluyor. İşte biz de Ramazan’dan birkaç gün evvel orada bulunduk. Ben daha öyle düğün görmedim. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine...

2. AKILDÂNE (KADINHANI)

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur zaman içinde deva dellal iken, kediler berber iken bir tane bir ana babanın bir oğlu varmış. Bu oğlanın adı Akıldâne imiş. Akıldâne bir gün annesi ve babası tarafından hocaya gönderilir. Hocasının Akıldâne’yi “bir rüyayı anlatacağında hayrola denmezse anlatma” şeklinde uyarır. Akıldâne bir sabah kalkıp babasına “rüya gördüm” der. Babası Akıldâne’ye “hayrola” demediği için Akıldâne rüyayı anlatmaz. Babası Akıldâne’ye üç kere anlat der ve Akıldâne rüyayı anlatmadığı için onu döver. Annesi Akıldâne’ye neden ağladığını sorar. Akıldâne annesine, babasına rüyasını anlatmadığı için dayak yediğini söyler. Annesi Akıldâne’ye “hayrola” demediği için Akıldâne’nin rüyayı anlatmaz. Annesi Akıldâne’ye üç kere anlat der ve oğlu rüyayı anlatmadığı için onu döver. Hocası Akıldâne’ye neden ağladığını sorar. Akıldâne hocasına, annesine ve babasına rüyasını anlatmadığı için onlardan dayak yediğini söyler. Hocası Akıldâne’ye “hayrola” demediği için Akıldâne’nin rüyayı anlatmaz. Hoca Akıldâne’ye 3 kere anlat der ve Akıldâne rüyayı anlatmadığı için onu döver. Akıldâne yola çıkar yedi yıl gider ve başka bir şehirde Türk padişahı ile karşılaşır. Türk padişahı Akıldâne’ye neden ağladığını sorar. Akıldâne rüyasını anlatmaz. Türk padişahı Akıldâne’yi zindana atar. Akıldâne zindanda bir keçi boynuzu bulur ve zindanı kazmaya başlar. Akıldâne zindanı kazarak sarayın mutfağına ulaşır. Akıldâne Türk padişahının kızının pişirdiği bütün yemekleri yer. Türk padişahının kızı ve Akıldâne tanışır. İngiliz kralı padişaha bir değnek gönderir ve hangi ucun kalın hangi ucun ince olduğunu sorar. İngiliz kralı değneğin kalın ve ince ucunun bilinmezse savaşın başlayacağını duyurur. Akıldâne Türk padişahının kızına akıl verir ve kız bu akli babasına “rüya gördüm” diyerek anlatır. Ertesi gün bir havuza su doldurulur. Değneğin kalın ucunun havuzun dibine batır, ince ucu yukarda kalır. Türk padişahı, İngiliz kralına bunu söyler. İngiliz kralının Türk padişahına iki kısraak at verir. İngiliz kralı kısraak atlardan hangisinin ana hangisinin dana olduğu bilinmezse savaşın başlayacağını duyurur. Akıldâne padişahın kızına akıl verir ve kız bu akli babasına “rüya gördüm” diyerek anlatır. Bir kanalin içine kedi ve köpek yavrusu konur. Atlar kanala doğru sürülür. Anne at kanalin üzerinden atlar. Yavru atın kanaldan atlayamaz. Türk padişahı atların bu durumunu İngiliz kralına söyler. İngiliz kralı Türk padişahına savaş açma konusunda ısrarcıdır. İngiliz kralı Türk padişahına “oradaki kısraaklara sahip olun, bizim buradaki aygırlar rahat durmuyor” der. Türk padişahının kızı babasına her şeyi anlatır. Akıldâne zindan çıkarılır. Akıldâne Türk padişahından 40 asker, 1 deve ve 1 teke ister. Akıldâne İngiliz kralının tüm

köpeklerini askerlerine öldürtür. İngiliz kralı Akıldâne'ye neden bunu yaptığını sorar. Akıldâne İngiliz kralına Türkiye'deki koyunları kurt kapıyor, bu köpekler neden burada" der. İngiliz kralı "koyunu kıran kurdu köpeğin ne bileceğini" sorar. Akıldâne İngiliz kralına "Türkiye'deki kısırakları oradaki aygırların ne bileceğini" sorar. İngiliz kralı sırayla deve, teke Akıldâne ile karşılaşır. İngiliz kralı yemek hazırlatır. Akıldâne'nin sihirli düdüğü vardır. Akıldâne düdüğü öttürünce tüm zehirli yemekler ters döner. Akıldâne ve İngiliz kralı barışır. Akıldâne, İngiliz kralı ve kızı ile birlikte Türkiye'ye döner. Akıldâne Türk padişahının kızı ve İngiliz kralının kızı ile evlenir. Akıldâne gördüğü rüyayı Türk padişahının kızına ve İngiliz kralının kızına anlatır. Akıldâne rüyasında sağ tarafından ay, sol tarafından da güneş doğduğunu görmüştür. Akıldâne'nin sağ tarafında Türk padişahının kızı, sol tarafında İngiliz kralının kızı vardır. Şimdi masamız da burada biter. Yedim, içtim, ben öte yanıma geçtim.

3. AL YANAK PEMBE DUDAK (AKŞEHİR)

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, deve tellâl iken, sıçan berber iken, ben dedemin beşiğini tıngır mıngır salları iken, üç kardeş varmış. Anaları babaları yokmuş. Bunlar çok fakirmiş. Büyük ablası yün didermiş. Ortanca kız eğirmiş, küçük kız çorap örermiş. Bir gün uzak memleketin büyük âlimi veya onu yöneten bir kişi "Bu gece hiç kimsenin ışığı yanmayacak tamam mı?" demiş. Işıklar yakılmasa halk aç kalacak. Bundan ötürü pencereye perdeyi tutup kapıyı kilitlemişler. Bir pencerele varmış. Işığı hafifçe yakmışlar. Artık üçü oturmuş, işlerini gene devam ettirirler. O zamanın zaptiyeleri pencereden bakmışlar. İçerideki sesi dinlemişler. Anahtar deliğinden ışık dışarı vurur. Karanlık olunca da çok belirirmiş. O vakit kızlar aralarında şöyle konuşmuş. Büyük kız:

-Ha bu gün bize ışık yakmayacaksın diyeceğine, beni vezirine alsa da bir gün görsem!

Ortanca kız:

-Ha ne var beni de yanındaki kâtibine alsa da ben de bir gün görsem!

Küçük kız:

-Ah ah! Padişah benim elime bir geçse de yüzüne şapbadam bir şamar vursam, demiş.

Öyle olunca, padişahın adamları üç kızın kapısına tebeşirle bir işaret koyup gitmişler. Sonra sabah olur, görevliler kapıya dayanırlar:

-Hadi bakalım, sizi padişah istiyor, derler. Padişahın huzuruna varırlar. Tabi o tahtında sadrazamla birlikte otururken; "büyük kızı çağırın" gelsin der. Büyük kız huzura gelince padişah:

-Sen akşam ne dedin? Diye sorar. Herkes bu durumdan korkar. Kızlar:

-Biz yasak olan ışığı yaktığımız için çağırıldık zannederler. Padişah tekrar sorar:

-Sen akşam kardeşlerinle ne konuştun?

Büyük kız:

Hünkârım hiçbir şey konuşmadım diyince padişah ısrarla, sana söyle diyorum, der.

Kızcağız masum bir edayla "hiçbir şey konuşmadım" dedikten sonra dayanamaz. "Padişahım beni vezirine alsa da bir gün görsem, fakirlikten kurtulsam" der. Bunun üzerine padişah vezirine dönerek şöyle der:

-Allah'ın emriyle bu kızla düğün et, senin olsun. Daha sonra benzer soruyu ortanca kıza yöneltir. O da:

-Padişahım beni kâtibine alsa da bir gün görsem, dedim der. Padişah küçük kızı çağırıp sen ne dedin deyince o da hiç korkmadan konuşur. Küçük kız:

-Padişahım elime geçse de ona bir şamar vursam, dedim, der. Böyle olunca derhal kızı zindana-sorgusuz sualsiz atarlar. Zindanın üst katında delikli erkekler koğuşu varmış. Kız koğuşun deliğinden bakarak:

-Kardeşler dikilecek iliğiniz, çarığınız, çorabınız varsa ben dikeyim ve size vereyim. Siz de bana gönlünüzden ne koparsa üç-beş kuruş verin. Onlar da yazık "şunu ilive, şunu dilive" diyerek ona beş on kuruş verirler. Kız o paraları biriktirir. Kapıda bekleyen zaptiyeye:

-Ne olur kardeş. Bu paradan birazını sana vereyim, beni bir saat dışarı sal, der. Yalvarıp yakarma sonucunda zaptiye onu bir saatliğine dışarı salar. Kız o günün pazarında kendine üç tane tam takım elbise alır. Ertesi sabah güzel göbçek olan bu kız, pembeleri giymiş, süslenmiş, püslenmiş. Padişahın sarayına varmış. Sultanın kapısında nöbetçilere yalvararak hünkârla bir konuşacağım var, demiş. Olur-olmaz derken içeri girmiş. O gün padişah yokmuş. Yerine vezir-i azâm bakıyormuş. Kızla vezir oradan buradan derken samimi olmuşlar. Vezir kızı sevmiş ona:

-Ne içersin dilber kız? Dediğinde “efendim soğuk bir şey olursa içerim” diye karşılık verir. Bunun üzerine vezir kıza:

-Senin adın ne, diye sorar. Kızcağız da heyecanla “Al yanak pembe Dudak” der. Vezir kızın içeceği içkiyi hizmetkârlarına tembihlerken sevdiği oradan kaçmış gitmiş. O andan itibaren vezir al yanak pembe dudak diye kafayı yemiş. Kendisini tımarhaneye atmışlar.

Ertesi sabah vezirin makamı boş kalmaz. Yerine başka bir vezir tayin olur. Sabahleyin kız sarıları giyinip kuşanıp zaptiyelerin gönlünü ederek içeri girer. Orada buradan konuşurken muhabbet koyulaşır. “Sarı Çiğdem” adlı bu kız içecek bir şey ister. Vezir ikram edeceği içecekleri adamlarına tembihlerken, kız saraydan yine kaçır. Vezir günlerce “Sarı Çiğdem Sarı Çiğdem” diye diye sevdiğinin adını sayıklar durur. Ama kavuşamaz. Yine delirince onu da tımarhaneye tıkarlar. Kız idama mahkûm edildiğinden infaz günü yaklaşır. Bir gün beyazları giyer ve saraya gider. Gelin olur! Padişah emreder:

-Hemen bahçede sazlar çalın, davullar vurulsun, ondan sonra da cümbüşler çalın, der. Padişah kıza vurulmuştur artık. Bunları unutayım diyerek düğün hazırlıklarına başlar. Padişahın ellerini sildiği sırmalı bir havlusu varmış. Bu havlu, hünkârın haricinde hiç kimseye verilmezmiş. Padişah elini sildiği vakit kız, Sultan’ın elinden havluyu kapıldığı gibi “benim adım Fitnat” diyerek oradan kaçır. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Padişah, Fitnat adlı bu kıza epey arar ama bulamaz. Artık umudunu kesip yataklara düşer. Kızın idam edileceği gün nihayet gelmiş çatmış. Padişah, idam edilecek kızla, sevdiği kızın aynı şahıs olduğunu bilmiyormuş. Hünkâr sarayın penceresinden idam edilecek mahkûmları seyrederken, elini sildiği sırmalı havlusunu omzunda taşıyan bir kız görür. Az baktıktan sonra bu kızın sevdiği hanım olduğunu anlar ve onu astırmaz. Canını bağışlar. İdamdan kurtulan kız:

-Ben ablamgilden çekindiğim için, padişahı bir bulsam da yüzüne şapbadam bir vursam, dedim. Halbuki içimden padişahı bir bulsam da şapbadam bir öpsem diye geçirmiştim, der. Bunu üstüne padişah sevgilisine:

-Sen bundan böyle benim dünya ahret çilem oldun, der. Hemen arkasından kırk gün kırk gece yenilip içilerek düğün yapılır. Onlar erer muradına, biz çıkalım kerevetine.

4. ALİ DAYI (SARAYÖNÜ)

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, ben anamın beşigini tıngır mıngır sallarken; anam kaptı masayı, babam kaptı meşeyi, dolandırdılar bana dört köşeyi. Kaçtım oradan. Az gittim uz gittim, dere tepe düz gittim, bir de baktım arkama ki bir arpa boyu yol gitmişim. Mesel bu ya... Vaktin birinde bir Ali Dayı ve karısı varmış. Ali Dayı pek korkakmış, tavuklardan bile ödü koparmış. Dışarı çıkacağında bile karısıyanan gidirmiş. Bir yıl, bes yıl hep böyle. Bıkmış gayrı kadın. Karısı ona bir plan hazırlamış. Kendi dışarı çıkıp tüyüvirmiş, kapıyı da kapamış. Ali dayı karanlıkta ora bura kosmuş, bakmış ki karsıda bir ates yanar. Ateste de devler et biçirillermiş. Usul usul yanlarına sokulmuş. Demiş ki:

“Selamünaleyküm!”

“Aleykümselam” diye cevap vermişler. “Ali dayı sen şimdi bize dahil olmak isten ama biz işleri sırayla yaparız.”

Ali dayı da:

“Öyleyse virin bakayım.” çorba yapayım. Çorba malzemelerini vermişler.

“Simci de bir kazma kürek virin.”

“Al.”

Ali dayı gider dereye, baslar dereyi kazmaya. Demişler ki:

“Ali dayı dur hele, sen ne yaparsın?” O da demiş ki:

“Her gün su tasımdırsa dereyi bura akıtcam.”

“Olmaz emmi, demişler. Senin sırandaki işler biz yapcaz.”

Ali dayının sırasını alıp işleri bitirmişler. Dönüp dolaşıp sıra gine dayıya gelmiş. Bu sefer dağdan odun geleceğimiş.

“Sıra sende.” demişler. Yirinden fırlamış hemen.

“Virin baltayı, virin ipleri.”

“Onları simci nitcen emmi?”

“Her gün daga gidilir mi? Ağaçların ucundan ucundan kescem, bağlayıp getircem.” Devler telaşlanmış.

“Aman Ali dayı sen bilin, bu dağdaki ağaçlar bize anamızdan atamızdan yadigâr. Hepicigini kesersen biz ne ıderiz sonra?” Gine dayının sırasını kendileri alıp o güne yetcek odunu kesmişler. Böyle böyle Ali dayının işlerini de hep kendileri götürüyöllarmıs. Bir gün konuşullarken:

“Bu adam isimize yaramaz, gönderelim onu, demişler. Dayıya gelip:

“Seni istemiyoz, git gayrı.” demişler.

“Virin bir davar derisi altın gidiyim” demiş.

“Al.”

“Götürün de gidiyim.”

Götürmek için kimse cesaret idememis. Kırk kişiye karşı geleni nasıl götürsünler. Susmuşlar. Aradan günler geçmiş. Gine göndermeye karar virmişler.

“Ali dayı git gayrı!”

“Gideyim, virin bir davar derisi altın.

“Al.” demişler gine. O da demiş ki:

“Götürün de gideyim.” Götürmeye gine kimse cesaret idememiş. Gine aradan günler gelmiş. Bu sefer kesin karar virmişler. Ne olursa olsun götürüelim onu. içlerinden biri demiş ki:

“Ali dayı yiter git gayrı!”

“Giderim, virin bir deri altın.”

“Al.” demiş virmişler, birini de yanına katmışlar. Köyüne gidip karısı onu altınlarınan görünce elden ayaktan karşılamış. Bir ikram bir izzet, sormayın. Bundan sonra da hiç mutsuzluk görmemiş, gözöl yaşamışlar.

5. ALLAH'IN VERDİĞİ YILAN EVLAT MASALI

Bir zamanlar bir köyde yoksul bir aile yaşamış. Bu ailenin çocukları olmuyormuş. Ailenin reisi Ahmet, Allah'a yalvarmış, üzüntüden yollara düşmüş, dağ tepe gezmeye başlamış. Ahmet bir gün gezerken karşısına bir kurukafa çıkmış. Ayağıyla vurup yoluna devam etmiş. Sonraki gün yine yürürken yine ayağının ucunda kurukafa çıkar, yine ayağıyla tekmeler. Üçüncü gün yürürken ayağının ucundaki kurukafayı tekmelemez, şaşkınlık içindedir, heyecanlanır, bunda bir hayır vardır, diyerek kurukafayı alıp heybesine koyar, evine döner. Karısı Ayşe ekmek yapıyormuş. Ahmet heybesini duvara asar, hayvanların yanına gider. Ayşe, ekmek pişirirken birden heybenin içinden bir yılanın çıkarak karşısına geldiğini görür. Çok korkar, ağzı yüzü titrer, beti benzi atar. Yılan: “Ben sizin evladınızım, benden korkmayın, Allah beni size evlat olarak verdi. Şimdilik babamın haberi olmasın.” der ve annesini konuşmaması konusunda tembihler. Yılan acıktığını söyler. Annesi, yılanı çörek yapar, üzerini yağlar, yılanı uzatır. Yılan karnını doyurduktan sonra tekrar heybenin içine girer. Aradan günler geçer, yılan annesine padişahın kızıyla evlenmek istediğini söyler. Kadın, yılanı yoksul olduklarını, padişahın yoksul bir aileye kızlarını vermeyeceklerini, babasının bineceği bir atı, doğru dürüst bir elbisesi bile olmadığını, babasını bu halde saraydan içeri bile almayacaklarını söyler. Yılan bunların hepsini kendisinin temin edeceğini söyler. Kadın, kocasını çağırır, başından geçenleri anlatır. Yılanı çağırır, yılan heybeden çıkıp gelir. Kendini tanıtır. Ahmet, yaşadıklarından allak bullak olur. Kendine geldiğinde yılanın kendinden istediklerini yapmayı kabul eder. Yılan, sarayın önünde bir sandalye olduğunu, o sandalyeye oturmasını söyler. O sandalyeye oturanın padişaha söyleyecekleri olduğu anlamına gelmiştir. Yılan, adama bir kıl vermiş, adam kılı ensesine sürünce hemen padişahın sarayına varmış. Yılanın dediği sandalyeye oturmuş. Ahmet'in yanlış yere oturduğunu söylemişler Ahmet nereye neden oturduğunu bildiğini söylemiş. Ahmet, padişahın kızını oğluna istemiş. Padişah, kızını oğluna verebilmesi için bazı şartları yerine getirmesi gerektiğini söyler. Padişahın üç şartı varmış: Birinci şartının fincan kahveyi dökmeden çok uzak bir direğin tepesine inip çıkmasını, bir baltayla gösterdiği bir ağacı eşit olarak kırk parçaya ayırmasını, ülkesinin en güçlü pehlivaniyle güreşmesi olduğunu söyler. Ahmet, “Tamam.” der ve evine döner. Karısına ve yılanı, başından geçenleri ve padişahın şartlarını anlatır. Yılan, babasına sihirli üç kıl verir. Babasına kılların marifetlerini anlatır: “Bu kıllardan birini kahvenin içine atarsan, düşsen bile kahve dökülmeyecek, diğer kılı ağacı keseceğin baltanın ağzına süreceksin, balta ağacı hem eşit parçalara hem de padişahın istediği gibi kesecek, üçüncü kılı güreşmeden önce sırtına ensene süreceksin, sırtın asla yere gelmeyecek.” der. Yılanın dediklerinin hepsini bir bir yapan adam, kahveyi dökmeden çok uzun dik bir direğin tepesine üç kez inerçıkır, upuzun bir ağacı eşit böler, ağacın kıymıkları bile çıkmaz. Ülkenin en güçlü pehlivanı neye uğradığını anlamadan bir hamlede yere düşer, pehlivanın sırtını yere vurur. Padişahın bütün imtihanlarını geçen Ahmet, padişahın kızını oğluna gelin alarak yola düşer, evine gelir. Padişahın kızını, gelin odasına koyarlar, o da damadı beklemeye başlar. Kapı açılır, içeriye bir yılan akıp gelir. Kız, çok korkar, bağırır başlar. Yılan, kıza: “Benden korkma, ben senin evlendiğin kişiyim.” der. Karşısında konuşan bir yılanı gören kız, yaşadıklarına bir anlam veremez, allak bullak olur. Yılan, üzerindeki deriyi çıkarınca insana dönüşeceğini söyler. Kız, deriyi çıkarmasını ister yoksa kendisiyle evlenmeyi kabul etmeyeceğini söyler. Yılan, deriyi çıkarınca karşısında çok yakışıklı, babayığit bir delikanlı bulur. Delikanlı ile kız mutlu mutlu yaşarlar. Delikanlı, sırtının deride olduğunu, derinin başına bir zarar gelmemesini kıza tembih eder. Yoksa deriyle beraber ortadan kaybolacağını söyler. Aylar sonra Sevgi'nin annesi, kızını ziyarete gelir. Kızını mutlu görünce çok sevinir. Ama kızını bu kadar mutlu eden damadını görmek ister. Kız, yılanı çağırır. Annesi yılanı görünce hayretler içinde kalır. Bunun sırrını merak eder. Akşam olunca kızının odasına girer, saklanır. Yılan, gelir, deriyi çıkarır, asar. Padişahın karısı, böyle yakışıklı bir oğlanın yılan derisiyle gezmesini doğru bulmaz, deriyi alır, yanan ocağın içine atıp deriyi yakar. Damadı, derinin yanmasıyla bir kuşa dönüşür, pencereden uçup gider. Sevgi, bu sefer oğlanın ardından ağlar, annesine kızar ama elden bir şey gelmez. Günler sonra kendine demirden bir çift ayakkabı

yaptırır, eline asa alır, yollara düşer. Günler, aylar geçer, kocasını arar, bulamaz. Dört yolun kavşağında bir lokanta yaptırır. Yemek yiyenlerden para almayacağını karşılığında başından geçen olağanüstü olayları anlatmalarını ister. Bu yolla kocasını bulabileceğini umar. Günlerden bir gün bir adam yemeği yedikten sonra, başından geçen olayı anlatır. Adam, yolda giderken çok susadığını, su içmek için bir göle yaklaştığını, su içmek için göle girdiğinde göle düştüğünü, gölün derinlerine gittiğini, derinlerinde bir zaman sonra suyun olmadığını fark ettim. Bir kapı buldum. Kapıyı açtığımda cennet bahçelerine benzer bir yere girdim. İçinde binlerce peri vardı. Beni görünce hepsi kaçıp gözden kayboldular. Sadece içlerinden biri kaldı. Yanına varıp onun neden kaçmadığını sordum. O da bana dedi ki: “Ben dünyadan bir âdem kıızıyla evlendiğim için, bana daha uçma emri gelmedi.” Bu anlatılanları dinleyen Sevgi, kaçamayan perinin kocası olduğunu anlar. Adamdan kendisini göle götürürse lokantayı ona vereceğini söyler. Adam, kabul eder, Sevgi’yi göle götürür. Göle varınca kız, kendini göle atar. O da gölün derinliklerinde aynı kapıya ulaşır. Açınca periler uçar gider, yalnız bir peri kalır. Kocasına sarılır, yedi gün sonra ikisine de uçma emri gelir. Onlar da periler gibi uçarak cennete gidiyorlar, orada mutlu bir hayat yaşıyorlar.

6. ALTIN ELMA (TAŞKENT)

Bir adamın bir elma ağacı varmış. Senede bir elma bitermiş. Bu bir elma da olgunlaştıkça kaybolurmuş. Nereye kaybolduğunu bilmezlermiş. Bu adamın bir de üç oğlu varmış. Büyük oğlu: “Baba ben bu sefer bekleyim. Bu elma nereye gidiyor bakayım” demiş. Beklemeye başladığı zaman bir dev gelmiş. Meğer elmayı çalan bir devmiş. Büyük oğlan dev görünce korkmuş ve kaçmış. İkinci senesinde ortanca oğlan:

“Baba bu sefer elmayı ben bekleyim” demiş. O da aynı devin heybetinden korkmuş ve kaçmış. Üçüncü senesinde küçük oğlan:

“Baba bu sefer ben bekleyeyim” demiş. Babası:

“Oğlum ötekiler bekleyebildi de sen mi bekleyeceksin? Sen korkarsın” demiş. Küçük oğlan:

“Yoo baba ben korkmayacağım” demiş.

O dala bir delik helke takmış. İçine de su doldurmuş. Suyun altına oturmuş. Dev gelmiş. Elmayı koparıırken helkedeki su oğlanın yüzüne damlamış. Oğlan kalkmış. Devın arkasından bir silah atmış, devı yaralamış. Oğlan öyle gide gide bir kuyuya varmış. Dev oğlanı görmüş, o da oğlanla beraber kuyuya inmiş. Kuyuda üç oda varmış. Oğlan birini açmış, bir kız hem el işi yaparmış hem de ağlamış. Oğlan kıza:

“Neden ağlıyorsun?” demiş. Kız:

“Biz yedi kardeşlik. Dev dördümüzü yedi, üçümüz kaldı. Yarın da beni yiyecek. Ondan ağlıyorum” demiş.

Oğlan odanın birini daha açmış. Kızın biri yine ağlar. Elişi yaparmış. Oğlan bu kıza da neden ağladığını sormuş. Kız:

“Biz yedi kardeşlik. Dev dördümüzü yedi. Üçümüz kaldık. Yarın yine birimizi daha yiyecek. Ondan ağlarım” demiş.

Oğlan bir kapıyı daha açmış. O kız da aynısını demiş. Oğlan:

“Siz onun odasını bana bir gösteriverin” demiş. Kızlar “seni de yer, sakın görünme” demişler. Kızlar oğlana söz dinletememiş. Kızlar devin odasının kapısını açmış. Oğlan orada devı öldürmüş. Ondan sonra kızlar oğlana:

“Hangimizi beğenirsen onu al” demişler. Oğlan da içlerinden birini beğenmiş. Yaşayıp giderlermiş.

7. ALTIN KAFESTEKİ BÜLBÜL (AKÖREN)

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde bir ülke varmış. Bu ülkenin çok iyi bir padişahı varmış. Padişahın bir de kızı varmış. Kızıyla çok mutlu bir hayat yaşıyorlarmış. Günün birinde padişahın kızı hastalanmaz mı? zavallı padişah çok üzölmüş. Ülkenin bütün doktorlarını çağırılmış fakat kızının derdine bir türlü çare bulamamış. Padişah bu duruma çok üzölyormuş. Çünkü kız her gün gözünün önünde eriyip gidiyormuş. Sonunda padişah bütün ülkeye haber yollamış. Kızının hastalığına kim çare bulursa ülkenin yarısını ona vereceğini söylemiş. Ülkenin her yerinden insanlar gelmeye başlamış. Ama hiçbir kızıının derdine çare bulamamış. En son olarak padişahın huzuruna bir genç adam gelmiş. Padişaha:

-Eğer kızının derdine çare bulursam ülkenin yarısını istemiyorum, demiş. Padişah ilk önce düşünmüş. Sonunda kabul etmiş.

Genç adam ülkenin en ünlü büyücüsünün yanına gitmiş. Padişahın kızının hasta olduğunu, derdine çare bulunmadığını söylemiş. Padişah kızının derdinin çaresinin altın dağda olduğunu söylemiş. Altın dağda bir dev yaşarmış. Bu devin altın kafes içinde bir bülbülü varmış. Bu bülbülün sesi her derde devaymış.

-Eğer bu bülbülü hasta kızın başına koyarsan kız iyileşir. Fakat bu dev çok büyük onu tek başına yenemezsin, demiş. Ona sihirli bir toz vermiş. Genç adam yola koyulmuş. Çok uzun bir yoldan geçmiş. Sonunda Altın dağa gelmiş. Bu Altın dağın başında kocaman bir ev varmış. Genç adam bu eve doğru gitmiş. Evin penceresinden bakmış. Altın kafesteki bülbülü görmüş. Fakat kafesin yanında der uyuyormuş. Sessizce eve girmiş. Tam kafesi alırken dev uyanmış. Devle döğüşmüş. Sonunda sihirbazın verdiği tozu deve üflemiş. Dev bayılmış. Bülbülü alarak padişahın yanına gitmiş. Kızın odasına bülbülü koymuşlar. Bülbül şarkılarını söylemeye başlayınca kız yavaş yavaş gözlerini açmış. Sonunda kız iyileşmiş. Genç adamla evlenmiş. Çok mutlu bir hayat sürmüşler. Onlar ermiş muradına bir çikalım kerevetine.

8. İKİZ KARDEŞ (KADINHANI)

Bir varmış bir yokmuş. Evveli bizden çokmuş. İki kardeş varmış. Bunların biri zengin kuyumcu, biri fakir ormancıymış. Fakirin de ikiz çocukları varmış. Zengin adamın da çocuğu yokmuş. Tabi bu fakir ormana gitmiş, ormanda çalı toplarken ağacın üstündeki yuvadan bir kuş kalkmış. Yuvada ne var diye çıkmış. Bakmış ki yuvada bir tane yumurta var. Eve gelmiş. Yumurta da altın şeklindeymiş. Tabi kuyumcu kardeşine götürmüş. -Kardeşim ben şunu ormanda bir yuvadan aldım.

-İyi, kardeşim sen bu kuşu tutar gelirsen ben sana çok para vereceğim, tamam mı?"

Adam 2-3 gün geceyi gündüzüne katmış. Tabi kuşu yuvada yakalıyor. Kuşu hemen eline alıyor. Koşa koşa kardeşinin yanına geliyor. Kuşu da kesip yüreğini, ciğerini de kim yerse iki altın sahibi olurmuş. Hemen kuşu kesiyor, kardeşine üç beş kuruş verip salıyor. Hanımına diyor ki:

"Hanım bunu kızart hazırla, ben bunu yiyeyim."

"Tamam, tabi."

Hanım kuşu kızartırken, yaramaz ikiz çocuk Oraya gelmişler: "Yenge ne yapıyorsun?" diye sormuşlar.

-Amcanız kuş kesti de onu kızartıyorum" demiş. Tabi, tavayı bir tarafa koyup mutfaktan bir şey alayım derken fakir kardeşin çocukları kuştan yüreğini, ciğerini alıp yemişler, kadın da bir gelip baksa ki, ağızlarında bir şey var. "Ne yediniz gene yaramazlar" demiş. "Yenge kuştan bir çimcik et yedik" demişler. Bir baksa ki yüreği ile ciğeri yok. Amcaları dükkânı kapatıp eve gelip kuşu yiyecekmiş. Baksa ki kuşun yüreği ve ciğeri yok. Hanımına da bir şey söylememiş. Afiyetle kuşu yemiş. Sabahleyin uyanınca yastığın altında altın filan yok. O yaramaz çocuklar da sabahleyin kalkmışlar, yastıklarının altında iki tane altın çıkmış. Hemen:

-Baba bizim başucumuzda altın çıktı" demişler. Babaları hemen gelip kardeşine bildiriyor. Kuşu bunlar yedi, kardeşi çekemedi tabi.

-Sen bu çocukları götürüp azıtmazsan, senin başına çok belalar gelir. Bu çocukları götür bir yanda azıt gel." Fakir hanımına gelip olanları anlatmış. Adam birkaç gün sonra adam bunları alıp gidiyor ormana. "Oğlum siz burada bekleyin, ben şuraya bir bakıp geleyim" der. Çocukları burada dururken, babaları koymuş gitmiş evine. Çocuklar iki beklemiş, üç beklemiş babaları yok. Akşam karanlık basmış, sargıyı gene açmışlar. Tabi ekmek ne varsa yemişler. Sabah olmuş gene başuçlarında altın çıkmış, Almışlar ceplerine koymuşlar. Üç gün dağda kalmışlar. İki tane avcı çocukları görmüş. Avcılar birbirlerine demiş ki:

-Şu karşıda görünen can ise senin, mal ise benim" demişler. Gele gele gelseler ki sekizer yaşında ikiz çocuk. Şimdi can ise benim, diyen avcının çocuğu yokmuş. Çocukları almış, eve gitmişler. Çocuklar da öbür avcıya altın vermişler. Eve gelmişler.

-Hanım bu çocuklar uğurlu bunlara iyi bakalım çocuğumuzda yok, Allah kerimdir.

Derken tabi gün geçmiş, yıl geçmiş çocuklar on sekiz yaşına varmışlar. O avcı bunları kendi gibi avcı yapmış. Bunlara da birer çifte almış. Ava götürmüş av getirmişler.

"Bir annemizi babamızı bulalım" demişler. Dışarı çıkmışlar dışarıda gökyüzünde kaz gelirmiş. Alçak mesafeden "hadi yavrulanma ateş" demiş. Ateş etmişler ikişer tene düşürmüşler. Sabah olmuş çiftelerini almışlar amcalarıyla, annelikleriyle vedalaşıp yola düşmüşler. Avcı demiş ki "Evlat önünüze av çıkıp boynunu bükürse aman vurmayın." Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmişler. Dağın eteğinde bir tavşan çıkmış, çiftiyi doğrultmuşlar. Amanın o da boynunu büküyor. "Aman avcı vurma beni" diye yalvarıyor. Onlar da dişi olduğu

için, boynumun büküttüğü anlayıp vurmamışlar. Tavşan arkasında iki yavru getirir. Tavşanı öyle bırakıp yollarına devam ederken yine dişi bir tilki, kurt, ayı ve aslan çıkmış. Onlar da öldürmeyip onların da ikiye yavrularını yanlarına almışlar. Olmuş on yavru. Gele gele iki yol ayrımına gelmişler. Babalarının köylerine rastlayamamışlar. Bu iki yolun kavşağında bir kocaman bir çınar ağacı varmış.

“Ulan kardeşim gel şurada ayrılalım.”

Yalnız çınar ağacına bir hançer saplamış. Hançerin hangi tarafı küflenirse o kardeş taraf tehlikededir demektir. Beşer beşer hayvanları üleşmişler. Biri kuzeye biri güneye gitmişler. Birisi gele gele bir ormanlığın tepesinden, dağın tepesinden şehrin üstüne gelmiş. Bir baksa ki şehir kara bayraklarla donatılmış. Şehir yas tutarmış. Hemen oradan şehre iniyor. Bir hana misafir oluyor. Çocuğun adı da şehzadeymiş.

“Hancı amca, bu şehirde bu kara bayraklar ne, felaket mi var?”

“Şu dağda tepeden bize su geliyor. Orada yedi başlı dev var. Her sene ona bir kız veriyoruz. O, onu alıp gidiyor. Bize o gün su veriyor. Biz de o suyla ertesi seneye kadar idare ediyoruz. Şimdi de padişahın kızını götürcekler. Bugün de onu verecekler, kız bitti diyor. Oğlan “ben öldüreyim” diyor.

Hayvanlarını alıyor. Dağa gidiyor, dağa varsa baksa ki padişahın kızı Sultan’ı giydirmişler. Devin geleceği yolda bekliyorlarmış. Orada kocaman bir mağara varmış. Mağaranın da yanında bir levhada “Mağarada üç bardak su var. Birer yudumda kim içerse, orada kılıç var, devi öldürür” yazarmış. Bu levhayı görüyor. Hemen mağaraya giriyor Baksa ki bir masa şeklinde taşın üzerinde üç kadeh su varmış. Birer yudumda üç bardak suyu içmiş. Hemen kılıcı alıyor. Gelip Sultan hanıma “Benim arkama saklan” diyor. Oğlan devi bir vuruşta öldürüyor. Dev oğlana “yiğitsen bir daha vur” diyor. Oğlan ise ben “anamdan bir doğdum, bir daha vurmam diyor”. Eğer bir tane daha vurursa dev dirilir. Velhasıl devin burnundan ağzından ateş çıkarırmış. Devin etrafındaki hayvanlar da söndürürlermiş ayaklarıyla, orman yanmasın diye. Dev geberdikten sonra, tabi Sultan hanım da devin o kanından Şehzade’nin arkasına elini basmış, bellik yapmış. Oğlan da devin ateş çıkaran dillerini uçlarından iki tane kesmiş. Yedi başından da Sultan hanımın mendiline bağlamış geline atmış. Tabi yorulmuş. Oğlan Sultan ile uyumuş. Padişahın veziri de bunları ilerden gözetirmiş. Vezir padişahın kızına aşık olmuş. Vezirin adı da Mabeynci’ymiş. Korka korka geriden sokulup gelirken Şehzade demiş ki aslana:

“Bizi bekle uyuyacağım” demiş. O, yavru aslana, aslan da ayıya demiş. Ayı da canavara demiş. Canavar da tilkiye. Tilki de tavşana demiş. Tavşan bizi bekleyecek. Tabi bunların hepsi uyumuşlar. Mabeynci gelse baksa ki hepsi uyuyorlar. Uyandırmadan Şehzade’nin boynunu kesip, kızı alır. Mabeynci devi öldürdü, padişahın kızını getiriyor diye şehre müjde gitmiş. Aslında Şehzade öldürdüğü halde Mabeynci öldürdü sanırlar. Onlar orda dura dursun biz gelelim dağda olaya. Tavşanın burnuna, sinek konmuş. Ayağıyla kovmuş, bir daha konmuş, yine konmuş. Üçüncü de uyanmış Baksa ki şehzadelerinin boynu kesik. Bir korkuya kapılıyor. Yavaşça varıp tilkiyi uyandırıyor. Korka korka O da canavarı uyandırıyor. Canavar ayıyı uyandırıyor, ayı aslanı uyandırıyor. Tabi hepsi korkuyorlar. Hemen tavşan diyor ki aslana:

“Buraya, on iki saat uzakta hayat otu var. Ondan getirirsen Şehzade’nin başına ondan sürersek Şehzade dirilir” diyor. Tavşan gidiyor on iki saatte hayat otundan alıp geliyor. Oğlanın başına hayat otunu sürerler. Şehzade kalkıyor. Bunlar dağdan aşağı iniyorlar. Aynen o indikleri hana geliyorlar. Dağdan da tepeden bir bakıyorlar ki şehir kırmızı bayraklarla. Düğün bayram havasına dönmüş. Kara bayrakla yas tutuyorlardı ya, şimdi de kırmızı bayrağa dönmüş. Hancıya gelip diyor ki:

“Amca, bu şehir az önce bir başkaydı şimdi bir başka. Bunun âlemi ne?” diyor.

“Evlat, bayram var bayram. Yedi başlı devi padişahın veziri öldürdü, kızıyla evleniyor.”

Amca bu hayvanlara “Oğlum bunlar ne yer?” diyor.

“Aslan hayvan yer. Canavar hayvan yer. Tilki tavuk yer, tavşan ekmek yer” diyor.

“Oğlum filan yerde üleşler var, yer mi?”.

“Yer amca, götür yedir bunları”.

Aslanla ayıyı, canavarı götürüyor. Üleşler varmış, onların orada karnını doyuruyor. Tavşanla tilkiye diyor ki:

“Hadi siz de gelin hırsızlığınızı yapın diyor. Tilki kümeslerden horoz, hindi çalıp gelip karnını doyurup yiyor. Tavşan da Sultan hanımın, padişahın sarayına gidiyor. Sultan hanımın mutfağından, pencereden içeri giriyor. Sultan hanım da mutfakta yemeği almaya geliyormuş. Bir baksa ki dağdaki tavşan.

-Sizin Şehzade nerde?

Devi öldürdükleri yerde Sultan hanım mercanlarını bu hayvanlara takmış. Küpelerini de tavşana takmış. Neyse, Şehzade ekmek üstü yağlıyor. Hemen buna götürebileceği yemeklerden veriyor. Tavşanın götürdüklerinden Şehzade'yle ikisi yemişler. Hayvanlar karınlarını doyurmuşlar. Tabi düğün yaklaşmış. Kız diyor ki:

-Baba, filan handa bir şehzade var. Onu buraya davet etmezsen, ben gelin olmam. Baba, haber gönder çağırtdır.” Neyse elbiseyi gönderiyorlar. Şehzade geliyor şimdi, tabi düğün salonuna bir girse ki vezir köşede. Padişahın veziri evlenecek. Padişaha diyor ki oğlan “bu düğün ne anlat” diyor.

“İşte, dağda yedi başlı devi benim vezir öldürdü. Benim kızı buna veriyoruz. Düğün dernek oluyor.”

-Hayır efendim, ben öldürdüm.

-Ya hani devin dilleri?

-Buyur efendim, Sultan hanımın mendilinin içindekiler de devin dilleri diyor. Hemen padişahın kızı orta yere bir atılıyor:

-Baba, devi bu Şehzade öldürdü. Bu, dağdan gelirken bana yemin ettirdi. Vezir efendi de tabi çıldırmış, neye uğradığını bilememiş. Hemen bunu katırların ardına bağlarlar. Ayaklarından iki kamçı koyarlar. Şehrin içinde sürüye sürüye öldürürler. Derken, tabi düğünü Şehzade'ye çeviriyorlar. Düğün dernek bittikten sonra aradan iki hafta geçmiş, üç hafta geçmiş derken anlatırlarmış, tabi kalabalığın içinden:

“Dağda bir orman var, içi zifir karanlık. İçine giren bir daha çıkmıyor” demişler. Şehzade duyuyor bunu. Hayvanları alıyor ve ormana gidiyor, tabi ormana vardktan sonra çevreyi dolaşiyor. Ormana dalıyor. Ormanın içine biraz girdikten sonra yolunu şaşıyor. İçerde de fırtına gibi soğuk varmış. Tabi yolu bulamamışlar bir ateş yakmışlar. Başına çevirmişler, hayvanlarla ısınyorlarmış. Gecenin karanlığında bir kadın sesi:

“Aman üşüyorum, donuyorum” diye bağırması. “Üşüyorsan gel buraya, ateş yaktık ısın” demiş Şehzade.

“Hayır, yanında hayvanların var. Onlardan korkuyorum. Şu sopayı al hayvanlarına dokun uslansınlar, varayım” diyor. Sopayı oraya bir fırlatıyor. Şehzade sopayı almış, hayvanlar da taş oluvermiş hemen. Cazı karısıymış. Sihirli değnek vurdum mu taş yaparmış. Kadın oradan bir çıkıyor Şehzade'nin yanına. Elinden sopayı alıp Şehzade'ye vuruyor, o da taş oluyor. Ormanın zifir karanlığının sihirbazıymış bu. Bunlar dağda duradursun biz gelelim öbür kardeşine.

O kardeşi de tabi nerelerde gezdi, nerelerde tozdu, hangi şehirde yaşadı. Bir kesere sap olamamış derken:

-Olmayacak gideyim kardeşimle ayrıldığımız yere kardeşimi bulup okşayayım” demiş. Ayrıldıkları yola gelmiş. Çınar ağacındaki hançere bir baksa ki kardeşinden yana tarafı paslanmış ama taşlaşmış. “Ulan bunun başında bir iş var ama büyük bir iş var, demiş. Sürüyor o yandan, kardeşinin gittiği tarafa tabi. Devam ediyor. Gele gele gele o şehrin üstündeki tepeye gelmiş, şehri görmüş. Tabi şehre iniyor. Padişah arattırmış adamlarına ama Şehzade'yi bulan olmamış. Bunlar da ikiz ya bu kardeşini gören de padişahın damadı geliyor diye padişah sevinmiş. Onun yanında da beş tane hayvan var. Tabi padişahın sarayına alıp baksalar ki, çocuk, onun adı da Şehzade'ymiş. Onun da bir şeyden haberi yokmuş. Bu oğlan bir şeyi anlayamamış, Tabi ziyafet vermişler. Ekmeklerini yemişler, muhabbetlerini yapmışlar. Hayvanları doyurmuşlar. Sultan hanım şüphelenmiş. Bunların, hayvanların boğazında, kulağında bir şey yok ya. Sultan hanım kaynının yatağının içine, ortasına kılıç koymuş. O zaman Sultan hanım iyice afallamış.

“Burada bir şey var ama ben bilemedim” demiş. O da söylememiş. Sabah olmuş neyse, öyle yatmışlar. İki üç gün olmuş, ona da anlatmışlar. İşte şu dağda, ormana, orman karanlık giren bir daha sağ selim çıkmıyor. Onlara haber etmeden bu da çiftesini, hayvanlarını alıp ormana gitmiş. İçerde bu da şaşırmış yolu. Kardeşi gibi soğuk yere varmış. Bu da varmış, bir ateş yakmışlar Yine o kadın sesi:

“Üşüyorum, donuyorum. Yardım edin”. “Ateş yaktık gel buraya, bağırıp durma” demiş.

“Hayır, sopayı al hayvanlarına dokun uslansınlar” demiş.

“Ben soba almam. Gel buraya ısın” derken hayvanları saldırtmış üstüne.

“Ya kardeşimi burada bulacaksın, ya seni bu hayvanlara parçalattırırım” diyor.

“Tamam, sen benim kardeşimi bul, sana dokunmayacağım” diyor.

“Şu sopayı al, sopayı eline veriyor, gel benle gel bakalım. Beraber gel, hayvanları da beraberinde. Şu uzun taş vurun” demiş. Uzun taş vurmuş, kardeşiyle karşılaşmış. Hayvanlara da vurmuş, onlar da kalkmışlar. Cazı karısını hayvanlara parçalatmışlar.

Cazı karısı öldükten sonra ormanın içi de aydınlanıyor. İki kardeş başlarından geçenleri birbirilerine anlatıyorlar. Kardeş esas damadı kıskanıyor ve onu öldürüyor. Daha sonra pişman oluyor.

“Ben bu işi niye yaptım?” Kardeşim beni kurtardı da ben bunu nasıl yaptım” diye ağlamış Hemen tavşan yine buna hatırlatıyor. Şehzadem on iki saat uzakta hayat otu var, getirelim. Şehzade'yi diriltelim.”

On iki saat bunlar ormanda beklemişler. Tavşan varmış gelmiş. Hayat otunu getirmiş. Kardeşinin kafasına hayat otundan sürmüşler, kardeşi uyanmış. İki kardeş padişaha doğru yola çıkmış. Tilki bu iki kardeşe “biriniz sağdan biriniz soldan girin” demiş. Padişah iki kardeşten damadını tanımış. Diğer kardeş de Sultan hanımın halasının kızı ile evlenmiş. Kırk gün kırk gece düğünle evlenmişler. Aradan üç-beş sene geçmiş. İki kardeş anne ve babasını bulmak için köylerine dönmüşler. Anne ve babalarını alıp şehre getirmişler. Onlara saraydan bir ev vermişler. Tamam, tamam mı evlatlarım. Masalının sonuna geldik. Gökten üç elma düştü. Biri benim, ikisini siz üleşin yiye.

9. AYAĞINA DİKEN BATAN ADAM (YUNAK)

Bir varmış bir yokmuş. Bir adam varmış. Bu adamın ayağına bir gün bir diken batmış. Bu dikenin çıkarmak için bir adam ararken ekmek yapan kadınları görmüş. Kadının birine ayağındaki dikenin çıkartmasını söylemiş. Kadın dikenin çıkarmış ve bu dikenle ekmek pişirmiş. Adam gitmiş. Bir süre sonra yine dönüp gelmiş. Kadına:

-Ya benim dikenimi geri ver ya da onun yerine 7 ekmek ver, demiş.

Kadın çaresizce 7 ekmek vermiş ve adam gitmiş. Adam giderken yolda bir düğün evine rastlamış. Bir bakmış ki bu düğüncülerin yiyeceği ekmek yok. Elindeki ekmekleri vermiş ve “düğününüzü bu ekmekle yapın” demiş. Düğüncüler ekmekleri almışlar. Ekmeği veren adam gitmiş. Bir süre sonra düğün yerine tekrar gelmiş. Verdiği ekmekleri istemiş. Düğüncüler ekmek olmadığını için bir şey verememişler. Ekmeğin sahibi bu sefer şöyle demiş:

-Ya benim 7 ekmeğimi ya da gelini verin.

Düğüncüler çaresiz gelini vermişler. Adam gelini alıp gitmiş. Bir süre yol aldıktan sonra dağda bir koyun sürüsü ve çobanı görmüş. Çobanın elinde bir kaval varmış. Çobana:

-Çoban, o kavalı bana ver ben de sana bu gelini vereyim, demiş.

Çoban hayretler içinde kavalı verip gelini almış. Adam da kavalını alıp bir kayanın üstüne çıkmış ve türküsünü söylemeye başlamış:

1 dikendi 7 ekmek oldu.

7 ekmekti gelin oldu.

Gelindi kaval oldu, deyip kavalı kayaya çarpmış. Kırk gün kırk gece boyunca kaval çalmış ve çekip gitmiş.

10. AZRAİL VE ADAM (EREĞLİ)

Çok güzel bir köyde, mutlu yaşayan bir, zengin karı koca varmış. Bunların yedi yıldır çocukları yokmuş. Her gün her gece “Allah’ım, ne olur, bize bir evlat ver, genç bir delikanlı olunca canını al, ama bize evlat mutluluğunu yaşat, evlat acısına razıyız.” diye dua ederler. Allah acıyıp, dualarını kabul eder, onlara bir erkek evlat verir. Zengin karı koca o kadar sevinir ki davullu zurnalı bir ziyafet, eğlence hazırlayıp herkesleri davet ederler. Zaman hızla geçer, çocuk yiğit bir delikanlı olur. Annesi ve babası, çocuklarının gözlerinin önünde can vermesini kabullenmezler, yaşadıkları her şeyi çocuğa anlatırlar. Delikanlı annesinin babasının elini öper, yollara düşer. Az gider uz gider dere tepe düz gider, yolda bir adama rastlar. Delikanlı, bu adamla yemeğini paylaşır. Aslında bu adam Azrail’dir. Azrail, kendisinin kimliğini oğlana açıklar. Onun canını almaya geldiğini söyler. Azrail, oğlanla bir köye gider, orada birinin canını alacağına, kendisiyle gelebileceğini, üçüncü canın onun canı olacağını söyler. Azrail’le canını alacağı adamın evine giderler. Oğlana:

“İçeriye tek gireceksin, beni kimse görmez, onlara yoldan geldiğini söyleyeceksin.” der. Ev sahipleri çok misafirperverdir. O evde de öldü ölecek bir delikanlı hasta yatmaktadır. Hasta, yattığı yerden annesine seslenir:

“Anne, gelen kimdir? “

Anne cevap verir:

“Yoldan geçen bir delikanlıdır.” der. Annesine, yemek hazırlamasını, içecek sunmasını söyler.

Azrail, gece hasta delikanlının yanına genç bir kız suretinde gelir, onunla sabaha kadar gülüşüp oynar, sabaha doğru da kırmızı, kokulu güzel bir elma verir. Delikanlı elmayı ısırınca uykuya yatar gibi ölür. Azrail ve delikanlı bir başka köye doğru yola çıkarlar. Başka bir hasta kadının evine varırlar.

“İçeriye tek gireceksin, beni kimse görmez, onlara yoldan geldiğini söyleyeceksin.” der.

Kapıyı kadının genç oğlu açar. Kadın, oğluna gelenlerin kim olduğunu sorar. Oğlu, yoldan geçen biri, misafir olduğunu söyler. Anası da:

“Allah’ım, ne bu dünyada ne de ölecekken bile insanı boş bırakmıyorlar.” demiş.

Azrail, kadına çok kızar. Yine herkes uyuyunca, kadına yaklaşır. Kadını sabaha kadar yerden yere, duvardan duvara vurur, kadın sabaha karşı can çekişerek ölür. Azrail ve oğlan, baba ocağına dönerler. Anne ve baba, oğullarını görünce çok sevinirler, sarılıp koklaşırlar. Azrail, oğlanın annesine ve babasına, can karşılığı oğlanın yaşayacağını söyler. Azrail’e can vermek için öne delikanlının sevdiği kız atlar. Azrail, kızın canını almaya başladığında oğlan “Dur!” der. Çocuğa, can vermek için annesi, babası ve sevdiği kız can vermeye çalışınca Azrail oğlanın canını almaktan vazgeçer. Oğlana da kıza da kırkar yıl ömür verir. Kız ve oğlan evlenir, mutlu mesut yaşarlar. Aradan kırk yıl sonra sevdiği kıyla aynı gün, aynı saat, aynı dakikada ölürlər. Onlar erdi muradına biz çıkalım kerevetine.

11. BEBE RUHİ (SELÇUKLU)

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zamanında bir padişah varmış Bir padişahın 3 oğlu ve 3 kızı vardır. Padişah oğullarına vasiyet bırakır. Padişah büyük oğlundan büyük kızını evlendirmesini ister. Padişah ortanca oğlundan ortanca kızını evlendirmesini ister. Padişah küçük oğlundan küçük kızını evlendirmesini ister. Padişah öldükten sonra Aslanlar padişahı büyük kızını istemeye gelir. Büyük oğlan büyük kızını Aslanlar padişahına vermez. Ortanca oğlan da büyük kızını Aslanlar padişahına vermez. Küçük oğlan büyük kızını Aslanlar padişahına verir. Kaplanlar padişahı ortanca kızını istemeye gelir. Büyük oğlan ortanca kızını Kaplanlar padişahına vermez. Ortanca oğlan da ortanca kızını Kaplanlar padişahına vermez. Küçük oğlan ortanca kızını Kaplanlar padişahına verir. Leylekler padişahı küçük kızını istemeye gelir. Küçük oğlan ortanca kızını da Leylekler padişahına verir. Büyük oğlan evlenmeye karar verir. Küçük oğlanın büyük oğlan için kız bulur. Kız ve küçük oğlan ata binip gelirken Bebe Ruhi fırtına çıkarır ve kız yedi kat taşın altına, Bebe Ruhi’nin yanına girer. Küçük oğlan aylarca kızını arar. Küçük oğlan bir dede ile karşılaşır. Dede, Bebe Ruhi hakkında “ bir nefes alınca yer gök olur duman olur” der. Dede küçük oğlana “sana Aslanlar, Kaplanlar ve Leylekler padişahı yardım eder” şeklinde akıl verir. Az gidiyor, uz gidiyor, dere tepe düz gidiyor, 40 gün yol gidiyor. Arkasını dönüp baksa ki bir arpa boyu yol gitmiş. Küçük oğlan 40 gün boyunca yol gider. Küçük oğlan bir çeşme başında Aslanlar padişahının hanımının yardımcısı olan Arap kızı ile karşılaşır. Arap kızı küçük oğlanı büyük kızın yanına getirir. Büyük kız kardeşine “Efendisi sıddisi, kuş uçmaz kervan geçmez, sen burada ne ararsın” der. Aslanlar padişahı küçük oğlanı kesmesin diye büyük kız kardeşine bir tokat vurarak onu elmaya çevirir. Aslanlar padişahı küçük oğlanı ve ortanca oğlanı kesmek isterken küçük oğlana tacını ve tahtını vermek ister. Büyük kız elmaya çevirdiği kardeşini tekrar tokat atarak eski formuna getirir. Küçük oğlan Aslanlar padişahına başından geçenleri anlatır. Aslanlar padişahı küçük oğlanı Kaplanlar padişahına sevk eder. Az gidiyor, uz gidiyor, dere tepe düz gidiyor, 40 gün yol gidiyor. Arkasını dönüp baksa ki bir arpa boyu yol gitmiş. Küçük oğlan 40 gün boyunca yok gider. Küçük oğlan bir çeşme başında Kaplanlar padişahının hanımının yardımcısı olan Arap dadı ile karşılaşır. Arap dadı küçük oğlanı ortanca kızın yanına getirir. Ortanca kız kardeşine “Efendisi sıddisi, kuş uçmaz kervan geçmez, sen burada ne ararsın” der. Kaplanlar padişahı küçük oğlanı kesmesin diye ortanca kız kardeşine bir tokat vurarak bardağa çevirir. Kaplanlar padişahı küçük oğlanı ve ortanca oğlanı kesmek isterken küçük oğlana tacını ve tahtını vermek ister. Ortanca kız bardağa çevirdiği kardeşini tekrar tokat atarak eski formuna getirir. Küçük oğlan Kaplanlar padişahına başından geçenleri anlatır. Kaplanlar padişahı küçük oğlanı Leylekler padişahına sevk eder. Az gidiyor, uz gidiyor, dere tepe düz gidiyor, 40 gün yol gidiyor. Arkasını dönüp baksa ki bir arpa boyu yol gitmiş. Küçük oğlan 40 gün boyunca yok gider. Küçük oğlan bir çeşme başında Leylekler padişahının hanımının yardımcısı olan Arap kızı ile karşılaşır. Arap kızı küçük oğlanı küçük kızın yanına getirir. Küçük kız kardeşine “Efendisi sıddisi, kuş uçmaz kervan geçmez, sen burada ne ararsın” der. Leylekler padişahı küçük oğlanı kesmesin diye küçük kız kardeşine bir tokat vurarak süpürgeye çevirir. Leylekler padişahı küçük oğlanı ve ortanca oğlanı kesmek isterken küçük oğlana tacını ve tahtını vermek ister. Küçük kız süpürgeye çevirdiği kardeşini tekrar tokat atarak eski formuna getirir. Küçük oğlan Leylekler padişahına başından geçenleri anlatır. Leylekler padişahı küçük oğlana yardım eder. Küçük oğlan çeşmeden kanadına su bağlayıp yedi kat taşın altına giren horozu takip eder. Küçük oğlan ve gelin Bebe Ruhi’den kaçmaya karar verir. Horoz Bebe Ruhi’yi senelik uykusundan uyandırır. Bebe Ruhi gelini yanına alır ve küçük oğlanı öldürür. Bebe Ruhi’nin gönderdiği at oğlanın evinde durur. Küçük oğlanın annesi Aslanlar padişahına gider. Aslanlar padişahı anneyi Kaplanlar padişahına gönderir. Kaplanlar padişahı anneyi Leylekler padişahına gönderir. Leylekler padişahı anneye yardım eder. Açılır-kapanır bir dağ vardır. Dağ “açıl ya susam” diyince açılır, “kapan ya susam” diyince kapanır. Annenin dağın içine girince şişeye su doldurması gerekmektedir. Anne

bunu yapamayacağını Leylekler padişahına bildirir. Kanadı kırık bir leylek bu işi yapmaya karar verir. Şişe leyleğin kanadına bağlanır ve leylek ilk suyu kanadına dökünce iyişilir. Leylek şişeyi doldurup getirir. Leylek görevlerini tamamlar. Küçük oğlanın parçalanmış etleri yan yana getirilir ve üzerine su dökülür. Oğlan dirilir ve tekrar horozun peşine takılıp Bebe Ruhi'nin yanına gider. Leylekler padişah küçük oğlanı Bebe Ruhi'ye ne ile öleceğini sormasını söyler. Gelin ve küçük oğlan iş birliği yapar. Bebe Ruhi ne şekilde ölebileceğini küçük oğlana anlatır. Bebe Ruhi küçük oğlana “denizden bir aygır çıkar, ah beni bir tutan olsa der, hemen biri tutar, ah ağzıma bir gem vuran olsa der, ah üstüme bir binene olsa der, birisi üstüne bindi mi, beni de üstünden atar, o zaman ölürüm” şeklinde cevap verir. Küçük oğlan Leylekler padişahına gider. Leylekler, Aslanlar ve Kaplanlar padişahı birlik olur ve deniz kenarına giderler. Denizden bir aygır çıkar, “ah beni bir tutan olsa” der ve Leylekler padişahı onu tutar. Aygır “ah ağzıma bir gem vuran olsa” der ve Kaplanlar padişahı gem vurur. Aygır “ah üstüme bir binen olsa” der ve Aslanlar padişahı üstüne biner. Aslanlar padişahı Bebe Ruhi'yi yere atar ve Bebe Ruhi'nin ölür. Küçük oğlan kızı alıp köye döner. Kız ile büyük oğlana 40 gün 40 gece düğün yapılır. Onlar ermiş muradına, biz çikalım tahtımıza.

12. BES GARDASIN BİR BACISI (SARAYÖNÜ)

Evvel zaman içinde, memleketin birinde kadınlar her hafta dereye çamasır yumaya giderlermiş. Birgün çamasıra giderken kızların biri yellenmiş. Kızlar: “Acep kim yellendi?” diyor birbirlerine sormuşlar. Hiç “Ben yaptım.” diyen çıkar mı! Üstelik: “Agamın bası için ben yapmadım.” demişler. sadece biri söylememiş. Hepsini ona bakarak: “Öyleyse sen yellendin” diyor üstüne gitmişler kızın. “Hayır!” demiş kız. “Öyleyse Aga'nın bası için yimin et.” demişler. “Benim agam yok ki, demiş kız. Evde inegimiz var, isterseniz onun bası için yimin ediyim.” “Sen bilmiyorsun. Bes tene erkek kardeşin var. Baban onları evden kovdu. Git anana da sor istersen.” demiş biri. Kız hemen eve kosmuş. Anasına sormuş doğru olup olmadığını. “Duydukların doğru. Bes kardeşin var senin. Seneler evvel baban onları evden kovdu. O gün bugün haber almayız onlardan.” demiş. Kız her gün kardeşlerini düşünür olmuş. Birgün: “Ana, ben erkek kardeşlerimi bulmaya gitcem.” demiş. Kızın bir basına nere gideceksin, ne yol biliyon ne iz.” “Ben gider bulurum.” demiş kız. Anası ne kadar dil döktüyse döndürememiş kız yoldan. “Öyleyse lafımı iyi dinle. Sana tahtadan bir esek yapacağım. O esek seni agalarına götürecektir. Yola düştün mü önüne ne gelirse gelsin durma! Altın olsun, inci olsun durma sakın. Yoluna devam et.” demiş. Anası yapmış esegi. Kızı bindirmiş, kız yola düştü. Az gitmiş, uz gitmiş, aylarca yol gitmiş. Yolda bir küp altın görmüş. Esegini durdurmuş. Durunca yıkılırmış esek, tahtaları dağılmış. Anasının didikleri aklına gelmiş ama olan olmuş. Ağlayarak dönmüş eve. Anası: “Yolda durdun, esek de dağıldı de mi?” diyor sormuş. “Yirde koca bir küp altın görünce sevindim, dediklerini unuttum.” demiş kız. Anası yini bir esek yapmış. Kız yine yola düştü. Günlerce yol gitmiş. Altın görmüş gine de durmamış. Günlerden sonra bir mağaranın girişinde durmuş esek. Kız inivirince esek de yine yıkılırmış. “Kardeşlerim bu mağarada ki esek burda durdu.” diyor girmiş mağaraya. Mağara kirlili, tozluymuş. Yirlerde öteberi atılıymış. Kız hemen temizliğe başlamış. Her yiri temizleyip, eşyaları yirleştirmiş. Güzel de bir çemek pisirmiş, sufrayı hazırlamış. Kendi de bir köseye saklanmış. Aksam olunca bes kardeş mağaraya gelmişler. İçerinin temiz olduğunu, mutfakta yemek koktuğunu fark etmişler. Sufrayı da kurulu görünce bunu yapanı merak etmeye başlamışlar. Akıllarına kimse gelmiyormuş. Her yanı aramışlar, bulamamışlar. Aramaktan yorulmuşlar. Sufraya oturmuşlar. Kedileriynen köpekleri de varmış. Ne olur ne olmaz diyor yemeklerden kediyne köpeğe yidirmişler önce. Bir şey olmayınca kendileri de yimşiler. Yorgun olunca hemen uyumuşlar. Gün ağarırken uyanmış kız. Gahvaltılarını hazır edip, yine saklanmış. Bes kardeş uyanınca, sufrada kahvaltıyı hazır bulmuşlar. Karınlarını doyurmuşlar ama olanları da anlayamıyorlarmış. Her günkü gibi gitme vakti gelince büyük kardeş:

“Sen burada bekçi kal, bu işleri yapanı öğren.” demiş küçüğe. Küçük onlardan gider gibi yapmış ama biraz sonra geri gelmiş. Mağaranın bir kösesine saklanmış. Kız da saklandığı yirden çıkıp sufrayı toplamış. Ortalığı temizlemiş. Tam saklanacakken kolundan tutmuş küçük kardeş: “İn misin, cin misin, sen kimsin?” demiş. “Ne inim ne cinim. Bes kardeşin bacısıyım.” demiş. Kız anlatınca olanları hemen tanımış küçük oğlan. “Aradığın bes kardeş biziz.” demiş sarılmışlar. Aksam olunca ötekiler dönmüşler. Onlara da anlatmış bekçi kalan. Hep beraber sarılıp, hasretlik gidermişler. Sabah olunca kardeşler hazırlanmışlar. “Biz şimdi ava gideceğiz ama seni bir basına bırakamayız. Mağaraya kapı yapalım.” demiş. Bir kapı yapmışlar. Çıkarken agaları: “Bacım biz ava gitcez. Kedi yanında kalsın. Yirde nar denesi bulursan sakın agzına atma. Agzına alırsan kedi çırayı söndürür, karanlıkta kalırsın.” diyor söyleyip gitmişler. Agaları gidince kız evde temizlik yapmış. Yirleri süpürürken bir nardenesi bulmuş, güzelliğine dayanamayıp agzına atırmış. Hemen kedi gelip mumu söndürmüştü. Kız karanlıkta kalmış. Dışa çıkmış. Gice olmuş, her yir iyice karanlımış. Korkmaya başlamış Agalarını arayacam derken mağaradan uzaklaşmış. Uzakta cılız bir ışık görmüş. O yana doğru gitmiş. ısığın dibinde yidi kadın yidi ocagın basında ekmek eylliyollarmış. “Ateşim söndü, bana ateş virir misiniz?” demiş. Kadınlar kız görünce irkilmişler. “Gızım sen deli misin?” demiş kadının biri. “Bura nere bilin mi sen? Bir devin evi. Uyanırsa seni yir. Biz onun köleleriyyiz.” Gıza bir parça ekmek vermişler, bi de bir ucu yanan odun parçası vermişler eline. “Gızım burda durma, kos git. Dev kokunu alırsa hemen gelir.” demiş aynı kadın. Kız kosarkene korkusundan ayağı tasa takılmış, düşüp yuvarlanmış. Eteğinin bi yiri delinmiş. Eteğindeki ekmek ufalanmış. Ekmek ufakları döküle döküle, ayağı kanaya kanaya uzaklaşmış. Mağaraya varınca kapıyı kapatmış, mumu yakmış. Dece ne vakit gelmiş agaları. Kız olanları da agnatmamış. Öbürsü gün gine ava gitmişler agaları. Kız yalnız kalmış mağarada. Bu arada dev de uykudan uyanıp, kadınların yanına gelmiş. Etrafı koklamış: “Burnuma kan kokusu geliyor, söyleyin siz

birini saklıyorsunuz, nirden?” diyor bağırırmaya başlamış. “Biz kimseyi görmedik.” demiş kadınlar. Dev onlara inanmamış. Yirdeki kanı görmüş. Sonra da dökülen ekmek ufaklarını. İzleye izleye kızın mağarasına kadar gelmiş. Mağaranın kapısını açamamış. “Açın kapıyı!” diyor bağırırmış. “Açmam.” demiş kız korkuyla. “O zaman barnağının birini kapının deliginden uzat, giderim.” demiş. Gız kapının aralığında barnağını uzatmış. Dev gızın kanından biraz emip gitmiş. Aksam olup agaları gelince gız olanları agnatamamış korkusundan. Ertesi gün agaları gittiginde dev gine gelmiş. Gız barnağını uzatınca emmiş gine biraz kanını. Böyle her gün gızın kanını emermiş dev. Gız günden güne zayıflamaya, eriyip akmaya başlamış. Bir gün büyük agası:

“Gardasım gün be gün zayıflıyon ne oldu sana böyle?” demiş. “Bis siyim yok.” demiş gız. İyicene sıkıstırmışlar. Zorla agnatırmışlar gıza devin yaptıklarını. Agaları oturmuş, konuşmuşlar. _rtesi gün hepsi mağaraya saklanmışlar. Mağaranın kapısını da açık bırakıp, beklemeye başlamışlar. Dev gelip de açık kapıyı görünce istahı kabarmış, hemen dalmış mağaraya. İçeri dalınca bes gardasın bes kılıcı inmiş kellesine. Devden kurtulduğuna çok sevinen gız, devin evindeki bes kadını söylemiş agalarına. Devin evine gidip herbisiyciği almışlar. Kadınları da alıp gelmişler. Biraz hazırlık yapıp memlekete doğru yola düsmüşler. Anaynan baba bes oğlunu ve kadınları bağırılmasına basmışlar. Bes oğlanla bes kadını everip, kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Onlar irmis muradına, biz çıkalım kerevetine...

13. BREMEN MIZIKACILARI (ÇELTİK)

Evvel zamanda bir merkep yük taşıya taşıya ihtiyarlamış. Yük taşıyamaz hale gelince sahibi bunu sokağa atmış. Kendi başına garip garip dolaşırken bir köpekle karşılaşmış. Köpeğe neden buralarda gezdiğini sorunca da köpek:

-Arkadaş! Ben yaşlandım. Havlamaz oldum. Hırsız gelince kulağım duymaz oldu. Beni sokağa çıkardılar.

Merkep ve köpek yolda giderken bir kediyle karşılaşılır. Kedi:

-Ben de yaşlandım. Ekmek yiyemez fare tutamaz oldum. Kulağım duymaz gözüm görmez oldu.

Merkep, köpek ve kedi yola çıkıyorlar. Bremen mızıkacılığına doğru yola çıkıyorlar. Üç gün sonra yolda bir horoz işe karşılaşmışlar. Horoz:

-Ben akşam duydum. Ağa ablaya “Bu horozu sabah tut. Yaşlandı, keselim.” dedi. Ben de evi terk ettim. Sonra merkep, köpek, kedi ve horoz Bremen mızıkacılığına birlikte gidiyorlar. Dördü birleşip kırk gün kırk gece yol gider. Giderken ta uzaktan bir ışık görüyorlar. Işığa doğru gidiyorlar. Şimdi merkep en altta, köpek onun üzerinde, kedi de onun üzerinde, horoz da onun üzerinde çıkıyor. Merkep anırtıyor, köpek havlıyor, kedi miyavlıyor, horoz ötüyor. Bahçedeki yedi hırsız şaşırıp kaçıyorlar.

Hayvanlar hırsızların yemeklerini yiyorlar. Merkep kapının iç kısmına, köpek kapının dış kısmına, kedi ocağın başına, horoz da dama bekçi olarak yatıyor. Sonra hırsızlardan birisi geliyor. Hırsız ışığı yakmak üzere mutfığa daldı. Kedinin cam gibi parlayan gözlerini kömür ateşi sanarak yakmaya kalkıştı. Ne var ki, kedi hırsızın üzerine sıçrayarak başladı yüzünü gözünü tırmalamaya. Kaçarken kapının arkasından merkep sırtına bir tekme atıyor. Hırsız çılgın atarak arka kapıya koştu; ancak bu kez orada köpek keskin dişleriyle onun bacağına ısırıyor. Gürültüden uyanan horoz da cesaretleterek

“Onu salmayın” diye ötmeye başladı. Hırsız arkadaşlarının yanına vardı:

“İçeride bir büyücü cadı var. Upuzun parmaklarıyla yüzümü tırmaladı; kapının arkasına saklanmış bir adam elindeki bıçağı bacağıma soktu; avluda da siyah bir canavar vardı, elindeki sopayla beni öldüresiye dövdü; damdaki yargıç da “Getirin şu serseriye buraya” diye bağırıp duruyordu. Hemen kaçtım oradan” dedi. O günden sonra hırsızlar o eve bir daha ayak atmadı; bizim Bremen mızıkacıları da öyle keyiflendi ki, yaşlı hayvanlar hep orada kaldılar. Bunu son anlatanın dilinde tüy bitmiş olmalı.

14. CANAVAR (EMİRGAZİ)

Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde iki canavar varmış. Birisi acıkmış, yola çıkmış. Yedi dağ yol gitmiş. Önüne bir keçi gelmiş. Keçiye üç soru sormuş.

-Keçi kardeş, ben seni yiyeceğim, demiş. Keçi:

-Ben çok ufağım, ben seni doyuramam. İki-üç keçi daha alayım geleyim yanıma o zaman ye, karnın doysun, demiş. Keçi gider ancak bir daha canavarın yanına gelmez. Canavar biraz bekler ve yoluna devam eder. Yolda bir koyunla karşılaşır. Koyuna:

-Koyun arkadaş ben seni yiyeceğim, deri. Koyuna üç soru sormuş:

-Ben bir püskülüm, sekeyim de dünyada hevesim kalmasın, ondan sonra ye beni arkadaş. Eğer gelmezsem beni "Beslentim" diye çağır, der. Koyun bir püskülüm çeker ve sürüye karışır. Canavar "Beslenti, beslenti" diye çağırır ancak "Beslenti sürüye girdi de uslandı" demiş ve koyun gelmemiş. Canavar az gider uz gider önüne bir eşek gelir. Canavar eşeğe:

-Arkadaş, ben seni yiyeceğim, çok acıktım, der. Eşeğe üç soru sormuş:

-Beni yiyecek misin şimdi? Çöl çöpel olur, toz toprak olur, çamur olur, yiyemezsin. Ben altıma sergi yatak alayım, onunla ye, üstünde ye temiz olur, der. Eşek gider ve tekrar gelmez.

Canavar az daha gider ve önüne bir at gelir. Canavar ata üç soru sormuş.

-Arkadaş, hepsine kandım ama sana kanmayacağım. Seni yiyeceğim. İyice acıktım, der. At canavara:

-Yiyecek misin? Arkamda Berat var. Geç, oku. Ondan sonra beni ye, der. Canavar atın arkasına geçmiş. At ayağıyla kırk çiftteyi bir vermiş canavara, canavar ölüp gidemiştir. Kendi kendine şunları söylemiş:

-Canavar hay gidi! Eline bir keçi geçti. Ye etini döksün kalsın dört kıcı. İki-üç daha getirip sürü sahibi mi olacaksın? Hay gidi! Eline bir koyun geçti. Ye etini. Doyun! Doyun! Püskülüm sekip de köçekçilik mi yapacaktın hey gidi! Eline bir eşek geçti. Ye etini gevşek gevşek! Yatak yorgan getirip de gelin güvey mi olacaktın? Hay gidi! Eline bir at geçti. Yarısını ye, yarısının da yanında yat. Berat okuyup da köy imamı mı olacaktın? Hatunsaray'ın Gavak köyüne köy imamlığı mı yapacaktın, der. Orada canavar ölür. Canavar ermiş tahtına, bir çıkılım kerevetine.

15. DERVİŞ İLE KIZ (KARATAY)

Bir varmış, Bir yokmuş. Allah'ın kulu yokmuş. Bir fakir kadınla onun bir tane de kızı varmış, Kadıncağz her gün dilenmeye gidermiş. Her gün de gelirken bir tane balık kafası getirirmiş. Bunu kızana verirmiş. Kızı pişirir birlikte yerlermiş. Gel zaman git zaman bir gün yine dilenmeye gitmiş. Gelirken o gün yedi tane balık kafası getirmiş. Kızına:

"Al bugün yedi tane getirdim pişir" demiş.

Ogün de tesadüfen bir fakir gelmiş, kapılarını çalmış. Kız da tutmuş balık kafasının birini ona vermiş. Evlerinde bir şey olmadığı için bir tanesini pişirmiş. Akşam annesi eve gelince bir de bakmış ki bir tane. Kızım demiş:

"Ben sana yedi tane getirmiştım, niye bir tane pişirdin?"

Oda demiş ki:

"Kapıya bir fakir geldi, bir tanesini ona verdim. Bir tanesini de bize pişirdim" demiş.

Annesi bu işe çok kızmış. Kızını dövmeye başlamış. Haftalarca, günlerce dövmüş. O kadar çok dövmüş ki yanlarında da padişahın evi varmış. Onlar bile sesini duymuşlar. Artık rahatsız olmuşlar. Bu ne acaba? Niye bu kızı, kim bu kızı dövüyor diye. Padişah hanımına demiş ki:

"Hadi bir git bakalım, dövülen kim, niye dövülüyor anla. Padişahın hanımı bunların kapısını çalmış. Kapıyı kadın açmış, demiş ki:

"Sen, neden bu kızı bu kadar çok dövüyorsun? Biz artık bu gürültüden, bu sestten duramaz olduk" demiş.

Onun üzerine kadın da demiş ki:

"Her gün padişahın yediği yemeklerden isterim, ben de olmaz öyle şey diyerek dövüyorum" demiş. Kadın şaşırılmış. Ben söylerim padişaha demiş. Padişah da demiş ki:

"Aman her gün yemek götürün de dövmesin" demiş.

Ondan sonra her gün padişahın evinden bunlara yemek gitmeye başlamış. Tabi bunlar yiyorlar. Aradan bir müddet geçiyor. Kadın yine kızı dövmeye başlıyor. Bunlar tabi yine sesini duyarlar. Padişah diyor ki:

-Git bakalım bu sefer acaba niye dövüyor? Gene bu sesler başladı. Gene padişahın hanımı geliyor. Bunların kapısını çalıyor. Ondan sonra diyor ki:

“Niye dövüyorsun sen gene kızını?”

O da diyor ki:

“Ne yapıyım, bu sefer her gün padişahın hanımının giydiği giysilerden giymek isterim diyor.

Kadın şaşırmış. Ondan sonra gidiyor padişaha söylüyor. Padişah iyi verin diyor. Ondan sonra bir sürü giyecek gönderiyorlar. Aradan zaman geçiyor. Tekrar dövmeye başlıyor kızı. Tabi sesler duyuluyor. Padişahın hanımı tekrar geliyor diyor ki:

“Nye dövüyorsun gene bunu?”

“Tutturdu bu sefer de padişahın oğlula evleneceğim diye diyor. Ben de senin gibi fakir bir kızı padişahın oğlu hiç alır mı diye dövüyorum” demiş.

Onun üzerine kadıncağız “peki ben padişaha sorayım” diyerek gene gitmiş. Padişaha söylemişler. Padişah da demiş ki:

“Aman ben bu kızın dayak yemesinden bıktım. Hiç olmazsa oğlumla evlendireyim de hem onlar fakirlikten kurtulsun hem de ben bu gürültüden kurtulayım diyerek Oğlula o fakir kız evlendirmiş. Padişaha gelin olan kızı kıskanan Arap kızı da kırk satıra vurulmuş. Onlar ermiş muratlarına, biz çikalım kerevetine.

16. DUL AVRADIN OĞLU (TUZLUKÇU)

Bir varmış bir yokmuş. Şimdi bir dul avrat varmış. Bir de oğlu varmış. Padişahın da düğünü varmış oğlu der ki:

-Biraz çıkayım. Padişahın seğmenleri gelecek, at gezdireyim. Beş-on kuruş para alayım.

Annesi gitmemesini istese de oğlan çıkmış gitmiş. Seğmenler gelir, at gezdirirken Oğlan acıktır. Oğlan atı ağacın dibine bağlar. Ekmek yer. Ekmek yerken ekmek ufağı dökülür ve onlar arı lira olur. Döküldükçe dökülür. Oğlan onları toplar ve eve gider. Eve gelene kadar sarı liralara dolmuş. Babasının tılsımıymış. Oğlan babasına ne olduğunu bilmiyormuş. Üç dört çuval para yapmışlar. Oğlan annesini padişahın kızını istemesi için göndermiş. Oğlanın annesi olmaz, vermezler dese de oğlan annesini dinlemez. Kadın padişaha gider ve padişahın kızını oğluna istemiş.

Padişah kadına:

-Beş-altı katır yükü para getirirsen veriyim, demiş. Kadının bir de yüzüğü varmış. Yüzüğü yalayınca para çıkarmış bir de Arap çıkmış. Kadın Arap’tan padişahın istediklerini istemiş. Arap padişahın istediklerini kadına getirir. Kadın bunları alır ve padişaha gelir. Padişah kızını vermiş. Padişahın kızı sandığına içki katmış. Adet böyleymiş. Eve gelip gerdeğe girince kız oğlana parayı nereden bulduğunu sormuş. Oğlan:

-Babamın bir yüzüğü var. Arap çıkar. Ona emrederiz. O getirir, der.

Oğlan içkiyi içer bayılır. Oğlan bayılınca kız yüzüğü yalar ve Arap çıkar gelir. Kız Arap’tan oğlanı dağa atıp gelmesini söyler. Arap kızın dediğini yapar. Oğlan yedi yıl yol gider. Kız her şeyi toplar gider. Oğlan ne yapacağını bilemez. Elmaları görür. Oğlan elmaları yiyince kafasında boynuzlar çıkar. Boynuzlar çıkınca dalların altından geçer. Bir küçük elma görür. Onu da ısıtır. Onu yiyince boynuzlar dökülür. Bir kutuya büyük elmalardan toplar. Bir kutuya küçük elmalardan toplar. Köyüne gelir. Oğlan her şeyi anlatır. Oğlan elma satmaya gider. Oğlan “Almacı geliyor, almacı geliyor” diye bağırır.

Padişahın kızı elma ister. Oğlan büyük elmalardan iki kilo satar. Akşam olur kızın annesi ve babası gelir. Elmaları anne-babasına ikram eder. ana-baba elmalardan yiyince boynuzlar çıkar. Bağırır. Bıkcıcaları, hızcıcaları çağırır. Onlar kestikçe boynuzlar yeniden çıkar. Oğlan bunları görünce “Ben iyi ederim” der. Ancak şartları vardır.

“Ben şu kadar katır para verdim. Şu kadar çuval para verdim. Onları ve kızını verirsen, kırk gün kırk gece düğün edersek, onda sonra ben senin boynuzları iyi ederim, der.

Padişah kabul eder. Oğlan küçük elmayı padişaha ve hanımına yedirir. Oğlan o yüzüğü alır gider. Paraları alır gider. Ondan sonra kızla kırk gün kırk gece düğün ederler.

17. DÜNYA GÖZELİYLE BEĞ OĞLU (DEREBUCAK)

Evvel zamanında üç kız varmış, oduna getmişler. Oduna gedeler, orda kızın birisini gollar geliller odunda. Gız da dünya gözeliymiş. Bi gavak varmış, bi pınar varmış. Başında:

-Gavağım eğil, gavağım eğil, ben çıkıyın da sen doğrul, der dünya gözeli. Çıkar çevr'eylerimiş, çevr'eylerimiş. Bi deliğannı oğlan varmış avlanan. Ağlarımış gız orda. Oğlan bu gızı alır gelir oraya.

-Ben seni Allah'ın emri alacan, der. Gız annadır başına gelenleri. (Oğlan) getirir oraya gor. Gıza:

-Ben bi avlanıyın geliyin, sen burada dur da, der.

Gız:

-Eğil gavağım eğil, ben çıkıyın da sen doğrul, der. Yarın öylen seni burada beklerin, der dünya gözeli. Apdallar da otururumuş gırda. Oğlan avlana geder. Ertesi gün oğlan geleseye gadar bi abdal gızı suya gelir oraya. Miyara bi şevk vururumuş. İçine eğilir bakar, bi şey yok. Doğrulurumuşumuş, gavağın başında bi dünya gözeli var. Evel zamanda o, tesarufan(tesadüfen) eğil dedi mi, eğilirmiş ağaç, doğrul dedi mi doğrulurumuş.

Apdal gızı şavkın gözeliğine:

-Bu gözellik böyle bende var da ben burada ne hizmetçilik yaparın, deyi gülbüleriN çarpmış yere gırmış. O gırdıksıra gülbüleri, yokarıdaki gavaktan seslenmiş:

-O gözellik sende değil, bende. Gırma gülbülerini yazıgetme, demiş. Eğil gavağım eğil, ben çıkıyın da sen doğrul, demiş. Çıkar işde, Apdal gızı:

-Yat başına bakıveriyin, senin başına bakıveriyin, derike apdal gızı dünya gözeli keser. Gandırır, keser atar. Öğde anadır:

-Nişanım gelecek, felan yerde galdımdı, işde şu vakıt gelecek, der.

(Gulağının altında çivi varmış da, Apdal gızı çekmiş de dünya gözeli guş olmuş uçmuş.)

Abdal gızı dünya gözeli gibi çevr'örmesini bilmezmiş, gendi halına sokar çıkarır. Oğlan gelir:

-Eğil gavağım eğil, der.

Gavak eğilir, gız iner. Oğlan:

-Sen ya böyle nişledin, der. Apdal gızı:

-Nişliyin, der. Yayın(yazın) tandırında beni godun getdin garardım, kül oldum ıssıcakdan. Yandım gavrıldım bu hala girdim, der beğ oğluna. (Dünya gözeli uçdu getdi gayrı ya yedi yıl)

Dursana, dünya gözeli uçup getmemiş. Akmış. Bi gavak bitmiş. Apdal gızı Allah'ın emriyle evlenmiş, iki çocuğu olmuş ekiz. Apdal gızı oğlana:

-Hadi beşiklik kes gel, demiş. Oğlan:

-Nerden kesiyin? Allah bu edeceği, tesadüfen o dünya gözeline başı bi gül bitmiş, gövdesi bi gavak bitmiş. O miyarın olduğu yerde. Ora varır, gavağı kesdirmiş. Getirir ordan bi beşik oymuş, gülü getirmiş başına dakmış. Oğlan beşiği eve getirmiş. Apdal gızı bilmiş, gülü saklamış. Gızın ebesi varmış anası yoğumuş da. Getirir gızı, ordan yongaya geder. Yonga toplar gelir. O gülü apdal gızından alır nasıl gandırısı. Gayrı orda dururka Allah tarafından o dünya gözeli dürür orda. Ebesi de bilemezmiş gayrı. Dürür. Çok ya, aklımda galmamış neresinden dürüdüğü. Gapının ardına sinerimiş, gelir yemeği bişirirmiş. Silir süpürürümüş. Evinin içi nur gibi galır, yemeği bişer. Bi tütü varmış. Garı bi türlü bi haf sezememiş. Veram olup gederimiş o beğ oğlu. Dıki durur dururumuş, bi bülüç uçmuş getmiş. O gül, ebenin başından gayrı bi guş olmuş getmiş:

-Bi beğ oğlu apdal gızını aldı, derimiş. Heç durmaz, oğlan bi yere gederimiş:

-Bi beğ oğlu apdal gızını aldı, derimiş o bülüç. Gızın gafasıymış gayrı, o gülden. Ey Yarabbi! Garı:

-Nişliyin, nere gediysin, deyi danışırımış, danarımış. Bi hocaya varmış danışmış. Hoca:

-Kimseye deme bakalık, demiş. Bi gün öyle, iki gün öyle derike bi bakmış. Sinmişimiş.Gızının gızıymış gayrı, ebesiyimiş.Çıkıverir:

-Vay gızım, der.Sen nişledin böyle? Dünya gözeli annadır başına gelenleri gayrı, hekayeleri ebesine.İşde böyle böyle der, benim başımı kesdi der.Başımda gül bitdi, o guş oldu, uçdu getdi der.Ebesinin elinden uçmuş getmiş guş olmuş da o gül gayrı.Ordan gider bi müjde yapar beğ oğluna.Beğ oğlu gider, kör atın guyuğuna çocuklarını –iki çocuğu varımışımış ekizler- , apdal gızını çıkıverir. Gırk gün gırk gece düğün eder.O gızı, dünya gözeline almış.Meselenin sonu burada bitdi.

18. EDİ İLE BÜDÜ (ALTINEKİN)

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir Edi ile Büdü varmış. Bir de küçük kızları varmış. Edi ile Büdü düşünürmüş:

-Bu kızımız gelin olur da çocuğu olursa bize gezmeye gelirse tavandaki keser başına düşerse” diye düşünür dururlarmış. Kızları büyümüş, gelin olmuş. Edi ile Büdü kızlarına gezmeye gitmeye karar vermişler. Yağlı ekmek hazırlarlar. Edi ile Büdü yola çıkmışlar. Kızları çok zenginmiş. Yolda bir kangal görmüşler. Kangalın kafası üşümüş. Büdü başörtüsünü çıkarıp kangalın başına atar. Oradan giderler. Kuşun biri ayağını kaldırır. Kuş üşür. Edi ayakkabılarını kuşa verir. Daha sonra Büdü üşüyen ata ceketini verir. Edi ile Büdü kızlarının yanına gelirler. Kızlarının manifaturacı dükkânı varmış. Kızları Edi ile Büdü’nün üstünü başını giydirir. Akşam olunca yatırır.

Büdü Edi’ye:

-Kızımızın eli olmamış, hiç biçim biçmemiş, der. Sabaha kadar ne kadar kumaş varsa keserler, evin ortasına yığarlar. Sabah olunca kızları görür. Ancak anne-babası olunca kız hiç seslenmez. Kız akşam olunca kocasıyla karar vermiş. Annesiyle basını develerin yanına yatırmışlar.

Büdü Edi’ye:

-Kızımızın eli olmamış, develerin ağzı sakız dolu, der.

Edi ve Büdü devlerin ağzını biri açar biri dilini söker. Sabah olunca kızları gelir. Ağzından kan akan dilleri kesilen develeri görür. Annesi babası olunca yine bir şey diyememiş. Akşam olunca kocasıyla karar verir. Annesini ve babasını tavukların yanına yatırır. Tavuklar cıdı cıdı diye birbirlerini kaşırlarmış.

Büdü Edi’ye:

-Kızımızın eli olmamış, tavukların başını, dalını yıkamamış. Bir kazan bulurlar. İçine su doldururlar. Ocağı da yakalar. Tavukları suya sokup çıkarıp çardağa atarlar hepsi ölmüş. Kızları sabah olunca yine gelmiş. Annesi ve babası olduğu için bir şey diyemez.

Akşam olunca kız kocasına danışarak annesine ve babasını ölen develerin çardağına yatırır. Develerin ayakları katran olmuş.

Büdü Edi’ye:

-Kızımızın eli olmamış da misi sürünmemiş. Katran mis diye birbirlerine sürerler. Duvarlara yapışırlar. Sabah olunca kızları gelse ki üstleri başları bütün katranmış. Kızları annesinin babasının üstünü başını temizlemiş. Kız akşam olunca anne-babasına bir çuval altın verir ve gönderir.

Büdü Edi’ye:

-Şu sürüden burnu ballı alalım, der.

-Çoban, bir heybe altını al. Bize burnu ballı ver, diye bağırlar. Çobana bir altını verirler. Çoban bir kısır tutar gelir, onu verir. Edi ile Büdü “Biz burnu ballı isteriz” der. Sürüye girerler. Kötü sümüklü bir kuzuyu alıp eve gelirler. Kuzu ölünce kuzuyu pişirip yemeye karar verirler.

Büdü Edi’ye:

-Biz bunu yiyip de dişimizi neyle kurdalayacağız, der. Dağa söğüt almaya varırlar. Gelirken biri ata binmiş, gidiyormuş.

Edi ile Büdü:

-Atçı atçı! Bizim köye varma. Aktaşın altında anahtar var alma. Ocakta nane var yeme! Diye bağırırlarmış.

Atçı da bunlar ne dir diye kulağını verse ki:

-Köyün ucunda evimiz var, aktaşın altında anahtarımız var. Ocakta nanemiz var yime! Diye bağırırlarmış. Atçı anahtarı alıp naneyi yemeye karar verir. Eve gelir. Aktaşın altından anahtarı alır. Ocaktaki naneyi çıkarır yer. Kuzunun pis karnını da çömleğin içine kor, kapağı kapatır. Atçı gider, bunlar gelir. Söğüt dallarını yüklemişler. Hemen naneye bakarlar. Aktaşın altından anahtar almamış, ocaktaki naneyi yememiş, derler. Oturlar yemeye. Yemek pis olunca yedi sinekler başlarına üşüşmüş. Bıldırtı almış, sinekleri kovalarken bıldırtı Edî'nin kafasına vurur, ikiye yarar. Kocası ölür. O da bir de kendi yüzündeki sineğe vurayım diye kendi kafasına vurur, kafası ikiye bölünür, ölür. Olmuş bitmiş, muradına yitmiş.

19. ESKİCİ MEHMET AĞA (DERBENT)

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde bir eskici Mehmet Ağa yaşarmış. Çok kalendermiş. Eski ayakkabı dikermiş. Tamirat yaparmış, evini geçindirirmiş. Buna acıyan arkadaşı geliyor:

“Gel arkadaşım. Ben senin haline acıyorum. Ben seni bir yere götüreceğim. Yalnız sırrımızı kimseye vermeyeceksin”. O da “Olur arkadaşım” diyor. İkişi eşeklere biniyorlar. Heybeyi üstüne atıyorlar. Gidiyorlar, çok uzakmış. Gittikleri yer de kırk haramilerin yeriymiş. “Açıl susam açıl” diyor ve kapı açılıyor. “Örtül susam örtül” diyor ve içeri giriyorlar. Heybelerin gözüne altınları dolduruyorlar çıkıyorlar. Buna üç kez gidiyorlar. Ondan sonra Mehmet Ağa bu yere alıştıktan sonra arkadaşına haber etmeden kendisi gidiyor. Kendisi gidince heybenin gözüne altınları dolduruyor, kendi koynunu dolduruyor. Gömleklerin içine filan belini bağlıyor kayışla dökülmesin altınlar diyerekten. Ondan sonra kapıya “Açıl susam açıl” demeyi unutuyor. Bir türlü kapı açılmıyor. “Açıl kapım açıl” diyor. “Altın kapım açıl” diyor kapı açılmıyor. Devler geliyorlar. Burası adam etli kokuyor diyorlar. Koklaya koklaya arayıp buluyorlar. Mehmet Ağayı dilik dilik diliyorlar. Evin tavanına asıyorlar. Kendileri de aynı odada uyuyorlar. “Bunun eşi var muhakkak onu almaya geldiğinde biz onu da buluruz” diyorlar.

Dört beş gün sonra Mehmet Ağa gitmeyince karısı ağlayarak arkadaşına gidiyor:

-Ne olur Ahmet Ağa, Mehmet Ağa gelmedi nerede acaba, sen onun yerini biliyor musun, çok samimisiniz. “Peki ben bir arayım geleyim” diyor Ahmet Ağa. Eşeklerine biniyor, heybeyi üstüne atıyor. Arkadaşına gidiyor. Gitse baksa ki Mehmet Ağayı kırk yerinden dilik dilik etmişler. Kanlar içinde tavana asmışlar. Mehmet Ağa'yı oradan indiriyor. Altını da heybenin gözlerine dolduruyor. Tekrar alıp geliyor. Mehmet Ağa'yı diktiriyor. Yıkayıp mezari gömüyor. Bunlar geliyorlar. Baksalar ki “Bunun eşi daha var demek ki biz bunu bulalım arkadaşlar” diyorlar. Yirmi tanesi katır oluyor. Yirmi tanesi de heybenin gözüne peynir, yağ yapıyorlar. “Ramazan arası satmaya çıkalım” diyorlar. “Yağ var peynir var, yağ var, peynir var” diye Mehmet Ağagilin sokaklarını dolanıyorlar. Ahmet Ağa'nın hanımı çıkıyor. Diyor ki:

“Yağınız ne kadar, kaç para, biz alalım. O da “Yenge hanım hava karardı, senin eve misafir kabul eder misiniz” diyor. Kadın beyine soruyor. Beyi de “Olur kabul edelim” diyor. İçeriye alıyorlar. Yalnız haramilerin başı diyor ki “Benim heybelerim yere konmaz. Yağlarımı peynirlerimi kazıkla duvara çakmam lazım” diyor. Aşağıya izbeye çıkıyorlar. Gece kadın diyor ki:

“Ramazanda kalkayım pilav pişireyim, bunları yağlarından da koyayım, nasıl kokusu iyi mi kötü bir denemiş oluruz”. Kadın izbeye iniyor. Heybenin gözündeki peynir ve yağ bacağı saplıyor. “Kokayım mı?” diyor. Öbürüne saplıyor “Kokayım mı?” diyor. Üç dört tanesine aynıısını diyor. Hemen kocasına geliyor. “Aman bey tuluğun içine yağ diye ben bıçak soktum böyle dediler”. Kocasını hemen kalkınca “Aman devler bizi buldular deme” diyor. Hemen kılıcını alıyor. Devlerin hepsini zaten uyuyunca kırk gün uyurlarmış, hepsini öldürüyor. Al kanlar içinde kalıyorlar. Ondan sonra onların bütün altınları Mehmet Ağa'nın arkadaşına kalıyor. Çok zengin oluyorlar. Yiyelim içelim onlar çıkmış tahta biz erelim muradımıza.

20. EŞEK (TAŞKENT)

Evvel zamanda bir Bolıy varmış. Bolıy'ın havlısında bir canavar varmış. Davarı katmışlar. Canavar gelir günde bir tanesini alırmış. Bolıyliler:

“Ya bu böyle olmayacak. Bu canavar davarımızı yutacak. Biz bunu mahkemeye verelim” demişler. Hiç canavar mahkemeye verilir mi?

Canavarı mahkemeye vermişler. Canavara:

“Ne istersin?” diye sormuşlar. Canavar:

“Günde tam kırk kilo et yerim”. Boliyliler:

“Yav biz sana kırk kilo değil, beş kilo verelim. Malımızı yeme” demişler.

Neyse Boliyliler canavara günde kırk kilo et vermeye başlamışlar. Bu böyle devam etmiş. Her gün canavar kırk kilo et yiyormuş. Bir de bir karı-koca varmış. Yazın dut toplamaya gitmişler. Köfünün birine dut toplamışlar. Birine de armut kurusu toplamışlar. Bunlara sata sata evlerine geliyorlarmış. Önlerine bir canavar denk gelmiş. Bu karı-koca armut ağacının tepesine çıkmışlar. Bu karı-koca canavara:

“Bizi de yeme, eşeğimizi ye” demişler.

Canavar:

“Ya sizi ya da eşeğinizi yerim” demiş.

Canavar eşeği yemiş. Eşeğin arkasında da sıpası varmış. Onu da yemiş. Köfündeki dut kurusunu da yemiş. Karı-koca:

“Bizi yeme de. İster hırısından ye, ister kırışından ye, istersen de köfündeki dut kurusundan ye” demişler.

Karı-koca Bolay’a eşeksiz dönmüşler. Canavarı mahkemeye şikayet etmişler. Mahkeme canavara:

“Sen neden yedin karı kocanın eşeğini?” Canavar:

“Sizin bana kırk kilo et borcunuz vardı. Eşeği ve sıpasını yirmişiş kiloya bir kilo saydım” demiş...

21. FIT FIT BULAMAÇ (TUZLUKÇU)

Bir varmış, bir yokmuş. Üç-beş kız harman yerine keçi gütmeye gitmişler. Keçi gütmeye gidince bir ayı gelmiş. Kızın birini almış, kaçırmış, gitmiş. Ayı tabi dağda büyütmüş kızı. Kendi ayıyla evlenmiş. Üç tane oğlan çocuğu olmuş. Kız annesini, babasını bilmezmiş. Özlermiş, ağlarmış. Bir bakmış ki yaylada annesigilin sürü yayılıyor. Bakmış keçilerden bilmiş. Hemen sırtındaki kumaşın parçasını yırtmış, keçinin boynuzuna bağlamış. Hemen gelince bakmış ki annesi sağarken:

-Alâ! Bizim kaybolan kızın kumaşın parçası keçinin boynuzunda, demiş. Çobana “neredeydin sen?” diyince çoban “filan yerdedim” demiş.

-Çoban illaki oraya git, gözetle. Bizim kaybolan kız yok, orada.

Çoban illaki oraya keçileri sürmüş. Kız gelmiş yine gelmiş sürünün içine. Başlamış ağlamaya.

-İşte anneme haber verdin mi? babama haber verdin mi?, diye ağlarken çoban kalkmış, kızın yakasından tutmuş.

-Sen ne arıyorsun burada?

-İşte beni bir ayı kaçırdı. Evlendik burada. Kırk kardeşim gelsin. Pınardan su elesinler. Bende “yağmur yağıyor, dışarıya çık, çocuğun bezlerini topla” diyeyim ayıya. Ayı dışarı çıkınca vursunlar.

Kardeşleri gelmiş. Kız da bezleri dışarıya sermiş. Demiş ki:

-Kalk git. Bezleri al gel. Yağmur yağıyor, demiş. Kardeşleri de eleklerle su eliyorlarmış. Kız da bulamaç pişiriyormuş ocakta. Ayı da demiş ki:

Oğlanın biri Aşıcık biri de Memidik imiş.

-Memidik, git bezleri getir.

Memidik gitmiş, bezleri getirmiş. Onu tak tak vurmuşlar. Ayı “Aşıcık sen git” demiş. Onu da vurmuşlar. Kız da ayıya:

-Kalk sen git. Aşıcık gitti gelmedi. Memidik gitti gelmedi, ocakta bulamaç fit fit eğledi” demiş.

Ayı da çıkınca kızın kardeşleri de ayıya da vurmuşlar. Vurunca kızın eşyalarını doldurmuşlar. Küçük çocukla beraber kızı köye indirmişler. İndirince küçük çocuk ayılığını yaparmış. Öteki kardeşlerinin çocuklarının etini, ayağını ısıtıyormuş, razı olmamışlar. Kız dirliksiz kalmış.

-Alın gidin, bunu da dağa koyun. Oğlanı alıp gitmişler, dağa koymuşlar.

Yidim, içtim, muradıma geçtim. Gökte üç elma düştü. Biri söyleyene, biri dinleyene, biri meseli derleyenlere.

22. GENÇLİKTE Mİ, GOCALIKDA MI? (ÇUMRA)

Bundan çok zaman evveli memleketin birinde zengin bir adam varmış. Bu adamın hâli vakti çok iyiymiş. Kocaman kocaman evleri, malları, uşakları varmış. Bu adamın karısından da iki tane oğlu varmış, bu adam karısının ve oğlanlarının istediklerini alır, onları hiç üzmezmiş. Günlerden bir gün bu adam rüya görmüş. Rüyasında yaşlı bir pir gelip üç defa demiş ki: “Gençlikte mi kocalıkta mı?”. Adam korkuyla uyanmış, karısına bir şey dememiş. Akşam olmuş, yatmışlar, bir rüya daha görmüş. O yaşlı koca ne, demiş ki: “Gençlikte mi, kocalıkta mı?”. Adam yine korkuyla uyanmış. Bu kez karısını uyandırmış. Karısına rüyasını anlatmış. Dün de görmüştüm. Bir daha gelirse ne diyeyim?”. Karısı akıllı imiş. Demiş ki: “De ki ne gelecekse gençlikte gelsin, kocalıkta çekilmez, de demiş. Yine akşam olmuş, yatmışlar. O yaşlı koca yine gelmiş, yine üç defa: “Gençlikte mi, kocalıkta mı?” demiş. Yaşlı koca bu kez gitmemiş, beklemiş. Adam demiş ki: Ne vereceksen gençlikte ver, kocalıkta hiç bir şey çekilmez” demiş. Yaşlı koca bunu duyunca kaybolmuş. Sabah olmuş, kalkmışlar. Ne görsünler. O canım, kocaman konakların, evlerin yerlerinde yeller esiyor. Hiçbir şey kalmamış. Çocuklarını, karısını yanına almış, onlara demiş ki: “Bu memleket bize yâr olmadı, kalkın gidelim.” Derlenip toplanmışlar, hemen o gün yola koyulmuşlar. Gitmişler, gitmişler, bir köye varmışlar. Adam çalışacak, kazanacak, ailesini besleyecek. Ama adamın elinden köy yerinde ne iş gelir ki! Çobanlık yapmaya karar vermiş. Varmış, bir ağanın kapısına dayanmış, Ağaya demiş ki “Ağam, benim vaziyetim böyle böyle, bana bir iş ver, çalışacağım. Çoluğumu çocuğumu besleyeyim. Ağam demiş ki: Ne iş gelir elinden? “Çobanlık yaparım ağam.” demiş. Dünyada hep kötüler kalmadı ya, iyiler de varmış. Ağam bunu çobanlığa kabul itmiş. Bunlara bir göz dam vermiş. Orda yatıp kalkacaklarmış.

Bu adam her sabah gün doğmadan malları yaymaya götürür, vakti gelince sularını verir, hâsılı mallara çok iyi bakarmış. Çoluğu çocuğu da o bir göz damda otururmuş. Olanlar aşama kadar oyun oynarlarmış. Karısı da ağanın evindeki kirlilerini yıkarmış. Bu köyde başka bir zengin ağa da varmış. Bu kadının güzelliğini nasılsa görmüş. “Bu kadını kaçıracağım” diye kafasına koymuş. Diğer ağa ile arkadaş olmuş. Ona bir gün demiş ki: “Senin şu çobanı bir gün çarşıya gön der de biraz bir şeyler alsın gelsin.” der. O da “olur” der. Kötü ağa o günü beklemeye başlar. O gün gelince en iyi atını hazırlar. Kadının çamaşır yıkadığı yere gelir. Sanki ağa ile konuşacakmış gibi kendi kendine bir şeyler söylenir. Bir fırsatını bulunca kadını kaptığı gibi atın üstüne alıp kaçarır. Çok uzaklara gider. Orada tarla tapan alır, yerleşir. Kendisini kimsecikler tanımaz. Akşam olunca adam çarşıdan gelir. Bakar ki karısı ortalarda yok. Oğlanlarını çağırır. “Ananız nerede?” diye sorar. İkisi de oyuna dalmışlar, analarının kaçırıldığından haberleri yokmuş. Adam ağanın gelmesini bekler. Gelince der ki “Benim garım ortalarda görünmüyor. Acaba haberin var mı?”. Hiç kimsenin haberi yoktur. Ağaya der ki: “Ağam bu diyar da bize yâr olmadı, bana müsaade, ben oğlanlarımı alıp gideceğim.” Adam müsaadeyi alınca gece demeden hemen yola düşer. İki oğluyla hep yol giderler. Ertesi gün yolda bir çaya rasgelir. Oğlanın birini kıyıda koyup öbürünü omzuna alıp karşıya geçirir. Döner gelir. Öbür oğlanı da alır, çaya girer. Tam ortasına gelince bir kurt kıyıda kendini alıp kaçar. Onu kurtarırım derken omzundakini de suya düşürür. Onu da çay götürür. Karşıya geçer. Kendi kendine der ki: Buraları da bana yâr olmayacakmış meğer der. Yola koyulur. Bu adam böylece bir zaman gider. Birçok memleketlerden geçer. Hiç birisine gönlü ısınmaz. Nihayet bir memlekete varır. Oranın da padişahı kırk yıl sonra ölmüştür. O gün padişah seçeceklermiş. Töreye göre, bir kuş varmış. O kuşu salınırmış, kimin başına konarsa o memleketin padişahı o olurmuş. O kuşu koymuşlar. Kuş uçmuş, uçmuş, kimsenin başına konmamış. Demişler ki: “Buraya gelmeyen kim varsa onları da alın gelin. “Bu adam da o memlekete gelmiş de yorulduğundan bir köşeye oturmuş. Aramışlar, taramışlar onu bir köşede bulmuşlar. Yeniden kuş uçurmuşlar. Hiç konmayan kuş uçmuş, uçmuş o kadar adamın arasından gelmiş, bunun başına konmuş. “Tamam demişler, yeni padişahımız bu adam.” demişler. Onu yıkamışlar, giydirmişler, saraya götürmüşler, padişah yapmışlar. Bu adam bu memlekette iyi bir padişah olmuş. Kurdun kaptığı oğlanı bir köylü kurdun ağzından kurtarmış, almış, evine götürmüştü. Karısına demiş ki: “Bak, oğlan isterdin Allah bize bir olan verdi.” Oğlana kendi çocukları gibi bakmışlar, büyüttmüşler. Zamanı gelince askere yollamışlar. Çaya giden oğlanı da bir değirmenci kurtarmış. Bakmış ki değirmen dönmez. Su mu kesildi diye bakar ki bir çocuk. Hemen kurtarır. Onu da değirmenci büyütür. O da zamanı gelince askere gider. Bunların ikisi de yiğit birer delikanlı olduklarından padişahın hizmetine verilir. Padişahın sevdiği askerler olurlar. Kadını kaçıran ağanın da yolu o memlekete düşmüş, kadını hiç kimsenin yanında bırakmak istemiyor. Padişaha gidiyor, diyor ki: “Padişahım, bekleyecek iki asker isterim.” diyor. Padişah da bu iki sevdiği askeri çadıra gönderiyor. Bu iki askerin biri çadırın bir tarafında, öbürü de çadırın öbür tarafında nöbet tutuyorlar. Bunların canı sıkılıyor. Biri diyor ki: “Arkadaş, sen nerelisin?” Öbürü diyor ki: “Ben falan yerdenim. Benim babam çok zengin idi, başımıza bir felâket gelmiş... İşte böyle diye hepsini anlatmış. Öbür olan demiş ki: “Ben senin kardeşinim.” demiş. Sarılmışlar, Kucaklaşmışlar. Meğer kadın çadırın içinden

bunların konuşmalarını dinlermiş. Çadırın kapısını açıp “ah evlatlarım, ben de sizlerin anasıyım” diyerek evlatlarını kucaklamış. Böylece birbirlerine sarılıp yatmışlar. Adam gelmiş, bakmış ki askerler ortada görünmüyor. Aklına kötü şeyler gelmiş. Kendi kötü olan, herkesi de kendi gibi kötü bilir. O zan netmiş ki askerler karısını kaçırdı. Çadırı açsa baksa ki karısı askerleri etrafına alıp yatmış. Oradan hemen padişahın sarayına varmış. Padişaha hepsini anlatmış. Padişah bunun yanına vezirini katıp askerle göndermiş. “O melunları çabuk buraya getirin.” demiş. Gitmişler. Çadıra varmışlar. Gerçekten adamın dediği gibi üçü bir dōşeğe yatmışlar. Vezir hemen bunları uyandırmış, bağlamış, doğruca sarayın yolunu dutmuşlar. Saraya varmışlar. Padişahın huzuruna çıkarılmışlar. Padişah, “Bunları idam edin.” demiş. O vakit kadın demiş ki: “Padişahım, bir de bizi dinleyin, demiş. Ben çadırın içinde otuyordum. Bu iki asker kendi aralarında konuşuyorlardı. Kulak verdim ne konuşuyorlar diye. Meğer bunların ikisi benim çok evvelce kaybettiğim oğlanlarıymış.” Padişahın gözleri yaşarmış, O da kaybettiği karısını ve iki oğlunu hatırlamış. Kadın sonra demiş ki: “Bu adam benim kocam filan değil. Bu adam beni filan köyden kocamın çobanlık yaptığı ağanın yanından kaçırdı.” demiş. Padişah hemen anlamış. Adama sormuş. “Karın doğu mu söylüyor, yalan mı?” Adam hiç utanmadan “Yalan söylüyor, herhalde bu askerlerin birine varacak ”der. Her şeyi anlayan padişah bu yalancı adamı astırır. Karısı ve oğulları ile eskisi gibi iyi iyi yaşar.

23. GÜLLÜ DİBÂ (HALKAPINAR)

Vaktin birinde padişahın üç kızı varmış. Adam dış devlete gidiyormuş. Büyük kızına varmış:

“Ben dış devlete gidiyorum. Dile benden ne dilerse” demiş. Kızı:

“Baba bana bir koku al” diyor.

Padişah ortanca kızına “dile benden ne dilerse” diyor. Ortanca kızı da:

“Bana da bir kolye al” diyor. Padişah üçüncü kızına gidiyor. Küçük kız:

“Baba bana bir elbiselik al gel. İsmi güllü dibâ. Eğer güllü dibâyı bulamazsan gemiler dunsun, memlekete gelme” diyor.

Padişah gidiyor. Kırk gün sonra dönmeye karar verir. Büyük kızının ve küçük kızının istediklerini alıyor. Küçük kızın güllü dibâsını bulamıyor. Başka bir elbiselik alıyor. O güzelim deniz aniden buz tutuyor. Bir afet çıkıyor. Gemi yürümüyor. Bütün millet hayretle bakıyor. Herkes:

“Padişahım ne oldu? Bir vaadin mi vardı eve?” diye soruyor. Padişah:

“Benim kızım güllü dibâ istedi. Güllü dibâyı bulamadım. Başka bir şey aldım” diyor.

Çok yaşlı bir kadın varmış. “Gelin bende bir elbiselik var” diyor. Alıyor elbiseliği. O kötü hava güzelleşiyor. Gemiler yürüyor. Geliyor adam. Büyük kız kokuyu sürüp bitiriyor ortanca kız da kolyesini kaybetmiş. Bu güllü dibâ elbiseyi dikenmiş. Bu dillere destan olmuş. Padişahın üç kızı var. Küçük kızı gibi hiç yok diye dillenenmiş. Büyük kızla ortanca kız “gel bu kızı keselim” diyorlar.

“Anne biz ikimiz bir yere gidiyoruz. Güllü dibâyı da götürüyoruz” diyorlar. Ekmek bıçağını da alıyorlar ellerine. Arkalarından güllü dibâ da geliyor. Güllü dibâ az gidiyor, uz gidiyor, hopluyor zıplıyor kırdı çiçekler topluyor. Akşam oluyor. Bu iki büyük güllü dibâyı uyutamamışlar. Güllü dibâ biraz daha ileri gidiyor, yoruluyor. Kız yatınca kızı kesiyorlar. Bıçağı da kuyuya atıyorlar. Eve geliyorlar. Annesi:

“Hani güllü dibâ?” diyor. Kızlar da:

“Biz görmedik” diyorlar. Arıyorlar. Yıllar geçiyor. Güllü dibâ yok. Padişah vezirine “filan köyde bir iş var, git onu yap gel” diyor. Adam yoldan gitmemiş de tarladan gitmiş. Giderken bir de ne görsün güllü dibânın üzerinde bir çiçek açmış. O kadar güzel ki adam kopartmak istemiş.

“Dokunma vezirim dokunma, yaktı beni güllü dibâ” diye bir ses gelmiş. Adam bu sesi duyunca hemen padişaha gidiyor. Padişah soruyor:

“Yaptın mı görevini?” Vezir:

“Padişahım görevimden önce bir işe rastladım. Güzel bir çiçek çıkmış. Çiçeği kopartmak istedim. Çiçekten ses geldi. Güllü dibânın sesi idi”.

Hemen padişah karısını, iki kızını almış. Bu iki büyük kızın moralleri bozulmuş. Renkleri sararmış solmuş. Padişah bir el atmış çiçeğe:

“Dokunma babacığım dokunma yaktı beni güllü dibâ” diye ses gelmiş. Ortanca kız el atıyor, hemen kopartmak istiyor çiçeği. Bir ses:

“Dokunma katil dokunma, yaktı beni güllü dibâ” diyor. Bu sözleri duyan padişah, bu iki kızına kötü bir elbise giydiriyor. Padişah:

“Siz adlı benim evladım yok. Demek kızımı siz kestiniz” diyor. Çocuklarını reddediyor. Bu çiçeği de oradan almış, bahçesine dikmiş. Padişah her an için küçük kıızıyla konuşmak istediğinde çiçeğe el vurunca çiçekten ses gelirmiş. Onlar ermiş muradına, bizde erelim muradımıza.

24. GÜMÜŞ ŞEMEDEN İÇİNDEKİ GÜLPERİ HANIM (EREĞLİ)

Bir varmış bir yokmuş. Allah'ın kulu çoktan çokmuş. Bir ana bir de baba varmış. Bunların gözden sakladıkları gözü gibi korudukları bir oğlan çocukları bir de kızları varmış. Durmuşlar, oturmuşlar, oğlan kardeşiyle annesi patadan ölmüşler. Kırkıncı, yedinci derken ara soğumuş adam kendisiyle evlenecek kadına bakmaya başlamış. Sağa sola salık salmış, aramış ama bir kadın bulamamış. Babasının da azıcık kafasında varmış.

“Yav kızım, ben seni alacam.” demiş. Kız bihuş olmuş. Ne diyeceğini ne edeceğini bilememiş.

“Şaşırdın mı, sen benim babamsın.” demiş. “Babansam babanım.” demiş. Kız, anlamış ki babası iyi değil. “Öyleyse, sen bana bir gümüş şemeden yaptır.” demiş. “Öyle gönlüm olur, öyle varırım sana,” demiş. Adam gitmiş, bir gümüş şemeden yaptırmış gelmiş. Kız, gümüş şemedenin içine girmiş, gizlenmiş, kapısını kilitlemiş. Kız kayboldu demişler. Babası:

“Kızın uğursuzluğu bu şemeden, şemedeni ben seni satacağım.” demiş. Çarşıya götürmüş ama kız içinde bilmiyor. Çarşıda satmış gümüş şemedeni. Bir de Beyoğlu varmış. Beyoğlu'nun bir nişanlısı varmış. Fena çirkinmiş. Beyoğlu da güzel ararmış. Beyoğlu çirkin nişanlısına bu gümüş şemedeni almış. Anahtarıyla açmış bakmış ki içinde dünyalar güzeli, ay gibi bir kız oturuyor.

“İs misin, cis misin?” demiş. “İs de değilim, cis de değilim, sana yarar bir kuşum.” demiş kız. Bunlar sözleşmişler, saklanıyormuş kız gene, öteki çirkinine göstermeyecekmiş kendini. Beyoğlu getirirmiş, o da yer, içer, saklanırmış. Allah, Allah, neler getirmiş kızı neler. Allah insana böyle nişanlı, böyle koca versin inşallah. Beyoğlu neler getirir neler yedirirmiş o güzel kıza. Kıza bir de güzel bir yüzük takmış. Beyoğlu askere gidecekmiş. Bir annesi varmış, ona demiş ki: “Ekmeğimin kulağı yenirse, yerim sıcak durursa, ben askerden gelirim. Ekmeğimin kulağı yenmezse, yerim sıcak durmazsa ben orada ölür kalırım.” demiş. Bir de şemeden kimse dokunmayacak. Annesi: “Tövbe de oğlum, tamam oğlum.” demiş. Oğlan evine mektup yazarmış, aynı şeyleri dermiş. “Evet, oğlum aynı oğlum.” dermiş. Kız kalkarmış, yer içermiş. Beyoğlu'nun annesi baksa ki yemeğin bir tarafı yengin, ekmeğin bir tarafıykeniliyor. Yemiş, içermiş, gider gümüş şemedenin içine oturmuş güzel kız. Günlerden bir gün eski nişanlısı gelmiş Beyoğlunun evine. Beyin şu kadar günü kaldı, demiş. Evnin içinde gezinirken şemedeni görmüş. Bu şemedeni kim aldı, niye benim haberim yok, derken şemedeni kendi evine götüreceğini söylemiş. “Ben bu anahtarı alacağım, buraya takacağım, benim gümüş şemedeni küçük, bu büyümüş.” demiş. Kaynanası da: “Beyoğlu gelsin, ikiniz birlikte açın, içine beraber bakın” demiş. Kız içerde saklı, kadının da Beyoğlunun nişanlısının da haberi yok. Neyse küçük şemedenin anahtarı, büyük şemeden tutmuş. Açsalar ki dünya güzeli, acaba bir kız içinde oturuyor. Beyoğlunun eski nişanlısı kızı savuşturmuş. Kız koymuş gitmiş bir akarın başına oturmuş, otururken oradan geçen bir köncü garı varmış. Köncü garı her gün kön yataklarını süpürürmüş, dalına çuvalı almış, onu satmaya gidermiş. Köncü karının, kötü bir evi varmış. Könü satınca evine gidermiş. Otururken otururken kız, acıkmış, geçen karıya seslenmiş: “Teyze bana bir ekmeğe versen ne olur, var mı ekmeğin?” demiş. “Kızım ben kön süpürüyordum yarım ekmeğim vardı; ama köne düştü vereyim, yer misin bilmem.” demiş. “Kızım sen kimlendensin, kimsin?” demiş. Başından geçenleri haber vermiş kız, Yaşlı kadın da: “Gel, gidelim kızım Allah bana verir, ben de sana veririm.” demiş. Gitmişler onun kızı olmuş, hiçbir tarafa çıkmamış. Kız, oğlanın yolunu gözlüyormuş, karı kön süpürürmüş, ne bulurlarsa kuru yavan, acı soğan yerlermiş. Ondan sonra Beyoğlu gelmiş askerden. “Hani benim gümüş şemeden?” demiş. Dalına da vurmuş almış gitmiş çirkin kız kendi evine. “Ana ben sana şunu şunu demedim mi?” Annesi: “Yavrum, nişanlın laftan sözden mi anlar, ne dediysem duymadı, ben içinde kız olduğunu nereden bilirim, böyle böyle bir kız vardı bana deseydin olmaz mıydı?” demiş. Neyse, biz Beyoğlu'nun hem hayır elli olduğundan haber verelim hem de kızı nasıl bulurum, diye düşünür dururmuş.

Beyoğlu, el zaman gel zaman çardağındaki atlardan köylüye at dağıtmış. Bu kızın kulağına kadar gelmiş. Kız, köncü karıya: “Anam, anam, gurban olduğum anam, ha bir at da biz alalım.” demiş. “Yavrum ben bir Köncü garıyım, ata nereden bulalım arpayı çavdarı.” demiş. Kız da:

“Elimi yusam arpa biter, yüzümü yusam çavdar biter, ben onu beslerim, korkma kara anam, zorlu anam.” diye kadına yük sürmüştü. Ölecek bir at varmış, küllüğe onu atmışlar. Karı, küllükteki atı da kendisinin alacağını söylemiş, atı alıp getirmiş. “Al, kadın gızım!” demiş. Kız da: “İyi, olsun, ben buna bakarım anam, iyi at değil deme, ben ona bakınca o iyi at olur.” demiş. Ata bir bakmış, bir bakmış at doğru beylik at olmuş. Atın iyiliği Beyoğlu’nun kulağına kadar da gitmiş. Beyoğlu atını getirin, demiş. Kimi postunu getirmiş, kimi titreye titreye atını, kimi de ölümcül at getirmiş. Namı kulağına kadar gelen atı görememiş Beyoğlu. Köncü karı bir at götürmüş onu da getirin, demiş. Kız, ata tembih etmiş: “Millet gelirse kalkmayacaksın, kalkarsan yatmayacaksın, ben gelene kadar hiç kıpırdamayacaksın.” Gitmiş bir komşunun oraya oturmuş kız. Allah, Allah, At tene kalkmamış. Beyoğlu demiş: “Bu niye kalkmıyor?” “Aboooovv” demiş Köncü karı. “Kızı bir çağırırım geleyim, o kaldırırsın bari o bakıyordu.” demiş. Kız: “Halıyı halının üstüne korsa, ziliyi zilin üstüne sererse, ben öyle gelirim.” demiş. Beyoğlunun aklı kesmiş, halıyı halının üstüne koymuş, ziliyi zilin üstüne sermiş. Kızı çağırılmışlar. Kız eve gelmiş, ahıra varmış. “Kalk meymenetsiz at, sahibinden ne meymenet gördüm de senden ne meymenet göreceğim.” deyince, at lapadan kalkmış. Tamam, o atı oradan alıp gitmemiş Beyoğlu.

Beyoğlu, kızın o kız olduğundan emin olmak istemiş. “Bu kız olmaya bu kız amma iyice emin olmak gerek.” demiş. Aradan birkaç zaman sonra, köylülerden çorba yapmasını istemiş Beyoğlu kendine. “Herkes bana çorba getirecek.” demiş. Köyün alayı çorba getirmiş tas ile. Karıştırmış yüzük arıyor Beyoğlu. Karıştırmış yüzük yok. Gene demiş kız: “Gurban olduğum ana, ha bir çorba da biz pişirelim, Beyoğlunun oraya herkes çorba götürüyor, bir de biz götürelim.” demiş. “Git yavrum biz bir Köncü garyız, çorbayı pişirirken içine kön düşer de Beyoğlu bizimkini yer mi başkasının yemeden?” demiş. “Olsun ana.” demiş. Yüzüğü çıkarmış çorbanın içine atmış kız. Köncü karı getirmiş çorbayı. Beyoğlu, çorbadan yüzüğü bulur. Bu, kıza asker öncesi verdiği yüzüktür. Beyoğlu: “Gel bakalım Köncü karı şuraya otur.” demiş. “Yoğ yavrum ben korkarım, ben korkarım!” derken eteğine yapmış karı. “Gel karı yaparsan yap, gel!” demiş. İçeriye girmişler. “Allah’ın emri Peygamberin kavli ben senin kıza dünür geleceğim.” demiş. “Aman yavrum, ben Köncü karıyım, benim kıızı beğenin mi sen?” demiş. “Beğenirim, sen gel hele şöyle.” demiş. İstemeye gelince kıızı vermişler. Kızın boğazına on gramısa, bir beşlik, bir kor altın, evveli fes giyerlerdi sarı Reşat sarıdan, bileziği de doldurmuş koluna. İkisini düğününü bir yapmış, hem öteki nişanlısının hem bu nişanlısının. “Olsun.” demiş kız. Ama öbür eski nişanlısı kıza kötülük yapmaya fırsat kollarmış. “İkimiz de senin avradın olalım.” demiş güzel kız. Onu güzelce koltuğuna almış şuraya dinletmiş, öteki gelini de almış şuraya oturtmuş. Günler geçmiş, aylar geçmiş bir gün eski nişanlısı, kıızı tandırığa kapatıp yakmaya çalışmış. Beyoğlu bunu duyunca eski nişanlısına: “At mı istiyorsun it mi istiyorsun?” demiş. “İti napayım, at istiyorum.” demiş. Atın arkasına bir teneke bağlamış. Tenekeye de kıızı bağlamış, atın götüne bir kırbaç sallamış, at koymuş gitmiş. Dağa taş a vura vura parçalanmış. Bu masal da burada bitmiş.

25. HANE SAHİBİ (HADİM)

İki adam varmış. Bunlar Hızır ve İlyas. Ona bir insan misafir olmuş. Bir gün yatmış, iki gün yatmış, üç gün yatmış, kırk gün kalıvermiş. Hane sahibi bu sefer:

“Bu adam gitmeyecek” demiş.

Varmış bir kağıt yazmış:

Hızır:

“Bizim hane sahibi ha?”

Bir günlük misafir başımın tacı,

İki günlük misafir evimin harcı,

Üç günlük misafir soğandan acı” demiş.

Gelmiş misafir kâğıda bakmış. O da demiş ki:

“Bizim hane sahibi katır,

Ne gönül bilir ne hatır.

İnsan sevdiği yerde üç yatır beş ay da yatır” demiş.

Oğlan babasına:

“Ulan baba misafir böyle diyor. Ne yapacağız bunu?” demiş.

Babası:

“Oğlum git de odanın sergilerini topla, dört teneke su serpiver” demiş. Ondan sonra gitmiş çocuk odayı topladığı gibi dört teneke su atmış. Şurada bir iki köfün varmış. Köfünün birini bir yana birini bir yana koymuş. Üstüne de döğen varmış, onu koymuş. Misafir gelmiş demiş ki:

“Ay Allahım!” demiş. “Harman gelir, döğeni alırlarsa, üzüm gelir köfünleri alırlarsa ben nerede yatacağım?” demiş.

Çocuk da dışarıdan dinliyormuş. Seğirtmiş babasına varmış:

“Baba misafir böyle böyle diyor” demiş. Babası:

“Ulan oğlum nerden çattık biz buna?” demiş. Neyse yatmışlar sabah olmuş. Bir bakmışlar ki o adam kaybolmuş. Baba-oğul o misafirin Hızır olduğunu anlamış, “Oymuş” demişler ama Hızır gitmiş bir defa.

26. HELVACI GÜZELİ (SEYDİŞEHİR)

Bir anneyle babanın bir kızla bir erkek çocukları varmış. Hac zamanıymış. Ana, baba ve oğlan hacca gideceklermiş. Kız çocuğunu nereye koyalım diye düşünmüşler. Sonunda en emniyetli kişinin mahallenin hocası olduğuna karar vermişler. Hocaya gitmişler:

-Hoca efendi, hoca efendi! Biz hacca gideceiz, bizim bir kız çocuğumuz var. Onu sana emanet edecez, demişler. Hoca da “olur” demiş. Hoca da girerken çıkarken kıza “iyi misin, nasılsın?” derken kıza gözü oynamış. Namazı vesveseyle kılmaya, ezanı vesveseyle okumaya başlamış. Kız gözü oynayınca “ne yapayım, nişleyeyim?” demiş. Mahallede bir cazı karısı varmış. Ona varıyor:

-Komşu! Komşu! Falan hacıya giden adamın güzel bir kızı varmış. Bana emanet ettiler. Fakat benim ona gözüm oynadı. Ben bir şey yapamıyorum. Sana para vereyim de onu hamama getiriver, diyor. Cazı karısı da “olur” diyor. Cazı karısı kıza varıyor:

-Kızım bugün kızlar hamamı var. Kızlar çalacak, oynayacaklar. Sen de git onlarla gül, oyna” demiş. Fakat kız önce razı olmamış. Ama sonra cazı karısı ne ettiyse kıızı kandırmış. Hamama götürmüş. Kız hamama varıyor. Hocayı da orada görüyor.

-Hoca emmi sen burada ne arıyon?, diyor. Hoca da:

-Kızım ben senin aşkından yanıyon, sana gözüm oynadı” demiş. Kız da “hoca emmi ben yundum yıkandım, gel bir de seni yuyayın, yıkayayın da ondan sonra sana teslim olayım” demiş. Kız gözü açığın biriymiş. Hocayı soymuş. Başını, gözünü iyice sabunlamış. Eline nalını almış. “öyle teslim olunmaz böyle teslim olunur” diyerek hocaya iyi bir endam atıvermiş. Hoca da kıızı dövmek için ayağa kalkarmış. Fakat her tarafı sabunlu olduğu için şap o yana şap bu yana düşermiş. Kız hocanın kafasını, gözünü, burnunu yarmış. Oradan evine gitmiş. Kapıyı kilitlemiş. Hoca kanlar içinde orada bayılmış. Biraz sonra tellak gelmiş. Hocaya ne olduğunu sorunca hoca “düştüm” demiş. Hoca bir iki gün sonra kızın babasına “kızın kötü oldu, mahallenin oğlanlarıyla düşüp kalkıyor” diye mektup yazmış. Babası da oğlana:

-Oğlum sen hemen git. Haccın yarın olursa olsun. Seneye tekrar gelirsin. Fakat git namusumuzu temizle, kız kardeşinin kanlı gömleğini getir, demiş. Oğlan hemen kız kardeşinin yanına gelmiş. Kız kardeşine:

-Hoca bu mektubu babama yazmış. Ben sende böyle bir hal olmadığını biliyorum ama babam inanmıyor. Senin kanlı gömleğini istiyor. Gel ikimiz dağa gidelim, orada konuşalım, demiş. İkisi dağa gitmişler. Oğlan dağda bir tavşan vurmuş, kesmiş. Gömleği tavşanın kanına batırmış ve kardeşiyle helalleşerek oradan ayrılmış. Kız dağda bir başına korkuyor. Bir ağacın tepesine çıkıyor. Ağacın yanında pınar varmış. Pınarın başına bir Beyoğlu gelmiş. Beyoğlu’nun atı pınardan su içerken ürküp çekilmiş. Beyoğlu bir o yana bir bu yana bir de tepeye bakmış ki ayın on dördü gibi bir kız. Kızın güzelliğinin şavkı pınara vuruyor. At onun için ürküyormuş. Beyoğlu kıza “in misin, cin misin” diye sormuş kız da “ne inim ne cin, seni beni yaratan Allah’ın kuluyum” demiş. Kız başından geçenleri Beyoğlu’na anlatmış. Beyoğlu kıza:

-Ben de bekarım, istersen benimle evlen, demiş. Kız da “olur” demiş. Beyoğlu kıızı atın terkesine atmış. Ülkesine götürmüş. Düğün yapmışlar. Pilav dökmüşler. Günden gün geçmiş, aydan ay geçmiş, yıldan yıl geçmiş, saatten saat geçmiş. Kızın Beyoğlu’ndan üç oğlan çocuğu olmuş kız çocuklarına yanık yanık ninni çekermiş. Beyoğlu bunu duymuş. Bu ninnilerin sebebini sormuş. Kız da:

-Benim de anam babam var. Onları özledim, demiş. Kız ailesine gitmek istiyor. Beyoğlu, karısını ve çocuklarını hizmetçisiyle yolluyor. Yolda giderken hizmetçi, kadına “ya bana teslim ol ya da çocuğun birini keseceğim” diyor. Kadın “kesersen kes ben sana teslim olmam” diyor. Az gidince hizmetçi yine aynı soruyu soruyor. Kadın yine aynı cevabı var. Hizmetçi ikinci çocuğu kesiyor. Az gidince hizmetçi yine aynı soruyu soruyor. Kadın yine aynı cevabı var. Hizmetçi üçüncü çocuğu da kesiyor. Çocuklar bitince yine az gidiyorlar. Bu sefer hizmetçi “ya bana teslim olursun ya da seni de keserim” diyor. Kadın “dur bir su dökeyim geleyim de o zaman teslim olayım” diyor. Hizmetçi kadının beline bir ip bağlıyor. Kadın az gidince belindeki ipi ağaca bağlıyor. Kaça kaçta bir çobanın yanına varıyor. Çobana:

-Çoban! Çoban! Şu altını al bana bir deri dik” diyor. Çoban da iki koyunu kesip kıza deri diyor. Kız Keloğlan kılığına giriyor. Babasının köyüne varıyor. Orada fakir bir kahveci varmış. Kız kahveciye “amca ben sana hizmetçi durayım” diyor. Kız fakir kahvecinin kahvesinde saz çalmış, misafirler fazlalaşmış. Kızın adını “helvacı güzeli” koymuşlar. İki yıl geçtikten sonra Beyoğlu karısının köyüne gelmiş. Kız kahvede bir davet vermek istemiş. Kız kahveciye “köyün hocasını, babasını ve köye misafir gelen kocasıyla kocasının hizmetçisini davet etmesini” söylemiş. Kahveci bunları davet etmiş. Yenilmiş, içilmiş. Helvacı güzeli misafirlere “gelin böyle vakit geçmez herkes bir hikaye anlatsın” demiş. Önce helvacı güzeli başlamış. Helvacı güzeli başından geçenleri bir bir anlatmış. Hikayede sıra hocaya gelince hoca “aman karnım aman karnım” demiş. Bu sırada helvacı güzelinin babası ağlamaya başlamış. Sıra hizmetçiye gelmiş. Hizmetçi Beyoğlu’nun karısı olduğunu anlamış. Beyoğlu’nun gözleri yaşarmış. Helvacı güzeli deriyi çıkarmış. Güzel bir kız olmuş. Beyoğlu, babasına ve hizmetçiye “kırk satır mı istersiniz yoksa kırk katır mı istersiniz” diye sormuşlar. Onlar da “kırk katır isteriz” demişler. Bunların ikisini katırlara bağlamışlar. Kötüler cezasını bulmuşlar. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kiremidin tavanına.

27. HESE (DERBENT)

Evvel saman için kalbır saman içinde Hese isimli zayıf bir adam geçimini yumurta satarak sağlar. Hese’nin yumurtalarına bir tilki sürekli çarpıp kırar. Hese tilkiye kızıp yola çıkar. Hese ormana varır. Ormandaki vadide kırk dev taşları sıkıp un yapar. Hese devlerin yanına gider. Hese yumurtaları sıkıp suyunu çıkarır. Devler yumurtaları taş sanıp Hese’ye şaşırır. Hese devlerle arkadaş olur. Hese ve devler su doldurmaya gider. Devler su doldurduktan sonra dinlenme taşında dinlenir. Hese tulukları alıp hiç dinlenmeden yola çıkar. Devler Hese’ye şaşırır. Ertesi gün devler ve Hese odun toplamaya gider. Devlerin şamların budaklarını yarım yarım ayırır Hese bütün odunları ayırmadan alıp sırtlanır. Devler Hese’ye şaşırır. Devler Hese’yi göndermeye karar verir. Hese devlerden bir çuval altın alır ve bir devin sırtına biner. Hese ve dev Hese’nin memleketine doğru yola çıkar. Bir çalı Hese’yi ormanda devin sırtından atar. Hese bir tavşan yakalar. Hese tavşanı deve verir. Hese tekrar devin sırtına biner. Hese çuvaldızı deve batırır ve devHese’yi güçlü sansar. Dev Hese’yi evine bırakır. Dev ve tilki karşılaşır. Dev her şeyi tilkiye anlatır. Tilki ve dev Hese’nin evine gitmeye karar verir. Tilki ve dev birbirlerinin boynuna halat bağlar. Hese dev ve tilki görünce korkar. Tilki dev öldürecekken dev tilkiyi öldürür. DevHese’nin evinden kaçır. Altınlar Hese’ye kalır.

28. HINZIR BABAM TUTTU HINZIR ANAM KESTİ (EREĞLİ)

Bir anne, baba ve bir de bunların iki kızı varmış. Annesi beklenmedik bir zamanda patadan ölmüş. Babası epey bir süre anasının hatırını saymış; ama erkek adam tek başına perişan oluyor, çocuk küçük, varmış gitmiş bir analık almış. Neyse ebem gübüm ayları geçmiş gitmiş amma kadın içindekini gizlermiş. Kocasını bir gün eve bir et getirmiş. Eti, püsti yemiş. Püsti eti yiyince ne yapayım, diye düşünmeye başlamış. Et bulmak içap etmiş. Eti de bir yerden bulamayacağına göre, herife de “eti püstiye yedirdim” diyemeyeceği için kadın bacağına ağ yanından biraz et kesmiş. Eti hazırlamış. Adam eti yemiş: “Çok güzel, eline sağlık hanım, ne kadar lezzetli yapmışsın,” demiş. Analık başından geçenleri bir bir anlatmış. “Sen kızıp döven diye eti ağ yanından kestim herif,” demiş. “Ne yapayım hanım, hem bana bu eti yedirdin hem beni zan altında bıraktın” demiş. Analık:

“Küçük kızı keselim, yiyelim” demiş. Adamı ikna etmiş. Kızı kesmeye karar vermişler. Kızı kandırıp kimselerin görmediği bir yerde kesmek için yere yatırmışlar. Kız kesilmeden, ölmeden önce ablasına:

“Abla, benim üç kemiğimi ipe diz, ayakaltı olmayan bir yire, dama at,” demiş. Ablası kardeşini çok severmiş. Ablası kızın dediğini yapmış. Kızın üç kemiğini ipe dizmiş, dama atmış. Dama atılan kemikler bir kuşa dönüşmüş. Kuş uçmuş dağa doğru uçup gitmiş. Günler sonra kuş uçarak bir bakkalın saçağına konmuş.

Bir bakkala varmış. “Hinzir babam tuttu, hınzır anam kesti, ablam ipliğe düzdü, ablacığım, ablacığım” diye üç defa böyle tekrar etmiş. Bakkal kuşun dediklerini anlamaya çalışmış. Kuş, bakkala: “Bana biraz çivi ver.” demiş. Bakkal, biraz çivi vermiş.

Kuş oradan geçmiş başka bir bakkala gitmiş. “Hinzir babam tuttu, hınzır anam kesti, ablam ipliğe düzdü, ablacığım, ablacığım” diye yine üç defa ötmüş. Bakkal kuşun dediklerini anlamaya çalışmış. Orada da aynı şeyleri söylemiş. Oradan da bir zehir almış.

Öbür bakkala varmış. “Hınzır babam tuttu, hınzır anam kesti, ablam ipliğe düzdü, ablacığım, ablacığım” diye üç defa demiş. Bakkal kuşun dediklerini anlamaya çalışmış. Orada da aynı şeyleri söylemiş. Oradan biraz şeker almış. Varmış üvey annesinin yanına.

“Hınzır babam tuttu, hınzır anam kesti, ablam ipliğe düzdü, ablacığım, ablacığım” diye analığına da okumuş.

Analığı:

“Ne var kuş, ne ötüyorsun?”

Kuş:

“Gözünü yumar ağzını açarsan söylerim,” demiş.

Analığı gözünü yumup ağzını açınca analığın ağzına çivilerin hepsini saplamış, çakmış. Neyse varmış babasının yanına.

“Hınzır babam tuttu, hınzır anam kesti, ablam ipliğe düzdü, ablacığım, ablacığım,” demiş.

Babası ne diyorsun be kuş deyince:

“Gözünü yumar ağzını açarsan söylerim” demiş. Babası ağzını açınca zehri doldurmuş. Babasını da orada haklamış.

“Hınzır babam tuttu, hınzır anam kesti, ablam ipliğe düzdü, ablacığım, ablacığım” diye ablasına da okumuş. Ablasına ne dediyse ablası “Kurban olduğum kuş” demiş.

“Gözünü yumar ağzını açarsan söylerim, demiş. Ablası gözünü yumup ağzını açınca ona da şeker vermiş. Allah büyüktür. Kırk gün sonra kız o esnada kuş halinden insan haline geçmiş. İşte böyle bitmiş.

29. HIYARCIK GÖZELİ (ILGIN)

Evvel zaman içinde bir Beyoğlu varmış. Bu Beyoğlu eline aldığı sapanla oynuyormuş. Bir gün suya giden bir koca garının su tesisini sapanıyla kırmış. Koca garı: “Naha oğlum hıyarcık güzelinin hışmına uğra emi” demiş. Beyoğlu da “Ebe, hıyarcık güzeli ne demek” demiş. O da “Oğlum, pazardan üç hıyar al. Bunu sulu derenin yanında kes!” demiş. O da üç hıyar almış. İkisini susuz yerde kesmiş. Birini de sulu bir yerde kesmiş. İçinden dünya güzeli bir kız çıkmış. Bu pınarın basındaki koca bir kavağa çıkarmış kızı, Beyoğlu. Kendini düğün yapmaya hazırlık için gitmiş. Kızın şavkı, pınarın taşına vurmuş. Bir Arap kızı pınara gelmiş. Kızın parlıtısını görünce:

“Anam çirkinsin dedi bana” diyerek pınarın tasına testiye çarpmış gitmiş. Bir gün, iki gün hep böyle, derken, Arap kızı birkaç defa gelmiş. Her gelişinde “Anam çirkinsin, dedi bana, ben güzelim” dilerek testiye tasa çarpar geri gidermiş. Arap kızının bu yaptıklarına ağaçtaki güzel kız dayanamayıp:

“Hay korkak Arap, hay çirkin Arap, sen misin o, ben miyim? Bak bakalım!” demiş.

“Aman ablacığım! Beni yanına çıkar. ” demiş Arap kızı. Güzel kızın yanına varıncaya kadar, o kıza: “Yat basına bakayım” demiş Arap kızı.

“Benim basımda üç tel var. O teli koparıverirsen, ben güvercin olur uçarım” demiş güzel kız. Arap kızı, o üç teli koparmış, güzel kız da güvercin olup uçmuş. Arap kızı oturmuş kalmış ağaçta. Beyoğlu düğünü yapacak olanları tutmuş, gelmiş. Gelenler çok kalabalık olmuş Beyoğlu gelmiş bakmış ki ağaçta Arap kızı oturup durur. O güzel kız, Arap olmuş sanki. “Belki yazım, kaderim, alayım” demiş. Arap kızı, gelin olup gitmiş. Sonra güvercin kırk gün sonra Beyoğlu’nun evinin önüne konmuş.

“Konduğum dallar gurusun, Beyoğlu’nu saran kollar gurusun” der der uçarmış. Bir gün böyle, iki gün böyle, derken bir ara Arap kızı bir hasta olmuş, olmaz görülmez hastalıklardan. Yatağının altına ekmek ufağı kor cayırdatmış. “Kemiklerim kırılıyor! ” diye bağırması. Güvercin söylenip duruyor diye tutmuşlar bunu kafese koymuşlar, besliyorlarmış. Arap kızı okutmak için bir hoca bulmuşlar. Hoca “Kafesteki güvercini keser de yerse Arap kızı iyi olur, yemezse ölür” demiş. Öyle dedirtmişler hocaya, güvercin kesilsin diye.

Güvercini kesmişler, merdivenin dibine kanını akıtmışlar. Orada bir selvi çıkmış. Arap kızı, bir daha ekmek ufağını yatağının altına koymuş, yatmış.

“Ölüyor, gidiyor!” diye yine konuşmuşlar.

“O selviyi keser de köylüye kucak kucak dağıtırsan iyi olacak, dağıtmazsan ölecek Arap kızı.” dedirtmişler hocaya. Kesmişler, dağıtmışlar köylüye selviyi. Kökünden yanını sığır çobanı kariyı vermişler. Sığır çobanı garı, sabahleyin evi darmadağınık bırakıp gidermiş. Gelse baksa ki silinmiş, süpürülmüş, tertemiz olmuş evin içi, şavk gibi ay aydın gündüz gibi, bir gün böyle, iki gün böyle derken sığır çobanı garı, bir yere saklanmış, gözetlemiş. Selvi kökünün içinden ayın on dördü gibi bir kız çıkmış, evi süpürmeye başlamış. Sığır çobanı garı, kızı görünce bayılmış düşmüş, bundan sonra da söylenti yayılmış: “Sığır çobanı garının evinde bir kız var” diye. Sığır çobanı garı da gelsin, kızı alsın, derdini o da anlatsın, davete herkes derdini anlatmaya gidecek demişler. Herkes derdini anlatmaya başlamış. Sıra kıza gelmiş: “Üç hıyar idik Pazar, Beyoğlu ikimizi susuz yerde kesti, buruştular. Beni de bir sulu dereye kesti. Suyu beleniverdim. Ben buruşmadım, dirildim, kalktım, bir kız oldu. Beyoğlu bir ağacın tepesinde bıraktı beni. Dügün alayı toplanmaya gitti. Bir Arap geldi. Söyle söyle dedi. (Arap kızının söylediklerini anlatmış) Arap kızı: “Yanına geleyim” dedi, geldi. Benim basıma bakıverirken: “Basımda üç tel vardı, onu koparırsan, kus olur da uçarım” dedim. Beyoğlu, Arap kızını aldı, ona düğün yaptı. Ben Beyoğlu’nun ağacında:

“Konduğum dallar gurusun, Beyoğlu’nu saran kollar gurusun” diye öterken, beni tuttular. Kafesin içine koydular. Arap kızı yalandan hastalandı. “Kafesteki güvercini kesip yedirirlerse iyi olacak, yedirmezlerse ölecek” dedirtti hocaya. Beni kestiler, merdiven tasının dibine kanımı akıttılar. Bir defa da selvi oldum çıktım. Bir daha hasta oldu Arap kızı. Bu defa “Selviyi kesip odununu dağıtırsanız iyi olacak, dağıtmazlarsa ölecek” dedirtti hocaya. Selvinin kökünden yanını bir sığır çobanı kariya verdiler. İşte ben o kökten çıktım” demiş. O zaman Arap kızını kuma gömmüşler. Simdi geçinip dururlar, güzel kıza Beyoğlu. Ben de yanlarından geldim. Bir bağ ıspanak, bir bağ da tere verdiler. Getirirken kurbağalar “varrak!” dedi. Ben de kurbağaların bu sesini dinlerken “bırak!” diyorlar sandım, bıraktım da geldim.

30. HIZIR (ÇUMRA)

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken. Ben annemin beşiğini tıngır mıngır salları iken. Çok uzak bir ülkenin birinde zengin bir kral yaşamış. Zenginlik, ihtişam içinde yaşayan kralın tek çocuğu olan kızı, hastalanmış ve yataklara düşmüş. Kral, günden güne gözlerinin önünde eriyen kızına bir çare bulmaları için hekimleri sarayına doldurmuş; ama nafiye. Üç veziri kendi aralarında krallarının bu derdine bir çare bulabilmek amacıyla baş başa verip bir şeyler düşünmüşler. Kralın huzuruna çıkıp; “Kralım, güzel prensesimizin derdine deva Hızır’dadır. Eğer Hızır’ı bulursanız prensesimiz iyileşecektir” demişler. Bunu duyan kral, ülkesinin dört bir tarafına haber salmış. Hızır’ı bulana zenginlik, şan, şöhrat vereceğini; fakat bulamayıp geri dönenin ise büyük bir ceza alacağını söylemiş. İnsanların canı tatlı, bu zor görevi başarmanın imkânsız olduğunu bilenler şan şöhrate aldanmayıp hiç oralı olmamışlar. Ülkenin fakir, yaşlı sakınlarından biri; “Ben artık yaşlandım, şu işe talip olayım, parayı alırım, çocuklarıma veririm, onlar da hayatlarını iyi yaşarlar, bulamasam da zaten yaşlıyım ölür giderim” diye düşünmüş. Kralın huzuruna çıkan adam, göreve talip olmuş. Kral görevini yerine getiremezsen sonuçlarını katlanması gerektiğini hatırlatmış. Adama bir hafta süre verilmiş. Ülkeyi karış karış gezen ihtiyarın günü dolmuş. Kraldan aldığı altınları da bir güzel harcamış. Korka korka sarayın kapısından giren adamın koluna küçük bir çocuk girmiş. Adam; “Sen kimsin? Nereden çıktın?” demeye kalmadan sarayda buluvermiş kendini. Kral; “Anlaşılan Hızır’ı bulamadın, artık cezana razı ol” deyip üç vezirine; “Bu adama ne ceza verelim, bana bir akıl verin” demiş. Birinci ve en yaşlı veziri; “Kralım; bu adamı baltayla kırk parçaya bölelim, parçalarını da kırk çukura gömelim” diyerek fikrini söylemiş. Küçük çocuk bu sözleri duyunca araya girerek; “Aslı nedür, neslü nedür?” demiş. İkinci veziri; “Kralım; bu adamı kırk gün aralıksız kırbaçlayalım, ta ki ölünceye kadar.” diyerek o da fikrini söylemiş. Çocuk yine; “Aslı nedür, neslü nedür?” demiş.

Kral, üçüncü vezirine de aynı soruyu sormuş. Vezir; “Kralım hayatı biz verip alamayız, en güzeli affedin gitsin” diye cevaplamış kralın sorusunu. Çocuk yine; “Aslı nedür, neslü nedür?” demiş. Kral dayanamayıp çocuğa; “Çocuk, sen kimsin, o sorduğun soru da ne öyle?” diye sormuş. Çocuk; “Birinci vezirinize sorduğunuz sorunun cevabını biliyordum. Çünkü o vezirinizin babası cellâttı, böyle bir hüküm vermesi normaldir. İkinci vezirinizin cevabını da biliyordum. Çünkü onun babası da zindanınızda kırbaççıydı. Üçüncü vezirimize gelince onun cevabını da biliyordum. Çünkü o da benim oğlumdur. Benim aslıma neslime gelince! Ben de aradığınız Hızır’ım. Bu yaşlı adamı bırakın, kızınız da yakında iyileşir” der ve gözden kaybolur. Kral adamı bırakır, kız da çok geçmeden iyileşir.

31. İNCİLİ MERCAN KADIN (DOĞANHİSAR)

Bir uğur böceği varmış. Kırk gün kırk gece yol gitmiş. Bir gün yolda gidiyormuş. Önüne bir oduncu gelmiş. Oduncu uğur böceğine nereye gideceğini sorar. Uğur böceği:

-Ben uğur böceği değilim, incili mercan kadını. Er aramaya gidiyorum. Sen adamı neyle döversin, der.

Oduncu, “Ben adamı baltayla döverim, deyince uğur böceği “ben sana varmam” diyerek oradan ayrılır ve yoluna devam eder. Yolda bir çiftçi ile karşılaşır. Uğur böceği çiftçiye:

- Ben uğur böceği değilim, incili mercan kadını. Er aramaya gidiyorum. Sen adamı neyle döversin, der. Çiftçi “Orakla döverim” deyince uğur böceği “ben sana varmam” diyerek oradan ayrılır ve yoluna devam eder. Yolda bir fare ile karşılaşır. Uğur böceği fareye:

-Ben uğur böceği değilim, incili mercan kadını. Er aramaya gidiyorum. Sen adamı neyle döversin, der. Fare “Kuyruğumu yağa batırır batırır döverim” der. Uğur böceği fareye “Sana gelirim” diyerek fareyle birlikte giderler. Farenin tavan arasındaki evine giderler. Orada da ceviz kabuğu varmış. Fare içini yemiş, kabuklarını bırakmış. Fare incili mercan kadına:

-Sen ceviz kabuklarını al su doldur gel, ben de değirmene gideyim, bir ekmek çalıp geleyim, yiyelim, der.

İncili mercan kadın ceviz kabuklarını alır. Suya gider. Suda suyun içine düşer. Sudan çıkamaz. O sırada atlılar geliyormuş. İncili mercan kadın atlılara:

-Hay atlılar atlılar! İğne batmaz kaz butlular. Değirmene varırsanız, sıçan süllü beyi görürseniz, incili mercan kadın suya düşmüş deyiverin, diye seslenir. Atlılar etrafa bakınır ancak kimseyi göremezler. İncili mercan kadın tekrar:

- Hay atlılar atlılar! İğne batmaz kaz butlular. Değirmene varırsanız, sıçan süllü beyi görürseniz, incili mercan kadın suya düşmüş deyiverin, diye seslenir.

Atlılar yine kimseyi göremez ve değirmene varırlar. Kendi aralarında:

-Arkadaş biz gelirken birisi “Hay atlılar atlılar! İğne batmaz kaz butlular. Değirmene varırsanız sıçan süllü beyi görürseniz, incili mercan kadın suya düşmüş deyiverin” diye bağırdı derler. O sırada fare ekmek çalıyormuş. Fare hemen incili mercanın kadının yanına varır. Fare, incili mercan kadının yanına varınca incili mercan kadın, fareye küstüğünü söyler. Fare de kadına kızar. Fare oracıkta kadını öldürür. Olmuş bitmiş, muradına ermiş.

32. İNSANOĞLUNA İYİLİK YARAMAZ (ILGIN)

Bir gün, yılanı ateşe atmışlar. Bu arada, yılan yanarken insanoğlu da o arada tesadüf denk gelmiş, İnsanoğlu bir bakmış, yılanı acımış:

“Bu yılanı ben kor ateşten kurtarayım” demiş.

Ateşten yılanı kurtarmış. Yılan kurtulduğu zaman baksa bir etrafına bir insanoğlu dikilir. Yılan hemen hücum ediyor insanoğluna, onu sokayım diye. İnsanoğlu da:

“Dur ya yılan. Seni ateşten kurtardım. Sen beni ne sokuyorsun?” diyor.

Yılan:

“Siz insanoğlu değil misiniz, İnsanoğluna iyilik yaramaz” diyor.

İnsanoğlu:

“Peki üç şeye danışalım. Eğer haksızsam sok beni ya yılan!” diyor.

Yılan:

“Peki, kime danışalım? Bir öküz, bir ırmağa ve bir de tilkiye danışalım” diyor.

Yola düşüyorlar, önlerine bir öküz geliyor, soruyorlar. Yılan:

“Ya öküz insanoğlu beni ateşten kurtardı. Ben bu insanoğlunu sokayım mı?” diyor. O zamana kadar öküz:

“Ya yılan insanoğluna iyilik yaramaz sok” diyor.

İnsanoğlu “Bir de ırmağa danışalım” diyor. Gidiyorlar. Önlerine bir ırmak geliyor. İrmağa danışıyorlar:

Yılan:

“Ya ırmak, insanoğlu beni ateşten kurtardı şimdi ise insanoğluna iyilik yaramaz diyor. Ben bu insanoğlunu sokacam. Sokayım mı? Sokmayayım mı?” diyor. İrmak:

“Sok. Benim hem suyum içler, döner gelir bir de üstüme tükürürler geçerler. İnsanoğluna iyilik yaramaz” diyor.

Neyse gidiyorlar. “Bir de tilkiye danışalım” diyorlar. Önlerine bir tilki geliyor. Yılan:

“Ya tilki kardeş. Ben bir ateşe düştüm. İnsanoğlu beni ateşten kurtardı. İnsanoğluna iyilik yaramaz, ben bu insanoğlunu sokmaya karar verdim. Şimdiyse üç şeye danışalım. Ondan sonra sok dedi. Şimdiyse sana danışıyorum. İnsanoğlunu sokayım mı? Sokmayayım mı?” diyor.

O zamana kadar insanoğlu da geriden tilkiyi görünce tilkiye “Sana bir çuval tavuk var. Sokma de, benden yanı söyle” diye tilkiyi tembihliyor. Tilki kabul ediyor ve yılan:

“Sokma insanoğlunu” diyor.

Yılan insanoğlunu sokmuyor. İnsanoğlu da tilkiyi mükafatlandırarak ya. Tilkiye:

“Ben sana akşam bir çuval tavuk getireceğim felan yere gel orada al. Bunlar senin hediyen ye” diyor. Akşam oluyor, tilki kardeş geliyor. Bir çuvala tavuk diye kırk tazi dolduruyor, tavuk diye çuvala, alıp varıyor. Tilki kardeş de geliyor. İnsanoğlu salveriyor tazıları. Önüne bir katıyor, tilki önde kaçıyor tazılar onu kovalıyor. Ondan sonra tilki kurtuluyor ve:

“Haa demek ki insanoğluna iyilik yaramaz. Yılan haklıymış burada” diyor.

33. IRAZ GELİN (SARAYÖNÜ)

Bir varmış, bir yokmuş. Zamanın birinde çok uzak diyarlarda mor mor dağlar morlanmışlar, Doruklara varmışlar. Gökte yıldız, yerde karıncayla kaynaşmışlar. Suyun sırlıtısında, Ormanın uğultusunda, Düşe koyulmuşlar, mutlu olmuşlar. Böyle günlerin birinde, en güzelinde horoz ötmüş, Bu masal dile gelmiş. Şimdi oturalım ocak başına, bakalım neler gelmiş Iraz gelinin başına... Vaktin birinde kullar çokmuş. Bunların içinde bir kız yaşarmış. Göz açıp görmeden kendini bilmeden yitirmiş anacığını. Kızcağız ser sefil pislüğün içinde çabalamış büyümeye. Kalmış üvey ananın elinde. İtile kakıla gelmiş on beşine... Serpilip boy atmış, güzel bir kız oluvermiş. Üvey anası kıskanmış, kızıdan kurtulmanın yolunu aramış. Günlerden bir gün, gün doğmadan kalkmış analığı, ekmek eylemiş. Kızın koltuğuna bir tane sıkıştırmış. “Babanla oduna ormana git!” demiş. Iraz kız, babasıyla koyulmuş yola. Az gitmişler uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Balta elde urgan elde varmışlar ormana. Çalıştıkça yorulmuşlar, ter döküp susamışlar. Kız daha fazla dayanamamış: “Baba susadım, su içmek isterim. Çağlayan suların yerini göster bana” demiş. “Kızım demiş babası; elinde ekmek, onu yap bir tekerlek. Ekmeği tekerle, gideceğin yeri iyi belle. Gittiği yol yolundur, durduğu yer suyundur.” Iraz kız da öyle yapmış. Ekmeği tekerlemiş, ekmek bir pınara gelmiş. Kız da peşinden koşmuş, elinde susak kabacığı varmış daldırmış onu pınara, su doldurup almış. İçmiş suyunu kana kana, koyulmuş yola. Gelmiş babasının odun topladığı yere. Bakmış yeller eser babasının yerinde. Oturup ağlamış, başına karalar bağlamış. Kara taş dert yanmış da derdine yanan olmamış. Oturmuş pınarın başına, düşünmüş düşlemiş ne yapayım diye. Bu sırada pınarın başındaki kavak ağacı yatmış yere, Iraz kızla gelmiş uç uca... Kavakta bir kuş, adı Durmuş.

Durduğu yerde öter, diller döker, kıza şöyle seslenirmiş: “Babanın sevgisi, analığının öfkesini dile getirdi, yok yerin evinde, kaç dirim serinde.” Iraz kız düşünmüş, evini gözlerinin önüne getirmiş. Anasızlığın acısı taş gibi oturmuş içine. Tevekkeli dememişler “analı kuzu kınalı kuzu. Düşmüş yollara. Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Gördüğü bir çınar ağacına çıkıp dallarından birine oturmuş. Almış susak kabağını eline, söylenmiş kendi kendine...

“Tın tın gabakçığım, beni dağlarda bırakan babacığım!..” İlk defa yalnızlığın acısını böyle tatmış, iple çekmiş sabahı. İnmiş ağaçtan düşmüş yola. Az gitmiş, uz gitmiş, varmış çeşmeye. Seslenmiş yine: “Hey! Ölüyü yıkayan, diriye sulayan çeşme!. Bana bir su versene.” Çeşmenin önünde bir kurbağa vırak vırak diye ötermiş. Çeşme dile gelmiş, şöyle demiş. “Akar suydum bulandım. Kurbağalandım palazlandım... Temizle beni iç suyum.” Öyle yapmış kız. İçmiş suyunu kana kana, düşmüş yola. Bu kez karnı acıkmış, yolu bir fırıncıya varmış. “Fırıncı emmi fırıncı emmi, şimdi öksüzleri sevindirme ayı... Bir ekmek versene, beni sevindirsene!” “Elbette kızım, yalnız işini bil, fırının küllerini temizle...” demiş. Iraz kız temizlemiş külleri, almış ekmeği. Yemiş doya doya. Yine koyulmuş yola. Bu sefer yolu varmış bir bağa. Bağda elma bolmuş. “Elma ağacı, elma ağacı, gördüm seni gönül geçirdim, bir tane yemek istedim. Bana bir elma verir misin?” Elma ağacı şöyle seslenmiş kıza: “Kurudu dallarım, kalmadı takatım. Kuru dallarımı ayıklarsan istediğin elmayı veririm.” Öyle yapmış kızcağız. Elma ağacı sevinmiş, dalları dile gelmiş: “Iraz kız, Iraz kız, sensin bir yıldız! Güle güle git, ama sakın elmayı dişleme...”

Kalmış kızın eli havada. Düşmüş yola. Yedi yıl durmadan yürümüş. Yedi dağ ile yedi denizi aşmış, bir düzlüğe varmış. Bir ev görmüş düzlükte, çalmış kapısını. İçinden çıkmış yaşlı bir kadın. Kızı buyur etmiş içeri. İraz kız anlatmış her şeyi. Aradan birkaç gün geçmiş, yaşlı kadını düğüne çağırılmışlar. Kadın: “Kızım, demiş gidişim çok sürmez, gelişim akşamı bulmaz rahatını bozma ama geç kalırsam yılanlarımla akreplerime bakmayı unutma.” Yaşlı kadının hayvanları bal ve şekerle beslenirmiş. Gün inmiş, yaşlı kadın eve dönmemiş. Gecenin bir yarısı çıkmış gelmiş kadın. Yılanlar ile akrepler dile gelmişler: “Ablamız bizi doyurdu, açlıktan korudu. Allah da onu doyursun, gönlüne göre versin...” Bunun üzerine kadın sormuş: “Kızım dileğin ne?” İraz kız: “Yuva kurmak, varlıklı olmak, mutluluk bulmaktır nene!” diye cevap vermiş. O zaman kadın: “Kızım, demiş; yuvan elmada, varlık ile mutluluk pınarda... Düşelim yola varalım pınara. Ondan sonrası kolay”. Olur, demiş kız. Yaşlı kadın kızı almış, düşmüşler birlikte yola. Sonunda varmışlar pınara, suyu akarmış kara kara... Adı kara pınarmış, tasında “Gizini bilene altın yapar.” yazarmış. Oturmuşlar pınarın başında, söylemişler kara tasında. Sonra yaşlı kadın uyuyakalmış. Kızcağız bakarken suya ak sular görmüş pınarda. Uyandırmış neneyi. Yaşlı kadın kalkmış, bir sandık getirmiş pınarın önüne koymuş. “Ak su, ak su! Nenen geldi bak, gönlünce ak!” demiş. Su akmış sandık dolmuş. Çil çil para dolmuş. Yaşlı kadın: “Anan ak gecede doğurmuş, adını İraz koymuş. Yıldız gibi kay maviyelere, karış dirliklere. Sıra geldi yuvana. onu da elmada ara. Hadi güle güle kızım” demiş uçup gitmiş. İraz, yaşlı kadına üzölmüş ama elden ne gelir? Düşmüş yine yollara. Yürüyüp giderken söylenirmiş kendi kendine. Nerdeyse kendinden geçecek olmuş. Oturmuş bir ağacın dibine. Tam elmayı dişleyeceği sırada bir ses duymuş, uçan bir kuş görmüş, Adı Durmuş. Şöyle diyormuş: “Dişleme dişten olursun, sonra düşü düşte görürsün!.. Babanın saldığı pınara var yolunu ara. Elmanı suya atacaksın, bir güzel yıkayacaksın. Arkanı dönüp üçe dek sayacaksın. Ondan sonrası kolay...” İraz kız yine düşmüş yollara. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Sonunda varmış pınara, elmayı atmış suya, yıkamış gönlünce. Saymış üçe dek. Dönüp bakmış geri. Bir de ne görse... Boylu poslu bir yiğit suyun içinde, yeni terlemiş bıyıkları, gül kokarmış yanakları. Alnına dökölen kumral saçlar, yay gibi kaşlar, ela gözler, uzun boy, geniş omuzlar... İraz kız kendinden geçer: “Aman Allahım!” der. Oğlan da dalıp gitmiş düşüne, uzar gider güzeline. Önce el ele verirler, yaptırırlar bir güzel saray. Sarayda ne istersen var. Herkesi çağırırlar, düğün dernek kurulur. Kırk gün kırk gece düğün yaparlar. Düğünün son gününde İraz kız:

“Misafirlerimiz, hoş geldiniz. Üvey kız demediniz, Öpe öz babam gibi beni terk etmediniz. En güzel günümde yalnız bırakmadınız. Hepinize teşekkür ederim. Misafirler gözyaşlarını tutamamışlar. Üvey anayı da dağda bırakan babasını da ayıplamışlar. Gelinle damada mutluluklar dilemişler. Bu düğün de böyle bitmiş, masal sona ermiş. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

34. KARAKOYUN (AKŞEHİR)

Bir varmış, bir yokmuş; evvel zaman içinde kalbur saman içinde Bir çoban yörük obasındaki ağanın koyunlarına çobanlık yapmaya başlar. Bu çoban çok güzel kaval çalar. Sürüdeki bir kara koyun çoban kaval başlayınca anlıyormuş gibi dinler. Çoban ağanın güzel kızına aşık olur. Çoban ağanın kızına aşık olduğunu kimseye söylemez. Çoban kaval çalıp kara koyuna ağıtlar yakar.

“Kara koyun sana çanlar takayım!

Ablan sağsın ben karşında bakayım!

Yavrun öldüyse ben yavru bulayım!

Meleme, meleme koyunum vazgeç kuzundan!

Ne analar ayrılır kızından!

Ağanın kızı çoban kaval çalarken çobanın söylediklerini duyar. Ağanın kızı da çobana aşık olur. Ağa, kızını çobana vermek için şartlar sunar. Ağa, çobandan koyunlara kırk gün tuz yalatmasını ve sürüyü subaşına götürmesini ister. Ağa, koyunlar su içmeden dönerse kızını çobana vereceğini söyler. Çoban, koyunlara kırk gün tuz yalatır ve koyunları subaşına götürür. Koyunlar subaşıdayken çoban kaval çalar.

Karakoyun sana tuzlar yalattım,

Yalattım da ciğerlerini doğrattım,

İşte seni su başına ittim,

İçme koyun içme, haydi dön geri!

Sözümü tutmanın tam yeri,

Tam gelir sarı çamın âvâzı,

Kimi allar giymiş, kimi beyazı,

Dönüp kılsam ben de bir sabah namazı,

İçme koyun içme, haydi dön geri,

Sözümü tutmanın tam yeri!.

Çobanın kaval çalarken söylediği sözleri duyan koyunlar su içmeden geri döner. Ağa sözünde durmaz ve kızını komşu obanın beyine verir. Çobanın bugünden sonra tek sırdaşı kara koyun olur.

Karakoyun, senin kuzun bu yaylanın kuzusu,

Hiç bitmiyor içimin sızısı,

Yetim kaldı, halkın al kınalı kuzusu.

Ağanın kızı hastalanır. Ağanın kızı üç gün çobanın kaval sesini duyunca iyileşir gibisi olur. Çoban kara koyuna kaval çalıp derdini anlatır. Obanın beyi çobanı obadan kovar. Çoban dertli dertli kaval çalarken, düğüncüler obanın beyinin kızını almaya gelir. Çoban düğüncüler ile karşılaşır. Çoban düğüncülere kaval çalmaya başlar. Obanın beyinin kızı kaval sesini duyunca çobanı tanır. Obanın beyinin kızı kaval sesini duyar duymaz can verir. Çoban da kızla beraber olduğu yerde can verir. bu masal da böylece sona ermiş.

35. KARANLIK DÜNYA (BOZKIR)

İlksiz mavi zamanda, kalburlar samanda, mavi vaktin birinde bir padişahın üç oğlu vardır. Üç oğlan bir gün dağa tırmanır. Bir düzlükte kuyu ile karşılaşır. Üç oğlan kuyuya inmeye karar verir. Üç oğlan sırayla kuyuya iner. Üçüncü kardeş kuyuda kalır. Kuyuda bir konak vardır. Oğlan konakta birinci kapıyı açar. Konakta Kekik ülkesinin padişahının Ceylan gözlü kızı vardır. Oğlan konakta ikinci kapıyı açar. Konakta Güneyik ülkesinin padişahının Maviş gözlü kızı vardır. Oğlan konakta üçüncü kapıyı açar. Konakta Gül ülkesinin padişahının Tomurcuk kızı vardır. Yedi başlı dev üç güzeli yeraltındaki konağa hapsedmiştir. Oğlan yedi başlı devi öldürür ve devi cehenneme gönderir. Oğlan iki kızı ağabeylerine nişanlar. Tomurcuk kızı kendisine alır. Ağabeyleri Tomurcuk kızı çok beğenir. Ağabeyleri küçük oğlanı kuyuda bırakır. Bunlar burada kalsınlar, biz dönelim küçük oğlana. Tomurcuk kız küçük oğlana akıl verir. Kuyuda ak ve kara koç vardır. Ak koç ışıklı dünyaya çıkar. Kara koç yedi kat karanlık Dünyaya gönderir. Ağabeyler ve üç kız ülkeye döner. Ağabeyler padişah babalarına kardeşlerini Gökdağ'da bir devin parçaladığı yalanını söyler. Üç kıza üç yardımcı verilir. Oğlan yanlışlıkla kara koçun üstüne atlar ve karanlık Dünyaya iner. Oğlan bir koca karı ile karşılaşır. Koca karı oğlana bir tas kanlı su verir. Bir ejderha pınarın gözündeydi yatar. Ejderha her gün bir insan yer. Sıra o kentin padişahın kızıdır. Koca karı oğlana yardım eder. Oğlan ejderhayı parçalar ve padişahın kızını kurtarır. Padişah kızını ejderhayı öldüren yiğide vermek ister. Padişahın kızı oğlanın sırtına bir damga vurur. Padişaha damat olmak isteyenler konağın önüne gelir. Padişahın kızının damgası olmayanlara 40 değnek vurulur. Bunlar burada kalsınlar, biz dönelim küçük oğlana Oğlan Haranı bölgesinde koca karının evinden padişahın yanına getirilir. Oğlan padişahın kızıyla evlenmek istemez. Oğlan padişaha ışıklı Dünyaya çıkmak istediğini söyler. Oğlan bir gün kuş yuvasındaki yılanı öldürür. Oğlan 3 zümrüt yavrusunu kurtarır. Yuvadaki zümrüt kuşu 500 yıldır cüçük uçuramaz. Zümrüt kuşu oğlana yardım etmek ister. Oğlan ışıklı Dünyaya çıkmak ister. Zümrüt kuşu Billur dağdaki ışıklı Dünyanın kapısını tarif eder. Bu kapıda 12 köknarın olduğu Saylıpınar vardır. Zümrüt kuşu oğlana yardım eder. Oğlan kentini ejderhadan kurtardığı padişahın kırk batman şarap ve kırk batman et ister. Padişahın bu istekleri yerine getirir. Zümrüt kuşu şarabı, eti ve oğlanı kanatlarına alıp ışıklı Dünyaya yola çıkar. Az gittiler, uz gittiler, uça uça gittiler”, Mavileri dürüp katladılar. Oğlan zümrüt gak diyince ağzına et, guk diyince şarap verir. ışıklı dünyanın kapısına gelince et biter. Zümrüt kuşu gak diyince oğlan kendisinden bir parça et keserek kuşa verir. Zümrüt kuşu ve oğlan ışıklı Dünyaya gelir. Zümrüt kuşu ağzında sakladığın eti oğlanın yarasına koyar ve oğlanı iyileşir. Zümrüt kuşu geri döner. Oğlan babasının ülkesine varır. Oğlanın sözde öldüğünü duyan ülke bu sırada yas tutmaktadır. Oğlan bu duruma çok şaşırır ve bir adam ile karşılaşır. Adam her şeyi oğlana anlatır. Oğlan babasının konağına gider. Padişah oğlunun hasretinden hasta olmuştur. Oğlan ve padişah kavuşur. Oğlan her şeyi babasına anlatır. Üç kızın padişah babaları da onların yanına gelir. İki ağabey bağışlanır. Kekik ülkesi güzeli Ceylan gözlü kız ile büyük oğlan evlenir. Güneyik ülkesi güzeli Maviş Gözlü kız ile ortanca oğlan evlenir. Gül ülkesi güzeli Tomurcuk kız ile küçük oğlan evlenir. Kötülerle savaşanlar muratlarına erdiler, sizler de erin muratlarınıza.

36. KAYABAŞI (BEYŞEHİR)

Evvel zamanda bir oğlan varmış. Bu oğlan bir gün dışarda gezerken bir bahçe görmüş. Bu bahçedeki meyveler çok güzelmış. Sonunda oğlan nefesine yenilmiş gitmiş bu meyvelerden yemiş. Ama bilmediği bir şey varmış bu meyveler yasak meyvelermiş. Oğlan meyveyi yer yemez kuş olmuş. Bir gün bir sarayın üstünden uçarken sarayın penceresinden padişahın kızını görmüş. Kızına âşık olmuş. Her gün oraya gider, kızın penceresinde ötermiş. En sonunda kız da kuşa âşık olmuş. Babasına:

“ Beni kuşa verin! ” demiş.

Babası da kuşa vermek istememiş. Bunlar anlaşmışlar ve beraber kaçmışlar. Bir kayabaşına gelmişler. Sonra

“ Açıl kaya açıl! ” demiş.

Sonra kaya açılmış. Oradan başka bir âleme gitmişler. Kızı o köye koymuş. Sonra kuş uçmuş gitmiş. Yasak meyvenin kimin olduğunu araştırmak için kuş tekrar bahçeye gitmiş. Kırk gün bahçede beklemiş bakmış meyve veren yok. Kırk gün sonra bahçenin sahibi gelmiş. Ağaçlara bakmış bakmış bakmış. Sonra ağacın birine konuşmaya başlamış. Ağaçta meyvelerini sır olarak saklamış. O da sormuş sır olarak nasıl saklayacağını.

“ Eğer insanlar senin meyvelerinden yerse kuş olurlar. Ama bu meyveyi yedikten sonra kuş olan bir kişi evlenirse ve çocukları olursa insan olur. ”

Kuş bunları duyunca hemen uçmuş varmış kayabaşına konmuş. Kıza önceden tembihlemiş; ben geldiğimde açmak için bir söz söyleyeceğim. Sen de cevap verirsen o benim demektir. Eğer cevabını doğru veremezsen ben devamlı kuş olarak kalacağım.

“ Sali bali sineme sardın mı bir oğlum bir kızım oldu mu? ”

Bu soruyu üç kez tekrarlamış. Kızın da hemen aklına gelmiş cevap vermiş:

“ Sali bali sineme sardım seni bir oğlun, bir kızın oldu. İsmi sen koy.” demiş.

Kuş da isimlerini Sali ile bali koymuş. O zaman kuşun tılsımı bozulmuş, yakışıklı bir delikanlı olmuş. Kaya açılmış karısını ve çocuklarını almış. Bahçeye yaşlı amcanın yanına gitmişler. Oğlan başından geçenleri anlatmış. Bahçedeki bir ağaçtan yedi yemiş yetiştirmiş. Amca bahçeyi onlara vermiş. Bütün köy halkı geçimini o bahçeden sağlarmış. Padişah da onları affetmiş. Çok mutlu olmuşlar. Gökten üç elma düştü birini söyleyene verdim. Birini anlatana verdim. Birini masalı bilene verdim. Bak bakalım Seher üç elmayı da kime verdim.

37. KEL KIZ (MERAM)

Bir varmış, bir yokmuş. Köyün birinde bir öksüz kız varmış. Kız büyümüş, delikanlı olmuş. Kızı hiç isteyen olmamış. Oturmuş, ağlarmış kendi başına. Ondan sona aylar geçmiş, gün geçmiş kapısına bir deşirici gelmiş:

“Kızım senin bu köyde nasiplin yok. Yücedağ başında bir şehit yatar. Gidecen sen onu kırk gün, kırk gece başını bekleyecen. Ondan sona kalkacak seninle evlenecek” demiş.

Kız oturmuş, ağlarmış:

“Allahım kırk gün kırk gece nasıl ölü bekleyeyim yücedağ başında kendi başıma” diye. İki gün bayılmış, sona akli başına gelmiş. Köyde bir kel kız varmış ona:

“Şöyle şöyle benle giden mi? Sana şu kadar param, pulum her şeyimi sana vereyim” demiş. O da: “Olur, senin için giderim” demiş.

İkisi hazırlıklar yapmışlar, azık katmışlar, gitmişler yücedağ başına. Orası da mezarmış, bir şey yokmuş başka. Kırk gün, kırk gece geçirmişler orda.

Kız demiş ki:

“Kel kız kırk gün, kırk gece oldu. Vakti saati sen iyi bekle ben bir abdest alayım, geleyim” demiş. Beklemişler. Kız abdest almaya gidince vakti, saati yiter, şehit kalkar kel kıza:

“Ya sen miydin kırk gün kırk gece başımı bekleyen?” der. Kel kız:

“Bendim efendim” der. Ondan sonra esas kız gelmiş, bakmış, onlar sarmak gürmak olmuşlar. Ondan sona hiçbir şey diyememiş kız: “Bu başıma gelenler” diye ağlarmış. İnmiş dereye ağlanmış, sızlanmış gelmiş. Onlar gari evlenmişler karı-koca olmuşlar. Kel kız:

“Efendim şurada arkadaşım var, hizmetçim. O da bizimle kalacak” demiş. “Tamam” demiş adam da. Neyse... Bir gün adam:

“Ben şehre inecem, hizmetçinin bir istediği varsa getireyim” demiş. Kızı çağırmış. Kız da:

“Bana bir sabır daşıyla, bileği bıçak getirsin başka bir şey istemem” demiş. Adam gitmiş, üç gün sonra getirmiş, kıza vermiş. Kız odasına almış, girmiş:

“Ey Allah’ım” diye başından geçenleri bileğiyle anlatmış. O şehit de dinlermiş, ne yapacak bunları diye. Her şeyi tek tek anlattıktan gari sabır taşının üstündeki bıçak kalkıp esas kızın alnına saplanacakmış. Tam da gari kızın alnına saplanacağında oğlan oraya girdiğinde tutagoymuş. Esas kızın bu olduğunu, öbürünün hizmetçi olduğunu anlamış. Gari esasını anlayınca ikisi kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. Kel kızı da def itmişler. İşte bu da bitti bu kadar. Onlar ermiş muradına, siz çıkın kerevetine.

38. KELOGLAN İLE PADİSAH (CİHANBEYLİ)

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde bir keloğlan varmış. Keloğlan bir gün köyde dolaşırken kulağına padişahın kızının çok hasta olduğu söylentisi gelmiş. Bunu duyan keloğlan, padişahın kızını iyileştirmek için saraya gitmeye karar vermiş. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş ve sonunda saraya varmış. Kapıdaki görevlilere:

— Ben padişahla görüşeceğim, açın kapıyı demiş.

Görevliler:

— Senin gibi zavallı biri padisahla ne görüşecekmiş, var git isine. Kızının hastalığına çare bulamayan padisah zaten çok sinirli, boynunu vurdurur, demişler. Keloglan:

— Ben de zaten onun için geldim demiş. Beni padisaha götürün demiş. Görevliler keloğlanı alarak padişahın yanına götürmüşler. Keloglan:

— Padişahım duydum ki kızınız çok haataymış. Ben ona yardımcı olmak için geldim demiş.

Padisah:

— Evet demiş. Kızım amansız bir hastalığa yakalandı. Bir tek mor çiçeğin suyu iyileştirmiş onu. Kimi gönderdiyse gitti gelmedi demiş.

Keloglan:

— Bu çiçek nerede yetişir padişahım? Demiş.

Padisah:

— Buzlar ülkesindeki buzla kaplı bir dagda demiş.

Keloglan:

— Ben oraya gidip o çiçeği getireceğim ve kızınızı iyileştireceğim padişahım demiş. Keloglan böylece padişahın huzurundan ayrılarak buzlar ülkesinin yolunu tutmuş. Az gitmiş, uz gitmiş, dag tepe düz gitmiş. Karsısına bir dere çıkmış. Keloglan kara kara düşünmeye başlamış. “Ben bu dereyi nasıl geçeceğim?” diye. Sağına soluna bakınırken birde ne görsün kanadı kırık bir kus. Keloglan hemen bu kusu almış. Kanadını sarıp, iyileştirmiş. Kanadı iyilesen kus uçmaya başlamış. Kus, birden bire konuşmaya başlamış.

Keloglana:

— Haydi, dalıma binde seni karşı tarafa geçireyim demiş. Keloglan buna çok sevinmiş. Esegini orada bırakıp hemen kusun sırtına binip, karşıya geçmiş. Keloglan yine buzlar ülkesine doğru yola koyulmuş. Az gitmiş, uz gitmiş sonunda buzlar ülkesine gelmiş. Buzlar ülkesinden içeri girmiş. Her taraf buzlarla, karlarla kaplıymış. Bütün her şey buzdan yapılmış. İlerlerken karsısına koskocaman buzdan yapılmış bir dag çıkmış. Bu dag çok

büyükmüş. Çare yok demiş kendi kendine çıkıp çiçeği almalıyım demiş. Keloglan daga tırmanmaya başlamış. Tırmanmış, tırmanmış sonunda çiçeğin olduğu yere gelmiş. Keloglan çiçeği görünce çok sevinmiş. Hemen çiçeği koparmaya çalışmış. Tam o sırada karsısına koskocaman bir dev dikilmiş:

— Dur bakalım demiş insanoglu. Sen buralarda ne arıyorsun?

Keloglan:

— Ben su çiçeği almaya geldim demiş.

Dev:

— Bu çiçeği öyle herkes alamaz demiş. Sana bir soru soracağım. Bu soruyu bugüne kadar hiç kimse bilemedi. Eger o sorunun cevabını bilersen o zaman bu çiçeği almaya hak kazanırsın. Keloglan soruyu bilmeden çiçeği alamayacağını anlayınca çaresiz:

— Sor demiş.

Dev, keloglana derki:

— Dünyanın en büyük hazinesi nedir? Diye sormus.

Keloglan biraz düşündükten sonra:

— Buldum der. Bunu bilemeyecek ne var demiş. Dünyanın en büyük hazinesi bilgi demiş. Dev sasırıp kalır. Keloglana dönerek:

— Dogru bildin, der. Hadi bakalım al çiçeği götür de padisahın kızını iyileştir. Keloglan sevinçle çiçeği alıp dogruca sarayın yolunu tutar. Keloglan geldiği gibi yola koyulur. Az gider uz gider. Dereler tepeler asar. Sonunda saraya varıp, padişahın huzuruna çıkar:

— Padisahım padisahım, çiçeği getirdim. Artık kızınız iyileşecek. Diyerek sevinçle çiçeği padisaha uzatır. Padisah sarayın doktorlarını çağırıp, hemen suyunu kızına içirmelerini emreder. Çiçeğin suyunu içen kız iyileşir. Bütün saray sevinç içerisinde bu mutlu anı kutlar. Padisah, keloglana derki:

— Keloglan sen benim kızımın hayatını kurtardın, ne dilersen dile benden. İster basımdaki tacı al, istersen muhafızım ol, istersen kızımı vereyim. Hangisini istersen iste. Keloglan, padisahım demiş. Ne tacınızı isterim, ne de muhafızınız olmayı. Eger izniniz olursa Allah'ın emri ile kızınızı istiyorum. Padisah, keloglanla kızına dillere destan bir düğün yaptırır. Kırk gün kırk gece düğün yapılır. Onlar erer muradına. Biz çikalım kerevetine.

39. KELOĞLAN İLE PERİ KIZI (KARATAY)

Deve tellallık eder eski hamam içinde. Hamamın suyu yok. Hamamın tası yok. Hamama bir kadın gelmiş. Peştemalin ortası yok. Bizim evde rızık namına hiçbir şeycikler yok. Oduncunun baltası dükkanında. Odunu tazının boynunda urganı yok. Var varanın, sür sürenin çok baykuşu var. Şu viranenin yedik yemişi. Astık üzümü. Parayla biter her iş. Parasız yemiş alınmaz. Hiçbir şeycik yerden dediler. Aman oğlum burada kal bana bir kız aldılar. Nikâh eylediler. Açtım bir duvak baktım ki içinde ki bildiğimiz kabak. Aman Allahım! Aman Allahım! O da ne insan azmanı. Dişleri kazma, ensesi telli kurbağa. Belli sağlamdır yapısı. Sağlıklı oturası. Elbet evlenirsek olur çocuk anası. Aman hiç istemem oğlum. Hatice nine söz söyledik. Ulu orta laf eyledik diye diyecen biz. Biz de bir söyledik on dinledik. Hadi gari yeter! Artık masalına başlayıver.

Vakti zamanında Anadolu'nun üçra köylerinden birinde ufak bir yerde Keloğlan, annesi ve kardeşiyle birlikte yaşarlarmış. Babaları ise Keloğlan doğmadan önce ölmüş. Evin tüm yükü Keloğlan'ın kardeşinin üstüne kalmış. Keloğlan bu ya tembel mi tembel! Ancak önüne softa kurulursa onu yer, başka bir şeycik yaptığı yok. Keloğlan'ın tembel olmasına rağmen kardeşi de oldukça çalışkan, becerikli biriymiş. Yalnız bir kusuru varmış çok kibirlimiş. Her şeyi ben bilirim, ben yaparım cinsindenmiş. Annesi de çalışkan olduğu için kardeşini çok severmiş. Keloğlan'ı devamlı aşağılar:

-Ulen! kel kabak kel kabak, sen nasıl adam olacan? Kardeşin olmazsa bir açlığımızdan ölürüz” demiş. Keloğlan bu sözleri her gün dinler. Bir dinler, iki dinler, üç dinler, on dinler, kırk dinler, yüz dinler. Bir gün boğazına kadar gelmiş:

-Ana yeter artık. Benim de bir gururum var ne yapalım? Allah bana beceri vermemiş. Senin bu sözlerinden kurtulmak için baba bir baltayla ip ver. Kış yaklaşıyor. Odun kırmaya gidecem ormana. Bari ihtiyaçlarımızı temin edelim. Bana Karakaçan'ı çıkar. Hemen ormanın yolunu tutuyum, demiş.

Annesi:

-Keloğlan Keloğlan! Senin elinden hiçbir şeycik gelmez ama hadi hayırlısı, demiş. Keloğlan da Karakaçan'a atlayıp ormanın yolunu tutmuş. Tabi evden dışarı çıkmayınca tabiatı seyrede seyrede yol almış. Keloğlan eşeğinden yani Karakaçan'dan inmiş. İnince bir de ne görsün? Yaralı bir kuş! Onu eğilip eline almış. Okşamaya başlamış.

-Güzel kuş! Güzel kuş! Seni kimler böyle vurdu?, demiş. Halbuki bu kuş filan değilmiş. Kuş kılığına girmiş bir peri kıızıymış. Bu kuş havada nazlı nazlı süzülürken Keloğlan'ın kardeşi onu sapanıyla vurmuş. Bu kuş çalılarının arasına düşünce kardeşi aramış ama bulamamış. Eğer bulsaymış akşam annesi götürüp kızartmasını yaptıracaktı. Zavallının Keloğlan'ın eline alıp okşaması pek hoşuna gitmiş. Hemen dile gelmiş:

-Keloğlan! Keloğlan! Eğer beni iyileştirirsen sana ömür boyu minnettar kalırım, demiş.

-Keloğlan, beni elinle bırak çalılarının arkasına git. Orada bir şişe var. Şişeyi al. Darda kaldığın zaman camının tıpasını çıkar. Şu söyleyeceğim sihirli sözü hiç unutma. Darda kaldığın zamanlar yardım iste, demiş.

Keloğlan da başını sallamış. Sevine sevine "peki oldu" demiş. Tekrar yerden kuşu almış. Oracıkta gömleğini yırttığı gibi kuşun yarasını sarmış. "Aman bana hiçbir şey söylemez" demiş ve eve dönmüş. Annesi Keloğlan'ın eve döndüğünü görünce bir kadın feryat figan eder.

-Vay, deli oğlan Keloğlan! Ben seni üstü başı sağlam gönderdim. Bu gömleğin hali ne? Hani bugün sabah çıkarken "ana bugün odun kesmeye gidecem" dediydin. Hani odunlar nerede baksana! Altındaki Karakaçan'ın dili bir karış dışında. Hayvanı da beslememişsin Allah bilir! demiş. Keloğlan iç geçirip "ah! Anne başıma neler geldi?" demiş. Annesi de:

-De get! Deli oğlan, senin başına ne gelecek? Sen şimdiye kadar neysen bundan sonra osun, demiş. Keloğlan da "görsün ana" demiş. Ertesi gün kardeşinden evvel evden ayrılmış. Yine Karakaçan'a atlamış, ormana varmış. Şişeyi açıp kuşun söylediği sihirli sözü söylemeye başlamış:

-Arkamdasın. Önümdesin, beni her zaman gören sensin, demesiyle şişeden bir cin çıkmış:

-Emret Sultanım!, demiş. Keloğlan'da:

-Esağfurullah, benim senden bir ricam var, demiş. Cin de:

-Rica ne demek! Söyle bakalım Keloğlan!, demiş. Keloğlan:

-Anam beni her zaman aşağılar. Keloğlan! Keloğlan! Sen hiç işe yaramıyon diyor, demiş.

Şimdi benim eşeğime şuradaki kuru ağaçları kes topla, semerine yükle, demiş. Keloğlan göz açıp kapanana kadar cin hemen Keloğlan'ın dediğini yapmış. Keloğlan sevinçten ne yapacağını şaşırmış. Hemen şişeyi cebine koymuş, eve dönmüş. Annesi gitmesiyle gelmesi bir olan Keloğlan'ın durumuna şaşırmış:

-Ulan Keloğlan! Bu ne durumdur böyle? Şimdiye kadar bir iş yapmazdın, şimdi bir anda iş yapar oldun, mutlaka böyle eni boyu eşit olan odunları sen kesmemişsindir, birinden almışsındır, hırsızlık yapmışsındır, demiş. Keloğlan:

-Ana yapma, günahımı alma, hiç böyle işler yapmam, demiş. Annesi inanmamış. Anası bu işe çok şaşırmış, artık bundan sonra her gün sabahleyin erkenden işe çıkarmış. Evin ihtiyaçlarının giderirmiş. Bu duruma anasıyla Keloğlan'ın kardeşinin dikkatini çekmiş. Kardeşi demiş ki anasına:

-Ana, bunun içinde bir iş var. Bugün ben bizim oğlanı takip edeceğim, bakalım ne yapacak?, demiş. Keloğlan'ın peşine düşmüş. Keloğlan'ın haberi yok. Keloğlan yine hayran hayran yolda yürürken bir de bakar ki daha önce yaralı bulduğu kuş iyileşmiş, bir ağacın dalına konmuş. Şen şakrak öter. Keloğlan kuşun iyileştiğini görünce sevinir. Ama bu sevincinden elinde tuttuğu şişeyi düşürmüştü. Şişe bir anda kırılmış. O dalda duran kuş ise bir anda kıza dönmüş. Ama nasıl bir aman Allahım! Bir gören bir daha bakıyor. Güzeller güzeli! Keloğlan'ın kardeşi bu duruma anlam veremiyor. Kardeşi:

-Ben böyle güzel bir kıızı Keloğlan'a kaptırmam, demiş. Kıza yaklaşmış:

-Güzeller güzeli peri kızı! Seni çok beğendim. Necisin böyle?

Peri kızı da daha önce kendini sapanla taşladığı için hemen tanımış.

-Ben, yüreğinde kibir bulunan ukala adamları hiç sevmem, böyle kişilerle konuşmak benim hiç âdetim değil.

Bu sözlerle kızan Keloğlan'ın kardeşi sapanı çıkardığı gibi taşı atmış ama kıza isabet ettirememiş. Tam bu sırada gökten kocaman bir kartal alçaldığı gibi Keloğlan'ın kardeşini pençelerine alıp götürmüştü. Keloğlan ise şaşkın şaşkın bakar. Kız hayat hikayesini Keloğlan'a anlatmaya başlar:

-Daha önce biz şehirde annem, babam ben çok güzel bir hayat yaşıydık. Babam büyük adamdı. Tüccardı, zengindi. Annem de çok güzeldi. Güzelliği dillere destandı. Anacığım bir gün hastalandı. Hekimler annemi iyileştiremedi. Anam ölünce babam biz acısına dayanamadık. Tanrı beni kuş babamı da kartal yaptı. Kendimizi insanların hizmetine adadık. Babam kötülere cezalandırıldı. Ben de iyileri ödüllendirir oldum. İşte senin kardeşini babam bana daha önce kötülük yaptığı için, ikinci defa yapmaya kalktığı için aldığı gibi kaçırdı. Ben de sen beni iyileştirdiğin için seni ödüllendirdim. Şişe verdim. O şişenin içinde benim ruhum vardı. O şişe kırılınca o ruh şişenin içinden geri çıktı, bana geldi. Ben tekrar eski halime döndüm, demiş. Keloğlan şaşırmış, "peki baban eski haline dönmez mi?" diye sormuş.

-Babam, ebedi olarak kartal oldu. Ne yapalım kısmet böyleymiş, ben tekrar eski halime döndüm, demiş.

Keloğlan:

-Benim çenesiz bir anam var. Ondan başka da kimsem yok. İşte bir de fesat kardeşimden başka. O da gittiğine göre anam yalnız kaldık. Sana bir teklif yapacam. Benim param hiç yok. Eğer benimle evlenirsen çok mutlu olacağız. Keloğlan'ın bu sözlerini duyan kızın yanakları al al olmuş. "Keloğlan ben güzelliğim aramam. İyi bir kalp her şeyden üstündür" demiş. Keloğlan ve kız oracıkta evlenmişler. Keloğlan'ın anası da bu haberi duyunca kalp krizinden ölmüş. Pek de iyi olmuş. Ne de olsa anası biraz Keloğlan'ı sevmezmiş. Keloğlan ve peri kızı mutlu bir yaşam sürmüşler. Artık yerden üç tane renkte çiçek açmış. Bunlardan biri beyaz, biri kırmızı, biri mavi. Beyaz çiçek tüm birbirini sevenlere. Kırmızı çiçekte kin haset besleyenlere. Mavi çiçekte hayatta mesud olamayan bahtsız insanlara. Biz de diyelim ki darısı hayatın tüm zorluklarına karşı beyaz gibi temiz olanlara. Hadi oğlum yeter artık.

40. KELOĞLAN (SELÇUKLU))

Bir varmış bir yokmuş evvel zaman içinde kalbur zaman içinde bir padişahın üç kızı vardır. Keloğlan bu padişahın bahçesinde bekçidir. Padişahın konağının karşısındaki çeşmeden altın akar. Keloğlan keramet sahibidir. Bir gün Keloğlan kendi ellerini arkadan bağlar. Keloğlan padişahın kızlarından yardım ister. Padişahın kızları Keloğlan'ı kurtarır. Padişahın kızları Keloğlan'dan bir olmuş, bir ganiş ve bir de ham karpuz ister. Keloğlan karpuzları önce kızlara daha sonra padişaha götürür. Padişah üç dilim karpuz alınca kızlarının evlenmek istediğini anlar. Olmuş karpuz büyük kızı, ganiş karpuz ortanca kızı ve ham karpuz küçük kızı temsil eder. Büyük kız esnafla, ortanca kız tüccarla ve küçük kız Keloğlan ile evlenir. Padişahın, kızının Keloğlan ile evliliğini hiç istemez. Padişahın kırk devle savaşı vardır. Keloğlan padişahın topal at ister. Padişah Keloğlan'a topal at verir. Keloğlan atla giderken çocuklar "Keloğlan gidiyor" diyerek Keloğlan'ı taşa tutar. Keloğlan'ın iki kılı vardır. Keloğlan bu kılıkları birbirine çarpar ve Kara Arap gelir. Keloğlan Kara Arap'tan kılıç ve at ister. Kara Arap Keloğlan'a kılıç ve at verir. Keloğlan devlerin yanına gider ve devlerin çoğunu öldürür. Padişah savaş alanına gelir. Keloğlan topal ata binerek ortadan kaybolur. Keloğlan giderken çocuklar "Keloğlan gidiyor" diyerek Keloğlan'ı taşa tutar. Ertesi gün Keloğlan padişahın topal at ister. Padişah Keloğlan'a topal at verir. Keloğlan atla giderken çocuklar "Keloğlan gidiyor" diyerek Keloğlan'ı taşa tutar. Keloğlan bu kılıkları birbirine çarpar ve Kara Arap gelir. Keloğlan Kara Arap'tan kılıç ve at ister. Kara Arap Keloğlan'a kılıç ve at verir. Keloğlan devlerin yanına gider ve devlerin çoğunu öldürür. Keloğlan Kara Arap'tan gümüş çadır ve ipek yatak ister. Kara Arap Keloğlan'ın bu isteklerini yerine getirir. Keloğlan parmağından yaralanıp yatağa yatar. Padişah gelir. Daha önce padişah kızı, babasına işlenmiş mendil vermiştir. Keloğlan bu mendili parmağına sarar. Keloğlan tekrar topal ata biner. Keloğlan atla giderken çocuklar "Keloğlan gidiyor" diyerek Keloğlan'ı taşa tutar. Keloğlan padişahı devlerden kurtarır. Padişah kendisini devlerden kurtaran yiğidin Keloğlan olduğunu işlenmiş mendilden anlar. Keloğlan'ın yattığı kümeden konağa çıkarılır. Keloğlan'ın her şeyi padişaha anlatır. Onlar da muradına ermişler.

41. KELOĞLAN'IN SİHİRBAZLIĞI (AKŞEHİR)

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, develer tellâl iken pireler berber iken, ben ninemin beşiğini tıngır mıngır sallarken bir Keloğlan varmış. Keloğlan hiçbir iş yapmaz bir ağacın altında oturur, geleni geçeni seyredermiş. Bir gün annesi:

-A benim keleş oğlum, senin halin ne olacak? Çalışmazsan, böyle tembel tembel yatarsan ne yiyip ne içeriz, sonran evlenme zamanın geldi. Kiminle evleneceksin?

Keloğlan da padişahın kızıyla evleneceğini söyler ve annesine saraya dünürcü gitmesini ısrarla söyler. Annesi:

-Oğlum, sen aklını mı kaçırdın? Padişah duyarsa başını keser. Hatta yalnız senin başını vurdurmakla kalmaz beni de öldürür. Üstelik senin gibi beş parasız birine dünyada kızını vermez, der. Keloğlan'ın ısrarları karşısında annesi hünkârın huzuruna gitmek üzere yola çıkmış. Çok geçmeden saraya varmış, o gün de padişah tahtına oturup halkın dilek ve şikâyetlerini dinliyormuş. Keloğlan'ın annesi derhal içeri dalmış ve isteğini hünkara arz etmiş:

-Oğluna söyle ülkemdeki bütün güzel sesli kuşları toplayıp benim bahçeme getirirse, kızımı vereceğim, der. Padişah'ın bu cevabını duyan Keloğlan ümitsizliğe düşer. Çünkü ülkede bütün kuşları toplamak mümkün değildir. Keloğlan kara kara düşünürken karşısına bir ihtiyar çıkar.

-Oğlum derdin nedir, neden böyle düşünüp geziniyorsun?

Keloğlan her şeyi bir bir anlattıktan sonra padişahın kızıyla evlenmek istediğini ama bunun imkânsızlığını anlatır. İhtiyar:

-Oğlum ümidini kaybetme, azmin elinden hiçbir şey kurtulmaz diyip kendisine istediğinin yerine gelmesi için bir sihir öğretir. Bu cümle "saçma, kaçma, uçma"dır. Konuşmasına devam eder.

-Şu ormanın sonundaki büyük selvi ağacına gidersin. Ormandaki bütün güzel sesli kuşlar, her akşam bu ağaca gelip tünerler. Sen bu ağacın altında saklan, kuşlar gelinceye kadar hiç sesini çıkarma, bekle. Hepsini gelince "saçma, kaçma, uçma" dersin. Kuşlar olduğu yerde kalır. Sonra tutup götürürsün, der.

Keloğlan, ihtiyara teşekkür ederek sevinçle ormana gider ve selvi ağacının altına saklanır. Akşam bütün kuşlar ağaçta toplanınca:

-Saçma! Kaçma! Uçma! diye bağırır. Bütün kuşlar sanki donmuşçasına kıpırdamadan olduğu yerde kalırlar. Keloğlan, oradaki bütün kuşları getirdiği büyük kafeslere koyar ve doğruca sarayın bahçesine gider. Bahçeye gelince:

-Saçın, kaçın, uçun! Der. Bütün kuşlar canlanarak sarayın bahçesinde ötmeye başlarlar. Padişah bu durumu görünce çok memnun olur. Bunun üzerine Keloğlan:

-Padişahım istediğinizi yerine getirdim. Şimdi sözünüzde durmanızı bekliyor ve kızınızı istiyorum, der. Padişah, kızını Keloğlan'a vermek istemez ve onu yokuşa sürer. "Sen kuşları sihir yapıp topladın. Başındaki tüyler çıkınca kızımı vereceğim" der ve başından savar. Keloğlan üzülmeye oradan ayrılır. Padişah da kızını vezirin oğlu ile evlendirmek için düğün hazırlıklarına başlar. Sarayda düğün hazırlıklarına duyan Keloğlan, hemen saraya koşup salondaki sütunlardan birinin arkasına saklanır. Davetliler gelince:

-Saçma, kaçma, uçma! Der ve oradan uzaklaşır. Salonda bulunan herkes anda heykel gibi donup kalmış. Bunun üzerine padişah, bütün sihirbazlara emrederek bu büyüden kurtulmalarını ister. Sihirbazlar:

Hünkârım, bu başınıza gelenler, sözünüzde durmadığınız içindir. Kızınızı Keloğlan'a vererseniz bu büyüden kurtulursunuz, derler. Çaresiz kalan padişah, Keloğlan'ı çağırır, getirir. Sözünde durmadığı için kendisinden özür diler. Keloğlan da sihirli sözü söyleyerek misafirleri eski haline şekline dönüştürür. Bu arada padişah da sözünü yerine getirir. Kırk gün kırk gece yapılan bir düğünle gençleri evlendirir. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

42. KEŞİKÇİ (YALIHÜYÜK)

Bir keşikçi varmış. Keşikçinin bir kızı bir de karısı varmış. Karısı köyün ebesiymiş. Adam da köyün koyunlarını güdermiş. Bir gün bağda padişah sivil geziyormuş. Padişah keşikçinin yanına gelmiş ve keşikçiye 3 soru sormuş. "Eğer bilersen bir çuval altın, bilemezsen seni cellat edeceğim" demiş.

-Kendi yok kuvveti çok? Dünyada ve ahirette ondan kıymetli bir şey yok? Eti yenmez sütü tatlı?

Keşikçi hemen koyunları toplamış, köye inmiş. Kızıyla karşılaşmış. Durumu kızına anlatmış. Keşikçi bir türlü soruları bilememiş. Keşikçinin kızı:

-Bunda bilemeyecek ne var babacığım? Eti yenmez sütü tatlı bal arısı, kendi yok kuvveti çok rüzgar, dünyada ve ahirette ondan kıymetli bir şey yok o da Kuran-ı Kerim” demiş.

Kız gerisin geri babasını göndermiş. Adam gitmiş dağa bir taşın üstüne oturmuş. Padişah atıyla birlikte geliyormuş. Keşikçi soruların cevabını padişaha vermiş. Ancak padişah keşikçinin bu soruların cevabını bilebileceğine inanmamış. Keşikçi soruların cevaplarını kızından öğrendiğini padişaha söylemiş. Padişah kızın aklını beğenmiş. Kızla evlenmeye karar vermiş. Kızı aldırarak için adamlarını göndermiş. Adamlarına otuz bin altın vermiş. Adamları yolda beş binini almışlar. Kızın evine gelmişler. Adamlar kızı kızın anne-babasının nerede olduklarını sormuş. Kız:

-Annem de babam da gitti” demiş. Tabi adamlar hiçbir şey anlamamış. Kız adamlara:

-Sizin padişahınız orucu yirmi beş günde mi tutar, otuz günde mi tutar?” demiş. Tabi adamlar yine bir şey anlamamış. Adamlar tekrar padişahın yanına gelecek olmuşlar, kız:

-Bülbülün hatırası için selam söyleyin padişahınıza, bülbülün hatırası için kargalara dokunmasın olur mu?” demiş. Adamlar padişahın yanına gelmişler:

-İşte annen nerede dedik gitti, baban nerede dedik gitti dedi, kız.

Padişah altınları verip vermediklerini sorunca:

-Verdik. Sizin padişahınız yirmi beş gün mü oruç tutar, yoksa otuz günde mi tutar, diye sordu. Kızın bir de selamı vardı. Bülbülün hatırası için kargalara dokunmasın, dedi.

Padişah adamların altınları çaldığını anlar. Sonra harp çıkıyor. Padişah atına binip yola çıkıyor. Kız da atına binip yola çıkıyor. Kız ve padişah yolda karşılaşıyorlar. Padişah kızı anahtarları veriyor. Padişah kızıdan dönene kadar bir erkek evlat, bir at ve bir yüzük ister. Kız anahtarları alıp eve giriyor. Evde hizmetçiler, lalalar var. Kız üçüncü gün köyüne dönüyor ve iki kız arkadaşını alıp getiriyor. Kız kendilerine 3 takım erkek elbisesi yaptırıyor. Padişahın harp ettiği şehre gidiyorlar. Çadır kuruyorlar. Kız mühendis kıyafetiyle padişahın yanına gidiyor. Kız padişaha satranç oynamayı teklif ediyor. Kız ve padişah satranç oynuyorlar. Kız padişahı yüzük ve atı karşılığında yeniyor. Üçüncü gün mühendis kılığındaki kız ve padişah bu kez cariyeye karşılığında satranç oynuyorlar. Üçüncü gün kız yeniliyor ve akşam bu kız cariyeye kılığında padişahın yanına gidiyor. Padişah:

- Ben mühendisle satranç oyunu oynadım. Yendim. Seni o gönderdi.

Cariye kılığındaki kız padişahın mührünü kendisine basmasını istiyor. Padişah mührünü kızın saçının altına bastırıyor. Kız üç gün padişahın yanında kalıyor. Dördüncü gün sözde mühendisin adamları cariyeyi istiyor diye padişahın kapısına geliyorlar.

Kız hemen evine geliyor. Dokuz ay on gün sonra ikiz erkek dünyaya getiriyor. Birinin adını Acayip diğerrinin adını Ne Acayip koyuyor. Kızın atı da bir küheylan at doğuruyor. Yedi yıl sonra harp bitiyor ve padişah şehre dönmüş ve ileri görüşlü komşusunun evine inmiş. Kız hemen kendi kısırağından olan küheylan atını, padişahın küheylan atının yanına salmış. Çocukları da tembih etmiş.

-Gidin babanız şu komşuya gelecek, sizi çağırınca gidin yanına, demiş. Çocuklar gidiyor. Padişah yemek yemiş kenara çekilirken baksa ki kendi küheylan atının yanında bir küheylan at daha var. Padişah görünce şaşırıyor. Komşusu:

-Beyim diyor, işte sizin hanımefendinin kısırağından doğdu bu at, diyor.

Padişah “Acayip” diyor. Padişah böyle deyince çocuğun biri gelip kucağına oturuyor.

-Beyim, sizin hanımın çocuğu, sizin çocuğunuz, diyor. Padişah “Ne Acayip” derken diğerr çocuk gelip oturuyor. Padişah çok sinirleniyor ve eve gidiyor. Tam kadını öldürecekken kadın saçının altındaki padişah mührünü padişaha gösteriyor. Kadın padişaha erkek evlat, at ve yüzük veriyor. Kırk gün kırk gece düğün ediyorlar. Tekrardan evleniyorlar. Onlar ermiş muradına biz de erelim muradımıza.

43. KIR AT (KARAPINAR)

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zamanlarda uzak bir diyarda bir adam ve üç oğlu yaşıyormuş. Günler su gibi akıp gidiyormuş. Bu adamın küçük oğlu bir gün rüyasında bir kır at görmüş. Bu öyle görkemli ve heybetli bir atmış ki, çocuk çok etkilenmiş ve hep onu hayal ediyormuş. Babası da pazara giderken sormuş:

“Kuzularım size ne alayım?” demiş. En büyük oğlan:

Baba bana bir kılıç al demiş” Ortanca oğlan:

“Baba bana bir tabanca al demiş. En küçük oğlan:

“Baba bana Allah aşkına bir kır at al” demiş.

Neyse adam gitmiş pazara. Gezmiş, dolaşmış büyük oğlanın kılıcını, ortanca oğlanın tabancası almış. Sağa bakmış, sola bakmış. Küçük oğlanın istediği gibi kır atı bulamamış. Gezip, duruyormuş kendi kendine:

“Bu oğlanın kır atı almadık, bu başıma bela olur” demiş. Yoluna devam etmiş. Gelirken baksa ki yolun kenarında bir kır at yayılır. Hemen sahibine varmış:

“Arkadaş gel, şu atı bana sat” demiş. Atın sahibi hemen:

“Olur, arkadaş satayım” demiş. Anlaşmışlar ve adam bu gördüğü atı almış, evine getirmiş. Eve getirirken küçük oğlan atı görmüş. Babaları eve gelince:

“Tamam, oğlum üçünüzün de dediklerini aldım” demiş. Bu sırada küçük oğlan ahıra gider. Ata binmeye çalışır ve at tökezler ve ayağını kırar. Hemen:

“Baba senin getirdiğin atın ayağı kırık” der. Babası:

“Oğlum nasıl iş bu? Ben aldığımda ayağında filan hiçbir şey yoktu” demiş. Zaten oğlan bu attan hiç hoşlanmamış. Çünkü rüyasında gördüğü ata hiç benzemeyen uyuz bir attı. Aradan zaman geçiyor. Oğlan kır atın hayalinden bir anasına:

“ Ana, yeter artık ben dayanamıyorum. Gidip kır atı bulacağım” diyor. Annesi:

“Sen bilirsin kuzum” diyerek gideceği yol için çıkı hazırlıyor ve oğluna veriyor. Çıkıyı alan oğlan başlıyor kır at aramaya. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, epey yol gitmiş. Bir yere varmış. Orada bir ışık yanan yerde sağ memesi sol omzunda, sol memesi sağ omzunda olan bir dev ve 40 çocuğu yaşarmış. Oğlan buraya gelince devin sol omzundaki memeden biraz emiş. Dev:

“İnsanoğlu sen akıllıymışsın. Eğer diğer mememden emseydin seni öldürürdün. Çünkü sağ mememden çocuklarım emdiği için sen benim oğlum oldun” demiş. Dev oğlanın karnını doyurmuş. Sohbet etmişler. Dev oğlana:

“Yavrum, benim 40 tane yavrum var. Onlar gelir giderler. Gidince tam 40 gün uğrayamazlar. Bugün onların gelme günü. Seni görürlerse yerler gel seni saklayım” demiş. Dev oğlanı saklıyor. Devın yavruları geliyor. Anasına:

“Yav Ana! Bizim evde insan eti kokuyor” demiş.

Dev anası, ona bir şey yaparlar diye korkuyormuş”.

“Yavrularım, ona bir şey yapmayacağınıza yemin edin söyleyim” demiş.

“Ben daha önce bir insanoğlu ile evlendim. Ondan bir oğlum oldu. O bugün buraya geldi. Oğlanlar:

“Tamam Ana, o bizim kardeşimiz, hiçbir şey yapmayız” diyorlar. Dev anası sakladığı yerden çıkarıyor. Devın yavruları ile oğlan sarılıyor. Devın yavruları yiyor içiyor, 40 gün gelmemek üzere gidiyorlar. Dev anasının 3 tane de kızı varmış. Kızlarını görmek istemiş. Dev:

“Ben bugün büyük kızın evine gidecem. Oğlum şu kırkını gözünü sakın ola açma” demiş. Devın bulunduğu yerde tam 40 tane göz varmış. Bu kırkını gözde her şey varmış. Oğlanın rüyasında gördüğü at da bu 40. gözdeymiş. Dev anası 40 gün dönmek üzere yola çıkmış. Oğlan bu kırkını gözde ne olduğunu merak etmiş. Sonunda merakına yenememiş ve bu gözünü açmış. Bir de baksa ki rüyasındaki kır at buradaymış atın önünde de et yığılıymış. Diğer tarafta da bir kaplan varmış. Kaplanın önünde ot yığılıymış. Oğlan eti kaplana otu da ata

vermiş. At otu yiyor yiyor ve iyileşiyor. Oğlan atı seviyor okşuyor, dev gelmeden o odadan çıkıyor. Yaşamına devam ediyor. Dev 40. Gün gelince:

“Oğlum ne yaptın?” demiş. Dediğin gibi o 40. gözü hiç açmadım demiş. Giden dev yavruları 40 gün sonra gelip analarına:

“Anne, filan yerde bir çalı var. Biz de gelip geçerken ayağımıza dolanıyor. Biz bu insanoğlunu boşa mı besliyoruz? Gitsin o çalıyı söksün, biz sökemedik” demişler. Dev:

“Ah yavrularım, sizin sökemediğinizi bu nasıl söksün?” demiş. Devın yavruları laf anlamıyormuş. Annelerine:

“Biz anlamayız. Ne yapsın ne etsin gitsin o çalıyı söksün” demişler. Bunları gören oğlan “tamam gidiyorum sökmeye” demiş. Oğlan düşünce düşünce yola düşmüş. Bu sırada önüne beyaz sakallı nur yüzlü bir dede çıkmış:

“Hayrola yiğit nereye gidiyorsun?” demiş. Oğlan:

“Dede benim 40 tane dev kardeşliğim var. Falan yerde bir çalı varmış. Bana onu sök dediler” demiş. Tabi bu ihtiyar Hızır’ı. Oğlan nereden bilsin. Hızır:

“Oğlum sen çalıyı sökemezsin. Al şu ipi, varınca çalıya bağlar. Ondan geri asıl” demiş. Oğlan çalıyı bulmuş, ipi çalıya bağlamış, hızlıca asılmış ve çalıyı sökmüş. Sürüyerek eve getirmiş. Çalıyı gören dev yavruları çok şaşırılmış. Neyse 40 yavru 40 gün gelmemek üzere gitmişler. Dev anası bu sefer ortanca kızını özlemiş.

“Oğlum ben ortanca kızına gidiyorum. Sakın ola o 40. kapıyı açma” demiş. Dev anası gidince oğlan 40. kapıyı açıyor. At biraz iyi olmuş ama daha iyi olması için biraz daha yemesi lazım. Oğlan atı seviyor. Aradan 40 gün geçiyor. Oğlan normal hayatına devam ediyor. Dev anası geliyor. Oğlana:

“Ne yaptın yavrum?” diyor. Oğlan da “sizin yolunuzu gözledim” diyor. Bu sırada devın yavruları gelmiş. Ainalarına:

“Ana filan yerde aygır var. Bize musallat oluyor. Biz öldüremedik. Bu insanoğlu gitsin öldürsün” diyor. Oğlan yola çıkıyor. Yolda tekrar Hızır’la karşılaşılıyor. Oğlan Hızır’a derdini anlatıyor. Hızır:

“Oğlum, o aygır gezer, tozar. Susayınca tam öğlen nehrin kenarına gelir. Su içmeye eğilince sen onun sırtına atlarsın ve devın yavrularının yanına getirirsin” diyor.

Oğlan Hızır’ın dediklerini yapıyor. Aygırın sırtına atlayıp yavruların yanına getiriyor. Devın yavruları aygırı öldürüyor. Dev yavruları 40 gün sonra gelmek üzere gidiyorlar. Dev bu sefer de küçük kızını özliyor. Oğlana yine aynı vasiyetlerde bulunup yola çıkıyor. Oğlan yine 40. kapıyı açar. Atı otları yiye yiye etlenmiş, bulut gibi olmuş. At oğlana:

“Artık gidelim, buralardan kurtulalım” demiş. Oğlan “nasıl olacak dev bizi yakalarsa” demiş. At:

“Bir şey olmaz. Şu kaplanı doyur. Sırtıma bir heybe at. Heybeye tuz, su, tarak ve ayna koy. Sen bunları sırayla atacaksın” diyor. Oğlan buluyor, koyuyor. At devın evinden çıkarken kişniyor. Bu sesi dev ve yavruları duyuyor.

Devler, kır atın ve oğlanın peşine düşüyorlar. Devler yaklaştıkça at oğlana “tuzu at” diyor. Oğlan tuzu atıyor. Devlerin yaralı ayakları tuza basınca kimi yolda kalıyor, kimi devam ediyor. Devler yaklaştıkça at oğlana “tarağı at” diyor. Oğlan tarağı atınca her taraf yünle ve ip örülünce devlerin birazı da yünlere takılmış. Diğer devler atın peşinden koşmaya devam ediyormuş. Devler yaklaştıkça at oğlana “aynayı yere at” diyor. Oğlan aynayı atınca her taraf ayna oluyor ve devler yolunu şaşıyor. Kalan devler yaklaştıkça at oğlana “suyu yere dök” diyor. Oğlan suyu döktünce kocaman bir deniz oluyor. Devler denizden geçemiyor ve kalıyorlar.

Oğlan ve at ayrılmaya karar veriyor. At sırtından iki tane kıl veriyor. Oğlana:

“Başın darda kalınca birbirine sür, ben hemen gelirim” diyor. At yoluna gitmiş. Oğlan vara vara bir sarayın bahçesine varmış. Oğlan sarayın bahçevanının yanında çalışmaya başlamış. Bahçevanın bir gözü körmüş. Bahçevan bir gün pazara gitmiş. Oğlanın canı sıkılmış. Kollarını birbirine sürtmüş. At gelmiş. Oğlan atın üstüne binmiş. At hiç yerinde durmazmış. Sarayın padişahının da 3 kızı varmış. Padişahın küçük kızı atı ve oğlanı izliyormuş. Bahçevan gelmiş. Bahçeyi talan eden attan sadece 3 yerde 3 bostan kalmış. Bostanlardan biri sararmış, biri olgunlaşmak üzere, diğeri de gök şeklinde. Bahçevan hikmetini sormak için padişaha gidiyor. Padişah:

“Bu bostanlar benim kızlar. Demek ki kızların evlenme çağı geldi” diyor. Ertesi gün padişah bütün ülkeye haber gönderiyor. Gençler geliyor. Büyük kız vezir ile ortanca kız katibin oğluyla evleniyor. Küçük kız kimseyi beğenmiyor. En sonunda oğlan da gelmeye karar veriyor. Oğlan geliyor. Küçük kız oğlanı beğeniyor. Küçük kız ve oğlan evleniyor. Padişah küçük kızını istemiyor. Aradan yıllar geçiyor ve bir gün bir savaş çıkıyor. Oğlan uyuz atla yola çıkıyor ama at ölüyor. Oğlan kılları birbirine sürtüyor ve kır at geliyor. Savaş alanına gidiyorlar. Oğlan savaş alanına varmadan önce kılık değiştiriyor. Büyük başarılar elde ediyor. Savaşı padişah kazanıyor. Oğlanın kolu yaralanıyor. Padişah cebinden çıkardığını oğlana veriyor ama oğlanı tanımıyor. Padişahta üç kızının mendili varmış. Oğlan evine tanınmamak için eski haline dönerek uyuz atın üstünde eve geliyor. Herkes “kör bahçıvanın oğlu” diye dalga geçiyor. Herkes padişahı tebrik ediyor. Ama padişahın akli hep o savaşın kazanmasına yardımcı olan gençtedir. Günler birbirini kovalıyor. Günün birinde padişahın gözleri kör oluyor. Gözlerinin iyi olması için dev sütüne ihtiyaç vardır. Padişah dev sütü bulmaları için iki zengin enişterini gönderiyor. Oğlanı göndermiyor, beğenmiyor. Yolda ada rastlıyorlar. Adam altınları alıp sütü bulacağını söylüyor. Adam sütü getiriyor. Altınları alıyor. Meğer süt dev sütü değilmiş. Padişahın gözünü döküyorlar ve gözü iyice kör oluyor. Aradan günler geçiyor. Bahçıvanın oğlu sütü bulmak için yola çıkıyor. İki kılı sürtüyor ve kır at geliyor. Oğlan önceden bildiği dev anasına gidiyor atla beraber. Oğlanla kır at az gidiyor sonunda dev anasının yanına varıyorlar. Oğlan durumu anlatıyor. Dev anasının oğlana sevgisi var ya oğlanı kıramıyor. Hemen sütü sağıyor ve oğlana veriyor. Oğlan saraya geliyor. Sütü hanımına veriyor. Hanımı da annesine veriyor. Anne de padişahın gözüne akıtıyor. Padişahın gözleri iyi oluyor. Padişah hanımına sütü nereden aldığını soruyor. Hanımı da:

“En küçük kızın kocası getirmiş” diyor. Padişah hemen oğlanı çağırıyor. Padişah ne görsün savaşta ki o kahramana bağladığı mendil bu oğlanın kolunda bağlı. Padişah soruyor. Padişahın sorduklarına en küçük damadı cevap veriyor. Daha sonra oğlan kıla sürtüyor. Kır at geliyor. Oğlan elbisesini giyiyor. Padişah “Tamam” diyor. Bundan sonra o oğlan, padişahın en sevdiği damat oluyor. Hayatları mutlu bir şekilde devam ediyor. Onlar muradına eriyor.

44. KIRK OĞLAN KIRK KIZ (GÜNEYSINIR)

Vaktiyle, yaşlı bir karı kocanın kırk tane oğlan evladı varmış. Karı koca iştisare ederler, “Yav, biz bu kırk oğlana nerede bulacağız kırk kızı?” derler. “Filân denizin ortasında bir kadının kırk tane kızı varmış. Ona kadar gidelim.” demişler. Yola düşmüşler, varmışlar yaşlı kadına. “Allah’ın emri Peygamberin kavli bizim kırk oğlumuz var, senin de kırk kızın var. Biz oğlanlarımıza senin kızlarını isteriz.” demişler. “Verdim.” demiş kadın da. Duasını yapmışlar, almışlar kızları gelirlerken bir mağaranın önünde konaklamışlar. Orada, oğlanların en küçüğü “Of of!” demiş ve tam o anda yedi başlı bir dev meydana gelmiş. Dev, “Sen neye of çektin? Ben şimdi sizin hepinizi yiyeceğim.” demiş. Küçük oğlan, “Ne olur bizi yeme. Bir dileğin varsa ben yerine getireyim.” demiş. “Peki, filân yerde bir kadının bir kızı var, o kızı bana getirirsen söz, kardeşlerini sana bağışlayacağım.” der yedi başlı dev de. Bunun üzerine küçük oğlan, babasına, “Baba, ben kırk gün içerisinde geldim geldim, gelmedim kırk birinci gün benim büyüğüme benim nişanlımı verin.” diyor. Oradan vedalaşıp ayrılıyorlar. Çocuk yola düşmüş, devam ederken simsiyah bir çadıra rastlıyor. Çadırın sahibine “Selamün aleyküm.” der. Adam da, “Aleyküm selam, sen nereye giden? der. “İşte, böyle böyle.” der çocuk. Adam, “Beni de arkadaş eder misin? Ben senin işine yararım.” diyor. O çadırın sahibi de çocuğa katılıyor. İkisi bir giderlerken süt beyaz bir çadıra rast gelirler. Selamün aleyküm. Aleyküm selam. “Siz nereye gidersiniz kardeşim?” der süt beyaz çadırın sahibi. “Filân yerde bir kadının bir kızı varmış, ona dünürlüğü gideriz.” demişler. Adam, “Beni de kendinize arkadaş eder misiniz? diyor. Anlaşıp onu da

alıyorlar yanlarına. Nihayet üçü bir o kadının memleketine varmışlar. Üç gün sonra da o yalnız kadının evine misafir olmuşlar. Akşam olur ve o kadın bunlara bir sürü zehirli yemek hazırlar. O siyah çadırın sahibi gayip bilicisiymiş. Beyaz çadırın sahibi de denizlerin piri. Koskocaman denizi bir nefeste çekip kurutabilirmiş. Bir yangın olduğu zaman hemen söndürüverirmiş. O siyah çadırcıya, “Yav, sen gayip bilicisisin, bak bakalım şu yemeklere.” derler. Adam bakar ki yemekler zehirli. Yemeklerden bir lokma bile almıyorlar. Kadın, “Yav, neye yemezsiniz, yoldan geldiniz?” dediyse de bunların hiç yimeye niyeti yok. Kadın yemekleri kaldırıyor. Akşam oluyor. Misafirlerin yatağını seriyor. Onlar yatarken birkaç katır arabası çırayı da yatakların altına koyuyor ve yatakları ateşe veriyor. Gayip bilici, “Yanıyoruz, altımıza ateş yaktı, hepimiz ölüyoruz.” der. Hemen o beyaz çadırcı bir nefeste denizi sömürüyor ve ateşlerin üzerine salıveriyor ve ateşi söndürüyor. Kadın, “Size iki oyun yaptım, ikisini de bildiniz.” diyor. “Şimdi benim kızımı alacak adam beni yıkmalı.” diyor. “Kızımı o zaman veririm.” diyor. O delikanlı da pehlivanmış, kadını yıkıyor. Kadın da kızını onların arkalarına takıyor. Mağaraya geliyorlar. Dev yokmuş. Getirdikleri o kızı, “Benim kırk günlük bir müddetim var. Yetişmezsem nişanlımı, benden büyük ağabeyime verecekler. Bugün son gün. Dev’e benden çok selam söyle.” diyor. Kız da, “Dev seni çıkarken görür, gelmek üzere. Şuraya birazcık gizlen, sonra gidersin.” diyor. Az sonra dev gelir. Dev, kızı görünce, “Ooo geldin mi sevgilim?” der. Ben burada bir adam kokusu alıyorum, kim var içinde? der dev. “Beni sana getiren delikanlı vardı, gitti.” der kız. “Sana çok selâmı var, düğüne yetişecekmış.” der kız. Kız, “Ey koca dev! Bu kırk dağın başında ben yalnız başıma ne yaparım? Sen ava gidiyorsun, ekmek yok, su yok. Olsa bile yalnızlıktan ben ne yaparım? Sen bugün varsın, yarın yoksun.” diyor. Dev, “Ooo sevgilim! Benim canım, filân denizin ortasında bir devler köşkü var. Orada bir altın kafes içerisinde bir papağan var. O papağanı öldürmedikten sonra dünya üzerinde benim canımı kimse alamaz.” diyor. Sabah olur ve dev tekrar ava çıkar. Devın sırrını

öğrenen delikanlı koşar denizlerin pirine. “Böyle böyle.” der. Denizlerin piri, “Atla sırtıma.” diyor ve delikanlıyı denizin üzerinden devler köşküne yetiştiriyor. Delikanlı hemen kapıyı kırar ve kafesi eline alır. Bir de bakar ki başka bir dev denizi yararak geliyor. “Ne olur öldürme, o papağan bizim canımız.” diyor. Delikanlı tam devin yaklaşmasına bir iki metre kala boynundan tuttuğu papağanı asılıp boynunu koparıyor. Hemen o dakika koskoca dev, “Com!” diye suya gömülüp gidiyor. Delikanlı o kızla beraber memleketine gelir. O gün de son günmüş. Nişanlısını ağabeyine vereceklermiş. Düğün dernek hazırlanmış. Düğünü derneği küçük oğlana çevirmişler. O kızı da oğlanların babasının bir veziri varmış, ona vermişler. Kırk bir düğün birden olmuş. Kırk gün kırk gece sürmüş. Onlar erdi muradına, biz çıkalım kerevetine...

45. KOCAKARI (KULU)

Ezel zamanda, kalbur samanda deve dellal iken, pire berber iken bir kocakarı varmış. Çeşmeye su doldurmaya gidermiş. Bir padişahın oğlu, testisini kırmış.

“Ya oğlum tavuz kuşunun yumurtasına âşık ol” demiş. Eve gelmiş oğlan, padişahın oğlu hastalanmış. Padişah demiş:

“Benim oğlumun derdini kim anlarsa ona kırk kese altın vereceğim” demiş. Bir kocakarı “ben anlarım” demiş, oğlanın yanına varmış:

“Oğlum niye böyle hastalandın” demiş.

“Ebe, ben tavuz kuşunun yumurtasına âşık oldum” demiş.

“Ah oğlum o yerde olmaz, gökte olur. Al şu fesimi, git üçe dağın başına” demiş.

“Al tavuz kuşu ver fesimi, al tavuz guşu ver fesimi de, üç yumurta al gel. Susuz yerde kırma. Aman sulu yerde kır” demiş. Padişahın oğlu gelirken sabırsızlık yapmış. Yumurtanın birini kırmış.

“Aman be olu bir avuç su, aman be olu bir avuç su” ölmüş. Az gelince birini daha kırmış.

“Aman be olu bir avuç su, aman be olu bir avuç su” o da ölmüş. “Şunu da çeşme başında kırayım” demiş. Çeşmenin başına gelmiş. “Aman be olu bir avuç su” dedikçe dökmüş. “Aman be olu bir avuç su” dedikçe dökmüş. Dünya güzeli bir kız olmuş.

“Ey! Sen bir padişahın oğlusun, ben de bir tavuz kuşunun yumurtasıyım. Ben senin terkine binip gitmem, ben şu dala çıkayım. Sen git düğünümüzü kur. Gelin alıcı gel, beni götür” demiş.

“Ey! ben seni dala çıkaramam” demiş.

“Eğil dalım eğil” demiş. Eğilmiş dal. “Doğrul dalım” demiş. Doğrulmuş dal.

Padişahın oğlu gelmiş köye, düğününü kurmuş, her şey bittikten sonra gitmişler, gelin alıcı. Baksalar ki, ne bakan! O zamana kadar bir Arap hala suya gelmiş.

“Şavkım, şavkımdan güzel. Ben de şavkımdan gözelim, ben bu kır yazda ne gezerim” demiş. Testiyi testiye vurmuş, gitmiş. İkinci sefer gelmiş. Yine dünya güzelinin şavkı düşmüş suya. Arap hala Şavkım, şavkımdan güzel, ben de şavkımdan gözelim. Ben bu kır yazda ne gezerim” demiş. Testiyi testiye vurmuş, gitmiş. Üçüncüsünde de bir çocuk getirmiş. Yine dünya güzelinin şavkı düşmüş. “Şavkım, şavkımdan güzel. Ben de şavkımdan gözelim. Ben bu kır yazda ne gezerim” demiş. Bebeğin butlarını ayıracağında, kız dala duramamış. “Bacım, o şavk senin değil, benim” demiş. O zamana kadar Arap bebeyi oturturmuş. Kıza yalvarmış:

“İlle beni de çıkart” demiş.

“Eğil dalım eğil” demiş. Eğilmiş. Arap hala dala çıkmış.

“Doğrul dalım doğrul” demiş. Doğrulmuş. O da çıkmış dala. İki otururken Arap hala:

“Hay güzel bacım senin başında nasıl olsa bit gelmiştir, çok daldaki durduğundan” demiş. “Ben bir başına bakayım” demiş. Başına bakarken yorgan iğnesini dünya güzelinin başına batırmış. Kız bir kuş olmuş, uçmuş gitmiş. Gelin alıcılar gelmiş. Baksalar ki daldaki bir kapkara kız...

“Aman karardım, gün karasıyım, gön karası değilim. Akşam ayazı yedim. Sabah güneşi yedim. Karardım” demiş. Almışlar, gelmişler gelini eve. Ertesi gün olmuş, kuş dala gelmiş, konmuş.

“Bahçivan, padişahın oğlu uyuyor mu? “Uyuyor”.

“Uyusun uykusuna doysun, kalksın murat, masıl görsün. “ demiş. Koymuş, gitmiş. Ertesi gün olmuş, kuş dala gelmiş yine.

“Padişahın oğlu uyuyor mu?”. “Uyuyor.”

“Uyusun uyusun, uykusuna doysun, kalksın murat, masıl görsün” demiş.

“Arap Hala uyuyor mu?”. “Uyuyor” demiş.

“Uyusun uyusun, uykusuna doymasın; kalksın murat, masıl görmesin. Konduğum dallar kurusun, çürüsün” demiş. Uçmuş gitmiş. Padişahın oğlu gelmiş. Eee, bahçivana demiş: “Ne bu bahçeleri sulamıyorsun? Bütün kurutmuşsun” demiş.

“Aman arkadaş, ben de aciz kaldım, gel bir de sen bir gün bekle” demiş. Beklemiş, kuş yine gelmiş dala.

“Bahçivan, padişahın oğlu uyuyor mu? “Uyuyor”.

“Uyusun uykusuna doysun, kalksın murat, masıl görsün. Konduğum dallar kurusun, çürüsün, gitsin” demiş. Padişahın oğlu ertesi gün ikinci dalı bütün katranlamış. Kuş yine gelmiş.

“Padişahın oğlu uyuyor mu? “Uyuyor”.

“Uyusun uyusun uykusuna doysun. Kalksın mirat masıl görsün” demiş.

“Arap Hala uyuyor mu?”. “Uyuyor” demiş.

“Uyusun uyusun, uykusuna doymasın; kalksın murat, masıl görmesin. Konduğum dallar kurusun, çürüsün” demiş. Kanatları bahçeye yapışmış. Padişahın oğlu da tutmuş kuşu eve getirmiş. Bir altın kafes yapmış, içine koymuş. Kuş orda kendi halinde ötermiş. Günlerden bir gün Arap hala çocuğa kalmış. İlle “Şu kuşu kesip yiyeceğim, canım et istiyor” demiş. Padişahın oğlu demiş ki:

“Etme, tutma. Şu güzel kuş ötüyor. Sana kısır kesiyim. Şunu yapıyım bunu yapıyım” dediyse de kabul etmemiş. Arap hala kuşu kestirmiş.

“Kes de kanını da yere damlatma” demiş. Kanı yere damlamayınca padişahın oğlu da ayağıyla bir çimdik kül atmış. O orada bir dallı budaklı bahçe olmuş ondan dutmuş, bahçe büyümüş. Arap hala doğurmuş. “İlle bacayı (bahçeyi) kesecem. Söeme işşik idecem. Bebeme beşşik idecem. Azıma gaşşık idecem” demiş. Padişahın oğlu kızarak bacayı kesmiş. Keserken bir koca karı:

“Ah oğlum ne diye kesiyorsun? Bak hele burcu burcu kokuyormuş bahçe” demiş.

“Git ana, canımın sıkınlığından sana çatmayım” demiş. Kadın onu saymamış. Bir gamgasını almış, beline sokmuş. Kapıdan içerisine atıvermiş, gezmeye gitmiş. O bir güzel kız olmuş, dünya güzeli o gamga. Evi barkı onarmış yemek pişirmiş. Yemiş, saklanmış. Kocakarı gelmiş, komşularıyla çekişmiş.

“Benim işime siz neden karışyorsunuz? Neden görüyorsunuz?” diye.

“Git anam git evine dön, biz nineleyelim (ne yapalım?)” demiş. Yine kız kalkmış, evi barkı sıvamış, onarmış. Ekme yerken koca karı gelmiş, bileğinden tutmuş.

“İs misin, cis misin?” demiş.

“Ne isim ne cisim. Seni beni yaradan Allah’ın kuluyum. Ben, senin attığın gamgayım” demiş.

“Sen, bana kızım de. Ben de sana anam diyeyim. Böylece vakit geçirelim” demiş. Arap halanın doğurduğu kız büyümüş. Padişahın oğlu, kızına inci çizdirmeye, kızları toplamış.

“Hadi ana, benim de bir kızım var. Ben de gideyim inci çizmeye, padişahın oğlundan bir izin al” demiş. İzin alıyor, varıyor, inci çizmeye. Kızlar tek tek inci çizermiş. O da:

“Çizil incim çizil” demiş. Hep çizilmiş inciler. Padişahın oğlunun gözü kız da kalmış. “Ah bacım, içinizde, hiç mi masal bilen yok?” demiş. O:

“Ebem ölsün bilmem, babam ölsün bilmem” demiş. Bu kız demiş ki:

“Ben söyleyim.”

Bu başından geçenleri anlatınca başından fesini alıp yere atmış. Padişahın oğlunun verdiği altın perçemler yere dökülmüş. Eee. Arap halayı çağırmışlar:

“Gel bakalım Arap. atlar mı istersin, baban eve geze gitmeye, keskin kılıç mı isten boynunu cellat itmeye?”

Arap hala:

“At isterim babam evine geze gitmeye, man boynuna” demiş.

Bir ata bindirmişler, bir de gazan bağlamışlar. Bir de yilisine kamçı vurmuşlar. Onlar yemiş içmiş, yere geçmiş.

46. KURBAĞA KIZ (DOĞANHİSAR)

Üç oğlan kardeş varmış. Anneleri ölmüş. Bir tane babaları varmış. Bir de padişahın kızı varmış. Bu üç kardeş padişahın kızına vurulmuşlar. Demişler ki:

-Kardeşim bu böyle olmaz. Bir gidelim harmana, bir ok atalım, demişler. Gitmişler. Bir ok atmışlar. Ok da büyük kardeşine düşmüş. Büyük kardeş padişahın kızını almış. Eee, bir daha atalım bakalım, demişler. Bir daha atmışlar. En küçük kardeşininki az körsü toprağının üstüne düşmüş. Körsü toprağının üstüne düşünce de “Onu eşeceğim” demiş. Onu eşer eşer, bir gök kurbağa çıkar, içinden gök kurbağa çıkınca “bunu alıp gideceğim, evde ben bunu besleyeceğim” der.

-Yavrum ne yapacak bunu? Bu gök kurbağa ne yapacaksın sen bunu? Bu kurbağa.

-Olsun. Alıp gideceğim. Ben de bununla arkadaş olacağım” der. Alır gelir, kapının ardına bağlar onu. Küçük oğlan tüfeğini alır ava gidermiş. Büyük kardeş padişahın kızını almış. Ortanca oğlan da başka bir kızı almış. Küçük oğlan gidesiye kadar o kurbağa donundan sıyrılır. Gelir evleri barkları cennet yapar. Öyle gümüş gibi yapar. Bir sini yemek yapar. Yemekler hazırlar kor, tüte tüte şöyle. Küçük oğlan gelir:

“Allah Allah! Bu neden böyle oluyor?” diye kendi kendine sorar. Abisinin karısına der:

“Bizim eve geldin mi?”

“Yoo, hayır, gelmedim” der.

-Bizim evde, yemekler yapılıyor, evler temiz oluyor. Bu neden? Bunu kim yapıyor, derken bugün böyle yarın böyle, bugün böyle yarın böyle derken, küçük oğlan “bunu öğreneceğim” der. Böyle bu saklanır bir tarafa. Saklanınca bu tutar, kurbağa donunu soyunuverip, evi barkı süpürür, yemek yapar. Oğlan hemen arkasından girer. Kurbağa donunu hemen çalar. “Yiğidim. Etme, yapma” der. Oğlan “alıp yakacağım bunu, tamam” der. Dünya güzeli gibi kızmış. Ondan sonra bunu yakma, yakardın yakamazdın derken oğlan, kızı dinlemez, tutar bunun lafını saymaz, bastırır ateşe. Ton yanar gider. Sonra oğlanı babası bir gece çağırır:

-Kış gününde Yeni çıkan meyvelerden armut üzüm istiyorum” der.

Oğlan “Nereden bulacağım” der. Kendi kendine moralini yerin dibine düşürmüştü. Dünya güzeli “yav yiğidim, ne oluyor, ne düşünüyorsun? Düşünme” der. O da:

“Yav, babam şöyle şöyle dedi. Nereden bulacağım, şimdi kış gününde meyve olur mu? Armut, elma, üzüm olur mu? Nerden bulayım taze taze?” der. Dünya güzeli de:

“Gel yiğidim. Bir yat bakalım. Bu akşamın da hayırlı bir sabahı vardır, düşünme. Ben sana dedim, yiğidim yakma onu sonra seni de yakarlar dedim ama sözüm tutmadın” der.

Dünya güzeli küçük oğlana kendi kardeşine gitmesini söyler.

Büyük kardeşime söyle. Kızınız keyifsiz oldu. Taze bir şey istiyor. Armut istiyor, üzüm istiyor, alma istiyor de” der. Küçük oğlan kızın kardeşine varır. Kızın dediklerini kızın kardeşine söyler. Buna cennetten bir sepet verirler. Alır gelir, babasına verir. Babası ertesi sabah yine oğlunu çağırır:

“Oğlum, ben, yumurta istiyorum. Yumurtanın içinden, sığa çıkacak, eşek çıkacak” der.

“Ya baba, yumurtanın içinden eşek çıkar mı, sığa çıkar mı ya?”

Oğlan yine karısının yanına gelir. Elini yüzünü tutarmış.

“Ne oluyor yiğidim, ne düşünüyorsun?”.

“Şöyle şöyle, yumurtanın içinden de sığa çıkar mı? Nerden bulayım ben bunu?” der.

"Tamam yiğidim. Bu akşamın da hayırlı bir sabahı vardır. Gel bakalım. Sana ben söyledim ama dinlemedin" der. Gelir yatar, yine sabah olur. Karısı oğlanı kardeşine gönderir. Oğlan karısının kardeşine gide, babasının isteğini söyler. Kardeşi oğlana bir sepet yumurta verir. Yolda gelirken sepetten bir yumurta düşüverir ve içinden bir sığa çıkar. Oğlan babasının yanına gelince yumurtaların içinde eşekler çıkmaya ve anırmaya başlarlar. Babası:

“Amanın alın götürün bunu” der. Derken ertesi gün olur. Baba yine oğlunu çağırır. Bu kez de oğlundan yeni doğmuş konuşan bir bebek ister. Oğlan yine karısının yanına gelir. Karısı oğlanı kendi kardeşinin yanına tekrar gönderir: “Ablam yeni hamileydi. Git söyle kızınız çok özlemiş, bebeği verecekmisiniz, sevecekmış” de. Oğlan gider, yeni doğmuş bebeği cennetten aldığı gibi kundağıyla alır, gelir. Baba:

“Bunu alın götürün, götürün” der. Ertesi gün yine oğlunu çağırır. Oğlanın annesi öleli on beş sene olmuş. Baba da oğlundan 15 senedir kilitli olan sandığın kilidini oğlundan, ölmüş annesinden isteyip alıp getirmesini ister. Meğerse bu adam, oğlunun karısına vurulmuş, niyeti oğlanı öldürüp kurbağa tonundan çıkan gelinini kendine almakmış. Gelinlerin üçü de gelmiş. Hepsinden fazla onu güzel bulmuş. Oğlan yine karısının yanına gider. Babasının kilit isteğini karısına anlatır. Karısı:

“İnşallah sabah ablama git. Ablam gösteriversin anneni” der. Oğlan sabah olunca yola çıkar. Cennetle Cehennem arasında çay varmış. Öte yakada onlara geçmek yasakmış. Karısının ablası cennetteymiş. Oğlanın anası cehennemdeymiş. Oğlan varır. Karısının ablasına her şey anlatır. Abla: “Biz o yana yasağız. Gel geç şuradan. Annen filan yerde der. Oğlan varır. Onda sonra annesi şöyle böyle darda değilmiş. Vardı varalı çile çekerimmiş. Kocası oldu olası kadar sıkı bir adammış zamanında. Annesi oğlunu görünce:

“Kuzum, ne arıyorsun burada?”.

“Ne olacak anne. Babam, bavulun kilitlerini, kırk sandık kilitlerini, dolap kilidini versin, dedi. Babam sıkıntı etti. Dayanamadım geldim” der.

“Kuzum, o hınzır, “sen öl” diye yapıyor. On beş sene oldu ben buraya geleli. Ben bütün çiledeyim. Ne yaptım, ne bileyim ben” der.

“Nasıl olacak ana, nasıl olacak?” “Kapı önünde bir kıvılcık taş var. Cenab-ı Allah onu taş etsin. Sen onun üstünden atla git” der. Bu, budur.

47. LEBBİ GARDAS (SELÇUKLU)

Bir varmış bir yokmuş. Bir ananın bir babanın bir kızıyla bir oğlu varmış. Anneleri ölmüş bir analık gelmiş. Babalarına:

-Ne edeceğiz it dimiş. Babaları “evin çocukları nereye gidecek, diyi darılmış. İlle bu çocukları nedeceğisen it, dimiş. Çocuklara üçer etekli birer entari dikmiş. Bir kilo duzlu basdırma almış.

-Hadi çocuklarım sizinen odun gırmaya gidelim, dimiş. Çocukları Cezayir kırlarının başına götürmüş. Orada üyütmüş gelmiş. Çocuklar duzlu basdırmayı yiyince susuzluktan yanmışlar. Su aramaya çıkmışlar. Çok uzaklarda bir biğar gelmiş, biğara yaklaşırken bir guş gelmiş:

Cıyak cıyak /Burası soğuk biğar/İçinde balık donar/Bu biğardan su içen /Olur bir gara yılan dimiş.

Gız ağlamaya başlar.

-Aman gardaşım içme. İlan olun da beni sokan der, çocuğun elinden dutar biğardan uzaklaşır. Susuzluktan deli gibi seğirden çocuklar bir biğar daha görürler. Biğardan eğilip içeceği zaman bir guş yine gelir.

Cıyak cıyak/Burası soğuk biğar/İçinde balık donar/Buradan su içen/Olur bir güzel ceylan.

Daha dir dimes çocuk suyu içmiş. Olmuş bir ceylan. Gız ağlamaya başlamış. Ceylanın boğazından dutmuş. Ağlaya ağlaya bir çitliğe varmış. O çitlik Beyoğlu'nun çitliğiymiş. Günün birinde beyin oğlu ava çıkmış. Çitliğin

yakınında bir ceylan yayılırken görmüş. Ceylanın arkasına düşmüş. Ceylan önde oğlan arkada çitliğe gelmişler. Ceylan içeri girmiş, Gız ağlayarak gapıyı kapatmış. Gız ağlarmış ceylan ağlarmış. Oğlan gelmiş. Gapıyı açın diyi bağırılmış. Gız ağlamış. Aşmam ben, sen kimsin demiş. Sen benim gardaşımı vuracan, diyi ağlamış gız. Vurmam, Allahın emri ben seni alacam, demiş oğlan.

Gız ceylan ne olacak diyince:

-Bahçemde yayılacak, demiş. Gızın gönlü olmuş. Gızı atının ardına atmış. Ceylanı da yanına almış. Evine götürmüş. Gırk gün gırk gece düğün yapmış, gızınan evlenmiş. Gız hamile olmuş. Pencirenin öğünde oturmuş. Beyoğlu bir ay asgere gitmiş. Bir arap gızı pencirenin altına su doldurmaya gelmiş. Gız pencirede otururken gölgesi suyun içine vurmuş. Arap gızı görünce gendini sanmış.

-Ben böğle gözelim de il gapısında ne gezerim, diyi desdiyi bardağı gırmış, o da oradan:

-Gız o sen değilsin, o benim demiş. O zaman:

-Ak aplan beni de çıkart oraya, diyi yalvarmış. O da saçının telini uzatmış. Penciriye bir merdiven gurulmuş gız oraya çıkmış. Orada söğleşirlerken Beyoğlunun garısını göle kakalamış. Gendi onun esbablarını giymiş. Garnına da bir yastık sarmış. Pencirenin önüne oturmuş. Beyoğlu gelince:

-Aman hasdaydım, diyi yatağa yatmış. Altına yukalar sermişmiş. Amanın, amanın, amanın diyi bağırılmış. Beyoğlu:

-Nerden iyi olacan? Diyi sorunca:

Bahçedeki ceylanı kesersen ben iyi olurum demiş. O da:

-o nasıl söz? Gardaşın kesilir mi? Diyi darılmış. O da:

-Aman ben gardaş filan istemem. İlle kes iyi olurum demiş. Beyoğlu dutmuş, gelmiş ceylanı. Yatırmış kesmeye. Kasap keseceği zaman kaçmış. Beyoğlu ardını takip etmiş. Gölün kenarında:

Lebbi gardaş/Lebbi gardaş/Gazanlar guruldu/Pıçaklar bilendi/Arap gızı beni/Yimeye geldi

Diyi feryad etmiş. Gölün içinden bir ses:

Ala balık yuduyor/Şah gerdandan dutuyor.

Muhammed mustafa Gucağımda yatıyor dir. Beyoğlu ikisi de dinlemiş. Aklı başına gelmiş. Eyvah diyi ağlamış. Balıkçıları getirmiş. İlk defa tutulan balığın karnını yarıncı gız gucağımda çocuğunan çıkmış. Ceylan, Beyoğlu, gız üçü ağlaşmışlar. Sen burada ne aran diye Beyoğlu sormuş. O da:

-Arap gızı göle kakaladı. Balık yutdu, balığın garnında gurtuldum, diyi başından geçeni ağnatmış. Eve gelmişler. Arap gızına:

-gırk gatr mı siden, gırk satır mı isden demişler: o da; gırk satır düşman boynuna, gırk gatr isderim. Dağlar gezecek beyim demiş. Ayaklarını gatrıların guyuğuna bağlamışlar. Dörtde gamçı sallamışlar. Her dağın başında bir kemiği kalmış. Ceylanla aplanı güzel bir hayat geçirmişler. Yemiş işmiş muradına ırmış. Onlar ırmış muradına, biz çıkalım tahdına.

48. LÖM LÖM AYAKLI SOMUN DUDAKLI (BOZKIR)

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde bir karı bir koca varmış. Bayan safmış. Adam cin gibiymiş. Adam hanımına demiş ki:

-Hanım, benim sarığım kirlendi. Şu sarığımı yıkayıver, demiş. Adam gitmiş bir torba sabun almış, eve bırakmış gitmiş. Kadın o bir torba sabunla sarığı ilim tillim parçalamış. Yıkadıktan sonra bahçede bir gül ağacı varmış. Onu gül ağacına sermiş. Akşamüstü beyi eve dönünce sarığı gül ağacından toplarken sarık eski olduğu için takılmış. Kadın kuvvetlice asılınca gül ağacı sökülmüş gelmiş kökünden. Sökülüp gelince onları şöyle bertaraf etmiş. Bir çömlek gibi bir şey görünmüş. Gülfidanının dibinde gömülü. Kadın o çömleği deşmiş çıkarmış. Bir baksa ki içi dolu altınmış. Ama kadın o çömleğin içindeki altını, parayı bilmiyormuş. Kadın o kadar safmış. Çömleği kenara koymuş. Yırtık sarığı kocasına götürmüş. Kocası sarığı öyle görünce öfkelenmiş. Kadın kocasına:

-E getirdiğin sabunla yıkadım. Bu hale geldi. Çıkarırken de gülfidanından söküldü geldi. Dibinde bir çömlek çıktı. Sarı suru dolu, demiş. Kocasını çömleği getirmesini söylemiş. Adam bakmış ki bir çömlek dolusu altın. Adam o sarığı bahane etmiş. Kadını dövmüş, çıkarmış. Kadın çıkınca cebeli bir dağa, ayın ışığında hem ağlarmış hem de kendi kendine konuşmuş. Çıkıp giderken horoz ötermiş. Kadın:

-Gıgık efendi benim adam mı yolladı seni? Yooo! O beni çok dövdü, evden kovdu, gitmem, bağırma demiş.

Köpekler havlarmış. Kadın:

-Havhav efendi benim adam mı yolladı sizi? Gitmem, o beni çok dövdü, demiş.

Öyle giderken önüne bir deve gelmiş. Üstü yüklü. Çanını sallarken lönğüdük lönğüdük gelmiş. Kadın deveye:

-Löm löm ayaklı, somun dudaklı efendi! Benim adam mı yolladı seni? Gitmezdim ama büsbüyük başınla önüme geldin, haydi gideyim demiş.

Kadın ve deve eve tekrar gelmişler. Kadın bahçeye deveyle şangır şungur gitmiş. Adam sesi duymuş hemen inmiş. Kadın adama:

-Gıgık efendiyi yolladın gelmedim. Havhav efendiyi yolladın gelmedim. Ama büsbüyük başıyla löm löm ayaklı somun dudaklı efendiyi kıramadım geldim, demiş. Adam karısını yukarı çıkarmış. Yavaşça devenin yüküne bir değmiş çığış çığış altın. Onu yukarı çıkarmış. Kadını küpe kapatmış. Üstüne teneke bir leğen atmış. Onun üstüne bir yem atmış. Bahçeye koymuş. Karısına “bugün kıyamet kopacak” demiş. Kuşlar leğendeki yemleri yiyeceğiz diye tık tık ettikçe kadın kıyamet kopuyor diye korkudan yerinde duramamış. Adam bu sırada deveyi kesmiş. Deveyi ve altınları gömmüş. Kadını küpten çıkarmış. Kadın eve girmiş. Adam çarşıya gitmiş.

Bu sırada padişah tellalları bağtırmaya başlamış. Padişahın hazine devesi kayıpmış. Kadın sesleri duyunca aşağı inmiş. Kadın tellallara:

-Benim adam, Gıgık efendiyi yolladın gelmedim. Havhav efendiyi yolladın gelmedim. Ama büsbüyük başıyla löm löm ayaklı somun dudaklı efendiyi kıramadım geldim, demiş.

Tellallar saf kadının dediğinden bir şey anlamadan padişahın yanına gelmişler, olup biteni anlatmışlar. Padişah kadını istemiş. Tellallar, cariyeler kadını almaya gelmişler. Kadın kocası olmadan gitmeyeceğini söylemiş. Kocasını bulup getirmişler eve. Kadın evin kapısını gallabıyla gullabıyla çıkarmış, yüklenmiş. Yola koyulmuşlar. Padişahın huzuruna gelmişler. Adam kadını padişaha şikayet etmiş. Padişah adama kapıyı tamir ettirmesi bir avuç altın vermiş. Adama da “Kadının da teline dokunma” demiş. Adam o bir avuç altını da gömer. Adam kadını yine evden çıkarmış. Çıkardıktan sonra köyün en kral kızını almış. Kırk gün kırk gece düğün yapmış. O adam ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

49. MAMUT (AKÖREN)

Bir varmış bir yokmuş. Bir köyde bir yoksul adam varmış. Bunun da üç tane oğlu varmış. Adam ölmüş. Zaten adamın malı mülkü yokmuş. Çocukları bir gün durmuş, iki gün durmuş, demişler ki:

-Biz para kazanmaya gidelim.

Çıkılmışlar yola. Biri bir tarafa gitmiş, biri bir tarafa gitmiş. Küçük oğlan giderken yolda bir ekin görmüş. “Bu ekini işleyim. Sahibi çıkarsa parasını alırım. Sahibi çıkmazsa kendim kaldırayım, bir parça parça kazanırım bunu satarım da” demiş. Başlamış işlemeye. İşlerken uzaktan bir ses gelmiş.

-O ekin benim niye işliyorsun?, demiş. Çocuk da cevap vermiş:

-Sizinse yevmiyemi verin, sizin değilse kendim işleyip kaldırmayı düşünüyorum, demiş.

-Peki öyleyse, işle ben senin paranı vereyim, demiş.

Gelmiş, çocuğun yanına, eline bir kâğıt yazmış, vermiş.

-Oğlum, okuyup yazmayı bilin mi? demiş. O da:

-Hayır, bilmem, demiş.

-Öyleyse götür bunu, filan yerdeki bizim ev var. Anama ver demiş.

Oğlan yolda giderken kâğıda bir bakmış. Kâğıtta “bu varan çocuğu kes pişir, akşam yiyelim” diye yazıyormuş. Çocuk kâğıdı yırtmış. Okuyup yazması varmış da söylememiş.

-Evdeki koçu kes pişir. Ekinciler gelecek. Akşam yiyeceğiz, diye bir kâğıt yazmış. Annesinin eline vermiş. O da kâğıttakini okumuş. Hemen koçu kesmiş, pişirmiş. Akşam gelmiş dev bir bakmış ki oğlan hayatta ölmemiş. Dev şaşırmış ama belli etmemiş. Sabah olunca oğlan devin yanından zılmış. O devin de bir memleketi varmış. Oğlanın ağabeyleri oradaymış. Orada zengin bir adam varmış. Zengin ağanın yanında çalışmaya başlamış. Kendini sevdirmiş. Ağabeyleri kıskanmış. ağa da kızını zengin birisine vermiş. Oğlanı kıskanan ağabeyleri:

-Ağa filan yerde bir dev var. O devin bir halısı var. Öyle büyüklü. Senin düğüncülerin hepsini alır. Bizim Mamut getirir, demişler.

Ağa Mamut’u çağırılmış. Devi yanına göndermiş. Oğlan önce ağadan iki kutu iğne ve bir at istemiş. Oğlan bunları alıp devin evine gitmiş. Oğlan halının içine o iğneleri saçmış. Akşam olup serince devin ayaklarına iğneler batmaya başlamış. Dev de “halı pirelendi” diye halıyı dışarı atmış. Oğlan da halıyı oradan kaçıtır getirir. Ertesi gün kardeşler bakar mı Mamut sağ gelmiş. Ağabeyleri tekrar zengin ağanın yanına varır:

-Ağa senin kızın neye binecek? Ata binecek. Devin bir atı var ama nasıl? Yakışırsa senin kızın yakışır ona. Bunu Mamut getirir.

Mamut devin evine gider. Ata bir görünür at bir kişnermiş. Dev “Allah Allah yine Mamut mu geldi? dermiş. Dev bakınmış ve kimseyi görememiş. Gitmiş yatmış. O yatınca at kızmış, seslenmemiş. Mamut oradan atı almış, binmiş gelmiş. Mamut atı getirince kardeşleri yine çekememiş. Zengin ağanın yanına gelmişler:

-Ağa gelinin düğünde kim oynayacak? O filan yerdeki dev bir oynar bir oynar. Mamut getirir.

Mamut bu işi başaramayacağını bilir ama ne yapsın mecbur gider. Değilse kelle gidecek. Varır oraya. Devin bahçesinde bir ağaç varmış. Kesmeye başlamış. Dev çıkmış:

-Ne o?

Yav bir Mamut var. Bana yapmadık hakaret koymadı. Bu sandığın içine onu katacağım, denize atacağım, der.

-Aman öyleyse ikimiz yardımlaşalım, der.

Hemen sandığı yaparlar, Mamut der ki:

-Bu sandığın içine sen gir de bir ölçüsünü alalım.

Dev hemen sandığın içine girer. Girince Mamut da ağzını bir çakar. Sonra deve der ki:

-Ya seni denize atacağım ya da “Mamutumuzsun, aslanımızsın” diye oynayıp gelip benim dizime oturacaktın, der.

Dev kabul eder. Mamut hemen almış gelmiş. Düğün başlamış. Dev “Mamutumuzsun, aslanımızsın” diye oynar gelir Mamut’un dizine oturmuş. Kardeşleri yine çekememişler. Varmışlar damada:

-Yav sen bir damatsın senin dizinde oynayıp oturmazsa bu bizim Mamut’un dizinde ne oturur, git söyle, derler.

Varır gayrı söyler. Zengin ağa damadına çok kızar. Düğünü bozar. Kızını o oğlandan ayırır. Mamut’la evlendirir. Mamut o kadar kötülük yaptıkları halde kardeşlerini affeder. Kırk gün kırk gece düğün yaparlar. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

50. MERCAN (KULU)

Bir varmış bir yokmuş. Bir babanın bir kızı varmış. Baba çok fakirmiş. Kızı babasına:

“Ben çalışmaya gideceğim” demiş.

Babası:

“Kızım gitme” demiş.

Ama kız babasını dinlememiş ve çalışmaya gitmiş. Kız bir erkek elbisesi giymiş. Bir atına binmiş gitmiş. Üç gün üç gece gitmiş bir ağaca çiftçi durmuş. Durunca evde ne konuşuyorlarsa at bunu kıza anlatıyormuş. Çiftçi durduğu yerin bir oğlu varmış. Oğlan:

“Adın ne?” demiş.

Kız:

“Adım Ali” demiş.

Oğlan eve gelmiş. Annesine:

“Kız anne! Parmağı yüzük, kolu bilezik, Ana! Ali kız oğlu kız” demiş. Annesi:

“Aman oğlum deme. Bir ufak su dökün bakalım” demiş.

Oğlan kıza:

“Hadi Ali, bakalım seninle bir ufak su dökelim.”

Kız oğlandan fazla su dökmüş. Oğlan eve gelmiş. Annesi:

“Yarıştınız mı?” demiş. Oğlan:

“Yarıştık. Benden fazla su döktü. Anam parmağı yüzük, kolu bilezik. Ali kız oğlu kız” demiş. Annesi:

“Öyleyse bunu al git Mercan Dağı’na. Eğer oradan mercan alırsa kız, almazsa oğlan” demiş.

Neyse atlara binmişler. Yedi gün yedi gece gitmişler. Mercan Dağı’na varmışlar. Gezmişler, tozmuşlar, dönmüşler. Oğlan, “kız acaba mercan alıyor mu?” diye bakıyormuş. Kız hiç mercan almamış. Alamayınca oğlanın gözünü yanıtıp sadece bir tane mercan almış. Dişinin kovuğuna sokmuş gelmiş. Hep birlikte eve dönmüşler.

Oğlanın annesi:

“Ne yaptın oğlum?” demiş. Oğlan:

“Anam gezdik, tozduk, hiçbir mercan almadı” demiş. Annesi:

“Oğlum öyleyse bu oğlan. Su döktünüz, senden fazla döktü. Mercan Dağı’na gittiniz. Mercan almadı. Bu oğlan” demiş.

Neyse ay geçmiş, yıl geçmiş. Kız demiş ki:

“Benim hakkımı verin. Ben gayrı gideceğim” demiş. Kız üstünü başını soyunmuş. Oğlan buna yanmış. Oğlan gezerken bu kız annacıdan çıkmış. Bakıyor ki, aynı siması kız. O zaman oğlan:

“Ali ne yaptın?” diyor. Kız:

“Ben Ali değilim. Ben kızım. Ne bildin benim kız olduğumu?” diyor. Oğlan:

“Sen biz de çiftçiydin” diyor.

Kız o zaman gülüyor. Gülünce dışındaki mercanı oğlan görüyor. Kız:

“Mercan Dağı’na gittik. Sen görmeden bir tek mercan aldım. Sonunda görsün de kız olduğumu bilsin diye” diyor. Oğlan eve geliyor. Annesine:

“Anne gördün mü? Ali kız. Anne bunu bana alacaksın” diyor.

Olur mu, olur. Neyse padişah bu kıızı almaya dünür salıyor. Kıızı alıyor. Aldıktan sonra 40 gün 40 gece düğün ediyorlar. Yiyip içip, muradına hoş geçiyor.

51. MERCİMEK OĞLAN (SEYDİŞEHİR)

Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tellal iken pireler berber iken, ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken, çok uzak ülkelerin birinde bir ebe, bir dede yaşarmış. Allah bunlara bir çocuk vermemiş. Öylece bir başlarına yasayıp giderlermiş. Ebe evde ev işlerini görürken, dede de tarlada gücünün yettiğince çalışmış. Bir gün, gün yeniden doğmuş, düzen aynı düzen. Dede tarlaya gitmiş, ebe de yemek yapma hazırlığındaymış. O gün aslarında mercimek varmış. Ebe mercimekleri ayıklarken öyle içten dua etmiş, öyle güzel yakarmış ki:

-Rabbim, güneşi doğduran, batıran Rabbim! Koyunlara kuzu veren Rabbim! Ey merhametlilerin en merhametlisi! Su mercimek kadar da olsa bana bir evlat ver Rabbim! demiş. O sırada mercimeğin bir tanesi canlanmasın mı? Ebe uzaktan uzağa bir ses duymuş. Bir mercimek kırk yıl sonra canlanıp çocuk olur.

-Anneciğim! Anneciğim!" Kadın bu sese bir anlam verememiş fakat aynı sesi yine duymuş. Bu ses de ne ola ki diye aranırken sesin mercimeklerin arasından geldiğini fark etmiş.

-Anne ben senin mercimek oğlunum, demiş. Kadın hem şaşkınlıktan hem de sevinçten oracıkta düşüp bayılmış. Ayıldığında mercimek oğlan başındaymış.

-Anneciğim! Sen dua ettin, Rabbimden bir evlat istedim. Allah dualarını kabul etti ve beni gönderdi sana" demiş. Ebe koşarak dedeye haber vermiş. Dede önce karısının yaşlılığına ve evlat hasretine vererek ona inanmamış. Eve gelip de Mercimek Oğlanı görünce o da hem şaşırılmış hem de yıllar sonra bir çocuğu olduğu için çok sevinmiş.

Ebe ve dede Mercimek Oğlanı çok seviyorlarmış. Gel zaman git zaman Mercimek Oğlan babasına tarlada yardım etmeye başlamış. Dedenin yaşlı, elden ayaktan düşmüş, inatçı sarı bir öküzü varmış. Bununla yaparmış tarladaki bütün işlerini. Mercimek Oğlan babasına demiş ki:

-Babacığım! Sen çok yoruluyorsun. Bu inatçı sarı öküzün hakkından ben gelirim. Hele kenarda otur da dinlen sen" demiş. Mercimek Oğlan öküzün üstüne çıkmış, boynundan kulağına girmiş. Sarı öküzü bir güzel idare edip, öğleye kadar tarlanın işini bitirmiş. Baba oğul güle oynaya eve dönmüşler. İkinci gün Mercimek Oğlan tekrar tarlaya gitmiş ve tarlayı sürmeye başlamış öküzün kulağında. O sırada tebdil-i kıyafet dolasan padişah oradan geçiyormuş. Tarlada olanları görünce gözlerine inanmamış. Dede ağacın altında otururken, öküz tarlayı sürüyormuş. Hemen dedeyi çağırtmış:

-Koca, Koca! Bu öküz senin midir?

-Benimdir Beyim!

-Kaç akçeye satarsın?

-Satılık değildir beyim.

-Bin altın versem de satmaz mısın?

-Padişah olsan da satmam Beyim. O benim her şeyimdir.

-Sana beş bin altın veriyorum, kararını ver.

Dede tekrar itiraz edecekken Mercimek Oğlan:

-Sat babacığım öküzü, demiş. Dede öküzü satmış. Sarayın yolunu tutan öküzün kulağındaki oğlunun ardından bakakalmış. Saraya geldiklerinde Mercimek Oğlan, adamın padişah olduğunu da anlamış. Öküzün kulağından zıplayarak padişahın kavuğuna saklanmış. Oradan seslenmiş:

-Padişahım, Padişahım!

Padişah neye uğradığını şaşırılmış. Aynı sesi tekrar duyunca aramaya başlamış. Önceleri kavuğun konuştuğunu sanmış fakat dikkatli bakınca bir de ne görsün, Mercimek kadar bir Oğlan:

-Benden korkma padişahım, ben sana yardıma geldim.

-Senin adın nedir?

-Adım Mercimek Oğlan. Senin için buradayım.

-Sen bu boyunla ne iş yapabilirsin ki?

-Çok şey padişahım! Mesela öküzü idare eden bendim. Öküzün kulağındayken vezirlerinizin akşam yemeğinde sizi zehirleyeceğini duydum. Bunu söyleyebilmek için saklandım kavuğunuza.

-Bre sen ne dersin? Vezirimiz bize karşı hürmetkârdır. Akşam bakacağım, eğer haklıysan vezirim sen olursun. Yalan söylüyorsan, o minicik kelleni vurdururum.

-Nasıl isterseniz padişahım. Ama benim vezirlikte gözüüm yoktur.

Akşam yemeği vakti gelip çatmış. Padişahın yemeği bütün ihtişamıyla önüne konmuş. Vezirin gözleri padişahın üzerindeymiş. Padişah kafasını kaldırmasıyla vezirle göz göze gelmişler.

-Ne o vezirim? Gözün kaldı herhalde. Bana bunca emeğin var. İlk kaşığı tatma şerefini sana armağan ediyorum.

-Padişahım olur mu, diye kıvrırsa da padişahın buyruğu buyruttur. Karsı gelmek kimin haddine? Vezir, boğazında lokma büyüye büyüye bir kaşık yemiş. Yemiş yemesine de kısa süre içerisinde oracığa yığılıp ölmüş. Padişah:

-Hain! Bunun cesedini şehrin girişine asın da aleme ibret olsun.

-Gel bakalım Mercimek Oğlan! Bu iyiliğini nasıl ödüllendirmemi istersin?

-Ne mal, mülk ne de makam isterim. Benim yaşlı bir anam babam var. Onları saraya alırsanız ben evlatlık görevimi yerine getirmiş olurum. Padişah hemen ebeyi de dedeyi de sarayına davet ettirmiş. Mercimek Oğlan gidip annesini babasını almış, annesiyle babasıyla hasret gidermiş. O günden sonra refah içerisinde yaşayan anne, babası duacı olmuş çocuklarına. Padişah da çok iyi yönetici, çok sadakatli ve çok çalışkan bir vezir edinmiş. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

52. MURADINA ERMEYEN DİLBER (BEYŞEHİR)

Bir varmış bir yokmuş muradına ermeyen dilber adlı bir masal bu. Bir kız varmış. Fakat takıyı süslenmeyi çok severmiş çeşit çeşit yüzükleri boncukları küpeleri olurmuş. Bunları takar onlarla konuşur adeta, evin içinde hoşlanır gezermiş. Bir gün böyle camları açmış o takıları koyduğu yere bir şey dadanmış yok ediyormuş o takılarını, bir gün yüzüğü kaybolmuş bir gün bileziği kaybolmuş, kız da şaşırıyormuş evi de yüksekmiş yani gelen gideni de yokmuş olmadığı halde bunlar nereye gidiyor nasıl kayboluyor diye kalkmış temizlik yapmış:

“Acaba yuvarlandı da divanların altına mı gitti bir yere gitti?” Diyerekten aramış taramış evin içinde hiçbirini bulamamış. Bir gün odayı havalandırmak için camı açmak için pencerenin önüne gittiği yerde bakar ki orda bir kuş geliyor pencereye konuyor. O kuşu çok seviyor çok hoşuna gidiyor. Tabi konuşamadığı için onunla kendi kendine bir şeyler söylüyor. Kuşta bundan kaçmadan oraya oturuyor oyalanırım diyerekten artık ondan sonra o camın önüne bulgur gibi, buğday gibi yiyecekler koyuyormuş ve bu kuş her gün gelsin diyerekten nihayeti bu kuşta gelip gelip orda yemi yiyormuş. Meğersem bu kaybolan yüzükleri, küpeleri, bilezikleri bu kuş götürüyormuş. Kızın ondan haberi yok nihayeti bu kuş uçup gittiği yerde evine orda balkona iniyor, silkiniyor silkindiği yerde tüyler gidiyor tabi bir delikanlı oluyor.

“Ah o yüzükleri takan parmaklar benim olsa, ah o bileziği takan kollar benim olsa, ah o dilber benim olsa!” diyor diyor her gün ah çekiyor. İkinci gün gece geliyor. Kız odada olmadığı zaman içeri girip o yüzükleri takıları alıyormuş. Kız merak ediyor. Bir şey de kimseye soramıyor. Çünkü kendi evinin içinde olduğu için. Bir gün ah vah ile evinde oğlan yatarken ailesinden annesi, kardeşleri:

“Kardeşim diyorlar niçin bu kadar ahlı vahlı oluyorsun sen ne oldu sana sen eskiden hiç böyle değildin çok neşeliydin, güler yüzlüydün her şeyini bizle paylaşırdın şimdi hiç derdini anlatmıyorsun.”

“Ah ah o parmaklar benim olsaydı. Ah o kollar benim olsaydı hep bunları diyorsun bu ne demektir?” diyor.

“Siz orasını bilmezsiniz bana sorun.” diyor.

“Ee soruyoruz söyle.

“Söyleyemem.” diyor.

Ah diyor neyse onları kandırıyor, kızdırıyor ve mevzuyu kapattırıyor. Bir gün tekrar uçup gidiyor kızda evde yokmuş pencereye koyduğu yemi yiyor. Bakınıyor, ediyor kendine bakan kimse yok merak ediyor. Ne oldu ki hasta mı oldu acaba diyecekken, tekrar uçup geliyor, çırpınıyor. İşte evindeki o takılara bakarak ahlı çekiyor, hastalanıyor öyle ki yemiyor içmiyor, zayıflıyor, ailesi meraka düşüyor.

“Hastalanacaksın öleceksin oğlum yapma şöyledir, böyledir.”

“Ah o parmaklar, ah o kollar!” hep ah çekiyor.

“İyisin oğlum da diyor söylemiyorsun ki yola düşelim bulalım bu senin derdine çare olalım, dermanın nerdeyse söyle.”

Nihayeti açıklıyor:

“Tabi böyle bu insanoğluyla olacak iş değil ki diyor sen nihayeti bir perisin, sen fani dünyanın adamıyla nasıl evlenirsin bunu kafaya nasıl koyarsın!” Olurdunuz olmazdınız, dur olacak olmayacak evde bir tartışmalar çıkıyor. Ondan sonra kabul etmiyor aile bir türlü.

“Kızı yapamaz.” diyor.

“Çünkü bizler görünmüyoruz, kanatlarımız var uçuyoruz istediğimizde silkinip burada evimizde olabiliyoruz. O kızcağız bize nasıl uysun, nasıl uçup gelsin gitsin bu iş olmaz” diyor.

Kestirip atıyorlar tabi bu delikanlı da âşık vazgeçmiyor tabi bir türlü. Nihayeti gidiyor kızı da evde bulamıyor. Kızda artık bir gurbete çıkıyor gezmek için, gitmiş epey bir zaman gelmemiş derken o bu istiyor bir türlü birini kabullenemiyor, kırk yıl evlenemiyor. Komşular diyor:

“Kızım yapma teksin yalnızsın olmaz, hastalık var sağlık var hayat bitmez öyle.”

“Ben...” diyor.

“Kimseyi sevemiyorum ki sevdiğim bir tane kuşum var benim, pencereye konuyor. ”

“Ee o kuştan koca olur mu? ” diyorlar.

“Gel yapma evlen biriyle o kuş gelirse gene sev.”

“Yok yok ona bağladığım sevgiyi hiçbir kulda göremiyorum. Ben bağlanmam kimseye. Nihayeti kız hastalanıyor hacı geliyor hoca geliyor okutuyorlar ne yaparlarsa o da bu kuşa sevdalanmış, kuşu çok sevmiş.”

“Keşke bir delikanlı olsaydın keşke bir insan olsaydın senle mutlu bir yuva kursaydım.” der der ağlarmış.

“Yav kızım sen delirdin mi kuşa âşık olunur mu? ”

“Ben kuşa âşık oldum.”

“Ama nasıl olur? ” demiş.

“Kuştan, insana çevirelim şu olmayacak şey seninki.” Derken kız onun aşkından ölmüş. O arada kuş gelip gidiyormuş pencereye cik cik cik cik ötüyormuş gelen yok, cik cik cik cik ötüyormuş çıkan yok. Nihayet komşular orada feryattan ağlarlarken kuş bunu hissetmiş, duymuş, çırpınmış gitmiş eve. Bütün tüyünü yolmuş, ağlamış, kendini atmış” muradına ermeyen dilber, muradına ermeyen dilber” diye üç sefer bağırılmış ve ruhunu teslim etmiş. Bu masalda burada bitmiş.

53. NAR TANESİ (EREĞLİ)

Bir varmış, bir yokmuş. Bir padişah varmış. Üç oğlu ile bir kızı varmış. Padişah hastalanmış. Yatağa düşmüş. Çocukları başına toplamış; “Size bir vasiyetim var.” demiş. “Uzak bir yerde bir dağ var, size benim nasihatim, size oraya gitmeyi yasaklıyorum, bu dağın arkasına, hiçbiriniz de gitmeyin çocuklarım.” demiş. Çocuklar da merak etmişler, dağın arkasında ne var diye. Babası öldükten sonra çocuklar dağın ardına giderler. Önce büyük gitmiş. Beklemler gelmemiş. Ondan sonra ortanca gitmiş. O da gelmemiş. Ondan sonra en küçük gitmiş. En küçük varmış ki dağın arkası bağlı bahçeli bir saray varmış. Çok güzel bir yermiş. Demiş: “Ağabeylerim buraya yerleşti gelmedi.” Akşam olarak bir gürültü bir ses gelmeye başlamış. Tabi bu oğlan öbürlerinden biraz akıllıymış. Sonra saklanmış gelen bir şey var diye bu. Baksa ki bir dev gelmiş. “Burada adam kokusu var.” diye başlanmış aranmaya. Sonra demiş: “Seni yiyeceğim, oğlan çıkmış meydana.” Oğlan da demiş: “Beni böyle yeme, ben bir güzel temizleneyim, yıkanayım.” demiş. Sonra yıkanmaya gitmiş. Dev bekliyormuş başını. “Öbür tarafa bak, ben utanırım,” demiş. Kıyafetlerinin içinde küçük bir kılıcı varmış. Dev öbür tarafa bakarken, uyuklamış bir an. Oğlan o fırsat bu fırsat vurmuş kılıcı boynuna. Ondan sonra devin kafadan biri gitmiş, yedi başlı devmiş ya. Ondan sonra demiş: “Hadi, yiğitsen, bir daha vur, iyice ölmemiş ya.”

Oğlan da demiş: “Yiğit anadan bir doğar.” Bir daha vurmamış. Dev acı çeke çeke ölmüş. Bir daha vursaymış dev geri canlanacaktı. Ondan sonra oğlan orada kalmış, bir büyük kuyu deşmiş kılıcıyla. Kuyunun içine dev atmış. Üstünü küllemiş. Kız, “Giden gelmiyor bu ağabeylerim, noldular acaba?” “Başlarına bir hâl mi geldi?” diye merak etmiş. O da onların arkasından gelmiş. Tabi oğlan olanları biteni anlatmış.

Sonra kuyudan bir haber verelim size. Kuyu da bir delik varmış, ufak bir delik ama hiç küllenmiyormuş. Ağabey ile kız, devin sarayına yerleşmişler. Orada kalmışlar kızla kardeşi, orada yaşamaya başlamışlar. Günler geçmiş, aylar gelmiş, ağabeyle kız orayı benimsemişler. Günler sonra ağabeyi ava çıkmaya başlamış. Kız önceden duymuş o deliğe ocak külünü dökerse dev canlanacaktı. Kız da essah mı diye denemek için dökmüş. Dev kalkmış. Kızı sırtına almış: “Seni yiyeceğim.” demiş.

Kız da demiş:

“Sen erkek misin kız mısın?”

O da demiş:

“Ben erkeğim.” “O zaman beni yeme, evlenelim seninle.” demiş. Bunlar kendi aralarında evlenmişler, kardeşinin haberi yok tabi. Sonra kız gündün güne hamile kalmış, karnı şişmeye başlamış. Kız:

“Hastayım ben kardeşim.” demiş. “Bir uzak yerde nar var, onu getirirsen, iyi olacam ben.” demiş.

“Tamam, bacım, senin için giderim,” demiş; gitmiş narı getirmeye. Sonra günlerce yol gitmiş, akar geçmiş, denilen yere gitmiş oğlan. Tabi orada da devler varmış. Oğlan, onlarla savaşarak narı almayı başarmış. Narı alıp gelmiş. Sonra kız demiş:

“Narı getirdin, yedirdin, ben hamile kaldım nardan.” demiş. O da:

“Olsun bacım kimse yok, şenlik olur bize.” demiş. Sonra doğmuş bir oğlan çocuğu.

“İsmi Nar Tanesi koyalım, nardan oldu ya.” Sonra çocuk büyümeye başlamış. Aradan zaman geçince ağabeyi kızın ve devin gözüne bihoş görünmeye başlamışlar. Kızla dev bir olmuşlar, kardeşini öldürmeyi planlamaya başlamışlar. Nar Tanesi, annesiyle babasını dinliyormuş. Nar Tanesi, dayısının öldürülmesine sıcak bakmazmış, dayısını kayırıyormuş. Ama olup biteni de dayısına anlatmıyormuş. Öbür tarafta ağabeyin kız kardeşi ile dev, nasıl öldürelim diye plan kuruyorlarmış.

Ağabeyi ava gideceğini söylemiş. Dev, kıza: “Suyunu habersizce dök, susuz kalsın, ötesini ben hallederim, ben orada bir çeşme oluyum, zehirli suyum içsin ölsün dağda.” demiş.

Sabah olmuş Nar Tanesi kalkmış:

“Dayı ben de seninle gideceğim ava.” demiş. Ne söylediyse dinlememiş Nar Tanesi. Sonra öğlen olmuş yemek yemişler, bakmış kabında su yok. Yürümüşler, yürümüşler ilerde bir çeşme var, dayısı görmüş.

“Nar Tanesi, burada bir çeşme var.” Nar Tanesi, dayısına çeşmeden suyu içirmemiş. Taşınan çeşmeyi taşlamış, çeşmenin ağzını yüzünü kırmış, eğmiş, çeşme o anda kalkmış, ortalıktan kaybolmuş, gitmiş.

“Dayı gördün mü?”

“Çeşme gerçek çeşme değilmiş.” demiş. Tabi bu sırada dev evine gitmiş, ağzı yüzü hep yaralanmış.

“N'oldu? “demiş karısı. O da demiş:

“Nar Tanesi beni böyle yaptı.” Aradan bir zaman geçmiş. Kar yağmış. Evin önünde bir elma ağacı varmış. Bakmış ki ağacın dalında kocaman bir elma var. Dayısı Nar Tanesi’ni çağırmış;

“Gel buruya.” Nar Tanesi bunun annesiyle devin bir oyunu olduğunu anlamış. Dayısına hile yapıp tuzak kurduklarını sezmış.

“Kendi kendine kış günü elma mı olur.” demiş. Ondan sonra yine taşlaya taşlaya elmayı ağaçtan düşürmüş yedirmemiş dayısına. Tabi dev biraz daha yaralanmış. Sonraki günler, dev, annesiyle gene tuzak kurmaya çalışmışlar, Nar Tanesi duymuş. Dev demiş:

“Ben bir yılan oluyum, kapıdan geçerken, kapının üstünden sokuyum kardeşini.” Sonra çocuk dayısı gelince demiş: “Dayı, beni omzuna bindir.”

Dayısı tabi seve seve bindirmiş. Omzunda geçmiş kapıdan. Dev bir şey yapamamış tabi çocuğuna. Ertesi gün de kapının eşiğinde yılan olup sokacaktı, bu sefer de çocuk:

“Dayı benim sırtıma binecem, kapıdan geçirecem, demiş. Olmaz filan demiş ama dinletememiş. Neyse binmiş geçmiş içeri. Sonra bayağı büyümüş çocuk bu arada.

Dayı demiş: “Biz buraları bırakalım, başka yerlere gidelim.” demiş. Dayısı da: “Dayım olmaz, her şeyimiz burada.” demiş. “O zaman dayı sana bir şey anlatacağım, gitmek istememin sebebini anlatacağım.” demiş. Tabi o sırada da annesine: “Biz on gün gelmeyeceğiz” demiş. Ondan sonra oturmuş dayısına olanları anlatmış.

“Babam yaşıyor, Evdeki gizlenen bir dev var, o benim babam. Annemle seni öldürmek için tuzak kuruyorlar, ben de o yüzden o çeşmeyi kırdım, sana suyu içirmedim. Çeşmenin suyu zehirliydi, çeşme babamdı, elma babamdı. Kapının üstünde yılan oldu, ben omzuna binmesem seni sokacaktı.” demiş. Nar Tanesi, onlar hakkında vereceği hükme karşı gelmeyeceğini, dayısı neye karar kılsa ona uyacağını söylemiş. Dayısı, onların ölmeyi hak ettiğini, isterse kendisinin serbest olduğunu söylemiş. Nar Tanesi:

“Hadi, gidelim şimdi, babamla annemi yakalayalım.” demiş. Gitmişler ki annesiyle babasını yatakta yakalamışlar. Nar Tanesi, babasını öldürmüş, oğlunda kardeşini öldürmüş. Ondan sonra orayı terk etmişler, gitmişler uzak ülkelere. Yiyecekleri, içecekleri bitmiş, kış gelmiş üşümüşler dışarıda. Demişler ki: “Duman tüten yere mi gidelim, horoz öten yere mi gidelim?” Uzakta çok bir duman tütüyormuş. Oraya gitmişler. Orda bir büyük bina varmış, tam yolun ortasında, Binayı yıkacaklarmış kimsenin gücü yetip yıkamıyorlarmış. Demirkazıklar varmış binada, hepsini sökmüşler bir tanesi kalmış. O sökülürse bina yıkılacaktı. Padişah da: “Kim bunu sökerse, kızımı ona verecem.” diyormuş. Tabi kimse sökemiormuş.

Nar Tanesi demiş:

“Dayı, bir de biz deneyelim.” “Bu kadar kişi sökemedi biz nasıl sökeceğiz?” Dayısı denemiş önce hiç kıpraştıramamış. Nar Tanesi:

“Bir de ben deneyim.” demiş. Sonra, Nar Tanesi olağanüstü bir güçle çekmiş çıkarmış. Sonra padişah gelmiş, oğlanın kolundan tutmuş: “Gel bakalım.” demiş. “Sana kızımı verecem.” O da: “Benden büyük dayım var, dayım yıktı, düğün dayıma olacak.” demiş. Padişahın kızıyla kırk gün kırk gece düğünle evlenmiş dayısı. Yemişler içmişler muratlarına geçmüşler.

54. OĞLAN VE ATI (ÇUMRA)

Bir varmış bir yokmuş. Pireler berber iken develer tellal iken, ebem dedemin beşiğini tıngır mıngır salları iken, dedem düştü beşikten, ebem düştü eşikten, az gittik uz gittik dere tepe dua gittik. Vara vardık bir adaman kapısına. Kapıyı çaldık, bir kadınla bir erkek çıktı. Sorduk o kadınlara bizi içeri aldılar. Bu kadınla bu adamın hiç çocukları olmamış. Bunların bir tane de at var. Onun da hiç tayı olmamış. Kadın dertli. Gidiyorlar, yola düşüyorlar çocuk aramak için; atları da yanında Bir ihtiyar rast geliyor bunlara:

“Yolculuk nereye?” diyor. Onlar:

“Bizim çocuğumuz yok. Atımızın da tayı olmadı. Bize bir çocuk atımıza da bir tay lazım” diyor. Dedem bunlara bir elma veriyor:

“Kabuğunu soyun atınıza verin, elmanın içini de kendiniz yiyin, yarısını sen, yarısını sen.”

O ihtiyarın dediğini bunlar tutuyor, yarım kocası yarım da karısı yiyor. Kabuğunu da ata veriyorlar. Atın erkek bir tayı bir tayı oluyor. Bunların da bir oğlu oluyor. Oğlan büyüyor, at büyüyor, oğlan büyüyor, at büyüyor, baya yetiyor. Tabi oğlan da an öyle alıştırmış ki çocukluktan, at ondan başkasını yaklaştırmıyor yanına. Oğlan binip dolaşiyor, geziyor atıyla. Bir gün böyle deniz kenarında gezerken bir kız görüyor oğlan. Kıza aşık oluyor ama hiçbir şey söylemiyor. Sadece deniz kenarına bir mektup bir de mendil bırakıyor. Her gün kız oradan gelip alıyor, kız da ona bırakıyormuş. Aynı şeyleri. Bir gün oğlanla kızın öyle buluştuğunu mektuplaştığını görüyorlar. Ondan sonra oğlan gelince orada kızın kılığına girip oğlana tuzak yapıyorlar. Oğlanı kaçırmıyorlar. Oğlanın gözlerini kör edip bilinmeyen bir yere atıyorlar. Atını da götürüp ahıra saklıyorlar. Ata orada yemini yukarıdan veriyorlarmış. Ata yaklaşamıyorlarmış zaten. Oğlanı da bir ihtiyar buluyor. Hani bu annesi ile babasına elma veren ihtiyar buluyor. Oğlanın gözlerini iyi ediyor. Gün geçiyor, ay geçiyor, yıl geçiyor. Tabi annesine babasına diyorlar ki “oğlun da öldü, atı da öldü” diyorlar. Bunlar yatağa düşüyor. Sonra oğlanı iyileştiriyor o ihtiyar. Oğlan yine deniz

kenarına geliyor, kız aynen geliyormuş, her gün oğlanı bekliyormuş deniz kenarında. Kız yine geliyor, oğlan da geliyor. Kız bilememiş oğlanı unutmuş ama oğlan kızı hiç unutmamış, görünce tanımış.

Oğlan kıza “sen diyor ne arıyorsun burada diyor? Oda diyor ki “ben bir zamanlar birini sevdim. Ağabeyleri beni pusuya düşürdü. Atımı alıp gittiler” diyor. Benim de gözlerimi kör edip bir yere attılar” diyor. Orada beni bir ihtiyar buldu, benim gözlerimi iyi etti” diyor. “Ama ben atımı bulamadım” diyor. Oğlan annesiyle babasının yanına varıyor, annesiyle babası hasta. Annesiyle babası oğlana sarılıyor, iyileşiyorlar. Oğlan atını bulmak için tekrar deniz kenarına varıyor. O kız yine orada. Oğlan yine mektup ve mendil bırakmış oraya. Kız da geldiğini anlamış. Kız da ona bırakmış. kız oğlana diyor ki:

“Benim ağabeylerim bir yerde at saklıyor. Hiç kimseyi yaklaştırmıyor yanına.” Oğlan atı almaya gitmeye karar veriyor. Kız önden gidiyor. Oğlan arkadan gidiyor. Oğlan kızın ağabeylerine atı satın almak istediğini söylüyor. Bunlar da gülüyorlar oğlana:

“Biz de var ama ne seni ne de başkasını yaklaştırmıyor yanına” diyorlar. Oğlan ısrarla atı almak istiyor. Kızın ağabeyleri oğlana:

“Şayet diyor o at diyor seni diyor üzerine bindirirse atı da kardeşimi de sana vereceğim” diyor. Ama bindirmezse diyor seni öldürecek” diyor. Oğlan “tamam” diyor. Oğlan yavaşça varıyor ahıra, ata sesleniyor. Tabi at bunun kendi sahibi olduğunu anlıyor. Ata sarılıyor oğlan, ağlıyor zaten, aynı zamanda yani at da bir insan gibi ağlamaya başlıyor oğlanı görünce. Oğlan:

“Gördünüz mü diyor ben ata bindim. Kız kardeşinizi de vereceksiniz bana, sözünüzde durun” diyor. O da “tamam” diyor. “Kız kardeşim de senin at da senin” diyor; da hiç kimse binememişti diyor, sen bunu başardın” diyor. Oğlan:

“Çünkü diyor ben bunun sahibiyim diyor. Kızı arkasına alıyor diyor ki:

“Siz bir zamanlar benim gözlerimi oyduunuz, bilinmeyen bir yere attınız ama ben yine iyileştim. Atımı böyle kapatınız, ben yine kavuştum atıma” diyor. Kızı da atın arkasına atıyor. Annesinin babasının yanına varıyor. Annesi babası da çok seviniyor tabi, oğlanlarına, atına, gelinine kavuştuğu için. Bunlar kırk gece kırk gün düğün yapıyorlar. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine...

55. OTUZ ABDAL (MERAM)

Bir varmış bir yokmuş. Köyün birinde iki arkadaş varmış. Biri yabancıymış başka köyden gelip gidermiş. Ziyaret edermiş arkadaşını. Bir gün gelir:

“Arkadaş düğünüm var köyümde. Kızını, gelinini ver götüreyim” demiş. Adam eve gelir karısına danışır. Karısı:

“Yoo! Ben kızımı salmam. Ama gelini nereye yollarsan yolla ona karışmam” der.

Ondan sona gelini vermişler arkadaşının yanına. Gelini atın arkasına bindirmişler. Gidiyorlarmış. Gelin:

“Hay derviş baba evin nerede?” diye sormuş.

Derviş baba:

“Taa evim ırak kızm” demiş.

Az gideller, uz gideller gelin korkmuş. Sorarmış: “Evin nerede?” Derviş “evim ırak.” dermiş.

Ondan sona gide gide bir dağın başına varmışlar. Orda köy möy yokmuş. Bir tane dam varmış, bir ev gözükmüyormuş. Otuz abdalınmış o ev. Otuz abdal dışarı çıkmışlar:

“Gelin geliyor, gelin geliyor” diye hepsi ayaklanmış. Avazı çıktıkları kadar bağırılmışlar. Gelin ondan sona iyice korkmuş. Dili boğazına gitmiş. Otuz abdal gelin gelince altın takmışlar. Gelinin üzerine hep altından hırka giydirmişler. Evlerinin önündeki urganın bir ucunu gelinin beline bağlamışlar, bir ucunu da kavağa bağlamışlar.

“Aş pişir gelin, su doldur gelin” diye urganla asılıyorlarmış. Bir de tazıları varmış onların. Gelin bir gün kör bir makas bulmuş. Otuz abdalın önüne yemeği koymuş. Otuz abdal yemeğe başladığı zaman şakırtılarından, hışırtılarından kimseyi duymazlarmış gari. Gelin bulaşık yıkarken kaçmış gari.

Otuz abdal bir-iki saat geçince urgana asılmaya başlamışlar. Kavak üstlerine göçmüş, gelmiş. Ondan sonra, gelin kaçır kaçmış ve bir sığır çobanına varmış.

“Aman çoban, peşimde otuz abdal var beni bir sakla” demiş. Çoban:

“Ne yapayım kızım? Sen şu ağacın dalına çık, onlar gelirse ben görmedim diyeyim” demiş. Ağacın dalına çıkmış. Otuz abdal gelmiş:

“Gelini görmedin mi?” diye sormuşlar. Çoban:

“Gelin filan görmedim” demiş. Gelin de ağacın dalında korkusundan altına yapmış. Otuz abdal:

“Gelin burada” diye bağırışmaya başlamışlar. Çoban da:

“O kuş” diye onları savuşturmuş. Gelin yoluna devam etmiş. Giderken bir sığır çobanına rastlamış: “Şöyle şöyle başıma geldi. Köyüme gidecem, nasıl gidecem?” demiş. Çoban, oradan bir keçi keser, karnını temizler, karnının tersini gelinin kafasına giydirir.

“Tamam alınla filan gelirlerse onlar seni bilmezler” demiş.

Otuz abdal gelini görünce:

“Nereden gelip, nereye giden?” demişler. Alınla gelmişler gelinin. Gelin elini sallayıvermiş: “Hiç” demiş. Hiç sesini çıkarmamış gari. Ondan sona gelin kırk gün kaçır kaçır evine gelmiş. Karanlıkta kapıyı çalmış, kız çıkmış:

“Ana kapıda bir keloğlan var kattırmadım, kapıyı yüzüne çarptım” demiş. Gelin gece eve girememiş. Kadın çıkmış, bakmış. Gelin de başındakini atmış:

“Böyle böyle çoban keçinin garnını başıma geçivirdi” diye anlatmış. Abdallardan kurtulmuş. Onlar ırmiş muradına siz çıkın dadına.

56. PADIŞAHLA ÇOBAN (HADİM)

Tarlada bir dede çift sürermiş. Yanda veziriyle bir padişah gelmiş. Padişah:

“Dede ir kalkmadın mı?” demiş.

Dede:

“Oğlum ir kalktım ama ile yaradı” demiş.

Padişah:

“Uzakla nasılsın dede?” demiş.

Dede:

“Yakınla daha iyiyim” demiş.

Padişah:

“Eee ikiyle nasılsın?” demiş.

Dede:

“Üç ile daha iyiyim” demiş.

Padişah:

“Altayı ne ettin dede? Demiş

Dede:

“Altayı atlaya kattım, on ikiye yetirdim, otuz ikiye yetiremedim” demiş.

Padişah:

“Bir kaz yollasam yolabilir misin?” demiş.

Dede:

“Pek ustayım yolarım” demiş.

Padişah “Hadi Allahaismarladık” demiş gitmiş oradan. Şöyle biraz gittikten sonra vezire demiş ki:

“Git bu sözlerin manasını anla, gel” demiş. O anlamamış tabi, sözlerin anlamını sadece çiftçi anlıyormuş. Vezir dedenin yanına gelmiş.

“Dede, padişah sana ır kalkmadın mı? “ dedi. Sende “ır kalktım ama ile yaradı” dedin.

Dede:

“Oğlum ama bir sarı lira vereceksin”. Vezir “Tamam” demiş.

“İr evlendin mi dedi, bana, ben de erken evlendim ama kız doğdu ile gitti” dedim. Onu demek istedim padişaha.”
Vezir:

“Evet, al sana bir sarı lira. E bir de uzakla nasılsın? dedi.

Dede:

“Yakınla daha iyiyim. Gözlerim uzağı görmez dedim.”

Bir sarı lira da oradan almış.

Dede:

“Ondan sonra iki ile nasılsın? dedi, üçle daha iyiyim” dedim. Elimde baston olursa daha iyi yürürüm” dedim.”

Bir sarı lira da oradan almış.

Vezir:

“Peki. Bir kaz yollasam yolabilir misin? dedi” demiş.

Dede:

“O kaz sensin” demiş. Onu da yani o sarı lirayı da almış. “O kaz sensin, yolan da benim, hadi bakalım” demiş.

57. PAMBUKÇU GÜZELİ (HADİM)

Şimdi evvel bir pamukçu güzeli varmış. Bir karı bir koca. Her gün pamuk toplar gelirmiş. Yiyecekleri yokmuş. Onları satarmış ve rızklarını temin ederlermiş. Aradan bir müddet geçmiş, çocukları da olmamış. Beş sene sonra bir çocukları olmuş. Avrat demiş ki:

“Benim üzerimde bir kabartı var, neci bu bilemiyorum” demiş.

“Bir de dert mi yoksa bir şey mi avrat çocuk olmasın?” demiş.

“Valla herif bilmiyorum” demiş. “Hele bir bakalım” demiş.

“Ben devam edeyim” demiş. Pamuğu herif toplar gelirmiş, avrat gider satar gelirmiş. Çarşıdan yiyecekler, giyecekler alırlar gelirlermiş. Böyle devam etmişler. Bir gün günlerden dokuz ay on gün demiş. Bir çocuk dünyaya gelmiş. Sadece kafası var, gövdesi yok. Çocuğun gözleri var, ağzı var, her şeyi var, yalnız bir kafası var. Bunu yıkarlar, tuzlarlar torbaya katarlar, altına pamuk üstüne çocuğu katarlar. Bu çocuk dur bakalım dur bakalım tam 18 yaşına kadar torbada durur. Yıkarlarmış, asarlarmış, yıkarlarmış asarlarmış. Ne yer ne içer hiçbir şey yemezmiş, konuşmazmış. Bu arada 18 yaşına gelince bir gün babası çalışmaya gitmiş, pamuk toplamaya gitmiş. Babası toplaya gince

“Anne” demiş. İki yana bir bakmış annesi. “Anne bana bak” demiş oradan. O şimdi oraya bakar. “Söyle evladım” demiş.

“Anne padişahın bir küçük kızına dünürlüğe varın” demiş.

“Ah oğlum ah! Padişah sana bir kafaya kızını verir mi?” demiş.

“Anne ötesine karışmayın siz bir dünürlüğe varın” demiş.

“Peki yavrum. Baban gelince babana söyleyelim, akşam geldiğinde bir varalım ama vermezler” demiş.

Kocası geliyor:

“Herif benim oğlan bugün konuştu, müjde, yalnız padişahın küçük kızına dünürlüğe varın dedi” diyor. “Sen ne dedin ya?”

“Ah oğlum ah, senin gibi kafaya kız vermezler hem kalenderim hem kafasız” dedim.

“Siz karışmayın, dünürlüğe varın dedim” diyor.

Gidiyorlar. Padişahın kapısını çalıyorlar. Bakıyorlar ki pamukçu güzeli, içeri buyur ediyorlar. Padişah diyor ki:

“Komşu derdinizi söyleyin varsa derdiniz derman söyleyelim” diyor. Herif söyleyemiyor. Avrat diyor ki:

“Padişahım darılmazsan bir şey söyleyeceğim sana. Padişahım Allah'ın izni peygamberin kavli küçük kızına dünürlüğe geldim” diyor. Padişah bir düşünüyor.

“Arada bir şart koşacağız. O şartı yerine getirebilerseniz hemen. Bir şartım daha var. O şartı da yerine getirerseniz verdim gitti” diyor. Peki söyle padişahım” diyor.

“Şimdi evvela benim saray gibi bir saray yaptıracaksınız. Şartın biri bu. Bunu yaptınız mı, ikinci şartı ikinci gelişinizde söyleyeceğim. Yapmazsanız kız yok” diyor. “Peki” diyorlar. Şimdi bunlar sormal sormal kalkıyorlar. Oğlanın yanına gidiyorlar. Oğlan “Anne ne söyledi?” diyor.

“Ah oğlum ah ben sana vermez dedim, sen verir karışma siz gidi dedin” diyor.

“Şimdi de bir şart koştu, bu şartın altından kalkınmaz oğlum, bir şart daha var” diyor.

“Onu deyiwermediler” diyor.

“Anne ne şartı?” diyor. Anası:

“Oğlum benim saray gibi şuraya bir saray yaptıracaksınız. İkinci gelişte öbürünü söyleyeceğiz” diyor, kızı verdik gitti” diyor.

“Ondan kolayı ne var? Onun için meraklanmayın” diyor.

“Şimdi babam sabah erkenden kalkacak. Sabah namazı kılacak, abdestini alacak, sünnetini burada kılacak. Farzını da sapsapanın başı gibi bir yere çıkıp orada o iki rekâtı da kılacakmış. Ondan sağına selamı verirken karşısına bakacak orada bir ağaç var. O ağaçtan bir dal kırsın. Arkasına bakmadan padişahın dediği o yere o dalı oraya koysun, ardına bakmadan eve gelsin. Ötesine karışmayın siz” diyor. Annesi:

“Peki yavrum” diyor, sevi secde ediyor. Babasına:

“Herif, oğlum bu şekilde bu şekilde konuştu” diyor. “Peki” diyor.

Şimdi kalkıyor sabah namazına. İki rekâtı kılıyor. Farza oraya seğırtiyor, oraya yetiştiriyor. Orada kılıyor. Sağına selamı verirken karşıda bir ağaç varmış dalı kocaman, ondan bir dal kırıyor, arkasında sürüye sürüye geliyor. Avrat “Çalılar şuraya koy” diyor ve orayı tarif ediyor, oraya koyup arkasına bakmadan evine gidiyor. Sonra evden bir çıkmış bakmışlar, padişahın sarayından üstün bir saray yapılmış oraya, hemen bakıyorlar oraya. Saray yapılmış tam tamıyla. Kapıyı çalıyorlar, sarayın kapısını açıyorlar.

“Padişahıma müjdeler olsun onun sarayından üstün saray yaptırdık” diyor. BiR baksalar ki yapılmış. “Kalk bak” diyor. Bir bakıyor ki saray yapılmış. Hemen varıyorlar. Diyor ki:

“Bu sarayı yaptırdınız. Şimdi üç katını akçe yüklü deveyle evin önünde yüklü göreceğim” diyor. “Ondan sonra verdim gitti” diyor padişah. Hemen gerisin geriye geliyor oğlana anası:

“Oğlum böyle böyle, aynısını yapacak” diyor. Oğlan:

“Sağ tarafa verirken baktığında orda bir ağaç olacak. O ağaçtan kıracak gelecek. Hiç ardına bakmadan sürüyüp gelecek. Padişahın evin önüne gelecek, “gıh” diyecek, deve yatasıya “gıh” diyecek, şöyle döndüğüyle arkasına bakıverecek” diyor. Öyle yapmış, döndüğüyle arkasına bakmış, üç tane deve çuvallarla akçe yüklü. Kapıyı çalmışlar. Padişahı çağırmışlar. Padişah bir bakmış develer akçeyle dolu, onu da yapmışlar. Padişah:

“Tamam, verdim gitti. Ne zaman canınız isterse hemen başlayın, büyük kız da duruyor küçük kız da. Şimdi bunlar düğüne kalkıyorlar, her şeyini hallediyorlar, yapıp çatıyorlar, geliyorlar bunlar bakıyorlar düğüne. Kırk gece kırk gündüz düğün yapıyorlar. Kızı alıyorlar, gelini alıyorlar, eve getiriyorlar. Eve indirdiler küçük kız. Oğlan torbada duruyormuş, torbada öyle bakarmış. Gelin inmiş oturmuş, kadınlar gelmişler, çalmışlar, çağırmışlar, onu savamıyorlar ya, kafa değil, çalmışlar, çağırmışlar, oynamışlar. O arasında kızın ablası yüklüğe girmiş. Yüklüğe girince onlar hepsi dağılmışlar. Oğlan demiş ki:

“Hadi pamukçu güzeli iyi geceler, hayırlı akşamlar, iyi günler” diyen çıkmış gitmiş. Hiç kimse kalmamış. Oradan demiş ki oğlan:

“Güzelim, perdeleri iyice perdele, kapıları iyice püsgüle, kimse görmesin, kimse, bir delik dahi varsa kapatacağın orayı”

“Tamam, kapattım” demiş.

“Ya Allah Ya Pır!” demiş oradan hoplamış, 18 yaşında bir delikanlı evin ortasına inmiş, evin ortasına inince büyük kız oradan delikten bakmış:

“Hem bu kafaydı, bu oturduğu nasıl sığıdı ufak bir torbaya?” Şimdi yüklüğün kapısını açmış, kapısından bakmış, kız da o anda görmüş. Yüklüğün kapısından bakarmış. Oğlan da kapıdan çıkmış gitmiş. Küçük kız ablasına:

“Benim kocamı kaçırdın, buradan baktın da, gitti de, sen ne ararsın da, benim sırrımı öğreneceksin” diye birbirlerinin saçlarını taçlarını bir yolmuşlar, dövüşmüşler, anam babam günü olmuş, birbirlerini sürümüşler, dövüşmüşler. Giz seğırtmiş babasına şikayet etmiş.

“Baba böyle böyle etti abam döğüştü, oğlan gitti. Oğlan gidiş o gidiş bir daha dönüp bakmadı, tamam kaç gün oldu devam ediyor yok. Bu oğlanı bulacaksın “demiş

“Kızım bu oğlan bulunur mu? O olacağına başkası olsun” der.

“Hayır baba evsiz geçerim de oğlansız geçmem dünyadan. Oğlanı bulacaksın, şu zenginliğinle oğlanı bulamasan ben kendimi idam ederim” diyor.

“Peki yavrum, bulalım. Şimdi çıkacağım, köyleri arayacağım” demiş. Aramışlar taramışlar, hiçbir inde köşede bulamamışlar. Bir dört yol kavşağı varmış. O dört yol kavşağında “bir lokanta açalım, gelip gideni davet edelim içirelim, gönderelim, başka şekilde bulunmaz” demiş. Padişah oraya bir lokanta yaptırmış. Dört yol kavşağıymış. Nerden yolcu gelirse oraya uğramış. Demiş ki, sonra vazife taksimi yapmış. Geleni gideni parasız doyurmuşlar. Gelene de “buraya gelene kadar ne gördün ne geçirdin” sorarlarmış. Bilse de yiyip gidiyormuş, bilmece de. Günlerden bir gün bir kör kocayla bir oğlan çocuğu sekiz, on yaşlarında babasının çomağından tutmuş, yol boyunca giderlermiş. Bir çeşme gelmiş. “Oğlum çeşmede ben bir namaz kılayım “demiş. “Tamam baba” demiş. O çocuk oralarda gezinmiş üst yanda bir kaya varmış, kayanın altı mağaraymış. Mağaranın içerisine bakarken bir kervan gelmiş. Kervan yürümüş içine, çocuk seğırtmek devenin kuyruğundan tutmuş. O gidiyor onlar gidiyor, o gidiyor onlar gidiyor. Aradan zaman geçmiş içeriye gitmiş. Önlerinden kervan kaybolmuş. Bir baksalar ki oğlan; “karşıda bir masa koymuş, önüne pamukçu güzeli şunu getir, pamukçu güzeli şunu getir. Pamukçu güzeli defter getir, pamukçu güzeli kalem getir, su getir”. Sadece kafası olan oğlan hizmet eder imiş, o adam da pır aksakallı da öyle oğlanın arkasından dönermiş, getirir, götürmüş hepsini. Getirir götürürken babası çocuğu beklermiş, çocuk beni gelecek, götürecektir. Çocuk öyle babasının yanına varıyor. O meşguliyetle dalmış çocuk. Onları seyrederken babasının yanına dönüyor. “Baba, baba kızdın mı?” diyor.

“Oğlum ben ikinci namazımı kıldım, sen dün öğlen gittiydin” diyor.

“Baba ben şimdi gittim, sen yanlışsın. Burada ben seni bıraktım gittim” diyor. Bilmiyormuş çocuk, neyse ikinci öğle namazını kılacak. “Peki baba” diyor. Çomağından tuttuğu gibi doğru Dört yol kavşağına varıyorlar. “Buyurun, buyurun” İçeri alıyorlar. “Ne gördünüz, ne geçirdiniz?”. Hoca demiş ki:

“Ben bir şey görmedim ama çocuk bir öğlen gitti, bir öğlen geldi” deyip karınlarını doyurmuşlar. Çocuğu sorguya çekmişler. Çocuk olayı anlatmış. Hocaya “Sen burada dur” demişler. Oğlanı almışlar, padişahı almışlar, kızı da almışlar direk varmışlar oraya. Demişler:

“Bu gün bu çeşmenin başına namaz kılmaya durduk. Ben de buralarda gezerdim. Bu mağaraya girdim. Hiç seslenmeyin ben devenin kuyruğundan tutacağım.” Padişaha demiş “Sen de benden tutacaksın, kız sen de babandan tutacaksın, hiç değmeden gideceğiz” demiş. “Peki” demişler. Hiç seslenmeden kervan gelmiş. Tutmuşlar. O gitmiş, o gitmiş aynı o yere varmışlar. “Yemek getir, su getir, şunu getir, bunu getir. Böyle hizmet verirmiş çocuk ona. Ak sakallı bir hocaya hizmet verirmiş delikanlı. O arada “Yeter, pamukçu güzeli yavuhlu geldi, yavuhlu al. Allah başa kadar sürdürsün” demiş. Burada bitmiş.

58. RÜZGÂROĞLU (CİHANBEYLİ)

Bir varmış, bir yokmuş. Çok söylemesi ayıpmış. Az söyleyip çok dinleyenlerin bilgisi artar, çok çok söyleyip az dinleyenlerin çenesi yorulmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, Rüzgâroğlu adında az konuştu, çok dinler bir adam varmış. Rüzgâroğlu, evliymiş. Beş yasında Nuryüz adında bir oğlu, 4 yasında Gülyüz adında bir kızı varmış. Rüzgâroğlu ailesi o kadar zengin ve mutluymuş ki, iğne ucu kadar bile eksiği yokmuş. Rüzgâroğlu ava meraklı olduğundan hemen bütün günleri ormanda av pesinde geçermiş. Ceylan gibi güzel atına biner, yay gibi hızla giden iki köpeğini yanına alır, her attığını vuran tüfeğini de omzuna asarak sabahları ava çıkarmış. Günlerden bir gün, Rüzgâroğlu, yine her sabah ki gibi ormana avlanmaya çıkmış. Aramış aramış, avlayacak bir şey bulamamış. Hem biraz dinlenmek hem de atını sulamak için bir subasına oturmuş. Köpekleri yanına çömelmiş, hızlı hızlı nefes alırlarken, atı iştahlı iştahlı su içiyor, kendisi de ormanın güzelliklerini seyrediyormuş. Nasıl olmuşa olmuş, o sırada Rüzgâroğlu’nun gözüne birdenbire bir geyik görünmüş. Geyiğin derisi güneş altında pırıl pırıl yanıyor, kara gözlerinin canlılığı uzaktan bile belli oluyormuş. Rüzgâroğlu, gözünü kırpmadan geyiğe bakıyor, geyik de hiç kımıldamadan onları süzüyormuş. Rüzgâroğlu, bu fırsatı kaçırmamak için yerinden kalkıp hemen atına atlamış, geyiğin bulunduğu tarafa doğru hayvanını doludizgin sürmeye başlamış. Yay gibi kosan av köpekleri geyiği kovalıyor, Rüzgâroğlu da durmadan ateş ediyormuş. Fakat o ne? Rüzgâroğlu silahındaki bütün kurşunları tükettiği halde; geyiği vuramamış. Her avı ilk atışta yere düşüren tüfek, bugün kurşununu bir türlü hedefe ulaştıramıyormuş. Geyik kaçmış, bunlar kovalamışlar. Nihayet bir dağ başında geyik gözden kaybolmuş. Rüzgâroğlu, geyik acaba nereye kaçtı diye araştırıp dururken, uzaklardan bir ses işitmiş. Kimin olduğu belli olmayan bu ses, şöyle diyor:

— Hey, Rüzgâroğlu, Rüzgâroğlu! Gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi istersin? Yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi? Rüzgâroğlu, geyiği aramaktan vazgeçmiş. Durmadan kulağında çınlayan bu sözleri düşünmeye başlamış. Hem gidiyor, hem de kendi kendine “acaba bu sözleri kim söyledi; ne karşılık versem” diyor. Böylece eve dönmüş. Otururken, yemekte hep bu sözleri düşünüyormuş. Hatta gece gözüne uyku bile girmemiş. Ertesi sabah, Rüzgâroğlu yine ava çıkmış. Sağa koşmuş, sola koşmuş yine hiçbir kus, hiçbir hayvan avlayamamış. Bir gün evvelki su kenarına gelmiş. Dinlenirken yine geyiği görmez mi? Kendi kendine “bu sefer su geyiği kaçırmayayım” diye söylenerek hemen atına atlamış. Onun arkasına düşmüş. Bu defa daha çok kursun attığı halde geyiği vuramamış. Bir gün evvelki dağ başında hayvanı yine gözden kaybetmiş. Çok geçmeden o yabancı ses duyulmuş:

—Rüzgâroğlu! Rüzgâroğlu! Dinle beni: gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi istersin? Yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi? Rüzgâroğlu’nun merakı büsbütün artmış. Etrafına bakınmış, görünürlerde kimseler yokmuş. Olduğu yerde kımıldamadan biraz beklemiş; sesi bir daha işitemiş. Yine evine dönmüş. İki gündür kendisini çok düşünceli gören karısı sormuş:

Rüzgâroğlu, derdin nedir? İki gündür seni pek düşünceli görüyorum. Hâlbuki bugüne kadar hiç üzüntü çekmedik. Hiçbir şeyimiz eksik değil. Rahat, mutlu yaşıyoruz. Düşünceni bana da söyler misin? Rüzgâroğlu, hayat arkadaşına gördüklerini, duyduklarını anlatmış. O zaman karısı:

—Bunda düşünecek ne var, demiş, insan sonu, ihtiyarlığını, çalışamayacak zamanını düşünmeli. Yarın ava gittiğin zaman o ses sana yine aynı soruyu sorarsa “gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik isterim” diye karşılık ver!

Rüzgâroğlu, karısının sözlerini doğru bulmuş. Ertesi gün avda yine aynı geyiğe rastlamış. Arkasından birçok defa ateş ettiği halde avlayamamış. Yine her zamanki ses duyulmuş:

— Rüzgâroğlu! Rüzgâroğlu! Gençlikte zenginlik, ihtiyarlıkta fakirlik mi istersin, yoksa gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik mi? Rüzgâroğlu hemen karşılık vermiş:

—Gençlikte fakirlik, ihtiyarlıkta zenginlik daha iyi! Sonra, ormandan dönmüş, evinin yolunu tutmuş. Yolda gelirken, köpeklerden biri dereyi geçememiş boğulmuş. Rüzgâroğlu köpeğinin ölümüne üzüldü dururken, bu

sefer de atı zehirli bir ot yiyerek ölmez mi? adamcağızın kederi büsbütün artmış ama ne yapsın? Tek köpeği ile yoluna devam ediyormuş. Eve yaklaştıkları zaman, komşu evlerden birinin damından düşen bir kiremit bu sefer de öteki köpeği cansız olarak yere sermiş. O zamana kadar üzüntü, dert nedir bilmeyen Rüzgâroğlu, saçı bası dağınık, gözleri yaş içinde kendini eve dar atmış. Durumu öğrenen karısı da ağlamaya başlamış. Gece, yemek yemeden, su içmeden yatmışlar ama gözlerine uykunun damlası bile girmemiş. Sabahı dar etmişler. O gün hava çok fena imiş. Hem şiddetli bir fırtına esiyor, hem de yakınlarla şimşekler düşüyormuş. Şimşeklerden biri köşkün civarındaki kuru otları tutuşturmuş. Derken yangın büyümüş, köşkün etrafını sarmış. Göz açıp kapayınca kadar köşkün saçağını alev almış. Fırtınanın şiddetinden koca köşk bir anda ateşler içinde kalmış, kül olmuş. Rüzgâroğlu, karısı ile çocuklarını güç halde dışarıya çıkarabilmiş. Ne eşya, ne para, ne de giyecek bir şey kurtaramadıkları için sokak ortasında öylece kalıvermişler. Nuryüz'le Gülyüz durmadan ağlıyor, anneleri de onlarla birlikte gözyaşı döküyormuş. Babaları Rüzgâroğlu'nun da içi kan ağlıyormuş ama belli etmemeye çalışarak:

— Üzülmeyin, diyor, ne yapalım, oldu bir kere. Elbet yine çalışır, çabalar, ev bark sahibi oluruz. Yine eskisi gibi güzel günler geçiririz. Koca köşk yanıp kül olduktan sonra fırtına durmuş, hava düzelmiş, güneş tatlı sıcaklığı ile etrafı ısıtmış. Rüzgâroğlu, çocuklar, anneleri biraz kendilerine gelir gibi olmuşlar. Artık bu memlekette kalmanın faydası olmadığını söyleyerek oradan uzaklaşmaya karar vermişler. Yayan yapıldak, çırılçıplak yola düşmüşler. Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Dereler tepeler aşmışlar, bir köye varmışlar. Orada bir çiftçinin yanına girerek tarlada is görmeye başlamışlar. Dördü de kendilerine göre is görüyor, aksama kadar tarlada tırpan sallayıp harmanda düven sürerek karınlarını doyurabiliyorlarmış. Birkaç gün sonra orada is kalmamış. Başka köye gitmek için yine yola koyulmuşlar. Kayalık yamaçlardan geçerek, dikenli otlardan atlayarak gün boyunca gitmişler. Çok geçmeden önlerine geniş bir çay çıkmış. Çay hiçbir yerden geçit vermediği için karşıya yüzerek geçmek gerekiyormuş. Baba ile anne yüzerek karşı tarafa geçebiliyorlarmış ama çocukları nasıl geçireceğiz diye düşünmeye başlamışlar. Rüzgâroğlu, ağaçlardan kalın dallar kırmış. Bunları ikiye, üçer yan yana getirip sazlarla bağlayarak küçücük iki sal yapmış. Nuryüz'ü birine, Gülyüz'ü de ötekine bindirmiş. Kendisi bir eliyle yüzerken öteki eliyle Nuryüz'ün salını çekiyor, karısı da aynı şekilde Gülyüz'ün salını sürüklemeye çalışıyormuş. Böylece çayın orta yerine kadar gelebilmişler. Fakat orta yerden suyun akışı fazla olduğundan Nuryüz'ün salı babasının elinden, Gülyüz'ün salı da annesinin elinden kurtulmaz mı? Çocuklar hem bağıra bağrıya ağlıyor, hem de suya düşmemek için küçücük sallarına sıkı sıkı sarılıyorlarmış. Bu durum karşısında anneleri de, babaları da ne yapacaklarını bilememişler. Çocukların sallarını suyun akıntısına kapılıp hızla uzaklaşıyormuş. Arkalarından gitseler yetişmelerine imkân yokmuş. Karşı tarafa geçtikten sonra karadan koşarak salın gittiği yeri bulmak için kuvvetli kuvvetli yüzmeye başlamışlar. Nefes nefese karaya çıktıkları zaman sallar çoktan gözden uzaklaşmış bulunuyormuş. Çay boyunca durmadan koşmaya başlamışlar. Aksam olup hava iyice kararınca kadar koşmuşlar. Ne yazık ki, çocuklarına ait en ufak bir iz bulamamışlar, onların seslerini işitememişler. Baslarına gelen bu son felâket karşısında ne yapacaklarını şaşırılmışlar. Geceyi ormanda, bir ağaç üzerinde geçirmişler. Ertesi gün yine yola çıkmışlar. Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler. Dağlar taslar asıp kuşlar kurtlarla düşe kalka yol almışlar. Her uğradıkları köyde zengin bir adamın yanına uşak girerek karın tokluğuna akşama kadar çalışıyorlarmış. Birkaç gün sonra orada da is kalmayınca tekrar yola çıkıyor, yorgunluktan ayakları yürüyemez hale gelinceye kadar gidiyor, gidiyorlarmış. Yine bir gün köyün birine gelmişler. Orada birkaç gün çalıştıktan sonra tam köyden ayrılacakları sırada, padişahın başyaveri adamlarıyla birlikte gelmez mi? Başyaver, sarayda hizmet gördürmek için köylerden güzel kızlar topluyormuş. Rüzgâroğlu'nun karısını da sarayda aşçılık yapmak üzere alıp götürmek istemiş. Rüzgâroğlu, kadını kendisiyle birlikte dağ tas dolaştırmaktansa onun rahat bir yerde çalışmasını daha uygun bulmuş, razı olmuş. Kalmış tek basına... Rüzgâroğlu, ondan sonra, su köy senin, bu köy benim demiş, yıllarca dolaşmış. İş buldukça çalışmış, karnını doyurmuş. İş bulamadığı gün aç kalmış, ses çıkarmamış. Böylece aradan tam kırk sene geçmiş. Rüzgâroğlu, bazen eski mutlu günlerini hatırlar, karısı, çocukları, köşkü, atı, köpekleri gözü önüne gelince derin derin içini çekermiş. Bir gün yine eski halini bulacağına inanıyor, hiç yorulmadan, bıkmadan çalışıyormuş. Böylece uzun yollarda günlerce yol almış. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş. Sonunda büyük bir şehre varmış. Rüzgâroğlu o kadar acıkmış ki, neredeyse yere yıkılıp kalacaktı. Bir fırın bulup bir parça ekmek istemek için saatlerce dolaşmış. Fakat ne koca şehirde bir kimseye rastlamış ne de bir fırın bulabilmiş. Bu kadar büyük bir şehrin boş olmasını bir türlü aklına sığdıramıyormuş. Sağa sola bakınıp dururken gözüne bir fırın ilişmiş. Hemen koşmuş. Kapısı açık, ekmekleri meydana olduğu halde fırında kimsecikler yokmuş. Açlıktan neredeyse ölecek bir duruma gelmiş olan Rüzgâroğlu, basında sahibi bulunmayan malı almanın hırsızlık olduğunu düşünerek ekmeklere elini sürmemiş. Nerede ise gelirler, kendilerinden isterim diye düşünerek fırının önüne oturmuş, baygın bir halde beklemeye başlamış. Meğer o gün memlekette padişah seçimi varmış. Memleketin töresine göre, padişah öldüğü zaman bütün halk şehrin meydanında toplanırmış. Talip kuşu uçurulur, kimin basına konarsa, o adam padişah seçilir. Rüzgâroğlu, fırının önünde baygın yatarken, şehrin meydanında da bir talih kuşu uçurulmuş. Yüzlerce, binlerce insan, acaba kus kimin basına konacak diye heyecanla kusa bakmaya başlamış. Kuş, meydan üzerinde dönmüş, dönmüş, kimsenin basına konmamış. Meydandan uzaklaşıp şehre doğru uçmuş. Arkasından atlı bir gözcü göndermişler. Gözcü şehre girdiği zaman, talih kuşunu, fırının önünde baygın bir halde yatan, ihtiyar Rüzgâroğlu'nun basında görmez mi? Gözlerine inanmamış. Fırına iyice yaklaşıp bakmış ki, talih kuşunun basına konduğu adam, üstü bası perişan, saçı bası dağınık, pis, zayıf bir adammış. Bir yanlışlık oldu diye düşünerek kuşu adamın üzerinden almış. Rüzgâroğlu'nu da:

— Padişah seçilirken sen burada uyumaya sıkılmıyor musun? diye paylayarak sürükleyerek meydana getirmiş. Talih kuşunu tekrar uçurmuşlar. Kuş, meydan üzerinde yine üç defa dönmüş, sonra gelip doğruca Rüzgâroğlu'nun başına konmuş. Bazıları:

— Oldu! Oldu! Diye bağırırken, bir kısmı da: Olmadı, olmadı, hak oyunu üçtür! Diye dayatmışlar. Talih kuşunu üçüncü defa uçurmuşlar. Bu sefer de gelip doğruca Rüzgâroğlu'nun başına konmuş. Bu durum karşısında artık hiç kimsenin sesi çıkmamış. Bütün halk, yeni padişahın etrafında toplanmış, saray adamları hemen onu alıp götürmüşler. Güzelce yıkayıp temizledikten sonra karnını da doyurarak padişah elbiselerini giydirip tahtına oturtmuşlar. Rüzgâroğlu, başına gelenleri düşündükçe kendi kendine gülüyor, gençliğinde avcılık yaparken ormanda duyduğu sesi hatırlayarak ihtiyarlıkta zenginliğin, rahatlığın, saadetin değerini daha iyi anlıyormuş. O böyle düşünürken, başyaveri yanına girmiş:

—Padişahım, demiş, sizden bir dileğim var:

—Ferman buyurunuz da sizin en kıymetli askerlerinizden ikisini alayım. Kıymetli bir sandığımın yanında nöbet bekleteceğim. Padişah izin vermiş, başyaver seçtiği iki askeri yanına alıp bir odaya götürmüş. Yerde duran uzun sandığı göstererek:

— Bu sandıkta benim değerli bir eşyam var, demiş. Kimsenin çalmaması için basında bekleyeceksiniz! Başyaver gittikten sonra, iki asker sandığın başında bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya başlamışlar. Sonra canları sıkılmış, birbirlerine hayatlarını anlatmaya karar vermişler. Askerlerden birisi, ötekine bütün basından geçenleri anlatmış. Sıra öteki askere gelmiş. O da:

—Benim adım Nuryüz, demiş. Vakti zamanında benim de bir annem, bir de babam vardı. Hem de çok mutluyduk. Kardeşimle güzel güzel oynar, vakit geçirirdik. Fakat talih ters döndü. Köşkümler yandı. Hayvanlarımız öldü. Paralarımızı, eşyalarımızı tamamen kaybettik. Annemle babam bizi yanlarına alarak yola düştüler. Bir dereden geçerken bizi küçücük sallara bindirdiler. Sallar ellerinden kaçtı. Onları kaybettik. Bizi bir değirmenci görüp kurtardı. Kendi öz evlatları gibi baktı. Ben asker olup buraya düştüm. Kardeşim Gülyüz şimdi değirmende oturuyor, is görüyor. Fakat annemizle babamızı çok özledik. Öldüler mi, kaldılar mı, kim bilir? Nuryüz'ün gözleri yaşarmış. Arkadaşı onu teselli ederken, boğuk bir ses işitmişler. Birisi:

— Ağlama! Ağlama oğlum! Ben buradayım, beni kurtar! diye inliyormuş. Askerlerin ikisi de şaşırılmışlar. Sesin nereden geldiğini anlamak için durup dinlemişler. Sonra arayıp taramışlar. Sesin sandıktan geldiğini anlayınca, her şeyi gözlerine alarak sandığı tüfeklerinin dipçigi ve kamalarıyla kırıp açmışlar. Çıka çıka içinden Nuryüz'ün annesi çıkmamış mı? Kadıncağız çok ihtiyarlamış, zayıflamış, yüzü solmuş ama yine de ana oğul birbirlerini tanımışlar. Öteki asker şaşkın gözlerle bunlara bakarken, ana oğul çok uzun yılların hasretiyle birbirlerine sarılmışlar, öpüşmüşler. Kadıncağızın anlattığına göre, başyaver kendini saraya aşçı olarak getirmiş ama sonra onu böyle tutup sandığa kilitlemiş. Oğlunu tanıyıp da sesini çıkarmasaymış, kendisine cariyelik yapmayı kabul etmediği için başyaver onu denize atıracakmış. Başyaverin yeni bir oyununa uğramamak için, Nuryüz'le arkadaşı, kadını aralarına alarak nöbetçilerin sözlerine bakmaksızın doğruca padişahın karşısına çıkmışlar. Amaçları, başyaverin yaptığı fenalığı anlatmakmış. Ne Nuryüz, ne de annesi, Padişah tahtında oturan Rüzgâroğlu'nu birden bire tanıyamamışlar ama o, karısı ile oğlunu tanımış. Yerinden fırlayarak koşup onları kucaklamış. Bunların gözlerinden sevinç aktığını gören öteki asker, dayanamamış, o da ağlamaya başlamış. Birbirlerine tekrar kavuşan bu ailenin sevincine oda katılmış. Padişah Rüzgâroğlu, sevgili kızı Gülyüz'ü de çok özlemiş. Uşakları çağırarak hemen altı atlı arabayı hazırlamalarını emretmiş. Araba hazırlandıktan sonra üçü de binmişler. Padişah, karısını kurtarmada büyük yardımı olan askeri de kendisine arabacı bası yapmış. Doğruca kızın bulunduğu değirmene gitmişler. Büyümüş, çok güzel bir genç kız olan Gülyüz'le, babasının, annesinin, kardeşinin karşılaşması, kucaklaşması görülecek şeymiş. Yanlarına kızları ile birlikte değirmenciye ve karısını da alarak saraya dönmüşler. Padişah, çocuklarının hayatını kurtaran, onlara kendi öz evladı gibi bakan değirmenciye vezir tayin etmiş. Padişah Rüzgâroğlu, karısına fenalık yapmak isteyen başyaveri görevinden uzaklaştırıp kendisini memleketin dışına attırmış. O günden sonra, Rüzgâroğlu ailesi eski günlerinden çok daha mutlu yaşamaya başlamış. Rüzgâroğlu, ormandaki sesi hatırladıkça, ihtiyarlıkta rahatın, mutluluğun gençliktekenden değerli olduğunu daha iyi anlıyormuş. Onlar ermiş muradına, darısı sizin basınıza.

59. SABIR TAŞI (BEYŞEHİR)

Çok eskiden bir padişah ve bu padişahın bir kızı varmış. Bu kız gel zaman git zaman bir delikanlıya tutulmuş. Oğlan gelmiş padişahın kızı istemiş ama padişah kızı vermemiş. Ben kızımı sana mı vereceğim demiş. Kız çok üzülmüş. Padişah bir gün hacca gitmeye karar vermiş. Kızına sormuş:

“ Sana ordan ne getireyim?” demiş.

“ Babacığım bana sabır taşı getir.” demiş.

“Eğer unutursan yoluna toz bulut kara dumanlar insin!” demiş.

Padişah hacca gitmiş. Geri dönüş yolunda bir tufan kopmuş. Padişah hemen hatırlamış:

“Ben kızımın isteğini almayı unuttum. Bu onun bedduası.” demiş.

Hemen geri dönmüş, ona bir kutu içinde sabır taşını vermişler. Getirmiş sabır taşını kızına vermiş ama merak da ediyormuş bu kız bu taşı ne yapacak diye. Bir gün gece gizlice kızının odasını gözetlemiş. Kızı odada sabır taşına konuşuyormuş.

“Babam beni sevdiğime vermedi ben nasıl dayanayım?” diye ağlıyormuş.

Babası bu duruma çok üzülmüş oğlanı huzuruna çağırtmış. Oğlan gelmiş.

“Sen benim kızımı seviyon mu?”

“Seviyom.”

“Ama benim üç şartım var ilki kırk gün içinde bana çiçeği burnunda toprağı karnında bir salatalık getir.” diyor.

Kış günüyümüş oğlan kara kara düşünüyor Allahım ben nerden bulacam bu salatalığı diye Allaha yalvarıyormuş. O sırada arkasından Hızır gibi bir dede çıkmış:

“Ağlama oğlum al bu salatalığı padişaha götür.” demiş.

Oğlan sevine sevine padişaha götürmüştü. Padişah ikinci şartını söylemiş:

“Bana kırk gün içinde dalından yeni kopmuş yeşil yaprağı üstünde bir salkım üzüm getir.” demiş.

Oğlan aramış taramış sormuş soruşturmuş kış günü üzümü bulamamış. En sonunda bir köye gitmiş orda bir kapıyı çalmış nur yüzlü bir teyze çıkmış durumu anlatmış. Teyze bir sepet üzüm vermiş oğlana. Oğlan üzümleri aldığı gibi padişaha gelmiş. Padişah bunu da başaran oğlana son şartını söylemiş:

“Bana kırk gün içinde bir karış boyunda yedi karış sakallı bir cüce getir.” diyor.

Oğlan arıyor soruyor soruşturuyor cüceyi bir türlü bulamıyor. Kız da her gece sabır taşına ağlamış. En sonunda sabır taşı çatlamış. Tam otuz dokuzuncu gün oğlan yolun kenarında bir kutu görüyor. Kutunun içine bir bakıyor ki cüce orada hemen bunu padişaha götürüyor. Padişah kutuyu bir açıyor ki cüce içinden çıkıp padişaha beddua ediyor.

“O salatalık için dizine kadar taş olasın, üzüm için beline kadar taş olasın, cüce için bütünüyle yuvarlanıp binek taşı olasın!” demiş ve padişah taş olmuş. Kız ile oğlan da birbirine kavuşmuş ve ömür boyu mutlu olmuşlar.

60. SABIR TAŞI (HÜYÜK)

Bir aile, ağaçlık, yeşillikler içerisinde, önünde kuş sesleriyle bezenmiş bir ormanlık içerisinde, şahane bir vaziyette yaşamış. Bu insanların çocukları en yakın yerleşim bölgesine gidiyor, okula gidip, geliyor. Okul yolu güzel bir yol. Neyse... Bu kız çocuğu okula gidip gelirken başına hızlıca bir kuş konmuş. Ona yarı homurtulu bir şekilde:

“Kırk gün kırk gece ölü başı bekleyeceksin” demiş. Neyse, çocuk okula gitmiş, fakat bir ürperti içerisinde. Okuldan dönüşte bunu aileye bahsetmemiş, huzursuz olmasınlar, düşüncesiyle. Aradan birkaç gün geçiyor, aynı mahalde aynı kuş, yeniden bir daha başına konuş. Yine aynı vaziyette:

“Kırk gün kırk gece ölü başı bekleyeceksin” demiş.

Bu sefer kız korkmaya başlamış. Ailesine yine bildirmek istememiş. Aradan birkaç gün geçmemiş ki, tekrar kuş, aynı sözü tekrar edince bu sefer de dehşete düşmüş olan kız, gelmiş ailesine durumu, teker teker izah etmiş:

“Daha önce bunu söylemek istememiştim; huzursuz olmayın diye; fakat bu tekrar tekrar olunca dehşete düştüm, korkmaya başladım” demiş.

Bu durumu öğrenen anasıyla, babası ve kardeşleri çok müteessir olmuşlar. Bu mutlu, huzur içinde yaşadıkları bu iskan bölgesinden çıkma lüzumunu hissetmişler, demişler:

“Burayı terk edelim bu hadisede burada kalır, ne kızımız ne de biz rahatsız oluruz düşüncesiyle; yükte pahada ağır neleri varsa almışlar yanlarına, yollara düşmüşler. Uzun müddet yürüdükten sonra bir anda kendilerini, çöl, çorak bir alanda buluyorlar. Yiyecekleri bitmiş, suları bitmiş. Bir müddet daha buralarda yola devam ettikten sonra, çok susamışlar. Bu haldeyken karşlarına çok büyük bir şahane, bir saray yavrusu diyebileceğimiz büyüklükte bir ev çıkmış. Burada su olduğu kanaatiyle o yöne doğru yürümeye başlamışlar. Bir demir kapı var, büyükçe bir demir kapı. Bu kapı onlar varırken kendiliğinden açılmış, neyse kapı açılınca karşılarında bir çeşme görmüşler. Ne olur ne olmaz diye teker teker içeri girip su içmeye karar vermişler. Önce baba girmiş kanıncaya kadar suyunu içmiş, yüzünü, gözünü yıkamış, geri çıkmış. Annesi girmiş, kardeşleri girmişler. Bu kız çocuğu son olarak içeri girmiş, suyunu içmiş, yüzünü yıkarken, demir kapı büyük bir hızla “şırırrrak” diye kapanmış, bu esnada. Açmaya çalışmışlar, menteşelerini zorlamışlar, kapıyı hırpalamışlar; fakat mümkün değil açamıyorlar. Kapıyı bakmışlar açamayacaklar. Dışardan annesi kızına seslenmiş:

“Kızım, bir gez bakayım. Etrafta ne görüyorsun? Yukarı doğru bir çık, aşağı doğru in bakalım; odalarda sair yerlerde neler var?”

Kız bakmış, kırk günlük su ihtiyacı, kırk günlük yiyecek ihtiyacı bir odada; kırk günlük yiyecek ihtiyacı başka bir odada. Bir de bakmış ki bir evde de; bir ölü uzanmış yatıyor. Dehşete kapılmış. “Eyvah!” demiş. Ben buradan çıkamayacağım. Ağlamışlar, bağrışmışlar kapıdan, çaresizlik içerisinde. İçeride ölü başı. Annesi babası onu orda bırakmış: kız orda kalmış. Neyse kız içeride ölü başını beklemeye başlamış. Yemeğini yiyor, suyunu içiyor, ağlayıp sızlıyor, ölü başını bekliyor derken günler, saatler yaklaşmış. Vakit tamam olmak üzere, kapıya bir dilenci gelmiş. Bu dilenci esmer vatandaşlardan biri yani çingen kızı; neyse kapıyı açmaya çalışmış, kapı açılmış. Kız:

“Ne istiyorsun, ne verebilirim? demiş. Dilenci:

“Fark etmez ne mümkünse bana bir yardımda bulun” demiş.

O, ona bir şey vermek için evden ayrıldığında, bir de ne görsün ki ölü kalkmış, dirilmiş. Etrafına bakmış, başında bekleyen kıza:

“Sen misin bunca zamandır benim başımda bekleyen?” demiş. “Benim” demiş. Öyle deyince bununla evlenmiş. Öbür kız, her ne kadar anlatmak istemişse de; “Bendim, senin başında bekleyen diye, kulak vermemiş, öbür kıza inanmış, çingen kızıyla evlenmiş. Neyse, öbür kız ağlayıp sızlıyormuş. Bunca gün ölü başı bekliyeyim de, tam nimetin devşirme zamanında gelsin bir tane çingene kızı konsun. Bir türlü içine sindiremiyor. Bir gün, o kırk gün ölü yatan delikanlı da bir rüya görmüş. Ak sakallı bir dede:

“O asıl kızın her ihtiyacını al, senden ne istiyorsa getir, teslim et ve onu yakından takip et” diye tembihte bulunmuş. Kıza bir ihtiyacın var mı?” diye uğramış. Bir kısım ihtiyaçlar saydıktan sonra “bir sabır taşı ve bıçak alıver” demiş.

Ondan sonra da sabır taşı almış gelmiş, adam bıçak getirmiş ve tabi kıza hissettirmeden takip ediyor. Sonunda kız:

“Ey Sabır Taşı, buna sabredilir mi? Bunca zaman ben bekliyeyim de gelsin, bir çingen kızı birkaç dakika içerisinde benim beklediğim mirasa konsun” deyince taş şişmiş şişmiş bir anda parça parça ayrılmış. Ondan sonra sabır taşı, bile benim bu halime dayanamadıktan sonra, bu hayata lanet olsun” demiş. Kendi kendine bıçağı çekmiş, var kuvvetiyle kendine saplayacağı anda delikanlı meydana çıkmış:

“Ne yapıyorsun?” diye hemen mâni olmuş, bıçağı elinden almış. Ondan sonra kendisiyle evlenmiş olduğu, kendisine yalan söyleyen kadını çağırmış:

“Kırk satır mı, kırk katır mı istersin? Bunlardan birini seç” demiş.

O da:

“Katırları sürer giderim, hiç değilse satır yemektense” diye kırk katır istemiş. Kırk katırın kuyruğuna bu kadını çeşitli yerlerinden bağlamış, kırk katıra birden çekmiş, kırk katıra birden “şırırrrak” diye kamçıyı indirince katırlar dört bir yana kaçışınca, çingen kızı parça parça orada ruhunu teslim etmiş, çingen kızı orada ölmüş, haksızlığının cezasını bulmuş. Haksızlar daima böyle cezalandırılırlar. İyiler de böyle mükâfat alırlar.

61. SİHİRLİ YÜZÜK (ÇELTİK)

Bir varmış bir yokmuş. Çok söylemesi günahmış. Fakir bir kadın ve oğlu varmış. Bir gün oğlu bir kadın kendisi çalışmış. Bir gün ağanın biri kadına haber salıyor, gel benim bahçede çalış diyor. Kadın gidiyor çalışmaya başlıyor. Çalışırken bir yılan görüyor. Yılanı öldürmüyor. Ertesi gün gidiyor yine çalışıyor. Yılan o zaman dile geliyor. Kadına:

-Beni öldürme, ben sana bir şey yapmam. Ufak bir yavruyum, diyor.

Kadın alıp yılanı eve geliyor. Ufak bir tenekenin içine koyuyor. O yılanı bakadursun. Oğlan da başka bir ağanın kapısına gidip çalışıyor. Bir müddet sonra:

-Hadi ağam benim günüm tamam, ne hak ettiysem paramı ver, diyor.

Ağa ise oğlana çalıştığı günün karşılığında bir köpek ve bir kedi yavrusu verir. Oğlan bu yavruları büyütmeye başlar. Yılan artık evine dönmeye karar verir. Kadına kendisinin peşinden gelmesini söylese de kadın yılanın peşinden oğlunu gönderir. Yılanın annesinin ve babasının yilandan başka çocukları yoktur. Yılan oğlana:

-Anamla babam sana ne dilediğini sorarsa onların parmağındaki yüzük sihirlidir, onu iste, diyor.

Yılanın annesi-babası oğlana yüzüğü veriyor. Oğlana:

-Sakin kimseye gösterme. Memlekete varınca yalarsın (türlü türlü yemekler çıkarmış) bunların dibini yala, kökünü kesme, diyor. Oğlan yüzüğü annesini gösteriyor. Oğlan yüzüğü yalayınca yemekler, giyim eşyaları çıkıyor. Bunlar çıkınca oğlana ve annesine düşman olan bir koca karı geliyor. Bu yiyecekler ve kıyafetler nereden çıkıyor diyerek yüzüğün peşine düşer. Oğlan işi giderken yüzüğü gömleğinin cebine koyar. Koca karı yüzüğü alıyor ve dolabına kilitliyor.

Oğlan eve gelir ve yüzüğü bulamaz. Kediye sorar bilmez. Köpeğe sorar bilmez. Oğlan kedi ve köpekten kocakarının evine gitmesini ister. Kedi ve köpek koca karının evine gelir. Kedi yüzüğü bulur ve köpeklerle birlikte evden çıkarlar. Kedi ve köpek bir nehrin kenarına geliyorlar. Köpek kediye:

-Sen benim sırtıma bin, ben seni karşıya geçiririm. Sen yüzüğü ağzına al, dişine tak, götürüp ağamıza verelim, diyor. Kedi onu ağzına alsın. Köpeğin sırtına binsin. Köpek kendini suya atsın derken kedi yüzüğü ağzından düşürür. Yüzüğü balıklar yutar. Kırk gün kırk gece Kedi balıkları çıkarır köpek yararmış, köpek çıkarır kedi yararmış. Sonra yüzüğü en nadir balığın karnından çıkarıyorlar. Bunlar götürüp ağalarına veriyorlar. Bu masal da bu kadar. Yedim içtim hah muradıma geçtim.

62. ŞAH İSMAİL (ILGIN)

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, kediler berber iken, bir Şah İsmail varmış. Ava gitmiş. Avdan gelirken bir çeşmenin basına at sulamaya varmış. Bir güzel kız çeşmeden su doldurup gidiyormuş. Şah İsmail düşmüş kızın ardına. Kız vara vara bir çadıra varmış. Çadıra varınca: “Bu benim arkamdan neden gelir ki?” diye dönuverince kız, Şah İsmail, atının tırnağının dibine düşmüş. Kimse yokmuş. Kız doğru koca karıya koşmuş:

“Koca nine, koca nine! Bizim çadırın yanına bir oğlan geldi. Çadırın önünde atın tırnağının dibine yıkıldı” Koca karı “E kızım, göğsünü yüzüne sürüver, dirilir” o demiş. Kız göğsünü sürünce oğlanın yüzüne, oğlanın aklı basına gelmiş. Şah İsmail kızı altın yüzüğünü vermiş. Kız da Şah İsmail’e altın tıraşını vermiş. Kendi kendilerine orada nişanlanmışlar. Koca karı: “Şimdi kızı babası gelirse iyi olmaz. Nişanlandınız gayrı, nasip kısmet olursa birbirinizi alırsınız” demiş. Oradan gitmiş köyüne. Şah İsmail Kandehar padişahının oğluymuş. Kız Gülizar Hanım da, Yörük beyinin kızıymış. Şah İsmail, öte düşünür, beri düşünür, Anası: “Ne düşünün oğlum. Neyin var?” demiş.

“Ben, bir zaman bir yerde Türkmen Beyi’nin kızını gördüm. Aşık oldum da onu düşünürüm. Onu babam bana alıverirse iyi olur. Eğer almazsa ardından gideceğim, demiş. Anası da babasına söylemiş.

“Bakalım demiş. Bir adam yollayalım, istetelim. ” demiş padişah. Adam yollayıp istetmişler. “Ben padişahımdan kız mı sakınırm?” demiş Yörük Beyi. O zamana kadar kızını almış ve kaçmış oradan. Babası demiş ki:

“Ben bir padişahım. Burada hangi vezirin kızını alayım, desem bana verir. ” demiş. O zaman, bir tellal bağtırmış: “Haydin, ne kadar kız varsa giyinip kuşanıp gülsen bahçesine toplansınlar da Şah İsmail baksın!” diye. Toplanmışlar. Toplananlar, zenginlerin, vezirlerin kızları imiş. Şah İsmail kızlara bakmış:

Kimi al giymiş kimi kırmızı/Kimi Şeyhülislamın, kimi vezirin kızı/Hiç biri Gülizar’a benzemez./Kimin ağzında dişleri inci/Kiminin koynunda nar turuncu/Hiç birisi Gülizar’a benzemez.

Kimi al giymiş kimisi babi/Kiminin koynunda cevahir kabı

der ve Hiç birisi Gülizar'a benzemez. Kızların hiç birini beğenmemiş. Bırakıp eve gitmiş. Anasına:

Kamertayı saldim yola/Ana südün helal eyle/Ben gidiyom gurbet ele.

Çıkmiş yola. Gide gide bir saraya varmış. Saraydan bir yol bulup da içeri girememiş. Saraya bir vurmuş, bir tarafını yıkmış. Orada, perde arkasında ela gözlü bir kız ağlayıp dururmuş: Söyle peri nedir derdin. Derdine derman olayım, demiş. Kızın adı Gülperi imiş. O da:

“Ben ağlamayayım da kimler ağlasın? Yedi kardeşim var, devle kavga ediyor. İkisini rüyamda gördüm, dev şehit etti. ” demiş.

“Sen bana kardeşlerinin gittiği yolu göster. Ben gideyim de o devi öldüreyim. ” demiş. Kız göstermiş, Varmış, devi öldürmüş Şah İsmail. Beş kardeşi bunu almışlar gelmişler eve: “Bir şeker şerbeti içirelim de biz buna kardeşimize nikâh edelim” demişler. Gülperi ile Şah İsmail’i nikâhlanmışlar. Şah İsmail: “Siz bana bu nikâhı yaptınız amma ben Türkmen Beyi’nin kızı Gülizar Hanım’a asık oldum, onu aramaya gidiyorum. Bu burada kalsın da dönüp giderken götüreyim” demiş. Oradan gitmiş, gide gide bir saraya daha varmış. Arap Zengi’nin sarayı imiş. Orada kanlı pılav varmış. Ondan yiyormuş. Öteden Arap:

“Kelle ile yapılmış saraydır bu, kan ile kaynamış pilavdır, o benimle kavga et de öyle ye.” demiş. Şah İsmail de: “Haydi” demiş. Şah İsmail, Arap Zengi başlamışlar kavgaya. Arap Zengi bir sarılmış, boşa çıkmış. Şah İsmail bir nara atmış hemen, Arap Zengi’nin dudakları korkudan çatlamış. Başındaki maskesi düşmüş. Maskeden bir güzel kız çıkmış. O zaman Şah İsmail yine atının tırnağının dibine düşmüş. Arap Zengi, hizmetçilerine: “Haydin kızlar su serpin yüzüne. Ağamı yeni bulmuşum ben” demiş. Su serpmişler. Akli basına gelmiş, dirilmiş Şah İsmail. Orda dururken bir de Arap Zengi’yle nikâhlanmış.

“Eh benim buraya gelmemin sebebi, bu yana Türkmen Beyinin kızı Gülizar Hanım gelmiş, ben onu aramaya geldim. ” demiş. Oradan binmişler birer ata, haydi bakalım Gülizar Hanımı aramaya. Gide gide gitmişler, Gülizar Hanımın köyüne varmışlar. Orada bir çalgı sesi, davul sesi gitmiş kulağına Şah İsmail’in. İhtiyar bir karı varmış.

“Koca nine bizi misafir alır mısın? ” demiş. O da:

“Hayır yavrum. Hayvan bağlayacak yerimiz yok, kendime güvenim yok, alamam. ” demiş. Hemen bir avuç altın vermiş koca karıya. “Gel seni misafir alırım, ahır da bulurum” demiş koca karı. “Koca nine, burada davul sesi var ya, düğün mü var? ” demiş Şah İsmail. “Türkmen Beyi’nin kızı Gülizar Hanım var. Onun düğünü oluyor da onun davulunun sesi.” demiş.

“Sen ona bir şey söyleyebilir misin? ” demiş. “Söylerim, bugün kına gecesi. ” demiş. Şah İsmail’in tarağını vermiş: “Şu tarağı al, var da gösteriver koca nine. O ne diyecekse der sana” demiş. Koca nine tarağı göstermiş. O zaman kadar kız kına yakanlara:

“Ben hastayım. Hepiniz başımdan gidin! Ben biraz koca ninemle konuşacağım.” demiş. “Ben demiş, sabahleyin Gülşen bahçesine varayım erkenden, kaçalım.” demiş. Sabahleyin varmış:

Giymiş kuşanmış al ile gelmişsin/Derilmiş devşirilmiş gül ilen gelmişsin/Ben de bildim taze gelin olmuşsun. demiş Şah İsmail. O da:

“Nişanım sendedir yar sefa geldin! ” demiş. O zamana kadar, bırakmışlar üçü kaçmışlar. Hint padişahının oğluna gelin oluyor imiş Gülizar hanım. Kaçıncaya kadar, arkasından tabur asker gelmiş. Şah İsmail de yatmış bir çayıra, uyumuş. Gelen askeri öldürmüş Arap Zengi, asker daha yanına gelmiş. O zaman: “Uyan ağam uyan, beş on keklik vurdum” yiyelim demiş. Uyanmış, kaçmışlar. Üçü birden Arap Zengin sarayına gelmişler. Oradan Arap Zengi, kırk katır yükü pırtı sarmış. Oradan gele gele Gülperi’nin yanına gelmişler. Onu da almışlar, Kandehar’a gelmişler. Kahdehar’a gelmeden “oğlun geliyor” diye müjdelemişler Kandehar padişahına. Üç tane güzel, kırk katır yükü pırtı gelmiş. Saraya göndermiş padişah. Oğlanın anası gelmiş, babası gelmiş kucaklaşmışlar ve saraya çıkmışlar. Anası:

“Sen o güzellerin birini elinden alsana! Senin oğlan üç güzeli ne yapacak. ” demiş. Babası Şah İsmail’i öldürtmeye karar vermiş. Cellatlara: “Öldürdün Şah İsmail’i” demiş. Onlar da:

“Biz nasıl öldürelim onu? Biz onun yanına bile yaklaşamayız. ”demişler.

“Haydi oğlum, seninle ikimiz bir yere gidelim de satranç oynayalım. Bakalım hangimiz yeneceğiz.” demiş padişah. Saraydan ayrılmışlar. Babasıyla Şah İsmail oyunu oynamışlar, oyunu babası kazanmış. Babası demiş ki:

“Seni oğlum ne tutar? ” “Beni saçımın teli ile yayımın kirişi tutar.” demiş. Oradan saçının teliyle, yayının kirişiyle bağlamış bunu. Onu koparamamış. Padişah: “Haydi bunu cellat ediverin” demiş. Onlar da gözlerini çıkarmışlar da bırakmışlar. Şah İsmail’i cellat etmişler. “Sağ gözümü sağ cebime, sol gözümü sol cebime koyuverin. ” demiş. Koyuvermişler Üç yıl yatmış orada. Padişah, zabıtların karılarını yollamış. Kırk da katır yollamış:

“Güzeller yüklerini sarsınlar da gelsinler. ” demiş. Arap Zengi gelen kadınların hepsini kesmiş de katırlara sarmış, yollamış. Gülizar ile Gülperi evde durmuş. Arap Zengi hiç durmadan harp etmiş. Padişah, Arap Zengi ile üç yıldır paldır paldır harp yapmış. Üç yıl sonra Şah İsmail’in üzerinden bir güvercin uçmuş ve iki tüy atmış. O iki tüy ile gözlerini yaptırmış, kalmış, iyi olmuş. Oradan bir yere gelmiş. Bir çiftçi görmüş: “Köyünüzde ne var ne yok? ” demiş. O da: “Hiç durmadan Arap Zengi ile Kandehar padişahı harp edip duruyor. ” demiş. Şah İsmail gelmiş ki harp eden ediyor. O da girmiş harbe. Harp bittikten sonra, gelmiş oturmuş saraya onlar hasretine kavuşmadan Şah İsmail ile üç kız, hepsi de bir gecede ölmüşler.

63. ŞAHMERAN (EREĞLİ)

Çok eski zamanlarda bir köyde göçebe yaşayan Mehmet, Murat ve Ali isminde üç delikanlı varmış. Bu delikanlılardan Ali’nin çok sevdiği bir kız varmış. Adı Ayşe’ymiş. Bir vakit Mehmet, Murat, Ali avlanmaya çıkmışlar, Giderken büyük bir kuyu görmüşler. Ali, ip alıp kuyuya ineceğini ve kuyunun içinde ne var, ne yok bakacağını söylemiş. Bir terslikle karşılaşırsa ipi çekeceğini, ip çekince onların da ipi çekmesini söylemiş. Kuyuya inerken ip kopmuş ve Ali kuyunun dibine yuvarlanıp düşmüş. Bağırarak, çağırarak beni kurtarın, diye, ama Murat da Ayşe’yi içten içe seviyormuş. Bunu fırsat bilip yardım etmekten kaçınmış. Murat:

“İp yok, kurtaramayız, boş verelim.” demiş. İlk önce Mehmet kabul etmemiş, sonra: “Tamam, bırakalım, kalsın.” demiş. Ali seslerin kesildiğini ve onu bırakıp gittiklerin anlayınca oturmuş bir süre ağlamış, sızlamış, canciğer arkadaşlarının onu orada atıp gitmelerini hazmedememiş. Ama elinden ne gelir, oturduğu yerde uyuya kalmış. Bir zaman sonra uyanmış, karşısında bir yılan görmüş. Eline bir taş almış, tam yılanın öldürecekmiş ki yılan bir deliğe girmiş. Yılanın girdiği deliğe dikkatli bakmış ki karanlıkta yılanın girdiği delikten bir ışık süzülüğünü görmüş. Deliği kazmaya,delikte gitmeye başlamış. Kazmış, kazmış, kazarken kazarken parlak bir ışıkla gözleri kamaşmış. Yürümeye başlamış. Tam o sırada bir sürü yılanın ışığın sonuna doğru süründüklerini görmüş. O da ışığa doğru gitmiş. Sonuna geldiğinde beline kadar yarı insan yarı yılan birini görmüş. Ürpirmiş, korkmuş, çok şaşırılmış. Yılan konuşmuş: “Buraya nerden, nasıl gedin, adın ne ey âdemoğlu?” diye sormuş. Ali, bütün sorulara titreyerek, korkarak cevap vermiş. Ali bir zaman sonra kendini toplamış, ona adını sormuş, O da: “Adım Şahmeran’dır.” demiş. Epey bir zaman Ali, sağlık ve afiyette Şahmeranın yanında yaşamaya başlamış. Bu sırada Mehmet de Ali’nin sözlüsü olan Ayşe’ye onun öldüğünü söylemiş ve onu kandırarak onunla evlenmiş. Ali, yedi yıl Şahmeran’ın yanında kalmış. Bir gün, ona sözlüsünü özlediğini, müsaade verirse eve gitmek istediğini söylemiş. Şahmeran, ona: “Seni bir şartla gönderirim. Ne sözlünün ne de başkasının yanında ne giyineceksin ne de soyunacaksın.” demiş. Ali’ye giderken de altın inci vermiş Şahmeran. Ali kabul etmiş, evine gitmiş. Onu gören herkes çok şaşırılmış, sormuşlar, neredeydin ne yaptın, diye; ama o hiçbir soruya cevap vermemiş. Bu süre içinde çok zengin olmuş. Kaldıkları köyün sahibi olmuş. Ali sözlüsünün en yakın arkadaşıyla evlendiğini duyunca yıkılmış, ama başa gelen çekilir, demiş. Bir gün Şahmeranın neden kimsenin yanında giyinip soyunmamasını gerektiğini söylediğini merak etmiş. Üstündeki kazağını çıkartıp sırtına bakmış ki sırtında yılan derisinden Şahmeranın resmi varmış. Sırtı yılan benziyormuş. Bunu da kapı arasından evde çalışan bir köylü kadın görmüş, herkeslere de “Ali’nin sırtı yılan sırtı gibi” diye yaymış. Köylünün biri Şahmeranı öldürenin zengin olacağı dedikodusunu etrafa yaymış. Bunu duyan Mehmet, Şahmeranı aramaya çıkmış. Bir gün Ali’nin yerini bildiğini duymuş, uşaklarına Ali’yi yakalamalarını söylemiş. Uşakları Ali’yi yakalamışlar, sırtına bakmışlar ki deseni görmüşler. Yerini söylemesi istemiş. Ali söylememiş, ama işkence yapmışlar. İşkencelere dayanamayıp sonunda Şahmeran’ın bulunduğu yeri söylemiş. Mehmet, Şahmeran’ı yakalamış, getirmiş, köyün meydanında, köyün ortasında şahmeranı öldürmüş. Öldürmüş öldürmesine de zengin olmayı beklerken o sırada kendi de yılanı dönüşmüş. Yılan dönüşünce insanlar onu öldürmek istemişler. O da can havliyle oradan bir deliğe girip kaçmış. Ali ile Ayşe tekrar birlikte olmuşlar, kırk gece kırk gün düğün yapmışlar. Mutlu yaşamışlar, kötüler cezasını bulmuş.

64. TAK TAK KABACIK (KADINHANI)

Bir varmış bir yokmuş. Eveli bizden pek çokmuş. Bir zamanlar dedeyle bir kızı varmış”Bir zamanlar bir baba ve kız vardır. Kız annesi ölür ve onun yerine üvey anne gelir. Üvey anne Kız güzelliğini kıskanır. Üvey anne babadan Kız ciğerini ister. Baba ve kız dağa odun kesmeye çıkar. Baba Kızı dağa uyutur ve odun kesmeye gider. Baba çalıya kabak bağlar ve kız bu kabağı ağaca vurdukça odun sesi sanar. “Kız azıcık yatmış, az mı yatmış, uz mu yatmış. Kız kabağın “tak tak kabak” sesiyle uyumaya devam eder. Baba odun kestikten sonra bir kuş bulur. Baba bu kuşu keser ve kuşun ciğerini alır. Baban Kızın gömleğine kuşun kanını sürer. Baba Kızı dağa bırakıp evine döner. Baba kuşun ciğerini ve Kız kanlı gömleğini üvey anneye verir. Üvey anne kuşun ciğerini Kız ciğeri sanıp yer. Kız uyanır ve babasını göremez. Kız “tak tak eden kabacık, beni aldatan babacık” diyerek ağlar.

Kız odun toplamaya gelen nene ile karşılaşır. Kız başından geçenleri neneye anlatır. Kız nenenin kızı olur ve nene ile birlikte nenenin evine gelir. Kızın annesi ölmeden önce kızı tılsımlı iki saç teli verir. Annesi kızı “başın derde girerse iki saç telini birbirine sür” şeklinde uyarır. Nene evde yiyecek olmadığı için üzülür. Kız annesinin verdiği tılsımlı iki saç telini birbirine sürter. Nenenin evi yiyecek, içecek ve odunla dolar. Köydeki padişahın oğlu bu kızı rüyasında görür. Padişahın oğlu kızı olan aşkıdan hastalanır. Padişah oğlu için bu kızı köy köy arar. Kız hiçbir yerde bulunmaz. Padişahın çırağı bir yarışma düzenlenmesini teklif eder. Padişahın evinde işlenecek kaneviçe dağıtılacağı haberi duyurulur. En güzel kaneviçeyi işleye kız padişahın oğluna eş olacaktır. Kızı olanlar gelip işlenecek kaneviçeden alır. Kız nenesini ikna edip kaneviçe almaya gönderir. Padişahın evinde nenenin kızı olduğuna kimse inanmaz. Neneye basit bir yağlık verilir. Kız annesinin verdiği tılsımlı iki saç telini birbirine sürter. Ortaya bir dev çıkar. Kız devden işlenecek bir kaneviçe bulmasını ister. Dev kız için bir kaneviçe bulup getirir. Kız devin getirdiği bu kaneviçeyi güzel bir şekilde işler. Nene kızın bu işlediği kaneviçeyi padişahın evine götürür. Padişahın evinde nenenin kızı olduğuna kimsenin inanmaz. Kız seçilmez ve nene evine geri döner. Padişahın oğlu tekrar hastalanır. Padişahın çırağı yine bir yarışma düzenlenmesini teklif eder. At yarışması düzenlenir. Atı en iyi besleyen kız padişahın oğluna eş olacaktır. Kız nenesini ikna edip at almaya gönderir. Padişahın evinde nenenin kızı olduğuna kimsenin inanmaz. Neneye kasnak bir at verilir. Nene atı eve getirir. Kız her gün yıkadığı uzun saçlarından akan suyu yere serper ve oradan yonca çıkar. Atın bu yoncalardan beslenir ve küheylan gibi olur. Kız atı önüne geleni tepmesi şeklinde uyarır. At padişahın evinden gelen herkesi teper. Kız saklanır ve at götürülemez. Atın haberi padişaha gider. Hoparlörden inci yarışmasının yapılacağı bilgisi verilir. İncileri birinci dizen kız padişahın oğluna eş seçilecektir. Kız inci dizilecek yere gelir. Kız “bir bir inciğim, çizil inciğim, tak tak eden kabacık, beni aldatan babacık, bir bir inciğim, çizil inciğim” diyerek başından geçen olayları tek tek anlatır. Kız inci dizme yarışmasını birincilik ile bitirir. Padişahın oğlu rüyasında gördüğü bu kızı tanır. Kız nenesinden padişahın oğluna istenir. Sadece kızın sözünü dinleyen at gelin atı olur. Padişahın oğlu ve kız kırk gün kırk gece yapılan düğünle evlenir. yemişler içmiş, muratlarına geçmişler.

65. TAT MEMED (KARATAY)

Bir adam balıkçılık yapar. Balıkçı kendi mesleğini oğlu Tat Memed’den saklar. Balıkçı ölür. Tat Memed babasının mesleğini merak eder. Tat Memed ısrarları karşısında annesinden babasının mesleğini öğrenir. Tat Memed balıkçılık yapmaya başlar. Tat Memed bir gün padişahın konağının yanından geçer. Padişahın kızını Tat Memed’i görür ve balık almak ister. Padişahın kızı bir altın karşılığında balıkları alır. Tat Memed kazandığı altınları ve paraları annesinin başucuna koyar. Tat Memed annesinin oğlunun ne iş yaptığını merak eder ve onu takip eder. Tat Memed padişahın sarayının önünden geçer. Padişahın kızı Tat Memed’den balık alır ve ona kim olduğunu sorar. Padişahın kızı iki altın vererek Tat Memed’i satın almak ister. Tat Memed’in annesi oğlunu erkek çocuk olduğu için satmak istemez. Tat Memed balık satarken yine padişahın kızı ile karşılaşır. Tat Memed annesinin cevabını padişahın kızına söyler. Padişahın kızı Tat Memed’in annesini saraya getirir. Padişahın kızı Tat Memed’in annesine maaş bağlar ve Tat Memed’i alır. Padişahın kızı Tat Memed’i yetiştirmesi için bir hoca görevlendirir. Tat Memed sınavları geçer. Padişahın kızı Tat Memed’i âşık olarak yetiştirmesi için başka bir hoca tutar. Tat Memed âşık olur. Tat Memed ve padişahın kızı padişahın karşısına çıkarlar. Tat Memed padişahın karşısında saz çalar. Padişah kızını Tat Memed’e verir. Padişah yıllar önce kızını bir yabancı kralın oğluna beşik kertmesi yapmıştır. Bu kral padişahın kızının ve Tat Memed’in nişanlandığını duyar. Kral ve oğlu padişahın yanına gelir ve kızı ister. Tat Memed bir kölenin oğlu sanılır ve kraldan iki gemi ister. Kralın oğlu altın dolu yükle Halep’e gider. Tat Memed tuz dolu yükle Cam şehrine gider. Tat Memed Cam şehrinde bir lokanta kiralar ve 7 nimet başı tuzdan yemeklere atar. Tat Memed Cam şehrinin paşasını yemeğe davet eder ve paşa yemeği çok beğenir. Tat Memed gemiye biraz mücevher yükleterek kaptanla kralın oğlu ile ayrıldıkları adaya gelir. Adada kimse yoktur ve Tat Memed Halep’e gider. Kralın oğlu Halep’te hizmetçi olmuştur. Tat Memed kralın oğlunu satın alır ve kaba etine iki damga vurur. Tat Memed ilk önce kralın oğlunu adaya gönderir. Tat Memed mücevherleri (taşa benziyor) gemiden indirtir. Tat Memed kralın oğlundan su dökmesini ister. Kralın oğlu babasına Tat Memed’in kölesi olduğunu söyler. Kral memleketine döner. Tat Memed ve padişahın kızı ile gerdeğe girer. Padişahın kızı “bir padişah kızının bir balıkçının oğluna uçkur çözecek” der. Tat Memed ise “padişah kızı eliyle uçkurumu çözmezse be bunun gerdeğine girmem” der. Tat Memed Halep’e gelir ve bir kahvede saz çalar. Padişahın kızı Memed’in fotoğrafını bütün çeşmelere yaptırır. Padişahın kızı “çeşmeden su içerken ah çeken” kızları huzuruna ister. Halep’te Tat Memed’i dinlemek için paralarını bitiren kasap ve cambaz iki kız İstanbul’a gelir. Kasap ve cambaz Memed’in fotoğrafını görür ve ah çeker. Padişahın kızın kasap ve cambazı huzuruna çağırır. Padişahın kızı erkek kılığında kasap ve cambaz ile Halep’e gider. Padişahın kızı tebdil kıyafeti ile Memed’in saz çaldığı kahveye gider. Padişahın kızı kahvenin sahibi ile iddiaya girer. Padişahın kızı ve Tat Memed kahvede yalnız kalır. Padişahın kızı Tat Memed’i konuşturmak için uğraşır ama Tat Memed konuşmaz. Padişahın kızı ve kahvede oturan birisi kavga etmeye başlar. Tat Memed “yiğidin göğsü yoklanmaz” diyerek konuşur. Tat Memed nişanlısını tanır. Tat Memed, padişahın kızı ve heyet İstanbul’a gelir. Kırk gün kırk gece düğün yapılır. Yiyip içiyorlar, muratlarına eriyorlar, siz de muradınıza erin.

66. TERZİ (HÜYÜK)

Evvel zaman içinde kalbur saman içinde çok eskiden geçimini terzilik yaparak sürdüren bir adam varmış. Havaların sıcak ve işlerinin de kesat olduğu bir gün masasın başında uyuklamaya başlamış. Bir ara gözlerini açtığı anda masanın üzerine oldukça çok sineğin konduğunu görmüş. Sineklerin üzerine elini pratik davranarak vurmuş. Sayıp bakmış ki, “yedi tane sinek” öldürmüş. Kendi kendine “Bir vuruşta yedi can” demiş. İşlerin de kesat olduğunu fırsat bilen terzi kemerinin üzerine “Bir vuruşta yedi can” yazarak görünebilecek şekilde kemerini kuşanıp şöyle bir hava atmak için uzun bir geziye çıkmak ister, azığına birkaç topak peynir, yanına da arkadaş olsun diye kanarya kuşunu alır ve yola koyulur. Az gitmiş uz gitmiş dere tepe düz gitmiş, Yolda bir devle karşılaşmış. Tabi doğal olarak terzi efendi devden çok korkmuş Fakat belli etmemeye çalışmış. Dev ise terzinin kemerindeki “bir vuruşta yedi can” yazısını okur. O da terziden çekinir ve temkinli olarak birbirlerine yaklaşırlar. Selamlaştıktan sonra dev bu adamın o kadar güçlü olup olmadığını denemek ister ve yerden bir taş alıp sıkır. Taşın suyunu çıkarır. Terziye:

“Bir taş da sen al, sık suyunu çıkar” der. Terzi de olanca pratikliğiyle yere eğilir gibi yapıp torbasından bir topak peynir alıp sıkır ve suyunu çıkarır. Birinci sınavı başarıyla tamamlar. Dev, bir adamın bu kadar güçlü olduğuna şaşırır ve iyice emin olmak için bir deneme daha yapar. Yerden bir taş daha alıp yukarıya fırlatır. Taş çok yükseklerle çıkar ve birkaç dakika sonra düşer.

Aynı şekilde bir taş da adamın atmasını söyler. Terzi efendi olanca pratikliğiyle yere eğilir gibi yapıp yanında getirdiği kuşu alır ve yukarıya fırlatır. Kuş gözden kaybolur. Epeyce bir süre taşın düşmesini beklerler. Terzi:

“Dev efendi! Dev efendi! Senin attığın taş birkaç dakika sonra düştü, benim attığım taş ise hâlâ gidiyor” der. Dev de bu adamın çok güçlü olduğuna inanır. Dev, nereden gelip nereye gittiğini sorar. Terzi, ellerinin pratik olduğu gibi aklı da zeki ve pratikmiş. Terzi:

“Ben der; “Moskof pehlivanıyla güreşe tutuşmuştum, olanca gücümle onu yukarı fırlattım yere hâlâ düşmedi, acaba nereye düştü, diye onu arıyorum” demiş. Bu sözleri duyan devin korkusu daha da artmış. Meğer Moskof pehlivanını dünyada gelmiş geçmiş hiçbir pehlivan yenememiş. Dev, “beni de atar” korkusuyla:

“Moskof pehlivanı belki başka yerlere düşmüştür, aramaya devam et” demiş. Terzi de devin nereden gelip nereye gittiğini sormaya gerek görmeden vedalaşıp ayrılmışlar. Az gitmiş, uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş ve bir ormanlık yere gelmiş. Burası çok bakımlı, ağaçlarında cıvı cıvı kuşlar, içinde pırl pırl billur gibi bir pınar akarmış, terzi efendinin çok hoşuna gitmiş. Zaten çok yol gittiği için de çok yorulmuş, pınarın başına oturup ekmeğiyle kalan peyniri de bir güzel yiyip karnını doymuş. Kana kana da suyunu içtikten sonra sırt üstü uzanıp derin bir uykuya dalmış.

Bu sırada yanına iki bekçi gelmiş. Pınarın başında bir adamın yattığını görmüşler, iyice yaklaşıp adamı uyandırmak istemişler Kemerinde, “bir vuruşta yedi can”, yazısını görmüşler. Birbirlerine bakıp “biz iki canız” demişler. Meğer orman hiç kimsenin izinsiz giremeyeceği o ülke kralının korusu imiş. Bekçiler hemen krala haber verip “korusunda tehlikeli birisinin yattığını, bir vuruşta yedi can aldığını bildirirler” Kral, çok sayıda askerini göndererek adamı yakalayıp getirmelerini emreder. Tehlikeli bildikleri bu adamı yakalayıp kralın huzuruna getirirler Kral, kendi kendine çok güçlü olduğuna inandığı bu adamdan faydalanmayı düşünür ve der ki:

“Mademki güçlü olduğundan cesaret alarak benim koruluğuma izinsiz olarak girdin sana bir-iki görev vereceğim, eğer başaramaz isen kelleni vurdururum” der. Kaf dağımızda iki tane dev var, bunların korkusundan halkım ne odun getirebiliyor ne de hayvanlarını otlatabiliyorlar. Bu tehlikeden bizi kurtaracaksın” der. Yanına iki muhafız vererek dağı göstermelerini emreder. Epeyce yol aldıktan sonra dağı uzaktan gösterip muhafızlar geri dönerler. Terzi efendi korka korka dağa varır. Devin korkusundan ne bir insan ne bir mahlûkat hiç kimse yoktur. İn cin top atmaktadır. Terzi efendi dağda biraz dolaşır. Gördüğü bu sessizlikten dolayı korkusu bir kat daha artar, biraz dinlenmek ister. Devlerin korkusundan bir ağaca çıkarak dinlenmesi gerekmektedir. Sonunda aradığı iri gövdeli ve oldukça yüksek ağacı bulur. Ve yanında bulunsun diye, üç beş tane fındık büyüklüğünde taş toplar ve ağaca çıkar. Çok geçmeden sessizliği bozan korkunç uğultu ve gürültüyle devler gelmektedir. Hiddet ve azametlerinden yerler titremektedir. Biraz sonra terzinin çıktığı ağacın altına gelirler. Bu ağaç ormanın en büyük ağacı imiş. Devler avdan dönüşlerinde bu ağacın altında yatıp dinlenirlermiş. Her zaman olduğu gibi dinlenmeye koyulmuşlar. Çok yorgun oldukları için de derin bir uykuya dalmışlar. Terzi efendinin korkusu biraz azalır. Kendine gelir ve planını uygulamaya başlar Yanında getirdiği taşlardan birini devin üzerine atar, dev yanında yatan arkadaşının vurduğunu zannederek öfkeyle, “vurmasana arkadaş” der. Yanındaki de “ben vurmadım” der. Tekrar uykuya dalarlar, biraz sonra aynı deve bir taş daha atar Bu sefer uyku semesi daha büyük bir öfkeyle “sana vurma diyorum, niye rahatsız ediyorsun” diye bağırır.

“Bu kadarı yeter artık!” diye yerinden fırlayan dev, arkadaşını deliler gibi ağaca çarpmış. Ağaç zangır zangır titremiş. Öbürü de aynı şekilde karşılık verince öyle kavga etmeye başlamışlar ki, ağaçlar yıkılmış. Birbirlerini ağaçlara iteleyince de dallara dolanıp oldukları yerde hareketsiz kalakalmışlar. Kılıcını çekip saçını başını dağıtan terzi kendine yorulmuş görüntüsü vermiş. Sonra askerlerin yanına varmış. “Bu iş bitti, ikisini de yakaladım.

Benim gibi bir vuruşta yedisini deviren birine karşı hiç şansları yoktu” demiş. “Sen yaralanmadın mı?” diye sormuş askerler. Terzi, “yok yahu, kılıma bile dokunamadılar!” diye cevap vermiş. Askerler ona inanmayıp ormana dalmışlar. Devleri ve devrilmiş ağaçları görünce fikirleri değişmiş. Kral da olup biteni gözleriyle görür ve huzuruna çağırır. Bizi ve halkımı iki büyük beladan kurtardın. Hepimiz sana minnettarız, diyerek memnuniyetlerini bildirir ve “dile benden ne dilerse” der. Terzi efendi de mütevazı bir şekilde “Allah’tan sağlığını dilerim” der. Terzinin bu davranışı kralı etkiler ve çok memnun olur. Zaten yaşlı ve yorgun olan kralın yerine geçecek bir oğlu ve yakını yoktur. Güzeller güzeli bir kızı vardır. Kızını terziye verip kırk gün kırk gece düğün yapılır. Damadının kendisinin yerine kral olduğunu ülkesine ilan eder. Onlar erdi muradına, siz de erin muradınıza emi yavrularım.

67. TOZ BEY (YUNAK)

Bir varmış bir yokmuş. Allah’ın kulu kulundan çokmuş. Çok söylemesi günahmış. Bir Toz Bey varmış. Bir de sığır çobanı varmış. Bunlar sığır çobanı günde köylere çoban dururmuş. O çobanlık yaparken ekmeğini tutarlarmış. Günde bir evde tutarlarmış. Çoban ekmeğini götürür bir kayanın arasına koyarmış. Oraya koyunca Toz Bey gezerken tesadüfen oraya denk gelmiş. Günde o çobanın ekme çıkısını açar yermiş. Bir gün sığır çobanı:

-Benim ekme çıkımı kim açıp yiyor? Ben bunu bir denetleyeyim, demiş. Denetlemiş ki bir baksa Tilki. Tilkinin ismine de Toz Bey derlermiş. Bu Toz Bey çobanın çıkısını günde yer yer gidermiş. Sığır çobanı bir gün Toz Bey’in arkasından gider ve kuyruğundan kapar. Toz Bey’e:

-E günde benim ekmeğimi yemesi değil. Hadi bakalım çıkar yediğin ekmeleri, der.

Toz Bey:

-Ne olursun ben senin ekmeklerini yedin ama ben sana bir iyilikte bulunurum, diyor.

Sığır çobanı:

-Sen bana ne iyilikte bulunacaksın? Sen bir Toz Beysin, sen bir Toz Beysin, diyor.

Toz Bey:

-Ben Toz Beyim ya ben seni evlendiririm, düş peşime, diyor.

Toz Bey ve Sığır çobanı üç gün az gidiyorlar, uz gidiyorlar, dere tepe düz gidiyorlar. Varıyorlar bir padişahın kapısına. Padişah da çok zengin bir padişahmış. Padişahın kapısında bir dünür taşı varmış. Herkes gider o taşın üzerine oturmuş. Padişah hepsini reddedermiş. Toz Bey o taşta varıyor, oturuyor. Padişah:

-Varın şu Toz Bey’e, ekme verin gitsin, diyor. Hizmetçiler gidiyor, Toz Bey’e ekme veriyorlar ancak Toz Bey “ben aç değilim” diyor. Hizmetçiler tekrar ekme veriyorlar Toz Bey’e. Toz Bey kabul etmiyor. Toz Bey hizmetçilere “benim bir derdim var” diyor. Hizmetçiler:

-Derdini söyle bakalım, biz gidip padişaha söyleriz, diyorlar.

Toz Bey:

-Ben bu sığır çobanı oğluma dünür geldim. Ben bunu evlendireceğim. Allah’ın emri peygamberin kavliyle padişahın kızını oğluma alacağım.

Padişah:

-Benim kızımın onun oğlu denk mi, benim kızım geliyor, diyor.

Sonra padişahın kızıyla oğlanı evlendiriyorlar. Kırk gün kırk gece düğün yapmaya karar veriyorlar. Atlara biniyorlar. Bütün düğüncülerin atları arka arkaya padişahın evine gelin götürmeye geliyorlar. Bir de tavuk sürüsü varmış. Onların da başında çobanları varmış. Toz Bey tavuk sürüsüne:

-Bak şu gelen karaltıları görüyorsunuz. Onlar benim düğüncülerim. Sorarlarsa bu tavuk sürüsü kimin diye, Toz Bey’in diyeceksiniz. Yoksa sizi sabaha yerim, diyor. Neyse gelini getiriyorlar. Sabah oluyor. Sabah olunca Toz Bey hastalanıyor. Hastalanınca bunlara deneme yapıyor.

-Vay başım ağrıyor. Vay şöyle oldum, diye inliyor.

Gelin kız:

-Yav bizim kayınbaba hastalandı, diyor.

Sığır Çobanı:

-Len! Şu kayınbabanın ayağından tut, küllüğün başına sürükle.

Daha gelin kız içeri gelmeden Toz Bey gelip köşeye geçip yatıyor.

Toz Bey:

-Size ben güzel güzel konuşurken iyiydi. Şimdi ben hasta olunca bana bakmazsınız öyle mi? Ben gösteririm size. Siz azıcık yavaş olun, diyor. Tilki kurnaz ya. Toz Bey ölüyor mu kalıyor mu bilinmez...

68. TUZ KADAR SEVGİ (MERAM)

Zamanla bir ülkenin bir hükümdarı varmış. Bu hükümdarın üç tane kız çocuğu varmış. Üç tane kız çocuğu olmasına rağmen bu çocuklarının ayrı ayrı birer sevgi taşıması baba yanında büyük bir izlem yaratıyormuş ve çocuklarını seviyormuş. Padişah:

“Evlatlarım bakınız ben koskoca bir ülkenin padişahıyım, halkım çok seviyor, milletim çok seviyor sizlerin sevgisi bana nasıldır? Örnek verelim ki, büyük kızı diyormuş ki:

“Babacığım ben seni tatlar gibi severim.” Evladım, tatlar gibi seversin ama bu tatlara bir isim ver. Misal diyormuş ki: “Şeker gibi, benzeri bir tabir lokum gibi severim.”

“Evladım, ciğer parelerim ben de sizi haddinden fazla seviyorum” dermiş. O sevgiyle muhabbet ederler. Bir gün de ortanca kızına sorar.

“Bre kızım evladım sen benim ortanca kızsın, göz ağrısın, ciğer paremsin” diyerek sorarmış. “Sen beni nasıl seversin, bak ben ülkenin padişahıyım, halkım benim çok sever. Sen nasıl seversin?”

“İşte babacığım ben de seni normal bir vaziyette seviyorum”.

“Eee evladım büyük ablana sordum. Tatlar gibi severim, dedi. Sen de böyle bir şey söyle.

“Babacığım içimden gelen sevgi bu. Bu kadar seviyorum. Bundan ötesi beklenemez bir insanda. Padişah olabilin. İyi idareci olabilin, çok sevimli olabilin ama benim sevgim bu. Kalkıp da babam hükümdar diye daha fazlası yok.

Ay geçer gün geçer. Nihayeti üçüncü küçük kızına gelir sıra. Ona da sorar:

“Kızım seninle az bir geziye çıkalım. Ona da sorar:

“Benim ciğer param, evladım, göz bebeğim bak sen benim en küçük evladımsın, seni seviyorum” der. Ee evladım beni bak herkes seviyor sen ya beni evlat olarak nasıl seversin? En küçük evladımsın, der. Kız:

“İşte babacığım ben seni tuzlar gibi severim.” Padişahın beklediği söz daha tebessümlü, hürmetle daha üçünden fazla önem vermesine rağmen, daha büyük bir sevgi beklerken küçük evladından aksettiği söz karşılığındaki cevabı şu oluyor:

“Beni nasıl seversin baba olarak?”

“Babacığım, ben seni tuz gibi seviyorum”.

“Aman evladım ablanın birisi şekerler, lokumlar gibi sevdi. Birisi normal vaziyette sevdi. Sen ise yerli tuzlar gibi sevdim. Bunun sebebi ne evladım?

“Babacığım benim içinden gelen sevgi bu. Bu kadar seviyorum.”

“Aman evladım ben senin üstüne bu kadar titredim. Emek verdim, vezirler tuttum, bakıcılar tuttum, seni iki ablandan daha fazla sevdim. Sen beni tuz gibi seviyorsun. Oysaki ben seni o iki evladımdan daha fazla seviyorum. Bunun sebebini söyle” der. O da der ki:

“Benim içimden böyle geliyor”. Saray beraber dönerler. O zamana kadar padişah vezirlerine emir verir: “Küçük kızımı götürün, bir dağın başında ıssız bir yerde kesin, yok edin, kurtlar, kuşlar yesin. Leşini dahi getirmeyin. Kanlı gömleğini bana getirin” der.

Padişahın emri üzerine kızı götürürler. Ancak bu masum kızı öldürmeye kıyamazlar. Bir kavak ağacının dibine bırakırlar. Ancak, padişahın emrini yerine getirmemekten de korkarlar. Orada bir hayvan avlarlar. Onun kanını kızın gömleğine batırırlar. Padişah huzuruna “İşte padişahım, kanlı gömlek” diye getirirler. Padişah sevinir, şenlikler yapar. Bir gün o kız çocuğu, kavak ağacının dibinde bir pınar varmış. O pınara gelen çoban kız çocuğunu görür. Dünya güzeli kız, insan bakınca gözleri kamaşır bir vaziyette sorar:

“İn misin, cis misin, in misin pir misin? Bir insan mısın ne bu halin sersefil?”

“Eee seni beni yaratan Ademoğlu, insanoğlu ben de seni beni yaratan bir Allah'ın kuluyum. Gel yanıma da söyleyim dertlerimi. Ben bir, koskoca bir ülkenin padişahının kızıyım. Biz üç kardeşlik. Babam evlatlarını denemek için soru sordu.

“Kızım, evladım, yavrum, sen beni nasıl seversin?”

“İşte babacığım ben seni tuzlar gibi severim.” Babam, nasıl olur dir ki padişah bir feryad kizar "Babam beni buralara vezirlerine attırdı. Hatta benim ölümüne, katlime kadar uğraştı. Vezirler bana kıyamadığı için buradan avlandıkları hayvanların kanıyla, gömleklerimi, elbiselerimi kanlara boyarlar ve babama götürürler. Ben ise elbisesiz, sersefil kaldım. Bir ülkenin padişah kızıyken “tuz gibi severim” karşılığında bunları gördüm. Onun için ben de bir insanım. Bir padişah kızıyım.

Çoban üzerinde olan bir iki pılı pırtı, elbisesi, gömleği, efendim ceket, pantolonu nesi varsa hemen kızın üzerine giydirir ve koyunları usular, ağlarının yanına, evine götürür. Hoş beş dedikten sonra sorarlar:

“Bu yanındaki çocuk nedir?”

“Sormayın” der. Filan yerde pınara koyunları sulamaya gittim. O kavak ağacının dibinde birisi gözüme çarptı. Hayal meyal mı geçiyorum diye, ses verdim ve sesime karşılık verdi.

“Sen de ben de Allah'ın yaratmış bir kuluyum. İnsanoğluyum. Hayal geçirecek bir durum yok. Gel de söyleyim dertlerimi. Ben bir koskoca bir ülkenin padişah çocuğuydum. Başından geçenleri bir bir aynen anlatır. Ben bu çocuğu teslim aldım. Rabbin huzurunda kimseye teslim etmem. Size dahi kaşımdan gözüme inam etmiyorum, O koskoca bir padişah çocuğu olup da şimdi bu hallerle karşılaşması bana büyük bir etki yarattı. Ben de memleketime gidecem. Müsaade edin. İzin verin, malınızın başına bir çoban bulun, gidecem”.

Koyun sahipleri, mal sahipleri çoban bulurlar. Çoban kızı da alıp memleketine gider. Aradan 3 yıl-5 yıl geçer. Çoban da bekârdır. Kız çobana teklif eder.

“Şimdiye ye kadar kardeşlik. Amma benim evlenme çağım geldi. Üç-beş yıldır sen beni savundun, kaşın gözün gibi. Esirgedin, besledin, büyüttün. Bir padişah çocuğuyken bu hallere geldim. Şimdi de senle evlilik, mutluluk yuvam kurmak istiyorum. Buna sen ne dersin?”. Çoban:

“Tamam, Benim de bir şartım var. Sen de bunu kabul der misin? Şimdiye kadar kardeş ve evlat sevgisi ile bakmıştım ben sana, evliliğini kabul ediyorum. Aramızda hiçbir durum yoktur. Allah ne verdiyse yarım ekmeğimizi, soğan ekmeğimizi, iyi ve kötü günlerimizi, kaderimizi paylaşıyoruz.”

Evlilikleri sürer. Uzun bir zaman geçer. Gün gün çocuklar olur. İlk çocuğun adı “Neydim?”, sonraki çocuğun adı “Ne oldum?” ve üçüncü çocuğun adı “Ne olacağım?” olmuş. Üç tane kız çocuğu olmuş, oğlan evlat olmamış. Hayatları devam ederken çocuklar mahalleye çıkmış oyun oynuyorlar. Kızın babası padişah da daha sarayında geziye çıkmış bir gün, seyahate çıkmış. Çocuklar oynuyorlar sokakta. Çocuklar birbirine isimleriyle hitap ediyorlar:

“Bak bu amcaların atı ne güzel. Padişah yaklaşı yaklaşı onları yanına yaklaşıyor. Mola veriyorlar Çocukların bulunduğu semtte. “Arkadaşlar burada kalacağız, şu küçük yavruların konuşmalarını dinleyin, ne güzel bak birbirlerine “Neydim?, Ne oldum?, Ne olacağım?” diyorlar. Bunların anlamlarını çözün”. Kayıp günleriyle tefsirciler bulunuyor. Bu padişah istirahat verince çocukları çağırıyorlar:

“Gelin yavrularım, kuzularım, evlatlarım. Sizin isimleriniz nedir?” Misal büyük çocuk diyor ki benim ismim “Ney idim?”. Onun bir küçüğüne soruyorlar “Ne oldum”. Daha bir küçüklerine soruyorlar “Ne olacağım? Çocukların bu hitabını duyunca padişah:

-Arkadaşlar, bakın şu isimlerde büyük birer anlam var. Çözemedim, bu isimlerdeki anlam ne? Büyük büyük anlamları var. Sizler de düşünceye girin. Ben de vezirlerim de hepimiz birlik beraberlikle bu isimleri çözelim. Burada bu çocuklar üzerinde bir yorum yapamadık, saatler günler verdik.” Takip ederler girdikleri evlerini, bakarlar ahşap yapı bir ev, kendi hallerinde Çocuklar o eve çıkıyorlar ki kanaat getiriyorlar onların evinin orası olduğuna. Padişah vezirlerine:

-Bir haber verin. Bu evi bir ziyaret etsek. Korkuya paniğe kapılmasınlar. Ülkenin padişahı denilme de seri bir vaziyette haber versek, haberdar olsalar, bu çocukların baba ve annelerini görsek, bu isimlerdeki anlamı bir çözemedik. Bilsek, öğrensek, bilgi sahibi olsak olur mu? der.

-Olur hükümdarım, derler. Çocukların girip çıktığı evi çalarlar ses verirler.

-Biz bir tanrı misafiriyiz. Bir yerden bir yere gelip gidiyorduk. Sizin üç çocuğunuzu gördük. İsimlerine hayran olduk. İsimlerin anlamlarını çözemedik. Korkuya, paniğe hiçbir durum yok. Ülkenin padişahı hükümdarımız. Diğer görevli arkadaşlarımız var. Bunu sizden rica ediyoruz. Bunları bize söyler misiniz?

“Peki” der anneleri. “Amma beyim yok falan muhitte”.

-Peki. Onu da biz buluruz. Yalnız şimdi senden öğreneceğimiz bir iki sorumuz var. Bunları öğrenirsek daha memnun oluruz, ama beyni de biz buluruz, getiririz. Tabi kızı babasını biliyor, padişahın vezirleri var, çocuğa girince hayranlar içerisinde kalıyorlar. Biliyorlar onu ama padişah korkusundan padişahı aydınlatmıyorlar. Sayın padişahım, senin evladın bu, ciğerparen diyemiyorlar. Padişah onun ölümüne kastetmişti, gömleğin kana batırıp, yok olmasını istemişti. Bunlar da emri yerine gelsin diye avlandıkları hayvanların kanına boyadıkları elbisesini getirdiler ve çocuğu kaval ağacının dibine bıraktılar. Kızı çoban buldu. Zamanlar geçip, çobanla evlenip kız çocuklarının olduğunu bilmiyorlar. Tabi kız hiç bozuntuya meydan vermez. Bu çocuklardaki konulan isimlere cevap:

“Zamanla ben koskoca bir hükümdar kızıydım, “Neydim? İkincisi başıma gelen olaylarla bu hale geldim “Ne oldum? Üçüncüsü ise bu verilen isimle “Ne olacağım?” daha gelmiş geçmiş bir ülkenin padişah kızıydım. Bir babama, kullandığım söz, “tuz gibi severim sevgi karşılığındaki verdiğim sözden” babam bana bu durumları yaptırdı. Bunun için bu isimleri koydum.

-Tamam. Beyin nerede?

-Yan köyde, filan arazide koyun güder, çobandır. “Peki evladım, buradan vezirlerimizi göndersek beyinizi getirirler mi?”

-Sen koskoca bir ülkenin padişahısın. Getirme imkânın var. Onun gelmemesine hiç imkân yok, gelir”. Çobana sorarlar:

-Biz geziye çıkmıştık. Çocukların isimlerini birbirine hitap ederken duyduk. Büyük nazarımızı çekti.” Anlatır çoban:

-Ben falan arazide filan ilde filan mevkide çobanlık yapardım. Mesleğim o işim, bir kavak ağacının dibinden bir anadan üryan, sersefil vaziyette bir dünya gözünü kamaştıracak bir kız çocuğu gördüm. Görür görmez şaşırıdım. Okumuş, üflenmiş, karşılık verdi: “Seni beni yaratan insanoğlu, ben de senin gibi bir insanım. Korkma gel, benim başından geçenleri anlatayım sana, sen de vicdana gel”.

-Ne bu hal? Neden bu vaziyettesin? “ dedim.

-Benim başımdan geçenler bu, hemen elbiselerini ver, ben derdimi söyleyeyim sen de derdini”. Başlamış padişahın kızı dertlerini anlatmaya. Çoban bu çocuğu, bir insani sevgiyle bağrına basarak hemen gelir, koyun sahiplerine haber verir. Bu emanete hıyanetlik olmaz. Sorarlar, “çoban bu kadar ne emanet?” Çoban her şeyi anlattıktan sonra hep birlikte padişahın ve kızının yanına gelirler.

Padişahın kızı babasına:

-Ben senin çocuğundum. En küçük kızıydım. İlk ablam lokum, şeker gibi sevmişti. Ortanca ablam normal bir halde sevmişti. “Tuz gibi severim” demiştim. Sen ise beni dağ dağ köy köy, diyar diyar attırdın. Ölümümü katlettirmek istedin. Elbiselerim kana boyandı sana getirdiler. Vezirler sağ olsunlar beni esirgediler. Avladıkları hayvanların derisinden, kanlarından beni bürüdüler. Elbiselerimi kanlara batırarak “padişahım öldürdük” diyerek sana getirdiler.

Padişah kızına:

-Demek ki ben hata etmişim evladım. Bundan sonra ülkenin padişahlığı bana layık değil. Senin beyine layıktır.

Padişahı bunu dedikten sonra hemen çobanı ve kızı evlendirir, torunlarını köşküne götürür. Padişah bütün görevlerini damadı olan bu çobana verir. Çoban saraya, kız saraya, padişah da murada erer. İsimleri orada aydınlatır. Padişah da vazifesinden uzaklaşır. Damadı ülkede hükümdarlığı yürütür.

69. ÜÇ BACI (CİHANBEYLİ)

Evvel zamanda üç bacı varmış. Bir ıstarda oturuyorlarmış. Orada dev avradı gelir. Teşi satıyormuş. “Teşi satıyorum” diyor. Oradan bacılar çıkıyor, diyor ki:

“Teşinin birini bize vir” diyor. O da diyor ki:

“Benim teşim yanımda yok. Evimde. Hadi gidelim, bizde vereyim, diyor. Büyük kız yanına takılıyor. Oraya varınca Dev avradı diyor ki:

“Benim şu parmağımı yersen, sana teşiyi veririm” diyor. Kız parmağı alıyor yastığın arkasına atıyor. Dev avradı “parmağım neredesin?” diyor. Parmak:

“Yastıkların arkasındayım, sürünüyorum” diyor. Bu kızı kesiyor perdeye bağlıyor. Ertesi gün yine teşi satmaya gidiyor:

“Teşi satarım teşi” diyor. Bacılar çıkıyor. Büyük bacılarını soruyor. Dev avradı “bacınız iyi bir kadın değilmiş, gitti” diyor. Bacılar:

“Teşinin birini bize ver” diyor. O da diyor ki:

“Benim teşim yanımda yok. Evimde. Hadi gidelim, bizde vereyim, diyor. Ortanca kız yanına takılıyor. Oraya varınca Dev avradı diyor ki:

“Benim şu parmağımı yersen, sana teşiyi veririm” diyor. Kız parmağı alıyor yastığın arkasına atıyor. Dev avradı “parmağım neredesin?” diyor. Parmak:

“Yastıkların arkasındayım, sürünüyorum” diyor. Bu kızı kesiyor perdeye bağlıyor. Ertesi gün yine teşi satmaya gidiyor:

“Teşi satarım teşi” diyor. Bacılar çıkıyor. Büyük bacılarını soruyor. Dev avradı “bacınız iyi bir kadın değilmiş, gitti” diyor. Bacılar “teşinin birini bize ver diyor”.

“Teşinin birini bize vir” diyor. O da diyor ki:

“Benim teşim yanımda yok. Evimde. Hadi gidelim, bizde vereyim, diyor. Küçük kız yanına takılıyor. Onun da bir kedisi varmış. Oraya varınca Dev avradı diyor ki:

“Benim şu parmağımı yersen, sana teşiyi veririm” diyor. Kız parmağı alıyor kediye veriyor. Kedi yiyor. Dev avradı “parmağım neredesin?” diyor. Parmak:

“Sıcacık karında yatıyorum” diyor. Dev avradı kızı:

“Sen benim dev kızım olacan. Ama benim 40 tane anahtarım var. Otuz dokuzunu sana veririm. Birisini vermem. Birisi sakallarımın içinde. Eğer gözüm açık olursa horlarsam bil ki uyumuşum. Yo gözüm kapalı olursa horlamazsam uyanığım” diyor. Dev avradı uyuyor, gözleri açık horluyor. Uyuduğunda 40 gün mü 40 sene mi uyurmuş. Kız dev avradının sakalındaki anahtarı alıyor. Kapıları açıyor. Açsa ki kimi içerde susuz, kimi bağlanmış, baksa ki bacıları da asılı, ölmüş. Bu kızın eline bir elma geçmiş. Elma da çayın içine düşüyor, gidiyor. Kız da peşinden gidiyor. Gide gide bir bey oğlunun bahçesine gidiyor. Beyoğlu elmayı alıyor. Kız oğlana elmayı neden aldığını soruyor. Beyoğlu kızı içeriye alıyor. Aradan epey zaman geçer. Beyoğlu kızı:

“Benimle evlenir misin?” diyor. Kız Beyoğlu’na:

“Ben senle evlensem bir düşmanım var. Evimi betondan yap. Pencerelemleri demirden yap. Kapımızı demirden yap, kimseyi içeri alma” diyor. Beyoğlu da “tamam” diyor. Beyoğlu, evini betondan, pencereleri demirden, kapısını demirden yapıyor. Dev avradı üç gün sonra uyanıyor. Yola çıkıyor. Gele gele o bahçeye denk geliyor. Dev avradı:

“Aman diyor, ben filan satarım, filan satarım, siz beni içeriye alın” diyor. Kız da:

“Aman alma! O benim düşmanım diyor. Beyoğlu Dev avradını kovuyor. Beyoğlu bir gün keklik avına çıkıyor. Kız evde yalnız kalıyor. Dev avradı geliyor. Dev avradı kıza:

“Küçük parmağını uzat. Emeyim, koklayım” diyor. Kız parmağını uzatıyor. Dev avradı kızın parmağını emiyor. Kız düşüp bayılıyor. Beyoğlu gelse baksa ki karısı düşüp bayılmış. Beyoğlu demiş ki:

“Kapıyı açık koyalım. Derince bir kazı kazayım. Dev avradı geldi mi boynunu vurup öldürürüz. Sen de kurtulursun, ben de kurtulurum oldu mu” diyor. Bir kuyu kazıyorlar. Kapıları açıyor. Dev avradı geliyor. Dev avradı adını atınca çukurun içine düşüyor. Patadan vuruyor, öldürüyorlar.

Elimde bir koca tepsi baklava vardı. Kurbağalar “varrık” dedi. Ben de “bırak” zannettim, bıraktım. Koydum emdim. Baklavayı getiremedim ama kusura bakmayın.

70. ÜÇ KARDEŞLER (BOZKIR)

İlksiz mavi urunda, mavi vaktin birinde, bir çiftçinin üç oğlu varmış. Yıllar yelce geçmiş, çocuklar büyümüşler. Babaları yaşlanmış. Günlerden bir gün öleceğini anlayınca, oğullarını çağırarak yanına: “Oğullarım, artık yolcuym; bacaklarımın yarısı sin’e sallanmış Ben ölünce işlerinizi ortaklaşa yürütürsünüz. Günün birinde darlığa düşerseniz, duvarda asılı kılıcını gösterir, ondan üç tane orak yaptırırız. Çalışıp ekin biçer, geçiminizi sağlarsınız...” diye öğüdünü verdikten sonra çiftçi ölmüş. Bu üç oğlan kardeş, babalarının bıraktıklarını tüketip bitirmişler. Har vurup harman savurmuşlar. Darlığa düşünce, o kılıçtan üç orak yaptırılmışlar. İş bulmak üzere düşmüşler yola. O yıl çok kurak geçmiş. Orakçı olsa da biçilecek ekin yok sayılmış. İçlerine açlık, ayaklarına yorgunluk ağrı çökmüş. Küçük oğlan ötekilerden güleçmiş, bir türkü tutturmuş:

“Geçtiğimiz yollar kurak, Neyler buna altın orak...” diyerek yolları sarıp sarmalamışlar. Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler, altı ay bir güz gitmişler; bir de arkalarına bakmışlar ki, bir arpa boyu yol gitmişler. Gide gide bir konak ötede, yolları üstünde, altınca sarı, üğrelenen bir tarla dolusu ekin görüyorlar. Küçük Oğlan, orağını omzundan indiriyor:

“Kardeşlerim, nasıl olsa, bu tarlanın bir iyisi vardır. Buğdayın tam da biçilme zamanı.” diyerek girişiyor işe. Kardeşleri durur mu, onlar da başlıyorlar biçmeğe. Aç susuz çalışıyorlar. İkindiye doğru bir gürültü, bir hışıltı, zorlu bir yel dolduruyor ortalığı. Önce korkup irkiliyorlar. Bir de baksalar ki, çam yarması gibi bir Dev geliyor karşıdan. Yaklaştıkça homur homur homurdanıyor. Küçük Oğlan: “Oooo Dev baba, öfken kime, yolculuğun nereye?” diyor. Dev:

“Bre eşekler, bu tarla benim, sormadan buğdayımı nasıl biçersiniz?”.

“Ekinin tam biçme tavidı, diyor Küçük Oğlan. Birkaç gün daha kalsa kavrulup kül olurdu. Buğdayını biçmekle kötü mü ettik? Günlüğümüzü ver de gidelim...” Dev, sokurdanıyor. Oturup karısına bir mektup yazıyor. Küçük oğlana veriyor: “Şu tepenin ardındaki ev benim. Bu mektubu götür, karıma ver. Akşama yemek yapın. Sen tezce git, biz de- metleri toplayınca geliriz. Yemekten sonra da günlüğünüzü veririm.” diyor Dev. İki kardeşle Dev tarlada kalıyorlar. Demetleri toplayıp yığın yapıyorlar. Küçük Oğlan, devin gösterdiği yolu tutuyor. Bir süre gittikten sonra:

“Bu koca devin mektubundan küşümlendim” diye açıp okuyor. Bir de baksa ki, Dev mektubunda “Karıcığım, diyor. sana, mektubumu getiren kekliği şiş yaparsın, aksama yeriz. Oğlan, kalem, kâğıt çıkartıyor cebinden:

“Karıcığım, bu akşam üç konuğumuz olacak. Bunları, ünümüze yakışacak biçimde ağırlamamız gerek. Kumesimizdeki tavukları, kazları, ördekleri, kara koçu kesip kızart” diye yazıyor. Öteki mektubu yırtıyor. Varıyor devin evine, alıyor kapıyı, mektubu veriyor Dev’in ka- risina. Mektubu okuyor, dikiş işini bırakıyor. Oğlan in da yardımıyla, kaz, ördek... yakaladıklarını boğazlayıp ocağa vuruyor. Koçu kesip şiş yapmağa başlıyor. Bu işler yapılmakta olsun... Akşamın alaca karanlığında, iki oğlanla geliyor dev. Küçük oğlanı sağ görünce öfkesinden içi içini yiyor. Sıkıntısını belli etmiyor. Sözü kısası, bunlar şölenlere özgü yemekleri yiyorlar. Bu arada Dev, karısına, gizlice:

“Karı, diyor, bu oğlanları, kızlarımızla yatıralım. Bize oyun ettiler. Uyuduklarında, üçünü de kesip yeriz...” Dev in de üç kızı varmış. Kızlarla oğlanları bir döseğe yatırıyorlar. Büyük oğlanlar yorgunluktan uyuyakalıyorlar ya, Küçük Oğlan, döseğe uzanmış, çıldır çıldır bakıyor. Kızlar da çoktan uyumuşlar. Gece yarısı dev odaya giriyor. Baksa ki küçük uyanık:

“Niye uyumuyorsun oğlum?” diyor Dev. “Anam, bana, helva bular: yedirirdi. Helva yemediğimden uyuyamıyorum!” Gidiyor Dev, bir tava helva bulayıp getiriyor. Küçük oğlanın önüne koyuyor, ‘ye de uyu’ diyor. Oğlan birazını yiyor, kalanını kardeşlerine saklıyor. Az sonra Dev yine geliyor. Baksa ki, Oğlan oturup duruyor: “Oğlum, niye uyumadın?” ‘Anam, bana, helvadan sonra keşkek pişirirdi. Keş- kek yemeyince uyuyamadım!” diyor Oğlan. Dev gidiyor Bir süre uğraşıp keşkeği yapıyor. Getirip koyor önüne, ‘ye de uyu’ diyor. Oğlan bir tabak keşkeği de yiyor. Biraz sonra, yine geliyor Dev. Oğlan’ın uyumadığını görünce:

Oğlum, neyin var, niçin uyumuyorsun?” “Helvayı, keşkeği yedim. Çok susadım, içirim yanıyor. Böyle olunca, anam kalburla su getirirdi; içer uyurdum.” Dev gidip kalburu buluyor, su taşımağa uğraşıyor ya, olacak nen değil. Kalbura koyduğu su hep altına geçiyor. Odanın kapısına varana dek bir damla bile kalmıyor. Kuyu ile oda arasında seğırtmekten yorulan Dev çok kızmış. Kalburu yere çalıyor, yer azıcık ıslanınca: ‘gördün mü? İşte getirdim suyu.’ diyor. Oğlan. “Ben, diyor, su içmeden uyuyamam!” Dev gidip baltasını buluyor, bilemeye başlıyor. Bilenme sesini duyan oğlan, kendi fesile kardeşlerininkini, uyuyan kızların başına giydiriyor. Dev baltasını alıp geliyor. Öfkesinden gözlerini duman bürümüş. Başlarındaki feslere bakıp üçünü de kesiyor. Karısıyla kendine vereceği şölenin düşünüyü görmek üzere gidip uyuyor. Dev’in horultusunu duyunca, Küçük Oğlan kardeşlerini uyandırıyor usulca. Günlük münlik uslarına gelir mi. Orağını alan tutuyor yolu. Bunlar kaçmakta olsunlar... Sabahın erinde dev kalkıyor, varıp yorganı açınca kızlarını kestiğini anlıyor. Deliye dönüyor ya, oğlanlar ortalıkta yok. Sağa sola koşturuyor. Tepinmesiyle narasıyla yerleri, gökleri inletiyor. Oğlanları bulamıyor. Karısına geliyor. “Karı, kızların etleri boşa gitmesin hiç değilse; pişir de yiyelim diyor. Öte yandan, kaçan üç kardeş: Dev’in yurduna komşu bir ülkeye varıyorlar. Sözü uzatmayalım, yumuşçu oluyorlar Padişah’ın konağına. Padişah küçük oğlanı çok beğeniyor ona, kendi işlerini gördürüyor. Kardeşleri de konağın öteki işlerini yapıyorlar. Büyük kardeşleri, Küçük Oğlan’ın erincini kıskanmışlar. Sabahları çok geç kalk- mağa başlıyorlar. Padişaha anlatmışlar durumu. Bu iki oğlanı, Padişah karşısına getirtiyor. Niye erken kalkmadıklarını, işleri niçin zamanında yapmadıklarını soruyor: “Buraya girmeden önce, bir devin yanında çalıştık. Onun altın ibikli bir horozu vardı. Onun ötmesini duymayınca uyanamıyoruz.” diyor oğlanlar. Padişah:

“O devin horozunu nasıl alabiliriz?” “Bu işi, diyor oğlanlar, küçük kardeşimiz yapar.” Bunun üzerine, küçük oğlana buyuruyor Padişah. Yapılacak nen değil, yapamam’ dediyse de ‘getirecek- sin’ diyor. oğlan da gün isteyip düşüyor yola. Bir gece yarısı devin bahçesine giriyor. Kümese yakın bir çukur kazıp üstünü dallarla örtüyor. Çukurun üstünü belirsizleştiriyor. Kendisi orada gizleniyor. Horoz yaklaşıncı: “Güzel horozum, altın ibiklim, sana, çerez, kuru üzüm getirdim; seni hep bunlarla besleyeceğim. Gel, buradan bilece kaçalım. Bu eşek Dev kızarsa, seni, bir dıkımda yutuverir...” diyor Oğlan. Horoz, dev çok seviyormuş. Hemen ötmeye başlıyor. Üürüüüü ‘beni kaçırmaya geldi o oğlan demeye getirmiş böyle ötmesi. Dev, koşarak geliyor ya, oğlanı göremiyor; dönüp gidiyor. Horoz birkaç kez çağırıyor, Dev kimsecikler görmeyince kızıyor. Küçük parmağının ucuyla horozu dövüyor. Canı yanan horoz, ses soluk çıkarmadan oğlanla kaçıyor. Padişahın konağına geliyorlar. Padişah horozu beğeniyor. Başarısından ötürü armağan veriyor Oğlana. Büyük kardeşleri, yine de sabahları erkence kalkmıyorlar. Nedeni sorulunca: Üşüyoruz, donuyoruz, devin yorganı olmayınca ısınıp uyuyamıyoruz.” diyorlar. Kendi aralarında: ‘bu kez dev, onu yakalar. Biz de Padişah’ın yanında değerli oluruz’ diye seviniyorlar. Padişah, küçük oğlandan devin yorganını istiyor. Padişah buyruğu bu, tutulmazlık olmaz. Oğlan bir kutu pire topluyor. Bir gece yarısı devin evine gidiyor ve tavan arasına çıkıyor. Bir delikten. Dev’in döşəğinin üstüne, pireleri salıveriyor. Pireler. Dev’in üstüne sıranıp ısırmaya başlıyorlar. Dev, dayanamıyor buna, öfkesinden bahçeye fırlatıyor yorganı. Oğlan da orada bekliyormuş. Aldığı gibi Padişah’a götürüyor. Büyük oğlanlar kardeşlerinin geldiğini görünce gününden çatlayacaklar. Çıkıyorlar Padişah’a:

“Padişahım, diyorlar. Dev’in bir atı var görmeyin. Yelesi güneşten kanatları yelden. Atlarınızın hiçbiri onun gölgesi olamaz. O atla gireceğiniz her savaşı kazanırsınız. Yemeyip, içmeyip hep o atın yüzüne bakmalı...” Bu sözleri dinleyen Padişah, küçük oğlanı gönderiyor at getirmeye. Kırk günlük önel alan oğlan, devin evinin yoluna düşüyor. Gerekli olanları getirmiş yanında. Günün birinde, gece yarısı ahıra giriyor. Ata fındık, üzüm veriyor:

“Güzel atım, mavi kanatlım, güneş yelelim, bu pis devin yanında duracağına gel de, seninle, Padişah’ın konağına gidelim...” diye diller döküyor Oğlan. At:

Küçük oğlan, beni, kaçırmaya geldi! Yetişin...” dercesine kişneyip duruyor. Oğlan, devin ayak seslerini duyunca, samanlıktaki otların içine saklanıyor. Dev koşup geliyor ya, atın yanında, yöresinde kimseyi göremiyor. Eline bir geçirse oğlanı bir solukta yutacak. Bırakıp gidiyor. Oğlan, saklandığı yerden çıkıp atın yularını çözmek için yanaşıyor. At yine kişniyor. Dev geliyor, yine kimseyi göremiyor. Gidip yatıyor. Oğlan devin horultusunu duyunca atın yularına yapışıyor. At beni götürüyor gibisine kişniyor ya dev, ‘beni mi aldatıyorsun?’ diye atı umursamıyor. Atın gönlünü ediyor oğlan. Ahırdaki bellemeden keçe kesip ayaklarına bağlıyor. Sırtına atladığı gibi ahırdan çıkıyorlar. At, devle eğleniyor: Küçük oğlan üstümde, beni kaçırıyor’ diye kişniyor. Dev kulak kabartmış ya, nal seslerini duymayınca aldırış etmiyor ve yatıp uyuyor. Oğlan, atı götürüp veriyor ve padişah küçük oğlanın yürekliliğini, getirdiği atı çok beğenip seviyor. Padişah, bu atı görmek için geceleri tavlaya gidiyor. Padişah’ı elinde fenerle, tavlada gören Büyük Oğlan:

“Padişahım, diyor. Devın karısının parmağında bir yüzük var. Yüz fener, ortalığı o denli ısıtamaz. Küçük kardeşim, onu size getirsin...” Padişah, bu yüzüğü küçük oğlandan istiyor. Oğlan: ‘Padişahım, bunu yapamam, olacak şey değil dediyse de getireceksin’ diyor padişah. Bu kesin buyruk üzerine oğlan devın evine gidiyor. Devle karısı derin uykularda. Sofadaki fiçılarının diplerini deliyor, sularını böylece boşaltıyor. Çıkıp kuyunun başına gidiyor. Gece yarısından sonra dev, su içmek için kalkıyor. Birinci fiçıya dayıyor ağzını, hööör, hüüüp ediyor, ağzına su gelmiyor. İkinci, üçüncü fiçılara saldırıyor, hepsi de bombos. Dönüp karısını dürtüyor:

“Kalk karı, susuzluktan ölüyorum. Dilim damağıma sarmaşmış. Tez kuyudan, bana, su getir...” Karısı sokurdanarak kalkıyor. Kuyunun başına varıyor ve baksa ki, orada bir Keloğlan. Devın karısı kovaya yapışınca, Keloğlan dil dökmeye başlıyor:

“Anacığım, suyu, ben çekmek isterim ama büyük kovayı çekip çıkartamam. Uyku sersemli düşmenden korkarım. Yüzüğünü, bana ver, tutup ısıtayım. Sen de suyu kolayca çekip fiçıya doldurursun...” Dev karısı Keloğlan’ın dediğini uygun buluyor, yüzü- günü çıkarıp ona veriyor. Kadın kuyuya eğilince Oğlan da oradan sıvışıyor. Koşa, saklana padişahın konağına ulaşıyor. Bu yüzüğü de çok seviyor Padişah, Küçük oğlanı da çok beğeniyor. Kardeşleri çekememezlikten patlayacaklar. Döküp düşünüyorlar:

Padişahım, diyorlar, sen, niye savaşırlara girip canını üzeceksin! Kardeşimiz devı getirsin. O. senin yeri ne yağlıları çiğneyip ezer...” Bu öneri padişahın usuna yatmış ki. Küçük Oğlana buyuruyor. Üstesinden gelinecek iş değil ya, Padişah buyruğu bu. Kırk günlük önel alıyor Oğlan, çıkıyor yola, varıyor devın karşısına:

Dev baba, diyor, kızların gitti: horoz, at, yüzük hepsi gitti. Onlar gitti ya, bu kez de sıra bana geldi. Suçluyum, ne istersen yap...” Dev, bu sözlere çok seviniyor. Oğlanı bir zembile koyup tavana asıyor. Onu, fındık, fıstık, kuru üzümle otuz dokuz gün besliyorlar. Her günkü gibi, Dev kırkuncı gün de ava gidiyor. Karısı odun kırmaya başlıyor. Oğlan zembilin içinden: Ne yapıyorsun dev ana?” diyor. Devın karısı:

“Odun kırıyorum. Seni kesip pişireceğiz.” Oğlan: “Anacığım, diyor, beni çok iyi beslediniz. Öyle güçlendim ki... İstedğin odunları bir solukta kırarım. Nasıl olsa öleceğim, hiç olmazsa, sana, borcumu ödeyeyim...” Dev karısı bu sözlere inanıyor. Urganı çözüp zembili indiriyor. Oğlanın ellerini çözüp ayaklarını bağlıyor. Bal- tayı veriyor eline. Oğlanın kıldıklarını kadın topluyor. Bir dengine getirip oğlan, devın karısına bir balta indiriyor: bası, gövdesinden ayrılıyor. Kendi ayaklarını çözdükten sonra, kadının gövdesini parçalayıp ocaktaki kazana atıyor. Kaynar suda. Devın karısı pişmekte olsun... Oğlan bırakıp gidiyor. Dev, aksama doğru avdan dönüyor. Zembili bos bulunca ‘karım oğlanı pişirmiş diyerek kazanın başına çöküyor. Bir kazan eti yiyip karnını doyuruyor. Oturup karısının gelmesini bekliyor, gelmediğine bakıp usu başına geliyor: Bu oğlan kaçtı. En sonunda karımı da kesip, bana yedirdi diye küplere biniyor. Öfkesini bileyip duruyor. Dev beklemede olsun... Öte yandan oğlan, bir bıçkıcı bulmuş çıkıp geliyorlar. Dev karşısında Oğlanla bıçkıcıyı görünce: “Eh, kendi ayağınla geldin. Yaptıkların yetmezmiş gibi bir de yardakçı mı getirdin? Şimdi ikinizi yemeyeyim de kimleri yiyeyim?” diye üstlerine yürüyor. Oğlan: Dev baba, diyor, hele bir dur; önce söyleyecekleri- mi dinle, sonra ne istersen öyle yap. Şimdiye değin yaptıklarım Padişah’ın buyruğuydu. Onları yapmasam kellem gidecekti. Bugün kötülük için gelmedim. Dün padişah öldü, gül gibi güzel karısı dul kaldı. Düşündüm: sen de dul- sun. Senin gibisini de bulamaz. İkinizi evereyim. Sen padişah olursun, ben de oğlunuz olurum. Böylece, borçlarımı öder, suçlarımı bağışlatırım...” Oğlanın bu konuşması devı yumuşatmış olacak ki önerisini beğeniyor: “Haydi öyleyse tezinden gidelim.” diyor Dev. “Dev baba, diyor oğlan, şimdi padişahın ölüsü ortada. Tabut yapacak tahta yok. Bu ormanlara, senin korkundan kimse gelemiyor. Tabutu burada yapıp götürelim. Bıçkıcıyı da bunun için getirdim. Bunun üzerine kalkıp ormandan bir çam beğeniyorlar. Onu devirdikten sonra kesip biçiyorlar. Tabut durumuna getirince:

“Dev baba, diyor Oğlan, Padişah da tıpkı senin gibi iri yarı. Gel, bunu senin ölçüne göre yapalım.” Dev, uygun buluyor öneriyi. Üçü de çalışıp yapıyorlar tabutu. Oğlan:

“Dev baba, içine gir de bir görelim, senin boyunca mı?” diyor. Dev tabutun içine uzanıyor. Oğlanla bıçkıcı, kapağı çarçabuk çeviliyorlar. Dev, tabutun içinden ‘ne yapıyorsunuz?’ diye soruyor. Oğlan ölçüyor babacığım’ diyor. Çakma işini bitirip tabutu aldıkları gibi düşüyorlar yola. Dev oyuna getirildiğini anlayınca öyle bir bağırıyor ki ormandaki ağaçlar kırılacak gibi sallanıyor. Padişahın konağındakiler bu ulumaları, gürültüleri duymuşlar. Ne oluyor, fırtına mı koptu?” diye afallıyorlar. Sonradan oğlanla bıçkıcı tabutu konağa getiriyorlar. Padişah da dev için bir yer düzenlettirmiş. İç içe kırk odanın ilkinde koyuyorlar tabutu. Küçük oğlanın kardeşlerini çağırıyor padişah:

“Kardeşiniz bu denli zor işleri yaptı, tabuttan devı çıkartmak, eğitmek ikinize düşüyor.” diye buyuruyor. Bunun üzerine iki kardeş kapıları açıyor. Korkudan benizleri sararıp dizlerinin bağı çözülüyor. Küçük dillerini yutuyorlar. Titreyerek varıyorlar tabutun başına. Kapağı sökünce Dev fırlıyor, iki kardeşi bir solukta yutuyor. Kapının deliğinden gözetleyenler, olup biteni Padişah’a anlatıyorlar.

“Onlar, diyor Padişah, korkak, kıskançtılar; yaşamalarından ölmeleri yeğdir.” Sonra devin bulunduğu odanın penceresinden ağulu öküz eti atıyorlar. Dev o eti yiyip yutuyor. Ağu etkisini gösterince, böğüre böğüre konağı sallıyor. Az sonra da geberip gidiyor. Başta Padişah olmak üzere herkes, devin ölmesine, gökler dolusu seviniyor. Küçük Oğlan ülke halkının en yiğit, sevgilisi oluyor. Padişah:

“Oğlum, ben yaşlandım. Sen, yürekli, korkusuz bir delikanlısın. Sencileyin birini arıyordum tahtıma. Bir tanecik kızımı da veriyorum.” diyor.

“Aman Padişahım, diyor Oğlan, bir orağım var; si- ze nasıl güvey olabilirim?”

“Yavrum, diyor Padişah, sen kızımın dengisin. Düğününüzü yaptıracağım...” Gerekenler yapılıyor. Kırk gün kırk gece düğün tutuluyor. Çalgılar çalınmıyor. Yenilip içiliyor. Küçük Oğlanla Padişah kızı evleniyorlar. Onlar mutluluğa erişmişler. Sizler de erişin mutluluğa. Mavi gökten yıldızlar düştü, tümü de çocuklara.

71. ÜÇ KIZ KARDEŞ (AHIRLI)

Üç kız kardeş varmış. İki çok zenginmiş. Birisi fakirmiş ve fakir olan hamile kalmış. Canı bir ciğer istemiş. Kardeşinden bir ciğer pişirmesini istemiş. Kardeşine gitmiş. Kardeşi ciğer pişirmiş. Siniye koymuş. Kız ciğerden almadan evdeki cariyeler ciğeri kaldırmış. Kız çok üzülmüş, eve gelmiş. İki-üç gün sonra diğer kardeşine gitmiş. O kardeşi de ciğer pişirmiş ancak yine kız ciğerden almadan evdeki cariyeler ciğeri kaldırmışlar. Kız eve gelmiş. Kocasına olup bitenleri anlatmış. Kocasını para kazanıp ciğer almak için evden ayrılmış. Dokuz gün olmuş ama kocası eve gelmemiş. Kızın kardeşi kızın yanına gelmiş. Kızı hamama götürmüş. Kızın kardeşi kızı hamamda bırakıp eve dönmüş. Gece kadını bir ağı tutmuş. Üç tane melâke gökten inmiş. Kadının arkasını sığaya sığaya sancısız, ağrısız doğumu yaptırmışlar. Melâkeler çocuğun adını koymak istemişler.

“Birisi demiş ki güldük sıra güller açılsın, biri demiş ki yürüdük sıra çayır çimen bitsin. Biri de demiş ki ağladık sıra altın inci dökülsün” koymuşlar, gitmişler. Çocuk sabaha kadar ağlamış, altın inci yığılmış her yere. Kadın sabah olunca hamamdan ayrılmış, hamamın parasını ödemiş, eve gelmiş. İki gün sonra kız kardeşi gelmiş. Kardeşinin bebeğini kıskanmış. Eve gelmiş. Bir süre sonra hamile kalmış. Dokuz ay olunca kardeşinin yanına gelmiş. Birlikte hamama gitmişler. Hamile olan hamamda kalmış. Gökten üç şeytan inmiş gelmiş. Bağırta çağırta kadını doğurtmuşlar. Adını ne koyalım, demişler. Bebeğin adını “allı urlu koyalım” demişler. Bebeğin alına kocaman simsiyah ur koymuşlar, gitmişler. İki kardeşin kızları birer yaş arayla büyümüşler. Padişahın oğlu “güldük sıra güller açılsın, yürüdük sıra çayır çimen bitsin, ağladık sıra altın inci dökülsün”ü duymuş. Annesine bu kızı istediğini söylemiş. Kızı istemişler. Kızı vermişler. Kadının oyuncu kardeşi bir oyun düşünmüş. Kıza tuzlu gevrek yapmış. Düğün günü teyze ve teyzenin kızı gelin kızın yanında gitmişler. Gelin kızın annesi safmış, bir şey anlamamış. Teyze tuzlu gevreği gelin kızı yedirmiş. Kız çok susamış. Kızın teyzesi kızı:

-Yavrum, teeee şu yanda su satılır. Bir göze bir bardak su verirler” demiş. Kız gitmiş bir gözünü vermiş, bir bardak su almış. Sonra kız tekrar susamış. Diğer gözünü de vermiş, suyu almış. Sonra giderken teyze, kızı kapının yanına getirdiği gibi kızı kapıdan bırakmış, gitmişler. Bu artık kendi allı urluyu almış gitmiş. Onu gelin etmiş, evine dönmüş. Kardeşi gelip kızını sormuş:

-Aman kardeşim, kızın pek iyi. Gelin ettim, geldim. Benim kızı da salmadı. Yanımda dursun dedi. Bende bıraktım geldim, demiş.

Oraya da bir süpürgeci dede varmış. Bir atı varmış. Atla süpürgedeşirmiş. Evde beş tane de kızı varmış. Dede çukurdaki otlara atı çakmış. Kendisi süpürgedeşirmeye gitmiş. Kız debelenirken otlar büyümüş. Dede bir bakmış ki atın boynunda bir kız var. Dede kızın yanına gelmiş. Kız dededen kendisini evine götürmesini istemiş. Halini anlatmış. Dede kızı:

-Yavrum benim evde beş tane çocuğum var. Beşi de kız. Seni virgeleller, burunlallar, kakalallar. Hem ben süpürge satarım. Seni götürmem.

Kız:

-Ak dede, ben seni de, evini de, çocuğunu da beslerim, demiş. Kız ağlayınca altın inci yığılmış. Dede ve kız eve gelmişler. Dedenin kızları kızı hiç istememişler. Kör kız da ağlamaya başlamış. Ağlamaya başlayınca altın inci yığılmış. Altın inci yığılınca beş kızın gönlü olmuş. Kızı el üstünde tutmaya başlamışlar. Aradan iki ay geçmiş. Kız:

-Dede! Ben bir gülüyüm. Gülleri toplayım. İstanbul’a git. Padişahın penceresinin altında o gülleri sat. “Bir deste güle bir göz, bir göze bir deste gül” de sat gel. Dede kızın dediğini yapmış. Bu sırada allı urlu kız dedeye:

-Ne satan? Demiş.

Dede:

-Bir göze bir deste gül satıyorum, demiş. Allı urlu kız gözün birini almış, dedeye vermiş. Kız gülü evin oralarına buralarına takmış. Dede de gözü kıza almış getirmiş vermiş. Kız salavatla gözünü takmış. Gözünün biri açılmış.

Akşam olunca padişahın oğlu gelmiş. Allı urlu kız:

-Şevketlim, bugün iştaha geldim. Güldüm. Güller açıldı. Çok şükür güller açılıyor. Beyin oğlu sevinmiş. İki üç gün durmuş güller buruşmuş.

Tek gözlü kız dededen tekrar gül satmasını istemiş. Dede yine “Bir deste güle bir göz, bir göze bir deste gül” diyerek gülleri satmaya başlamış. Bu sırada allı urlu kız dedeye:

-Ne satan? Demiş.

Dede:

-Bir göze bir deste gül satıyorum, demiş. Allı urlu kız gözün birini almış, dedeye vermiş. Kız gülü evin oralarına buralarına takmış. Dede de gözü kıza almış getirmiş vermiş. Kız salavatla gözünü takmış. Gözünün biri açılmış.

Akşam olunca padişahın oğlu gelmiş. Allı urlu kız:

-Şevketlim, bugün iştaha geldim. Güldüm. Güller açıldı. Çok şükür güller açılıyor. Beyin oğlu sevinmiş. Dede gitmiş, bu gözü de kıza vermiş. Kız bu gözü de salavatla takmış. Artık kız nişanlısını aramaya başlamış. Kız kendi hakkında “filan yerde kız var, güldük sıra güller açılır, ağladık sıra altın inci dökülür” diye haber salmış. Padişahın oğlu bunu duymuş. Mahsutan hastalanmış. Padişahın oğlu:

-Aman her köyden bana birer tas çorba gelirse ben iyi olurum, demiş. Bu kız nişan yüzüğünü çorbanın içine salmış. Dede içinde yüzük olan çorbayı götürmüş. Padişahın oğlu çorbayı karıştırınca yüzük şingir şingir etmiş. Oğlan yüzüğü almış. Padişahın oğlu “bu kıızı arayıp bulacaksınız” demiş. Sora sora dedenin evine bulamamışlar. Padişahın oğlu at dağıtmaya karar vermiş.

-Atı etlendirene mükafat var. Köşk var, demiş Atlar dağılmış. Kız:

-Dede! Bize de at getir, demiş.

Dede gitmiş, atı getirmiş. Kız bir adım atarmış. Çayır çimen kalkarmış. Böyle böyle üç ay geçmiş. Üç ay müddet verilmiş. Atlar toplanmış. Kız atın gitmesine izin vermemiş. Padişahın adamları atı almaya gelmiş. At onlar tepmiş. Meğer kız atı tembihlemiş. Padişahın oğlundan başkasına gitme, demiş. Padişahın oğlu gelmiş. Kıza yağlığını (mendilini) vermiş. Kız bir adım atmış, yağlığı sermiş, bir adım atmış, ayağının altına yağlığı sermiş. Çayırklar çimenler bitmesin diye. Padişahın oğlu anlamış. Atı çözmüş. Ertesi gün annesigili dünür yollamış oraya. Kızı almışlar. Kırk gün kırk gece düğün yapmışlar. O allı urluya da padişahın oğlu:

-Keskin kılıç mı istersin, eşkin at mı istersin, demiş.

Allı urlu:

-Şevketlim, keskin kılıç düşman, eşkin at isterim, demiş. Ata bindirmişler kıızı, arkasından kamçı vurmuşlar. Ata da “Atım bu gelinin her bir dağda budağını koy” demişler.

O inmiş muradına, biz de çıktık tahtına. Geçen Pazar düğünü vardı. Biz davetliydik. Siz davetli değil miydiniz? Değildik.

72. ÜÇ KIZ KARDEŞLE AKSAKALLI ADAM (SEYDİŞEHİR)

Bir varmış bir yokmuş. Yoksul bir oduncu, ıssız bir ormanın kıyısındaki küçük bir kulübede karısı ve üç kızıyla birlikte oturuyormuş. Bir sabah yine isine giderken karısına demiş ki: “Bugün öğle yemeğimi büyük kızla ormana gönder. Çünkü öğleye kadar isimi bitiremeyeceğim. Kız yolunu şaşırmasın diye yanıma bir torba darı alıp yollara serpeceğim.” Güneş ormanın tepesine kadar yükselince, kız bir tas çorbayla yola çıkmış. Fakat ormanlarda, kırlarda uçuşan serçeler darı tanelerini çoktan toplayıp yemişler. Bu yüzden kız yolu bulamamış. Gün batıncaya, gece oluncaya kadar kırlarda dolaşıp durmuş. Gecenin karanlıkları içinde ağaçlar uğulduyor, baykuşlar

ötüyormuş. Kızın içine bir korku girmeye başlamış. O sırada uzakta, ağaçların arasında parıldayan bir ışık görmüş:

“Orada insanlar olsa gerek. Bunlar beni gece yanlarında misafir ederler.” Diye düşünmüş, ışığa doğru ilerlemiş. Çok geçmeden bir evin önüne varmış. Pencerelerinde ışık görünüyor. Kız kapıyı çalmış. İçeriden boğuk bir ses: “Gel!” diye bağırıyor. Kız evin karanlık taşlığına girmiş. Odanın kapısını vurmuş. Aynı ses:

“Girsene içeri.” demiş. Kız kapıyı açtığı zaman saç sakalı bembeyaz bir adamın masanın başında oturduğunu görmüş. Adam yüzünü iki eliyle kapatmış. Ak sakalı masanın üzerinden yere kadar uzanıyormuş. Sobanın yanında üç hayvan uzanmış, yatıyormuş: küçük bir horoz, mini bir tavuk, alaca tüylü bir inek. Kız basından geçenleri yaşlı adama anlatmış. Geceyi geçirmek için ondan bir yer istemiş. Adam hayvanlara seslenmiş:

“Güzel tavuk, güzel horoz, alacalı güzel inek! Ne dersiniz buna siz?” Hayvanlar hep bir ağızdan:

“Bizce uygun!” demişler. Yaşlı adam kıza dönerek:

“Burada her şeyden bol bol var! Haydi, ocağa git, bize akşam yemeği pişir!” demiş. Kız mutfakta ne aradıysa bulmuş. Güzel bir yemek pişirmiş, ama hayvanları hiç düşünmemiş. Doldurduğu tabakları sofraya getirip koymuş. Ak saçlı adamın yanına oturmuş, karnını tika basa doyurduktan sonra:

“O kadar yorgunum ki,” demiş, “uzanıp uyuyacağım, yatak nerede?” Hayvanlar seslenmişler:

“Onunla yedin içtin bizleri düşünmedin. Geceyi nerede geçirirsen geçir!” Bunun üzerine yaşlı adam:

“Haydi merdivenden yukarı çık. Orada iki yataklı bir oda göreceksin. O yatakları düzelt, beyaz keten çarşaflarını yay. Biraz sonra ben de gelip yatarım!” demiş. Kız yukarı çıkmış. Yatakları düzeltip çarşaflarını yaydıktan sonra, yaşlı adamı beklemeden, bunlardan birinin içine girip uzanmış. Bir süre sonra ak saçlı adam gelmiş. Elindeki ışığı kızın yüzüne tutmuş. Basını sallamış. Kızın derin uykuda olduğunu görünce döşemedeki kapağı açmış. Kızı, odanın altındaki mahzene indirmiş. Akşam üstü ortalık kararırken oduncu evine dönmüş. Kendisini bütün gün aç bıraktığı için karısına çıkışmaya başlamış. Kadın:

“Benim suçum yok!” demiş. “Kız yemeği alarak çıkıp gitmişti. Herhalde yolunu şaşırmış olacak. Sabahleyin dönüp gelir.” Oduncu güneş doğmadan kalkmış. Yine ormana gidecekmış. Bugün de öğle yemeğini ortanca kızın getirmesini tembih etmiş: “Yanıma bir torba mercimek alıyorum. Taneleri darınlıkından iridir. Kız bunları daha iyi görür, yolunu şaşırmaz!” demiş. Öğle üzeri kız yemeği alıp yola çıkmış. Fakat mercimekler ortada yokmuş. Ormandaki kuşlar bunları da, dünkü gibi, yiyip bitirmişler. Kızcağız bütün gün ormanda dolaşıp durmuş. Akşam olunca o da yaşlı adamın evine varmış. İçeri alınmış. Yiyecek bir şeyle, yatacak bir yer istemiş. Ak saçlı adam yine hayvanlara sormuş. “Güzel tavuk, güzel horoz, alacalı güzel inek! Ne dersiniz buna siz?” Hayvanlar aynı yanıtı vermişler: “Bizce uygun,” demişler. Bundan sonra her şey bir gün önceki gibi olmuş: Kız güzel yemekler pişirmiş. Yaşlı adamla birlikte yemiş, içmiş; fakat hayvanları düşünmemiş. Yatacağı yeri sorunca hayvanlar:

“Onunla yedin içtin. Bizleri düşünmedin. Geceyi nerde geçirirsen geçir!” Kız uykuya dalınca yaşlı adam gelmiş. Kafasını sallayarak kıza seyretmiş. Onu da mahzene indirmiş. Üçüncü gün sabah oduncu karısına demiş ki: “Bugün bana yemeği küçük kıza gönder! Bu çocuk her zaman usludur, söz dinler. Herhalde doğru yoluna gidecek, öbür haylaz kardeşleri gibi ormanda dolaşıp durmayacak!” Fakat annesi bu kızını da göndermek istemiyormuş. “En sevgili yavrumu da mı yitireyim?” demiş. Adam:

“Merak etme; demiş, kız yolunu şaşırmaz! Bu kez bezelye götüreceğim. Yollara serpeceğim. Bunlar mercimekten daha iridirler. Ona yolu gösterirler.” Fakat kız kolunda bir sepetle yola çıktığı zaman kuşlar bezelyeleri yiyip bitirmişler. Kızcağız nereye gideceğini şaşırmış. Üzüntü içindeymiş. Babasının acıkacağını, yiyecek bir şey bulamayacağını, gecikirse anneciğinin merak edeceğini düşünüyormuş. Sonunda ortalık kararınca uzaktaki ışığı görmüş. Ormandaki evin yanına varmış. Geceyi orada geçirmesini güler yüzle rica etmiş. Ak sakallı adam yine hayvanlara sormuş:

“Güzel tavuk; güzel horoz, alacalı güzel inek! Ne dersiniz buna siz?” Onlar bir ağızdan:

“Bizce uygun demişler!” Bunun üzerine kız, önünde hayvanların yattığı sobaya doğru gitmiş. Tavukla

horozun parlak tüylerini okşamış. Alaca ineğin alnını hafif hafif kaşımış. Yaşlı adamın isteği üzerine güzel bir çorba pişirmiş. Tasa koymuş. Sofraya getirmiş. Sonra:

“Ben karnımı doyururken bu hayvancıklara hiçbir şey yok mu? Dışarıda her şeyden bol bol var. Önce onlara yiyecek getireyim.” demiş. Dışarı çıkmış; arpa getirerek tavukla horozun önüne serpmiş. İneğe de bir kucak dolusu güzel kokulu saman vermiş:

“Afıyetle yiğın sevgili hayvanlar! Susadığınız zaman içersiniz diye size serin su da getireyim!” demiş. Bir kova su getirmiş. Tavukla horoz hemen kovanın kıyısına sıçramışlar, gagalarını suya daldırmışlar; sonra kafalarını havaya kaldırmışlar. Böylece su içmeye başlamışlar. Alaca inek de bu sudan kana kana içmiş. Hayvanlar yemlerini yiyince kız, yaşlı adamın yanına giderek sofraya oturmuş. Ondan artan yemekleri yemiş. Çok geçmeden tavukla horoz baslarını kanatları arasına sokmaya başlamışlar. Alaca inek de gözlerini kapamış. Bunun üzerine kız:

“Artık ben de dinlenmeliyim.” demiş. Kız merdivenlerden çıkmış, yatağı düzeltilmiş, tertemiz örtüler örtmüş. İşi bitince yaşlı adam gelmiş, yataklardan birine yatmış. Ak sakalı ayaklarına kadar uzanıyormuş. Kız ikinci yatağa girmiş, duasını etmiş, uykuya dalmış. Küçük kız gece yarısına kadar rahat bir uyku uyumuş. Fakat ondan sonra evin içinde bir karışıklık olmuş. Evin köse bucağından gıcırtilar, çıtırtılar duyuluyormuş. Kapılar kendiliğinden açılıyor, duvarlar yumruklanıyormuş. Tavanın kirişleri yerlerinden fırlayacakmış gibi büyük bir gürültü olmuş. Az sonra daha güçlü bir çatırtı duyulmuş. Bu kez de evin damı çöker gibi olmuş. Sonunda her yanı yine sessizlik kaplamış, hiçbir şey olmamış. Yattığı yerden kimıldamamış, yine uykuya dalmış. Sabahleyin ortalık aydınlandıktan sonra uyandığı zaman bir de ne görsün? Kendisi büyük bir salonun ortasında yatıyormuş. Kız sanki bir saraydaymış. Duvarlarda yeşil ipekten fon üzerinde altundan çiçekler fişkırtıyormuş. Yatak fil dişindenmiş. Üstündeki yorgan kırmızı kadifedenmiş. Yanındaki bir sandalyenin üzerinde incilerle işlenmiş bir çift terlik duruyormuş. Kız bunları düşte gördüğünü sanmış. Fakat içeriye çok sık giyinmiş üç uşak girmiş. Ne gibi buyrukları olduğunu sormuşlar. Kız:

“Gidin.” demiş, “şimdi yataktan kalkacağım, yaşlı adama çorba pişireceğim. Güzel tavukla güzel horoza, alacalı güzel ineğe de yem vereceğim.” Kız yaşlı adamın kalktığını sanıyormuş. Onun yatağına bakmış. Fakat yatakta yaşlı adamın yerine yabancı bir erkek yatıyormuş. Dikkatle bakınca bu adamın hem genç, hem de güzel olduğunu görmüş. Adam uyanmış. Yatakta doğrulmuş. “Ben bir prensim demiş, kötü bir cadı beni ak saçlı, ak sakallı bir yaşlı kılığına sokarak ormanda yaşamaya zorlamıştı. Bir tavuk, bir horoz ve alacalı bir inek kılığında üç uşaktan başka hiç kimse benim yanıma gelemiyordu. Eski durumuma dönmem için yalnızca insanlara değil; hayvanlara da iyilik etmeyi seven, temiz yürekli bir kızın yanıma gelmesi gerekti. İşte bu kız sen oldun. Cadının yaptığı tılsım, bu gece yarısı senin yardımınla bozuldu. Eski orman kulübesi yeniden sarayıma dönüştü. Yataktan kalkınca prens üç uşağını kızın ana, babasına yollamış. Onları düğüne çağırmış. Bu sırada kız: “Ama benim öbür kız kardeşlerim nerede?” diye sormuş. Oğlan yanıt vermiş: “Onları mahzene kilitledim. Sabahleyin ormana götürülecekler. Kötü huylarını düzeltinceye, zavallı hayvanları aç bırakmayıncaya kadar kırk gün bir kömürcüye hizmetçilik edecekler!”

73. ÜÇ OĞLAN (TAŞKENT)

Üç oğlan varmış. Bu üç oğlanın anaları babaları ölmüş. Bunlar:

“Nereye gidelim? Nereye gidelim?” diye düşünmeye başlamışlar. “Haydi gidelim, bir yere gidelim. Kendimize bir şey bulalım” demişler. Bir yere varmışlar. Orada:

“Ay Allah’ım nereye gidelim? Nereye gidelim?” derken duman tütmeye başlamış. Köpek ürümeye başlamış. Biri:

“Ateş yanan yere gidelim, köpek ürüten yere gitmeyelim. Köpek bizi ısırır” demiş. Bu üç kardeş duman tüten yere varmışlar. Orada bu cadı karısı varmış. Cadı karısı:

“Kuzularım, nereden geldiniz?” diyerek üç kardeşi evine davet etmiş. Evine almış. Üç kardeşi yemeklemiş, ekmeklemiş. Bu sefer üç kardeşin aklı kesmiş. Cadı karısını tanımışlar. Cadı karısı üç kardeşe yatak yapmış. Üç kardeşi yatırmış. Cadı karısı yavaş yavaş birini yemeye yanaşırken üç kardeşten birisi kalkmış:

Cadı karısı neden uyumadığını sorunca:

“Bizim anamız bize yatmadan evvel değirmen taşı gibi bir kömbe yapardı. Biz onu yerdik. Öyle uyurduk” demiş. Cadı karısı kardeşlerin bu isteklerini yerine getirmiş. Çocukları yatırmış. Cadı karısı çocukları yemeye yanaşırken bu kez çocuklar:

“Bizim anamız bize yatmadan önce neler yapardı neler, biz onları yer öyle yatardık” demişler. Sonra çocuklar cadı karısının onları yiyeceğini anlayınca:

“Ebe, bir yere gidelim, sen bizi orada ye” demişler. Üç kardeşler cadı karısıyla birlikte bir yere varmışlar. Cadı karısının topal bırakarak kaçmışlar. Kaça kaça bir ağacın dibine varmışlar. Burada “ne yapalım?” diye düşünürken bir koca görünmüş. Bu koca üç kardeşi kendi evine getirmiş. Kocanın üç tane de kızı varmış. Üç kızını bu üç kardeşle evlendirmiş. Geçinip giderlermiş.

74. YİDİ GARDAS (SARAYÖNÜ)

Memleketin birinde, bi babaynan yidi oğlu birlikte yasallarmıs yirin altında. Bi gün baba hastalanmış, yataklara düsmüs. Evlâtlarını basına toplamış, demiş ki: “Ogırlarım, bu yasadığımız memleket iyi degi. Burda canavarlar, eskıyalar, devler var. Ben sizi bu magrada böyüttüm. Gayrı ayagınız yol, eliniz zopa tutar. Buralarda durmayın.” Baba ölünce çocuklar babalarının lafını dıneyip yola düsmüsler. Az gitmişler, uz gitmişler bi de bakmışlar ki arpa boyu yol gitmişler. Bi tarlanın basına gelmişler. Tarla bi boydan bi boya arpa ekili. Biçim zamanı gelmiş de geçiyor. Böyük gardas demiş ki: “Gelin bu tarlayı biçelim. Sahibi gelirse belki bize yimek virir is gördük diy.” Her biri ucundan tutup arpayı biçmişler. Çok yorulmuşlar. Oturup dinlenirken kendilerine gelen bir sey görmüşler. Uçuyor mu, kosuyor mu belli degil. Gele gele yidi gardasın yanına gelmiş. Bu gelen bir kırk başlı devmiş.

“Ooo hos geldiniz, safalar getirdiniz. Arpayı siz mi biçtiniz?”

“Evet.” demişler.

“Öyleyse buyrun evime gidelim. Misafirim olun, aç karnınızı doyuruyum.” demiş dev. Yedi gardas düsmüsler devin pesine. Gelvelakin dev onları küçük bir tarlaya getirmiş.

“Burayı da biçin. O vakte gadar da yimek hazır olur, gider yiriz.” demiş. İse baslamadan önce sormus:

“Aranızda okuma-yazma bilen var mı?”

“En küçüğümüz Musacık okuma-yazma bilir.” demişler.

“Hayır, ben bilmem.” demiş çocuk.

“Önemli degi. Saga bir kâğıt viriyim de yingene götür, bize yimek hazırlasın.” demiş dev. Musacık kâğıdı almış, düsmüs yola. Giderken içindekileri merak itmiş, açıp okumus. Okuyunca: “Vay hınzır dev, beni öldürüp kavurma yaptırıp gardaslarımı yidirmek istiyor. Gösteririm ben sana.” demiş. Çarçabuk o kâğıdı yırtmış. Baska bir kâğıda kara kuzuyu kes, kavurma yap, gönder, yazmış. Kâğıdı gadına virmiş. Devın garısı gara guzuu kesmiş, gavurma yapıp Musacık’nan göndermiş. Dev Musacık’ı görünce çok sasırılmış tabii. Günlerdir aç olan gardaslar bir çırpıda yimis kavurmayı. Kuzusu giden devın içi içini yiyormus. İs bitince:

“Bana çok yardım ittiniz. Sizi ağırlamadan bırakmam. Eve gelip, yimek yimisler. Uyku vakti gelince dev gine bir oyun hazırlamış. Yidi gızı olan dev, odada sag yanına kızlarını, sol yanına da gardasları yatırmış. Onların uyudugunu sanınca da garısına: “Bunlar deliksiz uykuya dalınca üzerlerine çıkar öldürürüz, sonra da afiyetnen yiriz.” demiş. Musacık gine duymus devın didiklerini. Devler uyuyunca gardaslarını uyandırmış. “Abilerim bu dev bize tuzak kurdu. Hemen kaçalım.” demiş. Ama hiçbir kalkamamışlar yorgunluktan. Bakmışlat olmuyor, kızlarla yir degistirmişler. Gızları kendi yattıkları yire yatırmışlar. Gice yarısı uyanmış dev. Yidi gardasa bakmış, deliksiz uyuyollar. Garısını uyandırmış. İkisi yidi gardasın yattığını sandıkları dösekleri bi güzel çinnemisler, depinmişler. Sonra da zabah gavalısında yiriz diy uyumuşlar. Zabah Musacık uyanınca:

“Kalkın! Dev gızlarını öldürdü. Bizi sag komaz. İyisi mi siz kaçın.”

“Sen gelmeycen mi?”

“Benim devle isim bitmedi. İsim bitince size yitisirim.” demiş Musacık. Gardaslar kaçıp gitmiş. Devın evinin önünde büyüü bir mağara varmış. Dev oraya giremezmiş. Musacık oraya saklanmış. Dev uyanınca hemen yiyecekmiş ki ne görsün! Yidi gızının ölüsü yataklarının içinde. Dövünmüş:

“Aman Musacık, zaman Musacık/Kara kuzudan ittin beni/Yidi kızımın ittin beni

Elime geçirisem yirim seni.” dimeye baslamış. Musacık olduğu mağaradan: “Sonunu bekle babacım, sonunu bekle babacım.” demiş. Tabii dev anlamış Musa’nın mağarada olduğunu. Ora giremediği için de gahrından dolanıp durmuş. Aksam olup dev uyuyunca Musacık karanlıktan korkan devın çırasını çalmış. Uyanınca çırasının gittigini gören dev, deliye dönmüş. Bir ara gine mağaradan çıkıp, devın tüm kuzularını da çalmış Musacık. Etlerini de gavurma yapıp yapıp yimis. Dev kuzularının da gittigini görünce:

“Gara güzümü yidin Musacık/Yidi gızımı öldürdün Musacık/Çıramı çaldın Musacık/Tüm kuzularımı çalıp yidin Musacık,

Bir elime geçirisem senin alcagın olsun Musacık.” demiş. Aradan vakit geçmiş. Devın bir kızı daha olmuş. Dev karısına: “Aman bunu iyi koru. Musacık bunu da elimizden alamasın.” demiş. Musacık da mağarada bekleye bekleye osanmış. Dev tüm gün mağaranın etrafında dolandır dururmuş. Devın orda olmadığı bir vakti bulup bu kez de kümesine girmiş devın Musacık. Kazlarını kesip çuvala koymuş. Ama kazlar o kadar çok ses çıkarmışlar ki dev duymuş. “Bak hele hanım kümeşte ne oluyor?” demiş. Garısı dışarı çıkmış. Parnagını kümeştan içeri uzatmasıynan Musacık ısırmış parnagını.

“Gazlar senin basını yisin. Parmagımı koparacaktı az daha. Korkma, Musacık senin gazlara yaklasamaz.” demiş. Dev sabah uyanınca bi de ne görsün? Tek sağlam gaz yok. Baslamış söylenmeye:

“Yidi kızdan ittin beni,/Kara kuzudan ittin beni,/Besili gazdan ittin beni,/Elime geçersen yirim seni.”

Gine vakit geçmiş. Musacık sıkılmış mağarada. Mağaradan çıkıp daga doğru yürümüş. Dagda bir çobannan karşılaşmış. Çobandan bir keçi istemiş. “Burda bir dev var. Onun evinden altın masrapayı getir viriyim.” demiş çoban. Amma Musacık bu. Çobanı ikna idip keçiyi almış. Masrapayı getireceğine de söz vermiş. Hemen magraya gitmiş. Keçinin derisini yüzüp her kılına bi zil bağlamış. Magradan çıkmış, bir at bulmuş, güzel de bir fistan bulmuş. Fistanı giyip ata binip devın evine gelmiş. Gapiyı devın karısı açmış: “Ben sizin hünkârmızım.” demiş garısına. Kadın inanıp almış içeri Musacığı. Devın garısı mutfaga is yapmaya gidince Musacık yanında getirdiğı çivileri minderin altına çizmiş. Biraz sona dev gelmiş. O da hünkârları olduğunu sanıp hürmet itmiş. Elini öpecekken iteleyivirmiş minderin üstüne. Oturur oturmaz acı acı bağırılmış dev. Anlamış bu isin Musacıktan çıktığını ya Musacık magranın yolunu tutmuş bile. Bikaç gün sonra bu sefer de keçi derisinden postu giymiş Musacık. Gelmiş devın gapısına.

“Kim o?” diy sorunca dev:

“Azrail! Canını almaya geldim. Aç kapıyı.” demiş Musa. Dev hasta halıynan gapiya gelmiş. Devın geldiğini görünce Musacık postu saga sola sallamaya baslamış. Zillerin sesinden de iyicene korkan dev gapının essigine düşüp ölmüş. Musacık devın bütün, ne kadar malı varsa almış. Gardaslarını da bulmuş, mutlu mesut yaşamışlar.

75. YILAN KIZ (ÇUMRA)

Evvel zaman içinde kalbur zaman içinde. Ebem didemin beşiğini tıngır mıngır salları iken, dedem düştü beşikten ebem düştü eşikten. Pire berber iken develer dellal iken, az gittik uz gittik, dere tepe düz gittik. Vara vara vardık bir adamın evine adamın kapısını çaldık. Üç oğlan bir baba varmış. Bunlar bahçeyle uğraşıyorlarmış. Meyve yetiştirirlermiş, sebze yetiştirirlermiş; ama bunların her gün bahçesinde biraz bir şeyler eksilirmiş. Burada kör bir kuyu varmış bahçede. Buradan cadı karısı kuyudan çıkarak o meyveleri çalarmış gece, tekrar kuyuya inermiş. Babayla oğlanlar bir gün ağacın tepesine çıkıyorlar, takip etmeye başlıyorlar. Gece yarısı geçtikten sonra cadı karısı çıkıyor kuyudan kapını aralıyor çıkıyor dışarı, oğlanla babaları bunu görüyor gördükten sonra takip ediyorlar. Yine aynı cadı karısı meyveleri sebzeleri topluyor. Kuyunun dibine iniyor. Oğlan tabi görüyor, sabah oluyor. Babası büyük oğlanı indiriyor eline bir kılıç veriyor beline bir urgan bağlıyor, kuyunun dibine indiriyor. Büyük oğlan korkmuş ve “çekin beni” diye bağırılmış. Büyük oğlanı çıkıyorlar, ortanca oğlan iniyor. Ortanca oğlan da korkuyor. “Çekin beni” diyor. Küçük oğlan da bayağı cesaretliymiş. Küçük oğlanı indiriyorlar. Bir de eline kılıç veriyorlar. Oğlan kuyunun dibine iniyor. Oğlan kuyuya indikten sonra etrafına bir bakıyor kuyunun dibi adeta bir saray gibi. Oğlan bir kapıyı açıyor. Böyle burcu burcu yemek kokuları geliyor. Oğlan o kapıyı açınca cadı karısının hizmetçileri yemek yapıyormuş, Orayı kapatıyor tekrar bir kapı daha açıyor. Orada halı dokuyan güzel kızlar varmış. Oğlanı görünce şaşıyorlar. Oğlana soruyorlar:

“Sen buraya nasıl geldin? Aman buradan git, cadı karısı seni yiyecek” diyorlar. Oğlan diyor ki “ben onu öldürmeye geldim.” O zaman buradan kırk tane kapı var diyor. Otuz dokuzunu aç; ama kırkınıcıyı açma diyor. Oğlan illa iddialı cadı karısını öldürmeye, sebzelerini çaldı ya. Sonra oğlan geçiyor, kapının arkasına gizleniyor. Cadı karısı çıkıyor, mutfaga varıyor. Mutfakta diyor:

“At eti, it eti ille de burada adam eti kokuyor.” Onlar tabi seslenmiyorlar. Cadı karısı tekrar odasına dönerken oğlan kılıcı bir vuruyor cadı karısına orda öldürüyor. Oğlan cadı karsını öldürtünce kızlar orda sevinçten uçuyorlar. Çok seviniyorlar. Oğlana bir yüzük hediye ediyorlar. Bunu diyor yüzüğü diyor, yaralandığın zaman diyor bir yerin yara olsun hemen iyileşir diyor. İki tane koyun hediye ediyorlar. Oğlana seç birini diyorlar. Birine binersen yerin yüzüne çıkarsın, birine binersen yerin 7 kat taban altına gidersin diyorlar. Oğlan birini seçiyor, o da yerin altına gidermiş, oğlan ona binince daha yerin 7 kat altına gidiyor. Elinde kılıç tabi, geziyor, dolaşıyor, yoruluyor. Bir ağacın dibine sığınmış biraz orda kestirmek istemiş. Orada da bir tane yılan oraya hükümdarmış. Oranın hükümdarlığını sağlamış yılan. -Tabi kötü bir şekilde- Orada bir tane de kuş varmış. Kuşun yuvası varmış. Her yıl kuş oraya yavrularını çıkarttıktan sonra o yılan yermiş. Kuş geliyor oğlana diyor:

“Benim başımda böyle bir iş var. Yılan yavrularımı her yıl yiyor. Ben ne yapacağım buna diyor. Sen benim yavrularımı yilandan koru” diyor. Oğlan da “tamam” diyor. Tabi yine yavruluyor, o arada yılan geliyor Yılan oğlana geliyor diyor ki:

“Ben seni yiyeceğim” diyor ve oğlanın etrafını satıyor. Yılan oğlanı bağışlamak için ondan “Kırk tuluk et, 40 tuluk da su” istiyor. Oğlan otuz dokuz tuluk dolduruyor, kırkinci tuluk yarım kalıyor. Oğlan o anda kendi etini kesiyor o kırkinci tuluğa dolduruyor. Kırk tuluk su dolduracak şimdi. Bir çeşmeye varıyor, çeşmeden su doldurmaya başlıyor, kızlar da tabi oğlanı görüyorlar. “Sen burada ne yapıyorsun?” diyorlar. O da diyor ki “kırk tuluk su dolduracağım ben buradan. O arada çeşme başına bir cadı karısı geliyor. Yılan da o cadı karısından korkuyormuş. Oğlan da cadı karından korkmadığı için kılıcı sallıyor ve cadı karısı ölüyor. Ondan sonra kızlar da oradan oğlanın omzuna cadı karısının kanını sürüyorlar. Sürdükten sonra yılan bunu tabi duyuyor. Yılan, oğlanın cadı karısını öldürdüğünü öğreniyor ve onu ödüllendirmek istiyor. O anda şöyle bir rüzgâr esmiş, rüzgârla birlikte bir tane at gelmiş oğlanın yanına. Yılan, at gelince oğlana “sen demiş bu ata bin yeryüzüne çıkarsın. Oğlan ata biniyor, yılan da arkadan biniyor. Birlikte yeryüzüne çıkmak için yola çıkıyorlar. Tam yola çıkarken, oğlan bir daha bakmış arkasındaki yılan kız olmuş, güzel bir kız olmuş Oğlan sormuş:

“Sen neden böyle oldun? Arkamda yilandın, ama şimdi kız oldun” demiş. O da:

“Cadı karısı bana büyü yaptı. Kötü huylu bir yılanı dönüştürdüm demiş. Ondan sonra oğlan “benimle evlen” demiş, o da “tamam” demiş Babasının yanına varmışlar. Kırk gece kırk gün düğün etmişler. Onlar ermiş muradına biz çıkalım kerevetine.

76. YILAN YUTAN KIZ (EREĞLİ)

“Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde kalbur saman içinde, bir köyde yedi kardeş varmış. Yedi kardeşin hiç bacıları yokmuş, anneleri hamileymiş, analarına giderken, işe giderken, tembih etmişler, oğlan olursa kara bayrak dikin evin tepesine. Kız olursa kırmızı bayrak dikin, oğlan olursa biz gelmeyeceğiz eve demişler. İsten çıkmışlar bakmışlar damın tepesinde kırmızı bayrak var, eve gelmişler bacıları olmuş sevinmişler bacımız oldu diye bacıları büyümüş, bunlar gelir gider çalışırlarmış. Büyük oğlanın gelini varmış. Kız su istemiş o da su vermiş tas ile. Tas ile su verince tasın içinde de ufacık bir yılan yumurtası varmış. Gelin görmüş de söylememiş, suyu kız içmiş. Kız içtikten sonra işte günbegün karnı büyümeye başlamış. Gelin kocasına:

“Bacınızın karnı büyüyor, bacınız hamile, çocuğu var.” Oğlan: “ Ne yapsak ne itsek.” dermiş. Sonra bir ağ deve varmış. Kızı deveye bindirmişler, buna bir dağarcık ekmek koymuşlar bir de su koymuşlar yanına, salmışlar. Evden uzakta bir dağın ardına terk etmişler.

“Hadi, git!” demişler kıza. Bacıları, gitmiş gitmiş, dere tepe düz gitmiş, bir çobana rast gelmiş. Çoban:

“Nereye gidiyorsun?” demiş.

“O da böyle böyle, başıma iş geldi beni savuşturdular, beni evden kovdular.” demiş.

“Gidiyorum, başımı aldım gidiyorum.” demiş.

“O da gel benimle, ikimiz evlenelim.” demiş. Evine götürmüş. Üst baş almış. Konu komşuyu çağırmış. Allahın izni peygamberin kavliyle kırk gün kırk gece düğünle kızı nikâhına almış. Çoban, keçinin sütünü sağlamış. Kıza bolca süt içirmiş. Kız, keçi sütünü içtikçe karnından istifra itmiş. İstifra ettikçe tümünden karnından yılanlar çıkmış. Kızın karnı boşalmış, kız karnında ne kadar yılan ifrit varsa kurtulmuş. Kız, bu yılanları kurutmuş, bir kenara koymuş. Gel zaman git zaman yıllar göz açincaya kadar geçmiş. Kızla adamın üç tane çocukları olmuş. Kız ağabeylerini bilirmiş, kardeşlerini geriden geriden seyredirmiş. Kardeşleri kızın nerde olduğunu bilmezlermiş. Kızın oğlu, yetişmiş, büyümüş, âşık oynamış. “Oğlum, git, şuradan biraz sonra dayıların geçecek. Onlar geçerken önlerine çık, üt aşığım üt, yedi oğlan yeğeniyim, ağ deve büvesiyim.” sözlerini demesini söylemiş.

“Tamam.” demiş çocuk. Çocuk atarmış aşığı “Üt aşım, üt yedi oğlan yiyeniyim, ağ deve büveniyim.” diye söylüyormuş. Oğlanın dediklerine kulak veren büyük ağabey: “Allah, Allah. Bu çocuk bir şeyler diyor.” demiş. Kızın çocuğu, gene atarmış aşığı, “Üt aşığım üt, yedi oğlan yeğeniyim, ağ deve büveniyim.” demiş. Ağabeyi, çocuğu yanına çağırmış, dediklerini bir daha söyletmiş. Çocuğa: “Oğlum, senin evin nerde?” demiş. O da: “Ben götürüyüm sizi, gelin, haydi?” demiş.

“İyi hadi o zaman, bakalım, götür bizi, evinize” demişler. Arkasına düşmüşler çocuğun, çocuk evlerine almış gitmiş oğlanları, gitseler ki bacılarının evi. Bacılarını görünce sarım gürüm olmuşlar, oturmuşlar. Bacılarının üç tane çocuğu olmuş. Evlenmiş bacıları bunlara hürmet, hizmet itmiş. Sonra geri giderlerken bacıları bunlara ayrı ayrı azık çıkılmış. Büyük oğlana en büyüğünü çıkılmış, biraz gitmişler, gitmişler, merak itmişler.

“Açalım da bakalım, bacımız bize ne koydu acaba?” demişler. En küçük kardeşten başlamışlar azıklara bakmaya. Açmışlar, bakmışlar ki biraz yiyecek, işte biraz hediye, hepsi de teker teker açmış. Büyük ağabeyin çıkışına gelmiş sıra.

“Senininki daha iyi herhalde, senin azık daha büyük.” demişler. Bütün hediyenin hepsi yılan kurusuymuş. Kızın aslında hamile değil karnındaki yılan yavrusu olduğunu anlamışlar,

sonra pişman olmuşlar, evlerine gelmişler, hanımlarına olup biteni söylemişler. Büyük gelin, evelerken gevelerken ağzından “Karnında yılan olduğunu biliyordum.” diye kaçırılmış.

“Sen benim bacımın hamile olmadığını bildiğin halde, bana onu sen savuşturttun. Bacımın hali bizi utandıracak bir kötü hal değilmiş, karnında yılan varmış. Bunları ona yaşatmamızın nedeni sensin.” diyerek hanımını evden kovar, evden savuşturur. Tamam, yedik içtik muradımıza geçtik.

77. YUSUFÇUK İLE FATMACIK (EREĞLİ)

Bir varmış bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur saman içinde Yusufçuk ile Fatmacık adında iki kardeş varmış. Bu çocuklar küçük yaşta anneleri ölmüş, babaları da yeniden evlenmiş. Üvey annesi Yusufçuk ile Fatmacık’a çok kötü davranıyormuş. Bir gün babasına, üvey annesi: “Ben bu çocuklardan bıktım artık.” demiş. Babası da: “Tamam, hanım, artık, benim canıma da senin dırdırına tak etti.” demiş. Babası Yusufçuk ile Fatmacık’ı yanına çağırır. “Evde odun kalmadı, beraber gidelim de ormanda odun toplayalım.” demiş. Ormana varmışlar, hava soğumaya başlamış. Babası Yusufçuk ile Fatmacık’ı bir harala gürele koymuş. “Siz haralın içinde durun, ben odunları kırınca, sizi çuvaldan çıkarırım.” demiş. Havada da müthiş bir soğuk rüzgâr varmış. Babası ağacın birine kaplumbağayı bağlamış, kaplumbağanın sırtı rüzgâr estikçe “tak tak” diye ağaca vuruyor, ses çıkarıyormuş. Yusufçuk ile Fatmacık da babalarının odun kıldığını zannediyorlarmış. Saatler geçmiş, babalarından tık yok. Yusufçuk’un cebinde kötü bir bıçağı varmış. Çuvalı kesmiş, çuvaldan çıkmışlar ki babaları ortalıkta yok. Babasının olmadığını gören kardeşler ağlamaya başlamışlar. Bunlar evin yolunu bulamayınca gitmişler, gitmişler. Gide gide akşam olmuş.

Yolun ayrıldığı yerde üç tane köy görmüşler. Bunlar düşünmüşler, düşünmüşler, kendi aralarında danışmışlar, konuşmuşlar: “Tütün tüten yere mi varsak, ışık yanan yere mi varsak; yoksa köpek havlayan yere mi varsak.” En sonunda karar vermişler, tütün tüten yere gitmişler. Bir ihtiyar kadının kapısını çalmışlar. Kadına: “Biz çok üşüdük ve çok da acıktık.” demişler. Kadın bunların karnını doyurmuş, üstlerini kurutmuş. Yusufçuk ile Fatmacık’a: “Siz niye buraya geldiniz?” Çocuklar daha konuşmadan yaşlı kadın: “Burada cadı bir kadın var, insanları yiyor, sabah erken kaldırırmı sizi, siz de erken gidirsiniz buradan,” demiş. Sabah olmuş. Cadı, ihtiyar kadının evine gelmiş. Onun geldiğini gören ihtiyar kadın, hemen Yusufçuk ile Fatmacık’ı samanlığa saklamış. Cadı, ihtiyar kadına demiş ki: “Burada taze insan kokusu var.” İhtiyar kadın ise: “Nereden gelsin insanlar, senin korkundan kim gelir buraya?” “Sana ekmek hazırladım, geç içeriye” demiş. Yusufçuk ile Fatmacık da oradan gizlice ayrılmışlarmış, ihtiyar kadın cadıyı oyalarken. Gide gide bir ışık yanan yere gitmiş kardeşler. Yusufçuk ile Fatmacık çok susamış ve çok açılmışlar. Yusufçuk, artık dayanamayacağı demiş ablasına. Yalında bir inek görmüş Yusufçuk. Yusufçuk, o kadar acıkmış ki ineğin pisliğinden yemiş. Fatmacık, sabretmesini, bu pisliği yememesini söylese de Yusufçuk’a bir haller olmuş. Birden bire Yusufçuk bir ineğe dönüşmüş. İneğe dönen Yusufçuk ile Fatmacık kız yavaş yavaş yürümüşler. Bunu sahihsiz bir inek sanan köylüler Yusufçukun peşine düşmüşler. Köylüler kovalamış, onlar kaçmış, köylüler kovalamış, onlar kaçmış. Fatmacık kardeşini kaçırmayla çalışmış ama boşuna. Köylüler Yusufçuk’u yakalamışlar. Yakalar yakalamaz da orda da kesmişler. Fatmacık: “Kesil, kesil de kardeşim, derin yüzülmesin,” demiş. Köylüler, derinin yüzülmemesini onun sözlerinden kaynaklandığı için Fatmacık’ı dövmüşler. Fatmacık: “Derin yüzülsün de kardeşim, but but olma” demiş. Fatmacık yine dövmüşler: “But but ol da kardeşim, boğazlarından geçme,” demiş. Fatmacıkın yine dövmüşler. Köylüler yiyip içtikten sonra Fatmacık kardeşi Yusufçukun kemiklerini toplayıp annesinin mezarının başına koyup ağlamaya başlamış. Fatmacık: “Kardeşime sahip çıkamadım,” diye dövünmeye ağlamaya başlamış. Neyse Fatmacık anasının kabri başında epey bir zaman ağlamış, sızlamış, sonra köpek sesleri duyunca kalkmış. Fatmacık, köpek havlayan yere doğru gitmiş; köyde düğün olduğunu görmüş ve düğün yerine geçmiştir. Fatmacık, üstünde pis, yırtık elbiseyi görünce kimse hesaba almamış, düğünden kovmuşlar. Fatmacık geri annesinin mezarına gitmiş ve ağlamaya başlamış. “Anneciğim, kardeşim de yok. Kimse bana sahip çıkmıyor,” demeye kalmamış ve kardeşinin kemikleri Fatmacık’a güzel mi güzel elbise olmuş. Fatmacık elbiseyi görünce çok şaşırılmış. Annesini mezardan seslenmiş, elbiseyi alıp giymesini söylemiş. Fatmacık, elbiseyi giyer giymezi eli yüzü tertemiz, bakımlı bir kız oluvermiş. Tekrar düğünün olduğu köye gitmiş. Bu sefer düğündekilerin gözleri kamaşmış. Oradaki bir delikanlı Fatmacık’a hemen evlenme teklifinde bulunmuş. Fatmacık, hayatta kimsesi kalmadığı için o delikanlıyla kırk gün kırk gece düğünle evlenmiş ve mutlu bir hayat yaşamış.

78. YUSUFÇUK KUŞU (SEYDİŞEHİR)

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur şaman içinde, köyün birinde bir adam iki çocuğu ile yaşamış. Çok fakir olan baba ve oğullarının iki inekten başka hiçbir malı yokmuş. İneklerin sütünü satarak geçimlerini sağlarlarmış. Adam bir gün evlenmeye karar vermiş. Eş, dostun tavsiyesi ile yan köyden bir kadınla evlenmiş. Çocuklar annemiz oldu diye şevinmişler. Fakat ilk günden kadın çocuklara eziyet etmeye başlayınca çocukların sevinçleri kursaklarında kalmış. Çocuklara etmediğini bırakmazmış. Her gün azarlar, döver, aç bırakırmış. Çocuklar kadından korktukları için babalarına durumu anlatamazlarmış. Kadın bir gün inekleri otlamaya götürmüş. İnekleri otlatırken, hava çok sıcak olduğu için ağacın gölgesinde uyuyakalmış. Bunu fırsat bilen hırsızlar sessizce iki ineği alıp kaçmışlar. Kadın uyandıği zaman bakmış ki inekler ortada yok. Etrafa bakmış, dağı taşı dolaşmış. Fakat inekler sanki yer yarılmış içine girmiş. Kocasından çok korktuğu için ona ne söyleyeceğini düşünmeye başlamış. Aklına bir fikir gelmiş. Kocasına inekleri çocuklarının kaybettiğini söyleyecek, böylece işin içinden sıyrılacaktı. Eve döndüğü zaman çocuklara;

- “Babanız sorarsa inekleri biz kaybettik diyeceksiniz. Yoksa ikinizi de öldürürüm” demiş. Az sonra adam eve gelmiş. Kadın ağlamaya başlamış kocasını görünce. Adam:

-“Ne oldu, neden ağlıyorsun?” demiş. Kadın:

-“Bugün çocukları, dağa inekleri otlatmaları için yollamıştım. Fakat bunlar orada oyuna dalınca inekleri kaybetmişler” demiş. Adam çocuklarına:

-“Doğru mu ananızın dedikleri?” diye sormuş. Üvey annelerinden çok korkan çocuklar: “Evet baba! Biz kaybettik inekleri” demişler çaresizce. Bu duruma çok sinirlenen baba, kadının da doldurmasıyla çocuklarını dağa inekleri aramaya yollamış.

-“İnekleri bulmadan bu eve gelmeyin” diye de bağırarak arkalarından. Çocuklar ağlayarak ayrılmışlar evden. Ne yapacaklarını, nerede arayacaklarını bilmeden günlerce dolaşmışlar dağlarda. Küçük olan günlere aç sefil dolaşmaya dayanamamış ve üç günün sonunda:

-“Allah’ım, ne olur bizi bir kuş yap, yorulmadan göklerden bakarak arayalım ineklerimizi” diye yalvarmış. Küçük çocuğun ağlayarak yaptığı bu dua kabul olmuş ve çocuklar kuşa dönüşmüş. Her gün gökyüzünde uçar, inekleri ararlarmış. Büyük kardeş:

-“Böyle olmayacak. Ayrı ayrı arayalım. İkimiz de değişik yerlere bakalım. Her gün bu derenin kenarına gelip haberleşiriz” demiş. Ve ayrılıp aramaya başlamışlar. Anlaştıkları gibi her akşam derenin kenarına gelirlermiş. Küçük kardeşin ismi Yusuf’muş. Büyük kardeş Yusuf’a:

- “Bulu bulu buldun mu Yusuff?” diye öterken diğeri de:

- “Yok, yok” diye ötermiş. Bu durum günlerce devam etmiş. Oradan gelip geçerken duyan köylüler, bütün köylere anlatmışlar duyduklarını ve gördüklerini. Olay padişahın kulağına kadar gitmiş. O ülkenin padişahı da çok iyi bir inşanmış. Halkına çok iyi davranır, sıkıntılarından kurtarmaya çalışırmış. Olayı dinleyen padişah vezirine:

- “Yakalayıp, getirin bakalım şu kuşları da mesele neymiş anlayalım” diye emir vermiş. Vezir ve askerler derenin kenarına gitmiş ve kuşları beklemeye başlamışlar. Akşam olunca iki kuş da gelmiş derenin kenarına. Kuşlar:

“Bulu bulu buldun mu Yusuff? Yok, Yok...” diye ötüşürlerken askerler bir anda ortaya çıkıp yakalamışlar kuşları. Hemen padişaha götürmüşler bir kafes içinde. Kuşları gören padişah:

- “Sizin kendi aranızda konuştuğunuzu duydum. Doğru mu bu?” diye sormuş kuşlara. Kuşlar:

- “Doğrudur padişahım” diye cevap vermişler. Padişah:

- “Nasıl oluyor bu? Hele bir anlatın bakalım” demiş. Büyük kardeş başlarından geçenleri anlatmış tek tek. “İşte böyle padişahım. Her gün ineklerimi arar, dere kenarına gelerek konuşuruz kardeşimle” demiş. Çocukların başından geçenlere çok üzülen padişah, vezirine çocukların ineklerinin bulunmasını emretmiş. Aradan günler geçmiş, askerler hırsızları yakalamış ve ineklerle birlikte saraya dönmüşler. Bunu duyan kardeşler sevinç içinde padişahın etrafında uçuşmaya başlamışlar. Bir anda çocuklar tekrar inşan olup yere düşmüşler. İneklerin bulunmasına sevinen padişah, çocukların tekrar insan olmasıyla sevinci iki katına çıkmış. Çocukları bir süre daha sarayda misafir eden padişah, çocukların yanına birkaç asker ve yeteri kadar da altın vererek evlerine yollamış. Çocuklar eve vardıkları zaman babalarına olanı biteni anlatmışlar. Kadın askerleri görünce doğruları söylemek zorunda kalmış. Askerler kadını alıp götürmüşler. Artık bilinmez kadına kırk katır mı yoksa kırk satır mı ceza verildi ama baba ve çocukları padişahın verdiği altınlar sayesinde mutluluk içinde yaşayıp gitmişler. Yusuf’luk kuşunun ismini masaldaki, kuşa dönüşen küçük kardeş Yusuf’tan aldığı söylenmektedir.

79. YÜZ YALAN (KARAPINAR)

İlçemizde, zengin biri ve üç oğlu varmış. Günün birinde ağa ölür. Oğulları babadan kalma malı, mülkü, paraları yiyip içip yokluğa ererler. Bir gün kardeşler bir araya gelirler. Bir ekmek alıp baba malını birlikte yedikleri arkadaşlarının bulunduğu batakhaneye gelirler. Ellerindeki ekmeği bir duvar üzerine bırakıp kapıyı çalarlar. İyi gün dostu arkadaşları kapıyı açmaz ve bunları tanımaz bile. Bu sırada ekmeklerini de kargalar alır götürür. Çaresiz kalan kardeşler ne yapacaklarının düşünürlerken akıllarına babalarından miras kalan sandık gelir. Eve koşarlar. Sandığı açarlar. İçinden üç tane şal kuşak çıkar ve kuşakları birer tane alırlar. Büyük oğlan kuşağı alır. Doğruca bakkal Hacı Emmi'ye gelir. Şalı satılık eder. Hacı Emmi şalı eline alır, bakar:

-Benim şalı almağa gücüm yetmez. Yalnız seninle bir bahse tutuşalım. Ben bir fincan kahve içinceye kadar “yüz yalan” söylersen dükkân ve şal senin; söylemezsen benim olsun, der.

Büyük oğlan rıza gösterip kabul eder. Hacı Emmi kahveyi getirtir ve içmeğe başlar. Oğlan yalana başlar. Sonu gelmez ve bahsi kaybeder. Hacı Emmi şalı alır. Bir müddet sonra ortanca oğlan gelir. Hacı Emmi aynı bahsi buna da teklif eder ve anlaşırlar. Ortanca oğlan da yalana başlar ve başarısızlıkla sonuçlanır. Bahsi kaybeder. Şalı Hacı Emmi kazanır. Biraz sonra küçük oğlan gelir. Şalı satılık eder. Hacı Emmi diğer kardeşleri ile tutuştuğu bahsi buna da teklif eder. küçük oğlan kabul eder. Kahve gelir. Hacı Emmi kahvesini yudumlamağa başlar.

Küçük oğlan da yedi gün yüz yalana başlar:

-Evvel zaman içinde galbur saman içinde Gağrı bazarına vardım.

Durup dururken bıyığımı burup dururken bıyığının bam teline bir değen oldu.

Döndüm ardıma baktım. Dedem, dünyaya geldi dediler. Elimi goynuma soktum.

Bir mangır beşlik çıktı. Onu çıkardık müjdelik verdik.

Bir eve vardım. Dede tabutun üstünde yunup yatır. Dede dede gönnüğü nirede?

Gızıl üzüm çetenede. Dede bize bir av didik.

Bir tüfeğim var alın didi. Tüfeğin gundağı var demiri yok.

Demiri var, gundağı yok. Teltiği var cipcigi yok.

Cipcigi var, teltiği yok. Aldık tüfeği, Gasbı'nın oğlu oldu.

Gasbı'nın oğlu oldu. Hacı Misgi'nin oğlu oldu.

Babam öldü, ben oldum. Gitdik dağ başına ava.

Bitmedik yavşan dibinde. Doğmadık davşan balağı.

Zıbarıp yatır. Gasbı'nın oğlu attı vuramadı. Gusgun'un oğlu attı vuramadı.

Hacı Emmi'nin oğlu attı vuramadı. Babam attı ızıcık iliştiirdi.

Ben attım tangal mangal oldu.

Naha... yiğit, goluna guvvet didiler. Bunu ne yapacağız, ne yapacağız.

Şorda bır garaltı var. Gitdik oraya, baktık bir dam. Damın altı var üstü yok.

Üstü var altı yok. Dört duvarı hiç yok. İçine girdik, üç garı yatır. Birisi ölmüş yatır.

Birisi ala canlı, birisi hiç yok. Hiç yoğa didik;

Ebe garı bize bi gazan.

Yavrum şorda üç gazan var, birini alın gidin didi.

Vardık, baktık gazanların, birinin altı var üstü yok.

Üstü var altı yok. Birinin dört duvarı hiç yok.
 Birisi hiç yok.
 Hiç yoğu aldık gitdik.
 Sekizimiz odun çeker. Dokuzumuz altını yakar.
 Davşan galdırmış gafasını, bakar. Seksen sekiz tavaya yağını sızdırdık.
 Doğsan dokuz dağa derisini serdik. Bindim ata.
 Buna müşteri aramaya gidiyorum. Adamın biri garıncaya binmiş.
 Eşdirip gelir. Selam alüyüküm selam. Baba atları değişelim mi? Değişelim.
 Atı virdik, garıncayı aldık. Bir sarı lira üste virdik.
 Bindim garıncaya, eşdirip giderim. Derelerde yıl gibi, depelerde sil gibi.
 Öncüt alınan un gibi. Altı ay bir güz gittim.
 Döndüm ardıma baktım. Bir arpa boyu yol gitmişim.
 Atın dalı kokuyor, ne kokar diyi bakdım.
 Atın dalı yağır olmuş. Elimi goynuma sokdum. Bir ceviz çıktı.
 Cevizi çıkardım döğdüm. Atın dalına ekdim.
 Yatdım bir ganim uyudum. Uyandım baktım.
 Atın dalında gocaman bir ceviz ağacı olmuş.
 Gelen bir kisek aldı. Gelen bir kisek aldı.
 Buna ne ekelim, ne ekelim? Bir garpız ekelim.
 Garpızı ekdik. Garpız yinme tavına geldi.
 Elime çakıyı çekdim. Garpızı yimeye gitdim.
 Garpızı yirken, çakıyı garpızın içine kaçırdım.
 Aradım bulamadım. Adamın biri eşşeğe binmiş geliyor.
 Garpız çekirdeğinin dibine sindim. Adam beni görmüş geldi.
 Geldi “kalk ne yatın” diye bir şaplak vurdu. Garpız yirken, çakıyı içine kaçırdım.
 Onu ararım didim. Ben bir gater deveyi kaçırdım bulamadım ki
 Sen bir çakıyı bulsan diye, bana üç şaplak daha vurdu. Oldu şaplak dört.
 Bu garpızda hayır yok. Bu tarlaya buğday ekelim didik. Didik ve ekdik. Buğday duttu direşe galdı.
 Yatsam sakalımda, galksam topuğuma.
 Buğday bir gün irdi. Elime enniği, orağı çektim.
 Buğdayı biçmeğe gittim. Bir uçdan gelmiş dilki biçiyor.
 Dilkiye orağı attım, orak dilkiye dakışdı.

Dilki gaçdı, orak ekini biçdi. Dilki gaçdı, orak ekini biçdi.

Oldu Erciyas dağı gadar sap. Bunu neyinen süreceğiz?

Dedemden galma bir çil horoz vardı.

Onu getirdik, bunu bir saatde

Paldır küldür sürdüm attım.

Üzecek dağı kadar denesi, Garacadağ kadar samanı oldu.

Bunu neynen çekeceğiz, çekeceğiz?

Dedemden galma bir gırmızı edik varıdı.

Onu getirdik, dayadık, Seklem, edik samanı çekdi.

Hiç yok denesi çıkıdı.

Oldu yalan yüz, galk Hacı Emmi vız.

Yalan biter. Hacı Emmi ayakkabısını ve şapkasını alır, dükkânı terk eder. Dükkân da şallar da küçük oğlanın olur. Üç kardeş birleşirler. Yeniden düzenli bir yaşam kurup hayatlarını yaşarlar. Kırk gün kırk gece şenlik başlar.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Miyase GÜZEL YANPINAR
EĞİTİM DURUMU	
Lisans Diploması	Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Yüksek Lisans Diploması	Antalya Akdeniz Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
Yabancı Dil / Diller	İngilizce / İyi